

မြန်မာ့မြေမှိုက်လင်များ

MOSHE YEGAR

THE MUSLIMS OF BURMA

A STUDY OF A MINORITY GROUP

ဝါးဇယ်မ မောင်မင်းနိုင်
ပြန်ဆိုသည်

မြန်မာပြည်

မွတ်စလင်များ

MOSHE YEGAR

THE MUSLIMS OF BURMA

A Study of a minority Group

ဝါးဇယ်မ မောင်ပင်ဆိုင်

ပြန်ဆိုသည်

အစ္စလာမ့် အကယ်ဒမီသိပ္ပံစာပေပိုင်းတော်သားများအတွက်
ကန့်သတ်ထုတ်ဝေသည်

မာတိကာ

☐ ကျေးဇူးတင်လွှာ	က
☐ ဝိနည်း	ဃ
၁။ မြန်မာဘုရင်များလက်ထက်မှာ ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ	
☐ ရောဝတီမြစ်ဝှမ်းဒေသတွင် ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါတို့ စတင်အခြေချခဲ့ပုံ	၁
☐ ရခိုင်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ အခြေစိုက်ကြပုံ	၃၁
☐ ဗမာတို့သည် ဘာကြောင့် ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ မဖြစ်ကြသနည်း	၄၇
၂။ မြန်မာဘုရင်များလက်ထက်မှာ ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ	
☐ ဘိန္တိယမှ ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာကြခြင်း	၅၂
ဘိန္တိယမှ ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာကြသည်	/
☐ ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ၏ အသင်းအဖွဲ့အစည်းများ	၇၀
☐ ဗမာ့ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါအသင်းအဖွဲ့များ	၁၀၀
☐ ဗမာ့ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါ ကလျာဏယုဝအသင်းဆူပွားကြီး	၁၁၃
☐ နှိုးကြားရေးလှုပ်ရှားမှု	၁၁၄
☐ ဂျပန်အုပ်ချုပ်ရေးခေတ်မှာ	၁၁၇
၃။ လွတ်လပ်ရေးကလေး မြန်မာနိုင်ငံမှာ ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါများ	
☐ ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါလူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် ပုံသဏ္ဍာန်အရ အပြောင်းအလဲများ	၁၂၁
☐ ဂျီ ဝီ ဘီ အမ် အေ	၁၂၂
☐ ဗမာ့ဗုဒ္ဓစိလင်္ဂါ ကွန်ဂရက် (ဗ . မ . လ)	၁၂၈

☐ ဗဟုပ္ပတ်စလင်အဖွဲ့ (B . M . O)	၁၃၉
☐ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အိန္ဒိယပ္ပတ်စလင်များ	၁၄၇
☐ ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများ	၁၅၂
☐ ရခိုင်ပ္ပတ်စလင်များ	၁၆၃

၄။ နိဂုံး

☐ မွတ်စလင်ထုဘဝ၏ အဓိကလက္ခဏာရပ်များ	၁၈၁
--	-----

နောက်ဆက်တွဲများ

(က) မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေ မည်မျှရှိသနည်း	၁၉၄
(ခ) အစ္စလာမ်တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ	၂၀၈
(ဂ) ဗဟုပ္ပတ်စလင်ကလျာဏယုဝအသင်းချုပ်ကြီး၏ အထွေထွေတရုတ်စာတမ်းများ	၂၁၂
(ဃ) မွတ်စလင်ပုံနှိပ်တိုက် နှင့် စာနယ်ဇင်းများ	၂၁၄
(င) လူတွေ့မေးမြန်းခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်များ	၂၁၆
(စ) ကိုးကားခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံထုတ် သတင်းစာများ	၂၁၉
☐ ဇယား (၁)	၂၂၀
☐ ဇယား (၂)	၂၂၁
☐ ဇယား (၃)	၂၂၂
☐ ကျမ်းကိုးစာရင်း	၂၂၃

မြန်မာပြန်သူ၏ အမှာ

ဤစာအုပ်မှာ အစ္စရေးလ်အမျိုးသား သမိုင်းသုတေသီကြီး မိုရှေးယေဂရ်က မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ အတွက် ဟီဗရူးတက္ကသိုလ်သို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် "The Muslim of Burma" ကျမ်းကိုဘာသာပြန် ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

မူရင်းကျမ်းရှင်က ဤသမိုင်းကို ဘယ်သို့ဘယ်ပုံ ဘယ်ခေတ် ဘယ်ကာလအထိ ပိုင်းခြားပြီး အတတ်နိုင်ဆုံး ရုပ်ပုံပေါ်အောင် ပြုစုထားပုံကို နိဒါန်းတွင်ဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်ထောင်စုသားမွတ်စလင်တိုင်းက ဖတ်ရှုထိုက်သော စာအုပ်တစ်အုပ် ဖြစ်ပါသည်။ သင်ခန်းစာယူစရာများ၊ ပြုပြင် စရာများနှင့် အနာဂတ်ခရီးအတွက် အခြေကောင်း များရှာကြရန် စသည့်များကိုသုံးသပ်မိစေခြင်းငှာ ဦးတည်ပါသည်။

အမိမြေမှ မွတ်စလင်များအနေနှင့် ဥစ္စာရင်လိုဥစ္စာရင်ခဲ ကိုယ့်သမိုင်းကိုကိုယ်တိုင် ကိုယ်ပိုင် စနစ်တကျ ပြုစုရေးဖွဲ့ဖို့လိုအပ်ချက်ကိုလည်းကောင်း၊ သမိုင်းရေးရာနီးနှောလှယ်ပွဲများ၊ စာတမ်းဖတ် ပွဲများကို ကျင်းပသင့်ပုံကိုလည်းကောင်း ထည့်တွက်မိရေးငှာလည်း ရည်စူးပါသည်။

ကျမ်းကိုးကျမ်းကားများနှင့် လူတွေ့မေးမြန်ထားချက်များကလည်း စုံစေလှခြင်းကြောင့် တိုးဆွဲလေ့လာသုတေသန ပြုလိုသူများအတွက်များစွာပင် အထောက်အကူပြုပေးပါလိမ့်မည်။ ပြည် ထောင်စုသားမွတ်စလင်များ၏ သမိုင်းရေးရာစာကြည့်တိုက်ကို လူထောင်လိုသူများအတွက် သမိုင်း ဝါသနာရှင် သုတေသီများအတွက်မရမနေ ရှာဖွေဝယ်ယူစုဆောင်းထားအပ်ရာ စာအုပ်များလည်း ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာပြန်ဆိုရာ၌ မူရင်းအဘဘော်မလွတ်ရလေအောင် ကြိုးစားပြန်ဆိုထားပါသည်။ မျို့ယွင်း ချက်တစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက ပြန်ဆိုသူ၏တာဝန်သာ ဖြစ်ပါသည်။

ဝါးခယ်မ မောင်မင်နိုင်
(အစ္စလာမ့် အကယ်ဒမီသိပ္ပံ)
၂၀၀၂ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၁၇

ကျေးဇူးထင်စွာ

ရန်ကုန်သို့ ကျွန်ုပ်ရောက်ပြီး ရက်သတ္တပတ်အတန်ကြာမှာပင် တစ်နေ့တွင် ဒါဂျမ်း ဂျင်ဝါလား ခေါ် လူလင်တစ်ဦးမှာ အစွဲရေလဲသံရုံးရှိ ကျွန်တော်၏ရုံးခန်းသို့ရောက်လာပြီး လူကြီးမင်းက မြန်မာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်များ၏သမိုင်းကို ပြုစုမည်ဟုကြားသိရကြောင်း၊ အမျိုးသားခေါင်းဆောင်ကြီးများနှင့် လူတွေ့ပေးပြန်ရေးအတွက် ဆက်သွယ်ရေးကိစ္စအပါအဝင် အခြားအထောက်အထားများ ရှာကြံရယူရာ၌ လိုအပ်သည့်ကဏ္ဍမှ သူလည်းကူညီပါရစေဟု မန်ကြားလာခဲ့ပါသည်။ ကျွန်ုပ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် နှစ်နှစ်ခွဲခန့်နေခဲ့ရာ သူနှင့်အတူ သူ၏မိတ်ဆွေကြီးတစ်ဦးဖြစ်သည့် သမိုင်းသုတေသီကြီးနှင့် ဝတ်လုံတော်ကြီး မီးရဲ ဆုလိုင်မန်တို့က အပက်ပက်မှပင် အကူအညီပေးပျက်ခဲ့ကြပါ။ ဤမျှအထိ စိတ်ဝင်တစား ဤသုတေသနကိစ္စမှာ ထိထိရောက်ရောက်ပါဝင်ခဲ့ကြခြင်းကြောင့် ကျွန်ုပ်ကရေးသည်ဆိုခြင်းထက် သူတို့၏ အဓိကအားထုတ်ချက်ဟူ၍ ဆိုကောင်းရာပါသည်။ ဤအတွက် ချီးပွားချက် ဟာကွက်ပျော့ကွက်များရှိခဲ့ပါက ကျွန်ုပ်၏တာဝန်ဟုသာ မှတ်ယူကြပါ။

ရန်ကုန်တွင် စိတ်ရှည်ပပျက် ပုံရိုးခဲ့ကြသော ကျွန်ုပ်၏အတွင်းရေးမှူးနှစ်ဦးဖြစ်သည့် ပစ္စစ် အစ္စမယ် ဒီဆူစာ နှင့် မစ္စ ဂျီနီ မိုစ် အဒဂျီ တို့ကိုလည်းကောင်း၊ သူ့ကိုယ်ပိုင်စာကြည့်တိုက်ကြီးအား စိတ်ကြိုက်အသုံးပြုခွင့်ပေးခဲ့သည့် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ တွဲတက်သမိုင်းပါမောက္ခကြီး ဂေါ်ဒန် အိတ်ချ် လူးစ် အားလည်းကောင်း၊ သူ၏တပည့်ကျော်ကြီး သမိုင်းသုတေသီကြီး ခိုင်ယုန်းဘရှင်ကိုလည်းကောင်း၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်နှင့် မြန်မာ့သမိုင်းဆိုင်ရာ ဆိုနိုင်တီတို့မှ စာကြည့်တိုက်မှူးများကိုလည်းကောင်း အထူးပင် ကျေးဇူးဥပကာရတင်ရှိပါ၏။

အလားတူပင် ရန်ကုန်မြို့ရှိ အစွဲရေလဲနိုင်ငံသံရုံးမှ မိတ်ဆွေကြီး မစ္စတာ မိုက်ကယ် အီလီအာရ်ကိုလည်းကောင်း၊ မကြာမကတွေ့ပြီးရင်း တွေ့ဆုံခဲ့ရာ၌ စိတ်ရှည်ရှည်ဖြင့် ပုံရိုးအကူအညီပေးခဲ့ကြသော မွတ်စလင်နှင့် မွတ်စလင်မဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တသီးပုဂ္ဂလ လူကြီးမင်းများအားလည်းကောင်း ...

ဂျေရုဆလင်တက္ကသိုလ်မှ ဒေါက်တာ မိုရှူး လစ်ဆက်၊ လော့စ်အိန်ဂျလီစ် ကာလီဖိုးနီးယားတက္ကသိုလ်မှ ဒေါက်တာ ယူဆစ် အီလီအာရ် နှင့် ဒေါက်တာ ဂျိဗွစ် အက်စ် ဂူယော့တ်၊ ဟဲဒဲလမာန် တက္ကသိုလ်မှ ပါမောက္ခ အိမ်ချရယ် ဆားရ်ကီစ်ယန်(စ)တို့ကိုလည်း စာမူများကို

ဖတ်ကြားပြီး အရေးပါသော အကြံဉာဏ်များနှင့် ထင်မြင်ချက်များကို ပေးခဲ့ကြ၍လည်းကောင်း၊ လော့ဘ် အိန်ဂျလိစ် ကာလီဖိုးနီးယား တက္ကသိုလ်မှ ဒေါက်တာ ကို အီး၊ ဗွန် ဂရုစေပေါင်း(မ)ကိုလည်း စိတ်ဝင်တစား အားပေးခဲ့၍လည်းကောင်း၊ လော့ဘ် အိန်ဂျလိစ် ကာလီဖိုးနီးယား တက္ကသိုလ်မှ မစ္စစ် တဲရေထာ ဂျိုးဇက် ကိုလည်း စာမူကို ပြင်ဆင်ရာတွင် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်အောင် အကူအညီပေးခဲ့မှု ကြောင့်လည်းကောင်း . . .

ကျွန်ုပ်၏ ကျွမ်းကျင်ကြီးကြပ်သူ ဂျော့ဆလင်မြို့ ဟီမရှူး တက္ကသိုလ်မှ ကွယ်လွန်သူ ပီမောက္ခ ကြီး အုရီယလ် ဟီဒ် ကိုလည်း နှစ်ပေါင်းများစွာ အစဉ်တစိုက် ညွှန်ကြားလမ်းညွှန်ခဲ့မှုကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဟီမရှူးမှ အင်္ဂလိပ်သို့ ပြန်ဆိုရာ၌ ခက်ခဲရာများကို အပတ်တကုတ် ဘာသာပြန်ဆိုပေးခဲ့ သူ မစ္စစ်ချန်း ရှာပီရာကိုလည်းကောင်း၊ ကျေးဇူးဥပကာရတင်ရှိပါကြောင်း မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံကိုရောက်ပြီး ဤကျမ်းကို စတင်ပြုစုစဉ်မှသည် အစွဲရေးလ်နှင့် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုတို့မှာ လုံးပမ်းနေစဉ်ကာလများ တလျှောက် အားပေးမပျက်ခဲ့သော ချစ်ဇနီးသည် အက်ဒနာကိုလည်း အထူးပင် ကျေးဇူးတင်မဆုံးပါ။

ဤပုဂ္ဂိုလ်များကား အထူးတလည် ပံ့ပိုးပေးခဲ့ကြသူများဖြစ်ပါသည်။ သူတို့တတွေ၏အကူ အညီကိုသာမရခဲ့ပါသော် ဤကျမ်းပင်ဖြစ်ပေါ်လာစရာမရှိပါ။ ဤနေရာ၌ ဤကျမ်းပါ အာဘော်များ နှင့် ထင်မြင်ချက်များနှင့် ပတ်သက်၍မူ သူတို့တတွေတွင် ဘာတာဝန်မှမရှိပါ။

အမ်၊ ခိုင်၊ ဂျော့ဆလင်၊

နိဒါန်း

၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လတွင် ရန်ကုန်မြို့ရှိ အစ္စရေးလ်သံရုံးတွင် အဖြစ် အမှုထမ်းရန်အတွက် ဗမာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်ခံခဲ့ရသည်။ ဂျေရုဆလင်မြို့တော်ရှိ ဟိဗရူးတက္ကသိုလ်ကလည်း မဟာဝိဒ္ဓာဘွဲ့ အတွက် ဗမာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်များအကြောင်း ကို ကျမ်းတစ်စောင်ပြုစုတင်သွင်းခွင့်ပေးခဲ့ပါ သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏သမိုင်းကို စနစ်တကျလေ့လာပြုစုထားနိုင်မှုမရှိခဲ့ပါ။ ဗြိတိသျှ လက်အောက်မှာရှိစဉ်ကရော မြန်မာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရပြီးကတည်းကရော မွတ်စလင်အမျိုးသား အရေးကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသူများဘက်မှ နှုတ်ပြောအရရော မျက်မြင်လက်တွေ့မွတ်တမ်းများ အရ ဤသို့ရေးသားနိုင်ရေးအတွက် ဘာအနှောင့်အယှက်မှမပေးကြဘဲ လိုလိုလားလားနှင့် စာတစ် အုပ်ရေးထုတ်နိုင်ရေးငှာ ပံ့ပိုးပေးခဲ့ကြပါသည်။

ဤလေ့လာမှုက ၁၁ ရာစုမှ ၁၉၆၂ ခုနှစ်အထိ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏အကြောင်း ကို အားထုတ်လေ့လာထားချက်ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ သက္ကရာဇ်စဉ်အရ သမိုင်းကိုကောက်ပြီး ဤလူ့အစုအဝေး၏စိုက်ကိုပုံပေါ်အောင် ဖော်ယူရေးပင်ဖြစ်ပါသည်။ အထောက် အထားများက ပါးရှားသဖြင့် အခက်ကတော့ကြုံရပါသည်။ မြန်မာမင်းများလက်ထက်က မွတ်စလင် များအကြောင်းကိုတော့ ဥရောခရီးသွားများ၊ မြန်မာမင်းများထံရောက်ခဲ့သော သံအဖွဲ့များ၏ရေး သားချက်များနှင့် အိန္ဒိယနှင့် အရှေ့တောင်အာရှဆိုင်ရာစာအုပ်များထဲမှာ ဟိုစင်စပ်ဒီစင်စပ်ပါရှိနေ သော မွတ်စလင်များအကြောင်း ရေးသားချက်များကိုထုတ်နှုတ်ပြီး ပြုစုထားပါသည်။ လစဉ်ထုတ် ဝါးဒီးယန်းနှင့် ယင်းအမည်ရှိ နေ့စဉ်ထုတ်သတင်းစာများတွင် အခါခါပါရှိခဲ့သော ဆောင်းပါးထဲမှ ရခိုင်မွတ်စလင်များအကြောင်းကို ဖိုငြမ်းပြုစုခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းဂျာနယ်မှ မြန်မာမင်းများခေတ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဝိုင်းကန်အထူးပြုရေးသားချက်များအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်ကျောင်းများနှင့် အသင်းအဖွဲ့များမှထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာပေများထဲက ကောက်သင်း ကောက်ယူခဲ့ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဆစ်ဒီကန်ခန်၏ ဟိုင်ဒရာဘတ်ထုတ် အစ္စလာမစ်ကာလ်ချား စာစောင်မှ ဆောင်းပါးရှည်ကြီးနှစ်ပိုင်းမှာ အထူးအားထားခဲ့ရပါသည်။ (ကျမ်းကိုးစာရင်းကို ရှုပါ။) ကျွန်ုပ်သိရသလောက် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များအကြောင်းကို ဤပုဂ္ဂိုလ်ကြီးက ပထမဆုံး စာဖွဲ့ပြုစုခဲ့သူ ဖြစ်ပါသည်။ ပုံမနှိပ်ရသေးသောမူများ အထူးသဖြင့် ဗိုလ်မှူးဘရှင် ၁၉၆၁ ခုနှစ်က

ဒေလီတွင် တင်သွင်းခဲ့သည့် စာတမ်းလိုမျိုးမှာလည်း အရေးပါသောအချက်အလက်များကို ရရှိစေ
ခဲ့ပါသည်။

ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးခေတ်အပိုင်းမှ အထောက်အထားကိုကား အစုံအစေ့ အထွေထွေ
အပြားပြားပင် အလုံအလောက်ရှိခဲ့ပါသည်။ ခရီးသွားများ၏ ကိုယ်တွေ့မှတ်တမ်းများ၊ အစီရင်ခံစာများ
အပြင် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများ၏ စုဆောင်းချက်များနှင့် သတင်းစာများမှလည်း ရပါသည်။
ဗြိတိသျှအစိုးရက တရားဝင်ထုတ်ပြန်ခဲ့သော ခရိုင်အလိုက် ဂဏန်းတမ်းယာယီများ၊ သန်းခေါင်စာရင်း
ဇယားများနှင့် ယင်းတို့က ကိုလိုနီပြုနိုင်ငံများသို့ ဗြိတိသျှတို့ကစေလွှတ်ထားရာ အထူးထူးသော
စုံစမ်းရေးကော်မတီများ၏ အစီရင်ခံစာများမှာ အချက်အလက်တပုံတပင်ကြီးကို ရယူရာပင်
ဖြစ်ပါသည်။

ရန်ကုန်မြို့ရှိ ပုဂ္ဂလိကအချို့ပိုင် နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာများ၊ စာစောင်မဂ္ဂဇင်းများ၊ ပုံနှိပ်
မထုတ်ရသေးသောပေးစာများနှင့် အခြားသောစာရွက်စာတမ်းများကလည်း ရေကန်အသင့် ကြာ
အသင့်ဆိုရမည့်နှယ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာစစ်ကြီးနှစ်ခုကြားကာလနှင့် ဗမာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရပြီး
ခေတ်မှ မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များ၏လှုပ်ရှားမှုသမိုင်းကြောင်းကြီးကို ခြေရာကောက်စုစည်း
ယူ၍ရစေရာများ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ စစ်ကြီးနှစ်ခုကြားက နှစ်စဉ်ကျင်းပရာ ပညာရေးကွန်ဂရက်
များနှင့်ပတ်သက်သည့် အရေးပါသောမွတ်စလင်အဖွဲ့ကြီး၏ မူရင်းအထောက်အထားအများအပြား
ကိုကား ရရှိအောင်မစွမ်းသာခဲ့ပါ။ အခြားသောအထောက်အထားများနှင့်ပတ်သက်ပါက နှုတ်ပြော
မှတ်တမ်းများအရ ကွင်းဆက်ပြတ်နေသည်များကို ဆက်စပ်ယူခဲ့ရပါသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး မွတ်စလင်ထု၏ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့်ပတ်သက်၍ကား အစိုးရ၏
တရားဝင်ထုတ်ပြန်ချက်များ၊ မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များနှင့် ကျောင်းများ၏ထုတ်ပြန်ချက်များ၊
နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာများ၊ ပညာရေးအဖွဲ့၏နှစ်ချမ်းစာအုပ်များနှင့် အလားတူရာများကို အများ
အပြားရရှိခဲ့ပါသည်။ ဤအပိုင်းမှာလည်း ကွင်းဆက်ပြတ်နေချက်များကိုတော့ မွတ်စလင်နှင့် မွတ်
စလင်မဟုတ်သူများ၏ ပြောကြားချက်များနှင့် ချိတ်ဆက်ဆက်စပ်ဖော်ယူခဲ့ပါသည်။ လူတွေ့မေးမြန်း
ရာမှာလည်း မှတ်တမ်းမှတ်ရာနှင့်မကွာ ပြုစုခဲ့ပါသည်။ စစ်ပြီးခေတ်အပိုင်းကိုမူ နိုင်ငံရေးပိုင်းကို
ပိုပြီးအာရုံနှစ်ခဲ့ပါသည်။ အထောက်အထားက အရန်သင့်ဖြစ်နေသလို ထိုခေတ်တွင် မွတ်စလင်ထု၏
အရေးက နိုင်ငံရေးအရ လှုပ်ရှားမှုအပိုင်းဖြစ်နေ၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သုတေသနပြုနေရာကိစ္စရပ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ကျွမ်းကျင်ဝင်ဝင်ရှိရေးမှာ မလီများ၊ ကျောင်းများ၊ သင်္ချိုင်းများနှင့် ရန်ကုန်ရှိပွတ်စလင်ဆေးရုံသို့ပါ မကြာခဏသွားရောက်မှုပြုခဲ့ပါသည်။ ရန်ကုန်မန္တလေးဝန်ကျင်မြို့များအပါအဝင် ရှမ်းပြည်နယ်ရှိမြို့များထိသွားရောက်ပြီး မွတ်စလင်အခမ်းအနားများကို တက်ရောက်လေ့လာမှုလည်း ပြုခဲ့ပါသည်။ ရောက်သည့်နေရာတိုင်းက ဖော်ရွေပျူငှာယဉ်ကျေးစွာ ဆက်ဆံခဲ့ကြပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် မွတ်စလင်များနှင့် ယင်းတို့ကဲ့သို့ပင် လူနည်းစုဖြစ်ကြသော ဟိန္ဒူများနှင့် တရုတ်လူမျိုးများက ကြုံတွေ့ခဲ့ရသောပြဿနာများဖြစ်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုကြီးနှင့် အသားကျပ်ဆုံအောင်နေမှုနှင့်တစ်ပါတည်း မိမိတို့၏ထုံးစံလေ့စဉ်လာကိုလည်း မပျက်ရအောင် ထိန်းသိမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ထောက်ကာထောက်ကာ နှိုင်းယှဉ်သုံးသပ်ပြထားပါသည်။ ဤလူနည်းစုများခမျာလည်း မွတ်စလင်များနည်းတူပင် အားငယ်ရမှုကြောင့် ဘာသာရေးနှင့် လူမှုရေးလှုပ်ရှားမှုများကို သာသာထိုးထိုးနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း သူတို့တတွေ၏အဆင့်နေရာကို တင်ယူကြရာတွင် ချဲ့ကားပြီး ဆိုကြပြောကြခြင်းမျိုးလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ အသင်းအပင်းကြီးများ အများအပြားဖွဲ့ကြပြုကြရာ၌ စိတ်ကူးစိတ်သန်းသက်သက်သာ ရှိခဲ့ကြပါသည်။ ဤအပိုင်းတွင် အဓိကစိတ်ဝင်တစားပြုပြီး ကျွန်ုပ်အနေနှင့် မြန်မာ့မြေမှ မွတ်စလင်များ၏ဘဝမှ အဓိကကိစ္စများကိုသာ စူးစိုက်မှုပြုခဲ့ပါသည်။ ဗမာမွတ်စလင်များနှင့် ဒီမိုကရေစီယုတ်စလင်များ၏ အတွင်းရေးလှုပ်ရှားမှုများဟုဆိုရမည့် မြိတီသူ့အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းက အသိအမှတ်ပြုရေးအတွက် ဗမာမွတ်စလင်များ၏ လှုပ်ရှားမှုများကိုရော နောက်ပိုင်းတွင် ဦးလှည့်သွားခဲ့ရာ ဗမာ့အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု ခေါင်းဆောင်များနှင့် အံဝင်မိဖွဲ့ကြီးပင်းချွန်တို့ကိုပါ တင်ပြထားပါသည်။ ဤကဏ္ဍတွင် ဗမာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်ထု၏အနေအထားကို သီရိလင်္ကာနှင့် ပီလစ်ပိုင်တို့မှ မွတ်စလင်များ၏ဘဝနှင့် လေ့လာကြည့်မည်ဆိုပါက စိတ်ဝင်စားစရာပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လေ့လာမှုကိုကား လုပ်ကိုလုပ်ကြည့်ရမှာ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လတွင် အာဏာရယူခဲ့သော ဗိုလ်ချုပ် နေဝင်းခေတ်တွင် ပြန်ဟန်နိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များအပေါ် အဘယ်သို့ နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း စံစားစေရပုံ သူတို့၏ဘာသာရေး ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သင်းပင်းဆိုင်ရာဘဝအပေါ် ဘယ်ပုံအကျိုးသက်ရောက်ခဲ့ပုံနှင့်ပတ်သက်၍ကား မယ်မယ်ရရ မသိရသေးပါ။ မွတ်စလင်များအပါအဝင် အခြားသောတိုင်းရင်းသားများ၏ လှုပ်ရှားမှုများပါ ရပ်တန့်သွားခဲ့ရသလို ဦးနုလက်ထက်ပါလီမန်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးတောင်းဆိုချက်များသည်ပင် လွင့်ပျယ်ဆုံးပါးသွားခဲ့ပါသည်။ ဤအတွက်ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့၏လေ့လာမှုကို စစ်အုပ်ချုပ်ရေး

ဝင်လာချိန်အထိပဲ ပိုင်းကန့်ယူခဲ့ပါသည်။ ထိုစဉ်ကစပြီး မွတ်စလင်များအတွက်သာမက ကျန်မော့ အမျိုးသားများအတွက်ပါ ဗမာနိုင်ငံတွင် ခေတ်သစ်တစ်ခု စတင်လာခဲ့ရပါတော့သည်။

စစ်အုပ်ချုပ်ရေးခေတ်တွင် အထောက်အထားပါးရှားခဲ့သဖြင့် ရှေ့မဆက်လိုတော့ပါ။ အခန်း ၂ တွင် ပဌပုဂ္ဂိုလ်ကာလပုံစံနှင့် တင်ပြထားပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက အတိတ်ကာလပုံသို့ ပြောင်းစရာရှိ ပါသည်။

မိုဆလင်/မွတ်စလင်၊ ကျိုလီယာ/ကျူလီယာ၊ ဇေရမီဒီး/ဇေရမီဒီ စသည့် အခေါ်အဝေါ် များကိုတော့ ဆိုင်ရာအသင်းအဖွဲ့၏ ရေးထုံးမူအတိုင်း လိုက်ယူထားချက်များလည်း ရှိပါသည်။

အခန်း [၁]

မြန်မာဘုရင်များလက်ထက်မှာ မွတ်စလင်များ ရောဝတီမြစ်ဝှမ်းဒေသတွင် မွတ်စလင်တို့ စတင်အခြေချခဲ့ပုံ

အစ္စလာမ်သာသနာ အရှေ့အလယ်ပိုင်းတွင်ထွန်းကားလာပြီး အလျင်အဟုန်ဖြန့်ဆန့်ခွာနှင့် မြန်ပွားသွားခဲ့ရာက ဥရောပနှင့် အရှေ့ဗျားဒေသအကြား ထိတွေ့ပူးကရိလာခဲ့သည်။ ဤတွင် အနောက်တိုင်းနှင့် အာရှကုန်သွယ်မှုတွင် မွတ်စလင်တို့က လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင် အာရပ်နှင့် ပါရှင်းအစုအဝေးတို့မှာ အရှေ့ဗဟိုသို့ လျင်မြန်စွာဖြန့်နှံ့လာခဲ့ကြသည်။ ရှစ်ရာစုအလယ် အစိုးပိုင်းကျကျတွင် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်း ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၌ မွတ်စလင်ဦးရေ မှာ အတော်ပင် ကြီးထွားနေပြီဖြစ်သည်။ ဤလူဦးရေကြီးထွားမှုမှာ စီးပွားရေးကြောင့် သက်သက် ချည်းမဟုတ်ချေ။ စွန့်သွားအဟိပဋိပက္ခကြောင့် သွားအဟိပဋိပက္ခသည်အများအပြားမှာ အရှေ့ဘက်သို့ ထွက်ပြေးလာခဲ့ကြရာ ကိုရီးယားထိမကတိုင်ရောက်ခဲ့ကြသည်မှာ သိသာလှပေသည်။ တရုတ်နိုင်ငံ တွင် သွားအဟိပဋိပက္ခများဝင်လာရာ၌ ပါရှင်းအမျိုးသားတို့က ပိုပြီးအင်အားများသည်။^၁ ဤနေရာ၌ အစ္စလာမ်ထွန်းကားမီကတည်းက ဤဒေသတွင် ပါရှင်းသင်္ဘောများကရောက်ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်မှာ မှန်ပါသည်။ ဤသင်္ဘောများကြောင့် တရုတ်တို့မှာ အာရပ်တို့ကိုသိရှိခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပြီး လေးရာစုမှ

^၁ S. Q. Fatimi, "The Role of China in the spread of Islam in South East Asia" (University of Singapore, 1959), pp - 7- 8 (Mimeo); Huge Clifford, *Further India: Being the story of Exploration from the Ealiest Times in Burma, Malaya, Siam and Indo-China* (London: Lawrence and Bullen, 1904) p - 16.

ခုနှစ်ရာစုများအထိ ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုများရှိခဲ့ကြသည်။^၉ ကိုးရာစု တန်မင်းဆက်လက်ထက်၌ တရုတ်ပြည်မှာ ကောင်းစားခဲ့ပေရာ အဗ္ဘာစီခလီဖာများနှင့် စီးပွားရေးအရ ဆက်ဆံမှုအကြီး အကျယ်ဖြစ်ထွန်းခဲ့သည်။ သို့သော် တရုတ်တို့ကိုယ်တိုင်ကမူ ဤကုန်သွယ်မှုကို စိတ်ဝင်စားမှုနည်းပါး ခဲ့ကြသည်။ ဤအတွက် မွတ်စလင်တို့ကသာ ဟိုတက်ဒီဘက် နှစ်ဘက်စလုံး၌ သြဇာကြီးထွားလာ ခဲ့ကြခြင်းကြောင့် တရုတ်ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင်သာမက ကုန်သွယ်ရေးများသွားရာဒေသတလွှား အထိ မွတ်စလင်လူဦးရေက တိုးပွားသွားရခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၀} အာရှတလွှား မွတ်စလင်သင်္ဘောခရီး လွှင့်မှုက ၁၅ ရာစုအဆုံးထိတိုင် တည်ရှိခဲ့သည်။ မွတ်စလင်ကုန်သည်တို့မှာ အိန္ဒိယပင်လယ် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများနှင့် အရှေ့တိုင်းမှနိုင်ငံများအထိ ရောက်ရှိခဲ့ကြသည်။ နေရာများစွာတွင် အခြေချခဲ့ကြရုံမက ကုန်သွယ်မှုကိုလိုနီများကို ဖန်တီးခဲ့ကြသည်။ ဘင်္ဂလားတွင်ဗဟိုပြုပြီး ဗမာပြည် နှင့်လည်းကောင်း၊ မာလာဘာမှမြို့များနှင့်လည်းကောင်း၊ သီရိလင်္ကာနှင့်လည်းကောင်း၊ မာလတ္တား (Malacca) နှင့်လည်းကောင်း ကုန်သွယ်မှုပြုခဲ့ကြသည်။^{၁၁}

ပင်လယ်ရေကြောင်းဘက်မှ ပထမဆုံးအဖြစ် မွတ်စလင်တို့မှာ ၉ ရာစုတွင် ရောက်ရှိခဲ့ ကြသည်။ ဗမာဆိုရာ၌ မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်း ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းဒေသနှင့် ရခိုင်ကိုသာ သူတို့ရောက်ရှိခဲ့သည်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၂} ပထဝီဝင်အရ ကုန်သွယ်မှုအချက်အချာ လမ်းကြောင်းကြီးများရှိလင့်ကစားလည်း မွတ်စလင်အခြေစိုက်မှုစတင်ရှိလာချိန်ကျမှသာလျှင် ဗမာတို့မှာ ရေကြောင်းကုန်သွယ်ရေးဘက်တွင် နိုးကြားစပြုလာခဲ့ပေသည်။ တရုတ်ခရီးသည်များက ၈၆၀ ခုထက် စောစောအလျင်ကတည်းက မြန်မာနှင့် ယူနန်နယ်စပ်များတွင် ပါရှင်းကိုလိုနီတို့ကို တွေ့ရှိခဲ့ကြသည်။^{၁၃} အရှေ့ဘက်သို့ လှည့်လည်သွားလာနေကြသည့် မွတ်စလင်ခရီးသည်များတွင်

၉ S . A . Huzayyin , *Arabia and FarEast : Their Commercial and Cultural Relations in Graeco - Roman and Irano - Arabian Times*, Publications de la Socie'te' Royale de Ge'ographie d' Eggpte (Cairo, 1962), pp - 151 - 152.

၁၀ Fatimi, op - cit, p - 9, G . H . Hawey, *of Burma: from the Earliest Times to 10 March 1842*, The Begining of English Conquest (London : Longman's , 1925) p-310.

၁၁ မွတ်စလင်စီးပွားရေး လှုပ်ရှားမှုအသေးစိတ်ကို M - Siddiq Khan ၏ "Muslim Intercourse with Burma" ဆောင်းပါး Islamic Culture ဆတွဲ ၁၀ (၁၉၃၆ ခု၊ ဇူလိုင်လ) G . Ferrand, *ရေးသားသော Relation de voyages et de textes geographiques arabes, pergans et turcs relatifs a' l'extr'eme orient du VIIIe au X VIII e siecles* (Paris : Leroux, 1913)

၁၂ ဟာဒေစ် ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၁၀၁
၁၃ Fatimi ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၉၂

အများစုက တရုတ်ပြည်အထိရောက်ရှိလိုကြဟန်ရှိပြီး ဗမာနိုင်ငံသို့လည်း ရောက်ဖူးကြသူများ ဖြစ်ကြသည်။ တောင်ပိုင်းဗမာနိုင်ငံအကြောင်းကို ပါရှင်းခရီးသည် အစ်ဗနေ ခုရ်ဒစ်ဗတ် (Ibn Khordadbeh) နှင့် အာရပ်သဘောသား ဆုလိုင်မန်တို့၏ရေးသားချက်များတွင် တွေ့ရှိရသည်။ သူတို့နှစ်ဦးစလုံးပင် ၉ ရာစုခေတ်က ဖြစ်ကြသည်။ ပါရှင်းခရီးသည်ကြီး အိမ်ဗနူလ် အလ်ဇာကီဟ် (၁၀ ရာစု) ကလည်း ရေးသားခဲ့သည်။ အာရပ်သမိုင်းဆရာ အလ် မကဒီဆီ (၁၀ ရာစု) က အိန္ဒိယ၊ မြန်မာ၊ မလေးရှား၊ ကျွန်းဆွယ်၊ အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းများနှင့် သီဟို(သီရိလင်္ကာ) ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းတလျှောက်တွင် ကုန်သွယ်မှုလမ်းအသွယ်သွယ်ရှိခဲ့ကြောင်း ရေးသားခဲ့သည်။ ဗမာတို့မှာ အဏ္ဏဝါခရီးသွားများ မဟုတ်ကြခြင်းကြောင့် ဤကျမ်းတွင် ပဲခူးပင်လယ်ပျော်များ ဟူသောရေးသားချက်မှာ ပဲခူးတွင်နေထိုင်လျက်ရှိကြသော အာရပ်များ ပါရှင်းများသို့တည်းမဟုတ် ၎င်းတို့၏အသက်အနွယ်များကို ညွှန်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပဲခူး တွင် ၉ ရာစုခန့် က မွတ်စလင် ကုန်သွယ်မှုအစုအဝေးကရှိခဲ့ပြီးဖြစ်ပြီး အာရပ်ကုန်သည်သဘောများလည်း ထိုဒေသသို့ မကြာမကြာရောက်ရှိခဲ့ပေသည်။^၉

တောင်ပိုင်းဗမာ ပိုပြီးတိကျစွာဆိုရသော် ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၊ ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဒေသနှင့် ပဲခူး၊ တနင်္သာရီတို့ကို ထိုစဉ်က အရှေ့တလွှားကျွန်းစားသွားလာနေကြသည့် မွတ်စလင် သဘောသားများက သိထားကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရောက် ပထမဆုံးမွတ်စလင်အဖွဲ့အစုများမှာ ဤသို့သော ကုန်သည်များပင်ဖြစ်ကြသည်။ အားလုံးမှာ သူတို့စိတ်ကြိုက်ရွှေ့ပြီး အခြေချနေလာနေ ကြခြင်းမဟုတ်ပါ။ အချို့မှာ သဘောပျက်ဘေးသင့်ရာက မလွှဲမရှောင်သာနေခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပေသည်။^{၁၀}

ဗမာ့ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ပထမဆုံးဖော်ပြခြင်းခံရပြီး မွတ်စလင်ဖြစ်ပုံရသောကုန်သည် များမှာ မုတ္တမပင်လယ်ကမ်းတွင် သဘောပျက်၍ အသက်ဘေးမှလွတ်မြောက်ပြီးရောက်ရှိလာခဲ့သော အာရပ်ကုန်သည်တစ်ဦး၏ သားနှစ်ယောက်ပင်ဖြစ်သည်။ သူတို့က အနော်ရထာမင်း (၁၀၄၄- ၁၀၈၇) လက်ထက် ၁၀၅၅ ခုနှစ်က ရောက်ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်ဦးက ရွှေဖျင်းကြီးဖြစ်ပြီး တစ်ဦးက ရွှေဖျင်းလေးဖြစ်သည်။ ဘုရင့်ထံတွင် မြင်းသည်တော်များအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့ကြသည်။

၉) Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး၊ p - 417.
၁၀) Ibid, p - 419; Fatimi, op - cit, p - 6; R. B. Smart, Akyab District Gazetteer, Vol- A (Rangoon, 1917), p - 86.

စစ်ပွဲမှအပြန် မန္တလေးအနီးရှိရွာတစ်ရွာတွင် ဘုရားတည်ရာ၌ သူတို့က အမိန့်ပီဆန်ကြခြင်းကြောင့် ကွပ်မျက်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။ ဒေသခံရွာသားတို့သည် သူတို့၏ဝိညာဉ်များက ဘုရားကိုစောင့်ကြပ်ထား သည်ဟုဆိုပြီး နတ်ဟုအယူရှိကြသည်။ ထိုဘုရား၏ပရဝဏ်တွင် သူတို့ကို ဂါရဝထားသောအားဖြင့် ဝက်သားစားခြင်းကို ရှောင်ကျဉ်လေ့ရှိကြသည်။ ထိုဒေသရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် မွတ်စလင်တို့မှာ ထိုကာလကစပြီး သူ့ရက်နှင့်သူ ထိုညီနောင်အထိမ်းအမှတ်နတ်ပွဲသဘင်ကို ဆင်ယင်ကျင်းပလေ့ ရှိလာခဲ့ကြသည်။^၉

ရာဇဝင်ကျမ်းလာ ဒုတိယတွေ့ရှိချက်မှာ ခမည်းတော် အနော်ရထာကိုဆက်ခံခဲ့သည့် စောလူးမင်း (၁၀၇၇-၁၀၈၈) လက်ထက်တွင်ဖြစ်သည်။ သူငယ်စဉ်က အာရမ်ဆရာတစ်ဦးထံ ပညာသင်ကြားခဲ့သည်ဟူ၏။ နန်းတက်သောအခါ သူ့ဆရာ၏သား ရမန်ကန်း^{၁၀} ကို ဥဿစား (ယနေ့ ပဲခူး) အဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ရမန်ကန်းက ဘုရင်ကိုပုန်ကန်ပြီးဖမ်းဆီးကာ ကွပ်မျက်ခဲ့ သည်။ ပုဂံနေပြည်တော်ကို သိမ်းပိုက်ရန် နှိုတက်လာခဲ့သော်လည်း စောလူးမင်း၏နောင်တော် ကျန်စစ်သား^{၁၁} လက်ချက်ဖြင့် ကျဆုံးသွားခဲ့သည်။ ဗမာ့မြေအတွင်းပိုင်းတွင် မွတ်စလင်တို့အမတေ အစ အခြေစိုက်လာခြင်းမှာ ကျန်စစ်သားမင်းခေတ်က အစချီလာခဲ့သည်။ သူ၏တပ်တွင် အိန္ဒိယမှ သံပမ်းအများအပြားရှိနေရာ မွတ်စလင်များလည်းပါလာသည်။ ၎င်းတို့ကို သူ့လက်အောက်နယ်ပယ် အသီးသီးတွင် အခြေချစေခဲ့သည်။

နေပြည်တော်ပျက်သုဉ်း၍ ၁၂၈၇ ခုနှစ်တွင် ချွန်ငြိမ်းသွားခဲ့ရသော ပုဂံမင်းဆက်ခေတ် အတွင်းတွင် ဤသို့ တစ်ဦးစနစ်ဦးစမျှအပ မွတ်စလင်တို့အအုပ်အသင်းနှင့်နေလာခြင်းကို မတွေ့ရှိ ခဲ့ရပေ။ ဤအချက်အလက်ကို သမိုင်းအရ အားကိုးအားထားမပြုလောက်ဟုဆိုကြသူများလည်း ရှိသည်။ ဗိုလ်မှူးဘရင်က "ပင်လယ်ရေကြောင်းနှင့်ပတ်သက်ပါမူ အစွလာမ်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဗမာတို့အကြားထိတွေ့မှုက အတိုင်းအတာရှိနေသည်။ ၁၀ ရာစုတွင် အာရမ်နှင့် ပါရှင်းတို့မှာ

၉ Siddiq Khan, ညွှန်းပြီ။ ၅ - ၄၁၁-၄၂၂။ Harvey ညွှန်းပြီ။ ၅ - ၂၄၊ ၂၇၃၁၊ ခင်ခင်ဦး Mairraige in the Burmese Muslim Community, JBRS, XXXVI, အပိုင်း ၂ (၁၉၅၄ ဒီဇင်ဘာ) ၃၃၊ H. F. Searle, Mandalay, District Gazetteer, Vol.A (Rangoon, 1928) pp- 86, 89.
၁၀ ဗမာစကားတွင် R သံပရိ၍ ရဟ်မန်ခန်း ရမန်ကန်းဟုသာ ရေးကြသည်။
၁၁ Siddiq Khan, ညွှန်းပြီ။ 413-414, ပုန်ကန်မှုအသေးစိတ်နှင့် ဆိုးကျိုးကောင်းကျိုးကို S. Desai ရေး A Pageant of Burmese History (Culcutta : Orient Longmans, 1961), pp. 17 - 18.

အင်ဒါမင် ကျွန်းစုများမှအပ ထူးခြားသိင်္ဂါကမ်းမြောက်ပိုင်းဒေသများကား အသိနည်းလှ၏”^၉ ဟု ရေးသားခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း မွတ်စလင်ခရီးသွားများ၏ရေးသားချက်များနှင့် ဤနောက်ပိုင်း ဥပဒေပထာမဦးစွာများ၏ရေးသားချက်များကိုကြည့်လျှင် မွတ်စလင်ကုန်သွယ်မှုက ဗဟုပြေတွင် အကြီးအကျယ်ဖြစ်ထွန်းနေကြောင်းကို တွေ့ရှိရခြင်းကြောင့် ဗိုလ်မှူးတစ်ဦး၏သံသယကို လက်ခံနိုင်ရောမရှိသေး။ ၁၀ ရာစုမှ ၁၃ ရာစုအထိတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ မွတ်စလင်များစွာရှိနေပါသည်။ သို့သော် သူတို့၏အရည်အတွက်နှင့် အဆင့်အတန်းကို အသေးစိတ်တော့မသိရပါ။ ဤသို့ အထောက်အထားအင်အားချို့တဲ့နေခြင်းအချက်ကပင် ထိုစဉ်က အရေးပါသောအနေအထားတွင်မရှိ လောက်သေးဆိုသည်ကို သက်သေထူနေပါသည်။

၁၂၇၅ ခုတွင် တရုတ်ပြည်နှင့် အရှေ့ဘက်မှနေပြီး မြန်မာနိုင်ငံသို့ မွတ်စလင်အင်အားစု တစ်ရပ် ဝင်ရောက်လာခဲ့ပါသည်။ ထိုနှစ်က မြန်မာနိုင်ငံကို ချင်းနင်းဝင်ရောက်ခဲ့သော ကုမလိုင်ခန့်၏ စစ်တပ်များတွင် ယူနန်ဘုရင်ခံ၏ သား နဆီဇွတ်ဒင်၏ ဦးစီးမှုအောက်မှ တူရကီစစ်သားများ ပါလာသည်။ ထိုစေတီက တရုတ်နိုင်ငံကို အုပ်စိုးထားသော မွန်ဂိုဘုရင်တို့မှာ မွတ်စလင်များမဟုတ် ကြပေ။ မွတ်စလင်တို့အနေနှင့် တရုတ်ပြည်တွင် အရေးပါသောနေရာတွင်ရှိထားကြသည်ကတော့ မှန်ပါသည်။ ဤမွတ်စလင်တို့ ယာယီအောင်နိုင်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး မဟာနိုင်ငံတွင် ဖာမှတ်သညာလုံးဝ မကျန်ခဲ့သလို^{၁၀} ယင်းနောက်ပိုင်း ၁၂၈၃-၁၂၈၄ တွင် အောင်မြင်မှုမှာလည်း အလားတူပင် ဖြစ်ပါသည်။

တာတာတို့က ဇနီးမော်မြို့တွင် အနိုင်အဖာအခြေချခဲ့ပြီး နှစ်များစွာအကြာ ၁၂၈၅-၁၂၈၇ တွင် မှက်ကိုတိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ မှက်မြို့ပျက်စီးခဲ့ရသည်။ ဤတွင် မှက်မင်းဆက်ပျက်သုဉ်းသွားရသည်။^{၁၁}

၉ Col Ba Shin, "Coming of Islam to Burma, down to 1700 AD." အာရှသမိုင်းကျမ်းဂရုတ်(၈) တွင် တင်သွင်းချက် (ပုံမရှိသေး။ နယူးဒေလီ ၁၉၆၁) ဗိုလ်မှူးဘရူရှား ဗဟိုဦးစီးမှု နာမည်ကျော်သမိုင်းဆရာတစ်ဦးနှင့် မွတ်စလင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။

၁၀ M. K. Rahman က သုခိအောင်ပေါ် Burma Muslim (Annual Magazine, Rangoon University Muslim Students Association, n. v (1953), တွင် တာတာစစ်သည်တို့မှာ ဗဟိုဦးစီးတွင် အခြေချနေထိုင်ခဲ့ပြီး ယင်းတို့မှ ပန်းသေးများပေါင်းသက်လာသည်ဟု ဖိုထားခြင်းမှာ မရှိပေ။ ကြည့် - ပန်းသေး စာ(၈၀)။

၁၁ Col. Ba Shin, ညွှန်းခဲ့ပြီး Siddiq Khan, ညွှန်းခဲ့ပြီးမှာ - ငှာငှာ ငှာငှာ Maung Ko Gaffari, First Muslims in Burma: Muslims during the Pagan Dynasty.' Muslim Digest (Darban), IV, (May, 1954).

ဥရောပသားခရီးသွားများက ၁၅၊ ၁၆ နှင့် ၁၇ ရာစုများတွင် ဗမာနိုင်ငံပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းမြို့များသို့ ရောက်ရှိခဲ့ကြရာ၌ ထိုဒေသများရှိ မွတ်စလင်ကုန်သည်အစုအဝေးများနှင့် သူတို့၏ အကြောင်းကို ရေးသားရှင်းလင်းပြခဲ့ကြသည်။ ၁၄၇၀ ပြည့်နှစ်က အာရှသို့ ခရီးဆန်းခဲ့သူ ရှားကုန်သည် တစ်ဦးဖြစ်သူ အသာဇေဆီးယပ်(စ်) နီတီကင် (Athanasius Nitikin) က ပဲခူးကို အိန္ဒိယသား ဒရ်ဂေရှ်တို့နေထိုင်ရာဆိပ်ကမ်းမြို့အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့သည်။ ဒရ်ဂေရှ်ဟုသုံးနှုန်းထားချက်အရ မွတ်စလင်ကိုဆိုလိုကြောင်း သိရပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံသို့ ၁၅၀၆ ခု၊ ဒီဇင်ဘာမှ ၁၅၈၇ ခု၊ ဇွန်လအထိအလည်အပတ်ရောက်ရှိခဲ့သူ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားခရီးသွားကြီး ရပ် ဖစ်ချ် (Ralph Fitch) က ဆိပ်ကမ်းကုန်သွယ်မှုအကြောင်းကို ရေးသားထားသည်မှာ “ကျွန်ုပ်တို့သည် လှပသောဆိပ်ကမ်းရှိ ဒေသမြို့သို့ရောက်ခဲ့သည်။ ယင်းမှ သင်္ဘောများက မာလက္ကာ၊ မက္ကာနှင့် အခြားဒေသများသို့ သွားလာခဲ့ကြပါသည်။ ဒေသမှ ကျွန်ုပ်တို့က ယခု သန်လျင် သို့ သွားခဲ့သည်။ ဤမြို့ကား လှပသည်။ ပင်လယ်သို့ထွက်ရာဆိပ်ကမ်းလည်း ရှိသည်။ ဤဆိပ်ကမ်းတွင် မက္ကာ၊ မုလက္ကာ၊ ဆူမတြားနှင့် အခြားဒေသအသီးသီးမှရောက်လာသော သင်္ဘောများရှိနေသည်။ ထိုဆိပ်ကမ်းတွင် သင်္ဘောများကကျောက်ချပြီး ကုန်စည်များကို တင်ချနေသည်။ ယင်းတို့မှာ ပဲခူးသို့ ပို့ရန်ဖြစ်သည်”^၁ ဟု ရေးသားထားသည်။ “သံလျင် ပဲခူး ဆိပ်ကမ်းသို့ မက္ကာမှလာသော သင်္ဘောများတွင် ဝါဂွမ်း၊ ဆင်စွယ်၊ ကတ္တီပါ၊ ဘိန်းစသည်တို့ပါရှိသည်။^၂ ဒေသမှာ မာလက္ကာနှင့်သာမက မုက္ကာ (Mokka) နှင့်ပါ ၁၈ ရာစုအလယ်ထိတိုင်အောင် ကုန်သွယ်မှုရှင်သန်မပျက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုကတည်းက အခြေစိုက်ခဲ့ကြသည့် မွတ်စလင်တို့ကြောင့် ယနေ့ထိပင် တွံတေး၊ သံလျင် နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသများတွင် မွတ်စလင်ရွာများကို တွေ့ကြုံရဆဲဖြစ်သည်။^၃ အိန္ဒိယသို့ ၁၅၀၁ - ၁၅၁၆ ခုနှစ်များက ရောက်ရှိခဲ့သော ပေါ်တူဂီခရီးသည်ကြီး ဒူဝါတီ ဝါဗိုဆာ (Duarte Barbosa) က အိန္ဒိယနှင့် ပဲခူးဒေသအကြားကုန်သွယ်ခြင်းကို မွတ်စလင်များ ဒိဌိ(ဟိန္ဒူ) များနှင့် ခရစ်ယာန်များကပြုခဲ့ကြသည်ဟု

၁ Courtenay Lakce, ed, *The First Englishmen in India* (London: George Routledge, 1930) p . 12.
 ၂ ညွှန်းခဲ့ပြီး p . 129. မက္ကာမှာ မိုက္ကာဆိပ်ကမ်းကို ဆိုလိုစွယ်ရှိသည်။ Siddiq Khan ကိုလည်းကြည့်, op-cl., p - 419.
 ၃ J . S. Furnivall and W . S. Morrison, *Insein District Gazetteer*, Vol . F (Rangoon . 1914), p . 43, J . S Furnivall and W . S Morrison, *Syriam District Gazetteer*, Vol . F (Rangoon . 1914), pp . 26 , 38.

ရေးသားခဲ့သည်။ သူက တရုတ်နှင့် မုလက္ကာ (Molucca) မာလက္ကာ၊ ဆူမတြာ၊ ပဲခူး၊ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ သီဟိုဠ်၊ ပင်လယ်နီသို့ သင်္ဘောလမ်းကြောင်းများနှင့် ကုန်ပစ္စည်းများစာရင်းကိုပါ အသေးစိတ်တွက်ချက်ပြထားသည်။ ပဲခူးတွင် မွတ်စလင်များစွာရှိနေကြသည်။ “မူရ်ဂိုဏ်းသင်္ဘော များက ပဲခူးမှ သင်္ဘော၊ ချိတ် နှင့် ပတ္တမြားတို့ကိုသယ်ပို့ပြီး ချိ၊ ပိုး၊ ဘိန်း၊ ကြေးနီ၊ ငွေ၊ ဘယဆေးမြစ်များနှင့် ဆေးဘက်ဝင်ပစ္စည်းများ စသည်တို့ကို တင်သွင်းခဲ့ကြသည်။ ပဲခူးလက် အောက်ရှိ မွတ်စလင်တို့နေထိုင်ကြသော မုတ္တမမြို့ကိုပါ သူက ဖော်ပြခဲ့ပေသည်။^၁ တနင်္သာရီနှင့် ပတ်သက်၍မူ ဝမ် ရာစုတွင် ဥရောပသင်္ဘောသားများအဖို့ အရှေ့တောင်အာရှ၏ဆိပ်ကမ်းတစ်ခု အဖြစ် အရေးရှိပါလာသည်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ဤဒေသများတွင် မွတ်စလင်ကုန်သည်များနှင့် မယုံကြည်သူများနေထိုင်ခဲ့ကြသည်ဟု သူကဆိုသည်။ သူတို့တွင် ဘင်္ဂလား၊ မာလက္ကာနှင့် အခြားဒေသများစွာသို့ ကူးသန်းမှုပြုသည့် သင်္ဘောများစွာပင်ရှိခဲ့ကြသည်။^၂

တနင်္သာရီမြို့နှင့် ခြိတ်မြို့တို့ကို ၁၅ နှင့် ၁၆ ရာစုက ဥရောပသားသင်္ဘောသားများက သိရှိထားကြပြီး ဤမြို့များကို မာလက္ကာ၊ ဘင်္ဂလားနှင့် မက္ကာသို့ ကုန်သွယ်မှုပြုသည့် မွတ်စလင်မြို့ကြီးများအဖြစ် သူတို့က ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။^၃ အခြားအရေးပါလှသော ဗဟပြည် ၏အရောင်းသွက်ကုန်စည်တစ်ခုမှာ ပဲခူးနှင့် မုတ္တမထွက် ပဲခူးစဉ်အိုး သို့မဟုတ် မုတ္တမအိုးဟု ပိုပြီးနာမည်ကြီးသော စဉ်အိုးကြီးများပင်ဖြစ်သည်။ ဤအိုးများကို သင်္ဘောများတွင် ရေနှင့် အစားအစာသိုလှောင်ရန် အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ၁၄ ရာစုနှစ်က အာရပ်ခရီးသည်ကြီး အစ်ဗနေ ဘတူတာနှင့် ၁၆ ရာစုက ပေါ်တူဂီအမျိုးသားခရီးသည်ကြီး ဘာဘိုဆာတို့က မွတ်စလင် အမျိုးသားပင်လယ်ခရီးသွားများအသုံးပြုကြသော စဉ်အိုးကြီးများအကြောင်းကို ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။

၁ J. S. Furnivall, *Europeans in Burma: The Early - Portuguese*. Burma Research Society Fiftieth Anniversary Publication no. 2 (Rangoon, 1960), pp. 61-64. Quotations from the translations of the Barbosa Memoirs by M. L. Dames, published by the Hakluyt Society, two volumes, 1918 and 1921 - R. C. Majumdar, *The Delhi Sultanate* (Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1960), p. 651 ကိုလည်းကြည့်။

၂ Furnivall, *Europeans in Burma*, p. 65. U Myo Min, *Old Burma as Described by Early Foreign Travellers* (Rangoon, 1947) p. 15 ကိုလည်း ဖြည့်။

၃ V. C. Scott O'Connor, *Mandalay and Other Cities of the Past in Burma*, (London: Hutchinson, 1907), p. 405.

၁၆ ရာစု၏ ဒုတိယပိုင်း၏ရာစုနှစ်များအတွင်း ပုသိမ်မြို့ မှာ သစ်များကို ပြည်ပသို့ ပို့ရာဆိပ်ကမ်းအဖြစ် အရေးပါလာခဲ့သည်။ ဤမြို့တွင် သင်္ဘောများက ကုန်များကိုချကာ ကျွန်းသစ် များကိုတင်ဆောင်ပြီး တူရကီအမျိုးသားတို့ ကိုယ်ပိုင်သင်္ဘောများဆောက်လုပ်ရာ မက္ကာမြို့ (မက္ကာ) သို့ သယ်ယူသွားကြသည်။^{၁)} ပြည်ပသို့သစ်ထုတ်လုပ်မှုအပြင် ၁၅ ရာစုနှင့် ၁၉ ရာစုနှစ်များတွင် ပုသိမ်တွင် သင်္ဘောများတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ပြုပြင်ခြင်းလုပ်ငန်းက ကျွန်းသစ်အလှုပ်အရှုပ်ထွက် ရာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကြီးစွာပင် တွင်ကျယ်လျက်ရှိခဲ့သည်။ သံလျင်နောက်ပိုင်းတွင် ဒလ နှင့် ရန်ကုန်တို့မှာ အာရပ်နှင့် အာမေးနီးယန်းကုန်သည်များအတွက် သင်္ဘောများတည်ဆောက်ပေးရာ အရေးပါသောသင်္ဘောလုပ်ငန်းဌာနများ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။^{၂)}

ရခိုင်ဘုရင်များ၏ များမြောက်လှသောစစ်ပွဲများကယက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဘင်္ဂလား ဒေ့ရှ်ရှိ ရခိုင်နှင့် ပေါ်တူဂီပင်လယ်ခါးပြေများကြောင့်လည်းကောင်း အဟန့်အတားရှိခဲ့သင့်ကစား လည်း ရခိုင်၊ ပဲခူး၊ တနင်္သာရီ၊ မာလက္ကာ၊ မုက္ကာ၊ ပါရှင်းပင်လယ်ကွေ့နှင့် မော်လဒိုက်ကျွန်းများတွင် ပုံမှန်ခရီးလမ်းကြောင်းမှာ နောက်ပိုင်းခေတ်များတွင်လည်း ပုံမပျက်ရှိခဲ့ပေသည်။^{၃)} ယိုးဒယား မင်းဆက်က အုပ်စိုးထားသော မြိတ်မြို့မှာ ၁၇ ရာစုတွင် ဖွတ်စလင်တို့၏အရေးပါသော ကုန်သွယ်မှုဗဟိုဌာန ဖြစ်ခဲ့သည်။ “...ဗမာတို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုင်းတို့သည်လည်းကောင်း ကုန်သွယ်မှုကို များများစားစားပြုကြခြင်းမရှိကြ။ ... အိန္ဒိယမှလာကြသော မဟာမေဒင်တို့က စီးပွားရေး၌ အချက်ချာကိုရယူထားကြခြင်းဖြစ်သည်။ ... မြိတ်မြို့မှာ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်

၁) JRadhakumud Mookerji, *Indian Shipping* (London: Longmans, Green, 1912), p - 202 ပုသိမ်ကဏ္ဍတွင်လည်း ကြည့်ပါ။

၂) Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး၊ တ - ၂၄၁၊ ဖွတ်စလင်တို့က ဝနေမင်း (၁၆၉၈-၁၇၁၄) အတွက် အီလာဟီ နှင့် ဆလာမတ် ခေါ် သင်္ဘောနှစ်စင်းကို တည်ဆောက်ပေးခဲ့သည်။ အီလာဟီသင်္ဘောမှာ ၁၇၁၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာဘုရင်၏သံအဖွဲ့ကို မဂိုအင်ပါယာရှင်ထံသို့ သယ်ဆောင်သွားခဲ့သည်။ မြန်မာ့နောက်ဆုံးဘုရင် သီပေါ (၁၈၇၈-၁၈၈၅)၏ နန်းသုံးရေယာဉ်၏ သင်္ဘောသားများမှာ ဖွတ်စလင်များ ဖြစ်ကြသည်။ (Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး၊ XI, (April, 1937), 261, Ba Shin, ညွှန်းပြီး) ပထမ အင်္ဂလိပ် မြန်မာစစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့ ရန်ကုန်ကိုအောင်နိုင်ခဲ့ရာ၌ ဗြိတိသျှတို့မှာ ရန်ကုန်ရှိသင်္ဘောကျွန်းတစ်ခုတွင် မတ်စကက် အေမာမ်အတွက် တည်ဆောက်ခဲ့သည့်အပြောက် (၂၀) လက်ပါ သင်္ဘောတစ်စီးကို တွေ့ရှိခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က သင်္ဘောကို သိမ်းယူပြီး သူတို့ကိုယ်ပိုင်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ကြ သည်။ (Siddiq Khan ညွှန်းပြီး၊ X (July, 1936), A . C .Snodgrass ရေး *A Narrative of the Burmese War*, p - 290 မှ ကိုးကားချက်။

၃) Mookerji ညွှန်းပြီး၊ p - 232.

လမ်းတွင် ထိုင်းဆိုး၏ဆိပ်ကမ်းမြို့ဖြစ်ခဲ့သည်။ . . . အယုဒ္ဓယ၊ တနင်္သာရီနှင့် ဗြိတိသျှတွင်ရှိ ကုန်သည်များမှာ တရုတ်နှင့် ဂျပန်မှထွက်သော အိန္ဒိယနှင့် ပါရှင်းကြိုက်ကုန်စည်များကို အပြန်အလှန်ကုန်သွယ်မှုဖြင့် ရယူကြသည်။ . . . ဤကုန်သွယ်မှုကိုပြုကြသူများမှာ ထိုင်းတွင် အခြေချနေထိုင်ကြသော အိန္ဒိယနှင့် ပါရှင်းပြည်မှ မဟာမေဒင်များဖြစ်ကြသည်။ အိန္ဒိယသားတို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါလျှင် ထိုင်းတို့သည်လည်းကောင်း၊ မဟာတို့သည်လည်းကောင်း နိုင်ငံတကာကုန် သွယ်မှုနှင့် ရေကြောင်းပညာရပ်တွင် အကျိုးခံစားခွင့်မရှိခဲ့ကြပေ။^၉

ဗြိတိ ရောက် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တစ်ဦးက ဘီဂရစ် ခုနှစ်တွင် မုတ်တမ်းတင်ထားခဲ့သည် မှာ . . . “မဟာမေဒင်တို့က ကုန်သွယ်မှုကို အင်မတန်မှကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် မိမိစီးစီးလုပ်ခဲ့ကြ သည်။ စီးပွားရေးကို အောင်မြင်စွာပြုလုပ်နိုင်ကြသဖြင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာလာခြင်းကြောင့် ဗြိတိတုရင်ခံ တနင်္သာရီနယ်ပိုင်နှင့် တနင်္သာရီနှင့် အယုဒ္ဓယအကြားရှိ အဓိကမြို့ကြီးများ၏ဘုရင်ခံများအဖြစ် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ရယူထားကြသူများမှာ အိန္ဒိယသား သို့မဟုတ် ပါရှင်းအမျိုးသားများ သာလျှင် ဖြစ်ကြသည်” ဟူ၏။^{၁၀}

ဤမုတ်စလင်များတွင် အများစုမှာ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှဖြစ်ကြပြီး တိုင်းရင်းပွားလှည့်နေရတွင် မပါဝင်ကြပေ။ ဘရ ရာစုအဆုံးတွင် ဗြိတိသျှနှင့် ဗြင်သစ်တို့က ထိုအရိယာသို့ရောက်ရှိလာခဲ့ကြရာ မုတ်စလင်အများအပြားမှာ ရာထူးမှဖယ်ရှားခံခဲ့ကြရုံသာမက အချို့မှာ အသတ်ပင်ခံခဲ့ကြရသည်။^{၁၁}

မဟာဆိပ်ကမ်းများ(ပင်လယ်နီမှ တရုတ်ပြည်အထိ ဆိပ်ကမ်းအားလုံးအပါအဝင်)တွင်

၉ Maurice Collis, *Siamese White* (London: Faber and Faber, 1936), pp - 36 - 39. မဟာလင်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စွမ်းပွားစွာကြားကုန်သွယ်သွားခဲ့ပြီး ၎င်းနိုင်ငံအကြောင်းရေးသားသော စာရေးဆရာအဖြစ် နာမည်ကျော်ကြားလှသည်။
၁၀ ညွှန်ကြား၊ p - 40. စာရေးဆရာက သုတေသနပြုခဲ့သည့် ဗြိတိသျှကုန်သည်တစ်ဦးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အသေးစိတ်တို့ကော ထိုမဟာလင်။
၁၁ ညွှန်ကြား၊ p - 294, pp . 54, 65, 67 ကိုလည်းကြည့်။ မဟာလင်က ဤလိုပုံနေသူများမှာ ဗမာ၊ မလေး၊ ထိုင်း၊ အာရပ်၊ တရုတ်၊ ဗြိတိသျှ၊ ပေါ်တူဂီ နှင့် အိန္ဒိယ သွေးစေ့သူများဟုဆိုထားသည်။ ယင်းတို့အနက် အာရပ်များမှာ ပင်လယ်နီနှင့် ပါရှင်းပင်လယ်ကွေ့တို့တွင် တရုတ်အကြွယ်များနှင့် အခြားကုန်စည်များကို ရောင်းဝယ်ဖောက်တားမှုဖြင့် နေကြသော ကုန်သည်တို့အဖွဲ့များဖြစ်ကြသည်။ (Maurice Collis, *Into Hidden Burma* (London: Faber and Faber, 1954) pp - 210, 214, 232.

မွတ်စလင်ကုန်သည်များမှာ သြဇာညောင်းသည့်အဆင့်တွင်ရှိလင့်ကစားလည်း ဗမာဘုရင်များက သူတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး တင်းကျပ်သောစည်းမျဉ်းများကို ချထားကြသည်။ မြို့စားနယ်စားများမှာ ဘုရင်များထက်ပိုပြီး အခက်အခဲများကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ အဆက်အသွယ်ဖြတ်တောက်ခြင်းများနှင့် အခြားတင်းကျပ်သောကိုင်တွယ်မှုများကို ပြုခဲ့ကြသည်။ သို့ပေငြားလည်း ဗမာကမ်းရိုးတန်းဒေသမြို့ကြီးများတလျှောက်လှပ မွတ်စလင်ကုန်သည်အစုအဝေးက အတော်များများထိ စုစည်းပြီးရှိနေခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံကိုယ်နှိုက်နှင့် ယင်း၏ကုန်သွယ်မှုကဏ္ဍမှာ ဒုတိယအဆင့်မျှသာ အရေးပါမှုရှိလင့်ကစားလည်း ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းများကမူ ပင်လယ်ရေကြောင်းကုန်သွယ်မှုဆက်သွယ်ရေးအတွက် အရေးပါနေပေသည်။ ပါရှင်းပင်လယ်ကွေ့၊ ပင်လယ်နီ၊ ကိုရိုမင်ဒယ်၊ မာလဘာ၊ သီရိလင်္ကာ၊ မလေးကျွန်းဆွယ်ရှိ စပိုက်(စ)ကျွန်းများနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတလွှားအထိ မွတ်စလင်ရေကြောင်းကုန်သွယ်မှုခရီးတွင် ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းကလည်း အချက်အချာကျနေ၍ပင် ဖြစ်သည်။ မြို့စားနှင့် ဆိပ်ကမ်းအာဏာပိုင်တို့က အနှောင့်အယှက်နှင့် အညှဉ်းအပမ်းပင်ရှိလင့်ကစားလည်း ဤကိစ္စကို လာဘ်ပေးလာဘ်ယူနှင့် တံစိုးလက်ဆောင်တို့ဖြင့် ရှင်းပစ်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ ရာသီဥတု လေနှင့်လှိုင်းတို့၏ပယောဂကြောင့်လည်း သင်္ဘောများမှာ ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းများသို့ ရောက်ရှိလိုခြင်းပြုခဲ့ကြရသည်။ အခြားသင်္ဘောများမှာ ရေချိုနှင့် အစားအာဟာရအတွက်ပင်နားကြရသလိုပင် မွတ်စလင်သင်္ဘောသားများစွာကလည်း ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းများတွင် အခြေစိုက်ခဲ့ကြသည်။ မုတ်သုန်မိုးမကျမီ ဆိပ်ကမ်းတွင်မိနေသည့်သင်္ဘောများမှာ ရာသီကုန်ဆုံးချိန်အထိ မထွက်နိုင်ဘဲရှိခဲ့သည်။ မေလအလည်မှ နိုဝင်ဘာလအလည်အထိ ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းမှ ကုန်သွယ်သင်္ဘောများမှာ ထွက်ခွာခြင်းမပြုခဲ့ကြပေ။ ဤအခြေအနေမျိုးကြောင့် နှစ်ပရိစ္ဆေဒများစွာကြာလာသောအခါ လူဦးရေက တစ်ထက်တစတိုးပွားလာရတော့သည်။ ဤသို့သော မွတ်စလင်အများစုမှာ ကမ်းရိုးတန်းမြို့များတွင်နေထိုင်ရင်း အလားတူရောက်ရှိနေထိုင်ခဲ့ကြသော အမျိုးသားများနည်းတူပင် မြန်မာအမျိုးသမီးများနှင့် ထိမ်းမြားလက်ဆက်ခဲ့ကြသည်။ ဗမာ့ဘုရင်ခံများက ယာယီနေနိုင်ငံခြားသားများကို ဤသို့ထိမ်းမြားရန် အားပေးပင်အားပေးခဲ့သော်ငြားလည်း သူတို့ပြည်တော်ပြန်သွားကြသည့်အခါတွင်မူ ဗမာ့အမျိုးသမီးများနှင့် ကလေးများကို တပါတည်း ခေါ်ဆောင်သွားခွင့်မပြုခဲ့ကြပေ။ ဤလေ့ကို ၁၈ ရာစုနောက်ပိုင်းကျကျခေတ် နိုင်ငံခြားခရီးသွားများက ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။^၉

၉ Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး ၈ ၅၂၂ - ၅၂၃၊ D.G. E. Hall, " Studies in Dutch Relations with Arakan, Part I, Dutch Relations with King Thirithudamma of Arakans," Burma Research Society Fiftieth Anniversary Publications no-2. (Rangoon, 1960)p - 72.

ဤသို့သော အာရဇ်၊ ပါရှင်း နှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်ကုန်သည်များ၏ အထက်အမွှာများမှာ မဟာမွတ်စလင်လူမျိုးစု၏ အမတေဝတ်ဆံ့ဖြစ်လာကြပြီး မဟာဘုရင်များလက်ထက်က ပသီ သို့မဟုတ် ကုလားဟူ၍ ကျော်ကြားကြသည်။^{၁)} နှစ်များစွာကြာလာသည်အခါ မဟာနိုင်ငံတွင်

၁) "ကုလား" "ကုလား" ဟူသော ဝေါဟာရမှာ အိန္ဒိယတိုက်နယ်ဌာများကိုခေါ်သည့် မဟာဝေါဟာရဖြစ်ပြီး အနောက်တိုင်းမှ တိုင်းစာပါးသားတို့ကိုခေါ်ဆိုရာ၌လည်း သုံးစွဲခဲ့ကြသည်။ (Col. Henry Yule A. C. Burnell, *Hobson-Jobson*, မူသစ်၊ ဝီလ်ဆရက်တည်းဖြတ်၊ (လန်ဒန် John Murray, 1903) စာ ၄၉၅၊ မဟာတို့က ခရစ်ယာန်တို့ကိုလည်း ကုလား ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။ မွတ်စလင်များနှင့်ခွဲခြားနိုင်ရန် နောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့က မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယူဝင်သုံးစွဲခဲ့သည့် အခေါ်အဝေါ်အတိုင်း ခရစ်ယာန်တို့ကို ဝရင်ဂျီများ ဟု ခေါ်လာကြသည်။ (Bishop Bigandet, *An outline History of the Catholic Burmese Mission: from the Years 1720 to 1887*, Rangoon ဗာသာဝတီမုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၈၈၇ စာ -၃) မဟာတို့က တတိယမွတ်စလင်များကို ပသီ ကုလားဟုလည်းကောင်း၊ တိစ္ဆာတို့ကို တိစ္ဆာကုလားဟုလည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ (Yule and Burnell, ညွှန်းပြီး စာ - ၆၆၉) ဤအချက်အရ ကုလားစာနံ၊ ကုလားကျန်း နှင့် ကုလားရွာစသည့်အမည်များမှာ မဟာဘုရင်များလက်ထက်က မွတ်စလင်ရွာများကိုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ဥရောပသားများကိုမူ ကုလားမြို့ (ပျက်စားပြု) ဟု ခေါ်ကြသည်။ မြိတိသျှ အောင်နိုင်ပြီးနောက်တွင် ကုလား ဟူသည့်စွဲနိမ့်မှုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်လာသည်။ ထိုစဉ်က ဘာကုလား၊ ညာကုလားဟု ခွဲခြား ခေါ်ခြင်းပေရှိတော့ဘဲ မဟာတို့က မဟာမွတ်စလင်တို့ကိုသာ ခွဲခြားခြားခေါ်လာခဲ့ကြသည်။ မဟာမွတ်စလင်တို့ဘက်က ဤသို့ ခေါ်ခြင်းဖြင့် တိုင်းစာပါးသားဟု အထင်ရောက်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဤအခေါ်ကို မနှစ်မြို့ကြပေ။ (Desai ရေး *A Pageant of Burmese History*, စာ ၂၉၈၊ ဦးစိုးချယ်ရေး "မဟာမွတ်စလင်ရွေးတောင်းသမိုင်း" (ရန်ကုန်၊ ခုနှစ်ပထမ၊ စာ - ၁၃ - ၁၄)

ပသီဟူသောဝေါဟာရ၏ အရင်းအစနှင့် ယင်း၏အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပသီရပါ၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်သမိုင်းဌာနမှ ပါမောက္ခဟောင်း ဦး အိမ်ရီ လှစ်က မာလတ္တားက ယင်းနေရာကို ဝင်မယူခင်သေးမီကာလထိ ၁၃ ရာစုမှ ၁၅ ရာစု ကာလအထိ ကုန်သွယ်မှုဘက်တွင် အချက်အချာကုန်သွယ်သော ဆူဝင်ဒြားရီ ပိုမိုပရိုင်း၊ မြို့က အရင်းစခန်းတစ်ခုဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်။ ဗိုလ်မှူးစာရင်းက တစ်ပြိုင်သော အခြားသောအဆိုတစ်ရပ်အရ ပသီဟူသည် ဖီရသီမှ ရွှေလွှာစာတင်သည့် စကားဟူ၏။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပသီနှင့် မွတ်စလင်တို့မှာ အသုံးတူကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်နေထိုင်ကြသော တရုတ်မွတ်စလင်များကို ပန်းသေးဟုခေါ်ဆိုရာ ထိုစကားလုံးမှလာတန်ရာ၏ဟု သူက ယူဆခဲ့သည်။ မြန်မာရွှေဟောင်း ကျောက်စာများတွင် ပသီဟူသောစကားလုံးကို ကျွန်ုပ်အမည်အဖြစ်တွေ့ရ၏။ ခေတ်သစ်တရုတ်မွတ်စလင်တို့ကို ပန်းသေး ဟု မဟာအခေါ်ကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ပုဂံမင်းဆက်နှောင်းပိုင်းကာလကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရုတ်မွတ်စလင်များ နေထိုင်ခဲ့ကြောင်းကို အခိုင်အမာကောက်ယူနိုင်ပါသည်။ (Ba Shin, *Coming of Islam to Burma*) မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရုတ်မွတ်စလင်များ အခြေချနေထိုင်ခဲ့မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ထိုထက်ပေးသောအခြားအထောက်အထား များကို မတွေ့ရှိရပါ။

ရှမ်းစကားတွင်လည်း မွတ်စလင်တို့ကို ပသီဟုခေါ်ဆို၏။ (Yule and Burnell, ညွှန်းပြီး စာ ၆၇၀) ပုသိမ်မြို့ကို ရှေးတို့က မွတ်စလင်အများစုပြား ဤမြို့တွင် နေထိုင်ကြသည်ကို အဖွဲ့ပြုပြီး ပသီမြို့ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုကြသည်။ (Sir A. C. Lathian, *A Handbook for Travellers in India, Pakistan, Burma and Ceylon* [London : John Murray, 1955] p - 562. မကြာမီက မွတ်စလင်ကျွန်ပြုနှစ်တိတစ်စုက ဤအမည်ကိုယူပြီး ပသီကျွန်ရုဂုတ်စ်ကို ခွဲစည်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များအား သီးခြားလူနည်းစုအဖြစ် ရုပ်တည်ရေးရာဖြစ်၏။ (အခန်း - ၃၊ ကြည့်)

မွတ်စလင်ဦးရေက တိုးပွားလာခဲ့သည်။ တိုးပုံတိုးနည်းမှာ ထိမ်းမြားမှုဖြင့် သွေးနောသွားရာမှ လည်းကောင်း၊ မွတ်စလင်ခရီးသည်များနှင့် ခရီးဝေးစွန့်စားသွားလာသူများ ရောက်ရှိလာခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း ဖြစ်သည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင်မူ အစ္စလာမ်မှာ မလာယာ (Malaya) နှင့် အင်ဒိုနီးရှား နိုင်ငံများမှာကဲ့သို့ အစုလိုက်အပြုံလိုက် ဘာသာဝင်လာခြင်းကြောင့် တိုးပွားသွားခြင်းသာမကကို အလှဉ်းမတွေ့ရပေ။ တိုင်းတပါးမှဝင်လာခြင်းနှင့် ထိမ်းမြားမှုဖြင့် သွေးနောရာက ပွားများလာကြခြင်း သာ ဖြစ်သည်။^၉

ကိုးရာစုမှ ဆယ်ခြောက်ရာစုအထိ ဗမာနိုင်ငံမှာ မွတ်စလင်ကုန်သည်တို့နှင့် အစဉ် တဆက်ထိတွေ့ကြမှု အမှတ်အသားများက ကျန်ရစ်ခဲ့သည်။ ဤအတွက်ကြောင့် ဗမာစကား တွင် ရေကြောင်းနှင့်ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာစကားလုံးများတွင် အရဗီနှင့် ပါရှင်းဝေါဟာရများကို တွေ့ရှိလာကြရသည်။ ဤဝေါဟာရများမှာ ဗမာစကားတွင် ရှေးကအလှဉ်းမရှိခဲ့ပေ။ ဥပမာ- နာခုဒါ(မာလိန်မှုး) ကဲ့သို့ အသုံးအနှုန်းမျိုးကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းများအကြား စာချုပ်စာတမ်းများတွင် တွေ့ကြရသည်။^{၁၀} ဆိပ်ကမ်းမှ အထက်တန်းအရာရှိကြီးများကို “ရှားဗန်ဒရ်” (ဆိပ်ကမ်းမှူးကြီး)ဟုခေါ်ခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာတလျှောက်ဝယ် အထက်တန်း အကောက်ခွန်အရာရှိများကဲ့သို့ နိုင်ငံခြားသင်္ဘောများနှင့် ကုန်သည်များအပေါ် အရေးအာဏာပိုင်သူ များကို ဤသို့ခေါ်ဆိုခြင်းကို တွေ့ကြရသည်။ ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းများတွင် ဤရာထူးရှိသူများမှာ အာမေး နီးယန်းနှင့် မွတ်စလင်များသာ ဖြစ်ကြသည်။^{၁၁}

ထိုခေတ်၏ နောက်ထပ်သမိုင်းအမွေအနှစ်တစ်ခုမှာ အိန္ဒိယမှ မလေးရှားအထိ ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းတလျှောက် နေရာဒေသအသီးသီး၌ မွတ်စလင်သင်္ဘောသားများ တည်ဆောက်ခဲ့သော သာသနိကဗိမာန်ပေါင်းများစွာကျန်ရှိနေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤဗိမာန်များကို ဗုဒ္ဓရံမကန်ဟုခေါ်ပြီး မွတ်စလင်၊ ဟိန္ဒူ၊ တရုတ်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက တန်းတူ

၉ Siddiq Khan, op,cit, p - 423.
၁၀ Ba Shin, op - cit, ဤစာတမ်းတွင် အရဗီ၊ ပါရှင်းမှဆင်းသက်သော ဝေါဟာရ ၁၉ လုံးကို တင်ပြထား သည်။
၁၁ Siddiq Khan, Ibid, pp-425-426. စာရေညွှန် ဆီရိုယမ်ဆိပ်ကမ်းမှာ (ဗဟုအင်္ဂါ သံလွှင်) မွတ်စလင် သင်္ဘောသားတို့က ဆီရိုအမ် Sir-Jam (မြစ်၏) ဦးခေါင်းဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ရာမှ တွင်လာခဲ့သည်။ သို့သော် သက်သေတော့ မရှိသေးဟု ဆိုသည်။

အထွတ်အမြတ်ထားကြသည်။ ဤသည်မှာ ၁၅ ရာစု ပထမရာစုဝက်ကာလက ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဘဒ္ဒန္တဒီနံ အောင်လီယာ^၁ အထိမ်းအမှတ်ဟုဆိုကြသည်။ ဗဒေရသခင်ကြီးကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့က နတ်ဟုလည်းကောင်း၊ ဟိန္ဒူတို့က ဒေဝနတ်ဟု လည်းကောင်း၊ တရုတ်တို့ကလည်း နတ်ဟုလည်းကောင်း၊ မွတ်စလင်တို့က ဝလီသုတော်စင်ကြီးဟုလည်းကောင်း အသီးသီး အသက အသက ယုံကြည်လက်ခံထားကြသည်။ အရှေ့တိုင်းတွင် လူမျိုးဘာသာမရွေးအားလုံးကပင် နတ်များတန်ခိုး ရှင်များကို ကိုးကွယ်မှုထားသလို ထိုသခင်ကြီးကိုလည်း ပူဇော်ပသမှုရှိကြသည်။ ရှေးဟောင်း “ရေနန်းရှင်” ကိုးကွယ်မှုမျိုးလည်း ရှိသည်။ မွတ်စလင်တို့ကတော့ မဟာနိုင်ငံတွင် ဝင်ရောက်လာ ခြင်းဖြစ်ပြီး ဟိန္ဒူ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် တောတောင်ရေမြေနေနတ်တို့ကို ကိုးကွယ်မှုများ ရောထွေးတွင်ကျယ်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^၂

မဟာနိုင်ငံတွင် ဤပုံစံဗလီများစွာကို တွေ့ကြရသည်။ စစ်တွေတွင် တစ်ခုရှိသည်။ ၁၇၅၆ ခုနှစ်ကတည်ဆောက်ခဲ့သည်ဟု ထင်ရသည်။ သံတွဲတွင်တစ်ခုနှင့် တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်း ဗြိတိ ကျွန်းစုမှ ကျွန်းငယ်လေးတွင်တစ်ခု တွေ့ရသည်။ သင်္ဘောသားတို့နှင့် တံငါသည်တို့မှာ အများဆုံး ဤမိမာန်များသို့ လာရောက်ကြသည်။ မိနာရား ပေါင်းစိုးနှင့် ဝတ်ပြုရာ၌ ဦးလှည့်ရာ (မိဟ်ရမ်)^၃ နေရာတို့၏ ဗိသုကာပုံစံမှာ မတ်စဂျီနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဘုရားစေတီတို့ကို စပ်ဟပ်ယူထားသည်။ ထိုအပြင် သံတွဲ ပုသိမ်၊ သံလျင်နှင့် အခြားနေရာများတွင် ဗဒ္ဒန္တဒီနံ အောင်လီယာနှင့် အခြားဝလီ သုတော်စင်များ၏ ဝုဗိမာန်ဒရ်ဂါတော်များရှိသေးသည်။ ဤမိမာန်သို့ ကြည်ညိုရန်လာရောက်ကြသူ များအနေနှင့် “ဤသည် ရှေးကာလများစွာအလျင်က သုတော်စင်ကြီးများ၏ ဗိမာန်ဖြစ်သည်” ဟု ပြောနိုင်ရုံမှအပ ထိုထက်ပိုပြီး ဘာတစ်ခုမှ မသိကြပေ။^၄

အာရှတွင် မွတ်စလင်တို့ ပင်လယ်ကြောင်း၌ ဩဇာကြီးခဲ့ခြင်းနှင့် မဟာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်သမိုင်းကာလမှာ ဤဒေသတွင် ဥရောပသားသင်္ဘောသားတို့ရောက်ရှိလာသည့်

၁) Sir, Richard C. Temple, "Buddermokan", *JBR*, XV, pt - 1(1925), 1 - 33 အသေးစိတ် လေ့လာချက်ကို Rahman, *Burma Muslims*, p - 1 တို့ ကြည့်ပါ။
၂) Temple, ညွှန်းပြီး။
၃) Ibid, Siddiq Khan, op-cit, p - 425.
၄) Ba Shin, op - cit.

ဆယ့်ခြောက်ရာစုနှစ်တွင် တစ်သွားခွဲပေသည်။ ပေါ်တူဂီတို့က ပထမဝင်လာပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဒတ်ချ်၊ ဗြိတိသျှ နှင့် ပြင်သစ်တို့ရောက်ရှိလာကြသည်။ အာရှကုန်သွယ်မှုတွင် နောက်ပိုင်းရောက်လူသစ်များက တစ်စတစ်လက်ဝါးကြီး ပိုမိုအုပ်နိုင်ခဲ့ကြသဖြင့် ၁၆၈၀ ပြည့်ပြီးစောစောပိုင်းနှစ်များအတွင်းမှာပင် မွတ်စလင်တို့၏ကုန်သွယ်မှုအခြေအနေမှာ ယိုယွင်းသွားခဲ့ရပြီး လုံးဝအရေးမပါရာ ရောက်သွားကြတော့သည်။ သို့ပေငြားလည်း ၁၉ ရာစုတွင် အင်္ဂလိပ်က အိန္ဒိယကို လုံးဝအုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့ချိန်ကာလထိတိုင် မွတ်စလင်တို့မှာ အချို့သောလုပ်ငန်းခွင်များကို လွတ်လွတ်ကျွတ်ကျွတ်တော့ လုပ်ကိုင်နေကြဆဲပင် ဖြစ်သည်။

၁၇ ရာစုအလည်တွင် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကုန်သွယ်မှုကို အခိုင်အခန့်အခြေချလုပ်ကိုင်လိုခြင်း မရှိလှသေးပေ။ ထိုစဉ်က ဗြိတိသျှတို့မှာ မွတ်စလင်ကုန်သွယ်မှုနှင့်အပြိုင်ကိုရိုမင်ဒလ်ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်း၊ ပဲခူးနှင့် သံလျင်လမ်းတွင် စီးပွားရေးအရ ဆက်သွယ်မှုကို အကန့်အသတ်နှင့်သာ ပြုနေခဲ့ကြသည်။ တချို့ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စများတွင် မွတ်စလင်ကုန်သည်များနှင့်တွဲပြီး လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ဗြိတိသျှတို့က သဘောဆောက်ခြင်းနှင့် ပြုပြင်ခြင်းလုပ်ငန်းလောက်ကိုသာ လုပ်ခဲ့ကြပြီး ဗမာပြည်၏ပင်မကုန်ပစ္စည်းများဖြစ်သည့် ပတ္တမြား၊ ရွှေ၊ ကြေး၊ ခဲ၊ မုတ္တမစဉ်အိုးနှင့် အထူးသဖြင့် ချိတ်အရောင်းအဝယ်တို့ကို မွတ်စလင်၊ အာမေးနီးယန်းနှင့် အခြားကုန်သည်များက လုပ်ကိုင်ကြသည်။ ဗမာဘုရင်များ၏ ပြည်ပပို့ကုန်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကျပ်ကျပ်တည်းတည်းကိုက်တွယ်မှုကြောင့်လည်း ဗမာကုန်သွယ်ရေးကို ဗြိတိသျှတို့က စိတ်ဝင်စားမှုနည်းခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ သူတို့က ဗမာနှင့် အိန္ဒိယအကြား ကုန်သွယ်ခြင်းအပြင် ဒတ်ချ် အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် ဗမာဘုရင်များအကြားတွင် ဆက်သွယ်ရေးနှင့် စေတမန်တာဝန်များကိုလည်း ထမ်းရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဗြိတိသျှအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့်လည်း ဆက်သွယ်ရေးတာဝန်ကိုလည်း သူတို့က ထမ်းရွက်ပေးခဲ့ကြသည်။^၉

၁၇၀၇ ခုနှစ်တွင် သံလျင်တွင် အာရပ်သဘောသားတို့က အင်အားရှိလာကြခြင်းကြောင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် “ဗရင်းရှစ်” ဗြိတိသျှသဘောကိုဝင်စီးပြီး သဘောသားများကို

၉ M. Siddiq Khanm "Captain George Sorrel's Mission to the Court of Amarapura, 1793 - 4" *Journal of the Asiatic Society of Pakistan (JASP)* (Dacca), II (1957), 132-133, Capt-Hiram Cox, *Journal of Residence in the Burman Empire and More Particularly at the Court of Amarapoora* (London: Wassen and Whitaker, 1821) pp-248, 405; Ba Shin, op - cit.;

တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ ကုမ္ပဏီက သံလျှင်ရှိဗမာအာဏာထိုင်များထံ တင်ပြတိုင်တန်းခဲ့ကြသည်။^{၁)} ဗမာနှင့် မွတ်စလင် ပင်လယ်ကြောင်းသင်္ဘောလှိုင်းမှာတစ်သွားခဲ့ပြီး ဥရောပဘက်လုံးလုံး လှဲသွားခဲ့သည်။ သို့သော် အိန္ဒိယနှင့် ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းအကြား ကမ်းရိုးတန်းကုန်သွယ်မှုကို မွတ်စလင်တို့က အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ဆက်လုပ်ခဲ့ကြသည်။^{၂)}

မွတ်စလင်သင်္ဘောလုပ်ငန်းမကျဆုံးမီခေတ်ကောင်းကပင် မွတ်စလင်ကုန်သွယ်မှုခိုင်းသားများက ဗမာ့ကမ်းရိုးတန်းမြို့များတွင် အခြေစိုက်နေထိုင်ခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင် ၁၇၆၃-၁၈၀၇ ခုနှစ်အတွင်းက နေထိုင်သွားခဲ့သော ဘုန်းတော်ကြီး ဆန်ဂျာမာနီက “ရန်ကုန်သည် စီးပွားရေးတွင် လုံးဝအချက်အချာဖြစ်နေသည်။ ဒေသခံများသာမက ရန်ကုန်တွင်နေထိုင်ကြသော မဟာမေဒင် မူးဝါးများ၊ အားမေးနီးယန်းအချို့၊ အင်္ဂလိပ်အချို့ ပြင်သစ်နှင့် ပေါ်တူဂီအချို့တို့ကပါ စီးပွားရေးတွင် ပါဝင်နေကြသည်။”^{၃)}

ဗမာဘုရင်ထံ ၁၇၉၅-၉၆ က တစ်ကြိမ်နှင့် ၁၈၀၂ ခုနှစ်က တစ်ကြိမ် စေလွှတ်ရေးသံတမန် အဖြစ်ရောက်ရှိခဲ့သော ဗိုက်ကယ်ဆိုင်း(စ်)က သူ၏မှတ်တမ်းတွင် ရန်ကုန်ကုန်သွယ်မှုတွင် ပါရှင်၊ အာမေးနီးယန်းနှင့် မွတ်စလင်တို့က ခွဲဝေလုပ်ကိုင်လျက်ရှိကြသည်ဟု မှတ်သားထားခဲ့သည်။^{၄)} တိုင်းတပါးသားတို့ တစ်စတစ်စ အတော်ပင်ပွားများလာခြင်းကြောင့် သူတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး ကိုင်တွယ်စရာဖြစ်လာရသည်။ ၎င်းတို့တွင် ဗမာပြည်အနှံ့အပြားတွင် ဖြန့်ကျက်နေထိုင်ကြသော မွတ်စလင်အများအပြားပါရှိပေရာ အစိုးရအဖွဲ့ ၎င်းတို့ကို ကွပ်ကဲရန် ကုန်သွယ်မှုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး အုပ်ချုပ်ရန်နှင့် တိုင်းတပါးသားများနှင့်ပတ်သက်ပြီးကိုင်တွယ်ရန် သီးသန့်ပုဂ္ဂိုလ်များကိုပင် တာဝန်ပေးခန့်ထားခဲ့ရသည်ဟူ၏။^{၅)}

ဗမာ့ကမ်းရိုးတန်းမြို့ကြီးများတွင် စီးပွားရေးအရ စိမ့်ဝင်ခဲ့ကြသည်နှင့်အပြိုင် မွတ်စလင်များမှာ နေပြည်တော်အတွင်း၌လည်း အခြေချနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဗမာဘုရင်မင်းများနှင့် မြို့စား

၁) Hall, op - cit, p - 200; Siddiq Khan, Muslim Intercourse, XI (April, 1937), 258.
၂) Siddiq Khan, op - cit.,
၃) Ibid, p - 259, Sandermano, The Burmese Empire မှ တိုးကာချက်၊ p - 176.
၄) Siddiq Khan, op - cit, p - 261, Symes ၏ Second Embassy to Ava, p - 198 မှ တိုးကာချက်
၅) Ibid, ညွှန်းပြီးမှ တိုးကာချက်၊

နယ်စားများထံတွင် ကြေးစားတပ်သားများအဖြစ် အမှုတော်ထမ်းများအဖြစ်နှင့် ရောက်ရှိလာကြရုံမက သို့ပင်များအဖြစ်နှင့်ရောက်လာသည်လည်း ရှိကြသည်။ အနော်ရထာမင်း (၁၁ ရာစု) လက်ထက် တွင် အိန္ဒိယသစ် ကိုယ်ရံတော်တပ်တို့ကို ဂုဏ်ယူခန့်ထားခြင်းရှိခဲ့ပေရာ ယင်းတို့တွင် မွတ်စလင် များလည်းပါရှိနေသည်မှာ သိသာလှပေသည်။ မင်းကြီးစွာစော်ကဲ(၁၃၆၈-၁၄၀၁) က တလိုင်းတို့၏ နေပြည်တော်မုတ္တမကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ၌ မွတ်စလင်ဗိုလ်နှစ်ဦးကွပ်ကဲသောတပ်များကို မင်းကြီးမှာ အပြင်းအထန်ခုခံခဲ့ရသည်။ အဆုံး၌ မွတ်စလင်ဗိုလ်တို့မှာ အရေးနိမ့်သွားခဲ့သည်။ ရာဇာဓိရာဇ် (၁၃၈၅-၁၄၂၃)က ဒဂုံ (ယခု ရန်ကုန်) ကို စီးနင်းခဲ့ရာတွင် မွတ်စလင်သင်္ဘောသားများ၏ ကူညီမှုကြောင့် ဤမြို့ကိုအောင်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ ထိုစဉ်က ရာဇာဓိရာဇ်မှာ အခက်အခဲများစွာကြုံတွေ့ ခဲ့ရသည်။ တဘက်ရန်သူဘက်တွင် မွတ်စလင်များဖြစ်နိုင်ကောင်းသည့် အိန္ဒိယသားကြေးစားတပ် များရှိနေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။^{၁)} "တိုက်ခိုက်ရန်ငှာရမ်းထားသည့် မဟာမေဒင်သင်္ဘောသားများမှာ ၁၅ ရာစုအကုန်ပိုင်းလောက်က ဗမာ့တိုက်ပွဲအချို့တွင် ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို သုံးစွဲခဲ့ကြောင်း ထင်ရှားလှသည်။"^{၂)} ဆယ့်ခြောက်ရာစုအလယ်ပိုင်းမှသည် ၁၈ ရာစုအလည်အထိ မွတ်စလင် ခိုင်မာလက်နက်ကိုင်များ အမြောက်တပ်သားများမှာ ရှေးက ပေါ်တူဂီသို့ပင်များနှင့်အတူ ဗမာ့ တပ်မတော်တွင် အထူးသဖြင့် ကိုယ်ရံတော်တပ်သားများအဖြစ် အမှုတော်ထမ်းခဲ့ကြသည်။^{၃)}

တပင်ရွှေထီး (၁၅၃၁- ၁၅၅၀) က ၁၅၄၁ ခုနှစ်တွင် မုတ္တမဆိပ်ကမ်းကိုအောင်နိုင်ခဲ့ သည်။^{၄)} ဤဒေသနေမွတ်စလင်အများအပြားပင် အထူးတက်ကြွစွာဖြင့် သူ့အားခုခံခဲ့ကြသည်။ ၁၅၆၄ ခုနှစ်တွင် သူ့အား ဆက်ခံသူ ဘုရင့်နောင်(၁၅၅၀-၁၅၈၁)မှာ အယုဒ္ဓယမြို့အား ဗမာဘုရင် က တိုက်ခိုက်လာရာတွင် ယိုးဒယားဘုရင်အား ပေါ်တူဂီနှင့်အတူ ကူညီလာကြသော မွတ်စလင် အမြောက်တပ်သားများကြောင့် အဟန့်အတားများစွာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ယိုးဒယားနှင့် ဒုတိယအကြိမ် (၁၅၆၈-၁၅၆၉) စစ်မက်ဖြစ်ပွားခဲ့ရာတွင် ဘုရင့်နောင်မှာ ၎င်းပိုင် အိန္ဒိယမှမွတ်စလင်နှင့် ပေါ်တူဂီ

၁) Siddiq Khan ညွှန်းပြီး X (June, 1936), 426, Harvey, ညွှန်းပြီး စ - ၁၁၂ B. R. Peam, A History of Rangoon (Rangoon : American Batist Mission Purss, 1938) p - 18, H. R. Spearman British Burma Gazetteer, Vol. I (Rangoon 1880), p - 262.
၂) Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး စ - ၄၂၆၊ ဟာဗေး . . . History Burma . စ - ၃၄၀- ၃၄၁။
၃) Siddiq Khan, ညွှန်းပြီး
၄) ညွှန်းပြီး XI (ဇူလိုင် ၁၉၃၇)၊ ဟာဗေး ညွှန်းပြီး စ - ၁၅၇၊ Sir. J . George Scott, Burma : A Handbook of Practical Information (London, Alexander Moring, 1911). p- 177.

တပ်သားများကို ဆောင်ကျဉ်း လာခဲ့ရသည်။ ဤသူတို့မှာ ဗမာ့မြေတွင် အခြေစိုက်ခဲ့ရာက မြန်မာအမျိုးသမီးများနှင့် အိမ်ထောင် ဖက်ပြုခဲ့ကြသည်။

ယေဘုယျခြုံငြိမ်းရလျှင် ဗမာ့ဘုရင်တို့မှာ မိမိတို့၏လက်အောက်ခံဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကို ဗုဒ္ဓဘာသာတွင်တည်စေရန် အတင်းအကျပ်ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့ကြခြင်းပေလည်း တိုင်းတပါးတို့ကိုမူ ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်ပေးခဲ့ကြသည်။ ဘုရင့်နောင်မှာ တိုင်းတပါးသားဗုဒ္ဓဘာသာမဟုတ်သူများ အပေါ် ဘာသာရေးအရ ညဉ်းပမ်းမှုကို ပထမဆုံးဖော်ကျူးခဲ့သည့် ဘုရင်ပင်ဖြစ်သည်။ ၁၅၅၉ ခုနှစ်တွင် သူက ဗဲခူးတွင် မွတ်စလင်တို့က ဆိတ်များနှင့် ကြက်ငှက်များကိုလည်လှီးနေခြင်းကို တွေ့ရှိခဲ့သဖြင့် ဤကိစ္စကိုတားမြစ်ပြီး ဗုဒ္ဓဝါဒီတို့အိမ်နိမ့်ကို နာခံကြဟုအကျပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ အခြား ကိစ္စများတွင်လည်း ဖိနှိပ်မှုများကြောင့် မွတ်စလင်အချို့ပင် ဘာသာပြောင်းသွားကြရသည်။ ကုရ်ဘာနီအိမ်အတွက် သိုးဆိတ်နွားသတ်ခြင်းကိုလည်း ပိတ်ခဲ့သည်။^၉

အလောင်းဘုရား (၁၅၅၂-၁၅၆၀) သည် ၁၅၅၆ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားကို အောင်နိုင်ခဲ့ ရာ မွတ်စလင်သံ့ပမ်းအများအပြားပါလာခဲ့သည်။ သူတို့ကို ဥရောပခိုလှုံတို့၏ကွပ်ကဲမှုဖောက်ဖျက် ရှိသူတပ်တွင် အဓမ္မစစ်မှုထမ်းစေခဲ့ရာ အခြားအကျဉ်းသားများလည်းပါခဲ့သည်။ လေးနှစ်အကြာတွင် သူက အယုဒ္ဓယကိုတိုက် ခိုက်ခဲ့ရာ၌ မြို့တော်စန်းကျင်မြစ်ကျောတလျှောက်တွင် ရွက်လွှင့်ထားသော ယိုးဒယားတပ်တွင် ဥရောပသားနှင့် မွတ်စလင်အမြောက်တပ်သင်္ဘောများပါရှိခဲ့ခြင်းကြောင့် အရေးပ လှခဲ့ပေ။ အလောင်းဘုရားကလည်း မွတ်စလင်တို့အား ကျွဲနွားများကိုမသတ်ရဟု ပိတ်ပင်ခဲ့ သည်။^{၁၀}

မွတ်စလင်တို့မှာ ဗမာ့ဘုရင်များထံတွင် စစ်ဖက်တာဝန်တွင်သာမက အုပ်ချုပ်ရေးရိုင်းတွင် လည်း အရေးပါသောကဏ္ဍတွင်ရှိခဲ့ကြသည်။ ပုဂံမင်း(၁၈၄၆-၁၈၅၃)လက်ထက်တွင် မွတ်စလင်တစ် ဦးမှာ ဘုရင့်နေပြည်တော် အမရပူရတွင် မြို့ဝန်အဖြစ်ခန့်ထားခြင်းခံခဲ့ရသည်။ ငွေကြေးအများ

---

၉ Siddiq Khan, ညွှန်းငြိမ်း စာ - ၂၄၁၊ Desai, ညွှန်းငြိမ်း စာ - ၆၉၊ Sir Arthur p - Phayre, History of Burma... from the Eanlist Time to the End of the first War with British India (London: Grubner, 1883), စာ - ၁၁၁၊ Bashin, ညွှန်းငြိမ်း

၁၀ တာဝေ၊ ညွှန်းငြိမ်း စာ - ၂၄၁၊ Desai, A Pageant of Burmese History, စာ - ၉၁

အပြားပုံအောပြီး ဤအခွင့်အာဏာကို သူကမီးကုန်ယမ်းကုန်သုံးခဲ့သည်။ ဤငွေကို ပြည်သူတို့ထံက လည်မျိုညှစ်ပြီး သူရယူခဲ့သည်။ နှစ်နှစ်ကြာအုပ်ချုပ်ပြီးနောက်တွင် မြို့ဝန်မင်းမှာ သေဒဏ် စီရင်ခဲ့ရသည်။^၁ ဗြိတိသျှအမျိုးသား ဟင်နရီယူးလ်ကလည်း ၁၈၅၅ ခုနှစ်က မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ခဲ့ရာတွင် ပုဂံမြို့ဝန်မှာ မွတ်စလင်တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း သေဒဏ်ချခံရကြောင်း ရေးသားခဲ့ သည်။^၂ ကိုယ်ရံတော်များနှင့်အတူ မွတ်စလင်မိန်းမစိုးများစွာလည်း မင်းစားများဖြစ်ကြပေရာ သူတို့တတွေမှာ နန်းတွင်းရံရွှေတော်များအဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။^၃ နိုင်ငံရပ်ခြားနှင့်ထိတွေ့ခဲ့ရာ ကစပြီး ဗမာဘုရင်များမှာ ပါရှင်းစကားကို အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ဤအတွက် နေပြည်တော်တွင် စကားပြန်မွတ်စလင်များကိုခန့်ထားသလို အချက်အချာကျသောမြို့များတွင်လည်း ဖာရစီစကားကို ကောင်းစွာကျွမ်းကျင်သူများကို ထားရှိခဲ့ကြသည်။ ဤစကားပြန်များမှာ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသို့ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ်သွားရာတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။^၄ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲ (၁၈၂၄- ၁၈၂၆) အတွင်းက အင်္ဂလိပ်မြန်မာ စာပေးစာယူပြုရာတွင် ဖာရစီကိုပင် သုံးခဲ့ကြသည်။^၅

ဟင်နရီ ယူးလ်က ၁၉ ရာစုအလယ်က မြန်မာစစ်တပ်တွင် မွတ်စလင်တို့၏အခန်းကဏ္ဍ ကို မျက်မြင်တင်မြင်ထားသည်မှာ "အမြောက်တပ်မှာ အင်အား ၅၀၀ ခန့် ရှိသည်။ ယင်းတို့တွင် အမရပူရတွင်အခြေစိုက်နေထိုင်ကြသည့် အိန္ဒိယသားမှာ ရှစ်ဆယ်ခန့်ရှိသည်။ ကျန်လူများမှာ ဗမာ၊ မဏိပူရ နှင့် ပသီခေါ် တိုင်းရင်းသား မဟာမေဒင်များဖြစ်ကြသည်။ မဏိပူရနှင့် အိန္ဒိယ

၁ Capt. Henry Yule, *A Narrative of the Mission sent by the Governor-General of India to the Court of Ava in 1855 . . .* (London: Smith, Elder, 1858), ၈- ၁၆၊ ရှုထပ်ဒီကဲခန်း ညွှန်းပြီး၊ ၈ - ၂၆၁၊
၂ Yule, ညွှန်းပြီး၊ ၈ - ၂၂၀၊
၃ Cox ညွှန်းပြီး၊ ၈ - ၈၈၊ ၃၃၆၊ ပထမ အင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီး၌ နန်းကျခဲ့သော ဘကြီးတော်မင်းသည် မွတ်စလင်သံတော်ဦးစီး အင်္ဂလိပ်ထံလွှတ်ပြီး မိမိထီးနန်းပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် အတူအညီတောင်းပန်ခဲ့သည်။ ဘကြီးတော်ဘုရားအဖော် ဩဇာလည်းအညောင်းပြီး ဥပဒေအတိုင်းပင်ခံတစ်ဦးဖြစ်သူကလည်း ထိုမွတ်စလင်ကိုပင် ဒေလီသို့ လှိုဏ်ကုန်ပြီး သံအဖြစ်လွှတ်ခဲ့သည်။ (Desai ညွှန်းပြီး၊ ၈ ၁၉၀- ၁၉၁)၊
၄ ဗိုက်ကယ် ဆိုင်း(စ်) *Journal of his Second Embassy to the Court of Ava in 1802*, ed. D. G. E. Hall (London: George Allen and Unwin, 1955) ၈ ၄၀၃၊ Scott ညွှန်းပြီး၊ ၈ ၁၅၂- ၂၇၇၊
၅ Desai ညွှန်းပြီး၊ ၈ - ၁၅၅၊

သားတို့က လစာအဖြစ် တစ်လလျှင် ဆန် ၂ တင်းရသည်။ ဗမာတို့က မြေအပိုင်စားရသည်။ လက်ရှိဘုရင်ထံတွင် တပ်မကြီးတွင် စာရင်းဝင်ပြီးရှိနေကြသည့် ပသီတို့မှာ အခွန်အတုတ်များမှာ ကင်းလွတ်ခွင့်ရှိကြသည်။^၁ မွတ်စလင်တို့မှာ အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ဒုတိယစစ်ပွဲ (၁၈၅၂) တွင် ပါဝင်တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြပေသည်။^၂

ယင်းတုန်းမင်းတရားကြီး (၁၈၅၃-၁၈၇၈)လက်ထက်၌ ဘုရင့်တပ်မတော်တွင် မွတ်စလင် ထောင်ပေါင်းများစွာရှိပြီး အခြားအုပ်ချုပ်ရေးဌာနအသီးသီးတွင်လည်း ရှိနေကြသည်။ မန္တလေးကျပြီး နောက်ပိုင်းဖြစ်ပွားသည့် မင်းလှစစ်ပွဲ(၁၈၈၅) တွင် မွတ်စလင်ခြေလျှင်တပ်နှင့် အမြောက်တပ်တို့မှာ အထူးပင်ထင်ရှားလှသည်။^၃

၁၆ ရာစုတွင် ဗမာဘုရင်များက အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ရွှေဘိုခရိုင် မြေဒူးမြို့ဝန်းကျင်တွင် မွတ်စလင်များကို နေရာချပေးခဲ့သည်။ ဤရွာများကို ယနေ့ထိတွေ့ရဆဲပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ ခေတ်ကာလအသီးသီးကတည်းက သို့မဟုတ်အခြေရောက်လာကြသူများဖြစ်ကြသည်။ ပထမအုပ်စု မှာ ၁၅၃၉ နှင့် ၁၅၉၉ နှစ်တို့တွင် ပဲခူးကို ကာကွယ်ခဲ့ကြသူများနှင့် ၁၅၄၆ ခုက ဝှာပင်ရွှေထီး ခရိုင်ကိုဝင်တိုက်စဉ်က မွတ်စလင်အကျဉ်းသားများ ဖြစ်ကြသည်။ မိမိကိုယ်ကို သံလျှင်ဘုရင်ဟု ကြွေး ကျော်ခဲ့သူ ပေါ်တူဂီအမျိုးသား ဒီဗရစ်တို့ကို အနောက်ဖက်လွန်မင်း (၁၆၀၅-၁၆၂၈)က ၁၆၁၃ ခုနှစ်တွင် တိုက်ခိုက်အောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ဒီဗရစ်တို့ဘက်မှ ပေါ်တူဂီများ မွတ်စလင်စစ်သား များနှင့်အတူ သင်္ဘောသားများ (ယင်းတို့တွင် အများစုဖြစ်သော မွတ်စလင်များ) ကပါဝင်ကူညီတိုက် ခဲ့ရာမှ သို့မဟုတ်အဖြစ် ဖမ်းဆီးခံခဲ့ရပြီး ၎င်းတို့မှာ မြေဒူးအပါအဝင် အနီးအနားနယ်များဖြစ်ကြသည့် စစ်ကိုင်း၊ ရမည်းသင်းနှင့် ကျောက်ဆည်တို့တွင် နေရာချထားခြင်းခံခဲ့ရသည်။ ယင်းတို့မှာ ဘုရင့်အမှု တော်ထမ်းစာအဖြစ် ခြေစားခွင့်ရခဲ့သည်။ သူတို့သည် ကိုယ်ရံတော်တပ်အတွက် တပ်သား ၁၅၀ ကို

၁ Yule ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၂၄၇၊
၂ ဟောင်ကို ကသာရီ ရေး "The first Muslim Community of Rangoon" ဆောင်းပါး၊ ဝါဒီယန်လစဉ် ရန်ကုန် VII (အောက်တိုဘာ ၁၉၆၀) စာ - ၄၅ ဤစစ်ပွဲတွင် မွတ်စလင်ရဲဘော်များ အထူးပြောင်မြောက်ခဲ့ရာ အင်္ဂလိပ်ကရပ်စ် ခေါ် ဦးဗိုလ်ဟောင်ကလေးက ဤတပ်ကို ဦးစီးသည်။ သူ့အား အင်္ဂလိပ်တို့က သို့မဟုတ်အဖြစ်ဖမ်းဆီးပြီး မြောက်စားခဲ့ရာ သူတလက်မခံခဲ့ပေ။
၃ ဟော့နောက်ဆုံးမင်းဆက်များလက်ထက်၌ မွတ်စလင်တို့ သူကောင်းပြုခဲ့ရုံအကြောင်းစုံ အသေးစိတ်ကို ရာဇဝင် သုတေသီ ဦးဘဦး၊ ရေးသားသော မန်ဒရာပြည် မွတ်စလင်များသမိုင်း၊ စာအုပ်(မန္တလေး၊ ၁၉၅၉) တွင် ရှိပါ။

မပျက်မကွက်ပြည့်ဆီးခဲ့ကြရပေရာ ယင်းတာဝန်ကို သားစဉ်ပြေးဆက် ဆက်ခံထမ်းဆောင် သွားခဲ့ကြသည်။^၉ စနေမင်းက သံတွဲကို ၁၇၀၇ ခုနှစ်တွင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ မြေဒူးသို့ မွတ်စလင် သံပမ်းထောင်ပေါင်းများစွာကို ဖမ်းဆီးလာနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၇၀၈ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်မှ ဒုက္ခသည်အရ ၃၀၀၀ မှာ ဤဒေသတွင် အခြေစိုက်ခဲ့ကြပြန်သည်။ ယင်းတို့ကို ရွှေဘို၊ ရမည်းသင်းနှင့် တောင်ငူ ခရိုင်များတွင် ခွဲဝေနေရာချထားခဲ့ပြီး သူတို့ရရှိထားသည့်မြေအတွက် နန်းတော်တွင် သက်တော် စောင့်တာဝန်ကို အတင်းအဓမ္မ ထမ်းဆောင်စေခဲ့ရသည်။^{၁၀} မြောက်ပိုင်းအိန္ဒိယမှ မွတ်စလင်အုပ်စု ကလည်း အလောင်းကျောင်း (၁၇၅၂-၁၇၆၀)လက်ထက်တွင် ရွှေဘိုနှင့် ရမည်းသင်းခရိုင်များတွင် အခြေစိုက်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့က စစ်မှုထမ်းရန်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၁} ဗမာတို့က မွတ်စလင်တို့အား အုပ်စုငယ်လေးများခွဲလျက် ကျေးရွာများတွင်ပြန့်ပြီး နေရာချပေးခဲ့သည်။ အုပ်စုတစ်စုတည်း ထားပါက အင်အားကြီးမားလာပြီး ဘုရင့်အား ပုန်ကန်ထောင်ထားလာမှာကို ကြောက်ရွံ့ခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ဤမွတ်စလင်တို့၏ အဆက်အနွယ်များကို ယနေ့မြေဒူးကုလား သို့မဟုတ် ကုလားလျှီ (ဗမာနိုင်ငံတွင် ပသီဟူသောအသုံးအပြင် အခြားအခေါ်အဝေါ်တစ်ခု) ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည်။ မြို့တီသျှခေတ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ မြေဒူးမွတ်စလင်တို့မှာ သီးခြားအုပ်စုအဖြစ် မှတ်တမ်းပြု ခံခဲ့ကြရသည်။

[ကြည့် - နောက်ဆက်တွဲ (က)]

မွတ်စလင်တို့မှာ ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသများတွင် လျင်မြန်စွာ ပြန့်နှံ့စိမ့်ဝင်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ မူလဘာသာစကားအဝတ်အစားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကိုစွန့်ကြဲသော်လည်း ဘာသာတရားကိုတော့ မစွန့်ခဲ့ကြပေ။ ၁၈ ရာစုနှင့် ၁၉ ရာစုအစတွင် ဗမာနိုင်ငံ၏ အဓိကမြို့ကြီးမြို့ကြီးများတွင် မွတ်စလင်ဦးရေမှာ အများအပြားရှိနေသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ၎င်းတို့ သီးခြားစုစည်းနေထိုင်ရာရပ်ကွက်များကို "ကုလားတန်း" (တိုင်းတပါးသားများရပ်ကွက်) ဟုပင် တွင်ခဲ့ကြတော့သည်။ ယင်းတို့၏အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများအဖြစ် ကုလားဝန်များကို ခန့်ထားပေသည်။ နိုင်ငံရပ်ခြားသားများမှာ ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်

၉) Siddiq Khan, ညွှန်းပြီးစာ - ၂၅၇ - ၂၅၈၊ တာဝေး ညွှန်းပြီးစာ ၁၈၉- ၃၄၈၊ ဘရူင် ညွှန်းပြီး R. S. Wilkie, Yamethin District Gazetteer, Vol. A (Rangoon, 1934) စာ . ၄၄၊ A. Williamson, Shwebo District Gazetteer, Vol. A (Rangoon, 1929)၊ စာ - ၆၄။

၁၀) Wilkie, ညွှန်းပြီးစာ - ၄၄ - ၄၅၊ Williamson ညွှန်းပြီးစာ - ၆၄၊ Bashin ညွှန်းပြီးစာ

၁၁) Meer Sulaiman "Muslim in Burma: 1872-1931," Islamia School Annual, I (March, 1935) စာ . ၃၅ - ၃၉၊ ဆစ်ဒ်ကန်ခန်၊ ညွှန်းပြီးစာ - ၂၅၇။

ကို အပြည့်အဝရရှိကြသည်။ ဗမာတို့မှာ ၎င်းတို့၏အပျိုးသားရေးအဖွဲ့အစည်းများကို သာမက ဘာသာရေးခေလေ့များကိုစိတ်ဝင်စားခြင်းမရှိကြပေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ် လာအောင်ကြိုးပမ်းရန် လည်း အာသီသမရှိခဲ့ကြပေ။ တိုင်းတပါးသားတို့စုဝေးနေထိုင်ရာဒေသတွင် ဗလီဆောက်ခြင်း၊ ရေစိယာန်ဝတ်ကျောင်းဆောက်ခြင်းတို့ကို မည်သူကမျှ ဟန်တားနှောင့်ယှက် ခြင်းမရှိပေ။ ဤအချက် များကြောင့် ဝဇ ရာစုတွင် တိုင်းတပါးသားတို့မှာ မြန်မာ့မြေတွင်အခြေချရန်အထူးပင် စိတ်ဝင်တစား မျက်စေ့ကျခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပေသည်။^၉

ဘိုးတော်ဘုရား (၁၇၈၂-၁၈၁၉) လက်ထက်တွင်မူ မွတ်စလင်တို့သည်ပမ်းနိပ်စက်ခံရခြင်းကို တွေ့ရသည်။ ဤသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အဆိုနှစ်ရပ်ရှိပေသည်။ ဘိုးတော်ဘုရားကိုဆက်ခံသူ ဘကြီးတော် (၁၈၁၉-၁၈၃၇) ^၁ လက်ထက်က နှစ်နှစ်တာအကျဉ်းချုပ်ရသော အင်္ဂလိပ်အမျိုးသား တစ်ဦးဖြစ်သူ ဂေါ်ဂျာ၏မှတ်တမ်းတင်ချက်နှင့် မြေဒူးမွတ်စလင်တို့၏သမိုင်းမှတ်တမ်းအရ သိရချက် များဖြစ်ပါသည်။ ဂေါ်ဂျာ၏အဆိုအရ ဘုရင်မင်းကြီးမှာ ရုတ်ချည်းဘာသာရေးသံသယများဝင် လာခဲ့ရာက အဓမ္မလောင်၏အမှန်တရားကိုစစ်ဆေးရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ အင်းဝနေပြည်တော်မှ ဂုဏ် သရေရှိမွတ်စလင်လူကြီးလူကောင်းများကိုခေါ်ယူပြီး “...ယင်းတို့ရောက်အလာတွင် အသင့်ချက် ထားသောဝက်သားဟင်းကိုစားစေခဲ့ရာ ၎င်းတို့က အာဇာတက်ကိုကြောက်ပြီး စားခဲ့ကြသဖြင့် ဘုရင်၏သံသယမှာ ဘဝင်မကျဖြစ်ခဲ့ရသည်ဟူ၏။^၂ ဤသည်နှင့်ဆန့်ကျင်ပြီး မြေဒူးမွတ်စလင် တို့အဆိုအရမူ မော်လီများက ဝက်သားကိုစားသုံးရန်ဆန့်ကျင်ခဲ့သဖြင့် ကွပ်မျက်ခံရသည်ဟူ၏။^၃

၉ Symes. ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၁၆၀၊ ၂၁၅၊ ဆစ်ဒါန်၊ ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၂၆၁-၂၆၂ ကိုလည်း ရှုပါ။
၁) အမေရိကန်သာသနာပြု အဖွဲ့ချုပ် ဂျစ်ဆစ်အဆိုအရ ဘကြီးတော်သည်လည်း မွတ်စလင်များကို ဗုန်းတီးသူ တစ်ဦးဖြစ်သည်ဟူ၏။ (ဒီဆိုင် - ညွှန်းပြီး။ စာ - ၁၁၃)
၂) ဟင်နရီ ဂေါ်ဂျာ၏ *Personal Narrative of two Year's Imprisonment in Burmah* (လန်ဒန်၊ ဖြန့်ဝေရေး၊ ၁၈၆၀) စာ - ၉၇၊ ၁၁၀။ ညွှန်းပြီး။ စာ . ၂၇၆- ၂၇၇ မွတ်စလင်များကို ကွပ်မစ်မည်အရေးကြောင့် ဝက်သားစားရုံကို ရေးဖွဲ့ထားသည်မှာ “သူတို့က ဝက်သားဟင်းလျာများကိုစားလို့၊ ဘုရင့်မျက်နှာတော်ကို စားလို့ကြည့်ရင်း အာဇာတားတို့၏လက်သုံးတော်၏ကိုတွေ့ကာ ဝက်သားကိုစားခဲ့ကြသည်။ ဤပဟာမောင်ထံတွင် ဘာစားမြစ်ချက်မှမရှိဟု မှတ်ယူပြီး မင်းတရားကြီးက ဘုရားများကို ဆက်လက်ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ ဟာဗေးက ဤပြည့်စွက်ချက်အတွက် အထောက်အထားကို ပြုမထားပါ။
၃) ဆစ်ဒါန်၊ ညွှန်းပြီး။ စာ . ၂၆၃၊ ဤအလောင်းများကို ရက်အတန်ကြာမျှော်ဘဲထားခဲ့ရသည်ဟု မွတ်စလင်တို့က ယနေ့ထိဆိုဝမှတ်ပြုကြသည်။ လေပုန်တိုင်းကြီးစွာကျခဲ့တော့မှ ဘုရင်မှာ မိမိအမှားအတွက် ကြီးစွာနှောင့်တရခဲ့သည်။ မွတ်စလင်တို့ကိုခေါ်ယူပြီး ဂုဏ်ကလေးများကို သင်္ဂြိုဟ်မှုပြုစေခဲ့သည်။ ဤသူတို့ကို အပလျူရတွင်မြှုပ်နှံထားရာ ၎င်းတို့ကို မူဂျာဟိဒ် (သာသနာ့ အာဇာနည်များ) ဟု ခေါ်ကြသည်။

(ဗြိတိသျှတို့ ဒုတိယအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအတွင်းက သိမ်းပိုက်ထားသော) ပဲခူး၏ ကော်မရှင် နာမင်းကြီး မေဂျာ အာသာဖဲယား၏ အတွင်းဝန်ကက်ပတိန် ဟင်နရီ ယူးလ်၏ မှတ်တမ်းများအရ ဝဠ ရာစုနှစ်က ဗမာနိုင်ငံအမေရပူရရှိ မွတ်စလင်တို့၏ လူမှုဘဝမြင့်မားနေပုံကိုမူ သံသယဝင်ဖွယ် ရှာမရှိပါ။ ဝကရွှေ ရာစုနှစ်က ယူးလ်ကို အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှတုရင်ခံချုပ်၏ဝန်အဖြစ်နှင့် အင်းဝဘုရားထံ စေလွှတ်ခဲ့သည်။

၎င်း၏မှတ်တမ်းတွင် “... အမေရပူရတွင် မွန်ဂိုဟုခေါ်သော အိမ်ခြေ ၁၅ အိမ် ၁၆ အိမ်ခန့်ရှိသည်။ ၎င်းတို့က ရန်ကုန်နှင့် ကာလကတ္တားကို ကုန်ကူးကြသည်။ အထူးသဖြင့် ပါရှင်း ပင်လယ်ကွေ့မြို့များမှလာကြသူများနှင့် ဘိုခါရာမြို့ကလာကြသူအချို့အပါအဝင် အနောက်အာရှမှ မဟာမေဒင်များဖြစ်ကြသည်။”^၉

မွတ်စလင်တို့မှာ နေပြည်တော်ရှိ ဗမာရပ်ကွက်၌ လူမျိုးအထွေထွေနှင့် ရောနှောနေထိုင်ခြင်း ရှိသလို အများအားဖြင့် လူစည်ကားရာရပ်ကွက်တွင် စုစည်းနေကြသည်ကများသည်။

သူတို့ကို ဗမာလို ပသီဟု ခေါ်ကြသည်။ အမေရပူရတွင် အများအပြားရှိနေကြသည်။ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်ဂုဏ်သရေရှိပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ သဘောရိုးနှင့်ပြောခဲ့သောအဆိုအရ နေပြည် တော်တွင် မွတ်စလင်မိသားစု ၂၀၀၀၀ ရှိသည်ဟူ၏။ တကယ်တမ်းတွင်ကား ၈၀၀၀ သို့မဟုတ် ၉၀၀၀ ထိရှိမည်ထင်၏။

မွတ်စလင်ယောက်ျား သို့မဟုတ် မိန်းမတို့နှင့် အိမ်ထောင်ပြုရာက မွတ်စလင်ဖြစ်သွားသော ဗမာအချို့လည်းရှိသေးသည်။ ယင်းတို့ကို အပိုးရက မည်သို့မျှ အနှောင့်အယှက်မပေးပါ။ ဤအယူ ဝါဒရှိ ဆရာဆရာအများစုမှာ အနောက်တိုင်းသားအဆက်အနွယ်များ ဖြစ်ကြသည်။ အချို့မိသားစု များမှာ မိမိတို့ဗမာ့မြေတွင် အခြေချခဲ့ကြသည်မှာ နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ မှ ၆၀၀ ထိရှည်ကြာခဲ့ပြီဟု ယုံကြည်ထားကြသည်။ အချို့မှာ အိန္ဒိယသားနှင့် အနောက်အာရှမှမွတ်စလင်များဖြစ်ကြပြီး နောက်ပိုင်းကာလများက အမှတ်မထင်ဖြစ်စေ၊ စီးပွားရေးအရဖြစ်စေ ဝင်ရောက်လာကြသူများ ဖြစ်ကြသည်။ အချို့မှာ အာရကန်နှင့် မဏိပူရမှဖြစ်ကြပြီး ကာချားရ်ဒေသ^{၁၀}မှလည်းပါသေးသည်။

၉ Yule, ညွှန်းပြီး။ နာ - ၁၄၁ တစ်စုလုံး။
၁၀ အိန္ဒိယပြည်ရှိ အာသံနယ်တစ်နယ်။

ထိုနိုင်ငံများသို့ ဗမာတပ်များက ဝင်ရောက်ဖမ်းဆီးရာမှပါလာကြသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ၎င်းတို့နှင့် ဒေသခံများသွေးနှောလက်ဆက်မိရာက ရရှိလာသော အဆက်အနွယ်များမှာ ဗမာနှင့် ခွဲမရအောင် တူလာကြသည်။ နောက်ပိုင်းကာလကျမှ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လာသူတို့မှာမူ ကျွန်ုပ်အဖို့ အံ့ဩမိလောက်အောင်ပင် စရိုက်သွင်ပြင်ခြင်းက အခြားကြီးခြားနားနေပါသည်။

သူတို့က ဗမာလိုဝတ်၊ ဗမာစကားပြော ဗမာ့ဓလေ့အတိုင်းနေကြသွားကြသည်။ သူတို့၏ ပိန်းမသားများမှာလည်း ခြုံလွှာကိုဝတ်ဆင်ခြင်းမပြုကြ၊ ဗမာ့အမျိုးသမီးများနည်းတူပင် ဝတ်စားဆင်ယင်ကြသည်။ ပရိဒါခေါ် အမျိုးသမီးများ ခြေဆုံးခေါင်းဆုံးဝတ်စားခြင်းကလေးကား မြန်မာနိုင်ငံ၌ လုံးဝမရှိလောက်ပင် ဖြစ်နေတော့၏။

ထိမ်းမြားလက်ထပ်ရာ၌ အစ္စလာမ်တရားတော်အရ နိကာဟ်ပြုလက်ထပ်ကြသည်။ အိန္ဒိယနှင့် အာရှအနောက်ပိုင်းများကဲ့သို့ ကြားအောင်သွယ် သို့မဟုတ် လူကြီးမိဘများက ဝေဖန်ခြင်းမပြုဘဲ ကာယကံရှင်များကိုယ်တိုင် အချင်းချင်းညှိနှိုင်းပြီး လက်ထပ်ထိမ်းမြားကြသည်ဆို၏။ ယင်းခေတ်ကို ကျွန်ုပ်တို့၏ ကိုယ်ရံတော်တပ်ဖွဲ့မှ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်တို့က အကြီးအကျယ်ရှုံ့ချကြ၏။

မြန်မာပြည်ရှိ မွတ်စလင်တို့မှာ အရဗီဘာသာဖြင့် နှုတ်တိုက်ကျက်ပြီး ဘုရားရှိခိုးကြသော်လည်း အနက်အဓိပ္ပါယ်ကိုမူ နားလည်ကြဟန်မတူပါ။ အိန္ဒိယပြည်ရှိ မွတ်စလင် ၉၀% ကလည်း ထိုနည်းတူစွာပင် အရဗီဘာသာစကားကို ကောင်းစွာနားလည်ခြင်းမရှိဟု သိရပါသည်။

မြန်မာပြည်ရှိ မွတ်စလင်တို့မှာ သောကြာနေ့တိုင်း မုန်မှန်ဗလီတက်၍ ဘုရားရှိခိုးကြသည်ကို သတိပြုမိပါသည်။ အမရပူရနေပြည်တော်တွင် မော်လဝီ ဆရာတစ်ဦးရှိပြီး ထိုဗလီဆရာကိုယ်တိုင်က မြန်မာဘာသာဖြင့် ဟောပြောလေ့ရှိကြောင်းသိရပါသည်။

မြန်မာလူမျိုးယောက်ျားတိုင်း ထိုးကွင်းမင်ကြောင်ထိုးလေ့ရှိသော်လည်း အမရပူရနေပြည်တော်ရှိ မွတ်စလင်များအနေဖြင့် ဤသို့ ထိုးကွင်းမင်ကြောင်ထိုးသူဆို၍ မရှိသလောက်ရှားပါလှသည်။ ထိုးထားသူတချို့တလေကိုတော့ တွေ့ရပါသည်။ နေပြည်တော်မှမွတ်စလင်များသည် သင်ပုန်းခါးဖြင့် မုတ်ဆိတ်ရိတ်လေ့မရှိကြပါ။ မြန်မာတို့ကဲ့သို့ပင် နှုတ်ခမ်းမွှေး မုတ်ဆိတ်မွှေးတို့ကို နှုတ်လေ့ရှိကြရာ အသက်အရွယ်အိုမင်းချိန်ထိတိုင် ဖြစ်ပေသည်။

မြန်မာပြည်ရှိ မွတ်စလင်များသည် သူတို့ဘာသာတရားအကြောင်း ကောင်းစွာလေ့လာ သိရှိထားဟန်မရှိချေ။ သူတို့စားပုံသောက်ပုံများကလည်း အိမ်နီးချင်းမြန်မာများနှင့် စားသောက်ပုံခြင်း မကွာခြားပါ။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သံအဖွဲ့နှင့်အတူလိုက်ပါလာသော အိန္ဒိယပြည်မှ မွတ်စလင် များသည် မြန်မာမွတ်စလင်တို့က စိတ်ဝေါ်ဧည့်ခံကျွေးမွေးခြင်းကို လက်ခံစားသောက်လေ့မရှိကြချေ။

မဂိုနှင့် အခြားသူများအပါအဝင် မြန်မာမွတ်စလင်တို့၏ ပြုမူနေထိုင်ပုံ အမျိုးသမီးများ ခေါင်းပြီးခြုံခြင်းမပြုဘဲ လွတ်လပ်စွာဝတ်စားသွားလာပုံများ ယောက်ျားများနှင့်အတူ မိန်းမကိုလည်း ဗလီထဲတွင်ဝတ်ပြုခွင့်ပေးခဲ့ပုံနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကျွန်ုပ်တို့သံအဖွဲ့ ကိုယ်ရံတော်တပ်မှ ဘာသာတူ အိန္ဒိယလူမျိုးမွတ်စလင်များက စိတ်အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ကြဟန်တူပါသည်။ သူတို့အဆိုအရ တကယ်တမ်း ဘာသာရေးလေးစားကိုင်းရှိုင်းသူ မွတ်စလင်မှန်သမျှ မြန်မာမွတ်စလင်တို့၏ စရိုက်မျိုး ကိုလိုက်နာခြင်း ခွင့်ပြုခြင်းငှာမသင့်ပေဟူ၏။

အမရပူရတွင် အများစုက စွန့်မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပြီး သျှိုအဟ်များလည်းရှိပါသည်။ သျှိုအဟ်တို့က မုဟရမ်လှည့်လည်ပွဲတော်တွင် ထမ်း၍လှည့်လည်ရသော မြင့်မြတ်သောရုပ်ကလာပ် တော် တစ်အားထားရှိရာ အိမာမ်ဘာရာဇိမာန်တစ်ခုလည်းရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကျွန်ုပ်တို့တွေ့ခဲ့ရသော မွတ်စလင်တိုင်းလိုလိုတွင် အမည်နှစ်မျိုးထားရှိကြ သည်။ အစွဲလမ်းနာမည်က အဓိဒုလ်ကရင်မ်ဟုထားသလို ဗမာပြည်တွင်နေကြလှူမို့ မောင်ရိုး သို့မဟုတ် မောင်ရွှေပို စသဖြင့်လည်း နာမည်ထားကြသည်။

အမရပူရမြို့အတွင်း ကျွန်ုပ်တို့လှည့်လည်လျှောက်ကြည့်တုံး လမ်းများ၌တွေ့ရသော မွတ်စလင်များမှာ မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့နှင့် ခွဲခြား၍မရနိုင်ပါ။ ဖင်ဟောင်းလောင်းနှင့် ကလေးငယ် များက ကျွန်ုပ်တို့အား နိုင်ငံခြားသားမွတ်စလင်များအဖြစ်ထင်မှတ်ပြီး ဆလမ်မာလေးကွန်း ဟု ပျော်ရွှင်စွာအော်ဟစ်ပြီး ပြေးလိုက်ကြသည်။

မွတ်စလင်များသည် နေပြည်တော်တွင်သာမက အထက်ဗမာပြည်ကျေးလက်ဒေသများ တွင်လည်းရှိကြောင်း သိရပါသည်။ သူတို့နေထိုင်ရာမြို့ရွာများတွင်သာမက အိမ်ထောင်စုလေးငါး ခြောက်အိမ်ထောင်ရှိရာဒေသတွင်ပင် ဗလီရှိတတ်ကြသည်။

အမရပူရမြို့တော်၌ ဗလီပေါင်းပည်ဖွဲ့ရှိပါသနည်းဟု စုံစမ်းကြည့်ရာ လေးဆယ်မှသည် တစ်ရာနှစ်ဆယ်အထိရှိသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့သော် ကျွန်ုပ်အပြင်အရ လေးဆယ် က အမှန်ဖြစ်ပါသည်။^၆

နေပြည်တော်ရှိ ဤဗလီအများစုမှာ တည်ဆောက်ပုံမိသကဲ့သို့လက်ရာအရ ထူးခြားမှုက သိပ်မရှိပေ။ မြန်မာတို့တုရားဆင်းတုများထားရှိကြီးကွယ်ရာ တစ်ထပ်မိုသိပ်ကျောင်းများနှင့်ဆင်ဆင် တူပါသည်ဟု ဆိုရပါမည်။ အမရပူရမြို့တွင် အကြီးဆုံးသောဖွတ်လောင်ဗလီကား အုတ်အင်္ဂတေတို့ဖြင့် တည်ဆောက်ထားပြီး အရွယ်ပမာဏအားဖြင့် အတော်ပင်ကြီးမားကာ မြို့တော်၏အနောက်ဘက် ဆင်ခြေဖုံးရပ်ကွက်တွင် တည်ရှိပါသည်။ တည်ဆောက်ထားပုံက မြန်မာတို့၏မိသကဲ့သို့ပညာကို အသုံးပြုကာ အစွဲလက်အာသာဝင်တို့ကိုးကွယ်စည်းကမ်းရာ အဆောက်အဦး(ဗလီ)ဖြစ်အောင် မိနာရာစင်မြင့်များ တီထွင်ဖန်တီးထားသဖြင့် အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့် ထူးခြားနေပါသည်။ အတွင်း ၌ကား စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ခန်းပထောင်ကြီးတစ်ခုရှိပြီး ခေါင်မိုးကိုသစ်သားတိုင်ကြီးများဖြင့် ဆောက် ထားပါသည်။ ကန်ပလာဟ်နေရာတွင် မြန်မာဆန်ဆန် မှန်စိရွှေရထားပါသည်။ မိနာရာထိပ်မှ ကျွန်းသားကို သရေသဏ္ဍာန်တွင်ပြီး လှပစွာဆင်ချယ်ထားပါသည်။ ဗလီ၏ဘေးတွင် အတော်မြင့် သောတိုင်ကြီးတစ်တိုင်ရှိရာ မြန်မာတို့၏ကျောင်းကန်တုရားများမှ “ထံခွန်တိုင်၎င်းမြတ်နား” တိုင်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေပါသည်။^၇

ဗမာပြည်၏ တခြားမြို့ကြီးပြကြီးအများစုတွင်လည်း အလားတူဖွတ်လောင်အများအပြား ရှိခြင်းမှာ သံသယဝင်ဖွယ်ရာမရှိပါ။^၈ အင်္ဂလိပ် မြန်မာစစ်ပွဲအပြီး ရွှေတိုဇာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးနောက်ပိုင်း ၁၈၂၆ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်၌ ပထမဆုံး ဗလီကို ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ မြိတ်သို့တို့ကာ နေပြည်တော်ကို ဒုတိယအကြိမ်အောင်နိုင်အပြီး (၁၈၅၂) ခုနှစ်တွင် ဤဗလီမှာ ပျက်စီးသွားခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က နေပြည်တော်တွင် အခြေချနေနေကြသည့် ရခိုင်ဖွတ်လောင်များမှာ ထိုဗလီကိုတည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း

၆ ဖွတ်လောင် ၇၀၀၀ မှ ၈၀၀၀ ထိရှိသော ရန်ကုန်မြို့ကြီးတွင်ပင် ဗလီအရုံးလေးဆယ်ခန့်သာရှိခြင်းကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်နိုင်ပါသည်။

၇ Yule, ညွှန်းကြည့်။ စာ ၁၅၀-၁၅၂။

၈ ကပ္ပတိန် ဟိရင်တော(၈) သည် ပြည်နေပြည်တော်သို့ ၁၇၉၇ ခုနှစ်စောစောပိုင်းကရောက်ရှိခဲ့ရာ “နေပြည်တော် တွင် ပဟာသပင်အများအပြားနှင့် စကားဆိုခွင့်ရခဲ့သည်ဟု ရေးထားခဲ့သည်။ (Cox, Journal of a Residence, ၈၁-၂၀)

ဖြစ်ရာ ယနေ့ ရန်ကုန်တွင်ရှေးအကျဆုံးဗလီတစ်လုံး ဖြစ်သည်။ တဝင်ကျာတွင်ရှိကာမှ ဗလီကိုလည်း ထိုကာလကပင်ဆောက်လုပ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^၁

ဘုရင်မင်းတုံး (၁၈၅၃-၁၈၇၈) မှာ ဘာသာပေါင်းစုံချစ်ကြည်မှုကို အလေးထားသူဖြစ်ပေ ရာ ခရစ်ယာန်များအတွက် ဘုရားကျောင်းနှစ်ကျောင်း၊ သာသနာပြုကျောင်းတစ်ကျောင်းနှင့် မွတ်စလင်များအတွက် ဗလီများကိုတည်ဆောက်ရန် အကူအညီပေးခဲ့သည်။ မက္ကာမြို့တွင် မြန်မာ ပြည်မှဟာဂျီများတည်းခိုရေးအတွက် မင်းတရားကြီးက မြန်မာမွတ်စလင်များကိုစေလွှတ်ပြီး စရပ် တစ်ဆောင်ကိုပါဆောက်လုပ်လှူဒါန်းပေးခဲ့ရာ ယနေ့အထိရှိနေသေးသည်။^၂ မင်းတရားကြီး ကွယ်လွန်သောအခါတွင် နိုင်ငံခြားသားကိုယ်စားလှယ်များအပါအဝင် မွတ်စလင်များကိုပါ မင်းကြီး၏ ရုပ်ကလပ်ကို လာရောက်ရှုစားပြုခဲ့သည်။^၃

ဗြိတိသျှမသိမ်းပိုက်မီအရင် ဗမာ့သမိုင်း၏နောက်ဆုံးအချိန် ၁၇၅၅ ခုနှစ်မှ မန္တလေးကျခဲ့ သည့် ၁၈၈၅ ခုနှစ်ထိကာလတွင် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ဗမာဘုရင်များအကြားတွင် မွတ်စလင်များမှာ နိုင်ငံရေးပိုင်းတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည်။ ထိုနှစ်များအတွင်း အိန္ဒိယဘုရင်ခံက ဗမာဘုရင်များထံ ချစ်ကြည်ရေးအတွက် သံအဖွဲ့များစွာကိုစေလွှတ်ခဲ့ရာ အရာမထင်ခဲ့လှပေ။ ဤသို့ အဆင်မပြေမှုများဖြစ်ပွားခဲ့ရခြင်းမှာ ဗြိတိသျှတို့နှင့်ပြိုင်ရမည်ကို အစိုးရိမ်ကြီးနေကြသည့် ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းဒေသနေသူများ အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်များနှင့် အာမေဗီးယန်းကုန်သည်များကြောင့် ပင် ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယ၏အဖြစ်ကိုကြည့်ပြီး ဗြိတိသျှကုန်သွယ်မှုနောက်ပိုင်းတွင် စစ်ရေးအရ အောင်နိုင်မှုပါ ကပ်ပါလာနိုင်သည်မှာမလွဲပေဟူသော အချက်ကိုထောက်ပြီး မွတ်စလင်များက ဗြိတိသျှဆန့်ကျင်ရေးလှုံ့ဆော်မှုများကို ကြောက်မမန်းလိလိပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ အလည်အပတ်ရောက်ရှိလာကြသော ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်တိုင်းကပင် မွတ်စလင်ကုန်သည်များ၏ ပယောဂနှင့်ပတ်သက်ပြီး ငြီးတွားမဆုံးရှုံးခဲ့ကြသည်။

၁) Maung Ko Gaffari, "The First Muslim Community of Rangoon", p - 45.
၂) Khin Khin Su, "The Acculturation of the Burmese Muslims" (Unpublished Master's Thesis, Rangoon University, 1960), p - 9 Siddiq Khan, ညွှန်ကြားစာ ၂၆၄-၂၆၅၊ ဦးစာဦး၊ ညွှန်ကြားစာ - ၃၀၊
၃) Desai ညွှန်ကြားစာ - ၂၂၀၊

အိန္ဒိယဘုရင်ခံက ၁၃၉၆ ခုနှစ်က ဗမာ့နေပြည်တော်သို့ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် စေလွှတ်ခြင်းခံခဲ့ရသူ ကပ္ပတိန် ဟိရမ်ကော့(စ)ခမ္ဘာ နန်းတွင်းအသိုင်းအဝိုင်း၌ ဗွတ်စလင်များအပါအဝင် အသီးသီးသောဗြဟ္မစွတ်စလင်များ ဆန့်ကျင်မှုများ အရမ်းကာရောမြေ့ခဲ့ပုံကို ငြီးတွားခဲ့ရုံမက အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် တစ်ဦးအကူအညီချခံထားရပုံကိုပါ ရေးသားခဲ့သည်။^၁ သူကပင် "ဘုရင်မင်းတရားကြီးက နောက်ပိုင်းတွင် အထူးအခွင့်အရေးပေးပြောကမ်းစားသည့်အနေနှင့် ကျွန်ုပ်မရောက်မီ ၅ ရက် ၆ ရက်အရင်က နန်းတော်မှထွက်ခွာသွားခဲ့သူ မဟာမေဒင်တစ်ဦးအား ရန်ကုန်တွင် တစ်ဦးတည်းကုန်သွယ်ခွင့်ကိုပေးထားခဲ့ရာ ကျွန်ုပ်ရောက်သည့်အတွက် မင်းတရားကြီးမှာ ထိုအချင်းအရာကြောင့် ရတက်ပွေတော်မူခဲ့ရရှာသည်။ ကျွန်ုပ် ရန်ကုန်မှပြန်လာပြီးနောက်တွင်မူ စာချုပ်ပါအချက်တစ်ချက်ကို ချိုးဖောက်ခြင်းဖြင့် ဤမဟာမေဒင်မှာ ဖိဆန်းမှုဖြစ်ပွားခဲ့သည်ဟု ကျွန်ုပ်ကြားသိခဲ့ရသည်"^၂ ဟု သူက ဆက်လက်ဆိုထားသည်။ ထိုဗွတ်စလင်၏အမည်မှာ "ဗုဒ္ဓဟန်" ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မစွတ်စလင်များနှင့် အခြားနိုင်ငံခြားသားများက ကော့(စ)ထံတွင် ဗြဟ္မစွတ်စလင်အကာအကွယ်ကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဟန်အား အထူးအခွင့်အရေးပေးထားသော ကုန်သွယ်မှုကိုဆန့်ကျင်သည့် သူတို့၏ တောင်းဆိုချက်ကို ထောက်ခံချက်ပေးပါရန် ပန်ကြားလာခဲ့ကြသည်။^၃

၁၃၉၅-၁၃၉၆ ခုနှစ်အတွင်းက ဗမာနိုင်ငံသို့ ပထမဆုံးအကြိမ်ရောက်ရှိခဲ့သည့် ဗိုက်ကယ်ဆိုင်း(စ)က ဗြဟ္မစွတ်စလင်အား ဗမာနိုင်ငံမှ အပြင်းအထန်ပထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းနေကြသည် ဗွတ်စလင်များအပါအဝင် ရန်ကုန်မှကုန်သည်အသီးသီး၏အရေးကို ငြီးတွားခဲ့ရသည်။ အမရပူရတွင် ဗွတ်စလင်များနှင့် အာပေးနီးယန်းတို့က ချစ်ကြည်ရေးခရီးစဉ်ကို ပျက်ပြားရန်နှင့် သူ့ဂုဏ်အင်ကိုပါ ထိပါးရန်အထိကြိုးပမ်းကြပုံကို တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ဗြဟ္မစွတ်စလင်ထံမှမဟုတ်ဘဲ ဘုရင်ခံက စေလွှတ်သောကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးအား ဤမျှအရေးပေးရန်မသင့်ပါဟု ဗွတ်စလင်များက ဘုရင်မင်းမြတ်ထံလျှောက်ထားခဲ့ကြသည်။ သူတို့က အိန္ဒိယသားများနှင့် ဗမာတို့မဟာမိတ်ပြုပြီး ဗြဟ္မစွတ်စလင်ကို စုပေါင်းတွန်းလှန်ကြစို့ဟု တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ဗမာပြည်သို့ ပြင်သစ်တပ်ကြီးချီလာနေပြီ။

၁) Cox, ညွှန်းပြီး နှာ . ၂၇၃ - ၃၀၁၊ ၃၀၄ - ၃၀၅၊ ၃၆၅။
၂) အထက် ညွှန်းပြီး နှာ . ၅၇။
၃) ညွှန်းပြီး ကော့ကိုလည်းလူ ညွှန်းပြီး နှာ - ၂၂၅၊ ဆင်ဒိကဲနစ် ညွှန်းပြီး နှာ - ၂၅၉။

အိန္ဒိယတွင် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးစီမံခန့်ခွဲရေးတော်မူသည်မှာ အမှန်မလွဲတော့ဟူသော ကောဠဟဠများကို ဖြန့်ခဲ့သည်မှာလည်း မွတ်စလင်များပင် ဖြစ်သည်။^၁

၁၈၀၂ ခုနှစ်က အင်းစိန်တွင်းသို့ ဒုတိယအကြိမ်ရောက်ခဲ့စဉ်ကလည်း မွတ်စလင်တို့က မရှုစိန်ခွဲပုံကို ဆိုင်း(မ)ကတင်ပြထားသည်။ မွတ်စလင်များက ဗမာဘုရင်ထံ အိန္ဒိယမှပြန်ရင်များကို သတင်းပေးခဲ့ရုံမက ဗြိတိသျှတို့ကြောင့်ဖြစ်ပွားရသည့် အခက်အခဲများကိုပါ တင်ပြခဲ့ကြသည်။
၁၈၀၂ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁ ရက်က သူ၏ နေ့စဉ်မှတ်တမ်းတွင် ဆိုင်း(မ)က "... အဓိက ကုန်သည်ကြီးနှစ်ဦးဖြစ်ကြသည့် မဟာဗွဒ် ရှော်ပီနှင့် ဂျေကော့စ် အကွီဇာဆိုသူတို့က အင်္ဂလိပ် ကို ဆန့်ကျင်မည့် ပြင်သစ်တို့၏အကျိုးစီးပွားအတွက် မိမိတို့ဘက်မှ ငွေကြေးဖြင့်ပံ့ပိုးရန် အသင့် ရှိပါသည်ဟု ကြွေးကျော်ခဲ့ကြသည်" ဟု ရေးသားထားခဲ့သည်။ ဆိုင်း(မ)က ဆက်လက်ပြီး "မြန်မာဘုရင်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့ကို မလိုသလောက် ပြင်သစ်တို့ကိုမူ အထူးအရေးပေးလိုခဲ့သည်။ . . . မူးရ်များ (အိန္ဒိယမှ မဟာမေဒင်ကုန်သည်များ)က တပါးသူများထက်ပိုပြီး မင်းတရား ကြီး၏ရင်တွင်းဝယ် - ဤအစွဲကိုကိန်းဝင်စေခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့နှင့်နှီးနှောချက်များအရ မင်းတရားကြီးနှင့် သားတော်ကြီးတို့တွင် ဤသဘောထားက အခိုင်အမာစွဲကပ် နေခဲ့ခြင်းဖြစ် သည်။"^၂

မွတ်စလင်တို့၏ ဗြိတိသျှဆန့်ကျင်ရေးဝါဒဖြန့်ချက်မှာ ၁၈၁၈ နှင့် ၁၈၁၉ ခုနှစ်က အိန္ဒိယ တွင် မဟာရတ္တနှင့် ပင်ဒါရ်(စ)တို့ အရေးနိမ့်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင်သာမက ၁၈၂၄-၁၈၂၆ အင်္ဂလိပ် မြန်မာပထမစစ်ပွဲအပြီး ဗမာတို့အရေးနိမ့်ပြီးကာလထိတိုင် မချုပ်ငြိမ်းခဲ့သေးပေ။ ၁၈၃၉-၁၈၄၀ နှစ်များအတွင်းက အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အာဖဂန်ကို နယ်ချဲ့စစ်မက်ပြုခဲ့မှုကယက်ကြောင့် ဤကိစ္စ ကိုအကြောင်းခံပြီး ဗမာမွတ်စလင်တို့မှာ ဗမာစုနင်းတွင်း၌ ဗြိတိသျှအကျိုးစီးပွားပျက်စီးရာပျက်စီး ကြောင်းကို ဖန်တီးခဲ့ကြသေးသည်။

၁၈၂၆ မှ ၁၈၄၀ အထိ အင်းဝတွင် ကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်ခဲ့သူ မေဂျာ ဘာနီမှာ ၁၈၃၀ ပြည့်နှစ်အတွင်းက ဘုရင်မင်းတရားကြီးနှင့် စကားလက်ဆုံကျခွင့်ရခဲ့ရာ ယင်းကို အောက်ပါ

၁ စကော့၊ ညွှန်ပြီး၊ စာ - ၂၁၀၊ ဆစ်ဒ်ကိန်း၊ ညွှန်ပြီး၊ စာ - ၂၆၃၊ ၂၆၄
၂ ဆိုင်း(မ)၊ ညွှန်ပြီး၊ စာ ၂၃၅-၂၃၆၊ အထက်ညွှန်ချက်ကိုလည်းရှု၊ စာ - ၁၉၈၊

အတိုင်းခြုံငုံတင်ပြထားသည်။ “သူကလည်း နီရောပင်။ မြောက်ပင်နေသူများနှင့် ပွတ်စလင်
များ၏ သွေးထိုးလှုံ့ဆော်မှုက မင်းကြီးတွင်ဝင်နေ၏။ ဤအတွက် ကျွန်ုပ်တို့၏ ခါးသီးသော
ရန်သူများစနက်ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့အား စစ်မက်ပြုကိုပြုမှဖြစ်ချေမည်ဟူသော ရာသေကသာ
စီးစိုးနေပေရောသည်။” အာဖဂန်စစ်ပွဲကာလအတွင်း မေဂျာ ဘာနီက အစီရင်ခံခဲ့သည်မှာ
“ဗမာနိုင်ငံတွင် အထူးသဖြင့် နေပြည်တော်တဝှမ်းတွင် ၁၈၃၉ ခုနှစ် ဝဠိကထက်စောစောပိုင်း
ကာလကစပြီး မဟာမေဒင်များကြောင့် အာဖဂန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့အရေးနိမ့်သွားပြီဖြစ်ကြောင်း
ဤသတင်းမှားမှာ ဘုရင်ရွှေနားတော်ထံပေါက်ခဲ့ကြောင်း... ဘုရင်မင်းကြီး၏ အိန္ဒိယသမားတော်
ကြီး အာဂါ ဟဆန်အပါအဝင် အခြားသူများကပါ ဘုရင်မင်းကြီးထံ စစ်ပျက်နှာတိုင်း၌ အင်္ဂလိပ်တို့
အကြောင်းမလှတော့ကြောင်း... အဲလီဆန်က ဘုရင်မင်းမြတ်ထံ (၁၈၃၉ ခုနှစ်၊ ဝဠိလ)
အစီရင်ခံခဲ့သည်မှာ ဘာဘီ ခေါ် ဗမာပွတ်စလင်တစ်ဦးအဆိုအရ အာဖဂန်တို့က ဥရောပသား
၁၀၀ ကို နားရွက်ဖြတ်ပြီး နှင်ထုတ်ပစ်ခဲ့ကြောင်း၊ ကာလကတ္တားမှာ တပင်ပမာဖြစ်နေကြောင်း၊
စာရေးတစ်ဦးကလွဲပြီး အရာရှိအရာခံအားလုံးမှာ နိုင်ငံတော်ကို ကာကွယ်ရေးတွင် ပံ့ပိုးကူညီရန်
အတွက် မြောက်အရပ်သို့သွားနေကြကြောင်းဟူ၏။ မင်းတရားကြီးက ဗမာ့နယ်စပ်ရှိ အင်္ဂလိပ်တပ်၏
အင်အားကို စောကြောခဲ့ရာ ဘာဘီက ၆၄၀၀ ထက်မပိုကြောင်း လျှောက်ထားခဲ့သည်။ မင်းတရား
ကြီးက “ဒို မူလောက်တဲ့အင်အားမဟုတ်ကြောင်း” ဆိုခဲ့သည်။ ဘာဘီက ဗြိတိသျှသည် မြန်မာနိုင်
ငံကို စစ်မက်ပြုရန်အတွက် အခြေအနေမရှိလှတော့ပါဟု ထပ်ဆင့်ဆိုခဲ့သည်။

ပွတ်စလင်တို့က “အာဖဂန်နစ္စတန်မှ ခိုင် မဟာမုဒ်သည်^၉ ဗမာဘုရင်ထံသဝဏ်လွှာ
တစ်စောင်ပို့ခဲ့ကြောင်း၊ သူစစ်ဆင်ရေးကိုတင်ပြရင်းက အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ဗမာနှင့် နီပေါနိုင်ငံ
သုံးနိုင်ငံမဟာမိတ်ပြုပြီး ဗြိတိသျှကိုတိုက်ထုတ်ရန် တောင်းဆိုထားကြောင်း” ဟူသော ကောလဟာလ
များကိုလည်း ဖန်တီးခဲ့ကြသေးသည်။

ရန်ကုန်ရှိ မင်းတရားကြီး၏ကိုယ်စားလှယ်က အာဖဂန်တွင်ပွတ်စလင်တို့ပြောသကဲ့သို့
အင်္ဂလိပ်တို့စစ်ပွဲသွားပြီးဟူသော သတင်းမှားမမှန်ကန်ကြောင်း ဘုရင်ကြီးအားလျှောက်ထားခဲ့သော်

၉ အလျှူ အက်ခ်၊ ဒေဆိုင်။ History of the British Residency in Burma 1826-1840 (Rangoon: University of Rangoon Press, 1939) p - 110.

၁၀ အထက်ညွှန်းပြီး၊ စာ ၄၀၂-၄၀၃။

လည်း အင်္ဂလိပ်အားတိုက်ခိုက်ရန် ကြံစီထားပြီးဖြစ်သည့် ဘုရင်ကြီးကိုယ်တိုင်က ဤအစီရင်ခံ
ချက်များအပေါ်၌သာ အားရကျေနပ်နေတော်မူခဲ့ရှာသည်။^၁ ဗမာဘုရင်များမှာ နိုင်ငံတကာဆက်ဆံ
ရေးဘက်၌ အလှမ်းကွဲနေကြသလို သူတို့တိုက်ခိုက်ခဲ့သည့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ တပ်အင်အားကိုလည်း
အမှန်တကယ်မသိခဲ့ကြပေ။ မွတ်စလင်နှင့် အခြားနေရာများထံမှ သူတို့ရရှိခဲ့သည့်သတင်းအချက်
အလက်များနှင့် ကောလဟာလများမှာ ဗြိတိသျှတို့ကို အညှိုးကြီးညှိုးပြီး ဆိုထားချက်များဖြစ်၏။
ဗြိတိသျှတို့က သူတို့တွင်ရှိသောအရှိန်အင်အားကိုသုံးပြီး တိုင်ပြည်ကို ဒုက္ခတွင်းသို့တွန်းပို့မှာဟုဆိုသည်။^၂
၁၈၂၄-၂၆ တွင် စစ်ရှုံးခဲ့ခြင်းကို တလွဲစားချေလိုခြင်းအာယာဇာတကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်
ဗမာဘုရင်များ၏ ဆက်ဆံမှုတင်းမာခြင်းတွင် မွတ်စလင်တို့မှာ အထူးတလည်တာဝန်ပိုရှိနေကြ
သည်။ ၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲများဖြစ်ပွားခဲ့ရာ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို
ဗြိတိသျှတို့ကသိမ်းပိုက်လိုက်ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲအတွင်းကသိမ်းခဲ့သော ရခိုင်
တနင်္သာရီဒေသနှင့် ဤဒေသတို့မှာ အိန္ဒိယရှိ ဗဟိုအင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်ရေး၏ လက်အောက်ခံနယ်ပယ်
များဖြစ်သွားခဲ့ရသည်။

မြန်မာတို့မှာ သင်ခန်းစာမရကြသေးချေ။ မွတ်စလင်တို့၏ သြဇာအရှိန်အင်အားကြောင့်
၁၈၅၅ ခုနှစ်က အင်းဝသို့ မေဂျာ အာသာဖဲယား ခေါင်းဆောင်ပြီးလာခဲ့သည့် သံအဖွဲ့ကိုလည်း
မထိခဲ့မီ ပြုခဲ့ကြသည်။^၃ ဖဲယား၏ အတွင်းရေးမှူး ယူးလ်၏ မှတ်တမ်းတင်ထားချက်အရ
"အင်းဝရှိ အာမေးနီးယန်းများရော မဂိုများကပါ လုံးဝမလိုတမာစိတ်ထားကြသည်။ ငြူစုမှုပြုခဲ့ကြ
သည်။ ကျွန်ုပ်တို့ကွယ်ရာတွင် သူတို့သည် အနောက်တိုင်းဗဟုသုတကို နှံ့စပ်လွန်းသူများအဖြစ်
ခေါင်းဆောင်ခဲ့ကြသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ရှေ့မှောက်တွင်မူ မျက်နှာမသာမယာနှင့် ကုပ်လျက်သားရှိနေ
ကြသည်။^၄ သို့နှင့် ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်မြန်မာ တတိယစစ်ပွဲဖြစ်ပွားခဲ့ရာ ကျန်ဗမာ့မြေအားလုံး
အင်္ဂလိပ်လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားခဲ့ရသည်။

---

၁ ဆစ်ဒ်ကိန်း၊ ညွှန်းပြီး၊ စာ ၂၆၄- ၂၆၅။
၂ ဘီ၊ အာရ်၊ ပန်၊ A History of Rangoon (ရန်ကုန်၊ အမေရိကန် နှစ်ထင်သာသနာပြု ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၃၉)
၃ - ၁၅၁ အရ ဝိရိဇာ မဟာမိတ် အလီ ဆိုသူ မွတ်စလင်ကုန်သည်တစ်ဦးက ရန်ကုန်ဘုရင်ခံအား အင်္ဂလိပ်တို့က
စစ်မက်ပြုလိုကြောင်း တပ်ပြခဲ့သည်။ Gouger ကိုလည်းလူ ညွှန်းပြီး၊ ၃ - ၁၃၁။
၄ Yule ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၇၉။
၅ အထက်ညွှန်းချက်၊ စာ - ၁၄၂။

ရခိုင်ပြည်တွင် မွတ်စလင်များ

အခြေစိုက်လာကြပုံ

ရခိုင်ပြည်နယ်သည် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်၏ အရှေ့ဖက်ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းဒေသနှင့် နိုင်ငံအားဖြင့် ၃၅၀ ခန့်ထိထိ စပ်လျက်ရှိသည်။ အနီးအနားရှိ ရှည်လျားပြီး ကျော်ဖြတ်ရန်ခက်ခဲလှ သည့် တောင်တန်းကြီးများခံကြောင့် ပြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပိုင်းဖြတ်ခံထားရသည်။ ဤတောင်တန်း များကပင် မွတ်စလင်တို့၏ ထာဝရအောင်မြင်မှုကို မခံရလေအောင် အဟန့်အတားတစ်ခုဖြစ်နေခဲ့ ပေသည်။ ရံဖန်ရံခါဆိုသလောက် ကုန်းတွင်းပိုင်းမှနေပြီး ဘင်္ဂလားနှင့် ဗမာတို့အကြားတွင် ထိတွေ့မှုကရှိခဲ့သည်။ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်း ယဇေအခေါ် မေယုခရိုင်ကမူ အရှေ့ဘင်္ဂလားနှင့် ထိတွေ့ရာ အချက်အချာဖြစ်နေသည်။ ဤပထဝီဆိုင်ရာအချက်အလက်များက ထိုဒေသ၏ သီးခြားစီ သမိုင်းဆိုင်ရာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ယေဘုယျအရရော မွတ်စလင်တို့ကြီးထွားလာမှုအပိုင်းကိုပါ ခြုံငုံရှင်းပြနေပေသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ထိုဒေသနှစ်ခုစလုံးတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေက အတော် ကြီးမားခဲ့သည်ကမူ တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုအကုန် ဗမာမင်းတို့က ယင်းဒေသကို အောင်နိုင်ခဲ့ချိန်အထိဟု ဆိုရပါမည်။

ထိုမျှမသက်သာဘဲ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်ဘက်တွင် မွတ်စလင်တို့က ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် သင်္ဘောများလာသွားခဲ့ရာ အစပိုင်းကပင် မွတ်စလင်ကုန်သွယ်သင်္ဘောများမှာ ရခိုင်ဆိပ်ကမ်းမြို့ များသို့လည်း မော့ဆိပ်ကမ်းမြို့များသို့ရောက်ခဲ့ပုံအတိုင်း ဆိုက်ရောက်လာခဲ့ကြပါသည်။ ဗမာပြည်မှ မှာကဲ့သို့ပင် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင်လည်းပဲ ရှေးကတည်းက အိန္ဒိယမှအခြေချလာမှုက ဟိုးပင်လုံး ကတည်းကပင် ဇာတ်လမ်းရှိခဲ့ပါသည်။

ဘင်္ဂလားမှာ ၁၂၀၃ ခုနှစ်တွင် မွတ်စလင်မြေပြစ်လာခဲ့သည်ဆိုရာ၌ အရှေ့အစွန်းပိုင်းကျကျ ကိုသာ အစွဲလမ်းက ကုန်းကြောင်းဖက်မှ ချဲ့ထွင်ဝင်ခဲ့ကြ၏။ (မလေးကျွန်းဆွယ်နှင့် အင်ဒိုနီးရှား ကျွန်းစုတို့မှာ နောက်ပိုင်းအတော်ကြာကြာကျမှသာ ရေကြောင်းမှလာခဲ့ကြသည့် သာသနာပြုများနှင့် ကုန်သွယ်များကြောင့် အစွဲလမ်းသာသနာဝင်များ ဖြစ်သွားခဲ့ရပါသည်။) ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်း ကုန်းကြောင်းပိုင်းကမှ အရှေ့ဘင်္ဂလားနှင့် နီးကပ်စွာ နှောင်ဖဲလျက်ရှိနေခဲ့ပေသည်။ ရခိုင်သမိုင်းတွင် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် နိုင်ငံရေးရလမ်းအရ မွတ်စလင်ဩဇာက အတော်ပင် အရေးပါခဲ့သည်။^၉ တကယ် တော့ ရခိုင်ပြည်သည် ဗမာ့ဒေသအတော်များများသို့ မွတ်စလင်များထွင်းဖောက်ဝင်ရောက်စေရာ ကြီးမားလှသောတံတားဦးကြီးပင် ဖြစ်ပါသည်။ တကယ်လက်တွေ့တွင် ရခိုင်ပြည်မှာလို အခြားတယ် ဒေသတွင်မှာမှ ဤသို့အရေးပါမှုအဆင့်ကို မရခဲ့ကြပါ။

ရခိုင်ပြည်အပေါ် ဘင်္ဂလားခါဩဇာညောင်းခဲ့မှုကို ၁၄၃၀ ပြည့်နှစ်အထိ ဥပေက္ခာပြုထား ခဲ့ကြပါသည်။ ဤလွတ်လပ်သောနေပြည်တော်က အနောက်ဖက်သို့လှည့်ခဲ့ရာ ဘင်္ဂလားဘက်သို့ ဖြစ်သည်။ အင်းဝနေပြည်တော်ဩဇာကြီးထွားလာခဲ့ခြင်းကြောင့်ဟု ဆိုရပါမည်။ ၁၄၀၄ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ဘုရင် နရမိတ်လှ (၁၄၀၄-၁၄၃၄) မှာ ဗမာ့ဓမ္မမှ ဘင်္ဂလားဆူလတန်မင်း၏ နေပြည်တော်သို့ အဓမ္မဆုတ်ထွက်ခဲ့ရသည်။ ထိုဒေသကား ယင်းအလျှင် ရစ် နှစ်ကတည်းက ဒေလီရှိ မဂိုအင်ပါယာ ထံမှ လွတ်လပ်ရေးကိုရခဲ့ပြီးဖြစ်၏။ ဂေါ်ရ်၏ ဆူလတန် အဟ်မဒ်ရှားဟ် ခိုလှုံလာသူကို နွေးထွေးစွာ ကြိုဆိုခဲ့သည်။ နရမိတ်လှမှာ ဂေါ်ရ်နန်းတွင်းတွင် အဟ်မဒ်ရှားဟ်၏စစ်တပ်မှ အရာရှိအဖြစ်နှင့် နေခဲ့ပြီး သူ၏စစ်ပွဲများတွင် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ၁၄၀၃ ခုနှစ်တွင် အဟ်မဒ်ရှားဟ်ကို ဆက်ခံခဲ့သူ နဒီးရ်ရှားဟ်မှာ နရမိတ်လှ၏ပန်ကြားချက်အရ ခိုလှုံအဖြစ် ဝလီခန့်ဦးစီးသောတပ် တစ်တပ်ကို ပေးခဲ့သည်။ သူ၏ ထီးနန်းကို ပြန်ရယူရေးအတွက် ဖြစ်သည်။ ဤခိုလှုံက သူ့အား သစ္စာဖောက်ခဲ့သည်။ သို့သော် ယင်းနောက်အတန်ကြာတွင် နဒီးရ်ရှားဟ်က ထောက်ပံ့ခဲ့သော ဒုတိယစစ်တပ်အကူဖြင့် နရမိတ်လှမှာ သူ၏ထီးနန်းကို ပြန်ရခဲ့ပေသည်။ သူ့အပြန်တွင် နရမိတ်လှက နေပြည်တော်အသစ်ဖြစ်သည့် မြို့ဟောင်း (မြောက်ဦးဟုလည်း ခေါ်သည်) ကို တည်ထောင်ခဲ့ရာ ရခိုင်ကို မမာက အောင်နိုင်ခဲ့သည့် ၁၄၈၅ ခုနှစ်ထိတိုင် ယင်းက နေပြည်တော်အဖြစ် တည်နေခဲ့ သည်။ ဘင်္ဂလားမှနေပြီး နရမိတ်လှနှင့်အတူပါလာခဲ့သည့် မွတ်စလင်စစ်သားများမှာ မြို့ဟောင်း အနီးကျေးရွာတစ်ရွာတွင် အခြေစိုက်နေခဲ့ကြပြီး ဆန်ဒီခန့်ဝလီကြီးကိုတည်ဆောက်ခဲ့ရာ ယနေ့အထိ

၉ D. G. E. Hall, A History of South . East Asia [London: Macmillan, 1958] စာ-328.

တွေ့ရသေးသည်။ ယင်းနောက် ရခိုင်တွင် မွတ်စလင်တို့ကြွစာက စတင်ခဲ့သည်မှာ နရမိတ်လှ မြန်လာခဲ့သည် ၁၄၃၀ ပြည့်နှစ်ကတည်းကပင် ဖြစ်သည်။ နှစ်နိုင်ငံအကြားတွင် ကုန်းပိုင်းစော ရေပိုင်းပါ နီးစပ်နေခြင်းကြောင့် ယင်းနောက်ပိုင်း အတော်ကြာကြာအထိ တည်တန့်မပျက်ခဲ့ပေရ ကား ရခိုင်နေပြည်တော်သို့ပိုင်းတွင် အဆုံးအဖြတ်ကဏ္ဍတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့ရတော့သည်။^၉

နရမိတ်လှက နယ်ပယ်အချို့ကို ဘင်္ဂလားဆူလတန်ထံသို့ ဆက်သခဲ့ပြီး သူ၏ဘုရားကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်ပေငြားလည်း သူ၏ကျေးတော်မျိုးအဖြစ် သက်ဝေ ပြသည့်အနေနှင့် သူ့ရော သူ့နောက်ဆက်ခံသူများကပါ ရခိုင်ဘွဲ့များအပြင် မွတ်စလင်ဘွဲ့များကိုပါ ခံယူခဲ့ ကြပေသည်။ မွတ်စလင်တို့အောင်နိုင်ချိန် ၁၂၀၃ ခုနှစ်ကတည်းက ဘင်္ဂလားတွင်သုံးစွဲခဲ့သော နဒီနိဂြဟ်၏ ကလီမာပါ ဒါးသုံးစနစ်ကိုပါ သုံးစွဲခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သူ့ကိုယ်ပိုင် ဒါးများကို သွန်းလုပ်ခဲ့ရာ တစ်ဖက်တွင် မြန်မာအက္ခရာဖြင့် ဘုရင်အမည်ပါပြီး တစ်ဖက်တွင် ပါရှင်းအက္ခရာဖြင့် မွတ်စလင်ဘွဲ့ကို ရိုက်နှိပ်ထားသည်။^{၁၀} ဤသို့ဖြင့် ရခိုင်ပြည်မှာ ၁၅၃၁ ပြည့်နှစ်ထိတိုင် ဘင်္ဂလား၏ လက်အောက်ခံဖြစ်ခဲ့ပေသည်။^{၁၁} ယင်း၏ဘုရင်များကလည်း ဘင်္ဂလားမှ ဆူလတန်များ၏ဘွဲ့များကို ခံယူခဲ့ကြသည်။ လက်အောက်ခံဘုရင်ကိုးပါးအထိ မွတ်စလင်ဘွဲ့ကို ခံယူခဲ့ကြသည်။^{၁၂} ဘင်္ဂလား ဆူလတန်များထံမှ လွတ်လပ်ရေးရခဲ့ပြီးနောက်ပိုင်းမှာပင် ရခိုင်ဘုရင်များမှာ ဗမာသို့မဟုတ် ပါဠိဘွဲ့ များအပြင် မွတ်စလင်ဘွဲ့များကို ဆက်လက်ခံယူခဲ့ကြသေးသည်။ ဤသည်မှာ ဆူလတန်ကိုအရာ ထားခဲ့ကြခြင်းကြောင့်တစ်ကြောင်း မဂိုမင်းများကို တုပလိုခြင်းကြောင့်တစ်ကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။

၉ R. C. Mujamdar, *Hindu Colonies in the far East* (Calcutta: General Printers and Publishers, 1944), pp - 202, 205-206.

၁၀ M. S. Collin and San Shwe Bu, "Arakan's Place in the Civilization of the Bay," *JBRB*, XV, no -1. (1925), 39-43, Harvey, *History of Burma*, pp-138-139, Siddiq Khan, op-cit. XI (April, 1937), 248-249; Hall, op-cit; 329-330, Ba Shin, "Coming of Islam to Burma."

၁၁ Hall, op-cit, p - 330, Ba Shin, op -cit. Harvey, op-cit., p - 140, Siddiq Khan, op-cit, p - 250.

၁၂ (၁) မင်းခေါ် (၁၄၃၄-၁၄၅၉)၊ အလီခန်း (၂) အစောမြို့ (၁၄၅၉-၁၄၈၂) ကလီမာရှား၊ (၃) Dawlya မိုရိုရှား (မုတမြွန်ရှား)၊ (၄) အစောညို (၁၄၉၂-၁၄၉၄) မဟာမိုရှား (မုတမြွန်ရှား)၊ (၅) ရန်နောင် (၁၄၉၄) နိုရိုရှား (Norisya) (၆) Salin gathu (1494-1501), ရိုက်ခဲ အစ်နုလ္လာဟ်ရှား (Sakkodo lasya)၊ (၇) မင်းရာတ (၁၅၀၁-၁၅၂၃) အိလီယာဟ်ရှား (Illisya)၊ (၈) မင်းတေဦး (၁၅၂၅) ဂုလာဟ်ရှား (Jalasya)၊ (၉) Thatasa (1524-1531) အလီရှား (Illisya) (Ba Shin ညွှန်ကြား)

သူတို့၏လက်အောက်ခံများတွင် မွတ်စလင်က အများအပြားရှိနေခြင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။^၉ ဂေါ်ရ်နှင့် ဒေလီမှ ဆူလတန်မင်းများ၏ထုံးစံအတိုင်း ဘိသိက်မဂ်လာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံများကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ မိန်းမရိုးများ၊ မောင်းမဆောင်များ၊ ကျွန်းများနှင့် ပါးကွက်အာဏာသားများကို ထားရှိခဲ့သည်။ နန်းတွင်းအသုံးအနှုန်းအတော်များများမှ မရှိတို့အတိုင်းဖြစ်နေသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် များ၏ မင်းနေပြည်ဆိုပေငြားလည်း မွတ်စလင်များမှာ အရှိက်အရာကောင်းများကို ရထားကြပါ သည်။^{၁၀}

ရခိုင်နေပြည်တော်က အနောက်ဖက်မွတ်စလင်နယ်ပယ်များနှင့် နီးကပ်စွာဆက်စပ်နေခြင်း ကလည်း အကြောင်းတစ်ကြောင်းဟု ဆိုရပါမည်။ နရမိတ်လှကွယ်လွန်အပြီးတွင် ရခိုင်မှာ မြောက် ဖက်သို့ စတင်ချဲ့သွားခဲ့ရာ၌ ဘင်္ဂလားဒေသကို ရခိုင်တို့က ပုံမှန်စီးနင်းတိုက်ခိုက်မှုများနှင့် ရှောင် တခင်ဝင်စီးမှုများလည်း ရှိလာခဲ့ပါသည်။^{၁၁} တစ်ဆယ့်ခုနစ်ရာစုစောစောပိုင်းတွင် ပေါ်တူဂီတို့က ဘင်္ဂလားနှင့် ရခိုင်ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းသို့ ရောက်လာခဲ့ကြသည်။ ထိုစဉ်က ရခိုင်ပင်လယ်ခါးပြ သဘောများကလည်း ဂင်္ဂါမြစ်ဝထိပင်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့က ပေါ်တူဂီတို့နှင့်ထိတွေ့ခဲ့ပြီး သူတို့၏စစ်ဆင်ရေးအတွက် အခြေခံများတည်ဆောက်ခွင့်ကို ပေးခဲ့ပါသည်။ အလားတူ စီးပွားရေး အရ အထူးအခွင့်အရေးများကိုလည်း ပေးခဲ့ပါသည်။ အတုံ့အလှဲအဖြစ် ပေါ်တူဂီတို့က ရခိုင်နယ်နိ မိတ်များကို ကာကွယ်ရန်အတွက် အကူအညီပေးခဲ့ကြပါသည်။ ၁၅၇၆ ခုနှစ်တွင် မဟာအက္ကဗရင်ခေါ် ဒေလီအင်ပါယာရှင်ကြီးက ဘင်္ဂလားကို ထိထိရောက်ရောက်အုပ်ချုပ်ခဲ့ပေရာ ယခုတော့ ရခိုင်ဓမ္မာ ဘင်္ဂလားကိုသာမကဘဲ မဒိုအင်ပါယာကိုပါ ရင်ဆိုင်လာရတော့သည်။ ပေါ်တူဂီတို့က လက်နက် ခဲယမ်းနှင့် အမြောက်အတတ်တို့ကို ကျွမ်းကျင်ကြသူများဖြစ်၍ မရှိတို့ထက်ပိုပြီး တိုးတက်မှုရှိနေပေ သည်။ ရခိုင်တို့ကလည်း များစွာအကျိုးဖြစ်ထွန်းခဲ့ရပါသည်။^{၁၂} ရခိုင်နှင့် ပေါ်တူဂီပူးတွဲပြီး ဘင်္ဂလား

၉ လွတ်လပ်သောရခိုင်ဘုရင်များမှာ ဆက်လက်ပြီး မွတ်စလင်ဘွဲ့ကို ခံယူမှုများရှိခဲ့ပေရာ မင်္ဂလာ(၁၅၃၀-၁၅၅၃) က ဒေဘက်ရှားဖတ်၊ မင်းဗလောင်း(၁၅၇၃-၁၅၉၃) က ဝိကန်ဒရ်ရှား၊ မင်းရာဇာကြီး (၁၅၉၃-၁၆၁၂)က ဆလင်းရှားဖတ်၊ သီရိသုဗ္ဗ(၁၆၂၂-၁၆၃၈) က ဆလင်းရှားဖတ် ၂ (Sir Arthur P-Phayre, *History of Burma . . . British India* (London: Trubner, 1883), pp-77-78,173; Ba Shin , op -cit.; Siddiq Khan, op - cit, pp- 248-249; Collis and San Shwe Bu, op-cit, p - 43, Harvey, op- cit; p-140, Hall, op-cit; p - 330; Sebastian Manrique, *Travels of Fray . . .* , 1629-1643 တွဲ - ၁ Arakan (Oxford: Hakluyt Society, 1937), p- xxli).

၁၀ Ba Shin, op - cit; Siddiq Khan , op - cit, p - 250; Collis and San Shwe Bu, op-cit., p-42, U Myo Min, op-cit., pp . 73-74.

၁၁ Majumdar, *The Delhi Sultanate*, pp-203, 211-212.

၁၂ Collis and San Shwe Bu, op-cit, p-42, Maurice Collis, *The Land of Great Image* (New York: New Directions Paperbook, 1958), p - 92.

ပင်လယ်ကို စီးနင်းတိုက်ခိုက်မှုများရှိခဲ့ပေရာ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်တွင် ဗြိတိသျှရေတပ်အင်အားက ကြီးမားလာခဲ့သည့်အခါကျမှပဲ လုံးလုံးလျားလျား ရပ်စဲသွားခဲ့ပေသည်။

သုံပမ်းများကိုပမ်းဆီးခြင်းနှင့် ကျွန်ပြုခြင်းက ဝါးပြဲများ၏ အဓိကစင်လမ်းအပြောင့်ဆုံး ကိစ္စဖြစ်နေသည်။ သုံပမ်းတစ်ဝက်ကို ဝေါ်တူဂီတို့ကယူပြီး သူတို့ထံမှ လက်မှုပညာသည်အားလုံးကိုမူ ဘုရင်ထံဆက်သခဲ့ကြသည်။ ကျွန်ဘာကို ရောင်းတာရောင်းပြီး အချို့ကိုကား မြို့ဟောင်းအနီးရွာများ တွင် အဓမ္မအခြေစိုက်စေခဲ့သည်။ ဤသုံပမ်းများတွင် အတော်များများက မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပုံ ရသည်။^၅ ဘင်္ဂလားနှင့် မြောက်ပိုင်းအိန္ဒိယမှ ရခိုင်သို့ခေါ်ဆောင်လာခဲ့သော မွတ်စလင်အကျဉ်းသား များနှင့် ကျွန်များမှာ ရခိုင်စစ်တပ်တွင် ကြေးစားစစ်သားအဖြစ် အမှုထမ်းမှုက မိုမိုများပြား လာခဲ့ရသည်။ အထူးသဖြင့် ဘုရင့်ကိုယ်ရံတော်အဖြစ် အမှုထမ်းကြသည်။

ထိုခေတ်က အဓိကသတင်းအချက်အလက်များကို ဝေါ်တူဂီခရီးသွားကြီးဖြစ်သည့် ဩဂတ် ဖတိုင်းဘုန်းတော်ကြီးဖြစ်သူ ဆီဗတ်စ်ရှန်း မန် ခိုက် ခေါ် ရခိုင်တွင် ၁၆၂၉ မှ ၁၆၃၇ အထိ နေခဲ့သူထံမှ ရရှိခဲ့ပါသည်။ သူ၏ကိုယ်ပိုင်မှတ်တမ်းကို အသုံးပြုရုံသာမက သူ့စခန်းချရာဒေသမှ ရှေးဟောင်းရခိုင်မှတ်တမ်းများအရ မန်ခိုက်က သူ၏စာအုပ်ထဲတွင် ဘုရင့်နန်းရင်ပြင်၌ မွတ်စလင် အကျဉ်းသားများနှင့် မွတ်စလင်စစ်တပ်ယူနစ်များရောက်လာခဲ့ပုံကို ဖော်ပြထားသည်။ နန်းတွင်းတွင် အရေးပါသော ရာထူးနေရာများကို ရထားသည့်မွတ်စလင်များနှင့် ရခိုင်တွင်ရှိနေကြသည့် အများစုက တိုင်းတပါးသားကုန်သည်ကိုလိုနီများဖြစ်ကြသည့် သူတို့အကြောင်းကို ရေးသားထားသည်။ ဝေါ်တူဂီနှင့် ရခိုင်သင်္ဘောများတွင် ဘင်္ဂလားသုံပမ်းများကို ခေါ်ဆောင်လာပေရာ ယင်းသင်္ဘောသား များမှာ အချို့က မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။ ဤကိစ္စက သူတို့၏အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းကိစ္စဖြစ်၍ သူတို့အတွက် ဘာခုကျမှမရှိခဲ့ချေ။ မွတ်စလင်တစ်ဦးကို ကျွန်ပြုခြင်းသည် ရှုရီအသံမွတ်စလင် ဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်နေမှုကိုလည်း အရာမထားခဲ့ကြချေ။ မန်ခိုက်က သူနှင့် တစ်ပါတည်းပါလာရာ ယင်းသို့သောမွတ်စလင်အကျဉ်းသားတပ်ဖွဲ့အကြောင်းကို အသေးစိတ်ရေးသားထားခဲ့သည်။ သူ့ဘက်က ဤမွတ်စလင်များအား ခရစ်ယာန်ဖြစ်အောင် အားထုတ်ခဲ့ပါငြားလည်း အရာ

၅) Siddiq Khan, op-cit., p - 251, Harvey, op-cit; pp-143-144. မွတ်စလင်ကျွန်များက ဘာသာယျှော်ခဲ့ကြသော်လည်း တိရစ္ဆာန်သုံပမ်းများကမှ ရခိုင်မှ ဣဘာသာဝင်များအကြားတွင် အထောက်အပံ့ ဝင်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ (Ba Tha(Buthi daung), Slave Raids in Bengal or Helms in Arakan," *Guardian Monthly* (Rangoon), VII (Oct, 1960), pp - 25-27)

မထင်ခဲ့ချေ။^၁ ဤသို့ပမ်းကျွန်များအနက် အချို့မှာ မှတ်စလင်စစ်သည်များက စောင့်ကြပ်ထားရာ အထူးဒေသများတွင် နေရာချထားခြင်းခံခဲ့ရသည်။

ထိုစဉ်က ရခိုင်ပိုင်ဖြစ်သည့် သီရိသုဓမ္မ(၁၆၂၂-၁၆၃၈)တွင် မှတ်စလင်အကြံပေးသို့မဟုတ် သမားတော်တစ်ဦးပင် ရှိခဲ့သည်။ မန်ရိုက်က သူ့အကြောင်းကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားခဲ့ပါသည်။

မော်မီတန် အယူ (Maumeton faith) မှ ပရောဖက်တုတစ်ပါးဖြစ်သူက (ဘုရင်) မင်းကြီးအား ဒေလီ၏ကျယ်ပြောသောအင်ပါယာကြီး၊ ပဲခူးနှင့် ထိုင်းတို့အား စိုးစံရာအံ့ဟူသောအချက်အပါအဝင် များစွာသော အခြားအခြားသော အလေ့နထော့စကားများကို ဆိုခဲ့သည်ဟူ၏။ . . . (မှတ်စလင်သမားတော်) က စက်ဆုတ်ဖွယ်ရာဂူမိမာန်ကို နှစ်ကြိမ်ကျလည်ပတ်ခဲ့သည်။ . . . ယင်းကို ဤအရိုင်းအစိုင်းများက သူ့တော်ဝင်တစ်ပါး၏မိမာန်ဟု ခံယူခဲ့ကြပါသည်။^၂

မန်ရိုက်သည် ဘုရင်၏ရာဇဝင်သိက်မင်္ဂလာအခမ်းအနားကို မျက်မြင်တွေ့ခဲ့ရာတွင် မှတ်စလင်အုပ်စုကလည်း အရေးပါသောလုပ်ငန်းဆိုင်ရာများတွင် ပါဝင်ခဲ့သည်ဟူ၏။ စစ်ရေးအခမ်းအနားကို အိန္ဒိယနိုင်ငံ ရာဂျ်ပူတီးစ်မှ မှတ်စလင်မြင်းသည်တော်များက ယင်းမြင်းတပ်မိုလ် (Lascoursil) ဦးဆောင်မှုဖြင့် ပြသခဲ့ကြသည်ဟူ၏။ သူနှင့်အတူ ဝါးကိုင်မိန်းမစိုးများက ချီတက်ခဲ့ကြသည်။ “မော်မီတန်အနွယ်နှင့် ဂိုဏ်းမှ ဤပုဂ္ဂိုလ်မှာ ကတ္တီပါအစိမ်းရောင်ဝတ်စုံကို ငွေထည်ကွပ်ကာဝတ်ဆင်ထားပြီး အရေလှေ့ မြင်းဖြူကြီးပေါ်တွင် တက်စီးထားသည်။ . . . ထိုတပ်ဖွဲ့တွင် ဤအာဂါရင်းစစ်မိုလ်က မြင်းတပ်သားခြောက်ရာကို ဦးဆောင်ထားသည်။ သူတို့၏ပရော်ဖက်တု၏ သူ့ဘုံမှ အနာဂတ်ကောင်းချီးမင်္ဂလာကို ယုံကြည်ရင်းထားရှိသူ ပထမဆုံးပေါင်းစပ်ထားသော မိုဂိုတို့

၁ မန်ရိုက်က သံပမ်းတစ်ဦးနှင့် စကားဆွဲခွင့်ရခဲ့ပုံကို နောက်ပိုင်းတွင် သူ့မှတ်တမ်း၌ ရေးသားခဲ့ရာ အရစ်နှင့် ပါရှင်အသုံးအနှုန်းအတော်များများကို ပြဆိုထားသည်။ ကွီတာဗို ကိတစ်(ကျမ်းစာ)၊ နိဗိဿ၊ နမာင်(ဝတ်ပြုမှု)၊ နဆ်တရန်၊ နဆရာနီ(ရေစိယာန်)၊ ဟာင်ဒီနီ(ဟေဂစ်အဆက်အနွယ်များ)၊ မတ်စကို့ (ဇလီ)၊ ထာဗ်ဗ်၊ ရှားဗ်ရှို(ပဲရှင်)၊ (သုမှထု)၊ အလာမူရိုဗို၊ အလာ မဲရမန်၊ အလ္လာဟ် ကရိုဟ်၊ အလ္လာဟ်မဲဟ်ရဗန်၊ (အလ္လာဟ်၏ကရုဏာတော်) အလ္လာဟ်၏အသနားတော်) Manrique, op-cit, pp-101-102.

၂ Ibid, pp - 351-352. စက်ဆုတ်ဖွယ်ရာဂူမိမာန်ဟူသည်ကား မဒီနာမြို့ရှိ တမန်တော် မုဟမ္မဒ်အား မြှုပ်နှံထားရာနေရာကို သူကဆိုခြင်းဖြစ်၏။ မန်ရိုက်မှာ မဒီနာနှင့် ဟင်္ဂျီပြုရာမက္ကာကို ရောထွေးပြီးဆိုထားသည်။ အာသာတုကပ္ပတိန်တစ်ဦး၏ ဦးစီပူအောက်မှ ရခိုင်မှတ်စလင်ကျန်သည်များသို့ညွှန်ချက်၊ ၅ Ibid, p - 208.

(Mogos) တစ်ဝတ်စုံအစိမ်းရောင်ကို ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် ဝတ်ဆင်ထားကြသည်။ သူတို့က ရွှေချပြီး အစိမ်းရောင်ချယ်သထားသော လေးကိုင်းကိုကိုင်ဆောင်ထားကြကာ လက်ဝဲဘက်ပုခုံးတွင် သိုင်းထားကြသည်။ လက်ဝဲဘက်ဘေးမှာပင် စလွယ်ကိုလည်ဆိုင်ထားကြသည်။ လှပသောပြားကျဉ်တောက်များနှင့် ငွေပြားခတ်ခါးဖောက်ရည်အကွေးကိုတော့ ခါးပတ်မှာချိတ်ဆွဲထားကြသည်။ အင်္ကျီဝတ်လျှင် မှ မြင်းအားလုံးကိုလည်း အစိမ်းရောင်နှင့် ငွေထည်ချပ်ဝတ်တန်ဆာအမျိုးမျိုးဖြင့် ဆင်ယင်ထားကြသည်။^၉ မွတ်စလင်အုပ်စုမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် အလားတူပင် အခြားသောဘာသာဝင်များထံမှ ပေါ်တူဂီအရာရှိများ သို့မဟုတ် ဘုရင့်အမှုဆောင်ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် ဂျပန်ကြေးစားစစ်သည်တို့မှာ ဘီသိက်ခံမင်္ဂလာခံယူရာ ဘုရားအတွင်းသို့ဝင်ရာတွင်မူ ဝင်ခွင့်မရှိကြချေ။^{၁၀}

နောက်ပိုင်းနှစ်အနည်းငယ်ကြာ ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် မဂိုမင်းသားရှားဟ်ရှုဂျဟ်က ရခိုင်ပြည်သို့ထွက်ပြေးလာခဲ့သည်။ ဤအရေးပါသောဖြစ်ရပ်က မွတ်စလင်လှိုင်းသစ်လုံးကြီးတစ်ခုအဖြစ် နေပြည်တော်တွင်းသို့ လှိုင့်ဝင်လာစေခဲ့သည်။ မိုင်းခဲရေးအပြောင်းအလဲများကိုလည်း ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ ဤကာလဖြစ်ရပ်ကို သမိုင်းသုတေသီအများအပြားကပင် ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ အသေးစိတ်တိတိကျကျကိုမသိရသလို အဆိုချင်းကလည်း အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေခဲ့ပါသည်။ အားလုံးသောသမိုင်းဆရာများကလည်း သူတို့၏အရင်းမူလကို မဖော်ပြခဲ့ကြချေ။^{၁၁} ၁၉၃၉ ခုနှစ်ထက်စောစောပိုင်းတွင် ဖိုအင်ပါယာရှင်ကြီး ရှားဟ်ဂျဟ်နိ ခုတိယသားတော် ရှားဟ်ရှုဂျဟ်မှာ တင်္ဂလာဘုရင်၏ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လျာထားခံခဲ့ရသည်။ ၁၆၅၅ ခုနှစ်တွင် အင်ပါယာရှင်ကြီးက ကြီးစွာနာမကျန်းဖြစ်ခဲ့ရာ သေပြီဟူ၍ပင် ကောလဟလပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ သားများအကြားတွင် အဆောတလျှင်ပင် နန်းလု

၉ ညွှန်းစုံပြီး။ နှာ - ၃၇၃၊ ဦးမျိုးမင်း၊ ညွှန်းပြီးကိုလည်ကြည့်။ နှာ - ၁၄၅
၁၀ Manrique, ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၃၀၀၊ Harvey ညွှန်းပြီးလည်းကြည့်။ နှာ - ၁၄၅
၁၁ ရှားဟ်ရှုဂျဟ်နှင့် ပတ်သက်သောဖြစ်ရပ်များမှာ မူကွဲများရှိနေသည်ကို အောက်ပါရေးသားချက်အသီးသီးတွင် တွေ့ရသည်။ ဘရူင်၊ ညွှန်းပြီး။ Rahman, "Burma Muslim". H.R. Spearman, *British Burma Gazetteer* (Rangoon, 1880), I, 293-294. Hall, *History of South East Asia*, နှာ - ၃၃၈-၃၄၁၊ Desic, *A Pageant of Burmese History*, နှာ - ၆၁ - ၆၃၊ Harvey ညွှန်းပြီး။ နှာ ၁၄၆-၁၄၈၊ Siddiq Khan, ညွှန်းစုံပြီး။ နှာ - ၂၅၃ - ၂၅၄၊ Phayre, ညွှန်းစုံပြီး။ နှာ - ၁၇၀၊ Ba Tha (Buthidaung), "Shah Shuja in Arakan," *Guardian Monthly* (Rangoon), VI (Sept., 1959), 26-28. J. C. Powell - Price, *A History of India* (London : Thomas Nelson, 1955), p - 342; Sir George Dunbar, *A History of India From the Earliest Times to Nineteen Thirty-Nine* (London : Nicholson and Watson, 1939), နှာ - ၂၅၉-၂၆၀၊ S. W. Cocks, *A Short History of Burma* (London: Macmillan, 1910), နှာ - ၂၀၃ - ၂၀၄

မူ စတင်ဖြစ်ပွားခဲ့ပေရာ ဩချန်အစ်က အရေးသားသွားခဲ့သည်။ ဝမ်ရှဂ ခုနှစ်တွင် ခမည်းတော်ကြီးကို နန်းချခဲ့ပြီး သူကိုယ်သူ စကရာစ်မင်းကြီးဟု ကြေညာခဲ့သည်။ ရှားဟ်ရှူဂျာဟ်က ဆက်လက်တိုက် ခိုက်ခဲ့ရာ အဆုံးတွင် ဝမ်ဂီဝ ပြည့်နှစ်၌ အရေးနိမ့်သွားခဲ့သည်။ ဘက်လားတွင် သူ၏အုပ်ချုပ်ရေး ကို အောင်မြင်စွာမတည်ဆောက်နိုင်ခြင်းကြောင့် သူ၏မိသားစုများ၊ ကိုယ်ရံတော်များ (ယင်းတို့၏ အရည်အတွက်မှာ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အဆိုမတူကြဘဲ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေကြပါသည်)နှင့်အတူ ဒက္ကာမှ ဘက်လားသို့ထွက်ပြေးခဲ့ရပါသည်။ ရခိုင်မင်း စန္ဒသုဓမ္မ(ဝမ်ရှ၂-ဝမ်ဂီ၇) က သူ့အား မြို့ဟောင်းအထိ ခရီးဆက်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ သူ၏နောက်လိုက်များကို လက်နက်ချစေရမည်ဟူသော ခွင်းချက်အရဖြစ်သည်။ ဝမ်ဂီဝ ပြည့်နှစ် ဩဂုတ်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် သူက ထိုဒေသသို့ရောက်လာ ခဲ့ရာ ဘုရင်ကကြိုဆိုခဲ့ပြီး မြို့အနီးတွင် နေစရာတစ်ခုကို ချီးမြှင့်ခဲ့ပါသည်။^၁

ထိုနောက်ပိုင်း ရခိုင်တွင်ဖြစ်ပျက်ခဲ့ရာ အဖြစ်အပျက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး အချိန်ကာလဖော်ပြ ချက်အပေါ် အထောက်အထားနှစ်ရပ်ရှိခဲ့ပါသည်။ တစ်ခုမှာ ပြင်သစ်ရှုပဓာပညာရှင်ကြီး ဗားနီးယား ဖြစ်ပြီး ဝမ်ရှဂ-ဝမ်ဂီ၇ ခုနှစ်အတွင်း အိန္ဒိယတွင်နေထိုင်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူက ကြားရသမျှအချက် အလက်များအရ ရှားဟ်ရှူဂျာဟ်အကြောင်းကို ရေးသားခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူကိုယ်တိုင်ကလည်း အများအပြားကြားသိထားသော်လည်း ဘယ်သင်းကအမှန်ဆိုသည်ကိုတော့ မဝေခွဲတတ်ပါဟု ဆိုခဲ့ပါသည်။ ဗားနီးယား၏အဆိုအရ ရှားဟ်ရှူဂျာဟ်က ရခိုင်တွင်ခိုလှုံခွင့်တောင်းခံခဲ့သည်ဟူ၏။

မိုကာ (Moka) သို့ ဧရေကြောင်းခရီးစဉ် - သင့်မျှသောရာသီဥတုရောက်ခဲ့ပါက မက္ကာသို့သွားရန် သူကဆန္ဒရှိခဲ့သည်။ ယင်းနောက်တွင် တူရကီသို့မဟုတ် ပါရှားပြည်တွင် အခြေချ လိုမိသည်။ ရခိုင်ဘုရင်မင်းကလည်း အလိုတော်တူခဲ့သည်။ အနူးညံ့ဆုံးသောစကားရပ်များနှင့် အရေးပေးဆိုခဲ့သည်။ ... တစ်လပြီးတစ်လ လွန်မြောက်ခဲ့ရပြီ။ ရာသီဥတုကလည်း ကောင်းနေပြီ။ မိုကာသို့ သူတို့အား သယ်ဆောင်ပေးမည်ဟု ကတိပြုထားရာ သင်္ဘောများကမရောက်လာခဲ့ချေ။ ဆူလတန်ရှူဂျာက ငှားရမည်ဆိုကလည်း ငှားပါမည်ဟုကမ်းလှမ်းခဲ့သည်။ ရွှေငွေအသပြာနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာများပေးဆက်ပြီးငှားပါမည်ဟုကား မဆိုခဲ့ချေ။ ရခိုင်မင်းကြီးမှာက စည်းစိမ်ဥစ္စာ နှင့် ရတနာက အလုံပယ်ရှိနေ၍ပင်ဖြစ်၏။ တကယ်ဆို ဤသည်တို့ကပင် မင်းတရားကြီးအားပျက်စီး ကိန်းစိုက်ပေရာများဖြစ်နေတော့သည်။ မင်းကြီးက သူ၏အသနားခံချက်ကို မကြားဟန်ပြုနေခဲ့

၁ Hall, History of South - East Asia, ၅၁ - ၃၃၀-၃၃၅

သည်။ . . . သမီးကညာဆက်သပါသော် ငါ့အက်ကမြူအပ်ရာကို ပြုပေးမည်ဟုဆိုလာသည်။ ဆူလတန် ရှုဂျာက ဤအဆိုကိုလက်မခံဘဲ ငြင်းဆန်ခဲ့သည်တွင် မင်းကြီးက ရာစသံရှုစေရကား မင်းသားငယ်မဟု လုံးဝရတက်ပွေရရှာတော့သည်။ သူ့ခမျာ ဘာလုပ်ရတော့မလဲ။ ငြိမ်ပြီးကုတ်နေပါသော် ပိုပြီးဆိုးကျိုးက ဆိုက်ရချေတော့မည်။ ထွက်ခွာဖို့အတွက် ရာသီဥတုအခင်းကလည်း မသာတော့ချေ။ ဤအတွက် တခြားနည်းလမ်းတစ်ရပ်ကိုဖြင့် ရှာကိုရှာရတော့မည်။ . . . (ရခိုင်) ပြည်သူတို့နှင့်ရောနှောနေထိုင်နေကြသော မဟာမေဒင်များက အများအပြားရှိနေကြသည်။ . . . ဆူလတန်ရှုဂျာဟ်က လျှို့ဝှက်စွာဖြင့် မဟာမေဒင်တို့ကို သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ဘင်္ဂလားပုပါလာခဲ့သော ကျေးတော်မျိုး သူ့လက်အောက်ခံနှစ်ရာသို့မဟုတ် သုံးရာနှင့် ယင်းတို့ကိုပါ ပူးပေါင်းစေခဲ့သည်။ ဤအင်အားက ဘုရင်နန်းတွင်းကိုပါ မင်သက်မိသွားစေခဲ့သည်။ သူ၏မိသားစုအား ဓါးရေးပြခဲ့သည်။ သူ့ကိုယ်တိုင် နိုင်ငံ၏အချုပ်အချာရှင်အဖြစ်ရောက်စေဖို့ ဖြစ်သည်။ ဤသို့ အတင့်ရဲမှုက ဖြစ်နိုင်စရာများရှိနေပါသည်။ ထိုစဉ်ကရှိနေခဲ့ကြသော မဟာမေဒင်များ ပေါ်တူဂီများနှင့် ဟော်လန်သားများစွာက ဤအကြောင်းကို ကျွန်ုပ်အား ပြောပြခဲ့ကြပါသည်။ အခင်းမမြင်ပွားမီ တစ်ရက်အလျင်ကပင် ဤအကြံအစီက ဘွားကနဲပေါ်သွားခဲ့ရသည်။ မင်းသားက ပဲခူးသို့ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ . . . ထွက်ပြေးပြီး နှစ်ဆယ့်လေးနာရီပပြည့်မီမှာပင် နောက်က ထပ်ချပ်မကွာလိုက်လဲမမ်းဆီးခဲ့ရာ သူ့ကိုယ်သူ ကာကွယ်သွားခဲ့သည်။ မလွဲမကင်းသာ အားချင်းမမျှခဲ့၍ အညံ့ခံစေရတော့သည်။ . . . ဆူလတန်ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်ကား ဘယ်အရေးဆိုက်ခဲ့ရပုံကို တိတိပပမသိရပါ။ ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်ကံကြမ္မာနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကြားရချက်က သုံးလေးမျိုးရှိခဲ့သည်။ . . . ဆူလတန်ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး သံသယခင်စရာများရှိနေသော်လည်း သူ၏ မိသားစုက ကြုံတွေ့လိုက်ရသောဘေးဒုက္ခကမူ လုံးဝသေချာခဲ့ပေသည်။ ခေါ်ဆောင်လာခဲ့သော ယောက်ျားမိန်းမအားလုံးကို အကျဉ်းချခဲ့သည်။ ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်းဆက်ဆံခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်း အတန်ကြာတော့မှ ဖမ်းဆီးထားရာမှလွတ်ပေးခဲ့ပြီး ကြင်ကြင်နာနာနှင့် ဆက်ဆံခဲ့ပေသည်။ ဤအခါကျမှ ဘုရင်က အကြီးဆုံးသမီးနှင့် လက်ဆက်ခဲ့သည်။ . . . ဤအဖြစ်အပျက်များဖြစ်ပျက် နေစဉ်အတွင်းတွင် ဆူလတန်ဘင်္ဂီ၏ အချို့သောအစေအပါးများက ကျွန်ုပ်နှင့်စကားဆိုခဲ့ကြသော မဟာမေဒင်များနှင့်ပူးပေါင်းခဲ့ကြပြီး ပုန်ကန်ရန်ကြံခဲ့ကြသေးရာ အရေးမလှခဲ့ချေ။ ကြရာပါထဲမှ တစ်ဦး၏နှုတ်မစောင့်စီးမှုကြောင့် အကောင်အထည်ဖော်မည်နေ့မဆိုင်ခင်တစ်ရက်တွင် လုပ်ကြံမှုသတင်းက ပေါက်သွားခဲ့သည်။ ဤအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ဖြစ်ရပ်ကွဲအမျိုးမျိုးကို ထောင်စီပြီးကြားခဲ့ရသည်။ ကျွန်ုပ်အပိုင်အမာပြောနိုင်မည့်အချက်တစ်ချက်မှာ မင်းကြီးက ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်၏မိသားစု

အပေါ် စိတ်အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ခဲ့ရသဖြင့် အမျိုးတုန်းသုတ်သင်ပစ်ရန် အမိန့်ချခဲ့သည့်အချက်ပင် ဖြစ်၏။ သူ့သဘောကျတင်မြှောက်ထားခဲ့သော မင်းသမီးကိုပင် ကိုယ်ဝန်အရင့်အဟာရှိနေသည့်တိုင် မင်းကြီး၏ရက်စက်သောအမိန့်အရ စံတေးခံသွားခဲ့ရသည်။ ဆူလတန်ဘန်ကွီနှင့် သူ၏ နောင်တော်များမှာ မြင်မကောင်းအောင်ပင် ပုဆိန်တုံးတုံးများဖြင့် မရှုမလှခေါင်းဖြတ်အဆုံးစီရင် ခံခဲ့ရသည်။ ကံဆိုးရှာနေသောမိသားစုဝင်မိန်းမသားများကိုလည်း ကပ်လျှက်အခန်းမှာထားပြီး အစာဝတ်ခံထားခြင်းဖြင့် သေစေခဲ့သည်။^{၁)}

ထိုခေတ်ဆိုင်ရာ ဒုတိယအရင်းအမြစ်ကမူ ဘာသာဗွဲ့ယား^{၂)} တွင်ရှိ ဒတ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ၏ မော်ကွန်းများ (Daghregister) မှ သိရပါသည်။ ထိုစဉ်က မြို့ဟောင်းတွင် ရုံးစိုက်နေခဲ့ သော ဒတ်ချ်ကုန်သွယ်ရေးရုံးမှ ကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ် သို့မဟုတ် ဒါရိုက်တာမှ ဘာသာဗွဲ့ယားသို့ အစီရင်ခံစာကို ပေးပို့ခဲ့သည်။ သူ့မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့တွေ့မဟုတ်ဘဲ တစ်ဆင့်စကားတစ်ဆင့်နား မြင့်ကြားသိရချက်ကိုအခြေခံပြီး ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရခိုင်ဘုရင်က ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်အား နွေးထွေးစွာကြိုဆိုခဲ့ပုံနှင့် ခိုလှုံသူများအား မက္ကာသို့ရေကြောင်းဖြင့် ပို့ပေးရန်ကတိပေးခဲ့ပုံတို့ကို သူကရေးသားခဲ့သည်။ ရှစ်လာသာကြာသွားသည်။ ကတိအတိုင်းကားဖြစ်မလာခဲ့ချေ။ ဒတ်ချ် ကိုယ်စားလှယ်၏အဆိုအရ မင်းတရားကြီး စန္ဒသူဓမ္မက ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်ထံ သူ့အားသမီးတော်ကို ဆက်သရန်တောင်းဆိုမှုကြောင့်ဟု အကြောင်းကဆိုသည်။ ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်ကလည်း မိမိ၏သိက္ခာကို ထိပါးစေရာကိစ္စမို့ အလိုမတူမျှနိုင်ဆိုပြီး တင်းခံခဲ့သည်။ ဤအတွက်ကြောင့် ဘုရင်နှင့်သူတို့အကြား မိတ်ဝတ်ပျက်ပြားသွားခဲ့ရတော့သည်။^{၃)} ဤအဖြစ်အပျက်မှာ ဒါဂ်ရယ်ဂျွတ်တာမှအပ အခြားဘယ်နေ ရာမှာမှ ဖော်ပြထားခြင်းမတွေ့ရသော ဖြစ်ရပ်တစ်ခု၏အလျှင် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရှားဟ်ရှု ဂျာဟ်နှင့်ပူးပေါင်းရန် ရခိုင်သို့လာရောက်ခဲ့သော နောက်ထပ်မွတ်စလင်အုပ်စုတစ်စုအကြောင်းကို

၁) Francois Bernier, Travels in the Mugal Empires, A . D . 1656-1668. တာသာပြန်သူ Archibald Constable, ed. Vincent A Smith (2d ed: Orford: Orford University press, 1916) နှာ ၁၀၉-၁၁၅။

၂) ဗြိတိသျှသမိုင်းဆရာကြီး ဒီး ဂျီ၊ ဒီး၊ တောလ် က ဤဖော်တွန်းတစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ကိုးကားပြီး ရလယ်များကို "Studies in Dutch Relation with Arakan, Part II, Shah Shuja and the Dutch withdrawal in 1665", ကို Burma Research Society Fiftieth Anniversary Publications no. 2 (Rangoon, 1960) တွင် ရေးသားခဲ့သည်။

၃) Ibid, pp - 88-89.

တင်ပြထားချက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။^၁ ယင်းတို့နှင့် ရခိုင်တချို့အကြားတွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော ပဋိပက္ခကြောင့်ပင် ထိုမှတ်စလင်များမှာ အထူးစီရင်ချက်ကို ခံခဲ့ကြရသည်။ “ထိုပြင် သူ့ကို သူ၏မိခင်ကပါ မလုပ်ရန်တားမြစ်ခဲ့သေးသည်။ ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်ထံမှလာခဲ့ကြရာ ပေါ်တူဂီသူတော်ကောင်းမျိုးအချို့မှာလည်း အလားတူတုန်ပြန်မှုကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရသည်။”^၂ ဒတ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ ကိုယ်စားလည်ဖြစ်သူက သူ၏စာတွင် “ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်နောက်လိုက်များမှာ ၁၆၆၁ ခု မေဖော်ပါရီလ ၇ ရက်နေ့က အသတ်ခံရသည်ဟူ၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤမင်းသားမှာ ဘုရင့်နန်းတော်မှထွက်ပြေးပြီး နောက်မှ ရခိုင်ကို သူကအုပ်စိုးရန်ကြံရွယ်ခဲ့၍ပင် ဖြစ်ပါသည်” ဟု ရေးသားခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ဖြစ်ပျက်နေစဉ် ကာလအတွင်းတွင် တိုင်းတပါးသားအားလုံးနှင့် မှတ်စလင်အားလုံး၏သဘောများကို အိန္ဒိယမှဝေးရာသို့ စေလွှတ်ထားခဲ့ပါသည်။ ဘာတွေဖြစ်ပျက်နေသည်ကို သူတို့မသိရှိစေခြင်းငှာ ဖြစ်ပါသည်။ ဒတ်ချ်အမျိုးသားထုကြီးက ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်သေဆုံးရပုံကို နှစ်မျိုးဆိုပြထားပါသည်။ တစ်မျိုးမှာ ပထမစစ်ပွဲမှာပင် သူသေဆုံးသွားသည်ဟု ဆိုထားပါသည်။ ဒုတိယတစ်မျိုးတွင် သူကလွတ်မြောက်သွားပြီးမှ ပြန်လည်ပမ်းဆီးခံခဲ့ရသည်။ လိုက်ပမ်းသူများက သူ့အားခံနှင့်ပေါက်သတ်ခဲ့သည်ဟူ၏။^၃ ၁၆၆၄ ခုနှစ်က ဒါဂ်ရယ်ရုစတာအရ ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်၏သားများနှင့်ပတ်သက်ပြီးလည်း ပူးဝါး (စပိန်မှတ်စလင်များပုံစံ) မှတ်ဆိတ်ထားသူတိုင်းအား အဆုံးစီရင်စေသော ဒုတိယစီမံချက်မှာ ပထမစီမံချက်ပေါ်ပြီး နှစ်နှစ်အကြာကာလ ၁၆၆၃ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်၏။^၄ သို့သော်ငြားလည်း ထိုခေတ်က ရခိုင်အထောက်အထားတစ်ရပ်အရမူ ရှားဟ်ရှုဂျာဟ်မှာ မိမိအားနိုလို့ခွင့်ပေးခဲ့သောကျေးဇူးကြောင့် ရခိုင်ဘုရင်အား သူ၏သမီးတော်ကို စမ်းသာအယ်လဲနှင့် လက်ဆက်ပေးခဲ့သည်ဟူ၏။ မရှိထီးနန်းပျောက်ခဲ့ရာမှ ဒေသခံမှတ်စလင်များ၊ ရခိုင်ဘုရင့်တပ်မှ မှတ်စလင်စစ်သားများနှင့် သူ၏စစ်သားများအကူအညီဖြင့် ရခိုင်ကိုသိမ်းပိုက်ပြီး နန်းစံရန် သူကဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ဤလုပ်ကြံမှုမှာပေါ်သွားသည်။ မင်းသားမှာ တောင်ကုန်းများကြားထွက်ပြေးခဲ့ရာ ဖမ်းဆီးခံရ၍ အဆုံးစီရင်ခံခဲ့ရသည်။^၅ သမိုင်းဆရာ ဆာ အာသာဟီ ဖယ်ယာက “ရခိုင်ရာဇဝင်များမှာ မိမိတို့ဘုရင်၏ အကျဉ်းတန်ခိုးသော လှင်ရင်များကို ပုံကွယ်ထားသည်။ မင်းသား၏ရည်စိတ်ချမ်းသာများကို ဘုရင်ကမတော်မတရားရယူလိုမှု

၁ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၈၈ - ၈၉။
 ၂ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၉၁။
 ၃ ညွှန်းပြီး။
 ၄ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၉၁ - ၉၂။
 ၅ ကို အိစ် တာဝေ။ "The Fate of Shah Shuja, 1661," JBRS, XII (August, 1922) ၅၁ - ၁၀၇ - ၁၁၂။

ပေးထားသောကတိအတိုင်း သင်္ဘောကို စီစဉ်မပေးဘဲထားမှု၊ မင်းသား၏ သမီးကညာကို ဘုရင်က တောင်းဆိုမှုအချက်တို့ကို ဝမ်းကွယ်ထားကြပြီး မင်းသားက ရခိုင်ကိုသိမ်းပိုက်ရန် ကြံစီသည်ဆိုကာ ပုံကြီးချဲ့ရေးသားထားသည်” ဟု ယူဆခဲ့သည်။^၉ ဤယူဆချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဘာအထောက်အထားကိုမှ ဖယ်ယာကမပေးခဲ့ပါ။ သူ၏ ပုဂ္ဂလိကအမြင်သာဖြစ်ပုံရပါသည်။ သို့သော် အလေးထားလက်ခံစဉ်းစားစရာအချက်ဆိုသည်က မှန်ပါသည်။

အစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုမှ လွတ်မြောက်လာခဲ့ကြသော ရှားဟ်ရှူဂျာဟ်၏စစ်သားများမှာ နောက်ပိုင်းတွင် ဘုရင်၏အထူးကိုယ်ရံတော် လေးသည်တော်များအဖြစ် အမှုထမ်းခွင့်ရခဲ့ကြပေရာ ကမန် သို့မဟုတ် ကမန်စီတပ်ဟူ၍ နောက်ပိုင်းတွင် ကျော်ကြားခဲ့ပေသည်။ (ကမန်မှာ လေးဟုအနက်ရပြီး ကမန်ချီမှာ လေးသည်တော်ဟု အနက်ရသော ပါရှင်းဘာသာစကားမှာလာ၏) ရှားဟ်ရှူဂျာဟ် ရခိုင်ပြည်သို့ရောက်ပြီးပြီးချင်းမှာပင် ဩရန်စစ်ဘုရင်က ရခိုင်ဘုရင်ထံတွင် ထွက်ပြေးသွားသော ရှားဟ်ရှူဂျာဟ်မင်းသားနှင့် အပေါင်းပါများကို သူ့ထံသို့အပ်နှံရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဩရန်စစ်ကလည်း သူ့ညီကို သူ့ကိုယ်တိုင်သတ်ရန် မိမိကိုယ်ကို ပြင်ဆင်ထားခဲ့သည်။ သို့သော် ရခိုင်ဘုရင်က မဂိုဘရင်မိသားစုဝင်တို့ကို ထိပါးလာခဲ့သည်တွင်မူ သူ့ကပါ ရခိုင်ဘုရင်အပေါ် ရာဇမာန်ရှာခဲ့ပေသည်။ ဤတွင် အရှေ့ဘက်လားပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်း၌ ပေါ်တူဂီနှင့် ရခိုင်ပင်လယ် ဓါးပြတို့၏အန္တရာယ်ကို အပြီးသတ်ချေမှုန်းပစ်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့သည်။ ၁၆၆၅ ခုနှစ်မှ ၁၆၆၆ ခုနှစ်အထိ မဂိုတပ်သားတို့က ပေါ်တူဂီနှင့် ရခိုင်တို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြပေရာ ယင်းတို့တတွေ ဆင်ခဝင်တွင် အခြေစိုက်နေထိုင်မှုများကို ချေမှုန်းပစ်ခဲ့ပေသည်။ ယင်းတို့၏ရေတပ်များကို ဖျက်ဆီးပစ်ခဲ့ပြီး စစ်တကောင်းနှင့် ရာမူးတို့ကိုအောင်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ မြို့ဟောင်းသို့ ဆုတ်ခွာလာစဉ် အတွင်း ထိုဒေသတွင် အခြေစိုက်ခဲ့ကြသော မွတ်စလင်ကျွန်များမှ ဆင်းသက်လာကြသည့် ဒေသခံ မွတ်စလင်တို့က ရခိုင်စစ်သည်များကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။^{၁၀}

ဤအချေရန်မှုကြောင့်ပင် ရခိုင်မင်းဆက်၏အာဏာက ဖိစိန်ကြွေခဲ့ရသည်။ ၁၆၈၄ ခုနှစ် ရခိုင်ဘုရင် စန္ဒသူဓမ္မ နတ်ရွာစံခဲ့ရာမှ မင်းမဲ့အခြေအနေသို့ ပြန်ဆိုက်ခဲ့ရပေသည်။ အဓိကရုန်းများ နေပြည်တော်တလွှား ပြန့်ပွားခဲ့ရာတွင် မွတ်စလင်ကမန်တပ်သားတို့က ဘုရင်ကိုတင်မြှောက်သူများ

၉) ဇယ်ယား၊ *History of Burma*, ၅၁ - ၁၇၈
၁၀) Siddiq Khan, op-cit., p - 254; Harvey, *History of Burma*, p - 147; Powell - Price, op-cit., p - 342; Dunbar, op -cit, pp . 259 - 260.

နှင့် နန်းချပစ်နိုင်သူများအဖြစ် ဂုဏ်သတင်းကြီးစုံခဲ့ကြသည်။ ဤတပ်စုများကို မြောက်အိန္ဒိယမှ အာဖဂန်ကြေးစားစစ်သည်အသစ်များဖြင့် တပ်အင်အားကို ပြန်ပြီးပြည့်တင်းယူခဲ့ကြသည်။ ၁၆၆၆ ခုနှစ်မှသည် ၁၇၁၀ ခုနှစ်ထိတိုင် ရခိုင်ပြည်၏ နိုင်ငံရေးအခန်းကဏ္ဍက သူတို့လက်တွင်းဝယ် ရှိနေခဲ့ပေသည်။ ဘုရင်ဆယ်ပါးကိုတင်မြှောက်ပြီး နန်းချပေးခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က အများအားဖြင့် သူတို့ကပင် လက်စတုံးစီရင်ပစ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၇၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် စန္ဒ ဝိဇယ မင်း (၁၇၁၀-၁၇၃၁) က သူတို့ထက် သြဇာပိုပြီးကြီးစုံလာခဲ့ပေရာ ကမန်အများစုကြီးအား ရမ်းခြံသို့ နယ်နှင် ထုတ်ပစ်ခဲ့သည်။ သူတို့၏အဆက်အနွယ်များမှာ ရမ်းခြံနှင့် စစ်တွေမြို့အနီးဝန်းကျင်ရှိ ကျေးရွာ များတွင် နေထိုင်ခဲ့ကြပေရာ ယနေ့အထိ ဤအမည်ဖြင့်ပင်တွင်ပြီး ရှိနေကြဆဲဖြစ်၏။ သူတို့က ရခိုင်စကားကိုပင်ပြောဆိုကြပြီး အစ္စလာမ်ကိုကိုးကွယ်ကြသည်မှလွဲလျှင် ယဉ်ကျေးမှုကအစ ရခိုင် တိုင်းရင်းသားတို့နှင့် မခြားကြပေ။^{၁)} ၁၉၃၁ ခုနှစ်က ကောက်ယူခဲ့သောသန်းခေါင်စာရင်းအရ ကမန်ဦးရေမှာ ၂၆၈၅ ယောက်ရှိသည်ဟူ၏။^{၂)}

၁၇၈၅ ခုနှစ်တွင် ဗမာတို့က ရခိုင်ပြည်ကိုအောင်နိုင်ခဲ့ရာမှ ဗမာနိုင်ငံအတွင်း ထည့်သွင်း ခဲ့ကြသည်။ သံတွဲတွင် အခြေစိုက်ထားရာ ဗမာ့တပ်မတော်အတွင်းဝယ် မြေဒူးခေါ် မွတ်စလင် တပ်လည်းရှိခဲ့သေးသည်။ ယင်းတို့မှ ဆင်းသက်လာသူများမှာ အရည်အတွက်အရ နည်းပါးလင့် ကစားလည်း ယနေ့တိုင် ထိုဒေသတွင် နေနေကြဆဲဖြစ်ပြီး အတူနေစုမာများနှင့်လည်းကောင်း။

၁) Hall, *History of South-East Asia*, p - 341. Harvey, ဗဟုသုတိုင်း၊ ၅ - ၁၄၀၊ ကောက်(စ)၊ ဗဟုသုတိုင်းအကျဉ်း၊ ၅ - ၂၁၃- ၂၀၄၊ ဒီတိုင်း၊ ဗဟုသုတိုင်းခြစ်ပျက်စဉ်၊ ၅ - ၆၂-၆၃၊ ဘဿ၊ ရခိုင်မှ ရှာဖွေရှာဖွေ၊ ၅ - ၂၆ - ၂၈။ ဤလွှမ်းလျှော့ရသည့်တိုင် ကာလကြာရှည်စွာနေခဲ့မှုနှင့် သူတို့အလည်တွင် မျိုးထက်များစွာကပင် ကြာရှည်နေခဲ့ကြသော လူတို့က ပြသခဲ့ရာသစ်နယူအာရ ဤလူမျိုးများမှာ အပျင်းကြီးကြီး၊ အသုံးအပြုကြီးမားခဲ့ကြ ပုံမှာ ရခိုင်အမျိုးသားများနှင့် မခြားကြပေ။ ပင်ပင်ပန်းပန်းအလုပ်ကို မလုပ်လိုစိတ်က အရှိမွှေးနေကြသူများပင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးထွန်ယက် ပျိုးကျွေးပျိုးစုတ် ကောက်ရိုက်ဝန်ကြီးလှသောအလုပ်များတွင် သူတို့က စစ်တကောင်းမှ တူးလုပ်များကိုသာ ယခုအခါ လုံးလုံးလျားလျား မှီခိုနေခဲ့ကြသည်။ [Smart, *Akyab District Gazetteer*, pp- 86-87] ဇာနည် အခြားသောများရှိ ဗြိတိသျှတပ်ချုပ်ချုပ်ချိမ်းမှု ပုဂ္ဂိုလ်များကလည်း အလားတူပင်ထင်မြင်ချက်ပေးခဲ့ကြ ပါသည်။ ဤအကျိုးတရားအပေါ် ထင်မြင်ချက်ပေးထားချက်များကို အခြားသော ဂဇက်တီးယားများနှင့် တရားဝင် ထုတ်ပြန်ချက်များမှာပါ တွေ့ရှိကြရသည်။

၂) *Burma, Census of India, 1931, Vol.XI, Burma, Part 1, Report, Compiled by J . J . Bennison* [Rangoon: Superintendent, Government Printing Stationery, Burma, 1933], ၅-၂၃၀။

ရခိုင်များနှင့်လည်းကောင်း၊ ဘာသာရေးနှင့် ဘာသာရေးလေ့ထုံးစံကလွဲလျှင် ယင်းတို့အား ခွဲခြား မရနိုင်ပေ။^၁ ရခိုင်ပြည်တွင် ဤအဖြစ်အပျက်အားလုံးကပင် အရှေ့ဇက်သို့ လူဦးရေအရ လှုပ်ရှားမှု အချို့ကို အမှန်ပင်ဖြစ်ပျက်ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ ယင်းတို့တွင် အင်းဝဗမာမင်းများထံတွင်အမှုထမ်း ရန်ရောက်လာကြသော မွတ်စလင်များလည်း ပါရှိခဲ့ပေသည်။^၂

အမျိုးမျိုးအထွေထွေသော မွတ်စလင်အုပ်စုများအကြား သို့မဟုတ် ယင်းတို့နေထိုင်ကြရာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ရခိုင်များနှင့် သူတို့အကြားတွင် ခွဲခြားကြည့်ဖို့က ယနေ့အခါ မဖြစ်နိုင်လှပေ။ ရခိုင် မွတ်စလင်များမှာ စွန့်များဖြစ်ကြခြင်းလည်း ယင်းတို့အလည်တွင် အချို့သောရိုးအဟ်လေ့များက လည်း အားကောင်းလှသည်တော့ရှိ၏။^၃ သူတို့၏ဩဇာကြောင့် မွတ်စလင်လေ့အတော်များများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့တွင် စိန်ဝင်သွားခဲ့သည်။ ဥပမာအဖြစ်ပြုရပါသော် မိန်းမသားများက ပရိနိဗ္ဗိတည် ပုံဆွဲဆင်ယင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။^၄ ယနေ့ ရခိုင်မွတ်စလင်များက သူတို့ကိုယ်သူတို့ ရိုးဟင်္ဂျာများ သို့မဟုတ် ရိုးဝန်ညာဟူ၍ ခေါ်ဆိုကြပေသည်။^၅ ဤအမည်ကို (မေယုဒေသ) ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းမှ မွတ်စလင်များက ပိုပြီးသုံးစွဲခဲ့ကြပါသည်။ ဤဒေသကား မွတ်စလင်အခြေစိုက်မှုအများဆုံးဖြစ်ရာ^၆ ၃၀၀၀၀၀ ခန့်ရှိသဖြင့် စစ်တွေမြို့အနီးဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်သူများထက်ပိုပြီး များပြားလှပါသည်။

ရခိုင်မွတ်စလင်များအကြားတွင် အထူးသဖြင့် ၁၅ ရာစုမှ ၁၈ ရာစုအတွင်းတွင် စာဆို များနှင့် ကဗျာကဗိများပေါ်ထွန်းခဲ့ပေရာ ရခိုင်မင်းများ၏နန်းတွင်းဝယ် နန်းတွင်းမွတ်စလင်ကဗျာ

၁) W . B . Tydd, *Sandoway District Gazetteer*, Vol. A . (Rangoon , 1912) p - 19.
၂) Ba Shin, op-cit.
၃) ဥပမာအဖြစ် Rahman, *Burman Muslim*, pp - 1-3 ကို ရှုပါ။
၄) Ibid.
၅) ထိုစကား၏အဓိပ္ပာယ်မှာ "ရစ်တတ်စင်တတ်သူ" သို့မဟုတ် "သနားကရုဏာကြိုသူ" ၍ အနက်ရပါသည်။ အချို့က ဤစကားရပ်မှာ "ရွာဟောင်းက ကျား" တူသော ဝေတာရူပဆင်ဆက်ပျက်ပြားလာပြီး ရဲရင့်သည်ဟုအနက်ကို ဆောင်ကြောင်းနှင့် ရခိုင်တွင် အခြေချနေထိုင်ခဲ့ကြသော မွတ်စလင်စင်သည်များကို ခေါ်ဆိုကြောင်းဆိုကြသည်။ (BaTha) (Buthidaung), Rowengyees in Arakan, *Guardian Monthly* (Rangoon), VII. (May,1960), pp . 33 - 36)
၆) Ba Shin, op-cit-, နယ်စပ်ဒေသအုပ်ချုပ်ရေး၊ ညွှန်ကြားရေးမှူး ၏ တရားဝင်ထုတ်ပြန်စာအရ ၁၉၆၁။

ကဝိများပင် ရှိခဲ့ပါသည်။^၉ ဤစာဆိုများနှင့် ကဝိများက အရမီ သို့မဟုတ် ပါရှင်း သို့မဟုတ် စကားရော ဂိုဟင်ဂျာဘာသာစကားများဖြင့် စပ်ဆိုခဲ့ကြခြင်းဖြစ်၏။ ဘင်္ဂါလီ၊ အူရဒူနှင့် ရခိုင်စကား တို့ကို ရောနှောသုံးစွဲခဲ့ရာက ဂိုဟင်ဂျာစကားဆိုပြီးတွန်းကားလာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤဘာသာစကားမှာ အတိတ်တုံးကလို မြန်မြန်ဆန်ဆန် ယနေ့အခါပြန့်ပွားခဲ့ခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ ယခုအခါ ဗမာနှင့်ရခိုင်စကား တို့က တွင်ကျယ်စွာနေရာယူထားခဲ့ပြီး အရမီလက်ရေးလှအနုပညာရှင်များလည်းပေါ်ခဲ့သည်။ လက်ရေးမူအချို့ကို ကိန်းသိမ်းထားကြသော်လည်း သိပ္ပံနည်းကျဆန်းစစ်မှုကား မပြုနိုင်ခဲ့ပါ။ ဤခေတ် အတွင်းက ရခိုင်ပြည်တွင် မဂိုပုံစံအသေးစားစာအုပ်များများ ခေတ်စားခဲ့သည်။ ရခိုင်သို့ဝင်လာသော မွတ်စလင်များမှာ ယင်းတို့နှင့်အတူ အာရပ်၊ အိန္ဒိယနှင့် အထူးသဖြင့် ဘင်္ဂါလီဂီတနှင့် တူရိယာ ပစ္စည်းများကိုပါ ဆောင်ကျဉ်းလာခဲ့ကြသည်။ ယနေ့အထိ ရခိုင်မွတ်စလင်များက ပါရှင်းသီချင်း များကို ဆိုခဲ့ကြသည်။^{၁၀}

ဤသည် ဗုဒ္ဓဘာသာအဝန်းအိုင်အလည်တွင် ဂိုဟင်ဂျာတို့က သူတို့၏ဘာသာစကားနှင့် ပတ်သက်၍သာမက ဓလေ့ထုံးစံအစဉ်အလာများအား အဘယ်ပုံစံစာတိုက်ထိန်းမပျက်ရှိခဲ့ကြပုံပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဤအခန်းက ရခိုင်နှင့် ဓရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများတွင် မွတ်စလင်များ အဘယ်ပုံ စတင်အခြေချနေထိုင်ခဲ့ကြပုံကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မွတ်စလင်များက နန်းတွင်းနှင့်အုပ်ချုပ်ရေး ဝိုင်းတို့တွင် အရာရှိအရာခံများအဖြစ်လည်းကောင်း၊ စစ်တပ်တွင်လည်း အရာရှိအရာခံများအဖြစ် လည်းကောင်း အခြားအခြားသော စီးပွားရေးကဏ္ဍအသီးသီးမှာလည်းကောင်း ထိပ်တန်းကရှိခဲ့ကြ ပုံကို အထူးမှတ်သားဆိုက်ပါသည်။ အခြားသောလူနည်းစုများကလည်း ယင်းတို့နည်းတူပင် ဗမာနှင့် အခြားသောအိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများထဲတွင်တွင် ယင်သို့သောလုပ်ငန်းကိုင်ငန်းများကိုပင် လုပ်ကိုင်သွား ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုဒေသသို့ ကိုလိုနီဥပဒေအင်အားစုများ ရွေ့လျားဝင်ရောက် လာချိန်ထိတိုင်အောင် ပင် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ထိုဖြစ်ရပ်မျိုးမှာ အထူးအဆန်းတော့မဟုတ်ခဲ့ပါချေ။ ဥပမာ များစွာသောဟိန္ဒူ

၉) ညွှန်ကြား၊ ခရစ် ၁၈ ရာစု၏ နတ်ယရာစုဝက်နှင့် ၁၉ ရာစုအစဉ်အထိ မွတ်စလင်များအကြားမှာလည်း စာရေးဆရာ များနှင့် ကဏ္ဍဆရာများတွန်းကားခဲ့ပါသည်။ ယင်းတို့တွင် ဆရာကြီး ဦးစုက မြန်မာမှုပြု အစွဲလက်စာပေများစွာကို ရေးသားသွားခဲ့သည်။ (လျှော်၊ ညွှန်ကြား)

၁၀) Ba Tha (Buthidaung), Rowenjya Fine Arts, Guardian Monthly (Rangoon), VIII (Feb, 1961), pp. 20 - 22, Rahman, ညွှန်ကြား

များမှာ ဘုရင်မင်းစာရေးများထံတွင် ပရောဟိတ်များအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့ကြပါသည်။ ဥရောပ သို့မဟုတ် ဂျပန်ကြေးစားစစ်သားများမှာ အရှေ့တောင်အာရှစစ်တပ်များတွင် အထူးသဖြင့် အမြောက် တပ်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အချို့သောဥရောပသားများမှာ ထိပ်တန်း အုပ်ချုပ်ရေးရာထူးများကို ရယူထားကြပါသည်။ ဤအတွက်ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့မဝင်လာမီအလျင်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် အချို့သောမွတ်စလင်များ ရယူထားကြရာနေရာများကား သူဟာနှင့်သူ အိဝင်နေပြီး သားပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဝဟတိုသည် ဘာကြောင့် မွတ်စလင်များမဖြစ်ခဲ့ကြပါသနည်း

အစ္စလာမ်၏ အစောပိုင်းပထမရာစုများကထဲကပင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်များရှိနေခဲ့ရာ၌ ယေဘုယျလူဦးရေနှင့်ယှဉ်ပါသော် ယင်းတို့၏လူဦးရေကား အစဉ်သဖြင့် နည်းလွန်းလှသည်သာ။ ဗမာကိုအောင်နိုင်ရန် မွတ်စလင်တို့က စစ်ရေးအကြိုးပမ်းမှုမရှိခဲ့ကြသလို သာသနာပြုများ အခြေစိုက်ပြီးလျှင်ရှားခဲ့ခြင်းမျိုးလည်း မရှိချေ။ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ရှင်းပြစရာအကြောင်းချင်းရာများစွာရှိပါသည်။

ပထဝီဝင်အနေအထား အကြောင်းခံ

မြန်မာ့တောင်တန်းကြီးများက ကုန်းကြောင်းမှချင်းနင်းတိုက်တိုက်လာမည့်သူများအတွက် ကြီးမားလှသောအဟန့်အတားကြီးဟု ဆိုရပါမည်။ အာရှ၏မျက်နှာစာကို ပြောင်းလဲစေခဲ့သော ကြီးမားလှသော ချင်းနင်းဝင်ရောက်မှုကြီးများမှာ အများစွန်းဒေသကို ချဉ်းကပ်လာခဲ့ရာက အဆုံးသတ် မြန်မာမြေတက်သို့အရောက်တွင် ရပ်တန့်သွားခဲ့ရသည်သာ။ မွန်ဂိုများနှင့် မန်ချူးတို့၏ တရုတ်နှင့် အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် ကြီးကဲသောအောင်မြင်မှုများနှင့် တူရကီ၊ မွန်ဂိုနှင့် အိန္ဒိယသို့ မွန်ဂိုတို့၏ချင်းနင်းဝင်ရောက်မှုများဖြစ်ကြသော ဤလွှမ်းမိုးမှုလှိုင်းလုံးကြီးများမှာ အရှေ့တောင်အာရှ ဖက်သို့ လှိုင့်ကားလှိုင့်လာခဲ့၏။ ဗမာ့သစ်တောကြီးများနှင့် တောင်ကုန်းကြီးများကို ထိုးဖောက်ပစ်ပဲ့ ဝင်စီအလျင် သူတို့၏တပ်က အားကုန်သွားခဲ့ရ၏။ ဤပုံစံအမျိုးအစား တစ်ဆယ့်သုံးရာစုအစတွင် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သေး၏။ ဧနက်ပိုင်းမှာ မွတ်စလင်ဘက်လားတွင် ဖြစ်ခဲ့၏။ သို့တိုင် ဤအရေးက ဗမာ့မြေကို ချင်းနင်းဝင်ရောက်ရာအခြေခံအဖြစ်ကား လုံလောက်သောအင်အားတစ်ရပ်ကို မရရှိပေးနိုင်ခဲ့ချေ။ မွတ်စလင်အိန္ဒိယကား အစဉ်တဆက်ဆိုသလို အတွင်းရန်မီးနှင့် ပဋိပက္ခက ဆူပွက်နေခဲ့၏။ ချင်းနင်းဝင်ရောက်ရန်ကြိုးပမ်းချက်များက အရာမထင်ခဲ့ချေ။ ရခိုင်မင်းများနှင့် မြန်မာမင်းများ၏

၁) Hugh Tinker, *The Union of Burma: A Study of the First Years of Independence* (2nd ed; Oxford University Press, 1959), p - 338.

စစ်ပွဲများကာလည်း ရှတ်တရက်ချင်းနင်းတိုက်ခိုက်မှုများနှင့် သို့မဟုတ် နယ်စပ်စစ်ပွဲများအဆင့်ထက် ပိုပြီး ကျော်လွန်ခဲ့ခြင်းမရှိချေ။

စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းခံ

ကုန်သည်များနှင့် သင်္ဘောသားများ၏စောက်မှလိုက်လာကြသည့် အောင်နိုင်သူများနှင့် သာသနာပြုများတို့ဝင်ရောက်ခဲ့ရာ မလာယာနှင့် အင်ဒိုနီးရှားကျွန်းများကဲ့သို့ မဟာမြေသည် စိန်ခေါ်လိုက်ရာ သို့မဟုတ် စွဲဆောင်မှုရှိရာအနေအထားမျိုး မရှိခဲ့ချေ။ မဟာမြေတွင် မွတ်စလင်တို့၏ ကုန်သွယ်လာမှုကား အဖျားအနားစွန်းပိုင်းသာဖြစ်၏။ အင်ဒိုနီးရှား၊ မလာယာမှာနှင့် တစ်ဖက်တွင် အိန္ဒိယနှင့် အရှေ့အလယ်ပိုင်းမှာကဲ့သို့ အရေးပါပြီး ရှင်သန်မပျက်ရာကုန်သွယ်မှုမျိုးနှင့် ယှဉ်နိုင်လောက်သည့်အနေအထားမရှိချေ။

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းခံ

ဤအချက်ကား အားလုံးသောအကြောင်းခံများထဲတွင် အရေးအကြီးဆုံးပင် ဖြစ်ပါသည်။ မလာယာနှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့ကား အစ္စလာမ်အတွက် စီးပွားရေးအရလည်း အရေးပါလှသလို ဘာသာရေးအပိုင်းကလည်း အတော်အတန် လစ်ဟာနေရာဒေသများဖြစ်၏။ ဟိန္ဒူနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဂိုဏ်းအသီးသီးကလည်း မွဇာတက်နေသလို ယိုယွင်းကျဆင်းနေကြခြင်းဖြင့် တိုးတက်မှုတန်ဖိုးမရှိကြပါ။ နန်းတွင်းအုပ်ချုပ်ခံအသိုင်းအဝိုင်းတွင်းပင် ဤဘာသာတရားများမှာ အစဉ်အလာအမည်ခံ သက်သက်မှုသာရှိနေခဲ့သဖြင့် လူထုကြီးအကြားတွင် ဘယ်သို့မှညီစာကြီးစိုးခြင်းကမရှိခဲ့ချေ။ ဤတွင် အများပြည်သူတို့က အစ္စလာမ်ဘက်သို့ အလုံးအရင်းနှင့် ဝင်ရောက်ကြရန် အသင့်တာဆူပြီးသား ဖြစ်နေခဲ့ကြသည်။^၉ မမာနိုင်ငံမှာကတော့ ဤအနေအထားမျိုးကား မရှိခဲ့ချေ။ (အလားတူ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းများရှိရာ သီရိလင်္ကာ၊ ထိုင်းနှင့် အင်ဒိုချိုင်းနားမှ နိုင်ငံများမှာလည်း လိုလိုပင်မရှိခဲ့ချေ။) ၁၂ ရာစုအဆုံးမှာပင် ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ (အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများမှာကဲ့သို့ပင်) မမာနိုင်ငံတွင် လူထုကြီးကလက်ခံ ကိုးကွယ်ခဲ့ရာ ဘာသာတရားဖြစ်နေခဲ့ပြီဖြစ်၏။ နန်းတွင်းက ပြဋ္ဌာန်းခဲ့၍ လက်ခံယုံကြည်ထားရာ ဘာသာတရားမဟုတ်ခဲ့ချေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ မည်ကာမတ္တနန်းတွင်းသာသနာအဆင့်မှာ မရှိခဲ့ချေ။ ပြည်သူအများစုကြီးက လိုလိုလားလားနှင့် နှစ်ချိုက်ရွာကိုးကွယ်ရာ ဘာသာတရား ဖြစ်နေချေသည်။ ဘုရင်က သာသနာကိုစောင့်ထိန်းသော သာသနာဒါယကာကြီးဖြစ်နေသည်။ ဟိနယာန(ဝါ)ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာကို တရားဝင်လက်ခံကျင့်သုံးနေကြသည်။ ဘာသာအယူပြောင်းခြင်းကို ပြည်သူကဆန့်ကျင်

၉ Hall, *History of South East Asia*, p - 131.

ကြသည်။ များစွာသောဘုန်းတော်ကြီးများက နှာခံရေးရာညွှန်ကြားမှုကို ပြည်သူအပေါ် ဩဇာရှိရှိ ပံ့ပိုးလမ်းညွှန်သွားနိုင်ကြသည်။^၁

ဤမူဝါဒက တိုင်းတပါးမှဝင်လာသောသူများအပေါ် ဘုရင်မင်းများမက်မှ သဘောထား ကြီးကြီးထားမှုအပေါ် အဟန့်အတားမပြစ်ခဲ့ချေ။ ဤလူများမှာ ယင်းတို့၏ဘာသာတရားကို လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့် ရရှိခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများကို လက်ထပ်ခွင့် ရခဲ့ကြပြီး မွေးလာသောကလေးများကိုပင် သူတို့ဘာသာတရားအတိုင်း ပျိုးထောင်ခွင့်ရရှိခဲ့ကြသည်။ တိုင်းတပါးမှလာသောမွတ်စလင်များမှာ အတူးသဖြင့် ဗမာဇနီးမယားများအားယူလေ့ရှိကြရာ အာဏာပိုင်များမက်မှ ချုပ်ချယ်ဟန့်တားမှု တစ်စုံတရာမရှိခဲ့ချေ။ အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ မွတ်စလင်ခေါ်သောလူမျိုးစုဦးရေပါ အတော်ပင်ကြီးထွားလာခဲ့တော့သည်။^၂ သို့ပေငြားလည်း လှုပ်ရှားမှုတစ်ရပ်အသွင် ဘာသာပြောင်းလဲအောင် သာသနာပြုမှုကတော့ မရှိလာခဲ့ပါ။ မွတ်စလင် များမှာ ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး မည်သို့မျှအနှောင့်အယှက်ပြုခြင်းကို မခံစားကြရချေ။ လူထုကြီး အား ဘာသာတရားဖက်ဆွယ်ခြင်းလည်း မရှိခဲ့ကြပေ။ ဗမာပြည်တွင် မွတ်စလင်တို့ သာသနာပြု လုပ်ငန်းလုပ်သည်ဟူ၍လည်း ဘာအထောက်အထားသော်မှ မတွေ့ကြရပါ။^၃ အကယ်၍ လုပ်ခဲ့ကြ လျှင်လည်း ဒေသခံတို့ဖက်မှ အချိန်အဝါကြီးမားစွာဖြင့် ဘာသာရေးအဆန့်ကျင်မှုကို ရင်ဆိုင်ရဖွယ် ရာရှိနေ၏။

ဤသည်တို့မှာ ၁၉ ရာစု၏ ဒုတိယရာစုဝက်ကာလ ဗြိတိသျှတို့ဝင်လာစဉ်အထိ ရာစု

၁) ရေဒ်ယာန်သာသနာပြုများက ဗမာနိုင်ငံတွင် နောက်ပိုင်းနှစ်ရာနှင့်သီတို့ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ တွင် အာဏာပိုင်တို့မှ ဟန့်တားနှောင့်ယှက်မှုမရှိခဲ့သည်တိုင် အောင်မြင်မှုက နည်းပါးလွန်းလှသည်မှာ ဤအချက်ကြောင့် ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး J. S. Furnivall, *Christianity and Buddhism in Burma: An Adress to Rangoon Diocesan Council* (Rangoon: People's to literature Committee and House, 1929) ဖတ်ရှုသင့်ပါသည်။

၂) Hall, ညွှန်းခဲ့ပြီး စာ - ၁၃၀၊ Desal, *A Pageant of Burmese History*, pp - 232, 234, 237-238. Maung Ko Gaffari, *First Muslims in Burma*, pp - 23 - 25.

၃) M. K. Rahman ("Burma Muslims," pp - 1 - 3) ၏အဆိုအရ ဗမာနိုင်ငံသို့ ပထမဆုံးဝင်ရောက်ခဲ့ကြ သောသူများမှာ ကျန်သည်များ၊ အောင်နိုင်သူများ၊ သာသနာပြုများ နှင့် ခိုလှုံလာသူများဟု၏။ ဤအဆိုကား မပိုင်လုံပါ။ ဤထောင်းပေါ့ပေါ့အချက်အများစုမှာ သုံးဆယ်ပြည့်နှစ်ပိုင်းများကတည်းက ဗမာမွတ်စလင်တို့က ရင်းတို့သည် ရှေး ပဝေသဏီကပင်ရှိခဲ့ကြကြောင်းတူသောခွင်အရ လူနည်းစုအဖြစ်အသိအမှတ်ပြုခံရပြီး အတူးအဆင့်ကတန်းများရရှိရန် ကြိုးပမ်းချက်အနေဖြင့် ထိခိုက်မှုများသာ ဖြစ်ပေသည်။

အဆက်ဆက်ဝယ်ရှိခဲ့သည့်အခြေအနေများပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဗြိတိသျှတို့ ဗမာနိုင်ငံကိုအောင်နိုင်သိမ်းပိုက်ခဲ့မှုက မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်း၏ဘဝကို တော်လှန်ပြောင်းလဲသွားခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယမှမွတ်စလင်များ အလုံးအရင်းနှင့်လိုဏ်ဝင်လာတော့သည်။ အိန္ဒိယမှမွတ်စလင်များဝင်လာခဲ့ချိန်ထိတိုင် ဗမာမွတ်စလင်များက လူနည်းစုသာဖြစ်ကြပြီး သဘောထားကြီးကြသလို မင်းအပေါ်သစ္စာရှိကြ၏။ ထက်လည်းမထက်ကြချေ။ လက်တွေ့တွင် အရေးတယူထားလည်းမခံခဲ့ရချေ။ ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာသူများကြောင့် အင်အားကကြီးထွားလာသလို အနေအထားသစ်သို့ရောက်ခဲ့ကြသည်။ ဒေသခံပြည်သူများဘက်က မရှုရက်စရာအမုန်းသို့ခဲ့ရသည်။ အရေးပါလာသောလူနည်းစုကြီး ဖြစ်လာခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယမှ အခြားအခြားသောလူနည်းစုအုပ်စုများကလည်း ဤနယ်ပင်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ဗြိတိသျှအောင်နိုင်မှုက လူနည်းစုတို့၏ လူမှုရေးဘာသာရေးနှင့် အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာမူအတွက် အရေးဆိုရေးကို သန္ဓေတည်စေခဲ့သည်။ အိန္ဒိယမှ အများအပြားဝင်ရောက်နေထိုင်လာကြသူများအတွက် ဘဝအာမခံချက်က ရေရာဖို့ရာလိုအပ်လာ၍ပင်ဖြစ်၏။

ဤပြောင်းရွှေ့လာသူများက ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုကို တသိကြီးလုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ဗလီများ၊ ဘာသာရေးကျောင်းများနှင့် အခြားသောအဆောက်အအုံများကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ သတင်းစာကအစ ထုတ်ခဲ့ကြသည်။ ဤအလျဉ်က ဗမာမွတ်စလင်တို့မှာ လုံးဝပင် ဤသို့လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ ဤသို့ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုတွင် အကြောင်းခံများရှိခဲ့ပါသည်။ ၁၉ ရာစုအစမှာပင် အိန္ဒိယမှဝင်လာခဲ့ကြသော မွတ်စလင်ဦးရေက ဒေသခံမွတ်စလင်ဦးရေ၏ နှစ်ဆရှိနေခဲ့သည်။ ယင်းတို့၏အဖွဲ့အစည်းများကလည်း အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုမြဲရန် ရန်ပုံငွေကများစွာပင်တောင့်တင်းခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်လူများမှ တသီးတခြားဆောက်တည်ကျင့်သုံးသွားရေးကို ကနဦးကပင် ထိထိမိမိအားခဲ့ပြီး ဝါယမစိုက်ထုတ်သွားခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမှမွတ်စလင်များက မွတ်စလင်ဘာသာရေးကျောင်းများကို တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။ အမျိုးသားထု၏ ဘာသာရေးဘဝဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို မြှင့်တင်ခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယတွင် ဘာသာရေးပညာရှင်များ ပျိုးထောင်ခဲ့ပုံကို မြင်တွေ့ခဲ့ကြသည်။ ပရဟိတအဖွဲ့အသီးသီးဖြင့် ကွန်ယက်များကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့၏လေ့ထုံးစံများတွင် ဝတ်စားပုံကအစ ဘာသာရေးကျင့်သုံးမှုအဆုံး ဗမာမွတ်စလင်များအပေါ် သြဇာကြီးစိုးခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် ဇေရမီဒီများအပေါ်မှာ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ

၀) နောက်ဆက်တွဲ (ဃ) ကို ကြည့်ပါ။

၆၅၁) မြန်မာ့ပြေပွဲ စာစောင်များ

တိုင်းတပါးမှဝင်လာသူများနှင့် ဒေသခံတို့ထိမ်းမြားခဲ့ရာမှ ထွန်းကားလာခဲ့ကြသော မျိုးထက်များဖြစ်
ကြသည်။ သူတို့ကိုယ်တိုင်က သူတို့ကိုယ်သူတို့ အိန္ဒိယမှတ်စလင်ဆိုသည်ထက် ဗမာများဆိုပြီး
ခံယူခဲ့ကြခြင်းလည်း အိန္ဒိယသြဇာကြီးစိုးမှုကို ခံခဲ့ကြရသည်။

⊙ စာမျက်နှာ - ၃၃၊ မှတ်စု ၃ တို့ ကြည့်ပါ။

အခန်း [၂]

ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးကာလအတွင်း ဗမာနိုင်ငံမှမွတ်စလင်များ

အိန္ဒိယ မှ ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာကြခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှတို့အောင်နိုင်ခဲ့မှုက နိုင်ငံ၏လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအဆောက်အအုံကို အတိုင်းထက်အလွန် အပြောင်းအလဲများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။ ဤအပိုင်းတွင် အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာသူများ မွတ်စလင်တို့ကြောင့်ပင် လူဦးရေကို အကြီးအကျယ်တော်လှန်ပြောင်းလဲသွားစေခဲ့ခြင်းကလည်း အလေးမူစရာပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံသို့ အိန္ဒိယသားတို့ ပြောင်းရွှေ့လာမှုသမိုင်းကို ပတ်ရသည်ကပင် နိုင်ငံနှစ်ခု၏သမိုင်းကို ဖတ်ရသလိုဖြစ်နေပါသည်။ ခေတ်အဆက်ဆက်မှာပင် အိန္ဒိယမှ ဗမာနိုင်ငံသို့ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာမှုများရှိခဲ့သည်မှာ ဗြိတိသျှတို့အောင်နိုင်ခဲ့ချိန်အထိတော့ အရည်အတွက်အရ အင်မတန်ပင် နည်းပါးလှပေသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်လူထုကြီးနှင့် အလျှင်အမြန်ပင် အများစုက စိမ့်ဝင်ရောနှောသွားခဲ့ကြပေသည်။ ဟိန္ဒူတို့ကမူ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် လုံးလုံးလျားလျား ရောနှောသွားခဲ့ကြပြီး မွတ်စလင်တို့ကလည်း ဘာသာတရားမှလွဲလျှင် အခြားကဏ္ဍအားလုံးလိုလိုမှာပင် ဗမာများနှင့်မခြားရှိခဲ့ကြပါသည်။^၉

ပထမအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲ (၁၈၂၅-၂၆)ပြီးပြီးချင်းမှာပင် ဗြိတိသျှတို့ ကနဦးစဝင်ခဲ့ရာ၌

၉ အိန္ဒိယမှ ဗမာနိုင်ငံသို့ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာကြသူများအနက် ထက်ဝက်ခန့်မှာ မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပါသည်။ ဤသို့ ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာမှု၏ စီးပွားရေးအရ အကျိုးသက်မှုကို ဆန်းစစ်စွက်အရ ဟိန္ဒူများနှင့် မွတ်စလင်များအကြားတွင် ဘာခြားနားချက်မှ မရှိခဲ့ပါ။ ဤနေရာ၌ မွတ်စလင်တစ်မျိုးတည်းကိုသာစံထားပြီး ကိန်းဂဏန်းဇယားနှင့် ဖော်ပြထားသည်ကတော့ မှန်ပါသည်။ အခြားသောကဏ္ဍများဖြစ်သည့် လူမှုရေး၊ ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးပိုင်းအရ အကျိုးသက်မှုကို သုံးသပ်ကိန်းကားဆွေးနွေးတင်ပြထားချက်များမှာလည်း တိုင်းတပါးမှဝင်လာရာ မွတ်စလင်များနှင့်သာ သက်ဆိုင်ပါသည်။

အိန္ဒိယဘက်မှ အကြီးအကျယ်ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်မှုမှာ အိန္ဒိယနှင့်တစ်သားတည်းဆက်နေရာ ရနိုင်နှင့် တစ်သားအိန္ဒိယများသို့ ဝင်ရောက်လာမှုဖြစ်ပေသည်။ ဒုတိယအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲ(၁၈၅၂) တွင် ပဲခူးကိုအောင်နိုင်ခဲ့သည်။ တတိယစစ်ပွဲ(၁၈၈၅) မဟာတစ်နိုင်ငံလုံးကို လုံးဝအောင်နိုင်သွားခဲ့စဉ် တွင် အစုလိုက်အပြုံလိုက် အကြီးအကျယ်ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်မှုက သန္ဓေတည်ခဲ့ရာမှ ယနေ့ထိတိုင် လူမှုရေးနှင့်စီးပွားရေးပြဿနာကယက်က ပေါ်နေရဆဲဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာ အိန္ဒိယအင်ပါယာ၏ ပြည်နယ်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့ချိန်တွင် အိန္ဒိယသားတို့မှာ ပြောင်းရွှေ့သူများအနေနှင့်မဟုတ်ကြဘဲ ဒေသတွင်း တစ်ခရိုင်မှတစ်ခရိုင်သို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်အခြေချနေကြသူများအဖြစ်နှင့် ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြပြန် တော့သည်။ ဗြိတိသျှတို့က စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ရာ စီးပွားရေးအဆောက်အအုံကြောင့် အခြေခံအပြောင်းအလဲများဖြစ်လာခဲ့သည်တွင် မဟာနိုင်ငံကလည်း အခြေအနေအရ ဤသို့ ပြောင်းရွှေ့ ဝင်ရောက်လာသူများကို တိုးမြှင့်လက်ခံလာဖို့ ဖြစ်လာခဲ့ရပါသည်။ မြန်မာ့ဆန်နှင့်ပတ်သက်ပြီး နိုင်ငံခြားဈေးကွက်များကို ဖွင့်ခဲ့ခြင်းရလဒ်ကြောင့် ဧရိယာအတော်များများတွင် ဆန်စပါးစိုက်ပျိုး မှုကို တိုးမြှင့်လုပ်ကိုင်လာခဲ့သည်။ (၁၈၄၅ ခုနှစ်က စပါးစိုက်ဧရိယာ ၃၅၄၀၀၀ ရှိခဲ့ရာက ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်တွင်မူ ၁၂၃၇၀၀၀၀ ထိ ရှိလာခဲ့ပေသည်။)

ဆူးအက်တူးမြောင်းကိုဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းနှင့် ၁၉ ရာစုအလယ်တွင် သဘောလုပ်ငန်းစတင်ခဲ့ ရာမှ မဟာနှင့်ဥရောပအကြား ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုများက ပိုမိုအားကောင်းလာခဲ့ပေသည်။ ဤပြောင်းလဲ မှုများကြောင့် အထူးသဖြင့် ဇန့်ဝါရီလမှ မေလအထိတွင် အစိုးရအဖွဲ့ချိုးသာသော ကူလီများ ပို၍လိုအပ် လာခဲ့ရတော့သည်။ မဟာနိုင်ငံမှာ အစဉ်သဖြင့်ဆိုလလိုပင် မြန်ကဲနေထိုင် သည့် လူဦးရေရှိခဲ့ပေရကား အိန္ဒိယနိုင်ငံကသာ အနီးဆုံးအလွယ်ကူဆုံးနှင့် ဈေးအချိုသာဆုံး လူ့စွမ်းအားကိုရစေနိုင်သည့် နိုင်ငံဖြစ်နေပေတော့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကိုယ်ပိုင်အချုပ်အခြာစီးပွားရေးမှ နိုင်ငံရပ်ခြားကုန်သွယ်မှုနိုင်ငံအဖြစ် ပြောင်း လဲလာခဲ့ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ယခင်က လယ်သမားနှင့် စာသုံးသူအကြား စုစုပိုင်းစည်းနှင့်မရှိခဲ့သည့် ဝန်ဆောင်မှုကလည်း စုစုပိုင်းစည်းနှင့် ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယလုပ်သားတို့ လယ်ကွက်ထိရောက် လာခြားလည်း လယ်ယာထွန်ယက်မှုကို မြန်မာတို့က အစဉ်သဖြင့် လုပ်ကိုင်လေ့ရှိကြပေသည်။ သို့သော် အသစ်အသစ်သောဝန်ဆောင်မှုများက အခြေအနေအရပြောင်းရွှေ့လာသူများအပေါ် သို့ ကျသွားခဲ့ခြင်းမှာ လူ့စွမ်းအားနည်းပါးနေ၍တစ်ကြောင်း ဗြိတိသျှတို့ကလည်း အိန္ဒိယသား တို့မှာ သစ္စာရှိပြီး လွယ်လင့်တကူ နေသားကျစေနိုင်ကြ၍တစ်ကြောင်း ၎င်းတို့ကို ပိုပြီးနှစ်ချို့ခဲ့

ကြခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

ပထမပြောင်းရွှေ့လာကြသူများမှာ အစိုးရစာရေးစာချိများ၊ စစ်တပ်ကိုအကူအပံ့ဖြစ်စေရာများနှင့် ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းရှင်များဖြစ်ကြ၏။ သို့သော် သူတို့အုပ်ချုပ်ရာ ပထမနှစ်ပိုင်းကစပြီး ဗြိတိသျှတို့ အနေနှင့် ကဏ္ဍတိုင်းမှာပင် လူ့စွမ်းအားက လိုအပ်နေခဲ့သည်။ ကျွမ်းကျင်နှင့် ကျွမ်းကျင်မှုမဲ့ လုပ်သားများ၊ ဆရာများ၊ စာရေးစာချိများ၊ အင်ဂျင်နီယာများနှင့် အလားတူ လုပ်သားများဖြစ်ကြ၏။ မီးရထားလမ်းလုပ်သားများ၊ မြစ်ကြောင်းဆင်သင်ရေးလုပ်ငန်းများ၊ စာတိုက်ဝန်ထမ်းများ၊ ဆန်စက်များ၊ သတ္တုတွင်းများ၊ ရေနံတွင်းများ၊ ဘဏ်တိုက်များနှင့် ရွေးဆိုင်များမှာပါ အထူးသဖြင့် လိုအပ်လာခဲ့ပေ သည်။ အိန္ဒိယသားတို့မပါဘဲနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသစ်အသစ်သောအရပ်ဖက်၊ စစ်ဘက်ရုံးဖက်နှင့် မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးရုံးတို့ကို လည်ပတ်ဖို့မလွယ်ချေ။ အိန္ဒိယသားတို့မှာ မဖြစ်မနေလိုအပ်လာသဖြင့် ထပ်ကြော့ခေါ်ယူလာခဲ့ကြရသည်။ ဤသူတို့မှာ ကျေးကျွန်များ၊ ခဝါသည်(ဒိုဗီ)များ၊ ဖိနပ်ချုပ်သမားများ၊ ဒရဝပ်(သူ့ဇာတ်နှင့် သူသင့်လျော်ရာ)၊ ငွေလဲလှယ်သူများ၊ ပျော်ပွဲစားရုံ ပိုင်ရှင်များ၊ ဟော်တယ်လုပ်ငန်းရှင်များအပါအဝင် မြန်မာတို့ လုံးဝသိမထားခဲ့သေးသည့်လုပ်ငန်း ကိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကို ကျွမ်းကျင်သောလူများပင် ဖြစ်သည်။^၅

အိန္ဒိယသားတို့မှာ သူတို့၏ရာထူးများကို လက်ခံခဲ့အပြီးတွင် အခြားသောအိန္ဒိယသားတို့က သူတို့အဝန်းအဝိုင်းနှင့်လာပြီး ရောနှောကြမည်မှာ သေချာနေသဖြင့် မြန်မာလူမျိုးများဖက်သို့ အခွင့်အလမ်းကိုဟန့်တားထားနေပေသည်။ အစိုးရက မြန်မာတို့အား ယင်းတို့၏လုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်လာရေးကို အာလီသပင်ရှိစေခဲ့လည်း အိန္ဒိယသားတို့က ပင်ကိုယ်အရည်အချင်းနှင့် ဉာဏ်ရည် ဉာဏ်သွေးသောကြောင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရာတွင် အောင်မြင်မှုရခဲ့ကြပါသည်။ မြန်မာအရပ်ဖက် လုပ်ငန်းပိုင်အများစုတွင် အိန္ဒိယသားတို့က ပိုပြီးများနေပေသည်။ ရှိနေသည့်လူဦးရေပမာဏနှင့် စာလျှင်ပင် သိသိသာသာကြီး ရာနှုန်းကများလွန်းနေပါသည်။ အချို့သောအစိုးရဌာနများဖြစ်သည့် ဘဏ္ဍာရေးနှင့် မီးရထားလမ်းပိုင်းတွင် လုံးဝအိန္ဒိယသားများပင် ဖြစ်နေကြသည်။ အခြားသောဌာန အားလုံးတွင်လည်း အစဉ်သဖြင့် သီးသီးသန့်သန့်နေရာများဖြစ်ရာ ရုံးစေ့ အစောင့်နှင့် အခြားလုပ်ငန်း

^၅ Burma, *Report on Indian Immigration*, by James Baxter (Rangoon, Super intendent, Government Printing and Stationery Burma, 1941), p - 1. F . S . V. Donnison, *Public Administration in Burma* (London: Royal Institute of International Affairs, 1953), p - 37. D . G . E . Hall, *A History of South East Asia* (London: Macmillan, 1958), p - 650.

များတွင် အိန္ဒိယသားတို့သာ အဖြစ်များကြပေသည်။^{၁)}

အိန္ဒိယသားအများစုမှာ ဗြိတိသျှလုပ်ငန်းများကိုသာ ယူလုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသဖြင့် ဗြိတိသျှပြင်ပကြီးများတွင် သူတို့က ပိုပြီးထူကြသည်။ တောရွာများတွင်လည်း အထိုက်အလျောက်တော့ရှိကြသည်ပင်။^{၂)} ရန်ကုန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ဗြိတိသျှကြီးများနှင့် ရွာအတော်များများမှာပင် ကုန်သည်များနှင့် ဈေးဆိုင်ဖွင့်သူများမှာ အိန္ဒိယသားများဖြစ်ကြပေရာ အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပါသည်။ (ဤကဏ္ဍတွင် တရုတ်လူမျိုးတိုင်းတပါးမှဝင်လာသူများကလည်း အရေးပါသောကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည်တော့ရှိပါသည်)^{၃)} အိန္ဒိယမှရွှေ့ပြောင်းလာကြသည့် အစုအဝေးများကို သူတို့လုပ်ကိုင်ကြရာလုပ်ငန်းကိုင်ငန်းများအရ ယေဘုယျအားဖြင့် ခွဲခြားကြည့်ရှုရပါသည်။ ဥပမာ မလာယပ်ဒေသဘက်မှလူများက ပျော်ပွဲစားရုံ စားသောက်ဆိုင်များနှင့် အရက်ချက်သူများ ဖြစ်ကြ၏။ ဂျပန်ရက်နယ်သားတို့က အထည်အလိပ်၊ အိမ်အသုံးအဆောင်များ၊ ဆန်စပါးနှင့် စိန်အရောင်းအဝယ်ကိုပြုကြသည်။ မဒရတ်စ်ဘက်မှ ကျူးလွယ်လာတို့က သံထည်ပစ္စည်းကုန်သည်များဖြစ်ကြပြီး စစ်တကောင်းဘက်မှမွတ်စလင်များက ရေကြောင်းသွားသင်္ဘောလုပ်ငန်းနှင့် သမ္မာန်ခတ်လုပ်ငန်းများ^{၄)} ကို လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာသူများ၏ကျေးဇူးကြောင့် ရန်ကုန်နှင့်အခြားဗြိတိသျှကြီးများမှာလည်း အလျင်အမြန်ပင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခဲ့ရပါသည်။ ၁၈၉၁ ခုနှစ်ပိုင်းကစပြီး ရန်ကုန်မြို့တွင် အသစ်ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လာကြသူများမှာ အိန္ဒိယသားများဖြစ်ကြရာ၌ ယင်းတို့တွင် အများစုကြီးကား မွတ်စလင်

၁) Donnison, ညွှန်းခဲ့ပြီ။ နှာ - ၆၆-၆၇။
၂) A . J . Page, *Pegu District Gazetteer*, Vol.A (Rangoon,1917), p - 50.
၃) V . C . Scott O' Connor, *The Silken East* (London: Hutchinson, 1904), 1,280,673, J. S . Furnicall and W . S . Morrison, *Syrian District Gazetteer*, Vol . A (Rangoon, 1914), p - 46.
၄) John Leroy Christian, *Modern Burma* (New York: Institute of Public Relations, 1942), p - 274; Hugh Tinker, *The Union of Burma* (2d ed, Oxford: Oxford University Press, 1959), p - 253, Scott O' Connor, op-cit, p - 658; V . C . Scott O' Connor, *Mandalay and other Cities of the Past in Burma*(London: Hutchinson, 1907), p - 317, W . C . B. Purser and A . M . Knight, *Christian Missions in Burma* (Westminster: Society for the Propagation of the Gospel in Foreign. Parts 1911), pp-209-210. စစ်တကောင်းသင်္ဘောသားများ သမ္မာန်သမားများအကြောင်းကို (ဘာသာစာရား ကိုယ်စီ) မှတ်တမ်းကိုသာ စာရေးသူများက အသားပေးရေးသားခဲ့ကြသည်။ Usha Mahajani, *The Rok of Indian Minorities in Burma and Malaya*(Bombay: Vora, 1960) နှာ - ၈ - ၁၆။ Page, ညွှန်းခဲ့ပြီ။ နှာ-၅၅။ R . S . Wilkie, *Yamethin District Gazetteer*, Vol A . (Rangoon,1934), A . Williamson Shwebo District Gazetteer , Vol.A.(Rangoon, 1929), p -65. H . P . Hewett J. Clague, *Bassein District Gazetteer*, Vol.A. (Rangoon,1916), p - 31.

များဖြစ်ကြပါသည်။ ၁၈၆၉ ခုနှစ်တုံးက ရန်ကုန်တွင် မွတ်စလင် ၄၄၂၅ ဦးသာရှိခဲ့ရာ ၁၈၇၄ ခုနှစ်တွင်တော့ ၁၀၆၇၁ ဦးရှိလာခဲ့ပြီဖြစ်၏။ ထိုအပြင် ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယ လူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ငါးပုံတစ်ပုံက ရန်ကုန်တွင်စုစည်းနေထိုင်ခဲ့ကြရာ ယင်းမြို့နေလူဦးရေစုစုပေါင်း ၏ ၆၃ ရာခိုင်နှုန်းအထိ ရှိခဲ့ပေသည်။ မြို့ပြင်နှင့် နိုင်ငံ၏အခြားသောဒေသများမှာလည်းပဲ မွတ်စလင်လူဦးရေက အတော်အတန်ပင် တိုးတက်မှုရှိနေခဲ့ပါသည်။ ၁၈၉၁ ခုနှစ်မှ ၁၉၀၀ ခုနှစ်ထိနှစ်များတွင် အောက်မြန်မာပြည်တွင် တိုင်းတပါးသားဦးရေက ၁၃၀၀၀၀ ထိတက်လာ ခဲ့ပြီး အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၂၀၀၀ ရှိခဲ့သည်ဆိုရာ၌ အများစုမှာ မဒရတ်နှင့် ဘင်္ဂလားတို့မှ ဖြစ်၏။^(၁) နှစ်ဆယ်ရာစုအစတွင် အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာသူများမှာ နှစ်စဉ် ၂၅၀၀၀၀ နှုန်းရှိခဲ့ သည်။ ယင်းတို့တွင် အားလုံးက ကျန်နေခဲ့ကြသည်တော့ မဟုတ်ပါ။ သူတို့၏ဦးရေက နှစ်စဉ် တိုးလာခဲ့ပေရာ ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် အမြင့်ဆုံးဖြစ်ပြီး ၄၈၀၀၀၀ ရှိသည်။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်က ဗမာနိုင်ငံ တွင် အိန္ဒိယသားတစ်သန်းရှိခဲ့ရာ ထက်ဝက်က မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။ ထိုစဉ်က ဗမာလူဦးရေ ကလည်း ဆယ့်တစ်သန်းသာသာလေးသာ ရှိခဲ့ပေသည်။ ဗြိတိသျှကအောင်နိုင်ခဲ့ချိန်ကတည်းကစပြီး အိန္ဒိယမှ ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာသူများမှာ တစ်သန်းကျော်မကရှိခဲ့ပေရာ နှစ်အနည်းငယ်လောက် သာ ယာယီနေထိုင်ရန် လာကြသူများဖြစ်ကြသည်။ စုဆောင်းစဉ်အတော်အသင့်ရခဲ့ချိန်တွင် အိန္ဒိယ သို့ မြန်သွားခဲ့ကြသည်။^(၂)

(၁) Scott O'Connor, *The Silken East*, pp-69, 71-72; Furnival and Morrison, *Syriam District Gazetteer*, pp - 38, 40-41. အားလုံးသော ခရိုင်လက်တီးယားများတွင် ဗြိတိသျှသိမ်းပိုက်အပြီး မွတ်စလင် (နှင့် တိဗ္ဗများ) များလူဦးရေ လျင်မြန်စွာတိုးလာပုံကို ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ် ရခိုင်နှင့် ရောဝတီမြစ်တစ်ကြားမှာဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က ဗမာပြည်၏အခြားဒေသများရှိ အိန္ဒိယသားအရေအတွက်မှာလည်း တိုးပွားလာခဲ့ပါသည်။ အိန္ဒိယတော်သားများစွာမှာ နှစ်ခန်းတွင်နေထိုင်ကြပြီး ရှမ်းများနှင့် အချို့က လက်ထပ်ခဲ့ကြ ပါသည်။ . . . မောင်မောနှင့် ယုန်၊ ဇနီးမော်အကြား ကုန်ကူးသန်းကြရာ၌ နှစ်ခန်းက ဌာနချုပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဖင်ဆေးသေ၊ ဗလိတစ်လုံးကို ဆောက်ထားခဲ့ကြသည်။ သူတို့ရှိရာဒေသတိုင်းမှာပင် ဝတ်ပြုရန်နိမိတ်ဆော်သံကို ကြားကြရပါသည်။ (Leslie Milne and Wilbur Willis Cochrane, *Shans at Home* (London: John Murray, 1910,) P. XVII; Max Ferrars and Bertha Ferrars, *Burma*(London: Sampson Low, Marston, 1900) စာ - ၁၅၉ ကိုလည်း ကြည့်ပါ။

(၂) Sir J. George Scott, *Burma: A Hand book of Practical Information* (London: Alexander Moring, 1911), pp - 86-87, Hall, *History of South - East Asia* , p - 651၊ ဝိညို အလေးထားရေးကိန်းဂဏန်းများကို *Burma, Census of India, 1931, Vol. XI, Burma, part I , Report*, ရေးဆွဲရေးတင်ပြသူ J. J. Bennison (Rangoon: Superintendent, Government Printing and Stationery, Burma, 1933), p - 18 . နောင်တွင် Bennison, *Census 1931*တို့သာ ကိုးကားတင်ပြသွား ပါမည်။

စီးပွားရေးကိုအကြောင်းခံပြီး ဗမာနှင့် အိန္ဒိယသားတို့အကြားတွင် တင်းမာမှုက အံ့ကြွလာ ခဲ့ရာ ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ပိုပြီးသိသိသာသာဖြစ်လာခဲ့သည်။ ယင်းကာလမှ နောက်ပိုင်း တွင် ဗမာတို့က အိန္ဒိယသားတို့အပေါ် ယင်းတို့၏ဘာသာတရားအပါအဝင် တိုင်းတပါးသားများဖြစ်မှု အများ စုကြီးမှာ ဝင်ငွေနည်းပါးကြသူများဖြစ်နေမှုနှင့် အလုပ်ကြမ်းများအပါအဝင် လေးနှုတ်သည် ပင်ပန်းသည်မှုတို့ အလုပ်မရွေးလုပ်ကိုင်လိုမှုတို့ကြောင့် အထင်အမြင်သေးလာခဲ့ကြပေသည်။^(၁) မည်သို့ ဆိုစေ အချိန်ကြာညောင်းလာသည်နှင့်အမျှ အိန္ဒိယသားတို့ကိုသာ အလေးပေးငှားရမ်းခဲ့ကြခြင်း ကြောင့် ဗမာများမှ တခြားခြားနှင့် သူတို့ပိုင်မြေကို လက်လွှတ်ခံကြရသည်။^(၂) ဤအချက်က ဗမာများမှာ ဘေးသို့ပယ်ထုတ်ခံရပြီး အစိုးရဌာနများတွင် ခန့်အပ်မခံရပုံကို ထင်ရှားသိသာစေခဲ့ ပါသည်။ ရန်ကုန်နှင့် အခြားမြို့ပြများတွင် အိန္ဒိယသားများကသာ သိသိသာသာစုစည်းနေရာယူထား ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဗမာတို့၏အမြင်တွင် တိုင်းတပါးသားတို့က သူတို့၏နိုင်ငံကို လက်ရောက်ရယူနေကြ သည်ဟု အစွဲဝင်သွားခဲ့သည်။

ဗမာနိုင်ငံသို့ တိုင်းတပါးမှဝင်လာသူများနှင့် တိုင်းရင်းကိုစွန့်လာသူများ

သန်းခေါင်စာရင်းနှစ်	တိုင်းတပါးမှဝင်လာသူများ	တိုင်းရင်းကိုစွန့်လာသူများ
၁၉၃၁	၇၇၅၉၆၃	၂၄၇၉၇
၁၉၂၁	၇၀၆၇၄၉	၁၉၀၀၆
၁၉၁၁	၅၉၀၉၆၅	၁၃၃၅၃

(၁) Scott O'Connor, *Mandalay and Other Cities*, p - 320.

(၂) Christian, *Modern Burma*, p - 274 . . . အဓိကရုဏ်း၏အရသာကိုမြစ်ကား စီးပွားရေးကြောင့်တည်ပါ သည်။ (၁၉၃၁ ခုနှစ်ကိုဆိုလို) ဆိုအကြောင်းခံများက ဆက်လက်တည်ဆဲပင်။ သူတို့ဆက်လက်တည်နေသေးသော ရွှေ မတိုးလာစေပြီး ပုံမှန်ရှိနေစေလျှင်ပင် နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားလုံခြုံရေးနှင့် ပြည်သူများ၏အကျိုးစီးပွားကို အန္တရာယ် ဆက်ပြုနေစဉ်ပင် . . . ကွန်ပီတိုးအနေနှင့် အဓိကရုဏ်းများမှာ တိုင်းတပါးသားများလက်ဝယ် လယ်ယာမြေအများ အပြားပိုင်ဆိုင်ထားမှုကြောင့်ဆိုခြင်းကို ရည်ညွှန်းသည်ကားမတုတ်ပါ။ ယင်းတို့အတွက်ကာ၊ မတုတ်ပါ။ လက်ရှိမြေယာ ပိုင်ဆိုင်ထားမှုနှင့် လယ်မြေလုပ်ပိုင်ခွင့်တို့အပေါ် ဝါးသီးသောခံစားချက်ကသာ အဓိကအကြောင်းခံများဖြစ်နေပေရာ ဤအတွက် ဖေါက်ကွဲထွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ အဓိကရုဏ်းများနှင့် နိုင်ငံရေးဝါးပြန်ချက်များမှာ နိုင်ငံခြားသားဆန်ကုန် ရေးကို တံခါးနေပါသည်။ နိုင်ငံခြားသားဆန်ကုန်ရေးဆိုရာ၌ အိန္ဒိယလယ်ပိုင်ရှင်များ၊ မြေယာလုပ်သားများနှင့် မြေရှင်ခန့်ရှင်များကို အဓိကဆိုလို ရင်းဖြစ်ပါသည်။” (*Burma, Interim Report of the Riot Inquiry Committee အဓိကရုဏ်းစုံစမ်းရေး ကော်မတီ၏ အစီရင်ခံစာ* (Rangoon: Superintendent, Government Printing and Stationery, Burma, 1939), pp - 11 - 12 (နောက်ပိုင်းတွင် Interim Report တု သုံးနှုန်းသွားပါသည်။ စာမျက်နှာ ၃၅ - ၃၉ အောက်ချက်ကိုလည်း ရှုပါ။

သုံးဆယ်ပြည့်နှစ်ကာလများအတွင်း မဟာတို့ဗက်မှ အိန္ဒိယသားတို့နှင့် ပြိုင်ဆိုင်လာကြရာ ယင်းတို့အကြားယှဉ်ပြိုင်မှုများကြောင့်ပင် မုန်းတီးမှုမျိုးစေ့က သန္ဓေတည်လာခဲ့ရပါသည်။ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်းက ကမ္ဘာ့အကျပ်ဆိုက်မှုကယက်ကြောင့်လည်း အိန္ဒိယသားများအပေါ် အမုန်းပိုက် ရာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ လူနေမှုစရိတ်က ထိုးတက်လာခဲ့သည်။ များပြားလှသောမဟာတို့က ပို၍ပို၍ ရန်ကုန်မြို့နှင့် အခြားသောမြို့ကြီးများသို့ ဝမ်းစာရှာဖွေရန်အတွက် တက်လာခဲ့ကြသည်။ ဤတွင် အတွေ့အကြုံလည်းရှိကြသလို လုပ်အားခရေးနှုန်းလည်း ချို့သာလှသောအိန္ဒိယသားများ နှင့် ထိပ်တိုက်ယှဉ်ပြိုင်မှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရပါသည်။ ဤသည့်အချင်းအရာဝင်သိမ်းက နှစ်ဆယ် ပြည့်နှစ်များအတွင်းက စတင်ခဲ့သောအမျိုးသားရေးနှိုးကြားမှုကို ထပ်ဆင့် အားသစ်လောင်းပေးခဲ့ ပါသည်။^{၁)}

ဤမည်သောအချက်များအပါအဝင် အခြားအခြားသောအကြောင်းချင်းရာများကြောင့်ပင် ၁၉၃၀ နှင့် ၁၉၃၈ ခုနှစ်များတွင် အိန္ဒိယဆန့်ကျင်မှုများကို ပြင်းပြင်းထန်ထန်ပေါ်ပေါက်သွားစေခဲ့ ရပါသည်။ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် အဓိကရုဏ်းက ယေဘုယျအားဖြင့် အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာသူများကို တိုက်ရိုက်ဆန့်ကျင်ခဲ့ပေရာ ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းမှ ကူလီများနှင့် ပဋိပက္ခမီးပွားကြောင့်ပဲ ဖြစ်၏။^{၂)} ၁၉၃၈ ခုနှစ် အဓိကရုဏ်းကမူ မွတ်စလင်များကိုရည်ရွယ်ပြီး စောစောတိုင်းကရှင်းပြခဲ့ရာ စီးပွားရေး အရ တင်းမာမှုများအပြင် မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းသက်သက်နှင့် အထူးပတ်သက်နေရာ အခြား အခြားသောအကြောင်းခံများကြောင့် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အိန္ဒိယမှဝင်ရောက်လာခဲ့သောမွတ်စလင်များတွင် ကြီးမားသောလူမှုရေးပြဿနာရပ်များ လည်း ပေါ်ခဲ့ကြခြင်းမှာ သွေးနှောလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုများကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ များစွာသော ဗမာလူမျိုးများမှာ ဤကိစ္စအပေါ် အလွန်အမင်း ရတက်မအေးဖြစ်ခဲ့ကြပါသည်။ အမျိုးသားရေး

၁) W. S . Desai, *India and Burma* (Calcutta) a : Orient Longmans, 1954), p - 38. Virginia Thompson and Richard Adloff, *Minority Problems in South East Asia* (Stanford, Calif: Stanford University Press, 1955), p-70; Great Britain, *Report of Indian Statutory Committee* နောက်ပိုင်းတွင် *Interim Report* တွင် သုံးသွားပါသည်။ တွဲ -၁ Hervey, (London: H . M Stationery office , 1930) p - 78.

၂) Desai, *India and Burma*. စာ . ၂၄ - ၂၅၊ ၂၇ - ၂၈၊ ၃၀ - ၃၂၊ J . S . Furnivall, *Colonial Policy and Practice* (Cambridge: Cambridge University Press, 1957) စာ . ၈၈ -၉၀၊ ၁၁၆ - ၁၂၈၊ ၁၆၅၊ ၁၉၉၊ Donnison, ညွှန်ဆို၊ စာ . ၆၀-၆၉) G . E . Harvey, *British Rule in Burma: 1824-1942*(London:Faber and Faber, 1946)pp-69-73. Hall, *History of South East Asia*, p - 62.

လှုပ်ရှားမှုဖြင့် မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးဝါဒဖြန့်ချက်များက ပေါ်ထွက်လာခဲ့ရသည်။ စွပ်စွဲချက်များမှာ အထူးသဖြင့် ဥပဒေရေးနှင့် ဘာသာရေးအရဖြစ်သည်။ ဗမာ့ခေလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေအရ ထိမ်းခြားလက်ထပ်ခြင်းမှာ အကြင်လင်မယားအဖြစ် ပေါင်းသင်းသွားကြမည်ဟု နှစ်ဦးနှစ်ဖက်က ပုဂ္ဂလပဋိညာဉ်ပြုချက်သာဖြစ်ပြီး ဘာသာရေးပညတ်နှင့် ဘာမှမပတ်သက်ချေ။ ဗမာ့ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအလည်တွင် တစ်ဆောင်တစ်ယောင် တစ်ခမ်းတစ်နားကြီး ဆင်ယင်မှသာ မင်္ဂလာကိစ္စကပြီးမြောက်ရသည်မဟုတ်ပါ။ မွတ်စလင်ဥပဒေအရကျတော့ (ဤနေရာတွင် ဟိန္ဒူတို့နှင့် အပိုင်းကိုကား မဆွေးနွေးလိုပါ) ထိမ်းခြားလက်ထပ်မှုကို သက်သေခံညီရှေ့တွင် နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ပဋိညာဉ်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးကြမှုဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးမှာ ကိတာဗိ(ကျမ်းရ) ဖြစ်၍ရသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးအဖို့ကား ဦးစွာမွတ်စလင်အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းသက်ဝင်ပြီးပါမှသာ မွတ်စလင်ယောက်ျားနှင့် ထိမ်းခြားပိုင်ခွင့်ကရှိသည်။ ယင်းသို့သောအမျိုးသမီးမှာ သူ၏ခင်ပွန်းသေဆုံးအပြီးတွင် မိသားစုအဆင့်အတန်းနှင့် အမွေခံထိုက်သူဦးရေကို ဝိုတည်ပြီး ခံစားခွင့်တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ရသည်။ ဤတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မုဆိုးမတစ်ဦးကရသည့် အမွေထက် အမြဲလိုလိုနည်းနေတော့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ခေလေ့ထုံးစံအရ မိန်းမသားမှာ လင်သားနှင့်တန်းတူညီတူခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ခင်ပွန်းဖြစ်သူသေဆုံးသွားပါက ဇနီးကသာ လုံးဝအမွေခံထိုက်သည်။ ဤကွဲလွဲမှုကလည်း အထက်ပါပီရောမိပြဿနာကို အားဖြည့်ပေးချက်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်နေရောသည်။

အခြားသောစွပ်စွဲချက်တစ်ရပ်ကမူ ဗမာနိုင်ငံသို့ရောက်ရှိလာကြသော များစွာသောမွတ်စလင်များမှာ ထိမ်းခြားခြင်းမပြုဘဲနှင့် ဗမာအမျိုးသမီးများကို ပေါင်းသင်းနေသည်ဟူ၍ ဖြစ်၏။ ဗမာ့ခေလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေအရဆိုပါက ဤသည် တရားဝင်၏။ အစ္စလာမ်ဥပဒေအရကျတော့ ဤထိမ်းမြားမှုက လုံးဝတရားမဝင်ချေ။

ဗမာနိုင်ငံတွင် ကာလအတန်ကြာနေခဲ့ပြီးနောက် နေရင်းဒေသကိုပြန်သွားခဲ့ကြသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်ခင်ပွန်းသည်များက ထားရစ်ခဲ့ကြသော များစွာသောဗမာအမျိုးသမီးများမှာ ဤအဖြစ်မျိုးကို ကြုံတွေ့ကြရသည်။ အလားတူ ခင်ပွန်းသည်က သေဆုံးသွားခဲ့၍ မုဆိုးမဖြစ်ရသည့် ဗမာမများမှာလည်း ဤပုံစံပင်ဖြစ်နေ၏။ ဤသို့ဖြင့် ဗမာမိန်းမသားများမှာ လွယ်လင့်တကူနှင့် လိမ်ညာလှည့်ဖြားခံနေကြရသည်။ သူတို့မမျှာ မိမိတို့နှင့် လားလားမှမဆိုင်ရာ ခင်ပွန်းသည်၏ ဥပဒေနှင့်အညီ ထိမ်းခြားလက်ထပ်ခဲ့ကြရပုံကို စဉ်းစားဖို့ကောင်းသည်။^၉ ထိုမျှသာမက ဗုဒ္ဓဘာသာကိုစွန့်ခွာပြီး ခင်ပွန်းသည်၏ အစ္စလာမ်ဘာသာကို ကူးပြောင်းလက်ခံပါမှသာ မွတ်စလင်တစ်ဦး၏

၉ Interim Report, ၅ - ၂၀ - ၃၂။ Usha Mahajani, ညွှန်းပြီး ၅ - ၂၉ - ၃၀။

စန်းမယားအဖြစ် သတ်မှတ်၍ရသည်ဟူသောအချက်က ပိုပြီးဒေါသပုန်ထစရာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်ကဖြစ်ပွားခဲ့သော အဓိကရုဏ်းဖြစ်ပွားခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မတီကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ပြည်သူများ၏ ဖိအားပေးမှုကြောင့် ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့ရာတွင် ဤကော်မတီအနေနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ထိမ်းခြားခြင်းကို ဟန့်တားကာကွယ်သည့်ဥပဒေ တစ်ရပ်ကို ပြဋ္ဌာန်းသင့်သည်ဟူ၍ ထောက်ခံတင်ပြခဲ့သည်။^၉ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများလက်ထပ် မှုနှင့် ဆက်ခံခြင်းအထူးဥပဒေ ၁၉၃၈ ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ရာ ဤဥပဒေအရ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီး တစ်ဦးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဟုတ်သည့် ခင်ပွန်းသည်နှင့် သမားရိုးကျွန်ုပ်ဖြင့် ထိမ်းမြားထားခဲ့လျှင်လည်း ယင်းသို့ပေါင်းသင်းခဲ့ကြရာက ထွန်းကားလာခဲ့သောသားသမီးများမှာ အမွေဆက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည် ဟူ၍ ဆိုထားသည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်အမျိုးသားများနှင့် ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများအကြား ထိမ်းခြား လက်ဆက်မှု၏အရေးအပါဆုံးသောရလဒ်တစ်ခုမှာ ဇေရုဗါဒီခေါ် ကပြားကလေးများ အဆော တလျှင်ထွန်းကားပြန့်ပွားလာခြင်းကိုစွဲပင် ဖြစ်ပါသည်။^{၁၀} အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဖခင်နှင့် ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်အမျိုးသမီးတို့မှ ရရှိလာသောသားသမီးများကို ဇေရုဗါဒီဟုခေါ်ကြသည်။ ယင်းတို့ကို ရှေ့ဆက်အတန်းအစားခွဲခြားယူရသော် (က) အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဖခင်နှင့် ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာအမျိုးသမီး တို့က ထွန်းကားလာသောသားသမီးများ (ခ) အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဖခင်နှင့် ဗမာမွတ်စလင်မိခင်တို့မှ ထွန်းကားလာသော သားသမီးများ (ဂ) ဗမာမွတ်စလင်(ဇေရုဗါဒီများ) နှင့် ဗမာမိခင်များမှာ

၉) *Interim Report, Burma, Final Report of the Riot Inquiry Committee (Rangoon:Supreintendent, Government Printing and Stationery, Burma, 1939),* နောက်ဆက်တွဲ - ၂ နှာ - ၁၉၊ "Resolution of the Mass Rally in the Shwe Dagon Pagoda Square on 26 July 1938" (နောက်ပိုင်းတွင် *Final Report* ဟူ၍ ကိုးကားသွားပါမည်)

၁၀) မိတတင်ဦးဖြစ်စေ နှစ်ဦးစလုံးဖြစ်စေ ဗမာပြည်သည့် ဗမာမွတ်စလင်များကို ဇေရုဗါဒီဟုခေါ်သည်။ ၁၈၉၁ ဖေဖော်ဝါရီ လ ၂၆ ရက်က တာတီယအကြိမ် လူဦးရေသန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူစဉ်ကာလကပဲပြီး ပထမဆုံးသုံးစွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါ သည်။ ထိုကာလကမှ တစ်ပြည်လုံးကို ပထမဆုံးသန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခြင်းဖြစ်၏။ ဤဖော်ဟာရ၏ ဖေးကိုမသိရပြီး ဗမာမွတ်စလင်များအတွက် တာကြောင့်သုံးစွဲကြမှုကိုလည်း မသိရှိရပါ။ ကာနယ်တင်နုရီ ယူလ်နှင့် ဘေး ဖိ၊ ဗန်းနိုလ် တို့၏ *Hobson - Jobson (London: John Murray, 1903)* အဘိဓာန် စာမျက်နှာ ၉၀၄ မှာဆိုအရ ပါရှင်း ဇေရုဗ် [ܐܦܪܝܘܒ] မှာ ဝေအောတ် ဟူ၏။ ဝေဆန်ကိုဆိုလိုရာ အရှေ့အရပ်ကိုဆိုလိုပါသည်။ ယင်းမှာ ရေကြောင်းသုံး ဖော်ဟာရတစ်ခုဖြစ်ပြီး အိန္ဒိယ၏အရှေ့ပိုင်းများဖြစ်ရာ မာလတ္တား၊ ဆူမတြား၊ တနသင်ရီ၊ ဘင်္ဂလား မုတ္တမ နှင့် ပဲခူး တို့ကို ဆိုလိုပုံရပါသည်။

ထွန်းကားလာရာ သားသမီးများ (ယ) ဗမာပွတ်စာပေစိစစ်နှင့် အစ္စလာမ်ကိုလက်ခံကူးပြောင်း

မလေးတော်ကရုမှ ချေးငှားပြီး သုံးစွဲထားပွယ်ရာရှိပါသည်။ ကုန်တူးသန်းရန်အတွက် အနောက်တောင် မုတ်သုံလေးကို အသုံးပြုရာက ရှေးခေတ်ရေကြောင်းပညာရှင်များက တောင်ပိုင်းအာရှဒေသများကို လေတိုက်ရာအရ ခွဲခြားပြီး သုံးစွဲခဲ့ကြပါသည်။ မလေးဘာသာစကားတွင် ပါရှင်းတွင် di-atas angin မိန့်ဗ် = အာရေဗျ ပါရှား၊ အိန္ဒိယနှင့် ယင်း၏လေကွယ်ရာ အရပ်များကို ဆိုလိုပါသည်။ ပါရှင်းတွင် bala - baid အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ ဗမာ (Sir Richard Winstedt, *A Practical Modern Malay - English Dictionary*, (Kualalumpu, 1964) တပျက်စာ - ၂။ R. J. Wilkinson, *A Malay-English Dictionary*, Part I (London, 1959), စာ - ၃၃။

ဤနိုင်ငံများရှိ မလေးများကို ယေဘုယျအားဖြင့် လေအောက်အရပ်များ (Orand di bawangan) ဟုလည်းကောင်း Easterhings အရှေ့စခန်းများဟု ခေါ်ကြသည်။ အနောက်တိုင်းမှ အထူးသဖြင့် အရပ်များကိုကား Orang atos angin လေညာအရပ်ကလေးများ သို့မဟုတ် အနောက်သားများဟုခေါ်ကြပါသည်။ ဤအမည်နှင့် အခြားအမျိုးသားများမရှိတော့သည်ကားမဟုတ်ပါ။ ဤအမျိုးသားနှင့်မျိုးက ပိုပြီးကျော်ကြားခဲ့ကြ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဤရည် ဖန်ရည်အကောင်းဆုံးနှင့် အယဉ်ကျေးဆုံး မျိုးစွယ်များဖြစ်၍ ဖြစ်ပါသည်။ (Valentyn's description of Malacca", ed. D. F. A. H., *Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society* (Singapore) (June, 1884) စာ - ၅၂။

"မလေးမှာ ... ထူးခြားကျွန်းမှ မျက်နှာချင်းဆိုင်ကမ်းရိုးတန်းအထိ ယခုမလေးရှားကမ်းရိုးတန်းဖြစ်ကာ အထူးသဖြင့် ယင်း၏ အရှေ့မြောက်ဒေသမှာ Oedjing Tanah (နိုင်ငံ၏အစွန်းအစား) ဟု ကျော်ကြားခဲ့သည်။ ပထဝီပညာရှင်များက ဇေရ်ဗင် လေအောက်အရပ်ဟု ပါရှင်းစကားအရဆိုကြသည်။ ထိုအရာတွင် တစ်ဖန်အပြေစိုက် ကြရာက ယင်းနှင့်အနီးစပ်ကျန်ရှိသည့် အခြားအရှေ့တိုင်းသားများကိုပါ လေအောက်သားများဟုသောအမည်သစ်ဖြင့် ကာလကြာရှည်စွာကတည်းက တွင်သွားခဲ့ရသည်။ (အထက်ညွှန်းပြီး။ စာ - ၆၄)

ယူလင်နှင့် ဗန်းနဲလ်တို့၏ Hobson - Jobson အဘိဓာန်စာပျက်မှာ ၉၁၄ တနင်္သာရီ စကားရပ်နေရာတွင် ဇေရ်ဗင်ကို တရုတ်၊ ရူးဗား၊ ဘင်္ဂလား၊ တနင်္သာရီ၊ ဆိုကိုဆရာ၊ ဖော်လန်တို့ကျွန်းစသည်များနှင့်တွဲပြီး နေရာတစ်ခုဆို ကာ သုံးစွဲထားပါသည်။ F. Steingass ၏ *A Comprehensive Persian English Dictionary* အဆိုအရ လည်း ဇေရ်ဗင်မှာ နိုင်ငံတစ်ခု၏ အမည်ဟုဆိုထားသည်။ ဆယ်ရာစုက အင်မကဆုဒီကာမှ သဘောပုံစံတစ်မျိုးကို ဇေရ်ဗင်အတိုဆိုပြီး သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ ၁၉၃၅ ခု ဇန္နဝါရီလထုတ် *The Cry* တစောင်အမှတ် ၂ ၏ *The Word Zerbootee* - မိန့်ဆုလှိုင်မန်၏ ဆောင်းပါးအရ လေညာအရပ်ရှိတစ်မြောင်၏မြောက်စက်ရေကွားတွင် လူ့လားခေါက် တုန်သွားနေကြသော သဘောသားများကို ဆိုလိုသည်ဟူ၍ တွေ့ရပါသည်။ ထိုဒေသကား ပဲခူး၊ မုတ္တမနှင့် တနင်္သာရီ ဒေသများဖြစ်ပါသည်။ သွေးစွာရာက ထွန်းကားလာသော ဗမာပွတ်စာပေများကို ဤတော်ကရုအရ ဘာကြောင့်ခေါ်ခေါ် သုံးစွဲရပုံနှင့် ထိုသို့ ဘယ်တုန်းကစပြီး သုံးစွဲခဲ့ရပုံကိုတော့ ရှင်းပြထားခဲ့သည်မှာ သူ့အဖို့ အဓိပ္ပာယ်က မသိကွဲ၍ကား မဟုတ်ပါ။ နိုင်ငံရပ်ခြားကုန်သည်များနှင့်ရော ဗမာပြေပွတ် ထွန်းကားရပ်သောလူမျိုးစုသစ်အတွက်ပါ ဤတော်ကရုက ဆက်စပ်ပတ်သက်နေပုံကိုတော့ သံသယဝင်ရောအလျဉ်းမရှိပါချေ။

အင်္ဂလိပ်အုပ်စိုးစဉ်ကပင် ဇေရ်ဗင်ဟူသော အသုံးအနှုန်းက တွင်ကုန်မနေခဲ့ပါသေး။ ဖြစ်ပါသည်။ အင်္ဂလိပ် သေတံက အိန္ဒိယသားပွတ်စာပေနှင့် ဗမာတို့သွေးစွာရာက ပေါက်စွားလာသူများကိုသာမက ဗမာတုရားများလက်ထက်ရှိ ဗမာပွတ်စာပေများမှဆင်းသက်လာခဲ့ရာ အဆက်အစွယ်များကိုလည်း ဇေရ်ဗင်ဆိုပြီး အသုံးကတွင်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာ

သက်ဝင်သူ ဗမာဖခင်တို့မှထွန်းကားလာရာသားသမီးများ (ရှိတော့ရှိသည် ရှားသည်) (c) ဗမာ မွတ်စလင်(ခေရမ်ဒီ) မိခင်နှင့် ဖခင်များမှထွန်းကားလာကြရာ သားသမီးများဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။^၉ သွေးခန္ဓာထိမ်းမြားမှုက ပြစ်နွဲ့လာခဲ့ခြင်းကြောင့် ခေရမ်ဒီအသိုင်းအဝိုင်းကလည်း အကြီးအကျယ် တိုးပွားများပြားလာခဲ့ပါသည်။^{၁၀} ဗမာနှင့်မွတ်စလင်သွေးခန္ဓာထိမ်းမြားမှုက ဆင်းသက်လာကြရာ အဆက်အနွယ်များမှာ မွတ်စလင်အဖြစ်နှင့်သာ ထီးထီးရပ်တည်နေမှုကြောင့်လည်း ပြောစရာဖြစ်လာ ရသည်။ တစ်ဖက်တွင် ဗမာနှင့် ဟိန္ဒူထိမ်းမြားမှု ပေါက်ဖွားလာသူများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဗမာများ အဖြစ် ရောနှောသွားခဲ့ကြသည်။ ဗမာနှင့် ဟိန္ဒူအဖြစ်နှင့်ကွန်နေသုကာ၊ နည်းမှနည်းပင်ဖြစ်သည်။^{၁၁} ၁၉၂၁ ခုနှစ် မှ ၁၉၃၁ ခုနှစ်အတွင်းတွင် ခေရမ်ဒီတို့မှာ ၉၄၃၁၆ ဦးမှ ၁၂၂၇၀၅ ဦးအထိ တိုးပွားလာခဲ့ပေရာ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းအထိ တစ်နည်း ထိုခေတ်က ဗမာတစ်နိုင်ငံလုံးရှိ မွတ်စလင် လူဦးရေ ၅၈၄၈၃၉ တွင် ၂၈၃၈၉ ဦးထိ တိုးလာခဲ့သည်။ စောစောပိုင်းကာကောက်ခဲ့သည့် သန်းခေါင် စာရင်းများတွင် ခေရမ်ဒီတို့၏ အရည်အတွက်မှာ မတိမကျဖြစ်နိုင်စရာအကြောင်းရှိ၏။ ခေရမ်ဒီ ဟူသောဝေါဟာရကို တိတိပပ ဖွင့်ဆိုထားချက်မရှိသေး၍ မပြည့်စုံချေ။^{၁၂} ဤကိန်းဂဏန်းများက လူတန်းစားသစ်၏ဖြစ်ကွင်းကို ညွှန်ပြပေးနေသည်။ ခေရမ်ဒီတို့မှာ ဘဝင်မကျစရာ လူမှုရေးသမ္မတ အုပ်စုသမားကြီးဖြစ်ခဲ့ရသည်။ တစ်ဖက်တွင် သူတို့ကိုယ်ကိုသူတို့ ဗမာဟုပြောကြပြီး ဗမာလိုပြော ဗမာကဲ့သို့ဝတ်စားဆင်ယင် ကြသည်။^{၁၃} ဘာသာတရားကျတော့ အစ္စလာမ်ကိုခံယူထားကြရာက

အခြေ H. F. Searle ၏ Mandalay District Gazetteer အတွဲ - ၁၊ (ရန်ကုန်၊ ၁၉၂၀) ၈ - ၇၆ - ၇၈ ကို ကြည့်ပါ။ ကျောက်ဆည်နှင့် ရမည်းသင်းခရိုင်များမှ ခေရမ်ဒီများအကြောင်းကို ဝိလက်၏ ရမည်းသင်းခရိုင် ဇနက် တီးယား၊ ၈ - ၄၄ နှင့် J. A. ဝတ်တီ၏ ကျောက်ဆည်ခရိုင် ဇနက်တီးယား၊ အတွဲ က၊ ၈ - ၃၃(ရန်ကုန်၊ ၁၉၂၅) တွင် ကြည့်ပါ။

ဗြိတိသျှတို့က ခေရမ်ဒီများအား မနှစ်ချိုရင်းဆွဲတတ်၍ ယင်းတို့၏ အပေါ် နှစ်နှိပ်ပြီး ဆိုတတ်ကြပါသည်။ ဥပမာအဖြစ် Herwett နှင့် Clague ၏ Bassin District Gazetteer ၈ - ၃၁ နှင့် Ferrars and Ferrars ညွှန်ပြီး ၈ - ၁၆၁ နှင့် Scott ညွှန်ပြီး ၈ - ၁၀ - ၁၁ တို့ကို ကြည့်ပါ။

၉ ဝင်ခင်စု၊ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ကျမ်းတင်ချက်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ၁၉၆၀၊ ၈ - ၁၀ - ၁၁။
၁၀ J. W. S. Morrison, Henzada District Gazetteer, အတွဲ A၊ (Rangoon 1915) Scott, ညွှန်ခဲ့ပြီး ၈ - ၂၃။
၁၁ Burma, Census of India, 1911, Vol. IX, Burma, Part I, Report, Compiled by C. Morgan Webb (Rangoon, 1912) Bennison, Census 1931, ၈ - ၂၁။
၁၂ Bennison, ညွှန်ပြီး ၈ - ၂၁၊ ၂၃၊ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ခေရမ်ဒီဦးရေမှာ ၅၉၂၉ ရှိသည်။ (Interim Report ၈ - ၂၀)။
၁၃ ယင်းသို့သွေးခန္ဓာထိမ်းမြားရာကရလာသောကလေးများ (ခေရမ်ဒီကိုဆိုလို) မှာ ဗမာစစ်စစ်ထက်ပိုပြီး ဗမာဆန်လို ခဲ့ကြသည်။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ အိန္ဒိယသွေးခန္ဓာမှကိုးစံရန် ဝန်လေးတတ်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာအမျိုးသားရေးဝါဒက အသံတိတ်ဒီအားပေးခဲ့မှုကြောင့် ခေရမ်ဒီအနည်းငယ်က ဗုဒ္ဓဘာသာသို့ ကူးပြောင်းသွားခဲ့ကြပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာအဖွဲ့ ပိုပြီး ကြီးခဲ့ကြသည်။ (Usha Mahajani, ညွှန်ပြီး ၈ - ၃၀)။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏ သြဇာမှ မကင်းဘဲရှိနေကြသည်။^၁ ဗမာတို့က သူတို့၏အမျိုးသမီးများ အစွဲလမ်းဘာသာသို့ ကူးပြောင်းသွားရာမှ မွေးလာသောလူတန်းစားသစ်မှာ သူတို့နှင့်ဘာသာကခြား ယဉ်ကျေးမှုကခြားနားနေသည်ကို မြင်တွေ့ခဲ့ကြသည်။ ဘာသာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ အတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ နှိုးကြားရှင်သန်လာခဲ့သည်တွင် ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒက ခေါင်းထောင်ထလာ ခဲ့ပေရာ ဗမာတို့က ဧရေဝါဒီများကို ဗမာနှင့်မခြား တစ်သားတည်းဟု မမှတ်ယူနိုင်ခဲ့ကြချေ။ ကပြားအုပ်စုဝင်တို့၏ အမျိုးသားရေးစိတ်ဓါတ်က တိုင်းထပါးမှကူးလာသူ အိန္ဒိယသားတို့နှင့် ဘာမှ မခြားဟု ယုံကြည်သွားခဲ့ကြသည်။ ဤတုန့်ပြန်မှုကြောင့် ပြည်တွင်းရှိလူအစုအဝေးများအတွင်းတွင် တင်းမာမှုကမြင့်မားလာခဲ့ရသည်။^၂

၁၉၃၈ ခုနှစ် ကုလားဗမာအဓိကရုဏ်းစုံစမ်းရေးကော်မတီ၏ အစီရင်ခံစာအရ "ဗမာ လူထုအကြားတွင် ဧရေဝါဒီများနှင့် အခြားအိန္ဒိယသားတို့ကို သူတို့နှင့်မတူသော သီးခြားလူမျိုး သီးခြားဘာသာတရားရှိသူများဆိုပြီး ခံယူထားသောအခွဲက ယေဘုယျအားဖြင့် ကြီးစိုးနေခဲ့ပေရာ ထိုအချက်သည် ပင်မ အခရာဖြစ်နေသည်ဟူ၏။"^၃

ပြင်းထန်သောမွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးအဓိကရုဏ်းကြီးက ၁၉၃၈ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ ဝန်းရိုင်းထခြစ်ပွားခြင်းမှာ ဦးရွှေဖီဆိုသောမွတ်စလင်တစ်ဦး က မုဒ္ဒဘာသာကိုထိခိုက်စေသော စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ပြန်လည်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ မွတ်စလင်တစ်ဦးဖြစ်သူ မော်လဝီ ဟင်ရှား နှင့် မုဒ္ဒဘာသာဝင်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဦးပန်းညို တို့အကြား ဘာသာရေးခြင်းခုံကြရာမှ ၁၉၃၁ ခုနှစ်က ဤစာအုပ်ကို ပထမဆုံးထုတ်ဝေခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဟင်ရှား၏ မုဒ္ဒဘာသာအပေါ် ထိုးနှက်ချက်များပါရှိခဲ့သည်။ ဤတွင် မောင်ပန်ညို၏ စာအုပ်က အစွဲလမ်းနှင့် တမန်တော်မဟုတ်မှုကို တော်ကားထားသည်ဆိုပြီး ဧရေဝါဒီတစ်ဦးဖြစ်သူ အင်ဒလ္လာဟ် မောင်ဆင်အမည်ရှိ ပုဂ္ဂိုလ်က ပြန်လည်ရေးပခဲ့သည်။ ထိုနှစ်မှာပင် မော်ရွှေဖီက မောင်ပန်းညို၏ရေးသားချက်၊ အင်ဒလ္လာဟ်မောင်ပန်းညို၏ရေးသားချက် သူ့ကိုယ်ပိုင်ရေးသားချက် ဟူ၍ အပိုင်းသုံးပိုင်းပါစာအုပ်ကို ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ မွတ်စလင်များအကြားတွင် အုပ်တစ် ထောင်ရိုက်ပြစ်ခဲ့ရာ မေ့မေ့ပျောက်ပျောက်ပင်။ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် ဟင်ရှားက ရန်ကုန်မှမွတ်စလင် တစ်ဦးကို တိုက်တွန်းခဲ့ချက်အရ အုပ်ရေ ၂၅၀၀ ထပ်ထုတ်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်ကလည်း ဘယ်သူကမှ

၁။ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅၁ - ၂၃။
၂။ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅၁ - ၂၄။ Interim Report, ၅၁ - ၂၅။
၃။ Interim Report, ၅၁ - ၂၅။ ၃၀။

အရေးမထားမိခဲ့ချေ။ ၁၉၃၈ ခုနှစ် ဇွန်လကျမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သတင်းစာဆရာတစ်ဦးက ယင်းစာအုပ်ကို ပြင်းပြင်းထန်ထန်ရှုံ့ချခဲ့ရာကစပြီး အဓိကရုဏ်းကြီးဖြစ်ပွားအောင် တပ်လှန်ပေးလိုက်သလို ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ အခြားသောသတင်းစာများနှင့် ဘုန်းတော်ကြီးများအဖွဲ့ကပါ ထိုစာအုပ်ကို စိတ်ဝင်စားသွားခဲ့ကြသည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်ကစပြီး ဗမာသတင်းစာများတွင် မွတ်စလင်တို့ကား ရွှေကိုယူသည်၊ လူ(ဗမာများ)ကိုယူသည်ဆိုပြီး ဇေရုဗဲဒီဆန့်ကျင်ရေးကို လှုံ့ဆော်လာခဲ့ကြသည်။^၁ တိန္နီယသားများကိုမောင်းထုတ်ရန်နှင့် အရပ်ဖက်တွင်အလုပ်မပေးရန်ပါ တောင်းဆိုလာခဲ့ကြသည်။ အစ္စလာမ်ပြန်ပွားလာမှုကို ထိန်းချုပ်ရေးအတွက် သွေးဇနာထိမ်းမြားမှုကို တားမြစ်ဟန့်တားသည့်ဆောင်းပါးများကို ရေးသားလာခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် အဆိုပါစာအုပ်ဂယက်ကြောင့် မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးတိုးနှက်မှုများမှာ ဗမာ့မြေတွင် လှုံ့ဆော်မှုပေါ်လာခဲ့ရသည်။ အခြားအရေးပါသော သတင်းစာတစ်စောင်ဖြစ်သည့် မြန်မာ့အလင်းကလည်း မွတ်စလင်ဆိုင်များအား သပိတ်မှောက်ကြဆိုပြီး ယင်း၏ပရိသတ်များအား လှုံ့ဆော်ပေးခဲ့သည်။ ဤစာအုပ်ကိုအကြောင်းပြုပြီး မွတ်စလင်များအား ဆန့်ကျင်ရန်တိုက်ခိုက်ရန် ပြည်သူ့အကြားတွင် သွေးဆိုးလာခဲ့ရာ ဇူလိုင်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ပြည်သူတို့ကြား သွေးဆူသွားခဲ့ရသည်။

ယင်းအလျှင် ရက်အနည်းငယ်အတွင်းကတည်းက အဓိကရုဏ်းအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများအား အထင်းသားတွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ မွတ်စလင်သတင်းစာများနှင့် မွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းများက ချက်ချင်းပင် ဤစာအုပ်ကို အစဖျောက်ခဲ့ကြသည်။ အဓိကရုဏ်းကိုဟန့်တားရန်အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား သွေးအေးအောင်ပြုခဲ့ကြသည်။ ဇူလိုင်လ ၂၄ နှင့် ၂၅ ရက် နှစ်ရက်တွင် ကျင်းပခဲ့သော မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များ၏ အစည်းအဝေးကြီးက ထိုစာအုပ်ထုတ်ဝေခဲ့မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး သွေးဇနာခဲ့ကြသည်။ ဤစာအုပ်မှာ မွတ်စလင်များနှင့် ဘာမှမပတ်သက်ပါဟုဆိုခဲ့ကြကြားလည်း ဤအားထုတ်ချက်မှာ အရာမထင်တော့ပါ။^၂

ဇူလိုင်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ရွှေတိဂုံရုပ်ပြင်၌ လူထုအစည်းအဝေးကြီးကို ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ စည်းဝေးပွဲတွင် မိန့်ခွန်းပြောသူတိုင်းက မွတ်စလင်များနှင့် မွတ်စလင်နှင့် ဗမာထိမ်းမြားမှုတို့ကို အပြင်းအထန်ဆန့်ကျင်တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ထိမ်းမြားခြင်းနှင့် အမွေဆက်ခံမှုဆိုင်ရာ အထူးဥပဒေကို အစိုးရထံတောင်းဆိုချက်လည်းပါ၏။^၃ မောင်ရွှေစိ

၁) Final Report, စာ . ၈၊ Interim Report စာ . ၁၈၊ ၃၅ - ၃၆၊
 ၂) စာမျက်နှာ ၆၀ သို့ ကြည့်ပါ။
 ၃) အထက်ညွှန်းခဲ့ပြီး စာ ၆၀ လည်း ရှိ။

၏စာအုပ်ကိုထုတ်ဝေရာ၌ ပါဝင်ပတ်သက်သူအားလုံးအား အရေးယူပေးရေးကိုလည်း တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။^၁ အစိုးရမှ လုပ်စရာရှိသည်အားမလုပ်ခဲ့ပါသော် မွတ်စလင်များအား ရန်သူနံပါတ် ၁ အဖြစ် သတ်မှတ်မည်ဆိုပြီး သတိပေးခဲ့သေးသည်။ သူတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ယင်းတို့၏ဘာသာတရားကိုစော်ကားနေကြသူများဖြစ်၍ သူတို့ကိုရော သူတို့၏ဘာသာတရားနှင့် ဘာသာစကားတို့ကိုပါ အပြတ်ချေပစ်ပစ်တံ့ဟု ခြိမ်းခြောက်ထား၏။^၂ အစည်းအဝေးပြီးသည်နှင့် မွတ်စလင်ဈေးကြီး(စုရတ်ဈေး)သို့ ချီတက်သွားရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြပြီး “ဗမာသည် ဗမာအတွက်” ဟူသော ကြွေးကျော်သံအပါအဝင် အခြားသောမွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးကြွေးကျော်သံများအား ကြွေးကျော်ခဲ့ကြသည်။ ဆန္ဒပြအုပ်စုကြီးနှင့် ရင်ဆိုင်တိုးရာမွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယသားများမှာ ဒဏ်ရာအနာတရဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ရဲကလူစုခွဲခွဲရာတွင် ဘုန်းတော်ကြီးနှစ်ပါးသုံးပါးပါ ဒဏ်ရာရရှိခဲ့သည်။

နောက်နေ့နံနက်တွင် ဗမာသတင်းစာများကပါ ဘုန်းကြီးကိုထိခိုက်စေရလားဆိုပြီး ရဲတို့အား ရိုင်းရိုင်းလှချီရဲဟု ငွပ်ငွေရေးသားခဲ့ကြသည်။ ဆန္ဒပြပွဲအပြီး ဤရေးသားချက်များကြောင့် ရန်ကုန်နှင့် နယ်ရှိဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ပြည်သူတို့မှာ ပိုပြီးစီးလောင်ရာလေပင့်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ရန်ကုန်သတင်းစာများ ရောက်ပြီးပြီးချင်းမှာပင် ရန်ကုန်မှဖြစ်ရပ်များနှင့် အကျိုးဆက်အပေါ် ပိုပြီးချွဲကားပြောဆိုခဲ့ကြရာမှ အဓိကရုဏ်းသုံးခုဖြစ်ပွားခဲ့ရသည်။^၃ အိန္ဒိယခွဲများက သယ်နံ့စပ်ဘုန်းကြီးများကို နှိပ်နင်းနေကြပုံ မြင်ကွင်းကြောင့် ပိုပြီးဒေါသထွက်ကုန်ကြသည်။ ဇူလိုင်လ ၂၈ ရက်နေ့အထိ အဓိကရုဏ်းက ဆက်လက်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ထိုနေ့မှာပင် မွတ်စလင်များက ဆွမ်းခံကြွလာသောဘုန်းကြီးနှစ်ပါးအား လက်တုန်ပြန်ပြီး ဒဏ်ရာအနာတရဖြစ်အောင်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ရန်ကုန်တစ်ဝှမ်းတွင် အိန္ဒိယသားများနှင့် မွတ်စလင်များအား ပြန်လည်တိုက်ခိုက်မှုက ပြန့်ပွားခဲ့သည်။ ဈေးဆိုင်များပျက်စီးလုယက်ခံရ ဗလီများအား တိုက်ခိုက်မီးရှို့ခံခဲ့ရသည်။ လူများအသတ်ခံခဲ့ရသည်။ အဓိကရုဏ်းလူအုပ်ကြီးကြားတွင် လက်နက်ကိုင်ဘုန်းကြီးများကို အထူးတွေ့ကြရသည်။ လုယက်တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်ရာတွင် သူတို့ကအတက်ကြွဆုံးပင်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းကြီးကျောင်းများမှာ အဓိကရုဏ်းသမားတို့ကွန်ဆီရာစခန်းနှင့် ဌာနချုပ်ဖြစ်ခဲ့သလို လုယက်ရာပစ္စည်းများထားရာလည်း ဖြစ်ခဲ့သည်။^၄ အဓိကရုဏ်းက

၁) Final Report, Appendix II, p.x; Appendix 1, p.ix, "Meeting Agenda" လည်း၍ ညွှန်ကြားမှုဌာန - ၁၃။
၂) Final Report, pp - 13 - 15; Interim Report, p - 2.
၃) Final Report, pp . 24-25, 27.
၄) ညွှန်ကြားမှုဌာန - pp - 35 - 39, 276-279.

ရန်ကုန်တွင် သြဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့ကပြီးသွားပြီးမှ စက်တင်ဘာ ၂ ရက်နေ့တွင် ပြန်ဖြစ်သေးသည်။ ဒုတိယ အခေါက်တွင် တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်မှုများက ရက်အတန်ကြာဖြစ်ပွားပြီးမှ ငြိမ်သွားခဲ့သည်။^၁

ဇူလိုင်လ ၂၈၊ ၂၉ နှင့် ၃၀ 'ရက်များတွင် အဓိကရုဏ်းများက ချက်ချင်းနယ်ကိုပါ ပျံ့သွားခဲ့သည်။ မတတ်သာသည့်အဆုံး နေရာတကာမှာပင် မွတ်စလင်များက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ဤအဖြစ်ဆိုးမှ မိမိတို့အားကယ်မကြပါဆိုပြီး ပန်ကြားခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် ခပ်ထောင်ထောင်မွတ်စလင်များနှင့် ဟိန္ဒူများကမူ နေရာတကာမှာပင် တိုက်ခိုက်ခံခဲ့ရရရှာသည်။^၂ အကြမ်းဖက်မှုဒီဂရီ တစ်နေရာနှင့်တစ်နေရာမတူဘဲ ကွဲပြားခြင်းကတော့ ဒေသရှိမွတ်စလင်တို့၏ အင်အားအရမဟုတ်ချေ။ နေရာအတော်များများမှာတော့ အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်ရွေးဆိုင်များနှင့် ကုန်သည်များရှိရာဒေသကိုကွက်ပြီး အကြီးအကျယ်ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အပြင်းထန်ဆုံးကား ရေနံမြေလည်းဖြစ် မွတ်စလင်အနည်းအကျဉ်းသာရှိရာ ရေနံချောင်းနှင့် မန္တလေးခရိုင်ဒေသများ ရွှေဘို၊ စစ်ကိုင်းတို့မှာ ဖြစ်၏။ ထိုဒေသများဝယ် မွတ်စလင်ကများ၏။ ရာပေါင်းများစွာဒဏ်ရာရကြ^၃

၁ ညွှန်းပြီး၊ P . 41.

၂ နေရာတကာမှာပင် စာနိင်ခံရို မွတ်စလင်များက ဦးရွှေဝိဇ္ဇာစာအုပ်ကို အစွမ်းကုန်လုံးလုံး ဝံ့ဖိထားခဲ့ကြသည်။ (Final Report, p . 307) ဦးရွှေဝိဇ္ဇာစာအုပ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး မွတ်စလင်များဖက်က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား မဆိုင်းမတွင် တောင်းတောင်းပန်ပန်လည်ဆိုခဲ့ကြသည်။ ရွှေဝိဇ္ဇာစာအုပ်နှင့်ပတ်သက်ခဲ့သူတို့ မဆိုစလောက်မှာသာရှိပြီး နိုင်ငံတွင်းရှိ မည်သည့်အိန္ဒိယမွတ်စလင် သို့မဟုတ် ဝေရုဇီအများစုနှင့်လူ့ လားလားမှပပတ်သက်ခဲ့ပါ။ နိုင်ငံတလွှားဝယ် ပြဿနာကို မငြိမ်းဖွယ်အကျယ်အကျယ်မဖြစ်စေရေးမှာ ပြေပြေလည်လည် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်းဖြစ်ရေးကို လိုလားကြသူများပင် သူတို့ဖက်က အောက်ကျိုးတောင်းပန်မဆိုးရှိခဲ့ကြသည်ကို ချီးကျူးရပါသည်။ ပြဿနာပြေလည်ရေးကို အထူးဦးတည်သွားခဲ့ကြသည်။ အချို့နေရာတွင် ငြိမ်းငြိမ်းအေးအေးနှင့် ပြီးသွားရသည်။ တစ်နေရာနှစ်နေရာမကမှာပင် တောင်းပန်မှုကို သုန်းတော်ကြီးများက မဆိုင်းမတွဲလက်ခံမှုကို တွေ့ခဲ့ရသည်။ ရွှေဝိဇ္ဇာစာအုပ်နှင့် ဘာမှမစွယ်ရာနေရာ အတော်များများတွင် မလိုလားအပ်ရာများဖော်ခဲ့ရသည်ကတော့ ဝမ်းနည်းဖွယ် ရာပေါင်း (ညွှန်းပြီး၊ ၅ - ၂၆၅ - ၂၆၆)

၃ Interim Report, p .9, Final Report က ဒေသတစ်ခုချင်းကို အသေးစိတ်တင်ပြထားသည်။ မြောက်မြေမအုပ်ငယ်၊ ဟသက်တ နှင့် ပြည်၊ မကွေး၊ ၅ - ၉၀-၁၄၀၊ စစ်ကိုင်းနှင့် ရွှေဘို၊ ၅ - ၁၄၁-၁၆၂၊ မန္တလေး၊ ၅ - ၁၆၃၊ ၁၈၅၊ သာယာဝတီ၊ ၅ - ၁၈၈ - ၂၀၇၊ တောင်ငူ ပဲခူးနှင့် အခြားမြို့များ၊ ၅ - ၂၀၈- ၂၂၂။

		မွတ်စလင်	ဟိန္ဒူ	ဗမာ	အခြား
အထိခိုက် အပျက်စီးများ	အသတ်ခံရသူ	၁၄၂	၂၅	၇၃	-
	ဒဏ်ရာရသူ	၅၂၀	၂၀၀	၂၄၄	၂၃

(၆၇) မြန်မာ့မြေပုံ မှတ်တမ်းများ

သေကျေကြရ၏။ ငွေကြေးသန်းပေါင်းများစွာ ဆုံးရှုံးကြရသည်။^၉ မေလီ ၁၁၃ လုံး စီးရီးစ်ခဲ့ရသည်။^{၁၀}

ကော်တင်ဘာ ၂၂ ရက်တွင် အစိုးရက စုံစမ်းရေးကော်မတီကို ဖွဲ့ပေးခဲ့သည်။ ဥက္ကဋ္ဌက ဗြိတိသျှတရားသူကြီး အတွင်းရေးမှူးက ဗြိတိသျှဓရ္မစနစ်နှင့် အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်နှစ်ဦးနှင့် မွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးတို့ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဤကော်မတီက အဓိကရုဏ်းဖြစ်ပွားခြင်း၏ အကြောင်းရင်းများ၊ ရဲနှင့်ဒေသအာဏာပိုင်များက နှိမ်နှင်းခဲ့ပုံများ၊ နောက်တွင်အလားတူ ဘာသာရေးအဓိကရုဏ်းများမဖြစ်ပွားရအောင် ကာကွယ်ရမည့်ခြေလှမ်းများကို အဖြေရှာတင်ပြပေးရန် ဖြစ်သည်။^{၁၁} ကော်မတီမှစုံစမ်းစစ်ဆေးခဲ့ရာတွင် အခြေအနေက ပေါက်ကွဲဆဲတွေ့ရှိခဲ့ရ၍ အထောက်အထားရယူမှုကိုရပ်တန့်ပြီး ကြားဖြတ်အစီရင်ခံချက်ကို တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ အစိုးရဘက်မှချက်ချင်း ကာကွယ်မှုများကို အလျင်အမြန်ဆောင်ရွက်ရန်ဟု တင်ပြခဲ့သည်။ အစီရင်ခံစာအပြည့်အစုံက နောက်ပိုင်းကျမှပြီခဲ့၏။

ကော်မတီက ကောက်ချက်ချခဲ့သည်မှာ “ခါသီဗွယ်ရာကို ပေါ်စေရာဆိုရာ၌ မောင်ရွှေစီက ရွှေရူမိုက်မိုက်ဖြင့် ဤစာအုပ်ကိုထုတ်ခဲ့ခြင်း^{၁၂}က အဓိကရုဏ်းကို အဓိကဖြစ်ပွားစေရာအကြောင်း မဟုတ်ပါဟူ၏”။ စာအုပ်ပါစော်ကားမော်ကားရေးသားချက်များက ပါသင့်သလောက်ပါသည်ဆို ငြားလည်း မူလကတည်းက အံ့ခဲပြီးရှိနေရာ စီးပွားရေးနှိပ်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးတင်းမာမှုများ^{၁၃} သာရှိမနေခဲ့ပါသော် ဤစာအုပ်ကြောင့်နှင့်တော့ ယင်းသို့သောအကြမ်းဖက်မှုကြီးက ပေါ်စေရာမရှိ ဟူ၏။ မည်သို့ဆိုစေ စာအုပ်ကြောင့်ပင် မလိုလားအပ်ဖွယ်ရာအလေးတယူ ပြုမိမှုကတစ်ဆင့် ဗမာသတင်းစာများ၏ လှုံ့ဆော်မှုပယောဂကြောင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် အိန္ဒိယသားများနှင့် အခြားသော တိုင်းတပါးသားများ ကြီးစိုးနေပြီဟူသော အသိဝင်ကာ အစိုးရအား ချောက်ကျစေအောင် လှုံ့ဆော်ရေးတိုက်တွက်ကသာလျှင် ဤအဓိကရုဏ်းကိုပေါ်ပေါက်စေရာ အဓိကအကြောင်းဖြစ်ပေသည်။ အမှုမထားလောက်ရာ စာအုပ်ကိစ္စကို ခုတ်လှုပ်ပြီး မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးကို အကြမ်းဖက်ဆောင်

ကော်မတီကထုတ်ပြန်ခဲ့ရာ တရားဝင်အစီရင်ခံစာချက်ပါ ကိန်းဂဏန်းများအရ ဝုဇဝင်အပျက်အစီးကိုတော့ တင်ပြထား ပုံမရပါချေ။ (ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅၁ - ၂၆၁)
၉ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၂၆၄၊
၁၀ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၂၆၆၊
၁၁ Interim Report, p - 1.
၁၂ ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၉၊
၁၃ ညွှန်းပြီး။ p.10; Final Report, p - 287.

ရွက်ခြင်းဖြင့် အစထောင်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^၉ ဇူလိုင်လ ၂၆ ရက်က ရွှေတိဂုံတွင်ကျင်းပခဲ့ရာ အစည်းအဝေးကြီးက အဆိုပါစာအုပ်ကိုဖြင့် အဓိကရုဏ်းကိုဖော်ယူရာအစဉ်လှမ်းဖြစ်၏။^{၁၀} "ကျွန်ုပ်တို့အမြင်အရ ကောက်ချက်ချရပါမူ အဓိကမဟုတ်တောင် အဆိုပါသတင်းစာက လက်ပွား တစ်ခုဖြစ်ကာ မောင်ရွှေစိစာအုပ် ကိစ္စတုတ်ဖြင့် အဓိကရုဏ်းကို နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖန်တီးခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ အဓိကရုဏ်းသာပြီးစေရာ နိုင်ငံရေးအရှုပ်အထွေးတွင် ထွေးလုံးပြီးကျန်နေစေရေးကို အကွက်ချသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။^{၁၁}

စာအုပ်က အချို့သောပုဂ္ဂိုလ်အပေါ် အဖျက်သဘောဩဇာသက်စေခဲ့မှုကားရှိ၏။ သတင်းစာ အချို့မှ တို့မီးရှို့မီးပြုခဲ့မှုဖြင့် ထိန်းမနိုင်သိမ်းမရပေါက်ကွဲခဲ့ရပြီး မြန်မာနိုင်ငံအဖို့ ပိုမိုနက်ရှိုင်း လေးနက်လှရာ ပြဿနာကယက်ကြီးကိုကျန်စေခဲ့ရ၏။ ဤဂယက်ကား စာအုပ်ထုတ်ခဲ့ခြင်းနှင့်ရော ၁၉၃၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၈ ရက်နေ့က ရွှေတိဂုံအစည်းအဝေးနှင့်ရော ဘာမှမပတ်သက်ခဲ့ပါစေ့။ စာအုပ် အကြောင်းကို ၁၉၃၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လအလယ်အထိတိုင် အများအပြားမသိရှိခဲ့ကြပါ။ ဤအချက်က အယူသီးမုဒ္ဒတာသာဝင်များ၏ စာအုပ်အပေါ်ခံခြင်းမှုကိုတော့ မလေ့ကျွမ်းစေခဲ့ပါ။ ကော်မတီ၏အမြင်အရ ဤအဓိကရုဏ်းကား ဘာသာရေးအဓိကရုဏ်းမမည်ပါ။ ဘာသာရေးအသွင် ဖြင့် မွတ်စလင်ကိုဆန့်ကျင်ရေးဖြစ်၍ ဘုန်းကြီးများပါ ပေါ်ပေါ်ထင်ထင်ပါဝင်ခဲ့ပြီး မွတ်စလင်များ အိန္ဒိယသားများနှင့် ခေရမီဒီတို့အား အထူးပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော် တကဲ့ အကြောင်းရင်းတွင် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပိုင်းက အဓိကဖြစ်ပြီး ဘာသာရေးအရ မဟုတ်ချေ။^{၁၂}

ကော်မတီကမြင်မိသည်မှာ အထူးသဖြင့် မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းက အိန္ဒိယသားများနှင့် ပတ်သက်ပြီး အရေးတကြီးရှိနေခဲ့ကြရာမှ ဆက်လက်ပြီး အိန္ဒိယသားများဝင်ရောက်လာပြီး စီးပွားရေး နှင့် လူမှုရေးကယက်များပေါ်လာမှာပို၍ ကြောက်ရွံ့နေခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းကို ဖိစီးနေရာပြဿနာဟု

---

၉ Interim Report, pp - 37-38, Final Report, pp- 288,292.
၁၀ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ နာ . ၂၀၃၊
၁၁ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ နာ . ၃၀၉၊
၁၂ Final Report, p - 287; Usha Mahajani ၏ အမြင်နှင့်ဆန့်ကျင်သည်။ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ နာ - ၇၉၊ မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးကို ဖွင့်လှစ်လင်းလင်းတင်ပြခဲ့သူမှာ သူမကိုယ်တိုင်က တိကျဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

သုံးသပ်ကြသည်။ ဤအတွက်ကြောင့် ကော်မတီက ဗမာပြည်ရှိ လူနည်းစု၏လူမှုရေးနှင့် စီးပွား
ရေးအခြေအနေကို အကျအနစ်ဆန်းစစ်ပြီး ဗမာနှင့်အိန္ဒိယသားများအကြား အကျိုးစီးပွားချင်း ထိပ်
တိုက်ပြစ်မပြစ်ကို စူးစမ်းကြည့်ခဲ့သည်။ ကြားဖြတ်အဆင့်အနေနှင့် ကော်မတီက အိန္ဒိယသားတို့
ဝင်ရောက်လာခြင်းကို ထိန်းချုပ်ရမည်။ ပြောင်းလဲပြုပြင်တန်ရာကို ပြုပြင်ပေးရမည်ဟု သုံးသပ်ပြခဲ့
သည်။ နိုင်ငံတွင်းဝယ် ဗမာနှင့်အိန္ဒိယသားများအကြား ကွဲလွဲစေရာထိမ်းမြားရေးပြဿနာကို
ဗမာအစိုးရက အလေးထားဆောင်ရွက်ပေးရမည်။^၉ ကော်မတီ၏အစီရင်ခံစာပါ ယောက်ျား
ပူးတွဲစုံစမ်းရေးကော် မတီကို စီးပွားရေးပါရဂူ ကိုမိုး(ခ)ဗက်စတာ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် ခန့်အပ်ခဲ့သည်။
ဤကော်မတီက ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာသူ အိန္ဒိယသားများ၏ပြဿနာကို စူးစမ်းရမှာဖြစ်၏။
ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာသူများ၏အရည် အတွက် ယာယီ သို့မဟုတ် ထာဝစဉ်ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာသူများ၏
အခြေစိုက်မှုအတိုင်းအတာနှင့် ဗမာနိုင်ငံတလွှားတွင် အိန္ဒိယသားတို့ကပြုလုပ်ကြရာ အသက်မွေး
ဝမ်းကောင်းကိစ္စများကို ပိုင်းခြားတင်ပြပေးရမှာဖြစ်သည်။^{၁၀} ဗက်စတာကော်မတီ၏ ရှာဖွေချက်များ
ကို အကောင်အထည်ဖော်သည်အနေနှင့် ဗမာအစိုးရနှင့် အိန္ဒိယအစိုးရတို့က ဗမာနိုင်ငံသို့ အိန္ဒိယ
သားများဝင်ရောက်မှုကို စတင်ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ဗမာနှင့်အိန္ဒိယနိုင်ငံအစိုးရများက အိန္ဒိယ
ဗမာ လူဝင်မှုသဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ ယင်းက ဗမာနိုင်ငံသို့ အိန္ဒိယသား
များဝင်ရောက်မှုကို လျော့ပါးသွားစေခြင်းကြောင့် အိန္ဒိယမှာရော ဗမာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယလူနည်းစု
များကြားတွင်ပါ ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြမှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့၏။ ဤဥပဒေကိုအတည်ပြုပြီး မကြာမီမှာပင်
ဗမာနိုင်ငံကို ဂျပန်က သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။^{၁၁}

၉ Final Report, pp - 295-296; Interim Report, pp - 14,19,22. အဓိကလက်တွေ့လမ်းစဉ်ကို
Jhon . C. Cady, A History of Modern Burma (Ithaca: Cornell University Press, 1958), pp
- 393-396. Burma-Burma Handbook (Simla: Government of India Prers,1944),pp-107-
108,Harvey,British Rule in Burma, p-925; Desia, India and Burma, pp-39-42,68 တို့မှာ
ကြည့်ပါ။
၁၀ Thompson and Adloff, Minority Problems in South East Asia, p-73.
၁၁ Cady, pp-396; Desia, India and Burma, p - 69.

အိန္ဒိယမှ ပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာကြသည့် မူတ်လေင်များ၏
အသင်းအဖွဲ့အစည်းများ^၁

ရွှေပြောင်းလာကြသည့်မူတ်လေင်များမှာ အိန္ဒိယဒေသအကုန်မှဖြစ်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အခြေစိုက်နေကြရာ၌ ယင်းတို့လာရင်းဒေသကိုအဖွဲ့ပြုပြီး သူတို့၏အသင်းအဖွဲ့များကို ခေါ်တွင်ခဲ့ကြခြင်းရှိကြသလို မိမိတို့ခံယူရာမဟာဗိသိကဏ(သို့အဟ်၊ အစွမာအီလီ၊ အဟ်မဒီ စသည်ဖြင့်) ကိုအဖွဲ့ပြုပြီး ဖွဲ့စည်းမှုမျိုးလည်းရှိကြသည်။ အိန္ဒိယရှိ မိမိတို့ဒေသထွက် မော်လဝီဓမ္မကထိကများနှင့် ဘာသာရေးသမားများဖြင့် မိမိတို့အလိုအတိုင်းအဖွဲ့အစည်း ပညာရေးလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးသွားခဲ့ကြသည်။ နေရင်းဒေသ၏ရန်နှင့် ထိတွေ့မပျက်စေခြင်းငှာဖြစ်သည်။ ဆုတောင်းက မိမိတို့ပိုင်မလီများ၊ မဒရိတ်များနှင့် ဧည့်ဂေဟာများကိုတည်ဆောက်ခဲ့ပြီး မျိုးနွယ်တွင်းမှ ဆွလားသံဝတ်ပြုမှုကိုဆင့်ခေါ်ရန် မှအပ်စင်နှင့် ဆွလားသံကိုရှေ့ဆောင်ရန်နှင့် ကုန်အာနိကိုသင်ကြားရန် မော်လဝီများကိုခန့်ထားခဲ့ကြပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် အိန္ဒိယရှိ ဓာတ်နေရပ်ရင်းနှင့် ကြာရှည်ကွင်းထက် မပျက်ရအောင် ပြောင်းရွှေ့လာသူများက စီမံထားနိုင်ခဲ့ကြသည်သာမက မိသားစုကိစ္စမျိုးအပါအဝင် ဘာသာစကား၊ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုနှင့် ခလေ့ထုံးစံကအစ သူတို့၏နှင့်သူ သူ့လူတန်းစားနှင့်သူ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မပျက်သည့် အစဉ်အလာကိုထားရှိခဲ့ကြသည်။

နှစ်ဆယ်ရာစုစောစောပိုင်းတွင် အိန္ဒိယသားတို့၏ အသင်းအပင်းများကို စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပေရာ ပထမရန်ကုန်တွင်ဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းကျမှ မောနိုင်ငံ၏အခြားသောဗြိတိသျှများတွင်ပါ ဆက်လက်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်လာခဲ့ကြသည်။ အသိုင်းအဝိုင်းအမျိုးမျိုးအတွေ့တွေ့၏တည်ဆောက်ပုံ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လှုပ်ရှားမှုချင်းကား တူညီနေကြပါသည်။ ပထမဆုံးဖွဲ့စည်းခဲ့ရာ ယင်းသို့သော အဖွဲ့အစည်းမှာ ဘုံဘေခရိုင် ရန်ဒေးဗြိမှ ဆုရတီအသင်းဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၈ ခုနှစ်ကဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ရန်ဒေးခွနီ ဗိုရာစ် ဆုရတီ မဟာမေဒင်အသင်းဟုခေါ်တွင်ပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်အရည်အတွက် ရှည်းပါးလှလင့်ကစား(ယနေ့ ယင်းအသင်း၏အဖွဲ့ဝင်အင်အားက ၁၀၀၀ ခန့်ရှိသည်။) ယင်းတို့

၁ ဤအခန်းကို အနည်းငယ်မျှသာစာရွက်စာတမ်း အထောက်အထားများအရ ရေးခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ဗမာနိုင်ငံရှိ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ခေါင်းဆောင်များနှင့် အကြီးအကဲများ၏ပြောဆိုချက်ကို အခြေခံရေးသားခဲ့ပါသည်။ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ ပြုကြိယာကိုသုံးပြီး ရေးခဲ့ခြင်း၏အကြောင်းကို နိဒါန်းတွင်ရှင်းပြထားခဲ့ပါသည်။

၆၅၁) မြန်မာ့ပြေပျောက်ရေး

အနက် အများစုမှာ လူချစ်သာကြီးများဖြစ်ကြပါသည်။ တာပဲဖြစ်ဖြစ် နောက်ပိုင်းတွင် မော်လမြိုင် နှင့်မန္တလေးမြို့များမှာလည်း ဆူရတီအသင်းများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပါသည်။ တစ်ဖွဲ့ချင်းက သီးခြားစီ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခဲ့ကြပြီး ရန်ကုန်အသင်းနှင့်မပတ်သက်ခဲ့ကြချေ။

ထိုကာလခန့် (၁၉၀၈ ခုနှစ်) မှာပင် အိန္ဒိယနိုင်ငံဆော်ရပ်ရှုတာခရိုင်မှ မေမန်တို့ကလည်း ရန်ကုန်မေမန်ဂျမားအတ်ကို ထူထောင်ခဲ့ကြပါသည်။ သူတို့ကလည်း အုပ်စုနည်းပါးလွန်းလှပြီး မြန်မာတစ်ပြည်လုံးပေါင်းမီမှ ယနေ့ဆိုလျှင် လူ ၃၀၀၀-၄၀၀၀ သာ ဖြန့်ကျက်ပြီးရှိနေကြပါသည်။ အများအပြားမှာ ကုန်သည်ကြီးများဖြစ်ကြပြီး ဝူရုရတ်တိတာသာစကားကို ပြောဆိုကြပါသည်။^၉

ရှီအဟ်အသင်းကို ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ နှစ်အတန်ကြာပေးပြီး သူတို့က အားကစားကလပ်တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြရာ အစ္စလာမ့်ညီနောင်ရင်းချာအဖွဲ့ (Islamic Fraternity Society) ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ လှုပ်ရှားမှုအနေနှင့် ဘီလီယက်ထိုးခြင်းကိုသာ ပြုခဲ့ကြသည်။ ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင် ရှီအဟ်လူငယ်တစ်စုက ပါရှင်းလူငယ်များအသင်းကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ ယင်းတို့၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရန်ကုန်ရှိ ရှီအဟ်အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ လူမှုရေးနှင့်ဘာသာရေးကိစ္စ ရပ်များတွင် အကျိုးပြုပေးရေးငှာဖြစ်ပါသည်။ နှစ်နှစ်အတွင်းမှာပင် အရေးပါလှသည့်ရှီအဟ် အများစုကြီးက ပူးပေါင်းပါဝင်လာခဲ့ကြရာ အဖွဲ့အမည်ကိုပါ ပါရှင်းအသင်းဟု ပြောင်းလဲခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြ သည်။ ၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် အသင်းက နှစ်ချမ်းကွဲသွားခဲ့ပေရာ ခွဲထွက်ခဲ့သူများက မြန်မာနိုင်ငံ အစ်သရာရှီအဟ်အသင်းကို ထူထောင်ခဲ့ကြသော်လည်း နှစ်နှစ်သုံးနှစ်အကြာမှာတော့ ပိင်အသင်း ဝှံ့သို့ ပြန်လည်ခဲ့ကြပြန်သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ် ထပ်ပြီးကွဲခဲ့ပေရာ ကြာရည် ကားမဟုတ်ခဲ့ချေ။ သက်တမ်းတိုတောင်းလှသော အီရန်လူငယ်အဖွဲ့ (Iran Youth League) နှင့် ဖြစ်၏။ ၁၉၂၅ ခုနှစ်တွင် ပါရှားကို အီရန်ဟုပြောင်းလဲခဲ့သည်တွင် ပါရှင်းအသင်းကိုပါ အီရန်ကလပ် ဟူ၍ ပြောင်းလဲပစ်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြပေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှီအဟ်အများစုမှာ ယနေ့ရန်ကုန် တွင် ၅၀၀ ခန့်ရှိကာ ကျန်ဒေသများတွင် ၂၀၀၀ ခန့်ရှိကြပြီး စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ကြပါသည်။ သူတို့ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် မဂ်္ဂျားဟူ၍ခေါ်ဆိုကြသည်။ အများစုမှာ အိန္ဒိယနွယ်ပွားများဖြစ်ကြပြီး အိန္ဒိယမှ မော့မြေသို့ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာကြသူများနှင့်အတူ ရောပါလို့ဝင်လာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၉) ရန်ကုန်တွင် ယင်းအဖွဲ့အစည်းတောင်တည်ထောင်သည့်ရက်အတိအကျကို မသိရသေးပါ။ ယနေ့မှတ်မိသည့်သူ မရှိတော့ပါ။

သူတို့အဓိကစွဲလန်းရာဒေသကား အီရန်နိုင်ငံပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်အလျင်နှစ်များတုံးက သူတို့တတွေသည် ရန်ကုန်ရှိ ပါရှင်းကောင်စစ်ဝန်ချုပ်နှင့် ပုံမှန်ထိတွေ့မပျက်ရှိခဲ့ကြသည်။ အသင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံထဲတွင် ရာသက်ပန်အသင်းဝင်အဖြစ် လှုပ်ရှားမှုတစ်စုံတရာကို ထူးကဲစွာစွမ်းဆောင်နိုင် သူအား ချီးမြှင့်မည်ဟူ၍ အားပေးလှုံ့ဆော်ချက်ရှိထားပါသည်။ အစ္စလာမ်ကိုအကျိုးပြုခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ သို့တည်းမဟုတ် မွတ်စလင်နိုင်ငံတစ်ခုခု အထူးသဖြင့် အီရန်နိုင်ငံအကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက်ခဲ့ လျှင်ဖြစ်စေ သို့တည်းမဟုတ် အီရန်စာပေရေးရာတွင် ထူးချွန်စွာစွမ်းဆောင်ခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ ဖြစ်ပါ သည်။ သူတို့က အီရန်မှအဖြစ်အပျက်များကို ဟောကြားတင်ပြခြင်း၊ ပါရှင်းဘာသာစကားသင်တန်း များပို့ချခြင်းနှင့် အီရန်၏ကြက်ခြေနီအဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်သည့် ခြင်္သေ့နီနှင့် နေသူနာပြုတပ်ဖွဲ့သို့ ပုံမှန် လှူဒါန်းမှုများကိုပြုခဲ့ကြပါသည်။ လူမှုရေးကိစ္စရပ်များတွင် ပါရှားဘုရင်၏အမည်ကို အစဉ်တမ်းတ မပျက်ရှိခဲ့ကြပါသည်။ အီရန်ကလပ်သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူမှုရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်သည်အဖွဲ့ အစည်းများတွင် ရှေးအကျဆုံးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။^၁ ရှိအဟ်များကလည်း အခြား မွတ်စလင်များကဲ့သို့ပင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများနှင့် ထိမ်းမြားလက်ဆက်ခဲ့ကြပြီး သူတို့ ကလည်း သူတို့ကိုယ်သူတို့ ဇနီးမိတ်ဆွေများပမာ မှတ်ယူခဲ့ကြပါသည်။

ယနေ့အခါ အင်အား ၃၀၀ ရှိ ဒါဂူဒီဘော်ရာအများစုမှာ ရန်ကုန်တွင်နေထိုင်ခဲ့ကြပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ရာစုနှစ်အစက ဗမာနိုင်ငံသို့ ဂျာရတ်ခရိုင်မှရောက် လာခဲ့ကြပြီး ဂျာရတ်ဘာသာစကားကို ပြောဆိုကြသည်။ အရည်အတွက်ကနည်းပါးလှသ ဖြင့် အသင်းအပင်းမရှိခဲ့ပါ။ ၁၉၀၂ ခုနှစ်ကတည်းထောင်ခဲ့သော ယင်းတို့၏ဗလီအဝန်းအပိုင်းတွင် နေထိုင် ခဲ့ကြသည်။ အစ္စမာအီလီတို့ကလည်း ယင်းတို့၏အသိုင်းအဝိုင်းနှင့်မှ အရောတဝင်မရှိဘဲ နေထိုင် ခဲ့ကြပါသည်။^၂

ကျူးလီယာမွတ်စလင်၏အသင်းကို မလာတင်မှမွတ်စလင်များက ၁၉၁၂ ခုနှစ် အောက်တို

၁) Iran Club, Golden Jubilee Magazine, 1909-1959.(Rangoon, n.d.), pp-3-9,25-26,31,33,47,49 ဤရွှေရတုမဂ္ဂဇင်းတွင် အီရန်သမိုင်းဆိုင်ရာအကျဉ်းပါရှိသည်။
၂) ဤအစုအဝေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အချက်အလက်တစ်စုံတရာရာကိုရရှိရန် အင်မတန်မှပင် စက်ခဲလှပါသည်။

ဘာလ ၂၀ ရက်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။^၉ ကျွန်ုပ်တို့က တစ်ခါတစ်ရံကားကို ပြောဆိုကြသည်။ မဟာတစ်ပြည်လုံးရှိ မြို့များကျေးရွာများတွင် မြန်မာ့ကုန်စည်ထိုင်ခဲ့ကြပြီး ဈေးဆိုင်လုပ်ငန်းနှင့် ကုန် သည်ငယ်ကလေးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် လူငယ်တစ်စုက ကျွန်ုပ်တို့အသုံးအနှုန်းကိုသန့်ရှင်းသည့်အနေနှင့် ခွဲထွက်ခဲ့ကြပြီး သီးခြားအဖွဲ့တစ်ခုကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ မဟာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အသင်းတွင် ယနေ့ဆိုလျှင် အဖွဲ့ဝင် ၁၅၀၀ ခန့်သာရှိသည်ဟု ဝံ့ကြွားဆိုနိုင်ပါသည်။

မဟာဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်အသင်းကို ၁၉၅၈ ခုနှစ်က ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယနေ့ သူတို့၏အရည်အတွက်က အနီးဆုံး ၁၀၀၀၀ ခန့်ရှိခဲ့ပြီးလည်း အဖွဲ့ဝင်စာရင်းက ၄၀၀ သာရှိသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည့်ကာလအထိ အရှေ့ဘက်လားဒေ့ရှ်အသင်းများတွင် ယင်းတို့၏စေလွှတ်ပေးသော အဖွဲ့အစည်းများ အပြားရှိခဲ့ပါသည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ရာ ဤအဖွဲ့အစည်းအားလုံးကစုပေါင်းပြီး မဟာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပါကစ္စတန်အသင်းကို စုစည်းတည်ထောင်ခဲ့ကြပါသည်။^{၁၀}

ရာစုနှစ်အစဉ်များပင် ကာဒီယာနီအဟ်မဒီတို့က ယင်းတို့၏ကိုယ်ပိုင်အဖွဲ့အစည်းကို တည်ထောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ခုနှစ်အတိအကျကိုကား မသိရပါ။ ပထမဆုံးသော အဟ်မဒီများမှာ ဗြိတိသျှစစ်တပ်တွင် အမှုထမ်းခဲ့ကြသော ပန်ဂျာဗီစစ်သားများနှင့် ရဲသားများဖြစ်ကြပါသည်။ သူတို့၏ ဦးစေရာ ယနေ့အခါ ၁၅၀ တွင်သာယိမ်းထိုးပြီး ရှိနေခဲ့ပါသည်။ အများစုမှာ ရန်ကုန်တွင်ရှိကြပြီး ပြည်နယ်တစ်လွှားရှိမြို့များမှာလည်း ဖြန့်ကျဲလှည့်လည်ကြပါသည်။ အခြားသောအသင်းအပင်း များကဲ့သို့ အဟ်မဒီတို့မှာ လူမှုလုပ်ငန်းများကို သင်းဖွဲ့ပုံစံဖြင့် လှုပ်ရှားခြင်းမရှိခဲ့ကြပါ။ သာသနာပြုလုပ်ငန်းကို

၉) ကျွန်ုပ်တို့က တစ်ခါတစ်ရံကားကို ပြောဆိုကြသည်။ မဟာတစ်ပြည်လုံးရှိ မြို့များကျေးရွာများတွင် မြန်မာ့ကုန်စည်ထိုင်ခဲ့ကြပြီး ဈေးဆိုင်လုပ်ငန်းနှင့် ကုန် သည်ငယ်ကလေးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် လူငယ်တစ်စုက ကျွန်ုပ်တို့အသုံးအနှုန်းကိုသန့်ရှင်းသည့်အနေနှင့် ခွဲထွက်ခဲ့ကြပြီး သီးခြားအဖွဲ့တစ်ခုကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ မဟာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အသင်းတွင် ယနေ့ဆိုလျှင် အဖွဲ့ဝင် ၁၅၀၀ ခန့်သာရှိသည်ဟု ဝံ့ကြွားဆိုနိုင်ပါသည်။

၁၀) စာမျက်နှာ - ၄၄၊ ၈၆-၈၇ သို့ ကြည့်ပါ။

သာ အားသန်စွာစောက်ချလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ တမိလ်၊ အူရူ၊ မြန်မာနှင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ စကားများဖြင့် လက်ကမ်းစာစောင်များကို ရိုက်နှိပ်ဖြန့်ဖြူးခဲ့ကြပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပယောဂကြောင့် ခါးဆက်ပြတ်သွားခဲ့ကြသဖြင့် ပြည်မတလွှားရှိဒြိုများနေ အဟ်မဒီတို့မှာ ပုံမှန်အစွာလော့ဘောင်အဝန်းအဝိုင်းထဲသို့ ဝင်ရောက်သွားခဲ့ကြပါသည်။

မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့အများအပြားမှာ အစိုးရထံတွင် မှတ်ပုံတင်ခဲ့ကြပေရာ စာပေဆိုင်ရာသိပ္ပံဆိုင်ရာနှင့် လှူဒါန်းကူညီမှုဆိုင်ရာအစည်းအရုံးများအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းခံခဲ့ကြရပါသည်။ အားလုံးက နိုင်ငံရေးနှင့်မပတ်သက်ရအောင် သတိကြီးစွာဖြင့် ရှောင်ကျဉ်ခဲ့ကြပါသည်။^၉ (နိုင်ငံရေးတွင်ပါဝင်သူများရှိခဲ့ရာ၌ အဖွဲ့အစည်းဝင်အနေနှင့်မဟုတ်ဘဲ ပုဂ္ဂလိကပုံစံဖြင့် ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်) မိမိတို့အမျိုးသားများ၏ယဉ်ကျေးမှုပိုင်း၊ ပညာရေးပိုင်း၊ ဘာသာရေးပိုင်းနှင့် လူမှုရေးပိုင်းများကိုသာစောက်ချပြီး လုပ်ကိုင်သွားခဲ့ကြပါသည်။ အခါအခွင့်သင့်ခဲ့ပါက ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်မဟုတ်သူများအတွက်ပါ ယေဘုယျလူမှုရေးစီမံကိန်းများကိုပါ ပူးတွဲလုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။

ဤအဖွဲ့အစည်းများအနက် အချို့တွင် ယင်းတို့၏ဦးတည်ချက်၊ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လှုပ်ရှားမှုများပါဝင်ရန် စည်းမျဉ်းများကို ရေးဆွဲထားခဲ့ကြပါသည်။^{၁၀} အဖွဲ့အစည်းအများစု၏ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များလုပ်ငန်းများမှာ တူညီနေကြသည်ကများပါသည်။ အထူးသဖြင့် မိမိတို့အသိုင်းအဝိုင်းဝင်များကိုဦးတည်ပြီးမှ ယေဘုယျအားဖြင့် ဗမာနိုင်ငံတလွှားရှိ မွတ်စလင်များအတွက် ပါရည်ရွယ်ကာ ဘာသာရေး၊ လူမှုရေး၊ ပညာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ သိပ္ပံရေးရာ စာပေရေးရာ

၉ ကျွန်ုပ်တို့၏အဖွဲ့အစည်းသည် ဘာသာရေးကို ပန်းတိုင်ပြုပြီး အဖွဲ့ဝင်တိုင်း အကျင့်သီလအပြောင့်မတ်ရေးနှင့် ဥပဒေကို လိုက်နာသောနိုင်ငံသားကောင်းများဖြစ်ရေးကို ဦးတည်သည်။ နိုင်ငံရေးနှင့် လုံးဝမပတ်သက်ပါ။ (Iran Club) ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅၁ - ၉၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅၁ - ၂၅ ကိုလည်းကြည့်) ဗုရတီး၊ မေမန်နှင့် တမိလ်အမျိုးသားများထဲမှ ထိပ်တန်းဆင်းဆောင်ကြီးများနှင့် ကျွန်ုပ်က သီးခြားတွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့ရာ၌ ဗမာပြည်သူတို့၏အမြင်အာရုံ နိုင်ငံရေးတွင်ပတ်သက်သည်ဟု အထင်ခံရမှာကို အထူးသတိမိရှိသထားပြီး ရှောင်ကျဉ်ခဲ့ကြောင်း သိခဲ့ရသည်။

၁၀ John Leroy Christian, *Modern Burma* (New York: Institute of Pacific Relations, 1942) pp - 221-222. Surtee Sunny Vohra Trust Society, *Memorandum and Article of Association* (Rangoon: n . d.) Para-3. ကမ္ဘာ့လိယာမွတ်စလင်အသင်း၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ကမ္ဘာ့လိယာမွတ်စလင်အသင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံကို ၁၉၂၉ ခု၊ ဇန်နဝါရီ ၂၈ က အတည်ပြုခဲ့ပြီးဖြစ်၏။ (အပိုင်း ၃ ကြည့်) မေမန်တို့မှာလည်း စည်းမျဉ်းရှိသည်။ ယင်းကို ဗုရရတီဘာသာစကားနှင့် ရေးထားသည်။ အိရန်ကလပ်ကိုလည်းလူ၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅၁ - ၄၊ ၉၊ ၂၆။

နှင့် ကုသိုလ်ဖြစ်လုပ်ငန်းများကို အားပေးအားမြှောက်ပြုသွားရန် အားလုံးကပန်းတိုင်ထားခဲ့ကြပါသည်။ စာအုပ်စာပေများထုတ်ဝေခြင်း၊ ဟောပြောပွဲများကျင်းပခြင်း၊ ကျောင်းများနှင့် အခြားသော ပညာရေးအဆောက်အအုံများကိုထူထောင်ခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ စကော်လာရှစ်ပေးခြင်း၊ ဆင်းရဲခွမ်းပါးသောကျောင်းသားများအား ငွေထုတ်ပေးခြင်း၊ ငွေကြေးအကူအညီခြင်း၊ ဂေဟာအဆောက်အအုံများ ဟောတယ်များ၊ ဆေးရုံများနှင့် အခြားပြည်သူ့အဆောက်အအုံများကို အဖွဲ့ဝင်များအတွက် တည်ဆောက်ပေးခြင်း၊ အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း တစ်မိသားစုစိတ်ဓါတ်ဖြင့် စည်းလုံးမပျက်ရေးကို ပျိုးထောင်ပေးခြင်းနှင့် အခြားသောအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အပြန်အလှန်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များဖြင့် စိတ်ဓါတ်ဖြင့်တင်ရေးလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းများ အနက် အချို့ကမူ အဖွဲ့ဝင်များအတွင်း စီးပွားရေးအကျပ်အတည်းဆိုက်နေသူများအား ရင်ဆိုင် ဖြေရှင်းပေးခြင်းနှင့် စီးပွားရေးအဆင့်အတန်းတိုးမြှင့်ပေးရေးအတွက်ကို ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ကြသည်လည်း ရှိပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်များအကြား စိတ်ဝမ်းကွဲပြားနေမှုများကိုလည်း ကြားဝင်စေ့စပ်ဖြန့်ဖြူး ပေးခဲ့ကြပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုချင်းသည်ပင် ယင်းတို့၏အဖွဲ့ဝင်များကိုကိုယ်စားပြုပြီး အစိုးရနှင့်လည်းကောင်း၊ အခြားသောအဖွဲ့အစည်းများနှင့်လည်းကောင်း ထိတွေ့ဆက်ဆံနိုင်သော ဩဇာအာဏာရှိထားကြပါသည်။

အဖွဲ့အစည်းများအများစု၏ တက္ကသိုလ်ဆောင်ရွက်မှုများမှာ ယင်းတို့ကကြေငြာထားရာ ရည်ရွယ်ချက်များထက် များစွာပင် သိက္ခာခံထပ်စွာနှင့် စွမ်းဆောင်သွားနိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဥပမာ ဆူရတီများမှာ အလှူအတန်းရက်ရောမှုနှင့် ကုသိုလ်ဖြစ်လုပ်ငန်းများတွင် သတင်းကြီးခဲ့ကြသူများ ဝိပီ ချို့တဲ့သောကျောင်းသားများအတွက် ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များကိုထောက်ပံ့ခြင်းနှင့် လူမမာများအား ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်မှုများကို ပြုနိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဆူရတီကလပ်ဂေဟာတွင် စာကြည့်တိုက်၊ စာဖတ်ခန်းနှင့် လူကြီးလူငယ်များအတွက် အားကစားခန်းများရှိသည်။ ၁၉၂၆ ခုနှစ်ကတည်းကစပြီး သီးသန့်ဖောင်ဒေးရှင်းတစ်ခုကိုတည်ထောင်ပြီး ယင်းရန်ပုံငွေဖြင့် မိဘမဲ့များ၊ ဆင်းရဲသားများသို့ ကူညီခြင်း၊ စကော်လာရှစ်ပေးခြင်း၊ ကျောင်းလခထောက်ပံ့ခြင်းနှင့် သင်္ကြံပတ်စပိုက်များကို ထုတ်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန်မြို့ဆူရတီအသင်းက မွတ်စလင်ဆေးရုံနှင့် သုဿန်များသို့ပါ ပံ့ပိုးတော်ထိန်းကိုင်တွယ်မှုများကိုပြုပေးခဲ့ပါသည်။^{၁)} ဆူရတီရန်ဒေးရှ်အသိုင်းအဝိုင်း၏ အထူးသီးသန့်ပံ့ပိုးမှုအဖြစ်

၁) ဗဟုတော်လင် ဆူရတီအစည်းအရုံးအသင်း။ ၁၉၆၀ ဇူလိုင် ၃၁ ရက် သက်တမ်းအတွက် နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ (ဖော်လပြိုင် ၁၉၆၀) ရန်ဒေးရှ် ဌာန ဗိုလ်ချုပ် ဆူရတီ မဟာမောင်အသင်း။ ၅၆ နှစ်မြောက် အစီရင်ခံစာ၊ ၁၉၆၁ (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ)

ရန်ဒေးရီးယားအထက်တန်းကျောင်းကို အကောင်အထည်ဖော်ပေးခဲ့ပါသည်။ [ရန်ကုန်မြို့တွင် ရှေးအကျဆုံး ရာကျော်သက်တမ်းရှိကျောင်းကြီးဖြစ်ပါသည်။] ယနေ့ဆိုလျှင် အုပ်ချုပ်ရေးဘုတ်အဖွဲ့ဝင်အားလုံးသည်ပင် ရန်ဒေးရီးယားသားများဖြစ်ကြောင်းလည်း ဤကျောင်းကြီးတွင် ဘာသာလူမျိုးဘာမှ မခွဲခြားဘဲ စာသင်သားတိုင်း ပညာရင်နှီးသောကံရှိခွင့် ရခဲ့ကြပါသည်။ ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်စဉ်ကာလက ဤကျောင်းကို အစိုးရကထောက်ပံ့ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်ကစပြီးမှသာ စာသင်သားတို့၏ အခကြေးငွေနှင့် ယင်းအမျိုးသားပိုင်ငွေကြေးအားဖြင့် ရည်ရွယ်ချက်ကို ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်သွားခဲ့ရပါသည်။ သင်ရိုးနည်းစနစ်မှာ ဗမာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်ကျောင်းအများစုနှင့် တူညီပါသည်။ ပုံမှန်ဘာသာရပ်များအပြင် မွတ်စလင်ကျောင်းသားများအတွက်က သီးသန့်အခွဲလားခွဲသင်ရိုးအဖြစ် ကုန်အာနံ့ ဝတ်ပြုနည်းနှင့် ဘုရားဘာသာရပ်တို့ကို သင်ကြားကြရပါသည်။ လက်ရှိတွင် ကျောင်းသားက ၆၀၀ ရှိပြီး ဆရာအင်အားက ၃၀ ရှိပေရာ စာသင်သား (၆၀၀)ရှိပါသည်။ ဆရာ ၁၀ ဦးမှာ မွတ်စလင်များမဟုတ်ကြပါ။

ရန်ကုန်မြို့ရှိ ဆူရတီဗလီကြီးကိုလည်း ရန်ဒေးဆူရတီများကပင် တည်ဆောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ယင်း၏ ဒါရိုက်တာအဖွဲ့ဝင်များမှာ ဆူရတီများသာဖြစ်ကြသော်ငြားလည်း အကြံပြုကောင်စီဝင်များအဖြစ်မူ အခြားသောအသိုင်းအဝိုင်းဝင်များကိုလည်းပဲ ပါဝင်ခွင့်ပြုထားသည်။

မေမန်တို့ကလည်း ကလပ်တစ်ခုကိုထူထောင်ပြီး အဖွဲ့ဝင်များအတွက် လူမှုဂေဟာအဖြစ်ထားရှိလှုပ်ရှားခဲ့ကြပါသည်။ မိမိတို့အမျိုးသားထဲမှ ရှိတဲ့သူများကိုကူညီခြင်း စကော်လားရှစ်ရုံးဖြင့်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းဝယ်ယူပေးသည့် အတိုးပံ့ငွေချေးခြင်း နှင့် ရှာဖွေရေးရာများကိုလည်း အကူအညီပေးခဲ့ကြပါသည်။ မိခင်အဖွဲ့အစည်းကြီးကပင် မေမန်လူငယ်အသင်းကိုဖွဲ့စည်းစေခဲ့ပြီး စာကြည့်တိုက်၊ စာပတ်ခန်းနှင့် လူမှုအားကစားလုပ်ငန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်စေခဲ့ပါသည်။ လူကြီးအဖွဲ့က မေမန်အသိုင်းအဝိုင်းပြင်ပမှ စာသင်သားများအတွက် ကျောင်းတစ်ကျောင်းကိုပါ စီစဉ်ပေးခဲ့ပါသည်။

ကျူလီယာအသင်း၏အခြေခံမူလတန်းကျောင်းကို ၁၉၂၆ ခုနှစ်ကစတင်ခဲ့ရာ နောက်ပိုင်းနှစ်များအတွင်း တိုးတက်မပျက်ရှိခဲ့ပြီး ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် အလယ်တန်းကျောင်းကြီးဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ သင်ရိုးမာတိကာမှာ မြန်မာနှင့် အိန္ဒိယတို့မှ အစိုးရသင်ရိုးမာတိကာများနှင့်ညီပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံသားကျောင်းသားများအတွက် အစိုးရကလီလားသောပုံစံနှင့် သီးခြားသင်တန်းများ စီစဉ်ပေးထားသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသား ကျူလီယာကျောင်းသားများအတွက် သီးခြားသင်တန်းများဆိုပြီး ခွဲပေးထားပါသည်။ ကျူလီယာကျောင်းသားများအတွက် မက်ထရစ်စာစစ်ပွဲများကို ကလကတ္တားတက္ကသိုလ်၏စီမံကွပ်ကဲမှုဖြင့် စစ်ဆေးပေးပါသည်။ ဗမာစာသင်သားများအတန်းတွင် ဗမာစာဖြင့် သင်ကြားပေးပြီး အိန္ဒိယသားသင်တန်းများအတွက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားခဲ့ပါသည်။

မော်လဝီများကလည်း ဘာသာရေးသင်ခန်းစာအဖြစ် ကုရ်အာန်၊ ဝတ်ပြုနည်းများနှင့် အစ္စလာမ် အယူဝါဒများကို တွဲဖက်သင်ကြားပေးကြပါသည်။ အုရူး၊ အာရဗီနှင့် ပါရှင်းတို့ကို သင်ကြားပေးခြင်းမရှိဘဲ ဟင်ဒူစတာနီဘာသာစကားကို သင်ကြားကြရသည်။ ကျောင်းရှိဆရာဆယ့်ငါးဦးအနက် သုံးဦးကသာ ကျူလီယာများဖြစ်ကြသည်။ ခြောက်ဦးက ဟိန္ဒူနှင့် နှစ်ဦးမှာ ခရစ်ယာန်များဖြစ်ကြသည်။ ကျူလီယာအသင်းတွင် ကိုယ်ပိုင်စာကြည့်တိုက်တစ်ခုရှိခဲ့ရာ ၁၉၅၁ ခုနှစ်ကစပြီး ကျောင်းသားကလပ်က သီးခြားစာကြည့်တိုက်တစ်ခုကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပါသည်။ ဤကျောင်းသားအဖွဲ့က အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ကျူလီယာများကိုသာ လက်ခံခဲ့ပါသည်။ အားကစားလှုပ်ရှားမှုများလည်း လုပ်ခဲ့ကြပြီး စကားရည်လှပွဲများအပါအဝင် လူသားချင်းစာနာမှုလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ချီတံ့လှုပ်ပွဲများကို စွဲလမ်းစွာ အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ကြပါသည်။ ကျူလီယာအသင်းက ၁၉၅၅ ခုနှစ်တွင် ကျူလီယာမှတ်တမ်းပညာရေးထုတ်ဝေရန်ကိုထူထောင်ခဲ့ပြီး ချီတံ့သောကျူလီယာစာသင်သားများအား စကော်လာရှစ်ပျို့ဖြင့် ခြင်းလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်စေခဲ့ပါသည်။ ကျူလီယာအသင်းသည် အခြားမြို့များဖြစ်ကြသည့် မန္တလေး၊ ပဲခူး၊ ဟင်္သာတနှင့် ပြည်မြို့တို့တွင်လည်း ကျောင်း စာကြည့်တိုက်နှင့် ဗလီတို့တွဲဖက်ထားရာ အသင်းခွဲများထားရှိခဲ့ပေသည်။

ရန်ကုန်မြို့ရှိ ကျူလီယာဗလီကြီးကိုတော့ အသင်းမှသီးခြားဖြစ်သော ဂုဏ်သရေရှိ ဒါရိုက်တာဘုတ်အဖွဲ့ဝင်များက ကိုင်တွယ်အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဗလီကြီး၏ဝေယျာဝစ္စကို ဗလီပိုင်ဥစ္စာပစ္စည်းများမှ ဝင်ငွေအပါအဝင် လူထုမှထည့်ဝင်ငွေများဖြင့် စီမံဆောင်ရွက်လှုပ်ရှားစေခဲ့ပါသည်။ သဘောထားကွဲလွဲမှုများရှိခဲ့သဖြင့် ရန်ကုန်မြို့ ဟိုက်ကုတ်ရုံးကြီးမှ အင်္ဂလိပ်နှင့် တမိလ်ဘာသာတို့ဖြင့် ဗလီ၏ဥပဒေကိုရေးဆွဲထားခဲ့ရာ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် တစ်ကြိမ် ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင်တစ်ကြိမ် အများကိုအသိပေးခဲ့သည်။ ထိုပွဲစည်းပုံစည်းမျဉ်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဘုတ်အဖွဲ့ဝင်လူကြီးများခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ ငွေကြေးရန်ပုံငွေဆိုင်ရာ၊ အိမ်ရာ၊ မုအပ်ငွေ၊ စာရေးစာဖျိ ပြန်ကြားရေးနှင့် အစောင့်နှင့် အခြားသောဝန်ထမ်းများခန့်ထားခြင်းဆိုင်ရာများ ပါဝင်ပေသည်။ ရုံးချုပ်က ရာသက်ပန်အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ဆယ့်တစ်ဦးသောကြီးကြပ်ကွပ်ကဲရေးအဖွဲ့ဝင်များကို ခန့်အပ်ပေးထားခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးလစ်လပ်သွားခဲ့ပါက ကျန်အဖွဲ့ဝင်များက ဤလစ်လပ်နေရာကို မဲပေးရွေးချယ်ရမည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေအရ စည်းမျဉ်းဥပဒေတစ်ခုလုံးကို ဖျက်သိမ်းခွင့် သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအား ဖျက်သိမ်းခွင့် အခွင့်အာဏာမှာ ဟိုက်ကုတ်ရုံးတွင်သာတည်စေရမည်။ ဗလီကိုစီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးတစ်ဦးအား ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲမှုကော်မတီ၏ ထောက်ခံချက်အရ ခန့်အပ်ခွင့်အာဏာလည်း ပါဝင်နေပေသည်။^၉

၉ Chulia Mosque, op-cit., pp-7 - 20.

ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တစ်လုံးစလင်အသင်းက ရန်ကုန်မြို့နှင့် သိပ်ပြူးမဝေးလှသည့် ကျွဲလီယာအများစုထိုင်ရာရွာတစ်ရွာတွင် ကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ထူထောင်ထားခဲ့သည်။ ဤအဖွဲ့ဝင်က အဖွဲ့ဝင်များနိုင်ငံသားလက်မှတ်ရရှိရေးနှင့် အစိုးရထံ အခြားသောလျှောက်ထားချက်များနှင့် ပတ်သက်၍လည်း အကူအညီပေးဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

မလာဘရ်မွတ်စလင်အသင်းကလည်း ရန်ကုန်တွင် ဗလီတစ်လုံးရှိပါသည်။ ခရိုင်ဒေသများမှာလည်း ဗလီများရှိခဲ့ပြီး အဖွဲ့ခွဲများတော့မရှိပါဆိုငြားလည်း အထူးသဖြင့် ဘာသာရေး လူမှုရေးနှင့် သူဆင်းရဲများအရေးတွင် ရန်ကုန်ပြင်ပရှိအသိုင်းအဝိုင်းဝင်များနှင့် ထိတွေ့မှုကားရှိပါသည်။ မျိုးနွယ်ဝင်များအတွင်း ခေါင်းဆောင်နေရာနှင့်ပတ်သက်ပြီး အချင်းများခဲ့သဖြင့် မလာဘရ်အသင်းမှာ ဘုရားဝ ပြည့်နှစ်က ရပ်စဲသွားခဲ့ပါသည်။ ဘုရား ခုနှစ် အသင်းတည်စကစပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချထားခဲ့သောလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဘာတစ်ခုကိုမှ အကောင်အထည်မဖော်နိုင်ခဲ့ပါ။ ကျောင်းတစ်ကျောင်းဆောက်ရန်နှင့် နောက်ထပ်ဗလီများတည်ဆောက်ရန်ကိစ္စရပ်များ ဘာမှဖြစ်မလာခဲ့ပါ။ ယုတ်စွာဆုံး အခြားအသင်းအပင်းများကဲ့သို့ နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာကိုပင်မထုတ်နိုင်ပါ။ ရန်ကုန်တွင် မလာဘရ်မွတ်စလင်များက မလာဘရ်ဟိန္ဒူများနှင့်ပူးတွဲပြီး လူမှုရေးကလပ်တစ်ခုဖြစ်သည့် မလာဘရ်ကလပ်ကိုထူထောင်ခဲ့ပေရာ မလာဘရ်မွတ်စလင်အသင်း မပေါ်လာခင်နှစ်များစွာအလုပ် ဝေငှ ခုနှစ်ကပင် စတင်တည်ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အရှေ့ဘက်လားသားတို့၏ ဘန်ဂါလီ စွန့်မဟာမေခင်ဗလီကြီးကား ရန်ကုန်မြို့ရှိ ဗလီကြီးများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ရုံးတော်များတွင် တရားဝင်အတည်ပြုထားပြီးဖြစ်ရာ စည်းမျဉ်းဥပဒေများနှင့်အညီ ဖွဲ့စည်းခြင်းရွေးချယ်ခြင်း၊ ဂေါပကသက်တမ်း၊ ဂေါပကတာဝန်များ ဗလီကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဝန်ထမ်းများခန့်ထားခြင်းနှင့် နှစ်ပတ်လည်ညီလာခံများကိုကျင်းပခြင်း၊ စသည်များကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ဗလီနှင့်တွဲဖက်ပြီး မခရ်ဆာတသင်ကျောင်းတစ်ခုရှိရာ ယင်းဗလီတပင် ထောက်ပံ့မှုပြုပေးပါသည်။ လေးနှစ်သင်တန်းအတွင်း ဤကျောင်းကြီးက ကုန်အာနိအရမီ၊ မြန်မာ၊ အူရူး၊ သမိုင်း၊ သင်္ချာနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ကို အနည်းအကျဉ်းစီ သင်ကြားပေးပါသည်။ ရန်ကုန်လမြတ်အတွင်း ဗလီက အထူးရန်ပုံငွေကိုကောက်ခံခဲ့ပြီး ထိုငွေဖြင့်ပင် ဝန်ထမ်းစရိတ်ပြုပြင်စရိတ်နှင့် အခြားကောင်းသောလုပ်ရပ်များကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။^{၁)}

၁) ဘန်ဂါလီ စွန့်မဟာမေခင်ဗလီ၊ ရန်ကုန်မြို့ ဆူးလေဘုရားလမ်းရှိ ဘန်ဂါလီစွန့် မဟာမေခင်ဗလီ ဂေါပကအဖွဲ့ခွဲမှ စည်းမျဉ်းသစ်၊ ၁၉၃၉ ခု၊ တရားမမှုအမှတ် ၁၁၇ အရ ရန်ကုန်တရားရုံးမှ တရားသူကြီးအဖွဲ့တွင် ပြင်ဆင်ချက်၊ (ရန်ကုန်၊ ဖြိုင့်ရယ်ဝတေးရှင်းစရိတ် ဆွေလိုင်း၊ ဟောကမ်း၊ ၁၉၄၈)

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးအပြီးကျမှသာ မဟာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပါကစ္စတန်အသင်းကပေါ်လာခဲ့ပြီး ဘဂိုလီအဖွဲ့အစည်းအသီးသီး၏ ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်းကြီးအဖြစ် တာဝန်ထမ်းရွက်သွားခဲ့ပါသည်။ အခြားသောအိန္ဒိယပွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းကြီးများနှင့် ဤအဖွဲ့ကလည်း ထူးခြားနားပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရိုအဟ်တို့ကား အထူးသဖြင့် ဘုံလုပ်ငန်းများကို စိတ်အားထက်သန်ခဲ့ကြပါသည်။ အီရန်ကလပ်တွင် ပုံမှန်အားကစားပွဲများရှိခဲ့ပြီး ပြဇာတ်များ(ရိုပီယိုနှင့် ဂျူလီယက်၊ ဗင်းနစ်မြို့မှ ကုန်သည်ကြီးစသည့် ရိုဟ်စပီးယားပြဇာတ်များ) ကို ခင်းကျင်းပြသခဲ့ကြပါသည်။ ရန်ပုံငွေများကိုဆောင်းထားပြီး ဒုက္ခသည်များကို သင်္ကြိုဟ်ပေးရုံသာမက အဖွဲ့ဝင်များ၏ နားရေးအကူအညီကိုပါ စီမံဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ပါသည်။ ၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် ရိုအဟ်ကလေးများအတွက် ကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ထူထောင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် လူငယ်ဌာနကို စာကြည့်တိုက်နှင့် တွဲဖက်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ရာ၌ ကစားရန်စားသက်ကြီးဆွေးနွေးဝိုင်း၊ ဘာသာရေးဟောပြောပွဲများ၊ ပါရှင်းနှင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားဖြင့် ဆွေးနွေးဝိုင်းများ ထူးချွန်သောအဖွဲ့ဝင်များအား နှစ်စဉ်ဆုချီးမြှင့်ခြင်းများနှင့် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပါရှင်းဘာသာစကားတို့ဖြင့် သတင်းလွှာထုတ်ဝေခြင်းများကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ အချိန်ကြာလာသည်တွင် ကလပ်သို့ ရိုအဟ်မဟုတ်သူများကိုပါ ပါဝင်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။^{၁)}

ရန်ကုန်တွင် ရိုအဟ်ဗလီသုံးလုံးရှိပါသည်။ သုံးခုအနက် အကြီးဆုံးမှာ ၁၉၁၄ ခုနှစ်က တည်ဆောက်ခဲ့သော မဂိုဗလီကြီးဖြစ်ပါသည်။ မုဟရပ်လ ဘာသာရေးပွဲလမ်းသဘင်များတွင် ရိုအဟ်တို့၏အချက်အချာမလီကြီးလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အာရှရာဇေ၊ ဓမ္မသဘင်ဝတ်ရွတ်စဉ်နှင့် သင်ခန်းစာများအပြီးတွင် အခြားဗလီနှစ်ခုမှ အိမာစ်ဟရာများ၏ ကရိမလာတွင် ရက်ရက်စက်စက် သတ်ဖြတ် ခံရမှုဖြစ်စဉ်သရုပ်ဖော်အဖွဲ့များကပါ မဂိုဗလီကြီးရှေ့တွင် ပြည့်နှက်သွားတော့သည်။ မဟာသို့မဟုတ် အိန္ဒိယ၏နေရင်းဒေသများအလိုက် အုပ်စုဝင်တိုင်းလိုပင် ပါဝင်ဆင်နွှဲကြရာ၌ ရိုအဟ်ဧရမီဒီတို့ကလည်း ဒေသထုံးစံလေ့နှင့်အညီ သီးခြားအိမာစ်ပါရာများကိုဆင်ယင်ပြီး အိန္ဒိယပန်းကုံးများ၊ မြန်မာ့ရိုးရာစက္ကူပန်းကုံးပန်းဆိုင်များဖြင့် ဆင်ယင်ထားကြသည်။ ရိုအဟ်လူငယ်တို့က ကင်းထောက်ဝတ်စုံတူညီဖြင့် ပါဝင်လှည့်လည်ကြသည်။ “ယာ အလ္လာဟ်” “ယာအလီ” “ယာ ဟာဆန်” နှင့် “ယာ ဟုစိုင်နီ” ဟူသော ကြွေးကျော်သံများအပြင် အုရဒုနှင့်

၁) Iran Club, ညွှန်းခဲ့ပြီး pp - 3 - 6, 9, 44 - 46.

ပါရှင်းဓမ္မတေးများကို သီဆိုခဲ့ကြသည်။

မြင်းအပြာတစ်ကောင်နှင့် အမည်းတစ်ကောင်ကို သွေးစွန်းစေသောအဝတ်များ ခြုံလွှား ထားကြသည်။ ခါတိုင်းလုပ်နေကြ ဓမ္မသဘင်မှာကဲ့သို့ပင် ယောက်ျားလေးများနှင့် မိန်းကလေးများ က အနက်ရောင်ဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်ထားကြသည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင် ထားမြစ်ထားချက်နှင့် မတူဘဲ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှိအဟ်တို့မှာ ချစ်စောဟုန်လွန်ကဲစွာဖြင့် မိမိတို့ကိုယ်ကို သံကြိုးများ၊ ဘရိတ်ခါးများဖြင့် ခိုက်နှက်မွမ်းခဲ့ကြသည်။ သွေးအေးခဲခဲဖြင့် ယန်းထွက်သည့်အထိတိုင် ခံစားချက်ပြင်းပြ စွာနှင့် မိမိတို့ကိုယ်ကို ခိုက်နှက်ခဲ့ကြပါသည်။ ပူပြင်းသောရာသီဖြစ်ပါက အစဉ်သဖြင့် လူအများ ထိခိုက်နာကျင်တတ်ကြသဖြင့် ခဲတို့က သူ့စာပြုကားများကို စီစဉ်ထားခဲ့ကြသည်။ စိတန်းလှည့် လည်ပွဲတွင် ဒါဂူဒီဗိုရာများလည်း ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤလှည့်လည်ပွဲကို နိုင်ငံခြားသားများအား ကြည့်ရှုခွင့်ပြုခဲ့ရုံသာမက အနှောင့်အယှက်ပြုရာမဖြစ်စေဘဲ ဓါတ်ပုံရိုက်ကူးခွင့်ကိုပါ ခွင့်ပြုထား ပါသည်။ ယောက်ျားများက ဗေဒီတွင်းမှထွက်လာကြသည်တွင် ဝတ်ရုံမည်းနှင့် မိန်းမသားများက ဗေဒီတွင်းသို့ဝင်ခဲ့ကြပြီး အပေါ်စီးနေရာမှနေ၍ ဓမ္မသဘင်ခင်းကျင်းမှုများကို ကြည့်ရှုကြသည်။ ယင်းဓမ္မသဘင်ပွဲမျိုးကို မန္တလေး၊ ပြည်၊ တောင်ကြီးနှင့် စစ်တွေမြို့များတွင်လည်း ကျင်းပကြပါ သည်။ စိတန်းလှည့်လည်ပွဲဓမ္မသဘင် မကျင်းပမီတစ်ရက်အလျင်တွင် ဟိန္ဒူတို့ကဲ့သို့ပင် မီးနင်းခြင်း ကိုလည်း ပြုကြပါသည်။ ဗြိတိသျှခေတ်အတွင်းတွင် ထိုဓမ္မသဘင်ကာလမျိုး၌ စွန့်နှင့် သျှိအဟ်တို့ ပဋိပက္ခဖြစ်လေ့ရှိကြသော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့်မူ ဘယ်တုံးကမှ ခိုက်ရန်မဖြစ်ပွားခဲ့ပါ။^၉ ဤသို့သော ပဋိပက္ခများဖြစ်ပျက် အပြီး နောက်ပိုင်းတွင်မူ မုရဟင်ဓမ္မသဘင်များကို ပိုပြီး ယေဘုယျ ကျကျ သိက္ခာရှိရှိနှင့် မွတ်စလင်ထုအကြိုက်ကျင်းပသွားခဲ့ကြပါသည်။ အိမာမ် ဟုခိုင်နံ နှစ်ပတ်လည် နေ့များတွင် ရှိအဟ်များသက်သက်ရယ်မဟုတ်တော့ဘဲ ဂုဏ်သရေရှိစွန့်လူကြီးများကိုပါဖိတ်ကြားပြီး ကရီးလောကတွင် မွတ်စလင်များအတွက် ဟောပြောပွဲများကို ကျင်းပလေ့ရှိကြပါသည်။ ဤလူထု တရားပွဲများတွင် ရန်ကုန်မြို့ရှိ အားလုံးသောမွတ်စလင်များတက်ရောက်ပါဝင်ကြရေးမှာ ဖိတ်ကြား ချက်များကို တွေ့ရှိရပါသည်။^{၁၀}

ဒါဂူဒီ ဗိုရာဝင်တို့ကမူ အိမာမ်ခေါ် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတည်း၏ ဦးဆောင်သွားမှုအောက်က

၉) ဝဠမိ ၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၃ ရက်နေ့က ကျွန်ုပ် ရှိအဟ်ဗေဒီသွားရောက်လည်ပတ်ခဲ့ရာ မုရဟင်ဓမ္မသဘင်ကိုပါ မှတ်မြင်စွာစားခဲ့ရပါသည်။ ခင်ခင်စုကိုလည်း ကြည့်ပါ။ op-cit., pp - 12, 14-15.

၁၀) Guardian (Rangoon), July 28, 1961, Nation (Rangoon), June -13, 1962.

ရှိခဲ့ကြပါသည်။ အိမ်မှာ အိမ်နီးပါးမှာ ဗမာနိုင်ငံဥပဒေအရ သုံးနှစ်ထက်ပိုနေခွင့်မရှိသဖြင့် သုံးနှစ်တစ်ကြိမ် ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ခြင်းရှိပါသည်။ ယင်းတို့၏သားသမီးများမှာ အခြားသောအစိုးရနှင့် မွတ်စလင်ကျောင်းများတွင် တက်ကြရသည်။ အိမ်က တစ်ပတ်လျှင် သုံးကြိမ် ဘာသာရေး သင်ခန်းစာများကို ကလေးရောလူကြီးကိုပါ ပို့ပေးသည်။ အိမ်ကလေးနှင့် ယင်းအမျိုးသားတို့၏ ရန်ပုံငွေလိုအပ်ချက်များကို လှူဒါန်းမှုအထောက်အပံ့ဖြင့် သုံးစွဲသွားကြသည်။ ယင်းရိပ်သာတို့မှာ တုံ့ဘာရိုဠာနချုပ်နှင့် လုံးပဆက်သွယ်ထားကြပြီး ဘာသာရေးဆိုင်ရာနီးစွာချက်များကို ခံယူကြ ပါသည်။

အစ္စမာအိလီအသိုင်းအဝိုင်းကမူ မန္တလေးနှင့် ဗမာနိုင်ငံ၏အခြားမြို့များတွင်ပါ အဖွဲ့ခွဲများ ရှိခဲ့ကြရာ ရန်ကုန်တွင်နှစ်များစွာကတည်းက အလယ်တန်းကျောင်းတစ်ခုကိုဖွင့်လှစ်ထားခဲ့ကြပါ သည်။ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ကျောင်းအဆောက်အဦးသစ်တစ်ခုကို စတင်တည်ဆောက်ခဲ့ပေရာ အခြားသောအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ဘာသာအသီးသီးမှ စာသင်သားများကပါ ပညာဆည်းပူးခွင့် ရှိခဲ့သည်။^၉ အာဂါခန်မင်းသားကြီး၏ညွှန်ကြားချက်ကို လိုက်နာသောအားဖြင့် အစ္စမာအိလီတို့မှာ မြန်မာအမည်ကိုထား မြန်မာ့အဝတ်အစားကို ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြပါသည်။

တရုတ်မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းကကျတော့ သူပူနှင့်သူ ထူးကဲစွာရှိနေပြန်သည်။ ပန်းသေ^{၁၀} ဟူသောအမည်ဖြင့် တွင်နေခဲ့ကြပြီး မြန်မာ့နယ်စပ် တရုတ်ပြည်အနောက်ပိုင်း ယူနန်ဒေသမှ

၉ Nation, Jan 16, 1961.
၁၀ ပန်းသေဟူသောစကားရပ်အစနှင့် အနက်သဘာဝက ဘာဆိုပြီး တိတိကျကျမသိရှိရပါ။ ငါ့ရသီ သို့မဟုတ် ဇာရိမ္မာ ရွှေလျား လာရာဟု ယုံကြည်သူများလည်း ရှိနေသည်။ (John Anderson, *Mandalay to Momein* (London: Macmillan, 1876), pp - 224-225) အချို့က ဤစကားရပ်မှာ ဗမာစကားကလာပြီး ယသီ သို့မဟုတ် ပုသိမ်မှ မူရင်းလာခြင်းဟု ဆိုကြပါသည်။ (Yule and Burnell, *Hobson-Jobson*, p - 669) "ယသီ" နှင့် "ပန်းသေ" စာသံသို့မူ အဆက်အစပ်မရှိဆိုပြီး ဆန့်ကျင်ပေဖန်ချက်ကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။
ယင်းတို့အရင်းမြစ်ကြားမှာရော တရုတ်တို့ကပါ ပန်းသေတို့ကို တွီတွီ (Hui-Hui) သို့မဟုတ် (တွီ-ရ) (Hui-Tzu) တွင် မွတ်စလင်တို့ကို တရုတ်လိုအစေဖြင့် သိရှိထားကြပါသည်။ နတ်ယအစေကား ဂုဏ်သိက္ခာကိုထိခိုက် ပျက်ပြားစေရာ အစေအစေဆိုပြီး တရုတ်တို့အကြားတွင် အသုံးမရှိတော့ပါ။ (Capt-William Gill, *The River of Golden Sand*, condensed by Edward Colborne Baber (London: John Murray, 1883), p- 251; J . George Scott and J . P . Hordiman, *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States* (Rangoon, 1960), I, 607.

ဗဟုဗြဟ္မ ပန်းသေတို့က မိမိတို့ကိုယ်ကို ပန်းသေဟုမဆိုကြဘဲ တရုတ်မွတ်စလင်များဟု၍သာ ခေါ်ဆိုခဲ့ ကြပါသည်။

လာရောက်ခဲ့ကြသည့် တရုတ်မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့မှ အများစုမှာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကုန်သည်များနှင့် လားမောင်းသမားများအဖြစ်သာမက အထူးသဖြင့် တရုတ်အင်ပါယာရှင်များကို ပုန်ကန်ပြီး လွတ်လပ်သောဆူလတန်မင်းဆက်ကို ထူထောင်ခဲ့ရာ ပန်းသေးတော်လှန်ရေး(၁၈၅၆-၁၈၇၃) ကျဆုံးအပြီးတွင် ခိုလှုံသူများအဖြစ် ရောက်လာခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ပန်းသေးတို့မှာ ရှမ်းပြည်နယ်တလွှားမှ ဒေသအသီးသီးတွင် အခြေချနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ အများစုမှာ ဗမာနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့အကြား ခရီးသွား လားမောင်းသမားများ သို့မဟုတ် သံလွင်မြစ်တကြောမှ ကုန်သည် များဖြစ်ကြပါသည်။ ပန်းသေးတို့ လားဖြင့်ခရီးဆန္ဒသွားလာမှုမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ထိတိုင် ဆက်လက် ရှိနေခဲ့ပါသည်။ အချို့သောပန်းသေးများမှာ မိုးကုတ်မြို့အနီးမှ သတ္တုတွင်းများဝန်းကျင် ကျောက် မျက်တွင်းများရပ်ဝန်းတွင် အခြေချနေထိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ တရုတ်ကွန်မြူနစ်တို့က ယူနန်ကိုသိမ်းပိုက် ခဲ့ချိန်ထိတိုင် ပန်းသေးတို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုက ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့ရာ တရုတ်တို့က နယ်စပ်ကိုလုံးဝပိတ်ဆို့ခဲ့သည့် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်ထိကျမှပဲ သိသိသာသာကြီး လုံးဝ ရပ်တန့်သွားခဲ့ရပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပန်းသေးဦးရေမည်မျှခန့်ရှိသည်ကို အတိအကျမသိရှိရပါ။ ပန်းသေးအမျိုး သားခေါင်းဆောင်တို့၏ ခန့်မှန်းချက်အရ တစ်သောင်းမှ တစ်သောင်းဝါးရာခန့်ဟု သိရပါသည်။ အဓိကမြို့ပြဒေသများတွင် နေထိုင်ကြသူဦးရေကို ခန့်မှန်းကြည့်ချက်အရ ဤအရေအတွက်ကား ဖြစ်နိုင်ချေရှိနေပါသည်။

ပန်းသေးတို့က ဘယ်ဒေသမှာပဲနေနေ ဗလီတစ်လုံးနှင့် မဒရ်ဆာစာသင်ကျောင်းတစ်ခုကို တည်ဆောက်ခဲ့ကြပါသည်။ အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့ဝင်လာခဲ့ရာ မွတ်စလင်အားလုံးနည်းတူတော့ သူတို့ တွင် ဗဟိုအသင်းအဖွဲ့ဟူ၍မရှိခဲ့ပါ။ သူတို့အုပ်စုအခြေချခဲ့ရာနေရာတိုင်းမှာသာ သီးသန့်တရုတ် မွတ်စလင်အစုအဝေးအဖြစ်တော့ ရှိခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းအဖွဲ့က ဘာသာရေး၊ ပညာရေး၊ ထိမ်းမြား ရေး၊ လူမှုရေး၊ ကုသိုလ်ရေး၊ ဈာပနာရေး နှင့် ပန်းသေးအသိုင်းအဝိုင်းဝင်တိုင်း၏ အခြားအရေး ကိစ္စရပ်များကို ကြည့်ရှုစောင့်မပေးလေ့ရှိပါသည်။ ပန်းသေးတို့တွင် အစဉ်သဖြင့်ဆိုသလို နာမ် ရေးရာ ပန်းသေးဦးစီးခေါင်းဆောင်မရှိခဲ့ပါ။ ဗလီကိုဦးစီးမည့် ပန်းသေးအမျိုးသားဗလီဆရာကအစ မရှိခဲ့ပါ။ တခြားလူမျိုးဗလီဆရာ အထူးသဖြင့် အိန္ဒိယသားတို့ကို ငှားကြရသည်။ မဒရ်ဆာတွင် တရုတ်စာကို သင်ကြားခြင်းမရှိပါ။ အရဗီအနည်းအကျဉ်း ဝတ်ပြုနည်းနှင့် ကုန်အာန်ကို သင်ကြား ပေးသည်။ ဗမာပြည်ပေါက်များမှာ တရုတ်စကားကို လျင်မြန်စွာမေ့သွားတတ်ကြပြီး ဗမာ

စကားကိုသာ ပြောဆိုလေ့ရှိကြပါသည်။ သက်ကြီးဝါကြီးပန်းသေးများကမူ တရုတ်စကားကို ပြောဆို သုံးနှုန်းကြပါသည်။

ယင်းတို့အသိုင်းအဝိုင်းများအကြားတွင် မျိုးနွယ်ကွဲခြင်းလက်ထပ်မှုအများအပြားရှိခဲ့ခြင်း ကလည်း အရေးပါသောလက္ခဏာရပ်ဟု ဆိုရပါမည်။ အထူးသဖြင့် လူနေကျွဲရွာနေထိုင်ကြရာ အသိုင်းအဝိုင်းအကြားတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ပန်းသေးလူငယ်တို့ကမူ မြန်မာ သို့မဟုတ် မြန်မာစုဒ္ဒ ဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများနှင့် ထိမ်းမြားလိုကြရင်းရှိပါသည်။ တရုတ်မွတ်စလင်မဟုတ်သည့် မိခင် များမှပေါက်ဖွားကြရာ သားသမီးများကို ပန်းသေးအုပ်စုဝင်တို့က အတော်အတန်ပင် နောင်တဲမှု နည်းပါးကြပါသည်။ ဤအသိုင်းအဝိုင်းမှသာမက ဗမာနိုင်ငံရှိ အခြားသောမွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်း များတွင်ပါ ဒုတိယဂယက်ထူတစ်ခုမှာ လူငယ်ထုက မိဘတို့၏လေ့ထုံးစံနှင့် ဘာသာတရားကို အလေးမထားလိုကြခြင်းနှင့် ခွဲခြားမှုအားလုံးကိုပယ်ရှားပြီး မြန်မာစုဒ္ဒဘာသာဝင်အများစုကြီးနှင့် အရောတစ်ကိုယ်တည်းဖြစ်ပေါ်ခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သက်ကြီးရွယ်အိုများက ဤအခြေအနေကိုဆိုစားမိကြပြီး နောက်ပိုင်းမျိုးဆက်တစ်ဆက် သို့မဟုတ် နှစ်ဆက်အတွင်းတွင် ဗမာနိုင်ငံတွင် ပန်းသေးမျိုးဆက် လုံးဝတုံးသွားနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ထားခဲ့ကြသည်။^၉

ဤအသိုင်းအဝိုင်းအဖွဲ့အစည်းများမှလွဲလျှင် ကုန်အစုအဝေးတစ်ခုချင်းတစ်ခုချင်းမှာ ဆိုင်ရာ အိန္ဒိယရှိနေရင်းခရိုင်ဒေသနှင့် အထိအတွေ့ပျောက်ကြဘဲ အထူးထူးသောအရေးများတွင် အဆက် အသက်မပျက်ဘဲရှိခဲ့ကြသည်။ ဗမာ့မြေရှိ ယေဘုယျမွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့အကြား ဆက်ဆံရေးက ရော့တီရော့ပဲပင်။ ယင်းတို့တွင် အိန္ဒိယရှိမွတ်စလင်လူနေမှုဘဝအစွဲက နက်နက် ရှိုင်းရှိုင်းဝင်နေခြင်းမှာ အဓိကအချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာသူများမှာ နိုင်ငံသစ်တွင်း ရပ်တည်ရှင်သန်ကြရာ၌ ကြုံရသမျှပြဿနာများကို ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းမဆုံးရှုံးရသလို အိန္ဒိယနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုကိုလည်း မထင်သာမမြင်သာအောင် ပုံးပုံးဖိဖိနှင့် လုပ်ကြကိုင်နေကြရသည်။ ဤအချက်က ဗမာတို့ဖက်က အပန်းတရားဝင်လာမှာပို၍ ဖြစ်သည်။ မွတ်စလင် ဟိန္ဒူအဓိကရုဏ်း က အိန္ဒိယကို အစည်းအပြေစေမှုကြောင့် ဤမျှအဖွဲ့မပြင်းလင့်ကစားတိုင် ဗမာ့မြေရှိ အိန္ဒိယသားများ ဖက်မှ ဗမာပြည်တွင် ဘာသာရေးပဋိပက္ခဂယက်ကိုမပေါ်စေဖို့ ဆင်ဆင်ခြင်ခြင်ရှိခဲ့ကြ၏။

၉ ယုနန်နှင့် ဗမာ့မြေမှ ပန်းသေးတို့အကြောင်း အသေးစိတ်ကို ဤကျမ်းရှင် မိုရှေ ယေဇ်ရ် ရေးသားသည့် The 'Pan thay' of Burma and Yunnan," *Journal of Southeast Asia History*. အတွဲ-၇၊ (၁၉၆၆ ဖတ်) ၅ - ၇၃ - ၈၅ ကို ကြည့်ပါ။

အော်လ် အိန္ဒိယမွတ်စလင် လိမ်အဖွဲ့ခွဲကို ၁၉၀၉ ခုနှစ်က မမာနိုင်ငံတွင် ထူထောင်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က မမာနိုင်ငံမှာ အိန္ဒိယနှင့်တွဲလျက် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ၁၉၁၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၄ ရက်နေ့ထိတိုင် မည်ကာမတ္တလှုပ်ရှားမှုကလေးများနှင့် တည်နေဆဲရှိခဲ့သည်။ ဤအဖွဲ့ကား ကွန်ဂရက်စ်ပါတီ မမာပြည်ဌာနခွဲဖြစ်သည့် ဗမာ့စီရင်စု ကွန်ဂရက်စ်ကော်မတီနှင့် ယှဉ်ဖက်အဖြစ်တည်ထောက်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလန်ကိုတိုက်ခိုက်သည့်စစ်ပွဲသို့ တူရကီဝင်လာခဲ့ရာတွင် မမာနိုင်ငံရှိ ဗဟိုအင်အားစုကြီးကိုပစ်ပြီး ထောက်ခံခဲ့ကြသူများမှာ ထူးချွန်သောမွတ်စလင်အများအပြားမှာ အပမ်းအဆီးခံခဲ့ကြရသည်။ စစ်ပြီးသွားမှသာ ထောင်မှလွတ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၁၈ ခုနှစ် စစ်ရပ်ဆိုင်းကာလတွင် မွတ်စလင်လိမ်က တဒင်္ဂတာသာလှုပ်ရှားခဲ့ရသည်။ ထိုနှစ်မှာပင် မိလာဖသ်လှုပ်ရှားမှု ပေါ်လာပြီး ယင်းဖက်ကို အာရုံစိုက်သွားကြသဖြင့် လိမ်၏လှုပ်ရှားမှုများကို ရှေ့ဆက်မလုပ်နိုင်ခဲ့ပါ။ ယင်းအဖွဲ့အစည်းကို မမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မွတ်စလင်လိမ်ဟူသောအမည်သစ်ဖြင့် အသစ်ဖွဲ့စည်းရန်ကြိုးပမ်းခဲ့ရာ ဖွဲ့သားဖွဲ့ဖြစ်ခဲ့ပြီး ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ထိတိုင် ဘာတစ်ခုကိုမှမလုပ်နိုင်ခဲ့ချေ။ သို့သော် အိန္ဒိယရှိ မွတ်စလင်လိမ်အဖွဲ့နှင့် ထိတွေ့မပျက်တော့ရှိခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ မိလာဖသ်လှုပ်ရှားမှုကလည်း အိန္ဒိယရှိအဖွဲ့ကြီး၏ အဖွဲ့ခွဲမည်ကာမတ္တမျှသာရှိခဲ့ပါသည်။ ဗမာ့အဖွဲ့ခွဲမှရန်ပုံငွေများကိုကောက်ခံပြီး အိန္ဒိယသို့ပို့ပေးခဲ့သည်။ မိလာဖသ်ပြဿနာများကိုဆွေးနွေးရာအုပ်စုအစည်းအဝေးများသို့လည်း ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယရှိ ကွန်ဂရက်စ်ပါတီအပါအဝင် မိလာဖသ်လှုပ်ရှားမှုကိုထောက်ခံသူ ဂန္တီကြီးနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိခဲ့ကြသည့် မုဒ္ဒဘာသာဝင်အများအပြားကလည်း ဤလှုပ်ရှားမှုတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤလှုပ်ရှားမှုကြီးက ခေတ္တခေတ္တမျှတော့ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယမွတ်စလင်လှုပ်ရှားမှုအတွက် လှုံ့ဆော်မှုတစ်ခုအဖြစ် အလုပ်အကျွေးပြုခဲ့ပါသည်။ အနည်းစုမှလွဲလျှင် မမာမွတ်စလင်တို့ကမူ ယင်းကို လုံးလုံးစိတ်ဝင်တစား မရှိခဲ့ကြချေ။ အော်တိုမန်မိလာဖသ်နှင့် ၁၉၂၄ ခုနှစ်က အဖွဲ့အစည်း၏အစီအစဉ်မှာလည်း အမျိုးသားရေးအရ ရပ်တန့်သွားခဲ့ရပါသည်။ မွတ်စလင်လိမ်သည်သာမက မိလာဖသ်လှုပ်ရှားမှုကပါ အိန္ဒိယရှိမွတ်စလင်များအကြားမှာကဲ့သို့ မမာပြည်မှာတော့ ထူးထူးခြားခြားအကျိုးထူးကို မပေါ်ထွန်းစေခဲ့ပါ။ ဤသည်မှာ ထူးချွန်ပြောင်မြောက်သောခေါင်းဆောင်မှုမရှိခဲ့ခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ များစွာသောအိန္ဒိယအမျိုးသားခေါင်းဆောင်များ(မွတ်စလင်များနှင့် ဟိန္ဒူများပါ)အနေနှင့် အချိန်

© Usha Manajani ညွှန်းပုံပြီးမှ ၈ - ၂၉ - ၂၅ ပါ ဤအချက်အလက်တို့ကို နှုတ်အားဖြင့် လူပုဂ္ဂိုလ်အသီးသီးက ကျွန်ုပ်တို့အား အတည်ပြုပေးခဲ့ကြပါသည်။

ကြားလာသည်နှင့်အမျှ အိန္ဒိယအပေါ်မှာရော ယင်းတွင်ဘာဖြစ်ခဲ့သည်ကိုပါ စိတ်ဝင်စားမှု ပျက်ပြယ် သွားခဲ့ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဟိန္ဒူနှင့်မွတ်စလင်များအကြား ဆက်ဆံရေးက အတော်လေးကောင်းမွန် ခဲ့ပါသည်။ အရေးပါသောအရေးအထားများတွင် အခွင့်အရေးရရှိရေးအတွက် ပူးတွဲပြီးကြီးပမ်းလှောင် ရှားခဲ့ကြပါသည်။ မည်သို့ဆိုစေ ၁၉၃၈ ခုနှစ်က အဓိကရုဏ်းနှင့် ၁၉၃၉ နှင့် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် များဝယ် ထပ်မံဖြစ်ပွားခဲ့ရာ အဓိကရုဏ်းများဝယ် ဟိန္ဒူနှင့်မွတ်စလင်ကြားတွင်လည်း ပဋိပက္ခများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရပါသည်။ မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးအဓိကရုဏ်းများတွင် ဟိန္ဒူများက ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ကြ ပါသည်။ ကွန်ဂရက်ပါတီကစည်းရုံးခဲ့သော စီတန်းလှည့်လည်ပွဲကြီးကို မွတ်စလင်တို့ဘက်က မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးဆန္ဒပြပွဲဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။ တမန်တော်ဓမ္မဇနုအဝမ်းအနားသို့ မဟုတ် အောင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်လိပ်စာ အားလပ်ရက်အစီအစဉ်များကို ဟိန္ဒူတို့က သူတို့အား တိုက်ရိုက်ဆန့်ကျင်ရက်ဟု တွေးဆခဲ့ကြသည်။ ဘက္ကီ သီးဒီးနေးများတွင် ချားကိုသတ်ဖြတ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီးလည်း ရုန့်ရင်းဆန်ခန့်မှုများဖြစ်ခဲ့ရသည်။^၁

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာ နေရင်းစာတိဒေသနှင့်အညီ မိမိတို့အမျိုးသားဘဝကို စုစည်း စည်းလွှပ်ရှားမှုဘက်တွင် ထူးကဲကြရုံသာမက မဟာမွတ်စလင်များပါဝင်သော ယေဘုယျမွတ်စလင် အသင်းအပင်းအဆက်ဆက်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် အချို့သောအဆောက်အအုံများကို တည်ဆောက် ရေးဆောက်တွင်ပါ ထူးချွန်ခဲ့ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုကြီးအလည်တွင် မိမိတို့သွေးသား များဖြစ်ကြရာ ခေင်မါဒီမျိုးဆက်သစ်များ ဘာသာဝေလှပပျက်ရေးအပါအဝင် အထူးသဖြင့် လူငယ် ထုခမ်းပညာရေးနှင့် အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း မွတ်စလင်ချင်း သွေးစည်းရေးကိစ္စတို့ကို ဆောင်ရွက်ကြရာ တွင်ဖြစ်ပါသည်။ ပညာရေးပြဿနာကြောင့်ပင် မဟာမွတ်စလင်များအကြားတွင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် အသင်းအဖွဲ့များထူထောင်ရေးဟူသော အသိစိတ်ဝါတ်က ရှင်သန်နှိုးကြားလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤအဖွဲ့အစည်းများမှာ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များအား လိုလိုလားလားရှိခဲ့ကြသည်ကများသလို ပင် ဗမာလူထုအမြင်တွင်လည်း မိမိတို့ကိုယ်ကို ထည်ဝါစေလိုကြရင်းဆန္ဒလည်းရှိခဲ့ကြခြင်းမှာ

၁) Thompson and Adloff ညွှန်းဆိုပြီး ၅၀ - ၇၀ - ၇၁၊ ၇၅၊ Scott O'Connor, *The Silken East*, 1,70, P - D . Patel, *My Fifty Years in Burma* (Rangoon: Rangoon Gazette n . d.), p - 6; Usha Mahajani (ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၇၂)အရ အမြဲလိုလို ဆုံကြုံခဲ့ခြင်းတော့ မရှိပါဟုလည်းကောင်းလက်မခံနိုင်ခဲ့ကြပါ။ ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၇၉ - ၈၀ ကိုလည်းရှု။

တိုင်းတပါးသား အိန္ဒိယမှကူးလာသူများဆိုပြီး ရံပန်ရံခါကျတော့ ထိုးနှက်မှုများ ရှိခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေသည်။

မဟာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏ အသိုင်းအဝိုင်းအဖွဲ့အစည်းအလိုက် လှုပ်လှုပ်ရှားရှား ဆောင်ရွက်ချက်များကို အထူးချွန်ကားပြီးဆိုရန်ကား မသင့်ပါ။ ထင်ရှားကြီးကျယ်သူ ပုဂ္ဂလိကတစ်ဦးချင်း ပုဂ္ဂလဆန္ဒအရပေါ်လာကြခြင်းကများ၏။ အောက်တွင် ဆွေးနွေးထားချက်အတိုင်း ချမ်းသာသူတို့က ကိုယ်တိုင်ငွေကြေးပံ့ပိုးပြီး လှုပ်ရှားစေခဲ့ကြခြင်းသာဖြစ်သည်။

မွတ်စလင်များသည် ဘယ်နေရာမှာပဲ အခြေချချ ဗလီတစ်ခု မဒင်ဆာတစ်ခုကို တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်ကိုတော့ မှတ်သားအပ်ပါသည်။ ဥပမာ အများစုကိုကြည့်လျှင် ကျောင်းက ဗလီ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သလို ဆရာအများစုကလည်း အိန္ဒိယမွတ်စလင်များသာဖြစ်ကြပြီး ကုန်အာန်နှင့် အရဗီ အုရုအနည်းအကျဉ်းကိုသာ သင်ကြားပေးခဲ့ကြပါသည်။ ကလေးအများစုမှာ ဤကျောင်းများတွင် နှစ်နှစ်မှ သုံးနှစ်အထိ သင်ကြားခဲ့ကြပြီးမှ ကျောင်းထွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ကုန်အာန်ကို ဖတ်ရုံဖတ်တံကြပြီး အဓိပ္ပါယ်ကိုကား နားမလည်ခဲ့ကြပေ။ ဆရာအတော်များကိုယ်တိုင်ကလည်း ဤအတိုင်းပင်ဖြစ်နေကြပါသည်။^၉

ဤသို့နှစ်အနည်းငယ်သင်ကြားအပြီးတွင်မှ မွတ်စလင်ကလေးအများစုမှာ အစိုးရကျောင်းသို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများသို့ ပြောင်းခဲ့ကြပါသည်။ ဤသည် ဓလေ့ထုံးစံလိုဖြစ်နေပါသည်။ တကယ်တော့ မွတ်စလင်ကလေးအများစုမှာ ဤသို့ ဘာသာရေးပညာကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသော်မျှ မသင်ကြားမဆည်းပူးရဘဲနှင့်ပင် အစိုးရကျောင်း သို့မဟုတ် အလွတ်ပညာသင်ကျောင်းများနှင့်သာ စခန်းသွားခဲ့ရသည်ကများပါသည်။ အထူးသဖြင့် ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးကဲ့သို့မြို့ကြီးမြို့ကြီးများရှိ ကလေးများနှင့် အလယ်အလတ်မိသားစုတို့မှ ကလေးများတွင် ဤသို့အဖြစ်များကြပါသည်။ သူတို့နေထိုင်ရာမြို့ပြများတွင် မွတ်စလင်ကျောင်းအများအပြားရှိနေသည့်ကြားက မတက်ဖြစ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗဟုမွတ်စလင်ထက်ပိုပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက မိမိတို့၏ကလေးများကို ဘာသာရေးကျောင်းကို အထူးအလေးပေးပြီး တင်းတင်းကြပ်ကြပ်တက်စေခဲ့ခြင်းရှိပါသည်။^{၁၀} မြိတ်သျှ အောင်နိုင်ပြီးနောက်ပိုင်း ပထမတာနှစ်များအတွင်းတွင် မွတ်စလင်တို့က မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ကျောင်းများကို ထူထောင်ခဲ့ကြပြီး အစိုးရကြိုက်သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအတိုင်း သင်ကြားစေခဲ့သလို ဘာသာရေး

၉ ဗလီစာ၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး ၅၁ - ၂၅၊
၁၀ အထက်ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၂၅ - ၂၆၊ ၅၂- ၅၃၊

သင်ခန်းစာအတွက်ပါ အချိန်အချို့ကို ထုတ်နှုတ်ကာသင်ယူစေခဲ့ပါသည်။ ဒေသတိုင်းမှာပင် ဤကျောင်းများအတွက် အစိုးရခန့် လက်ထောက်ပညာဝန်ထောက်များရှိခဲ့ပါသည်။ အိန္ဒိယ မွတ်စလင်များ အများစုရှိရာဒေသများမှာမူ အိန္ဒိယရှိနေရင်းစာတီရပ်ကိုမူတည်ပြီး အုရဂူ၊ တပိလ် သို့မဟုတ် တေလဂူ စသည့်ဘာသာစကားများဖြင့် သင်ကြားကြရပါသည်။ ဧရေဗီဒီများအခြေ စိုက်ရာ ဒေသများတွင်မူ မြန်မာဘာသာဖြင့် သင်ကြားကြရပြီး ပညာရေးအဆောက်အအုံအတော်များ များသည်ပင် မြန်မာအရာရှိပညာဝန်ထောက်များ၏ ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲမှုအောက်တွင်ရှိနေကြပါသည်။ ဧရေဗီဒီတို့ကမူ မိမိတို့၏ ရင်သွေးများကို အုရဂူဖြင့်သင်ပေးရာ မွတ်စလင်စာသင်ကျောင်းများမှာထက် ဗမာစာဖြင့်သင်ကြားပေးသော ဗမာကျောင်းများတွင်ထားကြရေးကို ပိုပြီးလိုလားခဲ့ကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်ကျောင်းများ၏အရည်အတွက်ကလည်း တက်ရောက်လာသည့်ယောက်ျား လေးနှင့်မိန်းကလေးဦးရေးများလောသည့်ပမာပင် တစတစနှင့် များပြားလာခဲ့ရပါသည်။^{၁)} ဗြိတိသျှ ခရိုင်အရာရှိများ၏ အစီရင်ခံစာများအရ ကလေးများ၏ပညာရေးကို မွတ်စလင်တို့က စိတ်ဝင်စားမှု သန်လာခဲ့သည်ဟုဖော်ပြထားပါသည်။ မွတ်စလင်အများစုနေထိုင်ရာ ကျေးရွာအများပြားမှာပင် ခေါင်းဆောင်များနှင့် အကြီးအကဲများက ကျောင်းတစ်ကျောင်းတည်ဆောက်ရေးကို အထူးဝါယမ စိုက်ထုတ်ကြိုးပမ်းခဲ့ကြပါသည်။

ဤသို့ ဤနှယ်ဖြစ်ခြင်း၏ရလဒ်မှာ မြန်မာနိုင်ငံတွင်ရှိ ဘာသာဝင်အသီးသီး၏ အသိုင်း အဝိုင်းများအလည်တွင် မွတ်စလင်တို့မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့နောက် ဒုတိယအဆင့်မှ စာတတ်မြောက် မှုရှိနေကြ၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့က မွတ်စလင်တို့ထက်သာခြင်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများတွင် အခြေခံပညာကို သင်ကြားခွင့်ရခဲ့ကြ၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။^{၂)} မွတ်စလင်

၁) ၁၉၃၁ ခုနှစ်က ဗမာနိုင်ငံတွင် ပုလတန်း၊ အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းများတွင် မွတ်စလင်ကျောင်းသူ ကျောင်းသားဦးရေမှာ ၃၂၂၆၉ ဦးရှိသည်။ (A. Hamid, ဗမာမွတ်စလင်ပညာရေးကွန်ဂရက်၊ ဒဿအကြိမ်နှစ်ပတ်လည် ၁၉၃၃/ (ရန်ကုန်၊ ဗြိတိသျှဘားမားလုံခြုံစိုက်၊ ၁၉၃၃)စာ - ၃၉၊ ၁၉၄၆ - ၄၇ တိုးကတော့ ၂၇၁၀၅ (မိန်းကလေးက ၇၃၅၁ ဦး ရှိ၏) Union of Burma, Report on the Public Instruction in Burma for the Year 1946-47, ရေလူ - မောင်ကောင်း၊ (ကြီးကြပ်ရေးမှူး၊ အပိုးရုံခြံရေးနှင့် စာရေးကိရိယာ၊ ဗမာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၅၄) စာ - ၂၁-၄၇-၄၉၊ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ကျောင်းနေမွတ်စလင်ကျောင်းသားဦးရေမှာ ၆၃၆၀၈ ထိ ဖြစ်သွား၏။ (ဤစာရင်းတွင် မွတ်စလင်ကျောင်းများပါမပါကို မသိရပါ။ Union of Burma, Directorate of Education, Schools in Burma, by John U. Michaelis (Rangoon, 1959)စာ - ၆၀ ကို ငှုပါ။

၂) ဗမာနိုင်ငံတွင် စာတတ်မြောက်မှုနှိုင်းယှဉ်ဇယား၊ လူတစ်ရာမှာ အသက် ၂၀ အထက် ယောက်ျား

	၁၉၁၁	၁၉၂၁
ဗုဒ္ဓဘာသာ	၆၁၉	၇၀၈
မွတ်စလင်	၂၉၉	၃၅၇

များတွင် အုပ်စုလိုက်အုပ်စုလိုက်အတွင်း စာတတ်မြောက်မှုရာခိုင်နှုန်းချင်းကွာခြားကြပါသည်။ ဥပမာ ပြုရလျှင် ရခိုင်မွတ်စလင်များထက် ဇေရုဗီဒီများက စာတတ်မြောက်မှုရာခိုင်နှုန်းပိုများသည်။ မွတ်စလင်များအကြားတွင် စာမတတ်မှုရာခိုင် နှုန်းအများဆုံးမှာ ရခိုင်မွတ်စလင်များဖြစ်သည်။^{၁)} ဇေရုဗီဒီ မိန်းကလေးများသည်လည်း ပညာရေးအဆင့်အတန်းမြင့်မားကြပါသည်။ ဗမာမွတ်စလင်မိန်းကလေး များမှာ ဗမာ့ခလေးထုံးတမ်းစဉ်လာနှင့်အညီ ကျောင်းနေခွင့်ရကြခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။^{၂)} အထူးသဖြင့် ရန်ကုန်တွင် မွတ်စလင်များက ကျောင်းအများအပြားကို တည်ဆောက်ခဲ့ ကြပါသည်။ ပထမဆုံးအလယ်တန်းကျောင်းကြီးမှာ မဒရ်စော ဗိုတမ္မဒီယာ ရန်ဒေးဇီယား အထက် တန်းကျောင်းဖြစ်ပြီး ၁၈၈၇ ခုနှစ် စောစောပိုင်းကျကျက ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေးကျဆုံးကျောင်းများမှ တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။ ၁၈၉၉ ခုနှစ်အထိ တာလာရေးပညာဆည်း ပူးသက်သက်ကို အလေးကဲခဲ့ပေရာ အစ္စလာမ်နှင့် အူရဒူကိုသာ သင်ကြားခဲ့ပါသည်။ ၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်လိုသင်ကြားမှုကို စတင်ခဲ့ရာမှ အစိုးရသင်ရိုးမာဝိကာကိုရော မွတ်စလင် ရေးရာများကိုပါ တွဲဖက်သင်ကြားခဲ့ပါသည်။ ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင် ဤကျောင်းမှာ အလယ်တန်းကျောင်း အဆင့်သို့ရောက်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၂၇ ခုနှစ်ထိတိုင် ကျောင်း၏စည်းကမ်းမူဝင်သိမ်းအနက် ချွင်းချက် တစ်ရပ်မှာ "အသားဖြူကိုသာ အလေးထားရမည်" ဟူသော အချက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။^{၃)} ဟိန္ဒူ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်နှင့် ခရစ်ယာန်ကျောင်းသားများလည်း တက်ရောက်ပညာဆည်းပူးခဲ့ကြပါသည်။

မိန်းကလေး	ဗုဒ္ဓဘာသာ	၇၄	၁၂၀
	မွတ်စလင်	၁၂	၁၀၀

(Burma, *Census of India*, 1921, Vol. X, *Burma*, Part I, Report compiled by S. G. Grashan [Rangoon, 1923], p - 175) ဥပမာ တောင်ငူခရိုင်တွင် ပထမကမ္ဘာစစ်ကာလက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ၂၄ . ၆၃% က စာရေးစာဖတ်တတ်ကြသည်။ ရခိုင်နှုန်းအားဖြင့် မွတ်စလင်က ၂၄ . ၃၇၊ ခရစ်ယာန်က ၁၇ . ၃၉၊ ဟိန္ဒူက ၁၀ . ၆၃ နှင့် နတ်ကိုးကွယ်သူ ၅% အသီးသီးရှိ၏။ (S. A. Smyth, *Taungoo District Gazetteer*, Vol. A . [Rangoon, 1914], p - 75.

၁) Burma, *Census of India*, 1921, p - 176.
 ၂) ဝန်ထုပ်အလိုက် အသေးစိတ်စာရင်းဇယားကို အောက်ပါကျမ်းများတွင် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။ Details from the respective districts of Burma are to be found in the following sources: Scott, *Burma: A Handbook of Practical Information*, P. 165; Burma, *Burma Handbook*, P. 12; Furnivall, *Colonial Policy and Practice*, P. 13; B. C. Binns, *Amberst District Gazetteer*, Vol. A [Rangoon, 1935], P.95; J.S Furnivall and W. S. Morrison, *Insein District Gazetteer*, Vol. A [Rangoon, 1914], PP.163-164; Hewett and Clague, *Bassein District Gazetteer*, P.116; Searle, *Mandalay District Gazetteer*, P.220; R.B. Smart, *Akyab District Gazetteer*, Vol.A [Rangoon, 1917], PP.207, 209; Stewart, *Kyaukse District Gazetteer*; P.148; U Tin Gyi, *Maubin District Gazetteer*, Vol.A [Rangoon, 1913], P.98; Wilkle, *Yamethin District Gazetteer*, P.156; Williamson, *Shwebo District Gazetteer*, P. 203.

၃) Madrasa Mohammedia Randeria High School, *Golden Jubilee Souvenir: 1906-1956* (Rangoon, n . d), P -10.

မွတ်စလင်များကဲ့သို့ပင် သူတို့နှင့်ဆိုင်ရာ ဘာသာရေးသင်ဆရာများကိုလည်းပဲ ခန့်အပ်ပေးထား ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်ကျမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာအစား မြန်မာဘာသာကို ပြောင်းလဲသင်ကြားလာ ခဲ့ပါသည်။ အထက်တန်းကျောင်းတွင် လက်ရှိကျောင်းသားဦးရေမှာ ၅၀၀ ရှိပြီး အားကစားနှင့်ကင်း ထောက်လုပ်ငန်းများကို အထူးတလည်အားပေးမှုရှိခဲ့ပါသည်။^၉

အခြားအရေးပါလှသော မွတ်စလင်အထက်တန်းကျောင်းကြီးမှာ ၁၈၈၆ ခုနှစ်က တည်ထောင်ခဲ့သော အစ္စလာမီယာကျောင်းကြီး ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဘာသာရေး ပညာကို ခေတ်ပညာနှင့် ပူးတွဲဆည်းပူးနိုင်ရေး ပင်ဖြစ်သည်။ ဤကျောင်းမှာ အစိုးရပညာရေးဌာနမှ တရားဝင်ခွင့်ပြုချက်အရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အရှေ့ဘာသာကောင်းကို အသုံးပြုသင်ကြားသည့် ပထမဆုံး ကျောင်းကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစာနှင့် ဂျပန်စာတို့ကိုလည်း သင်ကြားကြရပါသည်။ နောက်ပိုင်း တွင် အရမီ၊ ပါရှင်းနှင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ စကားတို့ကိုပါ ပြည့်စွက်သင်ကြားခဲ့ပါသည်။ ၁၉၃၅ ခု၊ မေလ ၁ ရက်နေ့တွင် အဆင့်မီအထက်တန်း ကျောင်းအဆင့်သို့ အပြည့်အဝရောက်ခဲ့ပြီး အင်္ဂလိပ်စာဖြင့် သင်ကြားမှုပြုခဲ့သည်။ ကျောင်းပိုင်းမလီ၊ အားကစားဆောင်များ၊ အိပ်ဆောင်များ အပါအဝင်နှင့် အခြားဥစ္စာပစ္စည်းအမြောက်အများရှိခဲ့ပါသည်။ အခြားသောကျောင်းများကဲ့သို့ပင် ဤကျောင်းကလည်း လစဉ်အုရဒူဂျာနယ်နှင့် နှစ်စဉ်အင်္ဂလိပ်စာစဉ်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ရန်ဒေးနီယားကျောင်းကို ရန်ဒေးဆူရတီဘုတ်အဖွဲ့က အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်နှင့်မတူဘဲ ဤကျောင်းကိုကား မွတ်စလင်ဂိုဏ်းဂဏအသီးသီးမှ ကိုယ်စားလှယ် များပါဝင်သောဘုတ်အဖွဲ့က အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြပါ သည်။^{၁၀}

မြန်မာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များမှာ နိုင်ငံအနှံ့တွင် မိဘမဲ့ဂေဟာများဆောက်လုပ်ခြင်းအပါအဝင် မိဘမဲ့ကလေးများအပေါ် အထူးတလည်အရေးပေးစောင့်ရှောက်မှုရှိခဲ့ကြပါသည်။ အများစုမှာ ဗုဂ္ဂလိကပိုင်များဖြစ်ကြပြီး သက်ဆိုင်ရာဗလီမှ မော်လဝီများက ကွပ်ကဲမှုပြုကြရပါသည်။ ရန်ကုန် တစ်ညီတည်းအတွင်းမှာပင် ဗြိတိသျှခေတ်ကပင်စတင်ခဲ့ရာ မိဘမဲ့ဂေဟာငါးခုရှိနေပါသည်။ ယင်းတို့ အနက် တစ်ခုမှာ ၁၉၂၂ ခုနှစ်က တည်ဆောက်ခဲ့ပြီး မဒရ်ဆာ အစ္စလာမီယာ^{၁၁} နှင့် တွဲဖက်

၉) ညွှန်းကြို၊ Madrasa Mohammedia Randeria High School, Annual Magazine, 1957-1958.

၁၀) Islamic School, Annual, Vol I, no.1 (Rangoon: Rangoon Dially News Press, 1935), pp - 67-70.

၁၁) ညွှန်းကြို၊ ၅၁ - ၇ - ၈၁

ထားရှိခဲ့ပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် မဒရိဒ်အစွဲလားပီယာကိုဖယ်ရှားပြီး မွတ်စလင် အထက်တန်းကျောင်းအဖြစ် ရောက်ရှိစေခဲ့ပါသည်။

ဗမာနိုင်ငံတွင် တစ်ခုတည်းဟုဆိုရမည့် မွတ်စလင်အမျိုးသမီးကျောင်းကို ၁၉၂၅ ခုနှစ်က ရန်ကုန်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ပါသည်။ အခုရခဲဖြင့် သင်ကြားမှုအစား ဗမာဘာသာအဓိကဖြင့် ပြောင်းလဲသင်ကြားခဲ့ပါသည်။ ဤကျောင်းမှာ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် အထက်တန်းကျောင်းဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဤကျောင်းတွင် မိဘမဲ့ဂေဟာတစ်ခုလည်းရှိပါသည်။ လက်ရှိတွင် မိန်းကလေးကျောင်းသူ ၄၅၀ ရှိရာ ရှစ်ဆယ်ရာခိုင်နှုန်းမှာ မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပါသည်။ ဆရာဆရာမအများစုမှာ မွတ်စလင်များ ဖြစ်ကြပြီး ယင်းတို့ထဲတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ခရစ်ယာန်များလည်းရှိပါသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်ပွားမီအလွန် ရန်ကုန်တွင် မွတ်စလင်ကျောင်းစုစုပေါင်း ၄၁ ကျောင်း ရှိရာ ဂုဏ်ယူစရာပင်။ ယင်းတို့အနက် ၅ ကျောင်းမှာ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် သင်ကြားသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်ကျောင်း ၂၉ ကျောင်းတွင် ၅ ကျောင်းကသာလျှင် သီးခြားဘာသာရပ်အဖြစ် မြန်မာဘာသာကို သင်ကြားခဲ့ကြသည်။ ကျောင်းများတွင် မြန်မာစာပြဆိုရာများ၏လစာကို ရန်ကုန် မြူနီစီပါယ် ပညာရေးဌာနကထုတ်ပေးပါသည်။ စုစုပေါင်း ၄၁ ကျောင်းတွင် ၁၁ ကျောင်းက အလွတ်ပညာသင်ကျောင်းများဖြစ်ကြပြီး မော်လင်္ဂီများက ကွပ်ကဲကြပါသည်။ ဤမွတ်စလင်ကျောင်း အားလုံးမှာပင် အစွဲလားသင်ခန်းစာကို မသင်မနေရဖြစ်ပါသည်။ ရန်ကုန်မြူနီစီပါယ်အဖွဲ့၏ ပညာ ရေးဆိုင်ရာကြီးကြပ်ကွပ်ကဲမှုကွန်ယက်တွင် မွတ်စလင်ကျောင်းများအတွက် အထူးလက်ထောက် ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲရေးမှူးတစ်ဦးလည်း ပါဝင်ပါသည်။^၁

ဗမာ့မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းဘက်မှ မိမိကလေးများ၏ ပညာရေးအပေါ် အထူးစိတ်ဝင် တစားရှိမှုကပင် နှစ်စဉ်ကွန်ဖရင့်များကျင်းပရေးကို ဦးတည်ပေးခဲ့ပါသည်။ ၁၉၀၅ ခုနှစ်မှစပြီး နောက်ပိုင်းတွင် သီးသန့်ပညာရေးပြဿနာများ(ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပညာရေးကွန်ဖရင့်) ကို အားစိုက်ရည်သန်ခဲ့ကြပါသည်။ အစပိုင်းတွင် ဤကွန်ဖရင့်များကို အိန္ဒိယနိုင်ငံ အလီဂရ်မြို့တွင် ဗဟိုပြုပြီး နှစ်စဉ်အလားတူကျင်းပခဲ့ရာ အိန္ဒိယနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပညာရေးကွန်ဖရင့်၏လက်အောက် ခံအဖြစ်သာ ရှုမြင်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတလွှားရှိ မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ ကိုယ်စားလှယ် များအဖြစ်နှင့် ဤကွန်ဖရင့်များသို့ အိန္ဒိယမွတ်စလင်ရေး ဗမာ့မွတ်စလင်များကပါ တက်ရောက်

၁။ ညွှန်ခဲ့ပြီး။

ခဲ့ကြပါသည်။ နေအင်အားနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်ကြောင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက ပိုပြီးသြဇာခံ့ထယ်
ခဲ့ကြပါသည်။ မွတ်စလင်ကျောင်းအားလုံးမှပင် အူရူဇာသင်ကြားရေးကို မသင်မနေရသင်ကြားရေး
ကို ပြဋ္ဌာန်းရန် သူတို့တော့က အပူတပြင်းအရေးဆိုခဲ့ကြပါသည်။ ဤအချက်ကြောင့်ပင် ၁၉၁၅
ခုနှစ် အစောပိုင်းကစပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာမွတ်စလင်များအကြားတွင် အမြင်ချင်းကွဲ
ပြားသွားခဲ့ကြပါသည်။ ဤနှစ်မှာပင် ဗမာမွတ်စလင်များဘက်က ကျောင်းများတွင် မြန်မာစာသင်
ကြားရေးကို ပထမဆုံးတောင်းဆိုလာခဲ့ကြပါသည်။ တစ်နှစ်ပြီးတစ်နှစ် သူတို့၏တောင်းဆိုချက်ကို
ပြန်လည်သစ်လွှဲစေခဲ့ကြပါသည်။ ဆယ်လေးနှစ်ကြာခဲ့သော်လည်း ဖေရမ်ဒီတို့က သူတို့၏ရည်ရွယ်
ချက်ကို အထမြောက်အောင် ထိထိရောက်ရောက် မစွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြချေ။

မည်သို့ဆိုစေ ၁၉၂၉ ခုနှစ် ပဲခူးပညာရေးကွန်ဖရင့်တွင် မိမိတို့၏တိုးတက်ရာတိုးတက်
ကြောင်းအဖြစ် နောက်လာမည့်သုံးနှစ်အတွင်းတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဆရာများအနေနှင့် ဗမာစာနှင့်
ပတ်သက်ပြီး အတော်အတန် ဗဟုသုတရှိစေရမည်ဆိုပြီး အရေးဆိုခဲ့ကြသည်။ နဂိုကတည်းက
အခြားကိစ္စအများအပြားတွင်လည်း ကွဲနေကြသောမွတ်စလင်များအကြား ရှေ့ဆက်အကွဲအပြဲ
မပေါ်ပေါက်ရေးကို ဟန့်တားသည့်အနေနှင့် အူရူဇာသို့မဟုတ် ဗမာစာဖြင့် သင်ကြားရေးတို့အကြား
စေ့စပ်မှုတစ်ရပ်ကို ရှာကြံရေးကို ကြိုးပမ်းမှုများကို ပြုခဲ့ကြပါသည်။^{၁)} ဤကြိုးပမ်းချက်များကား
အရာမထင်ခဲ့ချေ။ ၁၉၁၃ ခုနှစ်တွင် ဖေရမ်ဒီတို့ကခွဲထွက်ခဲ့ကြပြီး မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်နှစ်ပတ်လည်
ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဗမာမွတ်စလင်ပညာရေးကွန်ဖရင့်ကို ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ သူတို့၏ရည်ရွယ်
ချက်မှာ မိမိတို့၏ဘာသာတရားကို ထိန်းသိမ်းပျောက်ရင်းက ဗမာနှင့်တစ်သားတည်းဖြစ်ရေးကို
အလေးထားသွားရန်ပင်ဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအရာ သူတို့၏ကွန်ဖရင့်ကို သီးခြားရပ်တည်ရေးမှာ မစွမ်းသာကြသ
ဖြင့် အိန္ဒိယဆန်မှုတက်ကို ပိုပြီးစောင်းပေးခဲ့ကြသည်။ ဤတွင် ထိုစဉ်က တက်ကြွစွာရှိနေပြီဖြစ်သော
ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုသမားများနှင့် သဘောထားကွဲခဲ့ကြရတော့သည်။ သူတို့၏ကွန်ဖရင့်ကို
နောက်တစ်နှစ်အကြာတွင် ပျက်သိမ်းပစ်ခဲ့ရသည်။ များစွာသောအိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာ ဗမာ
မွတ်စလင်များဦးစီးခဲ့သော ပညာရေးကွန်ဖရင့်များတွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဗမာနိုင်ငံသားမံယူထားသူ
အိန္ဒိယမွတ်စလင်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဦးရာရှစ်မှာ မွတ်စလင်တို့အလည်တွင် ထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

၁) Hamid, ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅၁ - ၈၄ - ၈၅။

ခြစ်ခဲ့သည်နှင့်အညီ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ကြေညာချက်တစ်ခုထုတ်ခဲ့ရာ၌ မြန်မာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်များကို တခြားမည်သည့်နိုင်ငံမှမသိခဲ့ကြကြောင်းနှင့် သူတို့အနေနှင့် မိမိတို့ဘာသာစကားအရေးပါမှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး အသိအမှတ်ပြုသင့်ကြောင်း ပါရှိခဲ့သည်။ ဗမာဟုခံယူ ဗမာစကားပြောဆိုရာ၌ သာသာရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် အသင်းအပင်းတို့တွင်သာမက နာမည်ကအစ မွတ်စလင်အမည်ထား ခြင်းအစွဲများကို စွန့်ရမည်ဟုဆိုလိုခြင်းကား မဟုတ်ပါ။ တစ်ဖက်မှလည်း ဘာသာရေးအရစုစည်းမှုကို ပြိုပျက်စေမည့်အရာမှန်သမျှကို ဆန့်ကျင်ရှောင်ကျဉ်ကြရမည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာမွတ်စလင်များအကြားတွင်ရှိနေသော အစွဲများကိုပါ ချွတ်ခွာပစ်ရမည်။ နှစ်ဖက်စလုံးက တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြန်အလှန်နားလည်မှုကို တည်ဆောက်ယူကြရမည်။ မွတ်စလင်ဟု သည် သာမညကွဲလွဲမှုများကို ရှေ့တန်း မတင်တတ်သူဖြစ်နိုင်ရမည်ဟူ၏။^၉

အဆုံးတွင် ကွန်ဖရင့်များကား ၁၉၃၈ ခုနှစ်အထိ အမျှင်ပြတ်သွားခဲ့ရတော့သည်။ ဤကွန်ဖရင့်များနှင့် ဆွေးနွေးချက်များကား မွတ်စလင်တို့၏အတွင်းရေးနှင့် ပတ်သက်ခဲ့သွားသော်လည်း မြိတ်သျှအစိုးရအာဏာပိုင်များက ယင်းကိုလုံးဝဥပေက္ခာပြုထားခဲ့ကြသည်။ အစိုးရပညာရေး ဌာနနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကွန်ဖရင့်များက ဘာကိုမှမဝေဖန်ခဲ့သလို အားလုံးသောလူ့အဖွဲ့အစည်း ဝင်များအပေါ် မျှမျှတတသဘောထားခဲ့မှုကိုပါ အားပါးရရပင်ရှိခဲ့ကြသည်။ ပညာရေးဘတ်ဂျက် တိုးမြှင့်ပေးရေးကိုကား အသနားခံခဲ့ကြသည်။^{၁၀} ကျောင်းများတွင် လူထုနှင့်သင့်ရာ အူရဒု သို့မဟုတ် ဗမာစာကို ဆက်လက်သင်ကြားခဲ့ကြသည်။ ယေဘုယျပြောရပါသော် အောက်မြန်မာနိုင်ငံမှကျောင်း များက အူရဒုကိုသင်ပြီး အထက်မြန်မာပြည်ရှိကျောင်းများက မြန်မာစာကိုအလေးကဲကြပါသည်။ ဤယေဘုယျဆိုချက်တွင် ချွင်းချက် များစွာလည်းရှိပါသည်။^{၁၁} ဗမာနိုင်ငံတွင် ပညာရေးကွန်ဖရင့်မှာ ပထမဆုံးသောအသင်းကြီးဖြစ်သလို ယင်းမကွဲလွဲနိုင်တိုင် သင်းကွဲဖြစ်နေသောမွတ်စလင်လူနည်းစု များကို စုစည်းထားနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် ဗမာမွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမှဝင်လာသူမွတ်စလင်များ အကြားတွင် ဘာသာစကား ပြဿနာက ပထမဆုံးထိပ်တိုက်တွေ့ချက်ဖြစ်ပြီး အုပ်စုအုပ်စုအကြား ဝယ် ခါးခါးသီးသီး အမှန်းသို့စေရာလည်းဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကွန်ဖရင့်များတွင်

၉ M . A . Rashid, " The Muslim Youth in Burma," *Islamia School Annual*, 1 (March,1935) 21 - 22, 24.

၁၀ Hamid, ညွှန်းခဲ့ပြီး pp - 8, 78-79.

၁၁ Usha Mahajani, ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၂၃၊ ဦးမြေ ဗမာမွတ်စလင်သမိုင်းအကျဉ်း (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ) စာ - ၈၄၊ ဤအချက်အလက်များကို အများအပြားက စွတ်အားပြင်းအတည်ပြု ပြောကြားခဲ့ကြပါသည်။

ရိုတတ်ပြည်ပညာရေးဆိုင်ရာအခြားအခြားသောပြဿ နာများကိုလည်း ကိုင်တွယ်ခဲ့ကြရပါသည်။

ပညာရေးကွန်ဗရင့်များတွင် ပြဿနာများစွာထဲက မှတ်စလင်များခေါင်းခဲရသောပြဿနာ မှာ ဘာသာရေးပညာနှင့် ခေတ်ပညာရေးရာအပိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ ပညာတတ်အသိုင်းအဝိုင်းက မှတ်စလင်ကျောင်းများ၏ ပညာရေးစနစ်အပေါ် ဝေဖန်ခဲ့ကြပါသည်။ မှတ်စလင်များသည် နေ့စဉ် အတော်ကြီးပြောင်းလဲနေရာ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပြောင်းလဲမှုများတွင် ဝင်ဝင်ထွက်ထွက်နေကြရမည်။ ဤအတွက် လူငယ်များ၏ပညာရေးစနစ်ကလည်း သူတို့အား လုံးဝ လူတစ်လုံးသူတစ်လုံး ဖြစ်စေ ရမည်ဟု သူတို့ကတင်ပြခဲ့ကြသည်။ မူကြိုကျောင်းများကလည်းမရှိပါ။ နားလည်ရန်ခက်ခဲလှသော ကုန်အာန်ကိုသင်ပြီးပြီးချင်းမှာပင် ကလေးများက ခေတ်ပညာကျောင်းကို တန်းတက်ကြရသည်။ ဤအကြောင်းများကြောင့် ယင်းတို့ကို အဆင့်လိုက်သင်ကြားမှုအစား အစွဲလှာပုံအခြေခံများ၊ ဘာသာရေးသမိုင်း၊ ထုံးစံလူတို့ကို နည်းနည်းစီမျှပြီး အသက်အရ လွယ်လွယ်ကူကူနည်းဖြင့် သင်ယူစေခဲ့သည်။ အနောက်တိုင်းကထုံးတမ်းယူပြီး ပညာရေးအထောက်အကူပြုချက်များနှင့် ခေတ်မီ သင်ကြားနည်းစနစ်များကို စံနှိုင်းစေလိုခဲ့ကြသည်။ ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များမရှိသေးသည့်ပြဿနာကလည်း ရှိနေပြန်သည်။ မှတ်စလင်လူငယ်များကို တွေးခေါ်မြော်မြင်တတ်စေရမည်။ ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေး မြင့်မားစေရာပညာရေးမျိုးကို ဦးတည်သင်ယူစေရမည်။ နားမလည်သည်များကို နှုတ်တိုက်ထပ်တ လဲလဲသင်ပုံမျိုးမဖြစ်စေရဟူ၏။

၁၁၁အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် မှတ်စလင်လူငယ်များအား အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပညာရပ်ကို စီစဉ်ပေးသင့်သည်ဟုလည်း တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ဘွဲ့ရကျောင်းသားများမှာ အလုပ်အကိုင် မရဘဲဖြစ်နေကြသည်။ ပညာတတ်ဖြစ်၍ ပင်ပင်ပမ်းပမ်းအလုပ်မျိုးကိုလုပ်ရန် စိတ်မသန်ခဲ့ချေ။ သိက္ခာကျသည်ဟု ထင်ကြသည်။ ကျေးလက်နှင့်မြို့ပြနေလူငယ်များအတွက် သီးခြားပညာရေး အစီအစဉ်များကို ချမှတ်ကြဖို့ရှိသည်။ သင့်တင့်ရာအလုပ်အကိုင်များကို ဖွင့်လန်းလာစေမည့် အိတ် ခွင်ကျပညာရပ်များကို သူ့ကဏ္ဍနှင့်သူ သင်ကြားနိုင်စေရမည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက်ရော အစိုးရ အတွက်ပါ ဝန်ထုတ်ဝန်ပိုင်းကြီးနှင့် တာဝန်ပိစေမည့်ပညာသာ တတ်ခြားလည်း အသုံးမကျသည့် လူတန်းစားရွာပေါ်မလာရေးကို အလေးထားကာကွယ်နိုင်စေခြင်းငှာ ဖြစ်ပါသည်။^{၁)} မိန်းကလေး များ၏ ပညာရေးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း မြန်လည်ပြုပြင်ရေးသမားတို့က ၁၉၃၁ ခုနှစ်က မှတ်စလင် ကျောင်းများတွင် ယောက်ျားလေးနှင့် မိန်းကလေးဦးရေမှာ ရှစ်လေး တစ်လေးအချိုးသာရှိနေပုံကို

၁) ညွှန်းခဲ့ပြီ။ စာ - ၄၀၊ ၅၁၊ ၅၅၊ ၈၁၊ ၈၃။

ထောက်ပြပြီး ဤအဖြစ်ကိုတည်မတ်ပေးရမည်ဟု တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ယောက်ျားကလေးများနှင့် ပိုင်းခြားပြီး မိန်းကလေး၏သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လိုက်ဖက်ရာရာကို ဆည်းပူးစေနိုင်မည် ဆည်းပူးမှုအစီအစဉ်များကို ပိုမိုကျယ်ဝန်းလာအောင် ပြုလုပ်ပေးကြရမည်။ အားကစားကဏ္ဍဖက်မှာလည်း ပါဝင်ပုံအောင်နှင့် ထူးထူးချွန်ချွန်ဖြစ်အောင် ပံ့ပိုးပေးကြရမည်ဟု ထောက်ပြခဲ့ကြ၏။^၅

ပညာတတ်မွတ်စလင်များနှင့် တက္ကသိုလ်ဘွဲ့ရများကို သင်ကြားရေးဖက်ကို အားစိုက်ကြ စေရန် တိုက်တွန်းထားသည်။ သို့မှသာ မွတ်စလင်တို့၏ပညာရေးကိုမြှင့်တင်နိုင်မှာဖြစ်ကြောင်းနှင့် အံမဝင်ခွင့်မကျအနေအထားကို ဖယ်ရှားနိုင်အောင် အရည်အချင်းပြည့်ဆီရာများကို အစားထိုးသွားနိုင်အောင်ဖြစ်၏။ ဆရာအလုပ်ကို စိတ်ဝင်စားလာစေရေးနှင့် လစာလုံလုံလောက်လောက်ရရှိစေရေးကိုပါ ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဟုလည်း တောင်းဆိုခဲ့သည်။^၆ အရဇီကိုနားမလည်ပါက နားလည်ရန်ခက်ခဲလှ၍ အခိုင်အခန့် မြန်မာပြန်ကုန်အာန်ကျမ်းပေါ်ထွန်းစေရေးကို ဆောင်ရွက်ကြရန်ကိုလည်း တိုက်တွန်းခဲ့သည်။^၇ အထက်တွင်ရှင်းပြခဲ့သည့်အတိုင်း မွတ်စလင်ကျောင်းများ၏ကွန်ယက်က ကြီးမားလာပေကြားလည်း မခရစ်တော်တွင်ပညာရေးဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ဆောင်ရွက်ရန် တောင်းဆိုချက်များကိုတော့ ဘာမှမယ်မယ်ရရ ဝါယမစိုက်ထုတ်လုပ်ပေးနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိခဲ့ပါ။^၈

ထို့အပြင် ဗမာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များလူစုလူဝေးက ယင်းတို့၏ကျောင်းများနှင့်ပတ်သက်ပြီး မိမိတို့၏လူဝယ်များအတွက် ကျောင်းချိန်အပြီးကိစ္စရပ်များကိုပါ ဖန်တီးပေးခဲ့ကြပါသည်။ ကျောင်းသားအသင်းများ၊ စာဖတ်ခန်းများနှင့် အချို့သောလူစုများတွင် ကလပ်များတည်ထောင်ထားခြင်း စသည်များကိုရှင်းပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများက ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများအသင်းကို မွတ်စလင်အရေးခပ်သိမ်းကို ဆောင်ရွက်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပါသည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ

- ၅ ညွှန်းပြီ၊ ၅ - ၅၅-၅၇၊
- ၆ ညွှန်းပြီ၊ ၅ - ၅၄၊
- ၇ Rashid ညွှန်းပြီ၊ ၅ - ၂၃၊
- ၈ မွတ်စလင်တို့တွင် အထူးသဖြင့် ဘာသာရေးပညာသင်ပတ်သက်၍ နောက်ပိုင်းခေတ်များမှာလည်း မမေ့မလျော့ခဲ့ကြပါ။ ၁၉၄၆ ခု မေလတွင် ယင်းတော်အရဇီသိပ္ပံမှ ဖော်လဗီ ဟာရုဗ်က ကော်မတီတစ်ရပ်ကို ခန့်အပ်ခဲ့ပြီး ခေတ်နှင့်အညီ ဘာသာရေးလေ့လာနိုင်သည့် အစီအစဉ်များကို ရွေးချယ်တင်ပြစေခဲ့သည်။ ဗမာမွတ်စလင်များသည် ကုန်အာန်ကို နားမလည်ဘဲရှိနေရာ ယင်း၏နက်နဲသိမ်မွေ့မြို့ဟားမှုများကို မခံစားနိုင်ဘဲရှိနေကြသည့်အရေးကိုလည်း အားချင်းပြင်ဆင်ပေးသွားရမည်ဟု ခန့်ခံခဲ့ဖူးသည်။ (Thompson and Adloff, ညွှန်းပြီ၊ ၅ - ၈၉၊ ၁၉၄၆၊ မေလ ၂၀ ရက် ရန်ကုန်ထုတ် ဘာမင်းသတင်းစာ မှ တိုးကာသည်။)

ဤကော်မတီ၏တွေ့ရှိချက်နှင့် ကောက်ချက်တစ်စုံတစ်ရာကိုမှ ကွန်ရက်မသိခဲ့ရပါ။

တက္ကသိုလ်မှာ မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများအကြားတွင် ရင်းနှီးချစ်ကြည်မှုခိုင်မြဲစေရေးနှင့် ကျောင်းသားအရေးကို ဆောင်ရွက်ရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။^၁ မွတ်စလင်ကုသိုလ်ရှင်များ၏ပံ့ပိုးမှုများဖြင့် စာကြည့်တိုက်တစ်ခုကို တည်ထောင်ခဲ့ကြပြီး အင်္ဂလိပ်မြန်မာနှစ်ဘာသာဖြင့် နှစ်ပတ်လည်စာစောင်ကို ထုတ်ဝေခဲ့ကြရာ ဘာသာရေး၊ သမိုင်း၊ နိုင်ငံရေးနှင့် စာပေရေးကဏ္ဍစုံပါရှိသည်။ ဟောပြောပွဲများနှင့် အပတ်စဉ်ဘာသာရေးသင်ခန်းစာများကို ပို့ချခဲ့ကြသည်။ တစ်နှစ်တစ်ကြိမ် ပါတီကျင်းပကြသည်။ စစ်အပြီးတွင် အသင်းကနှစ်ခြမ်းကွဲခဲ့ရာ တစ်ခုက တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများအသင်း ဖြစ်ပြီး တစ်ခုက ဆေးသိပ္ပံကျောင်းသားများအသင်းဖြစ်သည်။ မူလမိခင်အဖွဲ့ကြီးပမာပင် နှစ်ဖွဲ့စလုံးကရည်ရွယ်ချက်လုပ်ငန်းစဉ်များကို သီးခြားစီလုပ်ဆောင်သွားခဲ့ကြပါသည်။^၂

၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်၌ မွတ်စလင် စတူဒင့်(စ)ဆိုစိုင်းတီဂေါ် မွတ်စလင်ကျောင်းသူ ကျောင်းသားများနှင့် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကျောင်းသူကျောင်းသားများအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ပါဝင်ခဲ့သော နောက်ထပ်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ရှိလာခဲ့သည်။ ယင်း၏ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းမှာလည်း လက်တွေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းတိုင်းကအရေးထား စွဲကိုင်ထုတ်ပြန်ကြေညာချက်များ နည်းတူပင် မူဝါဒတစ်ရပ်ကိုစွဲကိုင်ထားခဲ့ပါသည်။ ဆိုစိုင်းယီတီဂေါ်ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရန်ကုန်တစ်နံ တစ်လျားရှိ အသီးသီးသောပညာရေးကျောင်းများမှ မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားတိုင်းကို ပညာတတ်ကြီးများဖြစ်လာစေရေးကို အာရုံစူးဆိုက်သွားစေရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်တိုင်းသည် ပညာရေး၊ လူမှုရေး၊ ဘာသာရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ကိုယ်ကျင့်တရားပိုင်းတွင် ဗလငါးတန် ပြည့်ဖြိုး မပျက်စေရေးနှင့် မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများ၏ အကျိုးစီးပွားနှင့် ရပိုင်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပြုသွားရေး၊ ယေဘုယျအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏ အဆင့်အတန်းကို တိုးတက်စေရေး အကာအကွယ်ပြုပေးရေးနှင့် ဘာသာလူမျိုးအသီးသီးနှင့် ရင်ကြားစေ့မပျက် အပြန်အလှန် ရင်းနှီးချစ်ကြည်စွာ ပူးပေါင်းလက်တွဲဆောင်ရွက်သွားရေး ချစ်ကြည်မှုတည်ဆောက်သွားရေးတို့ ပါဝင်ပါသည်။^၃ ဆိုစိုင်းယီတီဂေါ်က ဟောပြောပွဲများကျင်းပခြင်း၊ ဆွေးနွေးပိုင်းများကျင်းပခြင်း၊ အားကစားပြိုင်ပွဲ များကျင်းပခြင်း(ရန်ကုန်ရှိမွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းများအကြားတွင် ဤသို့လူကြီးလူငယ်များ

၁) Rangoon University Muslim Students Organization, "Constitution," *Annual Magazine* (Rangoon), 1953, p - 45.
၂) ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသားများအသင်း၊ *ခေတ်ကြေဖြင့်ယပွဲစင်း*၊ အတွဲ -၁၊ အမှတ် -၅ (၁၉၅၅-၅၈) နိဒါန်း။
၃) Muslim Student's Society, *Memorandum and Rules and Regulations*(Rangoon, April 16, 1935) pp . 1 - 2.

အတွက် အားကစားလှုပ်ရှားမှုများမှာ အထူးပင် ရေပန်းစားခဲ့ပါသည်။^၉ စာဖတ်ခန်းများဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ စာကြည့်တိုက်နှင့် ကျောင်းသားကလပ်များတည်ထောင်ခြင်းအပါအဝင် အဖွဲ့ဝင်များအတွက် လူမှုရေးပိုင်းအဖြာဖြာကို ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းတို့ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် ဆိုဗီယက်တီသည် ကြေးကျော်သံ (The Cry) ခေါ် နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်းတစ်ခုကို စတင်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ဘာသာရေးနှင့် အထွေထွေဆောင်းပါးများကဏ္ဍစုံပါဝင်ခဲ့သည်။^{၁၀} စစ်အပြီးတွင် ရန်ကုန်တွင် မွတ်စလင်စတူးဒင့်(စ်) ဆိုဗီယက်တီအလှုပ်ရှားမှုများမှာ အတော်ပင်နည်းပါးသွားခဲ့ပါသည်။ စစ်မဖြစ်မီအလျင်ကပင် ယင်း၏ ဦးတည်ချက်နှင့် ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး သဘောထားကွဲလွဲမှုမှာ အတော်ပင်ကြီးမားခဲ့ပေပြားလည်း ရန်ကုန်နှင့်မန္တလေးမြို့များတွင် ၁၉၅၅ ခုနှစ်မှစတင်ခဲ့သော တမန်တော်မွေးနေ့ အထိမ်းအမှတ်များနှင့် တွဲဖက်ပြီး နှစ်စဉ်လှုပ်ရှားမှုများကမူ စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းလှပါသည်။ မိန့်ခွန်းများကို အင်္ဂလိပ် အက္ခရာနှင့် ဗမာစကားတို့ဖြင့်မိန့်ကြားခြင်း၊ အစ္စလာမ်ဘာသာရေးစာမေးပွဲများကို ကျင်းပပေးခြင်းနှင့် ကလေးများအား ဆုများချီးမြှင့်ပေးခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။^{၁၁} ဤသည်မှာ ရန်ကုန်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ နှစ်ပတ်လည်စာစစ်ပွဲများကို တုပပြီးကျင်းပခဲ့ပုံရပါသည်။

၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် မွတ်စလင်စတူးဒင့်(စ်) ဆိုဗီယက်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို အလားတူဖွဲ့စည်းပုံ အလားတူလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်သော စာပေ၊ အားကစားလေ့လာရာအဖွဲ့၊ စာကြည့်တိုက်၊ စာဖတ်ခန်းစသဖြင့် မေမြို့(ပြင်ဦးလွင်) တွင် ဖွဲ့စည်းလှုပ်ရှားခဲ့ပါသည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန် ဆိုဗီယက်အဖွဲ့၏ လက်အောက်ခံဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ မေမြို့ဆိုဗီယက်တွင် အဖွဲ့ဝင် ၁၅၀ ရှိခဲ့ရာ သုံးပုံ တစ်ပုံကျော်ကျော်မှာ မွတ်စလင်များမဟုတ်ကြပါ။^{၁၂}

၉ ပထမဆုံးမွတ်စလင် စရစ်ကတ်အသင်းကို ၁၉၁၂-၁၉၁၃ ခုနှစ်စာစာစာပိုင်းက ဖွဲ့စည်းခဲ့ရာကစပြီး နောက်ပိုင်းတွင် တသီးပုဂ္ဂလအလိုက်ဖြစ်စေ အသင်းအဖွဲ့အလိုက်ဖြစ်စေ ကျောင်းများအလိုက်ဖြစ်စေ မွတ်စလင်အားကစားအဖွဲ့အမျိုးမျိုးကို ဖွဲ့စည်းလာခဲ့ကြသည်။ (A . M . Ismail "Muslim Cricket Clubs: 1907-40". *The Cry* (Rangoon) n . v . (1953-54).

၁၀ *The Cry* (official organ of the Muslim students Society, Rangoon), n . v . (1953-54), and n . v . (1946), 21.

၁၁ *The Cry*, n . v . (1946, pp . 89-93; Khin Khin Su, op-cit, pp . 53-54; Syed M . A . Majeed, "The Muslim Students Society Report, 1953 - 54", *The Cry*, n . v . (1953-54).

၁၂ Mohammed Shreef, "Annual Report of the Muslim Students Society, Maymyo, for 1952-53", *The Cry*, n . v . (1953-54); Muslim Students' Society, Eleventh Annual Report, Jan, 1 to Du - 31, 1960. {Maymyo. n . d}.

စစ်အပြီးတွင် ပြန်လည်နေရာချထားရေးလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရေးတွင် ကူညီရန် အတွက် မွတ်စလင်စတူးဒင်(စ) ဆိုစိုင်းတီ၏ကမ္မကထာဖြင့် ရန်ကုန်မြို့တွင်ရှိသမျှသော မွတ်စလင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ကိုယ်စားလှယ်များကို ဖိတ်ကြားကာ မွတ်စလင်ပရဟိတနှင့် ပြန်လည်နေရာချ ထားရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဤအဖွဲ့က မုဆိုးမများနှင့် မိဘမဲ့ကလေးများ ကူညီပံ့ပိုးခဲ့ပြီး အစိုးရထံမှ ထောက်ပံ့မှုရရေးကိစ္စရပ်များတွင်ပါ ပါဝင်ကူညီပေးခဲ့ကြပါသည်။^၉

မွတ်စလင်စတူးဒင်(စ) ဆိုစိုင်းတီက ဦးဆောင်အစရှိပြပေးခဲ့သော အရေးပါလှသော စီမံကိန်းကြီး မှာ မွတ်စလင်ကုသိုလ်ဖြစ်ဆေးရုံနှင့် ဆေးမက်ဆိုင်ရာကူညီမှုအဖွဲ့တို့ဖြစ်ကြသည်မှာ သံသယဝင် ဖွယ်ရာမရှိပါ။ ယင်းတို့ကို ၁၉၃၇ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၅ ရက်နေ့က စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆိုစိုင်းတီ၏အဖွဲ့ဝင်များမှာ လူမှုရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို ယင်းအဖွဲ့စတင်ခဲ့ချင်းချင်း ၁၉၂၃ ခုနှစ်အတွင်း ပထမရက်ကစပြီး ပြုလုပ်လာခဲ့သည်။ ယခုတော့ မွတ်စလင်လူ့အစုအဝေးသည် ရန်ကုန်တွင် အရေးပါလှသောအပိုင်းကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်နေခြင်းနှင့်အတူ အခြားသောလူ့အဖွဲ့အစည်း များနှင့်မခြား တူညီမျှသောအခွင့်အရေးများကို တန်းတူအပြည့်အဝခံစားခဲ့ရသောကျေးဇူးကို နှလုံး သွင်းပြီး ထူးထူးခြားခြား တစ်ခုခုကိုလုပ်ပေးသင့်ပုံကို သဘောပေါက်ကာ ဤသို့စတင်အကောင် အထည်ဖော်ပြုလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။^{၁၀} ဤဆေးရုံမှာ အစပိုင်းတွင် ကုသိုလ်ဖြစ်ဆေးပေးခန်း အဖြစ်စတင်ပြီး လှုပ်ရှားခဲ့ရာက ယခုအခါတွင် အဆောင်ဆယ်တစ်ဆောင်ရှိရာ ဝရာမဆေးရုံကြီး တစ်ခုနှင့် သူနာပြုသင်တန်းကျောင်းတစ်ခုပါတွဲဖက်ပြီး ရှိနေပြန်ပြီဖြစ်သည်။ လူမျိုးဘာသာမခွဲခြားဘဲ ဆင်းရဲသားအားလုံးအတွက် ရည်ရွယ်ဖွင့်လှစ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ စတင်သည်မှ ၁၉၆၁ ခုနှစ်အထိ လူနာလေးသန်းခန့်ကို ကုသပေးခဲ့သည်။ ယင်း၏ထက်ဝက်မရှိတန်ရှိမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ပါ သည်။^{၁၁} ဆေးရုံအဆောက်အအုံနှင့် ချဲ့ထွင်မှုများတွင် မွတ်စလင်တို့၏ ထည့်ဝင်လှူဒါန်းငွေက ပင်မဖြစ်ပါသည်။ ဆေးရုံအဖွဲ့ဝင်မွတ်စလင်များ၏ လစဉ်ကြေးအပါအဝင် ရပ်ကန်လပြတ်အတွင်း အထွေထွေကောက်ခံရရှိငွေများ ဗမာနိုင်ငံအစိုးရ ရန်ကုန်စည်ပင်သာယာဌာနနှင့် မြို့တော်အတွင်းရှိ

၉ Muslim Free Dispensary and Medical Relief Society, *Annual Report*, 1961 (Rangoon, n. d.) p - 4.

၁၀ Muslim Free Dispensary and Medical Relief Society, *Annual Report*, 1961, (Rangoon, n.d.), p - 4.

၁၁ ညွှန်းခဲ့ပြီး ၅၁ - ၂၆၊ လူနာစုစုပေါင်း ၃၇၂၁၄၀၀ ဦးတွင် မွတ်စလင်က ၁၉၆၈၅၇၉ ဦးရှိပြီး မွတ်စလင်မတုတ်သူက ၁၇၃၂၈၃၉ ဦး ရှိသည်။

ကလပ်အသင်းများမှ လှူဒါန်းထည့်ဝင်ငွေများဖြင့် ရန်ပုံငွေကို ရရှိစေခဲ့ပါသည်။ နှစ်ပေါင်းများစွာအထိ ဝိုင်၊ အမ်၊ စီ၊ အေ အဖွဲ့သည်လည်း အမြဲရန်ပုံငွေထည့်ဝင်ခဲ့ပါသည်။^၉

အဓိကအားဖြင့် မွတ်စလင်တို့ဘက်ကထည့်ဝင်သောကောင်းသ်ငွေဖြင့် မွတ်စလင်လူနာများ အတွက် စရိတ်စကကို လုံလုံလောက်လောက်ထောက်ပံ့နိုင်ခဲ့သော်ငြားလည်း မွတ်စလင်မဟုတ် သောလူနာများအတွက်မှာ စရိတ်စကက လိုငွေပြခဲ့ပါသည်။ ဤအခက်အခဲကို ဆေးရုံက မွတ်စလင် လူမမာများအတွက် သဒ္ဓါကြေးအဖြစ် စတီကောက်ယူခဲ့ခြင်းဖြင့် ကျော်လွှားခဲ့ပါသည်။ အလွှာဟဲ့အ တွက် လိလွှာဟဲ့ခေါ် သီးသန့်ရန်ပုံငွေကို ထားရှိစေခြင်းနည်းလမ်းအရ ဖြေရှင်းသွားနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဆေးရုံက လူနာများအတွက် အစားအသောက်ကို တာဝန်မယူခဲ့ချေ။ ဆွေမျိုးများ သို့မဟုတ် မိတ်သဟဟများ သို့မဟုတ် စေတနာရှင်များက ပြင်ပမှ ပေးပို့ကြရပါသည်။ ဝက်သားဟင်းကိုပင် အခြေအနေအရ ယူခွင့်ပေးခဲ့ပါသည်။ ဆရာဝန်အများစုမှာ မွတ်စလင်မဟုတ်သည့် ဆရာဝန် အချို့ကအစ စေတနာဝန်ထမ်းတာဝန်ယူပေးခဲ့ကြသည်။ သူနာပြုများနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဆေးရုံဝန် ထမ်းတို့ကို လစာပေးပါသည်။ သူနာပြုအားလုံးပင် မွတ်စလင်မဟုတ်သူများဖြစ်ကြသည်။^{၁၀} ဆေးရုံ၏ဒါရိုက်တာ ဘုတ်အဖွဲ့ဝင်များကို ရန်ကုန်မြို့မှ မွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်များ ကုန်သည်များနှင့် လူသိများသောဘုတ်သံသရေကြီးကဲ့သို့များနှင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင်စတုဒင်(စ) ဆိုစိုင်းတီ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ဘုတ်အဖွဲ့တွင် ပြင်ပအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ငါးဦးပါဝင်ပါသည်။ ဤဆေးရုံမှာ ယင်း၏လူမမာများကိုသာမက မွတ်စလင်သက်ကြီးဂေဟာ အဖီဖီယပ် ရန်ကုန်နှင့် မွတ်စလင်

၉ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၈ - ၇၊ ထို့အပြင် ယင်းဆေးရုံ၏ ၁၉၅၃-၅၄၊ ၁၉၅၅-၁၉၅၇၊ ၁၉၅၈ နှင့် ၁၉၅၉ ခုနှစ်များ၏ နှစ်လည်အစီရင်ခံစာများကိုလည်း ကြည့်ပါ။

၁၀ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်မိန်းကလေးများမှာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းကို စိတ်ပါလှကြချေ။ ဗမာနိုင်ငံရှိ ကျန်းမာ ရေးဌာနများတွင် ကရင်နှင့် ကချင်တိုင်းရင်းသူ ရေစ်ယာန်အမျိုးသမီးများက သူနာပြုလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ကြသည်။ အမျိုးသမီးတိုင်းရင်းသူများနှင့် ဗမာအမျိုးသမီးအမျိုးလည်း လုပ်ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ ရေစ်ယာန်သာသနာပြုများက ဆေးဝါးကုသစောင့်ရှောက်မှုစက်တွင် အာထန်ကြံ့ပြစ်ပုံရပါသည်။ နောက်တစ်ခုမှာ သူနာပြုဟူသည် ဝတ်လုပ်စလစ် ယောက်ျားများနှင့် လူသေများနှင့်ထိတွေ့ရှုခြင်းကို ဗမာ့အမြင်အရ အောက်တန်းကျသည်ဟု ခံယူထား၍လည်း ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်စေရာရှိပါသည်။

၆၉၉ > မြန်မာ့ပြေပွဲ မှတ်တမ်းများ

အလယ်တန်းကျောင်းများမှ ကလေးများကိုပါ အခမဲ့ဆေးဝါးကုသပေးခဲ့ပါသည်။^၉

ဗမာနိုင်ငံရှိ အခြားဆေးရုံအားလုံးနည်းတူပင် မွတ်စလင်ကုသိုလ်ပြစ်ဆေးရုံကိုလည်း
ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းစစ်အစိုးရလက်ထက်တွင် ပြည်သူ့ပိုင်ပြုခဲ့ပါသည်။

---

၉ Muslim Free Dispensary နှင့် Medical Relief Society, *Annual Report*, 1961 (Rangoon, n. d) p - 9 နှင့် the *Annual Report* for 1953-54, 1958 နှင့် 1959.

ဗမာ့မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များ

ဗမာ့ မွတ်စလင် ဆိုစိုင်းတီ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာပြီးနောက်ပိုင်းတွင် သူတို့၏စံနမူနာ အကြီးအကျယ်ဩဇာညောင်းခဲ့ရာက ရန်ကုန်မြို့တွင် ဗမာ့မွတ်စလင်တစ်ခုကလည်း အလားတူလှူပေးရေးအသင်းအပင်းတစ်ခုကို ဟောပြောပွဲများ၊ အားကစားပွဲများ၊ စာကြည့်တိုက်၊ ကလေးသူငယ်လှုပ်ရှားမှုများ၊ မွတ်စလင်ကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ထောက်ပံ့မှု၊ လှူပေးရေးအရပ်ရပ်များအပါအဝင် အမျိုးမျိုး ထွေထွေသောအိန္ဒိယမွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များ၏ ကျွန်ုပ်လှုပ်ရှားမှုများပါ ပါဝင်ပြီး ဖွဲ့စည်းနိုင်ရန် တာဆွဲခဲ့ကြသည်။ ၁၉၀၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၂ ရက်နေ့က ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဗမာ့မိုဆလင်ဆိုစိုင်းတီ (BMS) တွင် ဤအဖွဲ့ကို ဗမာနိုင်ငံတွင် ဗမာ့မွတ်စလင်ဟု သိထားကြသူများသို့မဟုတ် ဖေရဝါဒီများသို့မဟုတ် အိန္ဒိယဗမာကပြားများ၏အဖွဲ့ဟု ဝိသေသပြုထားသော်လည်း အိန္ဒိယမွတ်စလင်အများအပြားကလည်း အသင်းဝင်အဖြစ်ပါရှိခဲ့ပါသည်။^၁ ဆိုစိုင်းတီအနေနှင့် ဗမာနိုင်ငံ၏ အခြားအရေပါသောမြို့ကြီးများတွင် အဖွဲ့ခွဲများဖွဲ့စည်းရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သော်လည်း ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များအထိ ဤရည်မှန်းချက်က တာမှန်ဖြစ်မလာခဲ့ပါ။^၂ ဆိုစိုင်းတီမှာ ကြာရှည်ကားမတည်တန်ခဲ့ပါ။ အင်မတန်ချမ်းသာကြွယ်ဝပြီး အလှူအတန်းရက်ရောလှသော ဦးဘအိုဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးက ငွေကြေးအရပ်ပိုးခဲ့သော်လည်း ကံအကြောင်းက မလှရှာခဲ့ပါ။ ဆိုစိုင်းတီအတွက် အသင့်တော်ဆုံးကား သူပင်ဆိုကာ ဦးဘအိုကိုပင် ရာသက်ပန်ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် အဖွဲ့ဝင်များက ခန့်ထားခဲ့ကြပါသည်။^၃

ဗမာ့မိုဆလင် ဆိုစိုင်းတီသည် နှစ်အတော်ကြာကြာအထိ ဗမာ့မွတ်စလင်တို့၏ တစ်ခုတည်းသောအဖွဲ့အစည်းကြီးအဖြစ် ရှိခဲ့ပါသည်။ ဤအတွက် သူဟာနှင့်သူကား ယေဘုယျအားဖြင့် ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏ ကိုယ်စားပြုအဖွဲ့ဆိုပြီး ထင်တစ်လုံးနှင့်ရှိနေခဲ့သည်။ ထိုအသိုင်းအဝိုင်း

၁) Burma Moslem Society, *Silver Jubilee Number, 1904-1934* (Rangoon: Rangoon Sally News Press, 1935), p - 17.

၂) ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၁၉၊ အောက်ချေ မှတ်စု ၃ ကိုလည်း ကြည့်ပါ။

၃) ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၂၆၊ ၁၉၃၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်စွဲဖြင့် ဦးဘအိုသို့ ဂုဏ်ထူးဆောင်လက်မှတ်ကို ထုတ်ပေးချက်။

၏အခွင့်အရေးများကို ဖန်တီးပေးသည့် ကာကွယ်ပေးသည့် အခွင့်အာဏာရှိအဖွဲ့အသွင် ရှိနေခဲ့ပါသည်။^၁ ဆိုနိုင်တီအနေနှင့် ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏အမည်ကိုကိုင်ပြီး ထိုလူထု၏တောင်းဆိုချက်များပါဝင်သော အသနားခံစားမှုများကို အမျိုးမျိုးသောခြိတ်သျှရုံစမ်းရေးကော်မတီသို့လည်းကောင်း၊ ခြိတ်သျှတုရင်ခံသို့လည်းကောင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ အလည်အပတ်ရောက်လာကြသော ယူဂိုလ်အများအပြားထံသို့လည်းကောင်း တင်သွင်းခဲ့ကြပါသည်။ ဆိုနိုင်တီ၏ခေါင်းဆောင်များက လော့ဒ် ချမ်းစမ့်စ် (Lord Chamsford) ၁၉၁၁ ခုနှစ်က ဗမာပြည်သို့လာခဲ့စဉ်ကရော နောက်ပိုင်း ၁၉၁၇ ခုနှစ်အဆုံးပိုင်းလာစဉ်ကရော သူထံအကူအညီတောင်းခံခဲ့သည်။ ဒီး၊ အက်စ်၊ မွန်တဂူ (E. S. Montague) အိန္ဒိယသို့အလည်အပတ်လာရောက်ခဲ့စဉ်က ခြိတ်သျှအစိုးရ၏သုံးသပ်မှုအောက်မှဖွဲ့စည်းပုံကို ပြန်လည်ပြုပြင်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဗမာအစိုးရ၏အရာရှိကောင်းများမှတစ်ဆင့် မှတ်တမ်းတစ်ခုကိုလည်း သူထံသို့ပါးခဲ့ကြပါသည်။^၂

ဘားမား ဗိုလ်ချုပ်ဆိုနိုင်တီက ဗမာမွတ်စလင်တို့၏အကျိုးစီးပွားများအတွက် အကာအကွယ်ကို တောင်းဆိုခဲ့ကြရာ အထူးသဖြင့် ဥပဒေပြုကောင်စီတွင် သီးခြားပါဝင်ခွင့်ကိုမြစ်သည်။ ဗမာအစိုးရက ဆိုနိုင်တီ၏တောင်းဆိုချက်အပေါ် ပြန်ကြားခဲ့ရာ၌ ယင်းတို့အမြဲတမ်းနေထိုင်ကြရာ ဒေသများမှ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ်နှင့် ဥပဒေပြုကောင်စီတွင် ဧရမီဒီများကလည်း ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင် ရွေးချယ်ခွင့်ရှိပါသည်ဟူ၍ မြစ်၏၊ ရွေးချယ်ခံအဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ဥပဒေပြုကောင်စီတွင် လုံလောက်သောကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် မရခဲ့သောအခြေအနေတွင်မူ လျာထားချက်ဖြင့် ပြည့်စွက်ခန့်ထားရေးဟူသော အခြားသောလူနည်းစုများဘက်က အလားတူတောင်းဆိုချက်အတိုင်းပင် ပြည့်စွက်လျာထားမှုများကို ဆွေးနွေးစဉ်းစားပေးပါသည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။^၃

၁) Burma Moslem Society, Annual Report for the Years 1927-1928-1929 (Rangoon: New Light of Burma Press, n . d), p - 17.

၂) ပြည့်စွက်မှုများတွင် ဗဟိုလေ့ရှိ မွတ်စလင်လူငယ်များသမဂ္ဂဆိုပြီး အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ရှိခဲ့ရာ ဆိုနိုင်တီနှင့်တူပြီး ယင်းခေါင်းဆောင်ရေး လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ (ညွှန်းဆိုပြီး ၅ - ၁၆) ဤသမဂ္ဂနှင့်ပတ်သက်၍ရော ဤကာလများက အခြားဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့ငယ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီးရော အသေးစိတ်ကို မပြောနိုင်ပါ။ ဒေသဆင့်ဆက်ပိုပြီး အရေးပေါ်ခွင့်ပင်ဖြစ်၏။ ၁၉၃၇ မှ ၁၉၃၉ ခုနှစ်အထိ အထက်ဗမာပြည်မှလည်း ယင်းသို့သောအဖွဲ့ ၁၂ ဖွဲ့က ဆိုနိုင်တီနှင့် ဆက်သွယ်ခဲ့ပါသည်။ ဤစာရင်းကို Burma Moslem Society, Twenty Ninth and Thirtieth Annual Report for 1937-38-39 (Rangoon, n . d) p - 14 တွင် တွေ့ရ၏။

၃) ချမ်းစမ့်စ်နှင့် မောင်တရုတို့အလည်အပတ်လာအပြီး အိန္ဒိယအတွက် ဦးစည်းပုံဥပဒေအသစ်ကို ထုတ်ဝေခဲ့ရာ၌ ဗမာနိုင်ငံ ပေါ်တော့ပါး ၁၉၂၃ ခုနှစ် နွေထိုလထိတိုင် ဤဦးစည်းပုံဥပဒေကို ဗမာနိုင်ငံအတွက် အသုံးမပြုခဲ့သေးပါ။

၄) BMS, Silver Jubilee, p - 23 ; p - 22 ကိုလည်းရှုပါ။ ချမ်းစမ့်စ်နှင့် မွန်တဂူတို့၏ ၁၉၁၉ ခုနှစ် ပူးတွဲအစီရင်ခံစာအရ ဗမာနိုင်ငံသည် အိန္ဒိယမှပုဂ္ဂိုလ်၍ ယင်းတို့၏ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုတွင် ချန်လှပ်ထားခဲ့ရသည်ဟုလည်း

ဆိုစိုင်းတီက ဆာ ဂျွန် ဆိုင်းမွန်း ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်အပြီးတွင် ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်ဟု ညွှန်းဆိုလေ့ ရှိကြသော ကော်မရှင်ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေရေးရာကော်မတီအတွက် ပြင်ဆင်မှုများကို ကုန်ကျစရိတ်ဖြည့်ကြသည်။ ဤကော်မရှင်ကို ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်က အာဏာသက်ဝင်ခဲ့သော ၁၉၁၉ အိန္ဒိယအစိုးရဥပဒေစကား ရုပ်များ (The Montague-Chelmsford Law) အောက်တွင်ခန့်အပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ၁၉၂၀ နှစ်ကျမှ အသက်ဝင်ခဲ့ပါသည်။ အိန္ဒိယတွင် လွတ်လွတ်လပ်လပ်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အကောင်အထုံး နည်းကို ထောက်ခံတင်ပြရန်နှင့် ခိုင်အာခံစနစ်အရအုပ်ချုပ်ရေးကို စူးစမ်းရန်အတွက် ကော်မရှင် အနေနှင့် ဆယ်နှစ်တာအတွက် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးထားခဲ့ပေသည်။ ဗမာပြည်သည် ထိုစဉ်က အိန္ဒိယ၏ပြည်နယ်တစ်ခုအဖြစ်သာရှိခဲ့ပေရာ ဤအတွက်ကြောင့်ပင် ကော်မရှင်က ရည်ညွှန်းခဲ့ရာစကားရုပ်များအတွင်းတွင် ပါဝင်နေခဲ့ပေသည်။ ပြည်နယ်တိုင်းပြုကောင်စီများအတွင်း မှနေပြီး အိန္ဒိယပြည်နယ်များမှ ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းအတွက် ပြည်နယ်ဆိုင်ရာကော်မတီတစ်ရပ်ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ယင်းက ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်၏ ညွှန်ကြားချက်အောက်မှ ပူးတွဲပြီးဆောင်ရွက်ရ သည်။ မည်သို့ဆိုစေ ဤအကူကော်မတီများမှာ ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်၏ အပြီးသတ်အစီရင်ခံစာ မှကြမ်းပိုင်းတွင် ပါဝင်ခွင့်မရှိကြချေ။

မြန်မာနိုင်ငံမှလည်း ယင်းသို့သောကော်မတီတစ်ရပ်ကို ခန့်အပ်ခဲ့ရာ အဖွဲ့ဝင်နှစ်ဦးမှာ မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။^၁ ဗမာနိုင်ငံတွင် အဓိကနိုင်ငံရေးပါတီများဖြစ်ကြသည့် အိန္ဒိယမှ ကွန်ဂရက်စ်ပါတီလိုမျိုးအဖွဲ့များက ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်ကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ကော်မရှင် က ၁၉၂၉-၃၀ နှစ်များတွင် ဗမာနိုင်ငံသို့ အလည်အပတ်ရောက်ခဲ့ပေရာ ဗမာအစိုးရနှင့် ထိတွေ့ ခဲ့သည်။ များစွာသောကုန်သည်ကြီးများအသင်း၊ ထင်ပေါ်လူသိများသူများ၊ လူနည်းစုကိုယ်စား လည်းများနှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဂုဏ်သရေရှိလူကြီးမင်းများနှင့် ဘားမားမွတ်စလင်ဆိုစိုင်းတီအဖွဲ့ များပါဝင်ပြီး မှတ်တမ်းတစ်ခုကို တင်သွင်းခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင် ရှေ့တွင် ပုဂ္ဂလိက သီးခြားအဖြစ်နှင့် ဆက်သွယ်ခဲ့ကြသည်။

ဆိုစိုင်းတီက ယင်း၏မှတ်တမ်းကို ၁၉၂၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် တင်သွင်း ခဲ့သည်။ ယင်းတွင် ဗမာမွတ်စလင်များကို (၁)ဗမာစစ်စစ် သို့မဟုတ် (၂) သွေးဇနာထိမ်းမြားရာက

၁) Simon Report, Vol.III, Report of the Burma (Provincial) Committe, p - 510. နှစ်ဦးမှာ ထင်ရှားသောမွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်များဖြစ်ကြသော ယုစုန် နှင့် မစ္စတာ အင်ရီတို့ ဖြစ်၏။ Usha Mahajani ညွှန်ကြား၊ စာ - ၅၄ ၅၆ နှင့် Cady, Hisrory of Modern Burma, pp - 294-295 တို့လည်း ရှိ၏။

ထွန်းကားလာကြသူများ သို့မဟုတ် (၃) အိန္ဒိယမွတ်စလင်မိဘများက ဖွားမြင်ခဲ့သော တိုင်းရင်းသားများ သို့မဟုတ်(၄) မဟာနိုင်ငံတွင် ထာဝရအခြေစိုက်ပြီး နေထိုင်ခဲ့ကြသည့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များဆိုပြီး ခွဲခြားဖွင့်ဆိုထားခဲ့သည်။^{၁)} လုပ်ငန်းခွင်ရာသီကာလမျိုးမှ ယာယီရောက်လာကြပြီး လုပ်ငန်းပြီးသည်နှင့် အိန္ဒိယသို့ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားခဲ့ကြသော ယာယီလုပ်သားများကိုကား ထည့်သွင်းမပြတ် ရန်လှုပ်ထားခဲ့ပါသည်။ ဤမှတ်တမ်းတွင် မြန်မာမင်းလျာလက်ထက်က မွတ်စလင်တို့၏ အနေအထားကိုအကျဉ်းအားဖြင့်ပုံဖော်ထားပြီး မဟာနိုင်ငံရှိမြို့ကြီးများနှင့် ကျေးရွာများတွင် မွတ်စလင်များ ဖြန့်ကျက်နေထိုင်ကြပုံကို ပြသထားခဲ့သည်။ ဤမှတ်တမ်းလွှာတွင် ဤမွတ်စလင်များမှာ တိုင်းတပါးမှဝင်လာကြသောကုန်သည်များ၊ စစ်သားများနှင့် နှစ်ရာပေါင်းများစွာကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် အခြေစိုက်နေထိုင်သွားခဲ့ကြသူများ၏ အဆက်အနွယ်များဟု တင်ပြထားသည်။ ဤအတွက်ကြောင့် သူတို့ကိုလည်း အခြားသောတိုင်းရင်းသားများ၏ မျိုးဆက်များနည်းတူ ဗမာဟူ၍ သတ်မှတ်ပြီး တစ်တူအခွင့်အရေးရှိစေရမည်ဟု ဆိုထားသည်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်သည့် ဘာသာကသာ ကွာခြားပေသည်ဟု၏။^{၂)}

ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒီလှုပ်ရှားမှုက "ဗမာကို ဗမာကသိရေး" ဟု ကြွေးကျော်ခဲ့သည်။ ဤသည် ဥပဒေအရတောင်းဆိုမှုပင်။ သို့သော် အစိုးရက "ဗမာဟူသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဗမာဆိုပီး အနက်ဖွင့်ခဲ့သည်။ ဗမာမွတ်စလင်များကိုကား ကုလား သို့မဟုတ် တိုင်းတပါးမှကူးလာသူများဟု ကင်ပွန်းတပ်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ဤပေါ်လစီက အသိုင်းအဝိုင်းခံလုံခြုံမှုကို အန္တရာယ်ပြုလာခဲ့သည်။ ယခင်က (ဗမာတုရင်များလက်ထက်တုံးက) ဤအခြေအနေမျိုးမရှိခဲ့ဘူးချေ။ ဤအတွက်ကြောင့် မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်းက မဟာနိုင်ငံရှိ အခြားသောလူနည်းစုများကို ချီးမြှင့်ထားရာ အထူးကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ အနာဂတ်ရေးဆွဲမည့်ဥပဒေတွင် မွတ်စလင်များအား မဟာနိုင်ငံသားစင်စစ်အဖြစ် ချွင်းချက်မရှိလက်ခံပြီး သူတို့၏အခွင့်အရေးများကို စောင့်ရှောက်ကာကွယ်ပေးရမည်။ မွတ်စလင်တို့အား ယင်းတို့ ကိုးကွယ်ရာဘာသာတရားကို အကြောင်းပြုပြီး ဗမာမဟုတ်ဟုသတ်မှတ်ရာမဖြစ်စေရ။^{၃)} တောင်းဆိုမှုမှာ အားလုံးသောခရိုင်

၁) ဆိုင်းပွန်းဂေဟ်မရှင် (Royal Statutory Commission) သို့ တင်သွင်းခဲ့သော ဗမာမွတ်စလင်အမျိုးသားများ၏ သဘောထားပျက်ကြမ်းကို BMS, Annual Report for the year 1927-28-29, pp . 19 - 26 တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။

၂) ညွှန်းဆိုပြီး၊ နှာ - ၂၀၊
၃) ညွှန်းဆိုပြီး၊ နှာ - ၁၉ - ၂၁။

အဖွဲ့အစည်းများ၊ စည်ပင်သာယာရွာများ၊ ပညာရေးဘုတ်အဖွဲ့များနှင့် အခြားသောပြည်သူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် နေရာတိုင်း၌ ဆယ်ရာခိုင်နှုန်းအထိ လုံလောက်သောကိုယ်စားလှယ်ရရှိစေရမည် ဟု ဖြစ်၏။^၁ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဆိုခိုင်တီယီက မျိုးနွယ်ကို အခြေခံပြီး ကိုယ်စားလှယ်စနစ်ကို မလိုက်ခြင်းက အမျိုးသားနှင့်နိုင်ငံကို ပိုပြီးအကျိုးရှိစေပါသည်ဟုလည်း ဝန်ခံထားခဲ့သေးသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာအများစုကြီး၏ သဘောထားကြောင့် အာမခံချက်မရှိမှာကိုပိုးရိမ်မိ၍ မလွှဲသာလှ၍ တောင်းဆိုခြင်းပါဟုဆိုထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုပုဂံမှ နိုင်ငံရေးအရ ရန်လုံမှုက ကြီးထွားလာခဲ့ပေရာ ဗမာ့မွတ်စလင်တို့အဖို့ အရွေးခံရစရာ အခွင့်အလမ်းအလားအလာမရှိမှာစိုး၍ဟု အကြောင်းပြထား၏။^၂

ပြည်သူ့ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပွဲတွင် မွတ်စလင်တို့လည်း သင့်မျှသောအမျိုးအရပါရှိရေး တောင်းဆိုချက်မှာ သဘောထားမူကြမ်းမှာလည်း ပါရှိပါသည်။ မကြာမီနှစ်များအတွင်းက မိမိတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းဝင်များမှာ ခွဲခြားခွဲခြားပြုခြင်းတို့ကိုခံရကြောင်း အထူးသဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရေး ကိစ္စတွင် နိုင်ငံခြားသားဟု သတ်မှတ်ခံရမှုကို ခံစားချက်ကရှိခဲ့ကြသည်။^၃

ပညာရေးဖက်တွင်လည်း မူကြမ်းအဆိုရှင်များက ဗမာနိုင်ငံ၏မွတ်စလင်များ၏ ပညာရေး တိုးတက်မှုကို ချဉ်းကပ်တက်လှမ်းစေနိုင်မည့် အစိုးရသဘောထားကိုပါ တောင်းဆိုထားခဲ့သည်။ မိမိတို့၏ရင်သွေးများအတွက် အထက်တန်းပညာ၊ စာပေနှင့် နည်းပညာအရေးတို့အတွက် လုံလုံလောက်လောက် ရန်ပုံငွေကို ပံ့ပိုးသင့်ကြောင်းကိုပါ အရေးဆိုထားသည်။ ပညာရေးဘုတ်အဖွဲ့များနှင့်

၁ ထိုစဉ်က ဗမာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေက စုစုပေါင်း လူဦးရေ၏ လေးရာခိုင်နှုန်းထက်မပိုပါ။ (ဗမာ့စာပေတွဲ (က) တိုက်ပီ)။

၂ BMS . ညွှန်းပုံဦး။ ၅၈ - ၂၁။

၃ ညွှန်းပုံဦး။ ၅၈ - ၂၁။ မိမိတို့၏သဘောထားကို တင်ပြခဲ့ကြသူများက ဤနေရာတွင် ၁၉၂၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းကို ကိုးကားပြီး မွတ်စလင်ဝန်ထမ်းဦးရေကို တင်ပြကာ ညီမျှမှုမရှိပုံကို သက်သေထုတ်ပြန်ခဲ့ကြသည်။

တရားရုံးရှင် တရားသူကြီးထံသို့ ဦးဘအိုက ၁၉၂၉ ခု၊ မတ်လ ၂၂ ရက်ပွဲဖြင့် တင်ပြခဲ့သောစာဆိုလွှာတွင် တရားသူကြီးများခန့်ထားမှုကို ရည်ညွှန်းထားသည်။ သူကလည်း အစိုးရက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကို ဦးစားပေးမည်ဟု ထပ်ဆင့်ဆိုထားပြီး အရည်အချင်းတူ မွတ်စလင်များမှာ အစိုးရဌာနများတွင် ခန့်အပ်မခံရဟု ဆိုထား၏။ တရားရုံးရှင် ရိုစရွှေကြီးမင်းက ၁၉၂၉ ခု၊ မတ် ၂၆ ရက်ပွဲဖြင့် တရားသူကြီးများအဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကိုသာ ဦးစားပေးမည်ဆိုပါ။ ဗဟုသုတကို နှစ်စဉ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အတိအကျနေထိုင်ကာ လိုအပ်သောပညာအရည်အချင်းပြည့်မီပါက ခန့်အပ်ပြုပါဟု ပြန်ကြားခဲ့ပါသည်။

တက္ကသိုလ်များကောင်စီတွင်ပါ သင့်မျှသောကိုယ်စားလှယ်နေရာရရေးလည်း ပါ၏။^၁

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်များနှင့် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်းက ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု ကလည်း အားကောင်းနေသည့်အလျောက် ဗမာ့လူထု၏ အဓိကလိုလားချက်မှာ ဗမာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယထဲမှ သီးခြားခွဲထွက်စေရေးပြဿနာပင် ဖြစ်သည်။ ဆိုစဉ်တိုက်ခိုက်မှုကမူ ဗမာကို အိန္ဒိယမှ ခွဲထွက်ရေးအဆိုကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြပါသည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင် စီးပွားရေးနှင့် ငွေကြေးပုံစံကို ဗမာနိုင်ငံတွင် စတင်ပြောင်းလဲကျင့်သုံးရေးကို ထောက်ခံတင်ပြခဲ့ကြပြီး အကယ်၍ ဗမာ့ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်အများစုကြီးက ခွဲခြားရေးအဆိုကို မရမနေတောင်းဆိုလာခဲ့ပါမူ လူတို့က ဗမာနိုင်ငံအားပါဟုလည်း ဆိုထားခဲ့သည်။^၂ စိတ်ဝင်တစားမှတ်သားအပ်သည့်အချက်မှာ ဗမာ့အမျိုးသားရေးဝါဒီများထဲကလည်း ထိုစဉ်က ဗမာကို အိန္ဒိယမှခွဲထွက်ရေးကိစ္စကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ မြိတ်သူတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို ရန်သူကံကံမကင်းသေး၍ လွတ်လပ်ရေးကိုလည်း မလိုလားသေးဟု ဆိုဝါဒီများက အကြောင်းပြခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံတို့၏သဘောထားကမူ အိန္ဒိယမှခွဲလိုက်သည်နှင့် ဗမာ့ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်များက အများစုဖြစ်သွားမှာစိုး၍ မိမိတို့အပေါ် ဩဇာကြီးစိုးသွားမှာကို စိုးရိမ်၍ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အများစုမဟုတ်ဘဲ အနည်းစုအဖြစ်သာဟုသောအသိတို့ကြောင့် လုံခြုံရေးအရ အာမခံချက်မရှိတော့ မှာကို ပူပန်ပါသည်။ သဘောထားတင်ပြချက်တွင် အစိုးရပုဂ္ဂိုလ်က အာမခံချက်ကိုရမလို့ပါကြောင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံများအတွက် အဓိမြေကား ဗမာနိုင်ငံသာလျှင် ဖြစ်ပါသည်ဆိုပြီးလည်း ထပ်ကြော့တင်ပြ ထားပါသည်။ မိမိတို့တွင် မျိုးချစ်စိတ်ဓါတ်နှင့် နိုင်ငံစုံကိုထမ်းလိုစိတ်တို့မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များထက် မနိမ့်ကြပါ။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုကြီးအဖို့ မိမိတို့ကြောင့် အဟန့်အတားမဖြစ်စေရပါ။ လူမှုရေးနှင့် ပရဟိတအရေးတွင် ထူးကဲဘိမြဲအတိုင်း စွမ်းစွမ်းတမံ ထမ်းဆောင်သွားကြပါမည်ဟု ဆိုထားသည်။ မိမိတို့တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးကို ထူးထောင်လိုကြသော နောင်တော်ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်များ၏ နိုင်ငံစုံလိုလားချက်ကို ဟန့်တားနေစရာမရှိပါ။ အများစုကြီးပုဂ္ဂိုလ်က ထပ်ထင်သာသာ နိုင်ငံရေးအရ ရန်လိုမှုမရှိလာမှာကြောင့် မိမိတို့၏ဂုဏ်သိက္ခာအဆင့်အတန်းအတွက် အထူးအာမခံ ချက်ကိုသာတောင်းဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။^၃

အမှန်စင်စစ်တွင် ဗမာတို့တက်ကလည်း သီးခြားအစုအဝေးအဖြစ် ကိုယ်စားလှယ်တောင်းခံ

၁) ညွှန်းခဲ့ပြီး ၅၁ - ၂၃၊ ၁၉၁၁ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာစောစောပိုင်းတွင် ဆိုစဉ်တိုက် ရန်ကုန်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံကျင့်သားများ ကလပ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ခွင့်ပြုပါရန် ပန်ကြားခဲ့ပါသည်။ ဦးဘကိုက ဤကိစ္စအတွက် သူ့ဇနီးမှတစ်ဆင့်အခြေခံ ရှိ ၂၀၀၀၀ ကို လှူဒါန်းခဲ့ပါသည်။ (BMS, Silver Jubilee, pp : 19-20).

၂) BMS, Annual Report for the year 1927-28-29, p - 22.

၃) ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၂၆၊

လာသည် မွတ်စလင်တို့၏ တောင်းဆိုချက်ကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး အကြောင်းပြ ခဲ့ပုံမှာ "ဗမာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်ပဲဖြစ်ဖြစ် ဗြဟ္မဏပဲဖြစ်ဖြစ် ခရစ်ယာန်ပဲဖြစ်ဖြစ် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဘာသာရေးယုံကြည်ချက်များကို မထိပါးစေခဲ့။ ဘုရင်ခေတ်မှာရော ဗြိတိသျှလက်အောက်မှာရော အစိုးရဌာနများတွင်ပါ ရာထူးဌာနရကောင်းကောင်းများကို ရရှိမြဲဖြစ်ခဲ့ကြောင်း၊ ဗမာလူ့အဖွဲ့အစည်း ဝင်တို့က ဒီမိုကရေစီနည်းကျကျ အားလုံးကို တန်းတူအခွင့်အရေးရစေခဲ့ကြောင်း... ဗမာနိုင်ငံတွင် ဗြိတိသျှအစိုးရက ဘာသာရေးသက်သက်နှင့် အကြောင်းခံပြီး ခွဲခြားခြားမရှိခဲ့၍လည်း ပညာရေး ဖက်မှာရော ဆေးဝါးဆိုင်ရာဖက်မှာပါ မွတ်စလင်ဟိန္ဒူ ခရစ်ယာန်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များမှာ အစိုးရ၏တပြေးညီမျှမြှင့်မှုကိုခံစားခဲ့ရကြောင်း၊ ဤဗြိတိသျှပေါ်လစီကလည်း ဘာသာရေးတွင် သဘောထားကြီးရင့်မြဲဖြစ်သော အခံကောင်းသော ဗမာ့မြေတွင် အခိုင်အမာအမြစ်တွယ်နေခဲ့ ကြောင်း၊ ဤသို့ဖြင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် လူနည်းစုများအပေါ် ဘာသာရေးအရ ခွဲခြားခံရမှုကို စိုးရိမ် သောကဖြစ်စရာမရှိပါဟူ၏။^၁ ဗမာနိုင်ငံတွင် မလိုလားအပ်ရာ သွေးကွဲစေမည့်အဖြစ်များ ပေါ်ပေါက် လာမည်အရေးကြောင့် သီးခြားအစုအဝေးအဖြစ် ကိုယ်စားလှယ်တောင်းခံခြင်းကို ဗမာတို့က ဆန့်ကျင်ခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။^၂

ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း ဗမာနိုင်ငံတွင်ရှိ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမှ ဗမာနိုင်ငံ ကို ခွဲထွက်ခြင်းကိစ္စကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်၏ ဗမာပြည်ဆိုင်ရာ ဒေသကော် မတီ၏အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သူ မိရ်ဇာ အမ် ရဖီကလည်း ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး သူ့ကိုယ်ပိုင်သဘောထား ကို တင်ပြခဲ့ရာ၌ ခွဲခြားရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး သူ့ဖက်မှ ကန့်ကွက်ချက်တင်ခဲ့ရပုံကို ရှင်းပြထားခဲ့သည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင် ဟုမ်းရူးလ်တည်ထောင်ရေးကို သူကသဘောတူပါကြောင်း သို့သော် အကယ်၍ ဗြိတိသျှပါလီမန်က သဘောတူရန်ခြင်းဆိုခဲ့ပါလျှင်လည်း ဗြိတိသျှအိန္ဒိယမှ နိုင်ငံကိုခွဲခြားမနေစေဘဲ နှင့် ဗမာနိုင်ငံအဖို့ ကဏ္ဍများစွာမှာပင် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အာမခံချက် လောက်နှင့်ပင် နှစ်သိမ့်သင့်ပါသည်ဟု ထောက်ပြထားခဲ့ပါသည်။^၃ မစ္စတာ ရဖီက အိန္ဒိယမှဝင်လာ မှုအပေါ် ထိန်းချုပ်မှုကိုလည်း ကန့်ကွက်ခဲ့ပြီး ဗမာနိုင်ငံတော်ပွဲပြီးတိုးတက်ရေးအပိုင်းတွင် အိန္ဒိယသား တို့၏ ပံ့ပိုးမှုအပိုင်းကိုတင်ပြရင်း သူတို့ကြောင့် အကျိုးကြီးမားစွာပေါ်ထွန်းခဲ့ရပုံကို ထောက်ပြသွား ခဲ့ပါသည်။ အိန္ဒိယနှင့် ဗမာအလုပ်သမားများအကြားတွင် တကယ်တော့ ဘာယှဉ်ပြိုင်မှုမရှိပါ။ အိန္ဒိယအလုပ်သမားများမှာ ဗမာတို့မလုပ်လိုကြသည့် ခက်ခဲပင်ပန်းလှသောအလုပ်များကိုသာ

၁ ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်၏ခရိုင် အရန် ကော်မတီမှ ဗမာအဖွဲ့ဝင် ဦးဘဦးက သဘောထားကွဲလွဲမှုမှတ်ချက်ကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ အထွေထွေအစီရင်ခံစာ၏နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ဖီဆိုသည်။ (Salmon Report, III, 518).

၂ ညွှန်ခဲ့ပြီး။

၃ ညွှန်ပြီး။ pp. 515, 516.

လုပ်ခဲ့ကြခြင်းကြောင့်ပါဟု အကြောင်းပြခဲ့သည်။ အရည်အတွက်အရလည်း နိုင်ငံတော်ကို ဗမာမှုပြု မှုအပေါ် ထိခိုက်လောက်သောအနေအထားက မရှိခဲ့ပါ။ ထို့အပြင် ဗမာ့အသိုင်းအဝိုင်းဝင်များ အဖြစ်နှင့်ပင် သူတို့မဟုတ် စိမ့်ဝင်သွားလိုရင်း ရှိနေကြသည်။^၉ ဤသဘောထားအဆိုတွင် ဗမာနိုင်ငံရှိ ဟိန္ဒူတို့၏အမြင်ကိုလည်း ကိုယ်စားပြုတင်ပြထားပါသည်။

ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်အနေနှင့် ယင်း၏ကောက်ချက်ထဲတွင် ဘားမား မိုဆလင် ဆိုပိုင်တီ၏ တောင်းဆိုချက်များထဲက ကဏ္ဍအချို့ကို လက်ခံထားခဲ့သည်။ ဥပဒေပြုကောင်စီ(ခြံတော်သူ့အစိုးရက လက်မခံသော်လည်း) တွင် မွတ်စလင်များကို အထူးနေရာများသတ်မှတ်ပေးရန်ကိုပါ ထောက်ခံ ပေးထားသည်။

ထို့အပြင် ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်ခံစားက ဖွဲ့စည်းပုံအရ လူနည်းစုများမှာလည်း နိုင်ငံသားအဖြစ် အခွင့်အရေးအပြည့်အဝရှိကြောင်း ဤအခွင့်အရေးများမှာ လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်၊ မိမိတို့၏ ဓလေ့ထုံးစံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုများကို လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံးဆောက်တည်ခွင့်၊ မိမိတို့ဘာသာစကားနှင့် ဘာသာတရားတို့ကို ကလေးများအား သင်ကြားခွင့်၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာကို ရယူကာကွယ်ပိုင်ခွင့် ပညာ ရေးနှင့် ကုသိုလ်ရေးလုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်နိုင်ခွင့်နှင့် ပြည်သူ့အခွန်အတုတ်များကို ဝေမျှခံစား ခွင့်ဆိုပြီး အားပေးချီးမြှင့်ထားချက်များဟု တင်ပြထားသည်။^{၁၀}

မစ္စတာ အမ်၊ ရဟီ၏ အိန္ဒိယမွတ်စလင်လူနည်းစုနှင့် ဟိန္ဒူလူနည်းစုဆိုပြီး ဝိုင်းကန့်ရေး ကိုတော့ ပယ်ချခဲ့ပါသည်။ အစီရင်ခံစာက အထူးအလေးပေးဖော်ပြခဲ့သည်မှာ တောင်းဆိုသူများ၏ ဗမာနိုင်ငံအပေါ် သစ္စာရှိမှုအပေါ် ပြဿနာပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်၏ အဓိကကောက် ချက်ချချက်မှာ ဗမာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယမှ အဆောတလျှင်ခွဲပစ်ရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။ “ယနေ့ ခြံတော်သူ ပိုင် အိန္ဒိယ၏အစိတ်အပိုင်းဖြစ်နေရာ ပြည့်နယ်ကတစ်ခုတည်းပင်ရှိနေသည်။ ယင်းကို ပုံစံပူသစ်အရ လုံးဝခွဲထွက်ပေးရမည်။ ယင်းကား ဗမာနိုင်ငံတည်း... ဗမာသည် အိန္ဒိယမဟုတ်ပါ။ အိန္ဒိယတွင် ပါဝင်သွားခဲ့ခြင်းမှာ သမိုင်းဆိုင်ရာအမှတ်မထင်ကိစ္စတစ်ရပ်ပင်”^{၁၁} ... (ဗမာ၏) နိုင်ငံရေးအရ အိန္ဒိယနှင့် သမဂ္ဂဖြစ်နေခြင်းမှာ ပထဝီဝင်အရဆက်စပ်မှုကြောင့်လည်းမဟုတ်သလို မျိုးနွယ်အရ ပတ်သက်၍လည်းမဟုတ်ပါ ... အိန္ဒိယမှ ဗမာကိုခွဲထုတ်စေရန် ကျွန်ုပ်တို့၏ယုံကြည်ချက်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အဓိကကျောထောက်စောက်ခံနှစ်ရပ်ရှိခဲ့ပါသည်။ ပထမအချက်မှာ အခြားအခြားသော အရေးဆိုချက်များထက် ဤတောင်းဆိုချက်က အရှိန်အဟုန်မြင့်မားပြီး အံဝင်သောအနေအထားတွင် ရှိနေခြင်းနှင့် ခြံတော်သူအစိုးရတွင် တာဝန်ရှိအစိုးရဖက်မှလည်း မည်သည့်ဗဟိုချုပ်ကိုင်စနစ်နှင့်မျှ မြန်မာနိုင်ငံကို ကျေနပ်ဖွယ်အနေအထားကို ဖန်တီးပေးရန်မှာခဲယဉ်းနေ၍ပင် ဖြစ်သည်။^{၁၂} ... အိန္ဒိယနှင့်

၉) ညွှန်ကြားမှု၊ ၅ - ၅၁၇၊ အိန္ဒိယမှဝင်လာသူများတွင် မွတ်စလင်များထက် ဟိန္ဒူများက ဒေသခံတို့နှင့် ပိုပြီးအံဝင်ရာ နှိပ်စားသည်။
၁၀) ညွှန်ကြားမှု၊ ၅ - ၅၁၄၊
၁၁) Simon Report, တွဲ - ၇၊ ထောက်ခံချက်များ၊ ၅ - ၁၆၊
၁၂) ညွှန်ကြားမှု၊ ၅ - ၁၀၁၊

တွဲနေပါမှ မဟုတ်နိုင်ရေးက အဆောတလျင်တိုးတက်လာမှာဖြစ်၍ ခွဲထွက်ရေးကို ဆိုင်းငံ့ထားသင့်ကြောင်းကို အဆိုပြုချက်ကလည်း အိန္ဒိယအသိုင်းအဝိုင်းဖက်ကသာ ဖြစ်သည်။^၉ အိန္ဒိယမှဝင်လာသူများနေ၍ အိန္ဒိယသူဌေးသူကြွယ်များကသာ မဟုတ်အတော်များများကို ဝိုင်ဆိုင်ထားရာသို့ ရောက်သွားနိုင်ခြင်းကြောင့်လည်း ခွဲထွက်ရေးကိုလုပ်ကိုလုပ်မှဖြစ်မည်ဟုလည်း ဆိုင်းမွန်းကော်မရှင်က အကြောင်းပြခဲ့ပါသေးသည်။ အရင်းရှင်များဖက်မှ အဟန့်အတားမဲ့ အိန္ဒိယမှအလုပ်သမားများ လိုခွင့်ဝင်လာစေမှုက အဘယ်မျှပင် အကျိုးရှိသည်ဖြစ်ပါစေ၊ ဒေသခံလုပ်သားများကို အလုပ်အကိုင် မှု့စရာရောက်ပါသည်။^{၁၀} ဆိုင်းမွန်းစုံစမ်းရေးကော်မရှင်၏ ဒုတိယထောက်ခံချက်မှာ လန်ဒန်တွင်ရှိ (အိန္ဒိယနိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး) ၏ အိန္ဒိယအရာရှိ၏ တိုက်ရိုက်လက်အောက်ခံအဖြစ် တစ်နည်းနည်း ရှိစေရန် လွတ်လပ်သောအစိုးရ သို့မဟုတ် ဟုမ္မရူးလ် သို့မဟုတ် ဒိုနိုနိုယံအဆင့်နှင့်ထားရေးကိုလည်း ပါရှိပါသေးသည်။ ဥပဒေပြုကောင်စီဝယ် လူနည်းစုအသီးသီးအတွက် ကိုယ်စားလှယ်အရည်အတွက်ကိုလည်း တိုးမြှင့်ပေးပါ။ မဟာမုတ်စလင်များအတွက်လည်း ဆိုင်ရာကိုယ်စားလှယ်ပေးရေးတို့ ပါရှိခဲ့သည်။”^{၁၁}

၁၉၃၀ ပြည့် အောက်တိုဘာလ၌ လန်ဒန်မြို့တွင် အိန္ဒိယမှ မဟာပြည်ကိုခွဲခြမ်းပစ်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးရန် စားပွဲဝိုင်းကွန်ဖရင့်ကို ကျင်းပခဲ့သည်။ မဟာပြည်တွင် အိန္ဒိယဆန့်ကျင်ရေးကမ္ဘာ့မြင့်မားလာခဲ့ရသည်။ အခြားသောလူမျိုးစုများထက် အိန္ဒိယသားများမှာ မိမိတို့၏အခွင့်အရေးကို ပိုမိုလိုအပ်လာပြီဟု ခံစားမိခဲ့ကြသည်။ ဤကွန်ဖရင့်ထံသို့ မဟာပြည်ရှိ အိန္ဒိယသားများကို ကိုယ်စားပြုသီးခြား အိန္ဒိယကိုယ်စားလှယ်ပေးရေးကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ မဟာတို့က ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ဘားမားမိုဆလင် ဆိုရှင်တီကလည်း အိန္ဒိယကိုယ်စားလှယ်အပြင် စားပွဲဝိုင်းဆွေးနွေးပွဲ၌ မွတ်စလင်များအတွက်လည်း တစ်နေရာပေးဖို့ တောင်းဆိုခဲ့သေးသည်။ ဘုရင်ခံက စေ့စပ်ညှိနှိုင်းအပြီးတွင် ကွန်ဖရင့်၌ မဟာအမျိုးသားပါတီကိုယ်စားအရာ မဟာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များကိုယ်စားပါဝင်လုံတော်ရ မဟာမွတ်စလင်အမျိုးသားဦးအောင်သင်းကို ကိုယ်စားလှယ်ခန့်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ဆိုရှင်တီက ဤသဘောတူချက်ကို ရခဲ့လင့်ကစားတိုင် စားပွဲဝိုင်းကွန်ဖရင့်တွင် သီးခြားသီးသန့်

၉ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၁၈၄၊
၁၂ Simon Report, III, 151. တစ်ချို့တည်းမှာပင် ကော်မရှင်က မွတ်စလင်များနှင့် ဟိန္ဒူတို့ဖက်မှတောင်းဆို တေးကတင်ပြထားချက်ဖြစ်သည့် မဟာတို့ကိုယ်တိုင်က စိတ်မဝင်စားရာကဏ္ဍများကိုသာ အိန္ဒိယသားတို့က စီးပွားရေး အရပ်ရိုးပေးကြကြောင်းနှင့် နိုင်ငံရေးသဘာဝစာကိုလည်း မဟာတို့က မျှန်းကြခြင်းတို့ကိုပါ ထောက်ခံတင်ပြထားပါသည်။
၁၃ Simon Report, III, 512.

ကိုယ်စားလှယ်စနစ်ထားရရှိရေးတောင်းဆိုချက်က မအောင်မြင်ခဲ့၍ ဝမ်းနည်းမိပါကြောင်းကို ကြေငြာချက်ထုတ်ခဲ့သေးသည်။^၁

စားပွဲပိုင်းကော်မတီက စနစ်အုပ်စုသော ဗမာနိုင်ငံအတွက် ဆက်ကော်မတီက ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်ဝင်ဘာ ၁၂ မှ ၁၉၃၁ ခု၊ ဇူလိုင် ၁၉ ရက်အထိ အစည်းအဝေးများကို ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ ဆက်ကော်မတီကလည်း ဗမာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယမှခွဲထွက်ရေးကို ထောက်ခံခဲ့သည်။ အိန္ဒိယကိုယ်စားလှယ်များက မကျေနပ်ကြချေ။ လူနည်းစုကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်ကြသည့် အိန္ဒိယသားများ ဥရောပသားများနှင့် ဖွတ်စလင်များက လူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးသည့်ဥပဒေကိုပါ ထည့်သွင်းရေးဆွဲပါဟု တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ခွဲထွက်ရေးကဏ္ဍနှင့်ပတ်သက်ပြီး မလိုလားမှုရှိခဲ့သလိုပင် ကွန်ဂရက်တွင်ပါဝင်ခဲ့သူများက တညီတညွတ်တည်း လူဝင်မှုကိစ္စ ဥပဒေပြုကောင်စီတွင် လူနည်းစုများ၏ကိုယ်စားလှယ်စနစ်ထားရေးကိစ္စ မဲပေးပိုင်ခွင့်အခွင့်အရေးများ အထက်လွှတ်တော်ရွေးချယ်ပုံစနစ် စသည်စသည်များမှာလည်း မတိုးသာ မဆုတ်သာအခြေအနေသာ ရှိခဲ့ပေသည်။ ဤသို့ဖြင့် ကွန်ဂရက်မှ အောင်မြင်မှုမရဘဲ အဆုံးသတ်သွားခဲ့ရပါသည်။^၂

ကွန်ဂရက်၏ စည်းဝေးဆုံးဖြတ်ချက်များနောက်ပိုင်းမှာလည်း အချို့သောအိန္ဒိယခေါင်းဆောင်များ^၃ဘက်က ဗမာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယမှခွဲခြမ်းရေးကိစ္စကို ဆက်လက်ပြီးလျှင်ရှားတောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ဤတွင် ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒီများနှင့် သူတို့အကြားတွင် တင်းမာမှုက ကြီးထွားခဲ့ပြန်သည်။ အိန္ဒိယအဖွဲ့အစည်းများနှင့်ပေါင်းပြီး မလိုလားအပ်ရာများနှင့် ပဋိပက္ခများကို ဖန်တီးနေသူများ ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဗမာ့မြေကို အရှည်သဖြင့် ကြီးစိုးလိုသူများဆိုပြီး သူတို့ကို လူသိရှင်ကြား ခွပ်စွဲမှုများရှိလာခဲ့တော့သည်။

၁၉၃၄ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှပါလီမန်မှ ပူးတွဲအထူးကော်မတီကို ဆိုင်းမွန်ကော်မရှင်နှင့် စားပွဲပိုင်းကွန်ဂရက်၏ ထောက်ခံတင်ပြချက်များအပေါ် အခြေခံပြီး ဗမာနိုင်ငံ၏ဖွဲ့စည်းတော်လှုပ်စည်းမှုဦးရားဆွဲရေးကို ပြင်ဆင်သည့်အနေနှင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဤကော်မတီကလည်း "ဗမာနိုင်ငံသည် အမှတ်မထင်ဆိုသလို အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်၏ တာဝန်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ကြောင်း ဗမာနိုင်ငံ

၁။ ညွှန်းပြီး၊ ၅၁ - ၅၉။
၂။ M . M . Ruff, S .A . S . Tayasji, S . N . Haji နှင့် အခြား Usha Mahajani, ညွှန်းပြီး၊ ၅၁ - ၆၃ ကိုလည်းရှု။
၃။ ညွှန်းပြီး၊ ၅၁ - ၄၉။

သည် ဗြိတိသျှနှင့်ရော အိန္ဒိယသားများနှင့်ပါ မျိုးနွယ်နှင့် ဘာသာစကားကအစ ကွဲပြားကြောင်း' ကို တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ပူးတွဲအထူးကော်မတီက ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ဗမာနိုင်ငံ၏ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းကို ရေးဆွဲခဲ့ပြီး ၁၉၃၇ ခုနှစ်တွင် ဗမာနိုင်ငံမှာ အိန္ဒိယမှသီးခြားခွဲထွက်ခဲ့သည်။

ဗမာနိုင်ငံ၏ အနာဂတ်အဖွဲ့အစည်းအုပ်ချုပ်ပုံစည်းမျဉ်းဝယ် ဗမာ့မွတ်စလင်များ၏ အဆင့် အဆင့်အတန်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကော်မတီ၏အစီရင်ခံစာတွင် ဘာမျှမပါရှိခဲ့ချေ။ ဤချွန်လှုပ်ခဲ့မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြမှုကြီးကို ဘားမား မိုဆလင် ဆိုဗိုင်းတီက စည်းရုံးခဲ့သည်။ နေ့စဉ် သတင်းစာများတွင် ဆောင်းပါးများနှင့် အယ်ဒီတာသို့ပေးစာများပါရှိခဲ့သည်။ ဆိုင်းမွန်ကော်မတီနှင့် စားပွဲဝိုင်းကွန်ဗေရှင်းများသို့ အကြိမ်ကြိမ်အဆိုပြုလွှာပါရှင်းချက်များအတွက် စာရေးသူများက မိမိတို့ လူ့အဖွဲ့အစည်းအလိုက် သီးခြားကိုယ်စားလှယ်ရွေးချယ်ခွင့်ကို ထပ်တလဲလဲတောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ကရင်လူနည်းစုများနှင့် အင်္ဂလိပ်ဗမာ ကပြားများကျတော့ ဤအခွင့်အရေးကိုရသည်။ မိမိတို့ကျမှ မရရကောင်းလားဆိုပြီး မိမိတို့မှာ ခွဲခြားမှုကိုခံနေရသည်ဟု ခံယူခဲ့ကြသည်။ အစိုးရက မိမိတို့ကို အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များနှင့် တစ်တိုင်းတည်းထားသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် အခြားစာရင်း ဇယားပိုင်းမှာလည်း ဤအုပ်စုထဲတွင်သာ စုပြုသွတ်သွင်းထားသည်ဟု ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ (အိန္ဒိယသားများအား သီးခြားအုပ်စုအဖြစ် ကိုယ်စားလှယ်ပေးထားသည်) မိမိတို့မှာ မဟာတိုင်းရင်း သားစင်စစ်ဖြစ်၍ တိုင်းတပါးသားအဖြစ်မခံနိုင်ဟု စောဒကတက်ခဲ့ကြသည်။^၉

၁၉၃၄ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၁၃ ရက်နေ့တွင် ဆိုဗိုင်းတီက အိန္ဒိယအစိုးရထံ ပူးတွဲအထူးကော် မတီက မိမိတို့နှင့်စာလျှင် မဆိုစလောက်မျှသာဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်ဗမာ ကပြားများကိုကျတော့ အလေးထားခဲ့ပြီး မိမိတို့မွတ်စလင်များကိုကား ဥပေက္ခာပြုခဲ့သည်ဆိုကာ စာရေးသားတင်ပြရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ အစိုးရများနှင့် အသီးသီးသော စုံစမ်းရေးကော်မရှင်များသို့ အကြိမ်ကြိမ်တင်ပြခဲ့ ရာ အချက်အလက်စုံကိုတင်ပြပြီး အရေးဆိုခဲ့ကြပြန်သည်။ ဥပဒေပြုကောင်စီမှာ အချိုးကျပါဝင်ခွင့် အချို့သော အစိုးရအလုပ်ဌာနများတွင် မွတ်စလင်များအားခန့်ထားရေး၊ မိမိတို့ပိုင် ပညာရေးအ ထောက်အပံ့များကို အစိုးရကပံ့ပိုးကူညီရေး၊ မွတ်စလင်များ၏ဘာသာရေးနှင့် ထုံးစံလေ့စဉ်လာများ ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးနှင့် အရေးအကြီးဆုံးအချက်မှာ ဤတောင်းဆိုချက်အားလုံးကို ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံစည်းမျဉ်းပါ အခွင့်အရေးများအဖြစ် ထည့်သွင်းသတ်မှတ်ပေးရေးတို့ပင်ဖြစ်သည်။ မဟာပြည်တစ်ဝှမ်းလုံးရှိ မွတ်စလင်အားလုံးက ဤတောင်းဆိုချက်များကို ထောက်ခံကြရေးကိုပါ

၉ ၁၉၃၄ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၁ ရက်ထုတ် မွတ်စလင်တစ်ဦးပိုင် ရန်ကုန်နေ့စဉ်သတင်းစာ၊ ဆောင်းပါး။ ၁၉၃၄ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ် ရန်ကုန်ဂေဇက် သတင်းစာ အယ်ဒီတာထံပေးစာ၊ BMS ဓမ္မရတု၊ ၅၁ . ၃၁-၃၂တွင် မြန်ပြီး တိုးကားဖော်ပြခဲ့သည်။

ဆိုနိုင်တီက တိုက်တွန်းထားခဲ့သည်။ သတင်းစာများမှာလည်း ပလူပုံအောင်ရေးကြ၊ မဟာနိုင်ငံဒေသ အသီးသီးတွင် အရေးဆို ဆန္ဒပြကြ၊ အိန္ဒိယအစိုးရရုံးသို့ ကြေးစုန်းပို့ကြပြန်ကြသည်။^၁

၁၉၃၄ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် ဆိုနိုင်တီက အိန္ဒိယနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဆာ ဆယ်ဖြူရယ် ဟိုးရေးထံ ဖြည့်စွက်ပြီး အရေးဆိုစာပို့ခဲ့ပြန်သည်။ မဟာမုတ်စလင်များ၏ သမိုင်းအရ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် မြန်မာမင်းများလက်ထက်ကတည်းက သစ္စာမယွင်းခဲ့ဖူးများကို တင်သွင်း ခဲ့ရာ^၂၌ ဖိမိတ်နှင့် အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာသူများမှာ တခြားစီသာဖြစ်ကြောင်း၊ မဟာတို့က သူတို့ကို သာယုန်းတီးကြတာဖြစ်ကြောင်းတို့လည်း ပါဝင်၏။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်ရာ အထင်ကရ တောင်းဆိုချက်များကိုလည်း တင်သွင်းခဲ့ကြသည်။ ဝိတ္တုအများအပြားကို ပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်များ ဝန်ကြီး များနှင့် အခြားသောပုဂ္ဂိုလ်များစွာထံသို့ပါ ပေးပို့ခဲ့ကြသည်။^၃ အစိုးရက ဤတင်ပြမှုများအပေါ် ဘာတုံ့ပြန်မှုမှမပေးဘဲ စာကိုလက်ခံရုံသာ ရှိခဲ့သည်။^၄ ၁၉၃၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ဘားမား ဖိုဆလင် ဆိုနိုင်တီအသစ်ဗဟိုဌာန ဦးဘအိုက ဘုရင်ခံကို ကြိုဆိုခေါ်ခံပွဲပြုခဲ့ရာမှာလည်း ပူးတွဲအထူးကော်မတီ၏ အစီရင်ခံစာတွင် မွတ်စလင်တို့ချန်လှပ်ခံခဲ့ရပုံကို တည်မတ်ပေးရေးငှာ ကြိုးပမ်းခဲ့သေးသည်။ ဤတွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုကလည်း ရှေးနည်းတူပင် အရာမထင်ခဲ့ပါ။^၅ ၁၉၃၅ ခုတွင် ဗြိတိသျှပါလီမန်က မဟာနိုင်ငံအစိုးရအက်ဥပဒေဖြစ်သည့် မဟာနိုင်ငံကို နှိမ်နိမ်အဆင့်ပေးဘဲ မဟာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယမှခွဲထွက်ခွင့်ကိုပေးခဲ့ရာ ဂယက်ရိုက်ခဲ့ရပြန်သည်။ မွတ်စလင်များအတွက် သီးခြားကိုယ်စားလှယ်လည်း မရခဲ့ချေ။ အက်ဥပဒေကလည်း ၁၉၃၇ ခု၊ ဧပြီ ၁ ရက်ကျမှသာ အသက်ဝင်ခဲ့သည်။^၆

ဆိုနိုင်တီ၏ကြိုးပမ်းမှုအနက် အထမြောက်ခဲ့ရာကိစ္စမှာ အစိုးရစာရွက်စာတမ်းများတွင် ဝေဖန်ဖိတ်ဟု၍လည်းကောင်း၊ မဟာမေဒင်ဟု၍လည်းကောင်း၊ မသုံးနှုန်းစေရေးကိစ္စပင် ဖြစ်ပါသည်။

၁) ညွှန်းခဲ့ပြီ။ စာ . ၃၄-၃၅။
၂) ဆိုနိုင်တီ၏လောကီရေးနှင့် ဘာသာရေးအစည်းအဝေးတိုင်းလိုလိုမှာပင် ဗြိတိသျှအပေါ် သစ္စာရှိကြောင်းကို ပထမကမ္ဘာစစ်ပစ်ကြိမ်ကလေးက ဖင်ရပ်ဆိုင်းရေးထောင်ချက်ချက် အထိမ်းအမှတ်နှင့် တိသိက်ခံပွဲများတွင် အထူးလှုပ်လှေ့ ရှိခဲ့သည်။ တစ်ကြိမ်တွင် ဤအစည်းအစုအဖွဲ့ကို အိန္ဒိယနယ် ကက်သလစ်အသင်းတော်နှင့် ပူးတွဲကျင်းပခဲ့သည်။ (BMS, စတုရတု ဂျူဗလီ စာ . ၂၀-၂၁၊ ၂၆)။
၃) ညွှန်းပြီ။ စာ - ၃၆၊ ၄၁။
၄) ညွှန်းပြီ။ စာ - ၃၈။
၅) ညွှန်းပြီ။ စာ . ၄၂-၄၄။
၆) Usha Mahajani, ညွှန်းပြီ။ စာ . ၆၃-၆၅။

၁၉၃၁ ခုနှစ် အလွန်ကတည်းကပင် ဘားမား မိုဆလင် စိုဆိုင်တီအနေနှင့် မလိုလားအပ်ရာ ဧရိမီဒီဟူသောအသုံးအနှုန်းအစား ဗမာ့မွတ်စလင်ဟု ပြင်ဆင်သုံးစွဲရေးကို တောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။

ဧရိမီဒီဟူသောအသုံးအနှုန်းကို မွတ်စလင်တို့က ဆန္ဒကျင့်ခဲ့ခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး မွတ်စလင်ဟူသောအသွင်နှင့် တစ်သီးတစ်သန့်ရှိရေးနှင့် ဗမာတောတွင် ဗမာနှင့် မြား တစ်သားတည်း ရှိရေးဟူသောအရေးနှစ်ရပ်အကြား ဝိရောသိကို နားလည်မှုဖြစ်ပေါ်သည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်ဟူသည့်က ဗမာနှင့်လည်း သဟဇာတဖြစ်၍ ဤအဆိုက မိမိတို့အဖို့ ဘဝင်ကျစရာလည်းဖြစ်၏။ ဧရိမီဒီကမူ သီးခြားဆန်သည့်သဘောပါသည်ဟု၏။ ထိုကဏ္ဍကို အိန္ဒိယအဖိုးရကဆုံးပြတ်ပြီးသားဟု ဆိုလာပြန်၍ အခက်ပွေ့ပြန်သည်။ ဤတွင် ဆိုစိုင်းတီက မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြဲနေထိုင်ကြမည့်မွတ်စလင်များသည် မိမိတို့ကိုယ်ကို သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ရာ၌ ဗမာ့မွတ်စလင်ဟူ၍ဖြည့်ကြပါဟု လှုံ့ဆော်ချက်တစ်ရပ်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အဖိုးရကလက်မခံခဲ့၍ ဗမာ့မွတ်စလင်များမှာ ဧရိမီဒီစာရင်းသာ ဝင်ခဲ့ရပြန်ပါသည်။ ရခိုင်မွတ်စလင်များ၊ ကမန်များနှင့် မြေဒူးမွတ်စလင်တို့ကိုလည်း ဗမာအိန္ဒိယ ဖွယ်ထံတွင်သာ စာရင်းယူခဲ့သည်။^၁ ၁၉၄၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအလျင်မှာလည်း ဘားမား မိုဆလင် ဆိုစိုင်းတီက ၁၉၃၉ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၁ ရက်က တောင်းဆိုချက်အတိုင်းပင် ဗမာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းပွားဗမာ့မွတ်စလင်များ၊ ဧရိမီဒီများ၊ ရခိုင်မွတ်စလင်များ၊ ကမန်များ၊ မြေဒူးများအပါအဝင် ဗမာ့မြေပွားများ ဗမာပြည်တွင် အမြဲနေထိုင်သူမွတ်စလင်များအားလုံးကို ဗမာ့မွတ်စလင်များအဖြစ်ကောက်ယူပါရန် ထင်မိတောင်းဆိုခဲ့သေးသည်။ ဗမာနိုင်ငံသည် အိန္ဒိယနှင့် သီးခြားဖြစ်သွားပြီဖြစ်သည့်သမယတွင် ရှေးကလို ဤတောင်းဆိုချက်ကိုပယ်ချစရာအကြောင်းက မရှိတော့ပါဟူသောအချက်ပေါ်အခြေခံပြီး ဆိုစိုင်းတီက အရေးဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဆိုစိုင်းတီက ၁၉၃၈ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၇ စောစောပိုင်းကပင် အဖိုးရထုတ်ပြန်ချက်များတွင် မဟာမေဒင်ဟူသောသုံးနှုန်းချက်အစ မွတ်စလင် ဟူ၍သာ သုံးစွဲပါဟု တောင်းဆိုမှုရှိခဲ့ပါသည်။ ဤကိစ္စကို အတွင်းဝန်ထံစာရေးတင်ပြခဲ့ရာ ၁၉၃၉ ခု၊ မေလထိတိုင် အကြောင်းမထူးခဲ့ချေ။ ထိုလတွင် ဆိုစိုင်းတီက မွတ်စလင်အဖွဲ့စည်းအားလုံးနှင့် ထိပ်သီးများထံသို့ မွတ်စလင်နီးနောပွဲကြီးတစ်ရပ် ခေါ်ယူပြီး ဗမာ့မွတ်စလင်များအား ဤသို့ တစ်စုတစ်စည်းထဲ စာရင်းကွင်းလာရေးအတွက် တောင်းဆိုမှု ပြုကြပါဟု စာရေးသားခဲ့ပေသည်။ ကွန်ဂရက်ကားမဖြစ်ခဲ့ပါ။ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ကောက်ယူမည့် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် မွတ်စလင်များအား ဤသို့ကောက်ယူရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ထောက်ခံမည့်

၁ BMS, Silver Jubilee, pp . 23, 55-56, BMS, နှစ်ဆယ်ကျော်နှင့် သုံးဆယ် နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ ၁၉၃၇၊ ၂၀၂၅၊ ၅၁ - ၇၊ ၁၅၁

မြန်ကြားချက်စာအများအပြားကို ရရှိခဲ့ပေသည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် အစိုးရက မွတ်စလင်များ၏ တောင်းဆိုချက်ကိုလိုက်လျော့ခဲ့ပြီး ဓေရေပါဒီဟူသောအသုံးအနှုန်းကို ဖယ်ရှားပစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၁ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဦးဘအိုက သတင်းစာတွင် အစိုးရ၏အစီရင်ခံချက်ကိုရော အဖွဲ့၏ဆယ်နှစ်တာလက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များကိုပါ ထည့်သွင်းကြည့်စားခဲ့သည်။^၁ ဤသည်မှာ ဘားမား မိုဆလင် ဆိုရှင်တီ၏ နောက်ဆုံးကြိုးပမ်းချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ မကြာမီမှာပင် တိုင်းပြည် မှာ ဂျပန်လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားခဲ့သည်။^၂

ဂျီ၊ စီ၊ ဘီ၊ အမ်၊ အေ၊
ဗမာ့မွတ်စလင် ကလျာဏယူဝ အသင်းချုပ်ကြီး

[General Council of Burma Moslem Association]

၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယမွတ်စလင်အသင်းတစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပေရာ ဗမာ့မွတ်စလင် ကလျာဏယူဝအသင်းချုပ်ကြီး (ဂျီ၊ စီ၊ ဘီ၊ အမ်၊ အေ) ဖြစ်သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်က တည်ထောင် ခဲ့သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကလျာဏယူဝအသင်းချုပ် (ဂျီ၊ စီ၊ ဘီ၊ အေ) အသင်းကြီးကိုတူပွဲပြီး ပေါ်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအဖွဲ့အစည်းသစ်ကို ဖျဉ်းမနားမြို့တွင် မွတ်စလင်ပညာရေးကွန်ဗလင့်၏ နှစ်ပတ်လည်ညီလာခံကာလ၌ ကွန်ဗလင့်သို့တက်ရောက်လာသော ကိုယ်စားလှယ်တို့က ဖွဲ့စည်းခဲ့ ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘားမား မိုဆလင် ဆိုရှင်တီတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ကြသော အလားတူပုဂ္ဂိုလ်ထဲမှ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအပါအဝင် အချို့ကပင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အထွေထွေကောင်စီ အနေနှင့် မိမိအစီအစဉ်ကို တာမုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် မလုပ်နိုင်ခဲ့ဘဲ ဘားမားမိုဆလင် ဆိုရှင်တီ ၏လှုပ်ရှားမှုများကို ထောက်ခံရုံမျှသာ ပြုလုပ်ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒီလှုပ်ရှားမှုနှင့် ပူးပေါင်းပြီးဆောင်ရွက်ရန် ကြောက်ရွံ့ခဲ့ကြသော်လည်း မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်အဖွဲ့ခွဲ၏လှုပ်ရှားမှု များကို လိုက်သည့်အနေနှင့် အားလုံးနည်းတူ မိမိတို့သည် ဗမာပါဟူသောအပိုင်းကိုပဲ အလေးကဲ လှုပ်ရှားခဲ့ရုံသာရှိပါသည်။ ကွန်ဂရက်အပေါ် စာနာမှုဖြူရုံသာဘောကား ရှိခဲ့သည်။ စစ်အပြီးတွင် အထွေထွေကောင်စီကို ပြန်လည်စုစည်းခဲ့ပေရာ နှစ်များစွာကြာအထိ အင်မတန်ပင် တက်တက် ကြွကြွရှိခဲ့ပါသည်။ (စာမျက်နှာ - - - ကို ကြည့်ပါ)

၁ ညွှန်းဆိုချက်။ နာ . ၂၁-၂၂။ "Burma Muslims: Their Status in Burma." ဘားမား မွတ်စလင် ဆိုရှင်တီမှ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ရန်ကုန်၊ ၁၉၄၉၊ ဩဂုတ် ၉။
၂ ဦးဘအိုမှာ ၁၉၄၄ ခု၊ အသက် ၇၂ နှစ်တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၄ ခု၊ မတ်လ ၁ရက်တွင် ဘားမား မွတ်စလင် ဆိုရှင်တီမှ ဝါရင့်အမှုဆောင်များက ရန်ကုန်တွင်တွေ့ဆုံကြပြီး ယင်းအသင်း၏ကြိုးပမ်းချက်များကို အသစ်တဖန် ဖွဲ့စည်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ [New Times of Burma (Rangoon), March, 1954.]

နွှီးကြားရေးလှုပ်ရှားမှု

၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များ၏ ဒုတိယကာလဝက်ကြာတော့မှသာလျှင် ဗမာ့မွတ်စလင်များ သက်သက်ဖြင့်ပြီးသော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ရပါသည်။ ဘားမား ဗိုလ်လင် သိုဇိုင်ယီတီနှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်ကလျာဏယုဝအသင်းချုပ် နှစ်သင်းစလုံးမှာပင် အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များက အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းအဖွဲ့များမှာ အမြဲတမ်းအခြေချနေထိုင်သူများအဖြစ် အိန္ဒိယမှ ပြောင်းရွှေ့လာကြသူများအပါအဝင် ဗမာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်အားလုံးကို ကိုယ်စားပြုလိုခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်များနှင့် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များက အဖြစ်အပျက်များနှင့် အလားတူပင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် အထက်ပါနှစ်ဖွဲ့၏ရပ်တည်ချက်များကြောင့် ဗမာ့ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက မွတ်စလင်တို့အပေါ် အမုန်း သည်းခံခဲ့ကြသည်။ ဤအတွက်ကြောင့်က ဗမာ့မွတ်စလင်များ၏ ဇေယျာဒီများ အထူးသဖြင့် မန္တလေးမြို့နှင့် အထက်မြန်မာပြည်ရှိ မြန်မာမွတ်စလင်အများစုရှိရာဒေသနေတို့က အိန္ဒိယမွတ်စလင် များနှင့် ခွဲထွက်ပြီး သီးခြားဖွဲ့စည်းဖို့အချိန်ဆိုက် အခါသင့်ခဲ့ပြီဟု ခံယူမိခဲ့သည်။ သို့မှသာ ဘာသာ ကွဲပြားရုံမှလွဲလျှင် ကျွန်ကဏ္ဍခပ်သိမ်း၌ ဗမာများနှင့်မခြား တစ်သားတည်း ထိထိရောက်ရောက် လှုပ်ရှားပါဝင်ခွင့်လည်း ဖြစ်ထွန်းလာချေမည်ဟု တွက်ဆခဲ့ကြသည်။

နွှီးကြားရေးအဖွဲ့တွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်အဖွဲ့ဝင်ဟူ၍ တစ်ဦးတလေသော်မျှမပါရှိချေ။ လှုပ်ရှားမှုကို ၁၉၃၇ ခုနှစ်ကစတင်ခဲ့ပေရာ နှစ်လည်ကွန်ဂရက်သုံးရပ်ကို ၁၉၃၈ ခုနှစ်က ပထမ အကြိမ်အဖြစ် ပျဉ်းမနား ၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ်အဖြစ် မန္တလေးမြို့နှင့် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်တွင် တတိယအကြိမ်အဖြစ် ယင်းတော်တွင် ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ဂျပန်လက်အောက်ကျခဲ့ချိန်တွင် အဖွဲ့က ပျက်ပြားသွားခဲ့ရပြီး စစ်အပြီးမှာတော့ ယင်း၏ခေါင်းဆောင်ဟောင်းများမှာ ဗမာ့မွတ်စလင်အသိုင်း အဝိုင်းဘဝတွင် အရေးပါသောအဆင့်အတန်းက ရှိခဲ့ကြပါသည်။ နွှီးကြားရေးအဖွဲ့၏ဒဿနမှာ အဖွဲ့အမည်မှာပင် အထင်အရှားထပ်ဟပ်နေခဲ့ရပါသည်။ မြန်မာဘာသာဖြင့် ၁၉၃၉ ခုနှစ်က ထုတ်ခဲ့ ပုံရသော (ရက်စွဲမပါ) လက်ကမ်းစာမှာတော့ အပြည့်အစုံ အသေးစိတ် ဖော်ညွှန်းထားပါ သည်။^{၁)}

သူတို့၏ အဓိကတောင်းဆိုချက်က ဗမာမှ ဗမာဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ မျိုးနွယ်နှင့် သဘာဝ အရကွဲပြားမှုကြောင့်ပင် ယင်းတို့ကိုအလေးထား အသိအမှတ်ပြုမခံခဲ့ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တကယ် ဆိုလျှင် တစ်စုံတရာရာကို အထူးတလည်ပြုလုပ်ရန်ပင် ကြိုးစားဖို့က မလိုကြပါ။ မြန်မာမင်းများ

၁) ရွှေမြိုင်မောင်၊ ဗမာ့ဗိုလ်လင်အရေး၊ ရန်ကုန်၊ နွှီးကြားရေး၊ ရက်စွဲမပါ။ ဤစာတမ်းငယ်ကို တရားသူ့အတွက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ပေးခဲ့ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင်မပါဝင်သော အခြားသက်သေအထောက်အထားများကိုကာ၊ စွတ်ပြောအရ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ရပါသည်။

လက်ထက်မှာတုံးက ဗမာဟူသောအဖြစ်နှင့် တန်းတူအခွင့်အရေးကို ရရှိခံစားခဲ့ကြ၍ပင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာမင်းများအပေါ်တွင် သစ္စာရှိရှိ အမှုတော်ထမ်းခဲ့သော မွတ်စလင်က အများအပြား ရှိခဲ့၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယ မွတ်စလင်များရောက်လာစဉ်ကပြေးတော့မှု သူတို့ကသာ အစစအရာရာတွင် ရှေ့ကပြေးနေတော့သည်။ ပညာရေးကိစ္စအားလုံးအပါအဝင် ကျောင်းသင်များနှင့်လှစ်ခြင်း၊ အသင်းအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းထူထောင်ခြင်းနှင့် အစွဲလမ်းတိုးမြှင့်ရေးနှင့် ဘာသာရေးကိစ္စရပ်များတွင် သူတို့လက်ချည်းဖြစ်နေခဲ့သည်။ ဤသည်စနက်ကြောင့်ပင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ညီနောင်များက ဗမာမွတ်စလင်များကို အိန္ဒိယကပြားများဆိုပြီး အမှတ်သညာများပွင့်ခဲ့ကြတော့သည်။ နှိုးကြားရေးလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့ဝင်များ၏ အသုံးအနှုန်းအရ ဗမာမွတ်စလင်ဟူသည် သွေးနှောလက်ထက်ရာက ပေါက်ဖွားလာသူများ သို့မဟုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာမှ အစွဲလမ်းဘာသာသို့ ကူးပြောင်းလာခဲ့ကြသူများကို ဆိုလိုသည်ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသည်။ ချမ်းသာသောအိန္ဒိယမွတ်စလင်များက ကျောင်းများကိုဖွင့်လှစ်ခဲ့ကြရာ ဤကျောင်းများတွင် ဗမာမွတ်စလင်များ၏ကလေးများပါ တက်ရောက်သင်ကြားခဲ့ကြပါသည်။ ဤကျောင်းများတွင် ဗမာနှင့် အင်္ဂလိပ်အစား အူရဒူနှင့် အရဗီတို့ကို သင်ကြားခဲ့ကြရသည်။ အရဗီကိုတော့ ဘာသာရေးအတွက် နှုတ်တိုက်သင်ကြားကြရသည်။ အူရဒူကမူ လုံးဝနိုင်ငံခြားဘာသာစကားဖြစ်နေသလို ဗမာနိုင်ငံတွင်လည်း အရေးမပါလှပေရာ ဗမာမွတ်စလင်များအဖို့ အချိန်ကုန်လှပမ်း ဖြစ်ကြရသည်။

နှိုးကြားရေးလှုပ်ရှားမှုက ဘားမား မိုဆလင် ဆိုခိုင်ယီတီနှင့် ဂျီ ဇံ ဘီ၊ အမ် အေ တို့မှ အဖွဲ့ဝင်များနှင့်အတူ မွတ်စလင်ကျောင်းများတွင် အူရဒူကို သင်ကြားခြင်းနှင့် အသုံးပြုမှုကို နှစ်လည်ပညာရေးကွန်ဗေရှင်တက်ရောက်သူ တာသီးပုဂ္ဂလများကပါ အကြောက်အကန် ကန့်ကွက်ခဲ့ကြမှုကြောင့် မလွဲမကင်းသာ ဝန်ခံလိုက်ခဲ့ရသည်။ သို့သော် သူတို့က ဘယ်သို့ဆိုစေ ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဤလှုပ်ရှားမှုမှာ လုံလောက်သောထောက်ခံမှုအင်အားမရခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖော်ပြထားသောရည်မှန်းချက်များအား အကောင်အထည်မဖော်ပေးနိုင်ခဲ့ချေ။

လန်ဒန်ကွန်ဗေရှင်နှင့် ၁၉၃၈ ခုနှစ် အဓိကရုဏ်း(ထိုစဉ်က အိန္ဒိယသားအပေါ် မုန်းတီးမှုပါ ဆိုသော်လည်း ဗမာမွတ်စလင်များပါ အထိနာခဲ့ကြရသည်) များကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ဗမာမွတ်စလင်များအကြားတွင် သဟဇာတဖြစ်မှုက တစ်စစကျကွဲသွားရသည်။ ဗမာပြည်ဖွား မွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမှဝင်လာသူများအကြား ကွာဟချက်ကြီးက ဗမာလူထုအပြင်ဝယ် မျက်မှန်းကျိုးစရာဖြစ်ခဲ့၍ပင်ဖြစ်သည်။ လူမျိုးရေးနှင့် ဘာသာရေးမကွဲဘဲ ပွင့်ဝေခဲ့ရသည်။ ဗမာမွတ်စလင်

များအဖို့ ယင်းတို့၏ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ညီနောင်များနှင့် သဟဇာတကျသောအမြင်မှန်ကို တည့်မတ်ပေး
မည်ခေါင်းဆောင်သစ်က လိုအပ်လာခဲ့သည်။ သူတို့က ဗမာ့ဇာတိဖြစ်၏။ ဗမာပြည်သားများ
မှန်၏။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် သွေးရင်းသားရင်းများ ဖြစ်ကြ၏။ စာပေလည်း တူ၏။ ဘာသာစကား
ကလည်း တူ၏။ ယဉ်ကျေးမှုချင်းကျလည်း မကွဲပြားကြချေ။

ဘာသာကွဲပြားမှုကြောင့် ယင်းတို့၏ဆက်ဆံရေးတွင် အဟန့်အတားမဖြစ်သင့်ချေ။ ဘာသာ
အယူဝါဒကြောင့် တိုင်းတပါးကဝင်လာသူအဖြစ် ထင်မှတ်မှားခံရစရာ မဖြစ်သင့်ချေ။ ဤစာတမ်း
တွင် ဤနောက်ဆုံးအချက်ကို အကြိမ်ကြိမ် ကြော့ကာကြော့ကာ ဖော်ပြခဲ့သည်။ အဖွဲ့၏အဓိက
ရည်ရွယ်ချက်မှာ လူငယ်များတွင် ဗမာ့အမျိုးသားစိတ်ဓါတ်ကိန်းအောင်းရေးဆိုပြီး ထပ်လောင်းဆို
ထားခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် ပြည်သူ့က ဗမာ့မွတ်စလင်များအား အသိအမှတ်ပြုလာရေးနှင့် နိုင်ငံတော်ရှိ
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြား ရင်းနှီးချစ်ကြည်မှုနှင့် အပြန်အလှန်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရှိစေရေး
၁၉၄၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ဗမာ့မွတ်စလင်များအား သီးခြား(အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့်
ခွဲခြားလျက်) စာရင်းကောက်ယူရေး၊ ကျေးလက်ဒေသနေ မွတ်စလင်များ၏ တိုးတက်ရာတိုး
တက်ကြောင်းကိုဆောင်ရွက်ပေးရေး တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ယင်းတို့၏ဘာသာရေးကို ပိုမိုအားကောင်း
စေရေးနှင့် တမန်တော်မွေးနေ့ကို အစိုးရအများပြည်သူရုံးပိတ်ရက်အဖြစ်သတ်မှတ်ပေးရေး စသည်
များကို တင်ပြထားခဲ့ပါသည်။^၉

ဗမာ့မွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမှလာကြသောမွတ်စလင်များအကြား ဤကွဲပြားမှုကြီးမှာ
ဗမာနိုင်ငံကို ဂျပန်တို့က အောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဆက်လက်ကြီးထွားခွင့်မရခဲ့တော့ချေ။ မည်သို့
ဆိုစေ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင်မူ ဤရန်ပွဲက ပြန်လည်ပြီး သစ်လွင်လာခဲ့ပြန်ရာ အဖွဲ့အမျိုးမျိုး
ပေါ်လာခဲ့သလို အကွဲအပြဲကလည်း ကြီးထွားသထက် ကြီးထွားလာခဲ့ရပေသည်။

၉။ ချွဲ ခွဲထွန်းခဲပြီး။

ဂျပန်အုပ်ချုပ်ရေးအစဉ်မှာ

ဗမာနိုင်ငံမှ ဗြိတိသျှတို့ဆုတ်ခွာပြီး ဂျပန်တို့ဝင်အလာတွင်မူ မွတ်စလင်များအကြားတွင် သာမက နိုင်ငံတစ်လွှားရှိ ပြည်သူအသီးသီးတွင် သင်းပင်းနှင့်ဖွဲ့အုံလှုပ်ရှားမှုတဝက် ရပ်တန့်နေခဲ့ရသည်။ ဘာသာရေးကိစ္စရပ်များကလွဲလျှင် မယ်မယ်ရရ လှုပ်ရှားမှုမရှိခဲ့ကြချေ။ ဂျပန်အုပ်ချုပ်ရေးလက်အောက်တွင် ဘဝကိုည်သို့စခန်းသွားကြရမည်မှာ မသေချာလှ၍တစ်ကြောင်း၊ ပြည်သူတစ်ရပ်လုံး ဘဝကပါ မရေရာမသေချာဖြစ်နေခဲ့၍တစ်ကြောင်း၊ ခေါင်းဆောင်အများစုက အိန္ဒိယသို့ ထွက်ခွာသွားခဲ့ကြပါသည်။ ဂျပန်တို့တွင် မွတ်စလင်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး တိတိကျကျ ဘာပေါ်လစီမှန်မနေသည်ကို အဆောတလျင်ပင် မျက်ဝါးထင်ထင်တွေ့ရှိလာခဲ့ကြရပါသည်။ မွတ်စလင်နှင့် ဟိန္ဒူအားလုံးကပင် မိတ်ဆွေရင်းချာသဘောလက္ခဏာများကိုကား ပြသခဲ့ကြပါသည်။^၁ ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ဂျပန်အုပ်ချုပ်ရေးအကြားတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ဒေသအသီးသီးတွင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ဗမာတို့၏ အိန္ဒိယဆန့်ကျင်ရေး အနိဋ္ဌာရုံလုပ်ရပ်များကို ဟန့်တားနိုင်ခဲ့ပြီး ငြိမ်ဝပ်ပိပြားအောင် ပြုပေးနိုင်ခဲ့သည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင်နေထိုင်ကြသော အိန္ဒိယသားလူနည်းစုများအပေါ်တွင် အောင်နိုင်ရေးကို ဂျပန်တို့က သောကထားခဲ့ကြသည်။ ဤသည်ကလည်း အိန္ဒိယကိုအောင်နိုင်ရေးဟူသော သူတို့၏စိတ်ကိန်းကြီးကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် အထိုက်အလျောက် အကူအညီဖြစ်စေခြင်းမှာ ဖြစ်၏။ ဗမာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယသားများအပေါ် သနားကရုဏာထားခဲ့ခြင်းကမူ လုပ်အားနှင့် စီးပွားရေး

၁) ရှိအဟ်ခေါ် မဂ်္ဂဒ်များစုမှာ ရန်ကုန်မှစွန့်ခွာပြီး ကလောဗြိသို့သွားခဲ့ကြသည်။ ယင်းဒေသတွင် သူတို့ကိုယ်သူတို့ ရှိအဟ်ဆိုသည်ထက် အိရန်သားများဆိုပြီး ဖော်လင့်ခဲ့ကြသည်။ အိရန်နိုင်ငံ၏ရပ်တည်မှုကြောင့် ဂျပန်က သူတို့အား ပဟာပိတ်များအဖြစ် ပြင်ခဲ့ကြသည်။ ဂျပန်၏ကျေးဇူးခံ ကျေးဇူးစားများ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၄ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်က သူတို့အပေါ် သဘောထားဆိုးဆိုးဝါးဝါးပြောင်းသွားခဲ့ချိန်တွင်မူ အရေးယူခံရသူပင် ရှိခဲ့သည်။ (Iran Club, Golden Jubilee, pp . 32-34; Patel, op-cit, p-14.)

ရည်ရွယ်ချက်တို့ကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။^၁

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်ပွားမီကာလများစွာအလျင်ကပင် အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးရရှိရေးကို ပြီးတည်ပြီးလှုပ်ရှားနေခဲ့ကြသော အမျိုးသားရေးဝါဒီ အိန္ဒိယသားများနှင့် ပြည်ပရောက်များမှာ အရှေ့နှင့် အရှေ့တောင်အာရှဒေသအသီးသီးတွင် နေထိုင်ကြသူများမှာ ဗြိတိသျှဆန့်ကျင်ရေးဝါဒ မြန်မူဝယ် တက်ကြွစွာလှုပ်ရှားခဲ့ကြပေသည်။ ဂျပန်တို့ပေါ်လာပြီး အောင်မြင်မှုများရခဲ့သည်တွင် ဤအမျိုးသားရေးဝါဒီ အိန္ဒိယသားများက မိမိတို့ရည်မှန်းချက်အတွက် ဂျပန်တို့အပေါ် အထူးအား ထားခဲ့ကြပေသည်။ အရှေ့တောင်အာရှဒေသတလွှားတွင် မြန်မာ့တည်ရှိနေကြသော အိန္ဒိယသား သန်းပေါင်းများစွာထဲမှ အိန္ဒိယတပ်မတော်တစ်ရပ်ဖွဲ့စည်းရေးကိုကြံဆခဲ့ကြပြီး ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးမှ အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးရရှိရေးအတွက် ဂျပန်နှင့်အတူယှဉ်တွဲတိုက်ခိုက်ရေးကို စတင်ခဲ့ကြပေသည်။ အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ချုပ် (Indian Independence League - IIL) ခေါ် အဖိတ် ဟင်ဗ် လိပ် ဟုလည်း ကျော်ကြားခဲ့သောအဖွဲ့ကြီးကို ထိုင်းနိုင်ငံ ဘန်ကောက်မြို့တွင် ဆူဘတ်(စ)ချနုရာ ဘိုဗ်၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် ၁၉၄၁ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၉ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် အိန္ဒိယ လွတ်လပ်ရေးရရှိရေးဟူသော ယင်း၏ပင်မဦးတည်ချက်အရ ထိုအဖွဲ့ချုပ်ကြီးက ဂျပန်အာဏာပိုင် များနှင့်အတူ မဲဆွယ်ရေးကိစ္စကိုပါ ကိုင်တွယ်နိုင်ခဲ့သည်။ အောင်နိုင်ခဲ့ရာဒေသများအတွင်း နေထိုင်ကြ သော အိန္ဒိယသားများအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်လည်း သူတို့၏ နေ့စဉ်အပြဿနာများမှာ ပါဝင်ပတ် သက်ပေးခဲ့ကြသည်။ သူတို့၏အသက်အိုးအိမ် စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာတို့ကို ကာကွယ်စောင့် ရှောက်ပေးခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာလည်း အခြားဒေသများမှာကဲ့သို့ပင် ဟိန္ဒူရေး မွတ်စလင်များပါ ပါဝင်ပူးပေါင်းလှုပ်ရှားကြသည့် အဖွဲ့ခွဲတစ်ရပ်ကိုပါ ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပေသည်။^၂ အိန္ဒိယနိုင်ငံလွတ် လပ်ရေး လိပ်အဖွဲ့ကြီး၏ မြန်မာပြည်အဖွဲ့ခွဲ၏ဥက္ကဋ္ဌမှာ မွတ်စလင်တစ်ဦးဖြစ်ပြီး ဤလှုပ်ရှားမှုကြီးတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသော မွတ်စလင်အများစုကြီးမှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များဖြစ်ကြပါသည်။

၁) Thompson and Adloff, op-cit, p-78.

၂) စစ်အတွင်းက ဗြိတိသျှတော်လှန်ရေးအစီရင်ခံစာအရ အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးလိပ်သည် နိုင်ငံရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး တာဝန်များကို ထမ်းရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယနိုင်ငံသားများမှာ အထက်ဖော်ပြပါအဖွဲ့ချုပ်ကြီး၏ ဗမာနိုင်ငံမှ အဖွဲ့ခွဲအပေါ်တွင် ဗြိတိသျှဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့ဆိုသည်ထက် သူတို့၏လုံခြုံရေးကို အကာအကွယ်ပေးချက်တစ်ရပ်ဟူသာ မှတ်ယူထားကြသည်။ (Burma, Burma during the Japanese occupation, Intelligence Bureau, Book I (Simla 1943), နှာ - ၂၄၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ နှာ - ၂၃ ကိုလည်းလှ၊ Desia, India and Burma, နှာ - ၇၅- ၇၆)

မဟာမုတ်စလင်တို့ကမူ ဤလှုပ်ရှားမှုကြီးဝယ် စိတ်ဝင်တစား လက်တွေ့ကျကျမပါရှိခဲ့ကြချေ။^၁ ဤလိမ်အဖွဲ့နှင့် အပတ်သက်မခံဘဲ ခပ်ကင်းကင်းနေခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမုတ်စလင်အချို့ကား မေမန်များနှင့် အစ္စမာအီလီအုပ်စုဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။^၂ ထိုစဉ်ကာလဝယ် ဟိန္ဒူနှင့် မွတ်စလင်တို့ အကြား ဘာသာရေးအရခွဲခြားမှုက မရှိခဲ့ချေ။ စစ်ပြီးသွားတော့မှသာ ဤအခြေအနေက ပြောင်းလဲ သွားခဲ့ပြီး ဘာသာရေးကို ရှေ့တန်းတင်သော တစ်ယူသန်မျိုးချစ်စိတ်အဖွဲ့ကြောင့် ပီရောခီများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြန်ပါသည်။

ဤအဖွဲ့ချုပ်ကြီးက အိန္ဒိယအမျိုးသားတပ်မတော် (အိုင် အင် အေ) အဖွဲ့ဝယ်များကို လာရောက်စည်းရုံးဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။ ဤအဖွဲ့များကို ဂျပန်တွင်အမှုထမ်းရန် ကိုယ်စားလှည်းများ အဖြစ်နှင့် အိန္ဒိယသို့ စေလွှတ်ပေးခဲ့သည်။ အိန္ဒိယအမျိုးသားတပ်မတော်တွင် မွတ်စလင်အများ အပြားပါရှိခဲ့ပေရာ မြင့်မားသောရာထူးအဆင့်ရှိ ဗိုလ်မှူးများရွာသာမက ဗိုလ်ချုပ်တစ်ဦးပင် ရှိခဲ့သည်။ ဤတပ်ဖွဲ့များ၏ စစ်ရေးအင်အားကလည်း သိပ်ကြီးတော့ အရေးမပါလှပါ။ သို့သော် ၁၉၄၅ ခု၊ ဇူလိုင်လအတွင်းက စစ်ပွဲများတွင် ဗြိတိသျှတို့ကိုတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြရာတွင် မဟာနိုင်ငံအဖို့ အောင်မြင်မှု အသစ်ကို ရရှိစေခဲ့ပါသည်။^၃

၁၉၄၂ ခုနှစ်မှ ၁၉၄၅ ခုနှစ်အထိ နှစ်များအတွင်းတွင် အိုင်အိုင်အေနှင့် အိုင်အင်အေ တို့၏လှုပ်ရှားမှုများ ကြီးထွားလာခဲ့သလိုပင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဟိန္ဒူနှင့်မွတ်စလင်များအကြားတွင်လည်း တိုးတက်မှုက ကြီးစွာရှိလာခဲ့သည်။ အုပ်စုနှစ်စုအကြားတွင် အပြည့်အဝ အပြန်အလှန်ပူးပေါင်း

၁) D. M. A ကရင်ဂီဝန်သည် တပီလ် နှင့် ဗမာသတင်းစာများ၏ အယ်ဒီတာဖြစ်သည်။ ထယ်စဉ်ကပင် ဂန္တီလီယာ လူငယ်အသင်းချုပ်၏ အတွင်းရေးမှူးဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ဗမာနိုင်ငံပွဲပွဲအပြေအစည်းအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ရွေးချယ်ခံရပြီး ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် လွှတ်တော်အမတ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှထောက်လှမ်းရေးအစီရင်ခံစာအရ ဗျက်ဂျင်၊ ပမ်းဆီးအရေးယူ ရမည့်သူများစာရင်းတွင် ပါဝင်ခဲ့သူလည်း ဖြစ်သည်။ (Burma, Burma during the Japanese Occupation, Intelligence Burma, Book I (Simla Oct.1, 1943)) ယနေ့ သူသည် ကရာချီတွင် နေထိုင်လျက်ရှိ သည်။

ဤအဖွဲ့အတွက် များစွာအကျိုးပြုခဲ့သူတစ်ဦးမှာ ဝိလျံဇာကြီး အေ၊ ဟိမ်ငြိမ်ပြီး ဣစိဆယ်သန်းကို ရန်ပုံငွေ အဖြစ် ထည့်ဝင်ခဲ့သည်။ (Desai, ညွှန်ကြီး၊ နာ - ၈၃)။

စစ်အပြီးတွင် အရေးပါသောပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့သော ဦးခင်မောင်လတ်မှာ အရှေ့ပါသော မဟာမုတ်စလင်အသင်း ဆောင်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့ပြီး အဖွဲ့ချုပ်၏ ခရိုင်စည်းရုံးရေးမှူးအဖြစ် ခန့်အပ်ခံခဲ့ရသည်။

၂) U Khin, U Hla Pe's Narrative of the Japanese Occupation of Burma, Data Paper no.41, Southeast Asia Program, Department of Far Eastern Studies (Ithaca: Cornell University Press, 1961), p - 40.

၃) Intelligence Report, Simla, နာ - ၂၅၊ Desai၊ ညွှန်ကြီး၊ နာ - ၈၄ - ၈၅။

ဆောင်ရွက်မှုနှင့် စည်းလုံးမှုတို့ကို ရရှိခဲ့ပေသည်။ ဗြိတိသျှတို့တစ်ကြော့ပြန်အလာတွင်မူ ဤအခြေအနေကောင်းက ပြောင်းပြန်ဖြစ်သွားခဲ့ရသည်။ အုပ်စုတစ်စုချင်းသည်ပင် ကိုယ့်လမ်းကိုယ့်လျှောက် ခဲ့ကြတော့သည်။ ဤသို့ဖြစ်ခဲ့ရခြင်းမှာ စစ်ရေးကြောင့်တွဲပင်တွဲခဲ့ငြားလည်း အနည်းအကျဉ်း လောက်ကသာ ဂျပန်တို့နှင့်တွဲရေးကို စိတ်ဝင်စားမှုထားခဲ့ကြခြင်းကြောင့်တစ်ကြောင်း စစ်အပြီးတွင်မူ ပါကစ္စတန်အရေးက အပူတပြင်းခေါင်းဆောင်လာခဲ့ကြခြင်းကြောင့်တစ်ကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယ သားများအပါအဝင် ဗမာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခများကို စိတ်ဝင်စား မှုမရှိခဲ့ကြခြင်းကြောင့်လည်းပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး တပ်လှန့်ပေးမည့်နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်း ကလည်းမရှိသလို ပါကစ္စတန်နိုင်ငံပေါ်ထွန်းရေးဟူသော ဒဿနကိုရှေ့ရှုပြီး မွတ်စလင်လိမ်နှင့် ဘာသာရေးအရ သဘောတူမှု လိုရင်းရှိနေကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအကြောင်းကြောင့် စစ်အပြီးတွင် အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုမှ လွတ်မြန်စွာပင် အစိုးရပြသွားခဲ့ရခြင်းမှာ မွတ်စလင် ဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့များ ကိန်းဝပ်လာခဲ့ကြခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယအမျိုးသားတပ်မတော် တွင် တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြသည့် မွတ်စလင်အရာရှိအရာခံအချို့မှာ စစ်အပြီးတွင် အိန္ဒိယကွန်ဂရက်စ်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် တရားရုံးတွင်ခုခံကာကွယ်ရန် ငြင်းဆန်ခဲ့ကြပြီး မွတ်စလင်ကိုယ်စား လှယ်များအနေနှင့်သာ သူတို့ကိုယ်သူတို့ ရပ်တည်ခုခံကာကွယ် လိုခဲ့ကြသည့်အတွက် တရားစွဲခံ လိုက်ကြရသော သီးခြားအမှုအခင်းများပင် ရှိခဲ့သည်။^၁

၁) Usha Mahajani, ညွှန်းခဲ့ပြီး ၅ - ၁၆၉၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချင်းမှာပင် ဗမာ့မွတ်စလင်တို့၏ ထိပ်တန်း အင်အားဆောင်ကြီးအဖြစ် အင်အား ရာဇဝတ်မှာ အိန္ဒိယကွန်ဂရက်စ်ကို လုံးဝထောက်ခံခဲ့ပြီး မွတ်စလင်လိမ်ကို ဆန့်ကျင် ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ပါကစ္စတန်ပေါ်ထွန်းရေး အယူအဆကို ထန်ကျင့်ဟောပြောခဲ့သည်။ ဘာသာရေးကို အကြောင်းခံပြီး ခွဲထုတ်ခြင်းကိစ္စကို ဆန့်ကျင်ခဲ့သည်။ တကယ်တော့ ဤသည်မှာ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏နေရာနှင့်ပတ်သက်ပြီး သူ၏ မမှတ်မသန်ယုံကြည်ရက်ကို တောင်သိန်းခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်၏။ တမုက်၅ ၁၃၀ နှင့် ၁၃၁ ကိုလည်း ရှုပါ။

အခန်း [၃]

လွတ်လပ်ရေးကာလ မြန်မာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်များ

မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ပုံသဏ္ဍာန်အရ အပြောင်းအလဲများ

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် များစွာသောမွတ်စလင်အသင်းအပင်းများက သူတို့၏လှုပ်ရှားမှုများကို ပြန်လည်ဆန်းသစ်ခဲ့ကြပါသည်။ မဟာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုခေါ် ဖက်ဆစ်ဆန္ဒကျင်ရေးနှင့် ပြည်သူ့လွတ်မြောက်ရေး (ဖဆပလ) အဖွဲ့ချုပ်မှ ခေါင်းဆောင်ကြီးများက မဟာလွတ်လပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ငြိတိသျှတိုနှင့် နေစပ်ညှိနှိုင်းမှုကို အားစိုက်ပြီး ကြိုးပမ်းနေခဲ့ကြသလို လွတ်လပ်ရေးရကာနီး မဟာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်များကလည်း သူတို့၏ရရှိခွင့်အတွက် မိမိတို့၏အဆင့်အတန်းကို အသေးစိတ်ချပြလာခဲ့ကြပေသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့ကမူ သီးခြားလှုပ်ရှားမှုမှန်သမျှမှ ရပ်နေခဲ့ကြပြီး ယင်းတို့၏အတိတ်က အိန္ဒိယနှင့်နိုင်ငံရေးအရ နောင်တဲခဲ့သမျှ အရိပ်လက္ခဏာမှန်သမျှကိုသာ ပြန်ပြီးခြုံလွှမ်းနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြပေသည်။ အထူးသဖြင့် ဂျပန်တို့မအောင်နိုင်ခင်အလျင် အိန္ဒိယသို့ ထွက်ပြေးခဲ့ကြသောသူတို့ထဲက ခေါင်းဆောင်များမှာ စစ်အပြီးတွင် ပြန်မလာခဲ့ကြချေ။ ပြန်လာခဲ့ကြသူများကလည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိအခြေအနေများကို အလွင်အမြင့်ပင် မှီဝဲစားသဘောပေါက်မိခဲ့ကြသည်။ အခြေအနေများက တခြားမိမြင်သွားပြီဖြစ်၍ ဧည့်ဆက်ပြီး မိမိတို့တွင် ယခင်ကလို နိုင်ငံရေးအခန်းကဏ္ဍမရှိတော့ပြီကိုသိရှိကာ မဟာပြည်မှနေပြီး အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထာဝရထွက်ခွာသွားခဲ့ကြတော့သည်။^၉

၉ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်းက မဟာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်အမျိုးသားရေးများတွင် အင်မတန်မှ တက်ကြွခဲ့သော အက်စ်၊ အေ၊ အက်စ်၊ တွယက်စ်ကို ခေါ် အိန္ဒိယမွတ်စလင် တစ်ဦး၏ ထူးခြားသောကဏ္ဍတို့ ဆောက်ပြုလိုပါသည်။ အထူးသဖြင့် ပညာရေးကဏ္ဍမှာ ပြစ်ပါသည်။ ဒီနတ်အဂ္ဂလပ် အမျိုးသမီးအထက်တန်းကျောင်းကို သူမင်

ဤအပြောင်းအလဲများ၏အကျိုးရလဒ်ကြောင့်ပင် ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များအကြားတွင် အသစ်အသစ်သောအဖွဲ့အစည်းများက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပေါ်ထွန်းလာခဲ့ရတော့သည်။ ပထမ အချက်အနေနှင့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများတွင် ဗမာ့မွတ်စလင်များရော အိန္ဒိယမွတ်စလင်များပါ နှစ်ဖက်စလုံးက တက်ကြွစွာပါဝင်လာခဲ့ကြသည်။ အဖွဲ့အစည်းများအနက် အချို့မှာ ပညာရေး၊ လူမှုရေး၊ ဘာသာရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ ပွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခဲ့ကြပေသည်။ ဒုတိယအချက်မှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် တရုတ်မွတ်စလင်တို့၏ အထူးတလည်ကွဲပြားလှသော ဒေသဗိဇ္ဇာတော်ကန်နောက်ခံအချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ တတိယအချက်မှာ ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြပြီး မွတ်စလင်များ၏ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများကို အာမခံချက်ရှိအောင် လှုပ်ရှားကြရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစု၏အမြင်နှင့် ဗမာအစိုးရတို့၏အထင်အမြင်မှားယွင်းမှုကြောင့် မကြာခဏပြဿနာများပေါ်ပေါက်ခဲ့ရချက်တို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်တို့ကို အသေးစိတ်ဖော်ပြ သွားပါဦးမည်။

လွတ်လပ်သောမြန်မာနိုင်ငံတွင် မိမိတို့အသိုင်းအဝိုင်း၏ အဆင့်အတန်းနှင့်ပတ်သက်သော ပြဿနာများတွင် မွတ်စလင်များအကြား၌ အမြင်နှစ်မျိုးကွဲပြားနေခဲ့ကြသည်။ မြန်မာ မိုဆလင် အဖွဲ့ချုပ်ကြီး (GCBMA) ၏ အမြင်ကတစ်မျိုး ဗမာ့မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်၏အမြင်ကတစ်မျိုး ဖြစ်နေခဲ့ပါသည်။

မြန်မာ့မွတ်စလင်အဖွဲ့ချုပ်ကြီး (ဂျီ၊ စီ၊ ဘီ၊ ဂမ်၊ ဒေ)

အထွေထွေကောင်းစီဟောင်းမှ ဝါရင့်ခေါင်းဆောင်လူကြီးမင်းများက ၁၉၄၅ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၂၃ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်၌တွေ့ဆုံကြပြီး ဂျပန်ခေတ်ကာလတလျှောက်လုံးတွင် လုံးဝသြဇာကြီး ထွားခဲ့သော မိမိတို့၏အဖွဲ့ကြီး၏လှုပ်ရှားမှုကို မူသစ်ဖြင့်မွမ်းမံသွားရေးစာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုး တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ စစ်ဖြစ်ချိန်တွင် သူက အိန္ဒိယသို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ စစ်ပြီးချိန်ချစ်မြတ်နိုးလာခဲ့ရာတွင် ဖော့ပြည်ဘုရင်ခံ ဟာ ဂျီဂျင်နဲလ် ဒေါ်ခန် ဝမ်(သ) က သူ့အား အိန္ဒိယရေးရာ အကြံပေး အကြံ ခန့်အပ်ခဲ့ပါသည်။ တွယ်ကင်ဂျီ နှင့် ဦးလင်အောင်လတ်ခေါင်းဆောင်သော ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြားတွင် အစဉ်တဆက် အချင်းများခဲ့ပါသည်။ စီးနတ်အဖွဲ့လက် အမျိုးသမီးအထက်တန်းကျောင်းတွင် ဘုရင်ခံများတုတ်က ဖိတ်ခေါ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင် ထိုက်သင့်ရာနေရာက ဗမာ့မွတ်စလင်တို့အား တွယ်ကင်ဂျီနှင့် အခြား မွတ်စလင်များက ဖိတ်ခေါ်ပေးလိုခဲ့ဟု ဝှင်ခွဲခွဲရပါသည်။ ဤပိတ်ပင်အကျိုးဆက်က တွယ်ကင်ဂျီအား အိန္ဒိယသို့ ပြန်သွားစေခဲ့ပါသည်။ (Usha Mahajani *The Role of Indian Minorities in Burma and Malaya* (Bombay: Vora, 1960), စာ - ၁၆၆)

ကြေညာခဲ့ကြသည်။ ဤကြေညာချက်တွင် ဗမာ့မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားရာ အဖွဲ့ကြီးဖြစ်ရမည်ဟု အလေးထားဆိုထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လာခဲ့ကြသည့် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့၏အကြိုက်ကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရေးအတွက် ဤစာတမ်းကိုရေးသားခဲ့သူများက မိမိတို့သည် ဗြိတိသျှ အစိုးရအပေါ် တစ်စက်ကလေးသော်မျှ သစ္စာမပျက်စေလိုရင်းရှိခဲ့သည့်အားလျော်စွာ ဂျပန်တို့ အောင်နိုင်ခဲ့စဉ်ကာလအတွင်း ဘာလှုပ်ရှားမှုကိုမှမပြုဘဲ ငြိမ်ဝပ်နေခဲ့ကြောင်း ပော်ပြပါရှိထားသည်။^၉ အထွေထွေကောင်စီကြီးမှ ၁၉၄၅ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၂၃ ရက်နေ့က အထွေထွေ ကွန်ဗင်းရှင်ကို ခေါ်ဆိုခဲ့စဉ်ဝယ် အသင်းကြီး၏ဖွဲ့စည်းပုံမူကြမ်းကို ချမှတ်ခဲ့ကြသည်။ ဤမူကြမ်းတွင် အဖွဲ့ကြီး၏လက်သုံးဘာသာစကားက ဗမာစာဖြစ်ရမည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်က မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏နိုင်ငံရေး၊ ပညာရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သွားရန်နှင့် ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်ကို ထမြောက်အောင်မြင်စေရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံက ပေးအပ်ထားရာအခွင့်အာဏာကုန်ဖြင့် ဆောင်ရွက်သွားရေးတို့ ပါဝင်ပေသည်။ အထူးသီးသန့် အချက်တစ်ချက်အဖြစ် မိမိတို့အသိုင်းအဝိုင်း၏ ဘာသာရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပုဂ္ဂလိကဥပဒေရေးတို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး ဤအဖွဲ့အစည်းကြီးက ထိပ်မှဦးစီးသွားမည်ဟု ပါရှိသည်။ “ဗမာ မွတ်စလင်” ဟူသော ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းကိုလည်း ဘားမား မိုဆလင် ဆိုစိုင်းတီနည်းတူပင် တိုင်းရင်းသား ဗမာမွတ်စလင်များ၊ ကပြားအရွယ်များနှင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် အခြေချနေထိုင်ကြသောသူများ(အိန္ဒိယ သားများ) နှင့် ယင်းတို့၏အဆက်အနွယ်များပါ အကျုံးဝင်ပါသည်ဟု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားခဲ့သည်။ ကောင်စီက အထူးသီးသန့်အချက်အဖြစ် ယင်း၏ဥက္ကဋ္ဌမှာ ဗမာဖြစ်ရမည်ဟုဆိုထားပြီး အနည်းဆုံး မိဘတစ်ပါးပါးက တိုင်းရင်းသားဖြစ်ရမည်ဟု ကြေငြာထား၏။ ဒုဥက္ကဋ္ဌနှင့် အလုပ်အမှုဆောင် ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်အားလုံးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ဤကဲ့သို့သောမူစည်းမျဉ်းကိုပင် ချမှတ်ထားခဲ့ပါသည်။ ကောင်စီ၏ ယေဘုယျအဖွဲ့ဝင်များနှင့်ပတ်သက်၍မူ ကောင်စီအဖွဲ့ဝင်များအနက် လေးပုံ တစ်ပုံထက်မကျော်သော အမြဲနေထိုင်သော ဗမာမွတ်စလင်များဖြစ်စေရမည်ဟုဆိုထားသဖြင့်

၉) General Council of Burma Moslem Association, "The Document" (Rangoon, July 22, 1947) ၁၉၄၅ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၆ ရက်တွင် ဤကောင်စီက ဗြိတိန်နိုင်ငံ၏ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ရွေးချယ်ခံရသူ ကလိမင့် အက်တလီ သို့ ဂုဏ်ပြုကြေးနန်းတစ်တောင်ကို ပါးခဲ့သည်။ ကြေးနန်းစာတွင် ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များမှာ ဗြိတိသျှဘုရင်ကြီးအား သစ္စာခံပါကြောင်း ပော်ပြထားခဲ့သည်။ မိမိတို့သည် မဟာမိတ်တစ်များနှင့် ပူးတွဲတိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြပြီး ဗြိတိသျှအရေးကို ထိပါးမှာစိုး၍ ဂျပန်သိမ်းပိုက်ခံထားရစဉ်က ဘာလှုပ်ရှားမှုများကိုမှ လုံးဝမပြုခဲ့ကြပါဟု ဆိုထားသည်။ (General Council of Burma Moslem Association, *Report of the Secretary General for 1945* (Rangoon' n . d., mimeo)).

ဗမာနိုင်ငံတွင် အမြဲတမ်းအခြေချနေထိုင်ကြမည့်သူများ ဖြစ်လာကြမည့် အိန္ဒိယမှတ်စလင်များ အတွက်ပါ ဤမူကြမ်းက အခွင့်သာအောင်လမ်းဖွင့်ပေးထားခဲ့ပါသည်။^(၅)

၁၉၄၆ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၁၄ ရက်ထက် ခေမာစောပိုင်းကျကျမှာပင် အထွေထွေကောင်စီ အနေနှင့် ဗြိတိသျှဘုရင်ခံထံချဉ်းကပ်ပြီး လွတ်လပ်ရေးအတွက် နေ့စပ်ဆွေးနွေးရေးလုပ်နေကြသည့် အစီအစဉ်များအထဲမှာပင် မွတ်စလင်ထု၏ အဆင့်အတန်းအာမခံချက်ရှိရေးကိုပါ တင်ပြမှုပြုခဲ့သည်။ ကောင်စီက ဘုရင်ခံ၏အခွင့်အာဏာအောက်တွင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မည့် ဥပဒေပြုကောင်စီနှင့် အလုပ်အမှုဆောင်ကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် မိမိ၏ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ခွင့်ရရှိရေးကိုပါ တောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။ ဘုရင်ခံက ဤတောင်းဆိုချက်များကို ပယ်ချခဲ့ရုံသာမက ကောင်စီ၏ကိုယ် စားလှယ်များအဖြစ် လက်ခံရေးအဆိုကိုပါ ပယ်ချပစ်ခဲ့သည်။^(၆) ဤငြင်းပယ်မှုနောက်ပိုင်းမှာ လွတ်လပ်သောမြန်မာနိုင်ငံအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံမူကြမ်းကို ရေးဆွဲရာတွင် တိုးတက်သောအမြင်များပါရှိ ရေးအတွက်ဆိုကာ မွတ်စလင်ထုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပူးပေါင်းပါဝင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထူးအာမခံချက်ကိုပါ တောင်းဆိုခဲ့ကြပြန်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံရေးရာအစည်းအရုံးတွင် သီးခြားအုပ်စု အဖြစ်နှင့် ကိုယ်စားလှယ်ရရှိရေးကိစ္စကိုပါ တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ရှေးမြန်မာမင်းများလက်ထက်က အတိတ်အစဉ်အလာကောင်းများနှင့် လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့မှုများကိုသာမက ဗမာဟူသောကြွေးကျော်ချက်ကိုအခြေပြုပြီး တောင်းဆိုခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့ဘက်မှ ဤစောဒကတက်ချက်များကား ကမ္ဘာစစ်နှစ်ခုကြားကာလတုံးက ဘားမား မိုဆလင် ဆိုရှင်ယီတီ၏ တောင်းဆိုချက်များနှင့် တစ်ထည်တည်းဖြစ်နေခဲ့သည်။^(၇)

၁၉၄၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၄ ရက်တွင် အထွေထွေကောင်စီက နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာ နိုင်ငံ၏ ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်လာမည့် သခင်နု (ဦးနု) ထံသို့ စာတစ်စောင်တရားဝင်ပေးပို့ပြီး ဖဆပလ ၏ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု၏ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်ဖြစ်သည့် ... မျိုးနွယ်၊ ဘာသာစကား

(၅) General Council of Burma Moslem Associations, *Draft Constitution* (Rangoon, Sept-23, 1945) "G . C . B . M . A .Conference, U Maung Maung's Presidential Speech," *The Businessman* (Rangoon), Sept -26, 1945.

(၆) G . C . B . M . A ကဲ့သို့ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်မှ ဗမာနိုင်ငံဘုရင်ခံ အတွင်းရေးမှူးထံ ပေးပို့ခဲ့သောစာ ရန်ကုန်၊ ၁၉၄၆၊ ဇူလိုင်လ ၁၅ ရက်။

(၇) ၁၉၄၇ ခု၊ မတ်လတွင် ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည့် 'ရှိ စိ ဘိ အပ် အေအ်ကြေညာချက် - ရှိ စိ ဘိ အပ် အေ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးချုပ်မှ ရန်ကုန် *Voice of Burma* အယ်ဒီတာသို့ပေးစာ၊ ၁၉၄၇ ခု၊ မေ ၁။

ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံနှင့် သမိုင်းအစဉ်အလာချင်းကွဲပြားနေကြသော လူနည်းစုများအနေနှင့် ဥပဒေ
ပြုအဖွဲ့တွင် ပါဝင်ခွင့် လွတ်လပ်စွာစည်းရုံးလှုပ်ရှားခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံနှင့်အညီ
ရပ်တည်ခွင့်တို့ ချီးမြှင့်ခဲ့ခြင်းအပေါ် ကျေးဇူးဥပကာရတင်ရှိပါကြောင်းကို တင်ပြခြင်းပြုခဲ့သည်။
ကောင်စီအပေါ် စိတ်ကွက်ခံခဲ့ရပြီး သံသယထင်သွားခဲ့ခြင်းကြောင့် ဗမာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားလူ
နည်းစုများအားလုံးစာရင်းကို ဖော်ပြထားသည့်ဖွဲ့စည်းပုံပုံကြမ်းတွင် ဗမာ့မွတ်စလင်များမှာ စာရင်း
ပေါ်ခဲ့ရုံသာမက သူတို့အား ဘာသာမခံချက်တစ်ခုတရာကိုသော်လှ ပေးပထားခဲ့ချေ။ ဗမာနိုင်ငံရှိ
မွတ်စလင်များက သူတို့သည်လည်းပဲ ယင်းတို့၏အခွင့်အရေးများနှင့် အထူးတလည်သော အကျိုး
စီးပွားများအတွက် အသိုင်းအဝိုင်းကိုယ်စားပြု ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဥပဒေအရ အာမခံချက်များ
ရကြမှာပါဟု မျှော်လင့်ထားခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲရာတွင် သီးသီးသန့်သန့်ပူးပေါင်းပါဝင်
ခွင့်ရထားမှသာ ဥပဒေပြုကောင်စီဘက်မှ လူနည်းစုတစ်ခုချင်း၏ ဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်နေရာ ဥပဒေ
တစ်ခုတရာကို ချမှတ်နိုင်တော့မှာမဟုတ်တော့ သူတို့က အထူးတလည်အစိုးရကိုလွန်ကဲနေခဲ့ကြသည်။^{၁)}
၁၉၄၇ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာ ၁၇ ရက်တွင် ဖဆပလ ခေါင်းဆောင်များ၊ ဝန်ကြီးများနှင့် အလားတူ
ပင် မွတ်စလင်ဂုဏ်သရေရှိပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အခြားသောလူနည်းစုအဖွဲ့အသီးသီး၏ ကိုယ်စားလှယ်
များထံသို့ပါ စာတစ်စောင်ကို ပိတ္တူများစွာပွားပြီး ပေးပို့ခဲ့ပြန်သည်။ ကြေညာစာတမ်းတွင် ကောင်စီ
၏ ဥက္ကဋ္ဌက မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ဗမာနိုင်ငံတွင် အရေးပါသောလူနည်းစုဖြစ်သည်
ဟူသောအချက်ကို မီးမောင်းထိုးပြထားပြီး ဤအချက်ကြောင့်ပင် ဖွဲ့စည်းပုံကအသိအပတ်ပြုထားရာ
အခြားသောလူနည်းစုပင်သိမ်းနည်းတူပင် တန်းတူအဆင့်ကိုရစေရမည်ဟု အရေးဆိုထားခဲ့သည်။^{၂)}

ဖဆပလခေါင်းဆောင်ပိုင်းက မွတ်စလင်တို့အား တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအဖြစ် အသိ
အမှတ်ပြုရေးကို ပယ်ချခဲ့သည်။ ဥပဒေပြုအဖွဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲရေးဆိုင်ရာ အကြံပေးပုဂ္ဂိုလ်
ကြီးဖြစ်သည့် ဦးချန်ထွန်း(ဦးစေတင်၏ စစ်အစိုးရက အရေးယူခံရချိန်အထိ တရားသူကြီးချုပ်ဖြစ်
ခဲ့သူ) က ၁၉၄၇ ခု၊ အောက်တိုဘာ ၂ ရက်နေ့တွင် အထွေထွေကောင်စီ၏ ဥက္ကဋ္ဌထံသို့
စာပြန် ကြားခဲ့ရာ၌ ဗမာနိုင်ငံတွင် မွေးဖွားခဲ့ကြသည့် မွတ်စလင်များမှာ ယင်းမြေပင် လူလားမြောက်
ပညာသင်ကြားခဲ့ကြပြီး မိဘများ သို့မဟုတ် ယင်းတို့ထံမှ တစ်ဦးဦးက ဗမာဖြစ်နေပါက ဖွဲ့စည်း

၁) ဦးစိ ဘိ အပ် အေ ဥက္ကဋ္ဌကြီး အေ၊ အီး။ မင်္ဂလာဒုံလက်မှတ်ဖြင့် ဗမာနိုင်ငံဝန်ကြီးချုပ် ဦးစေတင်သို့ ၁၉၄၇ ခု၊
ဩဂုတ် ၄ ရက်၊ ရက်စွဲဖြင့်ပေးစာ။
၂) ၁၉၄၇ ခု၊ စက်တင်ဘာ ၁၇ ရက်စွဲတပ် မင်္ဂလာဒုံလက်မှတ်ပါ စာကို မြန်မာ့စွဲစဉ်ဖြစ်သည်။

ပုံဥပဒေ # အပိုဒ် (II) ၁၁ နှင့် # ၁၁ (III) တို့အရ အလိုအလျောက်ပင် တိုင်းရင်းသားများဖြစ်ကြကြောင်းကို ရှင်းပြထားသည်။^၁ နိုင်ငံသားများပီပီ သူတို့တတွေသည်လည်း အခြားသောမဟာနိုင်ငံသား အားလုံးနည်းတူပင် တူညီသောအဆင့်၊ တူညီသောအခွင့်အရေးများနှင့် အကျိုးခံစားခွင့်များ ရှိနေပေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းအပိုဒ် ၁၃ တွင် ဗမာပြည်မှ အားလုံးသောနိုင်ငံသားများကို ဇာတိ၊ ဘာသာ၊ မျိုးနွယ်နှင့် လိင်အရ ဘာမှမခွဲခြားဘဲ ဥပဒေ၏ရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူပင်ဖြစ်သည်ဟူ၍ အာမခံချက်ပေးထား၏။ အပိုဒ် (၁၄) တွင်လည်း နိုင်ငံသားအားလုံးပင် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းခွင့်၊ ဘယ်အလုပ်ရာထူးမှာမဆို လုပ်ပိုင်ခွင့် အဘယ်သို့သော လုပ်ငန်းကိုင်ငန်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကိုမဆို ပြုပိုင်ခွင့်အတွက် အာမခံချက်ပေးထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံတွင်ဖော်ပြထားရာ နိုင်ငံသားများရယူခံစားနိုင်သည့် အကျိုးစီးပွားအဝဝကို တန်းတူခံစားနိုင်ကြကြောင်းနှင့် နိုင်ငံသမ္မတအဖြစ်သာမက ပါလီမန်လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးတွင်ပါ အရွေးချယ်ခံပိုင်ခွင့်ကိုပေးထားပါသည်ဟု ပြန်ကြားထားသည်။^၂

ဘားမား မိုဆလင် အသင်းကြီး၏ အထွေထွေကောင်စီက ဤပြန်ကြားစာကိုအားမရခဲ့ဘဲ ၁၉၄၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၄ ရက်နေ့တွင် တစ်ဖန် ဦးချန်ထွန်းသို့ စာတစ်စောင်ထပ်ပေးခဲ့ပြီး သူ့ဘက်ကပြထားရာ အာမခံချက်များမှာ ကျေနပ်စရာမရှိကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြန်သည်။ မွတ်စလင်များ၏ ပကတိအခြေအနေအရ လူနည်းစုအင်္ဂါနှင့်ညီညွတ်မကွာရှိနေပါ၍ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းဥပဒေအပိုဒ် ၈၄ ဌ(စ)အရ မွတ်စလင်များကိုလည်း လူနည်းစုများအဖြစ် ကိုယ်စားလှည်းအရည်အတွက်ကို သတ်မှတ်ပေးသင့်ပါသည်ဆိုပြီး မိမိတို့၏တောင်းဆိုချက်ကို အသစ်တစ်ဖန် တင်ပြတောင်းဆိုမှုပြုခဲ့ပြန်သည်။^၃ အထွေထွေကောင်စီ၏ အားထုတ်ချက်များမှာ ယခုတင်ကြိမ်မှာလည်း အချည်းနီးသာဖြစ်ခဲ့ရသည်။

၁) Art II (၁) မိဘနှစ်ပါးလုံးက ဗမာတိုင်းရင်းသားစွယ်တစ်စုခုက ဌားမြင်လာသူမည်သူမဆို (၂) ပြည်ထောင်စုအတွင်း ဒေသတစ်ခုခုတွင်မွေးဖွားပြီး အနည်းဆုံး ဘိုးဘွားတစ်ဦးဦးက တိုင်းရင်းစွားထဲကဖြစ်နေလျှင် (၃) ပြည်ထောင်စုတွင်းမှ ဒေသတစ်ခုခုမှာ ဌားမြင်သူ ဤဖွဲ့စည်းပုံအတည်ပြုစဉ်ကာလက မိဘနှစ်ပါးလုံး သက်ရှိထင်ရှားရှိနေခဲ့သူတို့မှာ ပြည်ထောင်စုသားဖြစ်၏။ (ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၊ ပါလီမန်၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၄၇၊ (ရန်ကုန်၊ အစိုးရပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးနှင့် စာရေးတိုရိုယာ၊ စာမား၊ ၁၉၅၉)။

၂) ဦးချန်ထွန်း၏ မေးရီသို့ ၁၉၄၇ ခု၊ အောက်တိုဘာ ၂ ရက်က ပြန်စာ။

၃) မေးရီက ဦးချန်ထွန်းသို့ ၁၉၄၇ ခု၊ အောက်တိုဘာ ၄ ရက်က ပေးပို့စာ။

၁၉၄၈ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၉ ရက်တွင် ဂျီ စီ ဘီ အမ် အေ အသင်းချုပ်ကြီးက နောက်ဆုံးကြိုးပမ်းချက်အနေနှင့် ဟိုက်ကုတ်အဖွဲ့ဝင်များထံသို့ အခြားသောလူနည်းစုများကို ချီးမြှင့် ထားသော အခွင့်အရေးမျိုးလို ဗမာ့မွတ်စလင်ထုအတွက်ပါ အထူးအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံ ဥပဒေပါအခွင့်အရေးအဖြစ်ပေးပါရန် တောင်းဆိုချက် ထပ်မံတင်သွင်းခဲ့သေးသည်။ အသင်းချုပ်ကြီး၏ ရှေးရှေးကစာလွှာများနည်းတူပင် ဤတောင်းဆိုလွှာမှာလည်း ဗမာ့မွတ်စလင်များမှာ တိုင်းရင်းပွား များဖြစ်ကြောင်း၊ သမိုင်းအကျဉ်းနှင့် ကရင်ပြီးလွှင် ဒုတိယလူဦးရေအများဆုံးသော လူနည်းစုကြီး ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် ကဏ္ဍအစုံစုံမှာပင် နေရာရယူထိုက်ပါကြောင်းကို ကျိုးကြောင်းစုံညီ တင်ပြထားပါသည်။ ဝန်ကြီးချုပ်ထံတင်ပြခဲ့ရာမှာလည်း အရေးတယူထားမိမိဖြင့် ဝမ်းနည်းကျေကွဲ ရပါကြောင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံစည်းမျဉ်းဥပဒေရေးဆွဲမည့် ပြင်ဆင်ရေးကော်မတီမှာပင် မိမိတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်ပါဝင်ခွင့်မရခဲ့ပါဟူ၍ တောင်းဆိုသူများက ရင်ဖွင့်ထားပေသည်။^{၁)} အစိုးရအဖွဲ့ ဥပဒေပြုအဖွဲ့ ပြည်သူ့လုပ်ငန်းတွင် ကိုယ်စားလှယ်ရရှိရေးတို့ကို မိမိတို့၏လူဦးရေအချိုးအစားနှင့် အညီ အခြားသောလူနည်းစုများနှင့် တန်းတူအခြေခံအခွင့်အရေးများကို တပြေးညီရအပ်ပါသည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အာသာရေးလေ့ထုံးစံနှင့် လေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများကို လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရရှိကျင့်သုံးနိုင်စေရန်လည်းကောင်း ထပ်မံအရေးဆိုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။^{၂)}

၁၉၄၈ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ စောစောပိုင်းတွင် အသင်းချုပ်ကြီး၏ ဥက္ကဋ္ဌကြီးက ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များထံသို့ ပန်ကြားလွှာတစ်စောင်ပါးခဲ့ရာ၌ ဗမာ့မွတ်စလင်များ နိုင်ငံသားများအဆင့် ရှိမရှိနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပေါ်ပေါက်နေသော သံသယပြဿနာများကို တင်ပြခြင်းဝင်ခဲ့သည်။ ဤစာလွှာ တွင်ပါရှိသော အချက်အလက်များကို သတင်းစာများကလည်း ကိုးကားတင်ပြခဲ့ကြပါသည်။ မူလ တုံးက ဒေရမ်ဒါ၊ ပယီ၊ ကမန်၊ မြေဒူးနှင့် ရခိုင်မွတ်စလင်များဆိုပြီး အဆိုခံကြရသူများမှာလည်း နိုင်ငံသားလျှောက်ရန်မလိုကြောင်း၊ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၁(၂)အရ ဗမာနိုင်ငံ

၁) ဤစောစောတက်ချက်မှာ လုံးဝမမှန်ကန်ပါ။ အရေးပါသောမွတ်စလင်ပေါင်းဆောင်ကြီးနှင့် ဗမာ့ကိုယ်စားလှယ် ခွဲသူများထံမှ ဦးစင်မောင်လတ် (၅၈ - ၁၃၁၊ အောက်ချေ ၂ ကိုကြည့်) မှာ ဥပဒေပြုကောင်စီအဖွဲ့ဝင်တင်ဦးဖြစ်ပါသည်။ မွတ်စလင်အများစုက သူ့အား သူတို့၏ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လက်ခံကြပါ။ (Guardian Monthly (Rangoon), IX, [March, 1962]. ဒုတိယအများဆုံးလူနည်းစုတူ သူတို့တက်က ဆိုချက်ကလည်း မမှန်ကန်ပါ။ (နောက်ဆက်တွဲ

(က) ကို ကြည့်ပါ။
၂) ဂျီ စီ ဘီ အမ် အေ အဖွဲ့ကြီး၏ ဥက္ကဋ္ဌကြီး မင်္ဂလာ တရားရုံးချုပ်အဖွဲ့ဝင်များထံသို့ ၁၉၄၈ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၉ ရက်က တင်ပို့လွှာ (ပုံနှိပ်ထုတ်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ)။

သားအဖြစ်ကို အလိုအလျောက်ရရှိမှာဖြစ်၏။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေအပိုဒ် ၁၀(ရ) အရ မွတ်စလင်များမှာ ဗမာနိုင်ငံသားဆိုပြီး အထူးတလည်တောင်းဆိုနေစရာမရှိ ဟူ၏။^၁ အသင်းချုပ်ကြီးက နိုင်ငံသား အဖြစ်ကိုရရှိရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး လုပ်ငန်းအဝဝတွင် မိမိတို့ကလည်း ပံ့ပိုးကူညီပေးသွားပါမည်ဟု ကြေညာထားခဲ့သည်။^၂

ဗမာ့မွတ်စလင် ကွန်ဂရက်(စ)^၃ (ဗ . မ . က = B . M . C)

ကွန်ဂရက်(စ)ကား အရင်းအမြစ်မှစပြီး ပုံစံရာ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ဦးတည်ချက်များအဆုံး လုံးဝကွဲပြားခြားနားခဲ့ပါသည်။ ဤအဖွဲ့မှာ ဗ . ဆ . ပ . လ အဖွဲ့ချုပ်ကြီးကို တည်ထောင်ခဲ့ ချိန်တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလနှင့် ယင်းနောက်ပိုင်းတွင် မြေအောက်ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှား မှုတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ကြသော ဗမာ့မွတ်စလင်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများက ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် မွတ်စလင် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည်။ သူတို့က ဗမာနိုင်ငံမှ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်း က ပါဝင်လာအောင် ကကြိုးစာဆောင်ပေးလိုခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် မိမိတို့တွင် တခြားအဘယ် ပယောဂတစ်ခုတရာရာကိုမျှ စွက်ဖက်မခံလိုကြသည့် ဗမာနှင့် ခွဲခြားမရတစ်သားတည်းဆိုသည်ကို သက်သေထူပြနိုင်ရေးငှာ ဖြစ်သည်။

၁၉၄၅ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၄ ရက်မှ ၂၆ ရက်အထိ ပျဉ်းမနားမြို့တွင်ကျင်းပခဲ့သော ဗမာ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဗမာ့မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်ကြီးဝယ် ရှိနေသမျှသောမွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းအားလုံးက တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်း တစ်သင်းတစ်ဖွဲ့တည်းအဖြစ်စုစည်းပြီး ဗမာကဟု ဖွဲ့စည်းရေးကို ဆုံး ဖြတ်ချက်ချခဲ့သည်။^၄ ဤအဖွဲ့ကို ဗ . ဆ . ပ . လ နှင့် ပေါင်းရန်လည်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့သည်။ ဗမာ့အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုနှင့် ဗ . ဆ . ပ . လ အဖွဲ့ချုပ်ကြီးအတွက်ပါ တက်ကြွသောအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦး

၁) နာ - ၁၂၆၊ မှတ်စု ၁ ကို ကြည့်ပါ။
၂) ကိုစီဘီအမ်အေ၏ ၁၉၄၈ ခု ဒီဇင်ဘာ ၂ ရက် ရက်စွဲပါ မွတ်စလင်များသို့ အတွေ့ထွေပရိကြားလွှာ(ပုံမနှိပ်ခဲ့ပါ)။ ၁၉၄၈ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၄ ရက်ထုတ် ရန်ကုန် မော်နီတာ နှင့် နယူးတိုင်းမ်(စ) အတွက် ဘားဟား သတင်းစာများပါ အယ်ဒီတာထံပေးစာများ။ (၁၉၄၈ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၅ ရက်နေ့ ရန်ကုန်ထုတ် ဗိုင်းကမ်း(ဆူရူး)တွင် အဆိုပါစာများကို ထပ်ထပ်ဖော်ပြပေးထားသည်။)
၃) ဗမာ(B . M . C) တု ထင်ရှားပါသည်။
၄) ဗမာ မှ ကိုစီဘီအမ်အေကို ဖလပလနှင့်ပေါင်းရန် တိုက်တွန်းခဲ့ရာ ကိုစီဘီအမ်အေက ယဉ်ယဉ်လေးငြိမ်းခဲ့သည်။ (ကိုစီဘီအမ်အေ အတွေ့ထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်၏ ၁၉၄၅ ခု၊ အစီရင်ခံစာ အရ)

ဖြစ်သည့် ဆရာ အစ်ဒုလ် ရာဇဝတ်(ဆရာကြီး ရာဇဝတ်)ကို ကွန်ဂရက်စ်ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် တင်မြှောက်ခဲ့ကြသည်။^၁ ကွန်ဂရက်စ်မှာ လျှင်မြန်စွာကြီးထွားလာခဲ့ပေရာ နိုင်ငံတဝှမ်းတွင် အဖွဲ့ခွဲပေါင်း ၂၂ ခုထိ ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းအဖွဲ့က ဗဆပလ အပါအဝင် အခြားသောအဖွဲ့များဖြစ်ကြသည့် ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ၊ ကွန်မြူနစ်ပါတီ၊ ကရင်အသင်းချုပ်၊ ကုန်သည်ကြီးများအသင်း၊ လူငယ်ဖွဲ့အစည်းများ၊ အမျိုးသမီးအသင်းအဖွဲ့များ အပါအဝင် အလားတူအဖွဲ့အစည်းများစွာနှင့်လည်း ပူးပေါင်းမှု ရှိခဲ့သည်။ ကွန်ဂရက်စ်အနေနှင့် ပထမဆုံးနှင့်အရေးအကြီးဆုံးသော ရှင်းလင်းရန်ကိစ္စရပ်ကြီးမှာ မွတ်စလင်အားလုံး အထူးသဖြင့် အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များအား ဗမာနိုင်ငံအပေါ်တွင်သာ မယိမ်းမယိုင် သစ္စာထားရှိကြောင်းကို ပြသရေးသည်သာလျှင် မိမိတို့က မလွဲမသွေလက်ကိုင်ပြုရမည့် အချက်ဖြစ်ကြောင်းကို ရှင်းလင်းပြသရန်ပင် ဖြစ်သည်။ ဤတိုးစစ်က အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များ အကြားတွင် ဟိုးလေးတကျော် ဂယက်ထအုံကြွသွားခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယသားစစ်စစ်ဖြစ်နေကြခြင်းကြောင့် ဥပဒေအရ သူတို့မဟုတ် ဗမာနိုင်ငံသားလက်မှတ်မရခဲ့ကြသေးသူများ သို့မဟုတ် ပါကစ္စတန်လှုပ်ရှားမှုတက်သို့ စာနာစိတ်နှင့် ယိမ်းမိသူများလောကတွင် ဖြစ်သည်။ ၁၉၄၆ ခု၊ မေလ ၂၀ အလွင် စောစောပိုင်း ကာလလောက်ကပင် ဦးရာဇဝတ်က မွတ်စလင်များအား ပါကစ္စတန် အရေးဘက်သို့ စိတ်မတိမ်း ညွတ်ကြနှင့်ဆိုပြီး သတိပေးချက်တစ်ရပ်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ဦးရာဇဝတ်အနေနှင့် အင်အားတောင့်တင်းပြီး ဂုဏ်သိက္ခာရှိ လူ့အစုအဝေးတစ်ရပ်အဖြစ် မွတ်စလင်တို့အား ရှိစေလိုခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်၏အမျိုးသားရေးခွံမြို့တိုးတက်မှုတွင် နောင်နှောင်နှေးနှေးဖြစ်ပနေစေလိုခဲ့ပေ။^၂ ဦးရာဇဝတ်လုပ်ကြံခံခဲ့ရပြီးနောက် ၁၉၄၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် ဦးခင်မောင်လတ်အား သူ့နေရာတွင် ဗမာ့ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် တင်မြှောက်ခဲ့ကြသည်။ သူက ၁၉၄၆ ခု၊ ဇန်နဝါရီလအထိ

၁ A . Razak. The Burman Muslim Organization," *The Cry*. (1946). ဆရာကြီး ရာဇဝတ်မှာ မန္တလေးအမျိုးသားကျောင်းတက်ပြီး ကျောင်းသားများတွင် အမျိုးသားရေးစိတ်ဓါတ်ကို သွင်းပေးခဲ့သူဖြစ်သည်။ ကျောင်းသင်ရိုးတွင် စစ်ပညာသင်ကြားရေးကိုပါ ထည့်သွင်းပေးခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်ပြောက်ပိုင်း တော်လှန်ရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးခရိုင်၏ ဗဆပလ ဥက္ကဋ္ဌကြီးဖြစ်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေကောင်စီတွင် ဗမာအစိုးရ၏ အမည်စာရင်းတင်ခံရသည့်တင်ဦးတည်းသော ဗမာမွတ်စလင်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အသိုင်းအဝိုင်းတွင် အထူးတော်လှန်ရေးစာပေရေးသားခဲ့သူဖြစ်သလို ပါဠိကိုလည်း ကျွမ်းကျင်လှသည်။ ဗိုလ်ချုပ် အောင်ဆန်း၏ ကက်ဘီနက်အစိုးရတွင် ပညာရေးနှင့် စီမံကိန်းဌာနဝန်ကြီးဖြစ်ခဲ့ရပါသည်။ အမျိုးသားသူရဲကောင်း ဗိုလ်ချုပ်နှင့်အတူ သူ့ပါ ၁၉၄၇ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်က လုပ်ကြံခံသွားခဲ့ရသည်။ (*Nation* (Rangoon) July 20, 1962; Razak. ညွှန်းပြီး။ ၅၁ - ၁၂၀၊ မှတ်စု ၁ ကိုလည်းကြည့်ပါ။)

၂ *Burman* (Rangoon), May 20, 1946.

ဤတာဝန်ကိုထမ်းရွက်သွားခဲ့သည်။^၉

၁၉၄၈ ခု၊ ဝပြီလတွင် ဦးနုက ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ဗမာကို ဖဆပလမှနှုတ်ထွက်ပေးဖို့ တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်ပိုင်းများမှာ ဖဆပလ၏ နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်များနှင့် တခြားစီဖြစ်နေသည်ဟု ထောက်ပြခဲ့သည်။ ဦးခင်မောင်လတ်က ကွန်ဂရက်စ်ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုကို ရှေ့မဆက်ရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပြီး မိမိတို့လူ့အစုအဝေးအတွက် ဘာသာရေးသက်သက်ကိုသာ ဆောင်ရွက်နေကြရာ အခြားသောဖွဲ့စည်းပုံစံအဖွဲ့အစည်းများသို့ ဘာသာလှုပ်ရှားမှုများကို ပြောင်းလွှဲလွှဲအပ်လှုပ်ရှားစေခဲ့ပြီး ဗမာကို မူသစ်ဖြင့် ဖဆပလနှင့် လက်တွဲစေခဲ့ပြန်သည်။ ဤသို့ ဖဆပလနှင့်ပူးပေါင်းရေးဆုံးဖြတ်ချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အဖွဲ့တွင်းဝယ် နှစ်ခြမ်းကွဲသွားခဲ့သည်။ ကန့်ကွက်သူများကထပြီ၊ ဗမာ့ဖွဲ့စည်းပုံစံကို ဖွဲ့စည်းလိုက်ကြသည်။ ကွန်ဂရက်စ်မှာ ဖဆပလ၏အဆင့်သို့ ပြန်ပြီးဝင်ခွင့်ရခဲ့သည်။^{၁၀} လိမ်နှင့် အထွေထွေကောင်စီတို့မှာ ကွန်ဂရက်စ်ကို စတင်ဖွဲ့စည်းခွင့်ကရပြီး ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည့် အဓိကအဖွဲ့ကြီးနှစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၄၈ ခုနှစ်ကစ၍ဟု ဆိုရပါမည်။ ကွန်ဂရက်စ်သည် ဖဆပလက ဘယ်အခါမှ သဘောတူမှာ မဟုတ်သည့် သီးခြားအစုအဝေးအဆင့် ရပ်တည်ခွင့်ရရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ကြိုးပမ်းသွားမည့် ဖွဲ့စည်းပုံစံ၏အကျိုးစီးပွားကို ကိုယ်စားပြုမည့်အဖွဲ့မဟုတ်ဆိုကာ စောဒကတက်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၁} လိမ်၏ကြေညာချက်တွင် ကွန်ဂရက်စ်သည် ယင်း၏သီးသီးသန့်သန့်လိုလားချက်နှင့်တကွ

၉ ဦးခင်မောင်လတ်(အစ်ဒုလ် လတ်စ်) သည်လည်း ဖဆပလခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများအသင်းမှာလည်း တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့သလို ၁၉၃၆ ခု၊ ကျောင်းသားသပိတ်ကြီးမှာလည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ စစ်အတွင်းက အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးအတွက် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ပြီး စစ်အပြီးတွင် ပြောင်းလွှဲ ဖဆပလကို စည်းရုံးခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုအတွက် ဖဆပလအလံတော်အောက်တွင် စုည်းကြရန် ဖွဲ့စည်းပုံစံများကို ဦးရာလတ်နှင့်အတူ စည်းရုံးခဲ့သည်။ ဗ.မ.က တည်ဆောက်စေ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ဖြစ်ခဲ့ပြီး ဖဆပလကောင်စီချုပ်၏ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ ပညာရေးဝန်ကြီး ဦးရာလတ်၏ ပါလီမန်အတွင်းဝန်အဖြစ် ၁၉၅၀ မတ်လမှ ၁၉၅၅ ခု၊ ဇွန်လအထိ တာဝန်ယူခဲ့ပြီး တရားရေးဝန်ကြီးလည်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၀ ခု၊ ဖဆပလ နှစ်ခြမ်းကွဲစဉ်ဝယ် သူကတည်၍ ဖဆပလဖြစ်ခဲ့ပြီး ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနုနှင့် စင်ပြိုင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ (လိမ်၊ ယန်းလတ်) (ရန်ကုန်) IX (March, 1962); Hugh Tinker, *The Union of Burma* (2nd ed; Oxford: Oxford University Press, 1959) နှာ - ၈၅။

၁၀ Virginia Thompson and Richard Adloff, *Minority Problems in South East Asia* (Stanford, Calif : Stanford University Press, 1955); Tinker, ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ နှာ - ၆၆၊ John F. Cady, *A History of Modern Burma* (Ithaca: Cornell University Press, 1958), p - 615.

၁၁ Thompson and Adloff ညွှန်းခဲ့ပြီး နှာ - ၈၂။

မွတ်စလင်ထုအား ကိုယ်စားပြုရန် လိုအပ်ချက်ကို အသိအမှတ်မပြုခဲ့ပါက အဖွဲ့သားများ အနေနှင့် မမကကို ဖွဲ့စည်းဖို့မလိုအပ်တော့ဘဲ တသီးပုဂ္ဂလတစ်ဦးချင်းများအနေနှင့် ရှိနှင့်နေကြသည့် မဟုဒ်မိုတီ များနှင့်ပူးပေါင်းရန်သာ သင့်တော်သည်ဟုဆိုခဲ့သည်။ မမာမွတ်စလင်များမှာ အခွင့်အရေးများ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးနေခြင်းကြောင့် အတိအလင်းခွဲခွဲခြားခြား ဆက်ဆံခံရမှုကို ခံစားနေခဲ့ရသည်။ သီဟိုဠ်ပွားပုဒ္ဒဘာသာဘုရားဖူးများအနေနှင့် မက္ကာပွားမွတ်စလင်ဘုရားဖူးများကဲ့သို့ ဒုက္ခသုက္ခကို မခံစားကြရချေ။ အစိုးရဌာနအားလုံးတွင် အခြားသောလူနည်းစုအသီးသီးမှ ဝန်ထမ်းမှုရှိခဲ့ခြင်းလည်း မမာမွတ်စလင်များတွင်မူ ရှိသည့်လူဦးရေနှင့်နှိုင်းဆင်ခြင်သော် မျှတသည့်ဝန်ထမ်းဦးရေကို မတွေ့ရှိကြရ ချေ။ မွတ်စလင်အမည်ထားသူများအပေါ်တွင် ခွဲခွဲခြားခြားလုပ်မှုကို ခံစားနေကြရသည်။^၁ မွတ်စလင်များ ဖက်က ထိုက်ထိုက်တန်တန် လူနည်းစုအဖြစ်သတ်မှတ်ရန်အဆိုပြုချက်က လုံးဝအလုမ်းဝေး နေသေးသည်။^၂ ဤပြင်းပျသောအာသီသကို မမကမှာ အသိအမှတ်ထားကိုယ်စားမပြုခဲ့ရုံသာမက ဆန့်ပင်ဆန့်ကျင်နေပေသေးသည်။ ဤသို့ဖြင့် မွတ်စလင်ထုအတွက် အန္တရာယ်ကြီးပင်ဖြစ်နေရော သည်။ မဆပလလက်ကိုင်တုတ်အဆင့်ထက် မထူးချေ။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးကျော်ကြားမှုတွင် ရုပ်အကျိုး သက်သက်ကိုသာ သူတို့ကကြည့်ကြသည်။ မွတ်စလင်ဝန်ကြီးတစ်ဦး (ဦးခင်မောင်လတ်) ကတော့ ရှိပါသည်။ သို့သော် သူ့အား မွတ်စလင်ထုကြီးအား ကိုယ်စားပြုသည်ဟု မသတ်မှတ်နိုင်ပါ။ ဦးနုနှင့် မဆပလ၏အလုပ်အကျွေးကိုသာပြုခဲ့၍ ဖြစ်သည်။ မွတ်စလင်ထု၏အကျိုးစီးပွားကို အများ အပြား သူကိုယ်တိုင်ကပင် ဆန့်ကျင်ခဲ့သည်။ လိမ်အဖွဲ့၏ ပြည်သူ့သို့ကြေညာချက်များတွင် သူ့အား သစ္စာဖောက်ဟုပင် ဆိုထားသည်။^၃ လိမ်ဘက်က မိမိတို့၏အနာဂတ်ကို ဆုံးဖြတ်သွားမည့်

၁ ၁၉၅၄ ခု၊ ဇွန်လတွင် တောင်ကျင်းစခန်းသည် မမကအစည်းအဝေးတွင် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြောကြားခဲ့ရာ၌ အိန္ဒိယဝန်ထမ်းဆင်ခြား မြန်မာအမည်မထားလိုကြသည့် မွတ်စလင်များကို ဦးခင်မောင်လတ်က ရှိခဲ့ သည်။ (ညွှန်းဆိုပြီး ၅၁ ၅၂-၅၃) မမာအမည်ကိုထားသည့် မွတ်စလင်များကို ဦးရာရစ်က ဝေဖန်ပြောကြားခဲ့ပုံနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။ ("The Muslim Youth in Burma," *Islamia School Annual*,) တွဲ -၁၊ အမှတ် ၁၊ (ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန် ဒေသလီ၊ နယူးစ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၃ မတ်)

၂ ဇောနိုင်ငံ၏ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားတစ်မျိုးချင်းအတွက် ဆိုင်ရာကြယ်များဖြင့် ဇောအလံတွင် ကိုယ်စားပြုထား ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ ဇော၊ ကရင်၊ ရှမ်း၊ ကချင်၊ ချင်းနှင့် ကယားတို့ ဖြစ်ပါသည်။ မွတ်စလင်များမှာ ကိုယ်တိုင်ပြည်နယ်မရှိ၍ လူနည်းစုအဖြစ် အသိအမှတ်မထားခဲ့ပါ။ မွန်တို့ကလည်း သီးခြားပြည်နယ်နှင့် တိုင်းရင်းသားအဖြစ် ကြယ်တစ်ပွင့်ကို အမျိုးသားအလံတွင် သတ်မှတ်ပေးရေးကို တောင်းဆိုခဲ့ကြရာ၌ မွန်တို့ကိုလည်း သတ်မှတ်မခံခဲ့ရချေ။

၃ ဇောဟာမွတ်စလင်လိမ်၏ ကြေညာစာတမ်း(၁၉၄၈ သို့မဟုတ် ၁၉၄၉ က ထုတ်ဖော်ချက် ရက်စွဲမပါ) တွင် မမက ဦးခင်မောင်လတ်၏ မွတ်စလင်များသို့အဆိုကို ဆန့်ကျင်ဝေဖန်ချက်အများစုအပြား ပါရှိ၏။ ဤအထဲတွင် မမာမွတ်စလင်များ အား မက္ကာမြို့ ဗိုလ်တင်မလ်အဆောက်အအုံအတွက် ငွေကြေးထည့်ဝင်ကြရန် ဖိတ်ခေါ်ချက်လည်းပါ။ မမကမှာအမျိုးသမီး ဖေါင်းမောင်တစ်ဦးဖြစ်သည့် ဆရာမကြီး ဇော်စောရွှေက ဇောငွေကြေးကို တိုင်းတပါးတွင် မသုံးပြုနိုင်သင့်ဘဲ ကန့်ကွက်ခဲ့ ရာ မွတ်စလင်များစွာတို့က ဤကန့်ကွက်ချက်မှာ ဘာသာရေးခံစားချက်ကို ထိပါးရာရောက်သည်ဆိုပြီး ပွက်လောရိုက် သွားခဲ့၏။

အခြားလူနည်းစုများကဲ့သို့ မွတ်စလင်ရေးရာကို ကိုင်တွယ်သွားမည့် ဘာသာရေးအရ လုံခြုံမှုရှိစေမည့် အစိုးရဌာနတစ်ခုကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ (ကျန်လူနည်းစုများတွင် ရန်ကုန်တွင် ဝန်ကြီးများရှိကြပြီး သူတို့၏ပြည်နယ်များတွင် ဆိုင်ရာအစိုးရများရှိနေကြသည်။) လိမ်က နိုင်ငံတော်၊ ပြည်သူနှင့် အစိုးရအပေါ် သစ္စာမပျက်ပါဟု ကြွေးကျော်ခဲ့သည်။ ဖဆပလထဲမှ ကွန်ဂရက်စ်ကို ဖယ်ရှားခံခဲ့ရခြင်းကြောင့်ပင် မွတ်စလင်ထုအနေနှင့် မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အဆင့်အတန်းနှင့် အခွင့်အရေးများရရှိရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အထွေထွေကွန်ဖရင့်ကြီး ခေါ်ဆိုရေးအတွက် အခွင့်အလမ်းကို ရလာခဲ့ကြသည်။^၁

နိုင်ငံတဝှမ်းရှိ မွတ်စလင်အားလုံးကို လှုပ်ရှားသွားစေခဲ့သည့် အခြေအတင်ကိစ္စတစ်ရပ်ကြောင့်ပင် ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြားတွင် အက်ကွဲမှုကြီးက ကြီးစွာပေါ်လာခဲ့ရပြန်သည်။ တရားရေးဌာနမှ မွတ်စလင်ဝန်ကြီးဖြစ်သူ ဦးခင်မောင်လတ်က ဗမာ့မွတ်စလင်ထိမ်းမြားမှုပျက်သိမ်းခြင်း အက်ဥပဒေ (Burma Muslim Dissolution of Marriages Act) ကို ခင်ပွန်းသည်များက အဓိပ္ပာယ်သို့ပြန်သွားခဲ့ကြသဖြင့် တစ်ခုလပ်လင်ကွာ မွတ်စလင်မိန်းမသားများ၏ ပြဿနာအတွက် အမြေတစ်ရပ်ဆိုပြီး တင်သွင်းလာခဲ့သည်။ သူတို့မဟုတ် သူတို့ဖက်က ကွာခွင့်ကလည်း မရှိခဲ့ပေရာ ဗုဒ္ဓဘာသာသို့ကူးပြောင်းလိုက်ပါမှ ထိမ်းမြားမှုက ပျက်ပြယ်သွားမှာဖြစ်၏။ အများစုကြီးမှာ သူတို့၏ပြဿနာအပေါ် မည်သို့ကိုင်တွယ်ကြရမှာကို မသိရှိကြချေ။ ဤဥပဒေကို စတင်အသက်ဝင်စေရေးတွင် ဆရာမကြီးဒေါ်စောရွှေက နောက်ကွယ်မှ အထိရောက်ဆုံးပါဝင်ခဲ့သည်။ ဤအက်ဥပဒေမှာ အလားတူ အဓိပ္ပာယ်ဥပဒေမှ ပုံတူကူးချထားခြင်းဖြစ်၏။^၂ မွတ်စလင်အမျိုးသမီးများအား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အမျိုးသမီးများနှင့်မခြား တန်းတူအခွင့်အရေးများကို ပေးထားသည်။ ဤဥပဒေက တိုက်ရိုက်အခွင့်အာဏာပေးထားချက်မှာ လင်သားမှာ ဘယ်အရပ် ဘယ်ဌာနတွင်ရှိနေမှန်းမသိရပါက မိန်းမသားဘက်မှ ကွာရှင်းခွင့်ရရေးအဖြစ် ခြောက်လတာထိတိ ခိုင်လုံသောအကြောင်းပြချက်မရှိဘဲနှင့် ဇနီးသည်အား ထောက်ပံ့ကျွေးမွေးရန် ပျက်ကွက်ခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ၊ ထိမ်းမြားသည့်နေ့ကစပြီး ယောက်ျားအားနည်းနေခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ၊ စိတ်ဝေဒနာကို တစ်နှစ်တာ ခင်ပွန်းသည်က ခံစားနေရလျှင်ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် နှုနားခွဲနေလျှင်ဖြစ်စေ သို့တည်းမဟုတ် ကာလသားရောဂါခွဲကပ်နေလျှင်ဖြစ်စေ သို့တည်းမဟုတ် ဇနီးသည်အပေါ် ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲရအောင် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်စွာ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ကာလူ

၁။ ညွှန်ဆိုပြီး မင်္ဂလာပြန်ပုံရသည့် တောင်ငူအောင်ဟု လက်မှတ်ထိုးထားသော ဗမာ့ဆန့်ကျင်ရေး ဝိုင်းကား ၁၉၄၈ မတ် ၁။ မင်္ဂလာပြန် မြန်မာဘာသာဖြင့် ကို စိ ဘီ အမ် ဒေ က ထုတ်ဝေခဲ့သည့် ဗမာ့ဆန့်ကျင်ရေး လက်ကမ်းစာ (ရက်စွဲမပါ)
၂။ The Dissolution of Muslim Marriage Act, VIII of 1939 (Kashi Prasad Saksena, Muslim Law at Administered in India and Pakistan (3d ed; Lucknow: Eastern Book Co., 1954), pp . 275-287).

ပြုခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ မိန်းမတွင်ကွာရှင်းခွင့်ရှိသည်။ မိန်းမကလေးမှာ အသက် ၁၅ နှစ်အောက်ဖြစ်နေခဲ့ပါက ပဋိသန္ဓေမရှိခဲ့လျှင်ဖြစ်စေ၊ ဖခင် သို့မဟုတ် အဘိုးဖြစ်သူတို့က မင်္ဂလာကို အသိအမှတ်မပြုခဲ့လျှင် ဖြစ်စေ ဤထိမ်းမြားလက်ထပ်မှုက အထမမြောက်ချေဟု ဆိုသည်။^{၁)}

မဟာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်အများစုမှာ အထူးသဖြင့် အုလမာနှင့် ကွန်ဂရက်စ်နှင့် ပြိုင်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများက ဤဥပဒေကို အခါသီးဆုံးဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ယောက်ျားဘက်က သာ မိန်းမကိုကွာရှင်းခွင့်ပေးထားသော ရှုရီအသိဥပဒေကို ဤဥပဒေက ပြင်းထန်စွာ ထိုးနှက်ခြင်း ဖြစ်ကြောင်းနှင့် မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်းဝင်တို့၏ အတွင်းရေးကိစ္စရပ်များတွင် မလိုလားအပ်ပွယ် စွက်ဖက်မှုဖြစ်ကြောင်း ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင်တို့နှင့် ပတ်သက်ရာများတွင် အစိုးရက ဥပဒေပြုလာခြင်းကို သူတို့ကမလိုလားခဲ့ကြချေ။ ယင်းသို့သောပြဿနာရပ်များကို ပြင်ပမှအကြောင်း အကူမပါဘဲနှင့် ကာမီများနှင့် မွတ်စလင်လူထုကြီး မိဘများ၏အကူအညီဖြင့် ဤကိစ္စနှင့်တော့ ရုံးပြင်ကနားမရောက်စေဘဲ မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင်သာ ဖြေရှင်းသွားသင့်သည်ဟု၏။ စေ့စပ်ချက်တစ်ရပ်အနေနှင့် အုလမာတို့က လင်သား၏ကွာရှင်းခွင့်အခွင့်အရေးကို မွတ်စလင်တရား သူကြီးတစ်ဦးထံ လွှဲပြောင်းတင်ပြရမည်။ ယင်းတရားသူကြီးအဆုံးအဖြတ်ကသာ အတည်ဖြစ်စေရ မည်ဟု အဆိုပြုလာခဲ့သည်။ ဤအဆိုကို ပယ်ချလိုက်သည်။ မွတ်စလင်များကွာရှင်းရေးကိစ္စတွင် မည်သည့်တရားသူကြီးကမဆို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တရားသူကြီးပင်ဖြစ်ခြင်း ၁၉၅၃ ခုနှစ် ဥပဒေနှင့်အညီ စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရရှိရမည်။^{၂)} မဟာမွတ်စလင်အသင်းများ၏ အထွေထွေကောင်စီကြီးက ရန်ကုန် တွင် လူထုဆန္ဒပြွေများကို စည်းရုံးခဲ့သည်။ ပုံနှိပ်ကြေညာချက်များကို ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အစိုးရအနေနှင့်

၁) မွတ်စလင်ကွာရှင်းရေး အက်ဥပဒေ (ဗမာ့ကိုဥပဒေ တွဲ - ၁၁၊ ၁၉၅၃ ခု၊ အက်ဥပဒေမူဒ်မ ၁၄ (နောက်ဆက်တွဲ ၁၊ ၄ ကြည့်)

၂) ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးထုံးစံလူ့အရ အထွေထွေရှိ ဘာသာအသိသီးနှင့် မြို့နယ်အစုံဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂလိကလူထုတောင်း ပြဿနာများကို စွက်ဖက်မှုပြုရချေ။ ၁၉၅၀ ခု၊ ဗမာ့အက်ဥပဒေ အပိုဒ် ၁၃ (၁) (ဗ) အရ အမွေဆက်ခံမှု ထိမ်းမြားမှုနှင့် ဘာသာရေးစသည်များတွင် မွတ်စလင်တရားသူကြီးများသည် အမွေလက်ခံတရားဥပဒေအရသာလွှဲ စီရင်ဆုံးဖြတ်ရမည် တု၏။ (Sir J. George Scott, Burma: A HardBook of Practical Information (London: Alexander Moring 1911 J), p - 16)

စီရင်ထုံးအဆင့်အဆင့်အရ မူကိုချထားသည်။ ဒေရဗီအမွေမှုကို ဗုဒ္ဓဘာသာဥပဒေထက် အမွေလက်ခံဥပဒေ အရ စီရင်ရသည်။ (အတ်မစ် နှင့် အခြား၊ ဗဒ္ဓာ၊ ၁၉၅၅၊ *Upper Burma Rulings, 1892-1896*, တွဲ - ၂၊ *Civil* [Rangoon, Superintendent; Government Printing and Stationery, Burma, 1960], pp-529-535.

အလားတူပင် ကွာရှင်းမှုနှင့် မွေးစားထားသော မိန်းမလေးနှင့် ဆိုင်းရာထုံးမှာလည်းကွဲ ဤအတိုင်းပင် ကျင့်သုံးကြပါသည်။ (ဗဒ္ဓာနှင့် မလှဝင်း၊ ၁၉၅၄၊ ညွှန်ခဲ့ပြီ။ နာ - ၅၃၆-၆၃၉) ရှိအတ်များသည်လည်းဆိုင်းရာ

တာဝာရေးဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့် ကပ်ဆဲလေ့ထုံးစံများတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုကို ဟန့်တားပေးပါရန် အစူးအညွတ်ပန်ကြားထားခဲ့သည်။ မဟာနိုင်ငံတွင်းမှ မူဟံမဒါန်အစုအဝေးများရှိရာ အခြားပြိုကြီးများတွင်လည်း ယင်းသို့သောကန့်ကွက်ကြောင်း အစည်းအဝေးများကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ မိမိတို့ အဖွဲ့၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် တင်သွင်းခဲ့သော ဤအဆိုများအား ကွန်ဂရက်စ်အဖွဲ့ခွဲများကပင်

ပို့အတ်မွတ်စလင်ဥပဒေအရသာလျှင် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းပြုရသည်။ (မသီနှင့် ဆယဒ် ရာဝန် နှင့် အာဇီဒုတယျဒ် ရာဝန်၊ ညွှန်းထားပြီး၊ စာ - ၅၄၀ - ၅၄၅)

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်များအတွက် သီးသီးသန့်သန့်ဖြစ်သည့် အခြားအခြားသော ဥပဒေများလည်း ရှိပါသည်။ အိန္ဒိယမှ ကာစီဥပဒေကိုလည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် အလိုအလျောက်အသုံးပြုကြပါသည်။ တကဲ့အရင်းအတိုင်းကိုကား တယ်အယ်မှ လက်တွေ့ပုကွင်းသုံးခဲ့ပါ။ သီအိုရီအရတော့ ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယနေ့ထိ အတည်ရှိနေဆဲပင် ဖြစ်ပါသည်။ သီးသီးသန့်သန့် ဒေသတစ်ခုခုတွင် မွတ်စလင်ဦးရေအတိုင်းကတော့ အတော်လေးရှိခဲ့ပါက သမ္မတ (ယခင်က ဘုရင်ခံ) က ဒေသခံမွတ်စလင်ဆိုင်ဆောင်များနှင့် ညှိနှိုင်းပြီး နှစ်လိုဗွယ်ရာရှိသူကို ကာစီအဖြစ်ခန့်အပ်နိုင်သည်။ ကာစီကိုတစ်ဦးဖြစ်စေ သို့မဟုတ် နှစ်ဦး သုံးဦးစေသဖြင့် ထိုဒေသအတွက် ခန့်အပ်နိုင်သည်။ သမ္မတတွင် ထိုကဲ့သို့သော ကာစီများကို ရာထူးမှထွက်ပေးပစ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပါရှိသည်။ ကာစီများတွင်လည်း နားအိမ်ကိုယ်စားလှယ်များကို ခန့်အပ်ခွင့် သို့မဟုတ် ဝယ်ရှားခွင့်ရှိပါသည်။ (The Kazis Act in The Burma Code, Vol.XI, c, Mohammadan, India Act XII, 1880 (July 9, 1880), နောက်ဆက်တွဲ (ခ) လည်းရှု။)

မဟာနိုင်ငံတွင်ကား ဤဥပဒေအရ ကာစီကို ခန့်အပ်ခဲ့ရာဖြင့် လုံးဝမရှိပါ။ ထိုကဲ့သို့ ဓာန်သုမရှိခဲ့ခြင်းအချက်ကလည်း တစ်ချက်ပါ ပါသည်။ အစဉ်သဖြင့် မွတ်စလင်များ၏ ဥပဒေရေးရာများကို မွတ်စလင်မဟုတ်သည့် တရားသူကြီးများက သာ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု ပြုကြပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဝကားစ်နှင့်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်များကို ကိုင်တွယ်ရန်အတွက် ဥပဒေနှစ်ခုကမူ ယခုတိုင် တည်ဆဲရှိ၏။ ပထမတစ်ခုမှာ Mussulman Wakf Validating Act, The Burma code, Vol.XI, India Act, VI, 1963(March 7, 1913) ဤဥပဒေအရ မွတ်စလင်တစ်ဦးဦးသည် အစ္စလာမ့်အကျိုးအပါအဝင် မိမိ၏အိမ်ထောင်စုသာသနာများနှင့် မြေမြစ်များအား ပျိုးထောင်ရေးအတွက် ဝကားစ်ထားခွင့်ရှိသည်။ ထိုသူသည် တစ္ဆေမွတ်စလင်ဖြစ်နေပါက ဝကားစ်ကို မိမိသက်ရှိထင်ရှားရှိနေစဉ်အတွင်းဝယ် သူ့အတွက်ပါ အသုံးပြုခွင့်ရှိသည်။ သို့မဟုတ် ဥစ္စာပစ္စည်းများမှ ဝမ်းရွှေနှင့် သူ့အကြွေးများကိုဆပ်ခွင့်ရှိ၏။

ဒုတိယ ဝကားစ်ဥပဒေမှာ The Mussulaman Waqt Act, The Burma code, Vol.IX, India Act XLII, 1923, (Aug 1, 1913) ယင်းက တတ်ကျွမ်းသူလူစုသည် ရုံးတော်၏ခွင့်ပြုချက်အရ ဝကားစ်တစ်ရပ် တရားရုံး၏ ဓာရင်းအင်းများကို စစ်ဆေးခွင့်ရှိသည်။ ဝကားစ်၏ပစ္စည်းများကို စိမ့်အုပ်ချုပ်ရန်အတွက် မုတင်လီ (ဂေါဟက) ကို ခန့်အပ်ထားနိုင်သည်။ မုတင်လီတစ်ဦးချင်းက ချိတ်တရားရုံးတွင် ဝကားစ်ပိုင်ပစ္စည်းများ၊ နှစ်စဉ်ဝင်ငွေ ပစ္စည်းများကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် တစ်နှစ်တာအသုံးစရိတ်၊ လျှပ်ငွေ စသည်စသည်များကို ပူးတွဲဖော်ပြထားသောအစီရင်ခံစာကို တင်ပြရသည်။ ဝကားစ်ကို စာရင်းအင်းစနစ်စယား ခိုင်ခိုင်ခန့်ခန့်ဖြင့် စိမ့်အုပ်ချုပ်ရသည်။ ဤဥပဒေမှာ ပုဂ္ဂလိက ဝကားစ်နှင့်ပတ်သက်ပါ။ (လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအတွက် သူ့သောစုအတွက် သို့မဟုတ် သူ့အဆက်အနွယ်အတွက် သီးသီးသန့်သန့် ဝကားစ်နှင့်မဆိုင်ပါ။)

ထပ်တလဲလဲ ပြောဆိုလာခဲ့ရာမှ နောက်တစ်နေ့တွင်မူ အဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှာပင် သူတစ်မျိုး ငါတစ်ဖုံ ဖြစ်သွားခဲ့တော့သည်။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနုက မိအားပြင်းပြင်းထန်ထန်ပေးလာခဲ့ခြင်းကြောင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် အဖွဲ့ကိုယ်နှိုက်က မိမိဖာသာဖျက်သိမ်းပစ်လိုက်ရတော့သည်။ ၁၉၅၆ခု စက်တင်ဘာလကုန်တွင် ကွန်ဂရက်စ်က အဖွဲ့ဖျက်သိမ်းကြောင်းကို ကြေညာခဲ့သည်။^၁

ဤအလျင်နှစ်နှစ်တုံးက ဦးခင်မောင်လတ်ကိုယ်တိုင်က ဘာသာရေးသက်သက်ကို ဆောင်ရွက်ရေးဟူသောရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အစ္စလာမ်သာသနာရေးကောင်စီခေါ် အခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သူက ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်ပြီး ယင်းအဖွဲ့က ဖဆပလ၏ဘောင်အဝန်းအဝိုင်းအတွင်းမှနေပြီး နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ဆက်လက်ပြီးပြုလုပ်သွားခဲ့သည်။ မည်သို့ဆိုစေ ကွန်ဂရက်စ်ဖျက်သိမ်းခြင်းကို လက်မခံခဲ့သူများက ဖဆပလမှနှုတ်ထွက်ခံရအပြီးတွင် ကွန်ဂရက်စ်အား မမကသစ်အနေဖြင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းကာ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်များကို လက်ခံဆန်ဆန်ဖြင့် လှုပ်ရှားအကောင်အထည်ဖော်သွားခဲ့ကြပြန်သည်။ မမကဟောင်းတွင် ဦးရာဇတ်ကွယ်လွန်အပြီးဝယ် ဦးသန်းမြင့်ကပင် ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်ခဲ့သည်။ ဦးသန်းမြင့်မှာ ဖဆပလကိုဆန့်ကျင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဥက္ကဋ္ဌနေရာမှဖယ်ရှားခံခဲ့ရပြီး သူ့နေရာတွင် ဦးခင်မောင်လတ်ကို အစားထိုးတင်မြှောက်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

၁၉၅၈ ခုနှစ်တွင် မမကသစ်မှာ ကွန်မြူနစ်လိုလားသောအမျိုးသားသမဂ္ဂတပ်ဦး (National United Front) နှင့် ပူးတွဲခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်အောက်တိုဘာလတွင် အမျိုးသားသမဂ္ဂတပ်ဦး နှင့် အဆက်ဖြစ်ခဲ့ပြီး ပသီကွန်ဂရက်စ်ဟူသောအမည်ကိုပါ ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ဦးသန်းမြင့်ကွယ်လွန်သွားခဲ့ပါသည်။^၂ ပသီအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များမှာ ကွန်မြူနစ်ဆန်သောလှုပ်ရှားမှုများကြောင့် အကြိမ်ကြိမ်အဖမ်းခံခဲ့ရသည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင်းရှိ လူနည်းစုများ၏ လက်နက်ကိုင်ပုန်ကန်မှုများကို “လူနည်းစုများလွတ်လပ်ရေးအတွက် တိုက်ပွဲအဖြစ်” ထောက်ခံခဲ့ကြခြင်းကြောင့်လည်းပါ၏။^၃ ပသီတို့ကလည်း ကချင်၊ ချင်း၊ ကရင်နှင့် အခြားသောတိုင်းရင်းသားများနည်းတူပင် ပသီဟူသောအခေါ်အဝေါ်ဖြင့် လူနည်းစုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုရေးဟူသော

၁) နေရှင်း သတင်းစာ၊ ၁၉၅၅ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၉၊ ၁၉၅၅ ဒီဇင်ဘာ ၃၁၊ ၁၉၅၆ စက်တင်ဘာ ၂၁၊
၂) ဦးတင်ဌေနှင့် ၁၉၆၂ ခု၊ ဇွန်လ ၇ ရက်နေ့က အတ္တလန္တိတ်၊ နေရှင်း သတင်းစာ၊ ၁၉၅၆ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၊
၁၉၆၀ ဩဂုတ် ၈၊ ၁၉၆၀ စက်တင်ဘာ ၁၂၊ ငါးဒီးယန်း (ရန်ကုန်)၊ ၁၉၆၁ ဇေဇော်ငါးရီ ၁၊ နယူးတိုင်းစ်(စ) အောက်
ဘားယား (ရန်ကုန်)၊ ၁၉၆၀ ပြည့် ဂျူလိုင် ၂၆၊ Cady ညွှန်ကြီး၊ ၅ - ၆၃၇၊
၃) ဖိုလ်တာထောင်(ရန်ကုန်)၊ ၁၉၆၂ ဇွန်လ ၈

အတိတ်ကတောင်းဆိုချက်ကိုပင် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ကွာရှင်းမှုအက်ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်ပြီး အခြေအတင်ငြင်းခုံမှုအဆုံးတွင် အခြားသောမွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များကတော့ ဤတောင်းဆိုချက်ကို ထပ်မဟကြတော့ချေ။ အခြားသောအဖွဲ့အစည်းများက ပသီကွန်ဂရက်ကိုရော ပသီဟူသော အခေါ်အဝေါ်ကိုပါ ဗမာမွတ်စလင်များသည် ဗမာနှင့်ခွဲခြားမရ တစ်သားတည်းသဘောဖြစ်ခြင်းကြောင့် တိုင်းတပါးကအစုအဝေးဆိုပြီး ဖြစ်သွားမည့်အရေးကိုကြောက်ပြီး ဆန့်ကျင်လာခဲ့ကြသည်။^၉

ပသီခေါင်းဆောင်တို့ကမူ သူတို့၏အမြင်များနှင့်အယူအဆများကို စတာလင်၏လူမျိုးဟူသော ဒဿန^၁ ကို ကိုးကားပြီး လက်ကမ်းကြေညာချက်များ စဉ်ဆက်မပြတ်ဖြန့်ချိသွားကြခြင်းဖြင့် ဝါဒဖြန့်ခဲ့ကြသည်။ ဤသည် ဗမာမွတ်စလင်များအတွက်က စတိုင်လ်သစ်ဖြစ်နေတော့သည်။ ကွန်မြူနစ်စာပေကလက်ခံထားရာ အသုံးအနှုန်းကို ကိုးကားလက်ကိုင်ပြုပြီး မွတ်စလင်ထုက အခါခါကြိုးပမ်းတောင်းဆိုလာခဲ့ရာ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုရေးနှင့် အခွင့်အရေးနှင့်ရပိုင်ခွင့်များကို ခံစားခွင့်ရရှိရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြသည်။^၂ ဤအသုံးအနှုန်းများထဲတွင် သူတို့အနေနှင့် ပသီ ဟူသောဝေါဟာရကို လက်ခံရွေးချယ်ထားကြောင်း၊ ဗမာမွတ်စလင်ဆိုပါက ဗမာတစ်မျိုးတည်းကို ဆိုလိုရာသို့ရောက်နေသဖြင့်တစ်ကြောင်း၊ ဗမာနိုင်ငံတွင် ရခိုင်မွတ်စလင်၊ ကချင်မွတ်စလင်၊ မွန် မွတ်စလင်စသဖြင့် အုပ်စုအသီးသီးရှိနေကြခြင်းကြောင့်တစ်ကြောင်းဆိုပြီး အကြောင်းပြခဲ့ကြပါသည်။ “ပသီ” ဟူသည် အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်မဟုတ်သူအားလုံးကို ဆိုလိုကြောင်း ဤအဖွဲ့ကလည်း အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဆိုသူတို့၏ဩဇာကို တိုက်ခိုက်ဆန့်ကျင်နေရကြောင်း ဖြင့် ဆိုထားသည်။^၃ ပသီကွန်ဂရက်သည် မွတ်စလင်အရေးကိစ္စတောင်အဝန်းအပိုင်းထက်မက သော ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ဆန့်ကျင်သောကြေညာချက်အား ကန့်ကွက်ခြင်း(သူပုန်များအနေနှင့် ခြွင်းချက်မဲ့ လုံးဝလက်နက်ချရန်ဟူသော အစိုးရ၏ပူဝါဒကိုဆန့်ကျင်ပြီး) မြန်မာပြည်တလွှားတွင် မြန်နံ့နေသော သူပုန်ထမှုများကို စေ့စပ်ဆွေးနွေးရေးနည်းလမ်းဖြင့် အဆုံးသတ်စေရေး၊ အာရှနှင့် အာဖရိကဒေသများတွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ပြင်သစ်နှင့်

၉ နေ၊ရှင်း သတင်းစာ၊ ၁၉၆၁ မတ် ၆၊ ၁၉၆၂ ဇန်နဝါရီ ၉။
၁ ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပသီအမျိုးသားကွန်ဂရက်၊ ပသီကွန်ဂရက် အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ် ဦးကိုကိုလေး၏ မြန်မာဘာသာဖြင့် ၁၉၆၂ ဩဂုတ် ၂ ရက်စွဲတစ် လက်ကမ်းစာ။
၂ ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်၊ ဥက္ကဋ္ဌ ဟာရီ ဦးအောင်ခင်၏မိန့်ခွန်း။ ၁၉၆၂ ဇူလိုင်လ ၁၀၊ ပဉ္စမအကြိမ်မြောက် အထိမ်းအမှတ်၊ ဗ . မ . က သစ်၊ မန္တလေးခရိုင်၊ (မန္တလေး၊ ၁၉၆၂ အောက်တိုဘာ ၁) မြန်မာဘာသာဖြင့် လက်ကမ်းစာစဉ်။
၃ ညွှန်းခဲ့ပြီး။

ဘယ်လူကလဲတို့၏ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများကို ရှုတ်ချခြင်းစသည်ကိစ္စရပ်အများအပြားကိုပါ ရပ်တည်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည်။^၁ အဖွဲ့အနေနှင့်ရှိနေဆဲဖြစ်သော်လည်း မွတ်စလင်ထုကြီး၏ဘဝနှင့်ပတ်သက်၍ လုံးဝအဆက်ဖြစ်ကာ ထီးထီးသာရပ်တည်နေခဲ့ရရှာသည်။ တကယ်အမှန်ဆိုရပါသော် လက်တဆုတ်စာရှိ လှုပ်ရှားသူတစ်စုနှင့်သာ ပြီးခဲ့ရသည့်အဖွဲ့ပင် ဖြစ်နေပါသည်။

၁၉၅၄ ခုနှစ်ပိုင်းက ဦးခင်မောင်လတ်ကတည်ထောင်ခဲ့သော အစ္စလာမ်သာသနာရေးရာ ကောင်စီကို အသစ်ပြန်ဖွဲ့ခဲ့ပြီး နိုင်ငံအတွင်းရှိအစည်းပြေနေသော မွတ်စလင်အုပ်စုများ တစ်စည်း တစ်လုံးတည်းရှိရေးကို စွမ်းဆောင်ခဲ့ရာမှာလည်း အချည်းနှီးသာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ မွတ်စလင်ကောင်စီ၏ သဘောထားအမြင်အရ အခြားသောမွတ်စလင်အုပ်စုများက လိုလားနေကြရာ မွတ်စလင်လူနည်း စုအဖြစ်သတ်မှတ်ရေးဟူသည့် တောင်းဆိုချက်မှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး နှင့် ဆန့်ကျင်နေပေသည်။ မွတ်စလင်ထုရင်ဆိုင်နေရရ ဘာသာရေးပြဿနာများကို စေ့စပ်ဆွေး နွေးရေးနည်းဖြင့်သာ အစိုးရနှင့် နိုင်ငံရေးတွင် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်သွားရမှာဖြစ်သည်။ မွတ်စလင်ထု အနေနှင့် နိုင်ငံရေးတွင်မပတ်သက်ရအောင် ရှောင်ကျဉ်ကြရမည်။ အစိုးရအားထောက်ခံသွားရ ပမည်။ မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း မျိုးချစ်စိတ်ဝါတ်ရှင်သန်ကြီးထွားအောင် ပြုကြရမည်။ ပညာရေး လူမှုရေး၊ ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့် စီမံကိန်းများကိုသာ စူးစူးစိုက်စိုက်ကြရမည်ဟု တိုက်တွန်း သွားခဲ့သည်။^၂ ဤသို့ကြိုးပမ်းအားထုတ်နေသည့်ကြားမှပင် အယူအဆကွဲလွဲမှုများက ကြီးထွား နက်ရှိုင်းလာခဲ့သဖြင့် ၁၉၆၀ ပြည့် မေလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလကတည်းကနှင့် အထူးသဖြင့် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်းတွင် အတက်ကြွဆုံး သောမွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်ကြီးများ ထဲမှ တစ်ဦးဖြစ်သည့် ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ ဦးရာရှစ်^၃ က အဖွဲ့ တွင်းမှနှုတ်ထွက်သွားခဲ့ပြီး အဖွဲ့သစ်တစ်ခု ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

၁။ ကီးဒီးယန်း၊ သတင်းစာ၊ ၁၉၆၁ ဇန်နဝါရီ ၄။

၂။ ကီးဒီးယန်း၊ သတင်းစာ၊ ၁၉၆၂ မေ ၇။

၃။ ဗမာနိုင်ငံတွင် ယခင်ကနေထိုင်သွားခဲ့သော အိန္ဒိယသား၊ မိဘနှစ်ပါးမှ ဦးရာရှစ်ကို ၁၉၁၂ ခုနှစ်က အိန္ဒိယတွင် မွေးဖွားခဲ့သည်။ သူ၏အဖိုးက ၁၈၈၅ ခုနှစ်ကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် နေသွားခဲ့သည်။ သုံးနှစ်သားကပင် ဦးရာရှစ် မှာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ရောက်လာကာ မြန်မာနိုင်ငံသားပြုခဲ့သည်။ ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု သခင်လှုပ်ရှားမှုကို ကနဦး အစကတည်းက ပါဝင်ခဲ့သည်။ အသက်သုံးဆယ်ပြည့်နှစ်ပိုင်းများအတွင်းဝယ် သခင်အောင်ဆန်း၊ ဦးကျော်ငြိမ်း၊ ဦးစံဆွေ ဦးစုတို့အပါအဝင် အခြားသူများနှင့် ရန်ကုန်တ္တသိုလ်ကျောင်းသားအသင်းအပင်းများတွင် ပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့သည်။ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ကျောင်းသားအသင်း၏ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ မွတ်စလင်မြစ်၍တစ်ကြောင်း၊ အိန္ဒိယသား မြစ်၍တစ်ကြောင်း၊ အများ၏အမျိုးမျိုးအနှိမ်ခံမှုကိုခံခဲ့ရလင့်ကစားလည်း၊ သူက တက်ကြွမပျက် ပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့သည်။

ဗမာ့မွတ်စလင်အဖွဲ့ (ဘီ၊ အမ်၊ ဘီ) ၉

အခြားသောမွတ်စလင်အုပ်စုများက ဘေးဖယ်ထားကြသော ပညာရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို မွတ်စလင်ထုအတွက် ကိုင်တွယ်လုပ်ဆောင်သွားရန်ရည်ရွယ်ပြီး ဤအဖွဲ့သစ်ကို မူသစ်ဖြင့်ဖွဲ့စည်းခဲ့ရပါသည်ဟု ယင်းကိုတည်ထောင်သူများဘက်ကဆိုသည်။

ဦးရာရှစ်နှင့် ဦးခင်မောင်လတ်တို့အကြား ကွဲလွဲမှုကိုလည်း ပုဂ္ဂိုလ်ရေးပဋိပက္ခပါဟု ထက်လက်ဆို တက္ကသိုလ်တွင်နေခဲ့သည့်နှစ်များတလျှောက်လုံးမှာလည်း ကုလားဆိုပြီး အနှိမ်ခံခဲ့ရသည်။ သူနှင့်ပတ်သက်ပြီး ခြေပုန်း ဖတ်ချက်များကို ခံခဲ့ရသည်။ အစဉ်သဖြင့် ဦးစုအပေါ် သစ္စာသွေမပျက်သူဖြစ်ကြောင်း သက်သေထုပြန်ခဲ့ရပြီး အဓိက ဆင်းစောင်ကြီးများဖက်က လက်ခံမှုကိုပါ ရယူနိုင်ခဲ့သည်။ နုတ်ယကမ္ဘာစင်ဖြစ်သည်တွင် မိဘများက အိန္ဒိယသို့ထွက် ပြေးခဲ့ရာ စစ်အပြီးတွင် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းက သူ့အားမြန်မာ့လက်ခံခဲ့သည်။ ဦးစုက သူ့အား ကက်ဘီနက်တွင် ပါဝင်စေခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် အိုးဘိမ်နှင့် အလုပ်သမားဝန်ကြီးအဖြစ်လျာထားခံရပြီး ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် တုန်သွယ်မှု ဖွံ့ဖြိုးမှုဝန်ကြီး၊ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် သက္ကတင်းဝန်ကြီး၊ ၁၉၆၀ မြည့်တွင် စီးပွားရေးနှင့် စက်မှုဝန်ကြီးအဖြစ် ၁၉၆၂ ခုနှစ်၌ တော်လှန်ရေးကောင်စီအဖွဲ့ဝင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းက သူ့အား အရေးယူချိန်အထိပင် ဖြစ်သည်။

ဗမာ့လက်စွပ်ခြမ်းမကွဲစင် ၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် သူသည် ဝီ၊ ယူ၊ စီ၊ ဝီ (Trade Union Council of Burma) ဗဟုကုန်သွယ်ရေးသမဂ္ဂကောင်စီ) တွင် နှစ်ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်ခဲ့သေးသည်။

ဦးစု၏သံသယဆိုင်ရာချက်နှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်ထောက်ခံချက်အရ သူ့နေရာကမြဲခဲ့သည်။ အိန္ဒိယသွေးပါသူ ဦးရာရှစ်အား နေရာပေးမှုအပေါ် ဩဇာအကြီးဆုံးအာသိုင်းအလိုက်က အပြင်းအထန်မိအားပေးလင့်ကစား သူ၏မထုတ် ဖန်ဆင်းမာမှုကြောင့် အရာမကျခဲ့ပေ။ ဦးစုက (အတိုက်အခံများနှင့်ရှင်သွားအောင်) သူ့စာမည်အား ဦးရန်ရှင်ဟု ပြောင်းရန် တိုက်တွန်းခဲ့ရာ အမာခံမွတ်စလင်ဖြစ်သူ ဦးရာရှစ်က လက်မခံပယ်တံချခဲ့ပြီး သူ့စာမည်ရှေ့တွင် 'ဦး' ကိုသာ တပ်ခဲ့သည်။ ဤစာမည်ပြောင်းရေးကိစ္စအပါအဝင် မွတ်စလင်လူ့အစုအဝေး၏ဘဝနှင့်ပတ်သက်ရာ အခြားသောပြဿနာ များတွင် ဦးရာရှစ်နှင့် ဦးခင်မောင်လတ်တို့ နှစ်ဦးအကြားတွင် သဘောကွဲလွဲချက်များရှိခဲ့သည်။ ဦးခင်မောင်လတ်က အထောက်အလှင် အလျော့ပေးတတ်သည်။ Maung Maung, 'M. A. Raschid,' Guardian Monthly, III, (Dec, 1956), 27-34; Tinker, ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅ - ၆၊ ၆၅၊ ၈၂၊ ၃၉၆)

ဗမာ့ဘာသာဝင်ပြည်သူအများစုက ဗဟုကက်ဘီနက်တွင် သူလိုအိန္ဒိယသား မွတ်စလင်တစ်ဦး ဘာကြောင့် လိုရမှာလဲဆိုပြီး ဦးရာရှစ်အား မကြာမီအထိမှတ်ပြုခြင်းခံခဲ့ရသည်။ ဦးရာရှစ်၏အင်ကိုဖြစ်သူ ကွယ်လွန်သူ ဖေါက်တာ အင်း အော့ ရာရှင်မှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံခြားရေးဌာနတွင် သံအမတ်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့သည်။ ငါးထယ်ပြည်နှင့်စောစောပိုင်းကာလ များတို့က ဗမာနိုင်ငံတွင် သူ့နိုင်ငံကို ကိုယ်စားပြုပြီး တာဝန်ထမ်းဆောင်သွားခဲ့သည်။ တစ်ကြိမ်တွင် ပြည်သူ့သို့ပင် ဦးစုက မိမိအနေနှင့် ဤနိုင်ငံသားလည်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံကိုအကျိုးပြုနေသူလည်းဖြစ်သည့် ဦးရာရှစ်ကို အိန္ဒိယသွေးပါသူ ဖြစ်၍ဆိုပြီး ဤတာဝန်ပေးမှုမှ မတန်တားနိုင်ပါဆိုပြီး ကြေညာခဲ့သေးသည်။ (Ferdinand Kuhn, "Commentary, In Nationalism and Progress in Free Asia, ed-Phillip W. Thayer (Bal-timore, Johns Hopkins Press, 1956), p - 247.

၉ နယူတိုင်း(၈) အော့(၈) ဘားဟား သတင်းစာ၊ ၁၉၆၀ မတ် ၂၇၊ နေ့စဉ်၊ သတင်းစာ ၁၉၆၂ ဝေဖော်တီရီ ၅၊ ငါးထယ်နှင့် သတင်းစာ၊ ၁၉၆၂ ဝေဖော်တီရီ ၅။

လာခဲ့သည်။ ဦးခင်မောင်လတ်ကိုမူ မွတ်စလင်ထုကထောက်ခံခြင်းမရှိကြချေ။ သူကလည်း သူနှင့် သူ၏နိုင်ငံရေးအစဉ်အလာကောင်းအတွက် အကျိုးမထူးလှရာ မွတ်စလင်တို့၏အရေးကိစ္စများတွင် စိတ်ရောကိုယ်ပါမရှိခဲ့လှချေ။ ဤအကွဲအပြဲကို မွတ်စလင်ထုအတွင်းကွဲလွဲ မှုဟုယူသော် မသင့်ချေ။ ဤအတွက် သက်သေအပြစ် ခေါင်းဆောင်မှုအရပင် အဖွဲ့ကလျှင်မြန်စွာ ကြီးထွားလာခဲ့ပေရာ လအနည်းငယ်အတွင်းမှာပင် အဖွဲ့ခွဲပေါင်းရာချီပြီး အဖွဲ့ဝင်ပေါင်းကပါ သောင်း နှင့်ချီပြီးရှိလာခဲ့ သည်ဟု သူတို့ကဆိုကြသည်။

ဤကြားပါပူများကာ၊ ထင်သလောက်တော့မဟုတ်ခဲ့ပါချေ။ မြန်မာနိုင်ငံ၏နိုင်ငံရေးအခြေ အနေနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဤပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးအကြား ရန်ငြိုးက တော်တော်လေးကြီးထွားခဲ့သည်ကိုတော့ သံသယဝင်စရာမရှိပါ။ ၁၉၅၈ ခုနှစ်စောစောပိုင်း ဖဆပလနှစ်ခြမ်းကွဲခဲ့ချိန်တွင်လည်း ဤမွတ်စလင် ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးမှာ ဆန့်ကျင်ဘက်တစ်ဖွဲ့ချင်းတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဧပြီလ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် တစ်ခုတည်းသော ရန်ကုန်မဲဆန္ဒနယ်တွင်ယှဉ်ပြီး အရွေးခံခဲ့ရာ၌ ဦးခင်မောင်လတ်ကအရေးနိမ့်ခဲ့ပြီး ဦးရာရှစ်က အနိုင်ရသွားခဲ့သည်။ ခါးသီးမှုကကြီးထွားလှခြင်း ကြောင့်လည်း ဤနှစ်ဦးမှာ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းအတွင်းတွင် နှစ်ဦးယှဉ်ပြီးလုပ်နိုင်ဖို့သာ စက်ခဲ့လှသည်။ နှစ်ဦးစလုံးက သူတို့အကြား အမှန်းအတေးနှင့် သံသယများကိုဘေးချိတ်ပြီး နှစ်ဖက်အင်အားဖြင့် မွတ်စလင်ထုသုံးအကျိုးကိုဆောင်ရွက်ရန် စိုင်းပြခဲ့ရာမှာလည်း ပြင်ပ ပယောဂများကြောင့် အရာ မထင်ခဲ့ရချေ။

ဘီ အမ် အို အဖွဲ့က ယင်း၏ပထမအကြိမ် အထွေထွေကွန်ဖရင့်ကို ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ရန်ကုန်တွင်ကျင်းပခဲ့ရာ၌ အဖွဲ့ခွဲပေါင်း ၂၉၄ ခုမှ ကိုယ်စားလည် ၆၀၀ တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ဦးရာရှစ်က မွတ်စလင်ထုအတွင်း ဘာသာရေး ပညာရေးနှင့် လူမှုရေးကိစ္စ ရပ်များကိုဆောင်ရွက်သွားမည့်အဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်များကိုရှင်းပြခဲ့ရာ၌ မည်သည့်နိုင်ငံရေးပါတီ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ပါတီတစ်စုံတရာကိုသော်လည်းကောင်း ဝင်ရောက်မည်မဟုတ်ဟု ဆိုခဲ့ သည်။ အဖွဲ့ကို အဖွဲ့ဝင်များ၏ရန်ပုံငွေဖြင့်သာ ရပ်တည်သွားမှာဖြစ်ပြီး အစိုးရကပံ့ပိုးလာလျှင်လည်း လက်ကမ်းကြိုဆိုမည်ဟုဆိုခဲ့သည်။ အဖွဲ့က ပထမဦးဆုံးပေးထားပြီး ဆောင်ရွက်သွားမည်မှာ ဘာသာရေးပညာ၊ စာသင်ကျောင်းများ၊ ကျောင်းသားများ၊ မိန်းမသားများအတွက်ပညာရေးနှင့် အုလဟ သင်တန်းများပင် ဖြစ်သည်။ အထင်အမြင်လွဲမှားမှုများ လေ့လာနည်းသွားရန်အတွက် မွတ်စလင်မဟုတ် သူများသို့ အစွဲလမ်းအပေါ် အမြင်မှန်ကိုအသိပေးရေးကို ဆောင်ရွက်ချက်လည်းပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သာသနာပြုလုပ်ငန်းလုပ်မည်ဟုကား သူကထည့်မပြောခဲ့ပါ။ ဤကိစ္စကို ဆန့်ကျင်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဦးရာရှစ်ကား သတင်းကြီးပါသည်။) ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ရွေးကောက်ပွဲတုံးက ဦးစုမှ မဲဆွယ်သည့်အနေနှင့်ဆိုထားခဲ့ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာပြုရေးအဆိုကိုကား ဦးရာရှစ်က မိမိအဖွဲ့အနေနှင့် ကန့်ကွက်ကြောင်းဆိုခဲ့သည်။ (အဆိုပြုထားသည့်ဥပဒေကို ဆန့်ကျင်သည့်အနေနှင့် အဖွဲ့ကဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြပွဲများကို ဆော်သြခဲ့ပါသည်) အလားတူဖြစ်ရပ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများမှ မွတ်စလင်ကိုယ်စားလှယ်အားလုံးနှင့် ယင်းတို့၏ဘုံဘာသာရေးပညာရေးနှင့် လူမှုရေးကိစ္စရပ်များကို အမြင်ချင်းဖလှယ်သွားကြရေး ဟူသော ဒဿနတစ်ရပ်ကို ဦးရာရှစ်က ရှေ့ဆက်အဆိုပြုခဲ့သေးသည်။^{၁)}

အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များက ဗမာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များအပါအဝင် အသီးသီးသောအုပ်စုကွဲများ၏အကျိုးကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအရခွဲခြားမှုအပါအဝင် နိုင်ငံတွင်း၌ မွတ်စလင်တို့အား ထိခိုက်နစ်နာစေမည့် အခြားအခြားသောကွဲလွဲချက်များကိုဖယ်ရှားပြီး ကျန်တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် ဘာသာဝင်များနှင့် ညီအစ်ကိုရင်းခြားများပမာ ရင်းနှီးချစ်ကြည်စွာနှင့် လက်တွဲနေထိုင်သွားစေနိုင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံမူကြမ်းတစ်ရပ်ကိုရေးဆွဲရန် စိုင်းပြင်းပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။^{၂)} အဖွဲ့၏ခေါင်းဆောင်များနှင့် အခြားတက်ကြွသော အမှုဆောင်များ အထူးသဖြင့် ဦးရာရှစ်က မကြာမီနှစ်များအတွင်း မွတ်စလင်ထုအတွင်း၌ ဗမာမွတ်စလင်အဖွဲ့၏မူအတွင်းမှသာမက အပြင်ကပါ အမြော်အမြင်ကြီးစွာဖြင့် ပြည်သူ့ရေးရာလှုပ်ရှားမှုများကို တိုးတက်ပွံ့ဖြိုးအောင်ပြုခဲ့ရာတွင် ဤလှုပ်ရှားမှုများတွင် ရန်ပုံငွေအဖွဲ့ထူထောင်ခြင်း၊ ကျောင်းများမိဘမဲ့ဂေဟာများနှင့် ဗလီများကို ထောက်ပံ့ခြင်းနှင့် ချို့တဲ့သောကျောင်းသားများအား အကူအညီပေးခြင်းတို့ပါ ပါဝင်ခဲ့ပေသည်။

၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ဘီ အမ် အို အဖွဲ့ဝင်များက မွတ်စလင်ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (Muslim Central Trust Fund) ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ မွတ်စလင်များ၏ငွေကြေးအရင်းအမြစ်များ၊ ပစ္စည်းဥစ္စာများနှင့် လှူဒါန်းမှုများကို ဗဟိုတစ်နေရာတည်းတွင် ပေါင်းစည်းနေရေးငှာဖြစ်ပြီး ရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏ဒါရိုက်တာတုတ်အဖွဲ့က ရေးဆွဲထားသည့် ဦးစားပေးစာရင်းဖော်ပြချက်

၁) နေ့ရှင်း သတင်းစာ၊ ၁၉၆၀ ဇူလိုင်လ ၂၄၊ ဝါဒီယန်း၊ ၁၉၆၀ စက်တင်ဘာ ၂၉။
၂) ဘီ အမ် အို အဖွဲ့ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော် ဗမာမွတ်စလင်အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်း၊ နတ်ယုမူကြမ်း၊ (ရန်ကင်းရက်ပွဲမပါ) ဤစည်းမျဉ်းတွင် အဖွဲ့အစည်းဆင့်၌ လုပ်ငန်းတာဝန်များနှင့် ဌာနချုပ်နှင့် အဖွဲ့ခွဲများအကြား ထက်အောက်လုပ်ငန်းစဉ်များ ပါဝင်သည်။

အရ ခွဲဝေပေးသွားရေးပင် ဖြစ်သည်။ အမှန်တော့ အခြေခံရည်ရွယ်ချက်မှာ ဤငွေကြေးများမှ နေပြီး အထိရောက်ဆုံးအကျိုးဖြစ်ထွန်းစေရေးသာ ဖြစ်သည်။ ဦးရာရှစ်ရာ ဦးခင်မောင်လတ်ပါ ဤရန်ပုံငွေအဖွဲ့ထူထောင်ရေးတွင် အခြားမွတ်စလင်လူကြီးမင်းများနှင့်ပူးတွဲပြီး ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ မကြာခင်မှာပင် ရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏လှုပ်ရှားမှုများကို ဦးခင်မောင်လတ်ကဆန့်ကျင်လာခဲ့ပြန်ရာ ဦးရှာရှစ်မှာ ယင်းအဖွဲ့၏ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ဒါရိုက်တာဘုတ်အဖွဲ့၏ သဘာပတိကြီးဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဤအဖွဲ့၏ အတက် ကြွဆုံးသောအဖွဲ့ဝင်များမှာ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များဖြစ်ကြပြီး အဖွဲ့ချုပ်မှာလည်း တက်တက် ကြွကြွရှိခဲ့ကြပြီး ယနေ့အခါ သူတို့တတွေက ဗမာနိုင်ငံသားများဖြစ်နေကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့ကြီးကို တည်ထောင်ထားနိုင်မှုကြောင့် ရန်ပုံငွေအဖွဲ့ကြီး၏လှုပ်ရှားမှုကို အရှိန်အဟုန်ပြင်းသွားအောင် ပံ့ပိုးပေး နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏ ဒါရိုက်တာဘုတ်အဖွဲ့ဝင်များမှာ လုပ်ငန်းကော်မတီသုံးခုအဖြစ် စကော် လားရှစ်ပေးခြင်း၊ မွတ်စလင်အဆင့်မြင့်ပညာရေး ရှေ့ဆက်စေခြင်းနှင့် ဗလီများနှင့် မဒရိဆာများ အား ထောက်ပံ့ခြင်းတို့ပင် ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့ခွဲများအဖြစ် မန္တလေး၊ မော်လမြိုင်နှင့် မောင်းတော တွင် ထားရှိခဲ့သည်။ နှစ်စဉ်ဆိုသလို ကျောင်းသားတစ်ရာခန့်ကို ပညာသင်ထောက်ပံ့ကြေးအဖြစ် ငွေကြေးပမာဏအမျိုးမျိုးဖြင့် ထောက်ပံ့သွားခဲ့လို မွတ်စလင်ကျောင်းသားများသို့ ယေဘုယျပညာ ရေးအတွက်ပါ ချေးငွေများထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ထောက်ပံ့ကြေးယူမည့် ကျောင်းသားများမှာ အစွဲလားစွာ အခြေခံများနှင့်ပတ်သက်ပြီး စာမေးပွဲဖြေဆိုကြရပါသည်။^၉ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ဒါရိုက် အုလူမ် ဒီယိုဗန် နှင့် မစ္စာဟိရိုလ် အုလူမ် ဆဟာရန်ပူရ် တို့တွင် ပညာဆည်းပူးမည့်သူအများအပြားကိုလည်း ပညာတော်သင်ဆုများချီးမြှင့်ခဲ့သည်။ အလ် အဟေရ် တက္ကသိုလ်ကြီးနှင့် ယု၊ အေ၊ အာရ် မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်တို့ပူးပေါင်းပြီး ထရပ်(စ)ဖန်အနေနှင့် လွန်ခဲ့သောနှစ်အနည်းငယ်အတွင်းက အလ်အဟေရ်တက္ကသိုလ်တွင် ပညာသင်ကြားရေးအတွက် ကျောင်းသားနှစ်ဦးကိုလည်း ထောက်ပံ့မှု ပေးနေခဲ့သည်။ ဗမာမွတ်စလင်အများအပြား အချက်အချာပြုနေထိုင်ကြရာ ကန့်ဘလူမြို့တွင် ၁၉၃၇ ခုနှစ် မတိုင်မီနောက်ပိုင်းကာလကတည်ထောင်ခဲ့သော အရဗီသိပ္ပံကျောင်းတော်ကြီး၏ ဝေယျာဝစ္စအတွက် ကိုလည်း ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့ကပင် အထောက်အပံ့ပေးခဲ့ပါသည်။ ဤကျောင်းက တက္ကသိုလ်များ ကိုမွေးထုတ်ပေးပြီး မြန်မာ၊ သင်္ချာနှင့် အင်္ဂလိပ်စာတို့ကိုပါ သင်ကြားပေးခဲ့ပါသည်။ ဘွဲ့ရမော်လဝီ ငါးဆယ်ထွက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ကျောင်းအုပ်ကြီး၏အဆိုအရ ဒါရိုက် အုလူမ်ဒီယိုဗန်

၉ ၁၉၆၂ ခု၊ မေလ ၁၅ ရက်တုတ်၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ သတင်းစာပါကြည့်ချက်။

မှတ်တမ်းတင်ပြီး လက်ခံထားပါသည်။^၉

မွတ်စလင်ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့က ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် သီးခြားရန်ပုံငွေအဖွဲ့အဖြစ် မွတ်စလင်ဖောင်ဒေးရှင်းခေါ်အဖွဲ့ကိုလည်း ဖွဲ့ထားခဲ့ပါသည်။ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏လှူငှားမှုများသို့ ရန်ပုံငွေပေးရန်နှင့် ဗလီများ၊ မွတ်စလင်စာသင်ကျောင်းများ၊ သက်ကြီးဂေဟာများ၊ ကုမ္ပဏီကြီးများ၊ အသင်းအဖွဲ့များနှင့် တန်ဖိုးရှိမည်ဟုထင်ရသမျှ အခြားအခြားသောမွတ်စလင်အရေးစွန့်စားမှုများကို အကူအညီချီးမြှင့်ပေးရေးတို့လည်း ပါဝင်သည်။ ဤနေရာ၌ ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏ မူထက်ကျော်နေလျှင်လည်း ကူညီမှုပြုခဲ့ပါသည်။ ဤဖောင်ဒေးရှင်းက ရန်ပုံငွေအဖြစ် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းတွင် ဖက်စပ်ပါဝင်ခြင်း၊ အိမ်ယာမြေလုပ်ငန်းအမျိုးမျိုးတွင်ပါဝင်ခြင်း၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ၊ ငွေချေးခြင်း၊ စတော့ နှင့် စာချုပ်များကိုဝယ်ယူခြင်းနှင့် အလားတူကိစ္စများမှဝင်ငွေတို့ကို စုဆောင်းရယူပါသည်။ မွတ်စလင်ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့၏ဒီဂျစ်တယ်ဘဏ်အဖွဲ့က စီမံသောရန်ပုံငွေရေးရာ လုပ်ငန်းရပ်များတွင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံသားများကသာလျှင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခွင့် ရှိပါသည်။^{၁၀}

ဘီ အမ် အို အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များမှာ ပညာရေးကို အထူးပင်အလေးထားဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ခေတ်ပညာနှင့် ဘာသာရေးပညာကို တစ်စုတစ်စည်းတည်း တွဲဖက်အပြန်အလှန် သင်ကြားရေးကို အာသီသထားခဲ့ကြသည်။ အတွေ့အကြုံရှိသော ပညာရေးသမားများ၏ စီမံထားသောသင်ကြားရေးအစီအစဉ်များအရ မွတ်စလင်ကျောင်းများ၏ပညာရေးအစီအစဉ်ကို သူတို့ ဘက်က တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ မဒရိဆာပညာရေးကို စခန်းသတ်လိုခဲ့ကြသည်။^{၁၁} ကြိုးစားပင်ကြိုးစားခဲ့ခြင်းလည်း ခုခံမှုက ကြီးမားလွန်းလှခြင်းကြောင့် ဤအရေးကိုကား သူတို့မဟုတ် မစွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ရှာချေ။

၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် သူတို့က ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် တည်ထောင်ခဲ့သော မဟာမွတ်စလင်ပညာရေးဆိုရှယ်တီကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြရာ ဦးရာရပ်ကို ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် တင်မြှောက်ခဲ့ကြသည်။ ပညာရေးဆိုရှယ်တီက ရန်ကုန်မြို့ရှိ ဘားမားမွတ်စလင်အထက်တန်းကျောင်း၊ ဖိနက်အစွလားမ်ယောကုန်းကလေးများဂေဟာနှင့် ကျောင်းနှင့်တွဲထားသည့် မိဘမဲ့ဂေဟာများကို လမ်းညွှန်မှုပေးခဲ့သည်။ ပညာရေးအစီအစဉ်များကို ပြောင်းလဲမှုများပြုပေးခဲ့သည်။ ကုန်အာန်လေ့လာမှုကို

၉ မွတ်စလင်ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့၊ နဝမနှင့် ဒဿမနှစ် နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ၊
၁၀ မွတ်စလင်တော်ဝင်စာရင်း၊ Memorandum and Articlus of Association (Rangoon, 1961).
၁၁ Moosa S. Madha, "Problems of Education of Muslims in Burma," Times Mirror Magazine, Rangoon University Muslim Students Association Publication, no -5(1957-58), 7-8.

သီးခြားထားကာ အရခိုကို နိုင်ငံခြားဘာသာစကားအဖြစ် သင်ကြားပေးခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် တရားဝင်အစိုးရသင်ရိုးနှင့်အညီ ခေတ်ပညာရပ်များကို သင်ကြားပေးခဲ့သည်။ ကျောင်းသားဦးရေ ၃၄၅ ဦးရှိခဲ့ရာတွင် မွတ်စလင်မဟုတ်သည့်ကျောင်းသားက ငါးဆယ်ရှိရာ အများစုမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသည်။ ဆရာဆယ့်တစ်ဦးတွင် သုံးဦးက ခရစ်ယာန်နှင့် နှစ်ဦးက ဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြစ်သည်။ မိန်းကလေးများကိုလည်း တက်ရောက်ခွင့် လက်ခံခဲ့သည်။ ထိုကျောင်း၏လိုဏ်ဂိုရာ ယောက်ျားလေးဂေဟာအတွက်ကိုပါ ဗဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့က မတည်ပေးသည်။ ယောက်ျားကလေးများအား အခမဲ့အထောင်၊ အစားအစား အဝတ်အထည်၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေး စာအုပ်စာတမ်းများနှင့် စက်မှုအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် ကုန်သွယ်မှုပညာရပ်များသင်ကြားခွင့် ပေးထားသည်။ ဘာသာရေးသင်ခန်းစာ၊ ကုန်အာန်နှင့် ဆွဲလားသင်တန်းပြုမှုသင်ခန်းစာများနှင့် အထူးအရေးကြီးသည်ကိစ္စများကိုပါ သင်ကြားကြရသည်။^၁ ဗမာ့ဆိပ်ကမ်းပညာရေး ဆိုစိုက်တီက မန္တလေး၊ မော်လမြိုင်နှင့် တောင်ကြီးမြို့များရှိကျောင်းများကိုပါ ဦးဆောင်မှုပေးခဲ့သည်။

ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာအမျိုးသမီးအဖွဲ့ချုပ် (ဗမအ) က မိန်းကလေးများ၏ပညာရေးကို သူတို့ဖာသာဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ အဖွဲ့ချုပ်ဥက္ကဋ္ဌ ဒေါ်စောရွှေမှာ ၁၉၅၂ ခုနှစ်ကတည်းက ဗမာပြည်တွင် တစ်ခုတည်းရှိခဲ့သော မိန်းကလေးကျောင်း၏ ကျောင်းအုပ်ကြီးဖြစ်သည်။ ဤကျောင်းနှင့် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်ကတည်းထောင်ခဲ့သော မိန်းကလေးဂေဟာကို ပူးတွဲထားရှိသည်။ ဗမာ့ မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်ကို ထူထောင်ရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ရာ ပျဉ်းမနားမြို့တွင် ၁၉၄၅ ခုနှစ်က ကျင်းပခဲ့သည့် ထိုကွန်ဂရင့်မှာပင် ဖဆပလအတွင်း ဝင်ရောက်ရန်နှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့ချုပ်ကိုထူထောင်ရန်ကိုပါ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။^၂ ယင်းကိစ္စက ၁၉၄၆ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၃ ရက်တွင် အကောင်အထည် ပေါ်လာခဲ့သည်။ မိန်းကလေးကျောင်းအပြင် မိဘမဲ့ဂေဟာကိုပါဖွင့်လှစ်ထားခြင်းတို့အပြင် ဗ . မ . အ . က အမျိုးသမီးများအတွက် ညနေသင်တန်းများကိုလည်း စည်းရုံးဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သေးသည်။ ပရိဒါစနစ်အိမ်တွင်းပုန်းဝါဒအား ချေမှုန်းရေးကို တက်ကြွစွာဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလကစပြီး ပရိဒါမြို့သူမှာ ဗမာနိုင်ငံတွင် တကယ်တော့အနည်းအကျဉ်းသာရှိခဲ့ပါသည်။ ယခုအထိလည်း အိန္ဒိယမွတ်စလင်များတွင်သာအများဆုံး ဤစနစ်ကိုသုံးပြုဆဲရှိပါသည်။

၁ Program of the opening ceremony of the Burma Muslim High School, Rangoon, June 2, 1962; Zinat Islam Boy's Home and Education Society, *Annual Report, 1955-56 and Annual Report, 1960-61* (Rangoon, n . d).
၂ တချက်မှာ ၁၂၉ ကို ကြည့်ပါ။

ရန်ကုန်ရှိ မော်လတီများက အပျိုးသမီးအဖွဲ့ချုပ်ပေါ်လာခြင်းကို အတော်ကြာကပင် ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဤအဖွဲ့၏လုပ်ငန်းစဉ်များကိုကား ဟန့်တားနောက်ယှက်နိုင်စွမ်း မရှိခဲ့ချေ။ လူဒါန်းငွေများဖြင့် ရပ်တည်သုံးစွဲကာ အဖွဲ့ချုပ်က ယင်း၏လှုပ်ရှားမှုများကို ပြုလုပ်သွားခဲ့သည်။

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင် ကျောင်းသူကျောင်းသားများအသင်း(RUMSA) ကို ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ဦးခင်မောင်လတ်၏ ကမ္ဘာ့ထပြုမှုဖြင့် ယင်း၏လှုပ်ရှားမှုများကို ပြန်လည်သစ်လွင်စေခဲ့သည်။ ထုတ်ဝေခဲ့သောစာပေများအရ ယင်းတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများနှင့် အခြားလူ့အစုအဝေးဝင် ကျောင်းသူကျောင်းသားများအကြား အပြန်အလှန်နားလည်မှုရှိရေးပင်ဖြစ်သည်။ ဗမာနိုင်ငံ၏ တိုးတက်ရာတိုးတက်ကြောင်းကိုတွင် မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများအနေနှင့် နောက်ချန်မနေရေးနှင့် ဗမာ့အရေးနှင့် ဗမာ့မျှော်မှန်းချက်များတွင် ပူးတွဲပါဝင်မပျက်ရှိရေးတို့ပင်ဖြစ်သည်။ ဤအသိဖြင့် တက္ကသိုလ်မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းများအနေဖြင့် ဗမာ့သမိုင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လေ့ထုံးစံများကို လေ့လာမပျက်ရှိစေကြရန် သန္နိဋ္ဌာန်ချမှတ်ထားကြရမည်။^၉ ၁၉၆၁ ခုနှစ် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ်သတ်မှတ်ရေးကို အခြေအတင်ဖြစ်နေစဉ်ကာလထိတိုင် (RUMSA) အဖွဲ့မှာ ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်အရ လှုပ်ရှားမှုများကို ထူးထူးချွန်ချွန် ပီပီပြင်ပြင်မလုပ်နိုင်ခဲ့သေးချေ။ ဤအဆိုကို ယင်းအဖွဲ့က ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခဲ့ပြီး တက္ကသိုလ်သင်ရိုးတွင် အရဗီဘာသာစကားကို ထည့်သွင်းသင်ကြားရေးကို ပါ ထပ်ဆင့်တောင်းဆိုလာခဲ့သည်။ အဖွဲ့အနေနှင့် နိုင်ငံတော်ဘာသာကို ထောက်ခံခဲ့သော မော်လတီဦးစံရှား(ဟာဆန်ရှားဟ်) ကိုရှုံ့ချခဲ့သလို သူ၏ဘာသာရေးဩဇာကိုပါ ကြာရှည်အသိအမှတ်ပြုခြင်း မရှိခဲ့တော့ချေ။^{၁၀}

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများကို အကူအညီပေးရေးနှင့် ဘာသာရေးနှင့်ပညာရေးကိစ္စရပ်များတွင် ဆွေးနွေးရန်အတွက် ၁၉၆၀ ပြည့် အောက်တိုဘာ ၂၃ ရက်တွင် တက္ကသိုလ်မွတ်စလင်ကျောင်းသားဟောင်းများအသင်းကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ စည်းရုံးထူထောင်သူများမှာ ပညာရေးသမားများ၊ ပါမောက္ခများ၊ တရားသူကြီးများနှင့် လုပ်ငန်းရှင်ကြီးများဖြစ်ကြသည်။ ဤအသင်းက နိုင်ငံရေးနှင့်ပတ်သက်သူများနှင့် မပတ်သက်ရန်နှင့် နိုင်ငံရေး

၉ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသူကျောင်းသားများအသင်း၊ နှစ်ပတ်လည်မဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၅၁၊ (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ)။ ဝေါင်းကြီးပိုင်း၊ ၁။

၁၀ ထွန်း နေ့စဉ်သတင်းစာ (ရန်ကုန်)၊ ၁၉၆၁ ဩဂုတ် ၁၀၊ စာမျက်နှာ ( ) သို့လည်း ကြည့်ပါ။

နှင့် ကင်းကင်းရှင်းရှင်းနေရန်ကိုသာမက မွတ်စလင်ထုအကြား အကွဲအလွဲများနှင့် ပဋိပက္ခများတွင်ပါ ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်းမရှိကြရန်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချထားသည်။ မြန်မာလိုပွဲစည်းပုံပူကြမ်းကို ရေးဆွဲ ထားရာတွင် အစွဲလားစွဲရေးရာဟောပြောတင်ပြခြင်း၊ လေ့လာမှုအမျိုးမျိုးကို ပုံနှိပ်ဖြန့်ဖြူးရေး၊ မွတ် စလင်ရေးရာများကို မြန်မာပြန်ဆိုခြင်း၊ မွတ်စလင်အားလုံးနှင့် ရင်းနှီးစွာဆက်ဆံမှု တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုး ရေး၊ အပြန်အလှန်ယိုင်းပင်းကူညီရေး၊ အားကစားအရဆက်ဆံမှုများနှင့် မွတ်စလင်ကျောင်းသူ ကျောင်းသားများအကြား စကားရည်လှပွဲများနှင့် အခြေအတင်ဆွေးနွေးပွဲများကျင်းပခြင်းဟူသည့် လှုပ်ရှားမှုများပါဝင်သည်။ အခြားသောတာဝန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ အဖွဲ့ဝင်ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်လည်း စိတ်ဆက်ဆံတွေ့လိုရင်း ရှိခဲ့ကြသည်။^{၁)} တစ်ချိန်ပြီးတစ်ချိန် ဟောပြောပွဲများစွာကို စီစဉ်ပြုလုပ် ခဲ့ခြင်းမှတစ်ပါး ဤအဖွဲ့အစုနှင့် ယင်း၏ရည်ရွယ်ချက်နှင့် စီမံချက်ပါလုပ်ငန်းများကိုတော့ ဘာတစ်ခု ကိုမျှ အကောင်အထည်ဖော်မသွားနိုင်ခဲ့ချေ။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ

ဗမာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရခဲ့သည်တွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏ အခြေအနေအဆင့်အတန်း ကား ပြောင်းလဲသွားခဲ့ရတော့သည်။ ယခုတစ်ဖန် မိခင်နိုင်ငံနှင့် ပွင့်လန်းစွာဆက်ဆံခွင့်ကမရပြန် သလို နိုင်ငံသားအဖြစ်ပဲ အသိအမှတ်ပြုခံရမှာလား၊ ဒါမှမဟုတ် နိုင်ငံခြားသားအဖြစ်ပဲ သတ်မှတ်ခံ ရမှာလား သို့မဟုတ် နိုင်ငံပဲ့ပဲနေရမှာလားဆိုပြီး မရေမရာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယသားများ၏ လူ့အစု အဝေးအလိုက် အသင်းအပင်းအမျိုးမျိုးအစုနှင့်လည်း ဆိုင်ရာအစုအဝေး၏ ပညာရေး၊ လူမှုရေး နှင့် ဘာသာရေးဝိုင်းကို ဘာမှဆက်ပြီးမပြောင်းလဲနိုင်ဘဲနှင့် ရပ်တည်နေခဲ့ကြရသည်။ အရှေ့ပါ ကစွတန်ဖြစ်လာခဲ့သည် တဂါလီတို့မှလွဲ၍ ဖြစ်သည်။^{၂)} ဤဒေသမှလာသည့် အသင်းအဖွဲ့ အားလုံးက အင်နှင့်အားနှင့် ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပါကစ္စတန်အသင်းနှင့် ပူးပေါင်းသွားခဲ့ကြသည်။ ဌာနချုပ်က ရန်ကုန်တွင်ရှိပြီး ယနေ့ ဗမာတစ်နိုင်ငံလုံးတွင် အဖွဲ့ခွဲပေါင်း ငါးဆယ့်ခြောက်ခုရှိနေ သည်။^{၃)} အရည်အတွက်နည်းပြီး လူချစ်သောအသိုင်းအဝိုင်းထဲကဖြစ်သည့် စူရတီများနှင့် မေမန်အ မျိုးသား တို့ထက်စာလျှင် ပါကစ္စတန်သားတို့မှာ အရည်အတွက်များစွာ များပြားလှသလောက်

၁) ငါးဒီယန်ဆောင်းစာ၊ ၁၉၆၀ အောက်တိုဘာ ၂၄၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသားမဟာင်းများအသင်း ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်း၊ (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ)။

၂) ၁၉၇၀ ခုနှစ်အဆုံးကစပြီး ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံခြားသွားခဲ့သည်။

၃) အသင်း၏ပေါင်းဆောင်များ၏ခန့်မှန်းချက်အရ ဗမာနိုင်ငံတွင် ပါကစ္စတန်အမျိုးသားဦးရေ ၃၀၀,၀၀၀ နှင့် ၅၀၀,၀၀၀ ကြားတွင် ရှိသည်။ အထောက်အထားတရားဝင်ယားက မပြည့်စုံ၍ ဤခန့်မှန်းချက်ကို အတည်ပြုမရပါ။

တကယ်တမ်းတွင် စီးပွားရေးအရရော နိုင်ငံရေးအရပါ အခွင့်အရေးက ဆုံးပါးနေကြရှာသည်။
တမတတ်သူကလည်းများမှများပင် ဖြစ်သည်။ အများစုကြီးမှာ ဗမာနိုင်ငံသားအဖြစ်ကိုမရရှိကြဘဲ
ဗမာပြည်မှာ ဆက်လက်နေထိုင်ရင်း ပါကစ္စတန်ရှိ မိသားစုများသို့ အထောက်အပံ့ပေးပို့ခဲ့ကြသည်။
ဗမာပြည်မှာပင် ရိုးမြေကျနေထိုင်သူများလည်းရှိကြပြီး ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသားအဖြစ်ကိုကား မစွန့်လိုခဲ့
ကြချေ။ အများစုကြီးမှာ ဗမာနိုင်ငံသားအဖြစ်ကို မယူထားခဲ့ကြကြောင့် လစ်လျူမှုကိုခံခဲ့ကြရသည်။
လက်ကိုင်ပြုစော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုမသိရှိကြသဖြင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသားအဖြစ်ကိုပါ ဆုံးရှုံးခဲ့
ကြရပြန်ပါသည်။ ဤအသင်းက အာဏာပိုင်များနှင့် တိုက်ရိုက်ထိတွေ့ဆက်ဆံခြင်းဖြင့်လည်း
ကောင်း၊ ရန်ကုန်ရှိ ပါကစ္စတန်သံရုံးမှ ဆန္ဒရှိသူများအား ဗမာနိုင်ငံသားအဖြစ်ရရှိစေမည့်စည်းလမ်း
များကို လွယ်ကူချောမွေ့စေရေးအတွက်ရော အခြားသူများအတွက် ပါကစ္စတန်ပတ်စပို့ကို လွယ်ကူ
စွာရရှိရေးအတွက် ပါကစ္စတန်အာဏာပိုင်များကို ပြောင်းဖျေပေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း အကျိုးဆောင်
ပေးခဲ့ပါသည်။^{၁)}

ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပါကစ္စတန်အသင်းသည် ပါကစ္စတန်အစိုးရနှင့်လည်း ဆက်ဆံ
ဆက်သွယ်မှုကောင်းသောအရည်အသွေးကို ထူးထူးကဲကဲရှိထားသည်။ ဗမာနိုင်ငံသို့ အရေးပါသော
ပုဂ္ဂိုလ်များအဖြစ်လာရောက်ခဲ့ကြသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများမှာ ပါကစ္စတန်အသင်း၏ ဧည့်သည်တော်များ
ဖြစ်ခဲ့ကြပါသည်။^{၂)} ဤအခါသမယတွင် အလည်အပတ်လာရောက်သူများက ဗမာနိုင်ငံရှိ
ပါကစ္စတန်အမျိုးသားများမှာ ဗမာနိုင်ငံနှင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံတို့အပေါ် တန်းတူသစ္စာရှိကြရမည်
ဖြစ်ကြောင်း နှစ်နိုင်ငံစလုံး၏အကျိုးကို လိုလားသူများအဖြစ်ရှိကြရမည်အကြောင်းနှင့် ဤအတွက်
နှစ်နိုင်ငံအကြား ထာဝရဆက်ဆံရေးကောင်းမွန်နေရေးအတွက် သောကထားကြရမည့်အကြောင်း

၁) အသင်းကြီးက မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှားတွင် မြန်မာ့ကံနေကြသော ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသားများအနေနှင့် မိမိအရေး
ကိစ္စကြောင့် ရန်ကုန်သို့လာပြီး ပါကစ္စတန်သံရုံးမှဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့် တွေ့ဆုံစေခြင်းပြုချေကိစ္စတွင် ကြားတွဲကြရသော
အခက်အခဲများနှင့် စိတ်အနှုတ်အထွေဖြစ်ရသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို မခံစားကြရစေရော စိတ်ဆောင်ရွက်ပေး
ရေးကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။

၂) အသင်း၏ဧည့်သည်တော်ကြီးများမှာ ၁၉၅၄ ခု၊ စက်တင်ဘာ ၂ ရက်က ရောက်ရှိခဲ့သော ပါကစ္စတန် နိုင်ငံခြားရေး
ဝန်ကြီး ဇဗ္ဗူလ္လာဟ်ခန်း၊ ၁၉၅၆ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၁၆ ရက်ကရောက်လာသော ပါကစ္စတန်ဝန်ကြီးချုပ် အိပ်ရှ်
အက်စ်၊ ဆူဟရာအီ၊ ၁၉၆၈ ပြည့် ဒီဇင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့ကရောက်ခဲ့သော ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသမ္မတကြီး ဒီဟဂ္ဂယ်
အယူစ်ခန်း၊ ၁၉၆၈ ပြည့် ဒီဇင်ဘာ ၅ရက်နေ့ကရောက်လာသော အရှေ့ပါကစ္စတန်ဘုပ်ချုပ်ချေမှု၊ နိုလ်ချုပ်ကြီး မုဟမ္မစ်
အဇ်စ်ခန်း နှင့် ၁၉၆၂ ခု စောစောပိုင်းက ရန်ကုန်သို့အလည်အပတ်လာခဲ့သူ ပါကစ္စတန်ဝန်ကြီးချုပ် မုဟမ္မစ်အလီတို့
ဖြစ်ကြသည်။

တို့ကို မှာကြားသွားခဲ့ကြပါသည်။^{၁)} ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကပြီး ယနေ့အထိတိုင် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသားတို့မှာ လည်း အခြားသောအိန္ဒိယသားများကဲ့သို့ပင် သဘောထားခံနေကြရပါသည်။ မူရားဟစ်များ၏ သူပုန်ထမှု (စာမျက်နှာ အောက်ခြေကြည့်) ရှိခဲ့ရာမှ ဗမာနိုင်ငံနှင့် ပါကစ္စတန်အကြား အပြန်အလှန်စွန့်ခွဲမှုများရှိလာခဲ့သော်လည်း ဗမာနိုင်ငံရှိ ပါကစ္စတန်သားများအပေါ်တွင် အဘယ် အကျိုးသက်ရောက်မှုမှ မဖြစ်ခဲ့ပါ။ ကျန်တစ်ဖက်မှ ဗမာအစိုးရကချီးမြှင့်ထားသော အထူးအခွင့် အရေးများဖြစ်သည့် မတ် ၂၃ ရက်နေ့တွင်ကျရောက်သော ပါကစ္စတန်အမျိုးသားနေ့တွင် အခမ်း အနားများကျင်းပခွင့်နှင့် အလံလွှင့်ထူခွင့်တို့ကို ပါကစ္စတန်သားတို့က ရရှိခဲ့ကြသည်။^{၂)} အလားတူ လူနည်းစုများဖြစ်ကြသည့် ဟိန္ဒူနှင့် တရုတ်လူမျိုးများမှာလည်း ဤအခွင့်အရေးများကိုရရှိခဲ့ကြ သည်။ ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်း စစ်အစိုးရလက်ထက်ကျမှ ဤအခြေအနေက ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဆန်လှသည့် မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်း ဆိုသော အခြား အဖွဲ့တစ်ခုလည်း သတ်သတ်မှတ်မှတ်ရှိနေပါသေးသည်။ ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်စဉ်ကာလအတွင်းမှာမူ ဤသို့သောအဖွဲ့အစည်းမျိုးက မရှိခဲ့ချေ။ ဗမာနိုင်ငံတွင် ကုန်သွယ်မှုက လွတ်လပ်ပြီး ဘာအနှောင် အဖွဲ့မှမရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ စစ်အပြီးတွင် ဗမာနိုင်ငံတွင် စီးပွားရေးကိစ္စ၌ အစိုးရကချုပ်ကိုင် မှုဝင်လာခဲ့ရာ၌ နိုင်ငံစီးပွားရေး၏ အစိတ်အပိုင်းအတော်များများကို ထိန်းကွပ်ထားသည့် အိန္ဒိယသား ကုန်သည်ကြီးများမှာ မိမိတို့၏အကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုရှိဖို့ လိုသည်ဟုခံယူခဲ့ကြသည်။ အမှန်တော့ ဗမာနိုင်ငံတွင် အခြားအခြားသောကုန်သည်ကြီးများအသင်း များလည်းရှိခဲ့ပါသည်။

မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်းကို ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ကလကတ္တားမြို့၌ တည်ထောင် ခဲ့ပါသည်။ ဂျပန်ဝင်လာစဉ်တွင် ဗမာပြည်မှထွက်ပြေးသွားကြသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်နိုလှသူများက ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် သူတို့က ရန်ကုန်သို့ပြန်လာခဲ့ကြပြီး ထိုအသင်းကို ပြန်လည်အသက်သွင်းခဲ့ကြပါသည်။ ကုန်သည်ကြီးများအသင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းက ဗမာနိုင်ငံ

၁) ဤအပိုင်းမှာ ပါကစ္စတန် ဥက္ကဋ္ဌ၏ ဝေလ္လလာတ်ခန်း၊ ဆုတရား၊ အလှူခန်းနှင့် မုတမ္မာ အခမ်းခန်း ထည့် တင်ဖက်စာမျက်နှာမှ မှတ်ချက် ၂ ပါ ထိပ်သီးများသို့ ဖော်ကွန်းတင်လွှာမှ ကိုးကားချက်ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၅၅ ခုနှစ်က အဆိုပါအသင်း၏ အမှာစာမှာမူ ရက်စွဲမပါရှိသလို မည်သူမည်သို့ဆိုပြီး ညွှန်းချက်လည်းမပါရှိပါ။ ၁၉၆၂ ခု၊ မေလ ၃၀ ရက်နေ့က အသင်းဥက္ကဋ္ဌ ရအုင် ဖောင်းချီ နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းချက် Nation, March 21, 1962 ကိုလည်း ဂုဏ်

၂) နေ့စဉ် သတင်းစာ၊ ၁၉၆၂၊ မတ် ၂၂။

သားအားလုံးအတွက် စာတိအရမခွဲခြားဘဲ အဖွဲ့ဝင်ခွင့်ကိုပွင့်ပေးထားခဲ့ပါသည်။ လက်တွေ့မှာတော့ အားလုံးမဟုတ်သော်လည်း အတက်ကြွဆုံးသောသူများမှာ စုရတီများနှင့် မေမန်အမျိုးသားများဖြစ်ကြသည်။ ဗမာနိုင်ငံသားမဟုတ်ကြသည့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာလည်း အဖွဲ့ဝင်ခွင့်ရှိကြပြီး မဲပေးခွင့်တော့ မရှိပါ။^၁ မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံစည်းမျဉ်းတွင်သုံးစွဲထားသည့် “ဗမာနိုင်ငံသား” ဟူသောအသုံးအနှုန်းမှာ ယခင်က အတယ်နိုင်ငံသားအဖြစ်တွင်ရှိနေရှိနေသို့တည်းမဟုတ် မိဘများ၏စာတိကဘာဆိုသည်မှာ အကြောင်းမဟုတ်တော့ဘဲ ဗမာနိုင်ငံသားဖြစ်နေသူ မည်သူမဆို အကျုံးဝင်အောင်သုံးစွဲထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။^၂ ဤသည် အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များ ဝင်လာနိုင်ရေးအတွက် အထူးရည်ရွယ်ထားချက်ဖြစ်သည်။

ပုံမှန်စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ယေဘုယျစီးပွားရေးရည်ရွယ်ချက်များအပြင် မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်းကိုယ်တိုင်က အခြားသောရည်ရွယ်ချက်တစ်ရပ်ကိုပါ သီးသီးသန့်သန့်ထားပြီး မွတ်စလင်များ၏စီးပွားရေးအကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် အပါအဝင် မွတ်စလင်များကို ထိခိုက်နှစ်နာစေမည့် တစ်စုံတစ်ရာသော ခြေလှမ်းများနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုပါ ကန့်ကွက်ဆန့်ကျင်သွားရေးမူကိုပါ ကိုင်စွဲထားခဲ့သေးသည်။^၃ ဤကဏ္ဍတွင် တက်တက်ကြွကြွရှိမှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဤအသင်းတွင် မှတ်တမ်းမှတ်ရာများရှိထားပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံသား အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအနေနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ စီးပွားရေးအရပဲဖြစ်ဖြစ် ခရီးသွားလာရေးအတွက်ပဲဖြစ်ဖြစ် အလည်အပတ်အပါအဝင် အခြားကိစ္စများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပါကစ္စတန်နှင့် အိန္ဒိယအစိုးရတို့က မိဘများ၊ ခွင့်ပြုမိန့်များနှင့် အခြားအစီအစဉ်များကို ချီးမြှင့်ပေးရေးအတွက် စဉ်းစားသုံးသပ်နိုင်ရေးကို စာရွက်စာတမ်းအထောက်အထားများတွင် ပရိဒါဝတ်အမျိုးသမီးများအား ဓါတ်ပုံရိုက်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကိုပါ တောင်းဆိုထားခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယစာတိ ဗမာနိုင်ငံသားများ ခွဲခြားခွဲခြားအပြုခံရခြင်းများကိုလည်း ဤအဖွဲ့က တိုင်တောမှုအများအပြားပြုခဲ့ပေသည်။

တစ်ဖက်တွင် မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်းက မွတ်စလင်မဟုတ်သူများနှင့် သက်ဆိုင်ရာအဆောက်အအုံများစွာနှင့် လုပ်ငန်းများအတွက် ရက်ရက်ရောရောပင် ရန်ပုံငွေအများ

၁) Burma Muslim Chamber of Commerce, Memorandum and Articles of Association, (ရန်ကုန်၊ ၁၉၄၇၊ ဇူလိုင် ၆)။
၂) ညွှန်းခဲ့ပြီး။ အပိုဒ် ၂၁ (၈)။
၃) ညွှန်းခဲ့ပြီး။ အပိုဒ် ၃။

အပြားကို လှူဒါန်းခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်၏ စီးပွားရေးဘဝတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ အစိုးရ၏ပံ့ပိုးရေးစီမံကိန်းများနှင့် အစီအစဉ်အမျိုးမျိုးတွင်ပါ လက်တွေ့ကျကျပါဝင်ခဲ့ကြခြင်းဖြင့် လည်း မိမိတို့၏နိုးရုဏ်း၊ သတ္တန်ပျံ့နှင့် ဗမာ့အရေးဆပ်သိမ်းတွင် စိတ်ဝင်တစားရှိခဲ့ကြပုံကို လှစ်ဟာပြသ သွားခဲ့ကြသည်။^၁

---

၁) ဗမာ့မွတ်လင်ကန်သည်ကြီးများအသင်း၊ စိမ့်ရေးကော်မတီ၏ နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ၊ (ရန်ကုန်၊ ၁၉၅၆-၅၇)၊ စိမ့်ခန္ဓာရေးကော်မတီ၏နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ (ရန်ကုန်၊ ၁၉၅၇-၅၈)၊ စိမ့်ခန္ဓာရေးကော်မတီ၏ နှစ်ပတ်လည် အစီရင်ခံစာ (ရန်ကုန်၊ ၁၉၅၉-၆၀)။

ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများ

၁၉၂၂ ခုနှစ်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဘာသာရေးအသင်းမှာ အိန္ဒိယ ကွန်ဂရက်ပါတီတွင် အဖွဲ့ဝင်ထားသော အိန္ဒိယ ဂျမိယတုလ် အုလမာအဖွဲ့(အုလမာကောင်စီ) ဖြစ်သည်။^၉ ယင်း၏အမည်မှာ ဂျမိအတုလ် အိုလမာ ဗမာပြည်နယ်ဟု ဖြစ်ပါသည်။ ဘုံဘေခရိုင်မှ စုရတီတို့က ဤအသင်းကိုထူထောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ရာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များသက်သက်ပြင်ပြီးသော အဖွဲ့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဗမာမွတ်စလင်များ လုံးဝပါဝင်ခြင်းမရှိချေ။ ယင်းအဖွဲ့မှာ ဂျပန်အောင်နိုင်ချိန် အထိ ဆက်ပြီးတည်ရှိခဲ့သေးသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အင်္ဂလိပ်ပြန်ဝင်လာသည်တွင် “အလ်မ ရှီးခသုလ် အစ္စလာမီယာ” {الاسلامية} ဟူသော အမည်သစ်ဖြင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း ခဲ့သည်။ ဗမာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရချိန်တွင် “ဂျမိယတုလ် အုလမာ အလ်အစ္စလာမ် ဗမာပြည်” ဟူသော အမည်ကို အသင်းကပြောင်းလဲခံယူခဲ့သည်။

ထိုကာလ ၁၉၄၆ ခုနှစ်မှာပင် ဦးရာဇဝတ်ကလည်း စင်ပြိုင်အသင်းတစ်သင်းကို အထက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဂျမိယတုလ် အိုလမာ ဗမာပြည်အမည်ဖြင့်ပင် ထူထောင်ခဲ့ပါသည်။ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်

၉) ယင်းတို့နှင့်ပူးလက်ထက် ဆယ့်ကိုးရာစုအလယ်က ပထမဆုံး ဘာသာရေးအသင်းကိုဖွဲ့ခဲ့သည်ဟုဆိုသော်လည်း အသေးစိတ် ဘာကိုမှတရားသူမသိရှိရပါ။ ဂျမိယတုလ် အုလမာလား၊ အီမဟုတ် အဘင်းမတုလ် မထားရှိလား၊ ဘာအမည်ပေးထားသည်ကိုလည်း မသိရှိရပါ။ ဤနှစ်ဖွဲ့အကြား ဘာထက်စပ်မှုမှမရှိပါ။ တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့ရှိခဲ့သည်ဆိုလျှင် ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်စဉ်က အလားတူအမည်များဖြင့် တစ်ဖွဲ့ ဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသေးသည်။ မော်လမြိုင် အများအပြား၏ ပြောကြားချက်မှအပ အထောက်အထားကားမရှိပါ။ သူတို့ကအစ ဤကိစ္စကို မဆိုသလောက်မျှသာ သိထားခဲ့ကြပါသည်။

တင်မြောက်ခံရသူမှာ ဟာဂျီ ယာဖီ မဟာမ္မဒ် ဟာရှင်မ် ဖြစ်ပါသည်။^၉ သို့ဖြင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ ဦးစီးသော ဂျမီယသ်နှင့် မြန်မာမွတ်စလင်တို့ဦးစီးသော ဂျမီယသ်ဆိုပြီး အဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ရှိနေခဲ့ပါသည်။

၁၉၄၈ ခု လွတ်လပ်ရေးနောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယသားအများစုမှာ မြန်မာနိုင်ငံသားများ ဖြစ်သွားခဲ့ကြခြင်းကြောင့် ဤအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့က ဂျမီယတုလ်အုလမား ဗမာပြည်ဟူသောအမည်ဖြင့် တစ်ခုတစ်စည်းစာည်း ပေါင်းစည်းသွားခဲ့ကြသည်။ သူလုပ်ကြံမခံရမီအလျင်ကတည်းက ဦးရာဇတ်က ဤပေါင်းစည်းရေးအတွက် ပြင်ဆင်မှုများကို စတင်သွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မွတ်စလင်တို့၏ဘာသာရေးသက်သက်ကိုသာ ရည်ရွယ်ပြီး ဖွဲ့စည်းလှုပ်ရှားသွားမည်ဟု ဆိုထားခြားလည်း ဂျမီယသ်မှာ မွတ်စလင်တို့၏ နိုင်ငံရေးဘဝနှင့်ပါ နီးနီးကပ်ကပ် တွယ်ချိတ် ထားခဲ့ပါသည်။ ဂျမီယသ်က ဗ . မ . က ကိုထောက်ခံသွားခဲ့သည်မှာ နောက်ပိုင်း အဓမ္မ ဗမာကို ဖိအားပေးပိတ်ပင်ခြင်းခံရသည့်တိုင်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းနောက်ပိုင်းတွင်လည်း ဗ . မ . က နေရာကိုအစားဝင်လာခဲ့သော အစ္စလာမ်သာသနာရေးကောင်စီအဖွဲ့ကို ဂျမီယသ်က ဆက်လက်ထောက်ခံသွားခဲ့ပါသည်။

၁၉၅၈ ခုနှစ်တွင် ဂျမီယသ်နှစ်ခြင်းကွဲသွားခဲ့ရာမှ အစ္စလာမ်ကောင်စီအတွင်းတွင်လည်း အပြိုင် ကွဲလွဲမှုက ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သဖြင့် ဗမာမွတ်စလင်အဖွဲ့အား ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရေးကို ဦးတည်ခဲ့ရ တော့သည်။ ဘာသာရေးနှင့်အမျိုးသားရေးပိုင်းပြဿနာများကိုမူတည်ပြီး နှစ်ခြင်းကွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဂျမီယသ်ဆိုလမာဗမာပြည်အဖွဲ့ချုပ်တွင်းမှ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များက လူထုအစည်းအဝေးများ တွင် အမျိုးသမီးများပါဝင်ခြင်း၊ ဝတ်ပြုရာတွင် မြန်မာဝတ်စုံကိုဝတ်ဆင်ကြခြင်း(သူတို့က အိန္ဒိယ အဝတ်အဆင်သက်သက်ကို ဝတ်ဆင်လိုခဲ့ကြခြင်း) ဗမာနိုင်ငံ၏သမ္မတမိန့်ခွန်းပြောကြားစဉ်တွင် ထုံးစံအရ မတ်တပ်ရပ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်အလံအားအလေးပြုခြင်း (ဂျမီယသ်အဖွဲ့ဝင်များက ယင်းတို့၏သာသနာ့အလံကိုသာ အလေးထားအပ်သည်ဟုခံယူထားခြင်း) တို့ကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြ သည်။ တစ်ဖက်တွင် ဗမာမွတ်စလင်အုလမာများကမူ ဤကိစ္စအားလုံးကို အထူးအားပေးခဲ့ကြ သည်။

၉ ဤအဖွဲ့ကို ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဗမာမွတ်စလင် အိုလမာအဖွဲ့ဟူ၍လည်း သိထားကြပါသည်။ စာပျက်မှာ ၄ မှတ်စု ၂ ကို ကြည့်ပါ။

ဤသို့နှစ်ခြင်းကွဲသွားစေသည့် အခြားအခြားသောအကြောင်းရပ်များလည်း ရှိပါသေးသည်။ ပထမဆုံးနှင့် အချက်အချာအကျဆုံးသောကွဲလွဲမှုမှာ ပညတ်တော်ဆယ်ပါး (The Ten Commandments) အမည်ရှိ အမေရိကန်ရှင်ရှင်ကားကို ရန်ကုန်တွင်ပြသခဲ့ခြင်းကယက်ကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့ဘက်က မူစတာနုပီ၏ရှင်ပုံပါဝင်ခြင်းကပင် အစ္စလာမ်အားမဖွယ်မရာပြခြင်းဆိုပြီး အစိုးရအား ဤရှင်ရှင်ကားကိုပိတ်ပေးဟု တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ယာဇီ မုဟမ္မဒ် ဟာရှင်မ်က ဂျူးတို့၏သမ္မာကျမ်းကို ကျောရိုးပြုထားခြင်းသာဖြစ်ပြီး ကုန်အာန်နှင့် တခြားစီဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဤရှင်ရှင်ကားကို ကြားဝင်စရာမလိုပါ။ အိုလမာကလည်း ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြစရာအကြောင်းမရှိပါဟု စောဒကတက်ခဲ့သည်။

ဂျမီယသ်ခေါင်းဆောင်များအကြားတွင် ခါးသီးမှုအပြင်းထန်ဆုံးဖြစ်ခဲ့ရသောကိစ္စရပ်များမှာ ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဇိုလ်ချပ်နေဝင်း၏ ပထမဆုံးစစ်အစိုးရလက်ထက်တွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က စစ်မှုထမ်းမနေရ အထွေထွေဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အစိုးရကို သစ္စာခံသည့်အနေနှင့် ရော မွတ်စလင်ထုအတွက် စံနမူနာအဖြစ်နှင့်ပါ မော်လဝီများက ပထမဆုံးစစ်မှုထမ်းကြရမည်ဟု ဆရာကြီး ယာဇီ မုဟမ္မဒ် ဟာရှင်မ် က ကြေညာခဲ့သည်။ မော်လဝီများက ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။

ဆရာကြီးယာဇီ မုဟမ္မဒ် ဟာရှင်မ် နှုတ်ထွက်သွားခြင်းကြောင့် သူနှင့်အတူ အဖွဲ့တွင်းမှ ဗမာမွတ်စလင်အများစုကပါ နှုတ်ထွက်သွားခဲ့ကြသည်။ ဂျမီယသ်ကဆက်ပြီး တည်ရှိနေခဲ့သည်။ ယနေ့အထိ လုံးဝ အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဆန်ဆဲဖြစ်သလို လုံးလုံးလျားလျား အယူပြင်းထန်ခဲ့ကြသည်။ ယင်း၏အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ဇေရုဇိဒ်ခေါ် ဗမာမွတ်စလင်များက ပါနေဆဲဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယဘာသာရေးကျောင်းများမှ ဘွဲ့များရယူထားကြသည့်အတွက် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုဘက်ကိုသာ လုံးဝယိမ်းလို့ ရင်းရှိခဲ့ကြသည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင် ၁၉၆၀ ပြည့်၊ ဧပြီလကျမှကျင်းပမည့် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကြီးအလျှင် ဦးရာရှစ် က ဂျမီယသ်အဖွဲ့နှင့်ပူးပေါင်းခဲ့ရာ ဗမာမွတ်စလင်အဖွဲ့ကို ထောက်ခံသောအဖွဲ့များတွင် တစ်ဖွဲ့အပါအဝင်ဖြစ်သွားခဲ့ရသည်။ ဤအတွက် အတုနဲ့အလဲ့အဖြစ် ဂျမီယသ်မှာ ဗဟိုမွတ်စလင်ရန်ပုံငွေ အဖွဲ့၏ငွေကြေးအရထောက်ပံ့မှုကိုလည်း ခံစားခွင့်ရရှိသွားခဲ့တော့သည်။

ဤအကွဲအပြဲကြောင့်ပင် အစ္စလာမ်သာသနာရေးကောင်စီကလည်း ယင်းနှင့်ဝါဒတူညီသော ဂျမီယသ်အသစ်ဟုဆိုရမည့် မိုတမရ် အလ် အိုလမာ (ဘာသာရေးအကြီးအကဲများကွန်ဂရက်) ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခဲ့သည်။ ယာဇီ မုဟမ္မဒ် ဟာရှင်မ်က ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ကြီးကြပ်မှုပြုခဲ့သည်။

တကယ်တော့ ဤအဖွဲ့မှာ ဦးရာဖတ်ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဂျမီယတုလ် အိုလဟာ ဘားမားကို ဆက်ခံခဲ့သည့်အဖွဲ့ဟု ဆိုရပါမည်။ အဖွဲ့ဝင်များဖွဲ့စည်းပုံကအစ ဤအဖွဲ့နှင့်ဆင်တူနေပါသည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်အိုလဟာတို့က ဤအဖွဲ့ကို ထောက်ခံခဲ့ကြသည်။ ယင်းတို့၏ဌာနချုပ်ကား ရွှေဘိုဒေသရှိ ဒါရုလ် အိုလုမ်ပင် ဖြစ်သည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် မော်လဝီ ဟစ်ရှားကလည်း သီးခြားတစ်ဖွဲ့အဖြစ် “ဂျမီယတုလ် အိုလဟာ အလ်ဟတ်(က)” အမည်ဖြင့် ထူထောင်ခဲ့ရာ အဖွဲ့ဝင်များမှာ အနည်းအကျဉ်းသော ဗမာ့မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။^၁ ယင်းသည် လုံးဝ တသီးတခြားလွတ်လွတ်လပ်လပ်ရှိအဖွဲ့ဖြစ်ပြီး အခြားရှိနေသမျှသော အဘယ်မွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းများနှင့်မှလည်း အဆက်အသွယ်မရှိခဲ့ချေ။

ဤအဖွဲ့အားလုံးပင် ဖယ်ဝါထုတ်ပြန်ခြင်းတွင်သာ လုံးပမ်းမပျက်ရှိခဲ့ကြသည်။ လတစ်လချင်း၏ ဆန်းဦးစလကိုဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့် ရှေ့ကြီးရက်မြတ်များကို ကြေညာခြင်းတို့လည်းပါသည်။ မြန်မာပြည်တလွှားသို့ မွေကတိကများစေလွှတ်ခဲ့ကြပြီး အဆုံးအဖြတ်အတွက် ၎င်းတို့ထံတင်လာသမျှ ဘာသာရေးကိစ္စရပ်များအတွက် ဥပဒေကို ချမှတ်ပေးခဲ့ကြသည်။ အရေးယူဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အာဏာကား မရှိကြပါ။ ထပ်ပြင်ယူဆချက်ပေးရုံသာသက်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာရေးဆိုင်ရာမှာပင် မွေသတ်ချင်းက အစဉ်သဖြင့် ဤစင်ပြိုင်အဖွဲ့ဝင်လူကြီးများအကြားတွင် သဘောချင်းညီမှု မရှိခဲ့ကြချေ။ ဂျမီယသ်တို့က တင်းကျပ်လွန်းကြပြီး မုတမရ်က ပျော့ပျော့ပြောင်းပြောင်း သက်သက်ညာညာ ရှိသည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး နှစ်စဉ်ဘာသာရေးစာစစ်ပွဲများကို စည်းရုံးလုပ်ဆောင်ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ ဤစင်ပြိုင်အားလုံး အတူပူးတွဲပြီး လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည့် တစ်ခုတည်းသောစီမံကိန်းကမူ စောစောပိုင်းကဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သော ကုန်အာနိဘာသာပြန်ဗျူရီမှာ ဖြစ်သည်။

လုံးလုံးလျားလျား မူကြားသောဘာသာရေးအသင်းတစ်သင်းကမူ ၁၉၅၁-၅၂ က ထူထောင်ခဲ့သော “ဂျမီယသ် အအင်းမတုလ် မဇာနီးဒ်” အဖွဲ့ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသောအသင်းများဖြစ်ကြသော ဂျမီယသ်နှင့် မိုတမရ်တို့က အိုလဟာမဟုတ်သူများကိုပါ ပူးတွဲပါဝင်ခွင့်ပေးခဲ့ကြကြားလည်း ဤအဖွဲ့သစ်ကမူ ယင်းတို့နှင့်မတူဘဲ အိမ်နီးပါးအဖွဲ့အစည်းအတွက်သက်သက်သာ ဖွင့်ပေးထားသည်။ ယင်းအဖွဲ့ကလည်း ဖယ်ဝါများနှင့် ဘာသာရေးစာအုပ်များကို ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အားလုံးသော အဖွဲ့များအနေနှင့် မော်လဝီများနှင့် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များအား လေ့ကျင့်သင်တန်းပေးခြင်းကိုမူ စောက်ချလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဂျမီယသ်က ဗမာနိုင်ငံရှိ ဘာသာရေးကျောင်းများတွင်

၁) ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မော်လဝီကြီးများအဖွဲ့တုလည်း ထင်ရှားလူသိများပါသည်။ ဂျမီယတုလ် အိုလဟာ အလ်ဟတ်(က) ၏ စည်းမျဉ်းကို မြန်မာဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေထားရာ ရက်စွဲမပါ။ စာမျက်နှာ - ၈၆ ကို ကြည့်ပါ။

အပြီးတိုင်ဆည်းပူးခဲ့ကြပြီးဖြစ်သော ယင်း၏သင်တန်းသားများအား အိန္ဒိယ(ပါကစ္စတန်မှာလည်း တစ်ခုရှိသော) ရှိ အဆင့်မြင့်ဘာသာရေးသိပ္ပံတက္ကသိုလ်သို့ စေလွှတ်ပေးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် နာမ်ပိုင်အရေနှောင်းပွဲမှုကို စဉ်ဆက်ပြတ်မခံဘဲ ထာဝရတည်ရစ်စေခဲ့သည်။ နှစ်စဉ် ယင်းသို့သော ကျောင်းသားဆယ်ဦး နိုင်ငံရပ်ခြားသို့ သွားကြရသည်။

အစ္စလာမ်ကောင်စီက ထောက်ခံထားသော မိုတမင်အဖွဲ့က ရွှေဘိုဒေသရှိ ဒါရူလ် အုလူင် တွင် မိမိ၏လူများကို သင်တန်း ပေးခဲ့ရာရှစ်နှစ်တာ ဆည်းပူးသင်ကြားကြရသည်။ ဤအဖွဲ့ကပင် ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ ဂျမီယတုလ် အစဟာရ် အမည်ဖြင့် အခြားကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ယင်းကို တည်ထောင်သူများ၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ခေတ်နှင့်အညီ ဟာဖိစ်များ မော်လဝီများကို လေ့ကျင့်သင်တန်းပေးရန်ဖြစ်ပြီး သူတို့အနေနှင့် ကုရ်အာန်၊ ဟဒီးဆ်၊ တမန်တော် ခြတ်စာ၊ မွတ်စလင်ကျင့်ထုံးများ၊ အရဗီ၊ မြန်မာနှင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာတို့ကို ပြန်လည်ဆင့်ပွား သင်ကြားနိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်က ဤသို့ကိုယ်ပိုင်ကျောင်းသားများကို လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးနေ ခိုက်တွင် ဗမာမွတ်စလင်များအနေနှင့် အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံရှိ ဘာသာရေးကျောင်းများမှဘွဲ့ ရများကို ဆရာများအဖြစ်နှင့် မိမိတို့အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ပလီများတွင် မလွဲမကင်သာ ခန့်ထားကြရ သည်။ ဤသည်တို့နှင့်ပင် လုံလောက်မှုမရှိသေးရကား မော်လဝီမရှိသည့် ကျေးရွာများတွင် ဒေသခံ များထဲမှ ကုရ်အာန်ကိုအနည်းငယ်ဖတ်တတ်သူများနှင့် ဆွလာဆ်ဝတ်ပြုမှုကို ရှေ့ဆောင်တတ်သူ တစ်ဦးကို မိမိတို့အတွင်းမှပင်ရွေးချယ်ပြီး ပေးရသည်။ သူက မလီ၏ရှေ့ဆောင်ဖြစ်လာရမည်။^၉

ဂျမီယတုလ် အိုလမာနှင့် မိုတမင်အုလမာအကြား အကွဲအပြဲကြောင့်ပင် မတ္တာရွှေမြို့ တော်သို့ ဟာဂျီပြုသွားမည့် ဟာဂျီများအရေးကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီးပါ ကွဲခဲ့ကြရပြန်သည်။ သူတရား ရေးဝန်ကြီးဖြစ်နေစဉ်က ဦးခင်မောင်လတ်ထူးထောင်ခဲ့သော ဟာဂျီကော်မတီကပင် ဟာဂျီများကိစ္စကို ၁၉၅၈ ထိတိုင် ကိုင်တွယ်လာခဲ့ပါသည်။ ဤကော်မတီက အစ္စလာမ်သာသနာရေးရာကောင်စီ၏ မူတောင်အတွင်းမှနေပြီး ယင်း၏လှုပ်ရှားမှုများကို ကွပ်ကွဲတိုင်တွယ်သွားခဲ့ပါသည်။ ဂျမီယတုလ် အိုလမာအတွင်းနှစ်ဖွဲ့ကွဲသွားအပြီးတွင် ဂျမီယသ်ကလည်း ဟာဂျီကဏ္ဍကို ကိုင်တွယ်လာခဲ့ပါသည်။ ဤနှစ်ဖွဲ့စလုံးကပင် တူညီသောလုပ်ငန်းစဉ်များဖြစ်ကြသည့် ပတ်စပို့ရရှိရေး၊ ဗီဇာအတွက်ပြင်ဆင်ရေး

၉ မြန်မာနိုင်ငံ တစ်နံတစ်လျားတွင် မွတ်စလင်များက ပညာရည်အဆင့် အမျိုးမျိုးရှိ မခရ်ဆာကျောင်းများကို ဒေသအလိုက်သိရှိ ဖွင့်လှစ်ထားကြသည်။ ဥပမာ မခရ်ဆာ သင်္ခလီမုလ် ကုရ်အာန်၊ နှစ်ပတ်လည် အစီရင်ခံစာ၊ ၁၉၆၀ (အပျို၊ ရက်စွဲမပါ) ၁၉၆၁ ခု၊ ဇွန်လ ၂၈ ရက်စွဲဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ထံပေးပို့ခဲ့သော ပုသိမ်မြို့၊ အစ္စလာမီယာ အရဗီကျောင်းမှ ဒါရိုက်တာ လူကြီးမင်း၏စာ။

နိုင်ငံခြားငွေလဲလှယ်ခြင်း၊ ခရီးသွားခွင့်လျှောက်ထားခြင်းနှင့် အခြားလိုအပ်သမျှ အထောက်အထားများနှင့် ပြင်ဆင်မှုခပ်သိမ်းအတွက် အကူအညီပေးခဲ့ကြပါသည်။ နှစ်ဖွဲ့စလုံးက မက္ကာမှဟာဂျီပြုပြီး ပြန်လာကြသောဟာဂျီများအား တခမ်းတနားဂုဏ်ပြုပွဲများ စီစဉ်ကျင်းပပေးခဲ့ကြပါသည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်ထိ နှစ်စဉ်မဟာပြည်မှ မက္ကာမြို့သို့သွားရောက်ခဲ့သော ဟာဂျီဦးရေက ၄၀၀ မှ ၅၀၀ အထိ ရှိခဲ့ပါသည်။ ၁၉၆၂ ခု မတ်လ တော်လှန်ရေးစစ်အစိုးရဝင်အပြီးတွင် နိုင်ငံခြားငွေနှင့်ပတ်သက်ပြီး တင်းကျပ်လွန်းသောမူဝါဒများနှင့် ကန့်သတ်မှုများရှိလာခဲ့ခြင်းကြောင့် ထိုနှစ်တွင် ဟာဂျီသွားမည့်သူ ဦးရေက စုစုပေါင်း ၁၆ ဦးသာရှိတော့သည်အထိ ထိုးကျသွားခဲ့ပါသည်။ အားလုံးသောအဖွဲ့များမှ ခေါင်းဆောင်ကြီးများက အနည်းဆုံးတော့ ဟာဂျီမပြုရသေးသော သက်ကြီးရွယ်အိုများအတွက် ဟာဂျီကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး အထူးသက်သက်ညှာညှာ လျော့လျော့ပေါ့ပေါ့စဉ်းစားပေးရေးအတွက် အစိုးရထံလျှောက်ထားတောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။^၉

မဟာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးအကြားတွင် အကွဲအပြဲများနှင့် ရန်ငြိုးအာယာတများရှိနေပေသော်လည်း ရည်ရွယ်ချက်လုပ်ငန်းစဉ်ချင်းက ထပ်တူပုံတူဖြစ်နေကြပြီး အားလုံးပူးပေါင်းပြီး ညီညီညွတ်ညွတ်နှင့်စိမ့်ဆောင်ရွက်မှုများကမူ မဆိုစလောက်မျှသာရှိခဲ့ကြပါသည်။ ဤအနည်းအကျဉ်းထဲတွင် ပထမအချက်အချာနှင့် အရေးအပါဆုံးသောလုပ်ငန်းကမူ တမန်တော်နေ့ကျင်းပရေးကော်မတီ ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤအထိမ်းအမှတ်ကော်မတီမှာ ရန်ကုန်တွင် စီရတ်ကော်မတီ (တမန်တော်မြတ် အတ္ထုပ္ပတ္တိ) ဖွဲ့စည်းခဲ့ချိန် ၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်များက စတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကော်မတီက ယောက်ျားမိန်းမများစုရုံးပါဝင်သော စည်းဝေးပွဲကြီးများကျင်းပခြင်း မြန်မာနှင့် အူရဒူနှစ်ဘာသာဖြင့် ဘာသာရေးစာပေများဝေငှခြင်းနှင့် တရားဓမ္မဟောကြားခြင်းများကို ပြုခဲ့ပါသည်။ ဤပထမကော်မတီ ကို လာဟိုမြို့ရှိ စီရတ်ကော်မတီက တွန်းအားပေးခဲ့ပါသည်။ တသီးပုဂ္ဂလ တစ်ဖွဲ့ချင်းအဖြစ် ဘားမားမိုစလင် ဆိုနိုင်ယီတီကလည်း တမန်တော်မွေးနေ့အခမ်းအနားများကို စီစဉ်ကျင်းပခဲ့ပါသည်။^{၁၀} ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် မွတ်စလင်ကျောင်းသားအသင်းက တမန်တော်မွေးနေ့ကျင်းပရေးကော်မတီဟူသောအမည်ဖြင့် ဤကော်မတီကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ တမန်တော်မွေးနေ့ ကျင်းပရေးကော်မတီတွင် အားလုံးသောမွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းများ

၉) နေ့ရှင်း သတင်းစာ၊ ၁၉၆၂ မတ် ၃ နှင့် ၁၉၆၂ မတ် ၂၉။
၁၀) ဘားမား မိုစလင် ဆိုရှယ်ယီတီ၊ နှစ်ဆယ်ကိုးနှင့် သုံးဆယ်နှစ်ပြည့် နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာများ။ ၁၉၇၇-၇၈-၇၉ နှစ်များအတွက် (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ) ၅၁ -၁၃၊ စီရတ်ကော်မတီသည် ဘားမား မိုစလင် ဆိုရှယ်ယီတီနှင့်တွဲပြီး ကဟာလ် အတာတစ်(က) ကွယ်လွန်ချိန်က လူထုစုဝေးမှုကြီးကို ပြုခဲ့ပါသည်။ (ညွှန်းခဲ့ပြီ။ ၅၁ - ၂၅)

အသိုင်းအဝိုင်းများကသာမက ရှိအပတ်များနှင့် အခွဲလားအီလီများကလည်း ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။

ကော်မတီမှာ အထိမ်းအမှတ်ကျင်းပမည့်နေ့မတိုင်မီ နှစ်လအလျဉ်းကပင် နှစ်စဉ်ဆိုသလို ပြင်ဆင်မှုများကို ပြုခဲ့ပါသည်။ အထိမ်းအမှတ်ကော်မတီ၏ အဓိကလှုပ်ရှားမှုကြီးများမှာ ရန်ကုန် မြို့တွင် လူထုပရိသတ်အင်အားစုရုံးစေခြင်း၊ တခြားဒေသများတွင် လူထုအခမ်းအနားများကျင်းပခြင်း၊ မိန်းကလေးနှင့် ယောက်ျားကလေးများအတွက် ဘာသာရေးစာစစ်ပွဲများကျင်းပပေးခြင်း၊ တမန်တော်မြတ်အကြောင်း စာစိစာကုံးပြိုင်ပွဲများကျင်းပပေးခြင်း၊ မလီအားလုံးတွင် ဘာသာရေးတရားပွဲများကို ကျင်းပစေခြင်း၊ ကိရာအသိပြိုင်ပွဲများကျင်းပခြင်းနှင့် အထိမ်းအမှတ်ဆုများချီးမြှင့်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အချို့ဒေသနှစ်များတွင် စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများကို ကျင်းပခဲ့ကြပါသည်။ စီတန်းလှည့်လည်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး သဘောကွဲလွဲမှုစေမိခဲ့ရပါသည်။ ဤစီတန်းလှည့်လည်ပွဲကို မည်သူကခေါင်းဆောင်သွားမှာနည်း။ မြန်မာဝတ်စုံနှင့် စီတန်းလှည့်လည်ကြမှာလား။ ဒါမှမဟုတ် သာသနာ့ဝတ်စုံ(အိန္ဒိယဝတ်စုံဟုဆိုအံ့ရာ၏) နှင့်ပင် စီတန်းလှည့်လည်ကြမှာလား။ စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသူများတွင် ဂျမီယတ်အဖွဲ့ဝင်များရော အခွဲလားကောင်စီအဖွဲ့ဝင်များပါ ပူးတွဲပါရှိခဲ့ကြပါသည်။ စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက မျက်မှန်၊ ကျိုးစရာဖြစ်နေသဖြင့် မကျင်းပသင့်ပါဆိုပြီး သူတို့ကအကြောင်းပြခဲ့ကြပါသည်။ တကယ်တော့ ၁၉၅၅ နှင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ်များတွင် စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများ မရှိခဲ့ပါ။ ၁၉၅၇ ခုနှစ်မှစပြီး ၁၉၆၁ ခုနှစ်ထိတိုင် စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများ ပြန်လည်သက်ဝင်လှုပ်ရှားလာခဲ့ပါသည်။ ဗမာ့မွတ်စလင် လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်၏ နေ့စဉ်အဖွဲ့အစည်း ပြန်လည်ဦးမော့လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။^၉ သို့သော် ၁၉၆၂ ခုနှစ်ရောက်ခဲ့သည်တွင်မူ

၉ မွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်မှာ နတ်ယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် လျင်မြန်စွာကြီးထွားလာခဲ့သည်။ ဦးစင်မောင်လတ်က ဤလှုပ်ရှားမှု၏ခေါင်းဆောင်ကြီးများအား ဗမာ့မွတ်စလင်ကွန်ဂရက်လူငယ်ရေးရာဌာနနှင့် ပူးပေါင်းကြရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဒါမှသာ ဝေပလအဖွဲ့ကြီးနှင့်ပါ ဆက်သိပ်ဟု ဆိုခဲ့သည်။ လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်က ၁၉၅၅ခု၊ ဩဂုတ်လ ၆ ရက်နေ့တွင် ယင်း၏လှုပ်ရှားမှုများကို ပြန်လည်သစ်လွင်စေခဲ့ပြီး အဘယ်အဖွဲ့အစည်းနှင့်မှမပေါင်းဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်သွားခဲ့သည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ဦးရာရှစ်ကို ဥက္ကဋ္ဌတင်ခဲ့သည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်အဖွဲ့ကြီးပေါ်ပေါက်ခဲ့ချိန်တွင် ဦးရာရှစ်က အဖွဲ့ချုပ်အား ပူးပေါင်းဖို့တိုက်တွန်းခဲ့ရာမှစပြီး ဤစီအားပေးမှုကြောင့်ပင် သူ့အား လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်၏ ဥက္ကဋ္ဌတာဝန်မှ နုတ်ထွက်ပေးဟု တောင်းဆိုခံခဲ့ရသည်။ အဖွဲ့ချုပ်တွင် ဗမာတစ်ပြည်လုံးတွင် အဖွဲ့ခွဲ ၃၄ ခုရှိလင့်ကစား တာမှမလှုပ်ရှားနိုင်ခဲ့သည်မှာ ယခုထိ နှစ်အတန်ကြာခဲ့ပြီဖြစ်၏။ ရန်ပုံငွေမလုံလောက်၍တစ်ကြောင်း၊ အသင်းအဖွဲ့အားလုံးမှ မွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်များက အားပေးကြ၍တစ်ကြောင်းဖြစ်သည်။ ဤအဖွဲ့ချုပ်ခွဲစည်းပုံကို ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ လူငယ်အဖွဲ့ချုပ် (ဗမာ့ ခွဲစည်းပုံစည်းမျဉ်းစာအုပ်၊ ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ) ကို ကြည့်ပါ။

တော်လှန်ရေးအစိုးရက ခွင့်ပြုခဲ့သဖြင့် စီတန်းလှည့်လည်ပွဲမရှိတော့ ပြန်ချေ။^၉

အထူးသဖြင့် ကုန်ဇာနီအိမ်နေသမယတွင် ကျွဲ၊ ခွား၊ သိုးဆိတ်များအား ဘာသာရေးအရ သတ်ဖြတ်ခွင့်အတွက် အစိုးရထံမှ ပါမစ်ရရှိရေးကြိုးပမ်းချက်သည်လည်း မွတ်စလင်အုပ်စုအသီးသီး အနေနှင့် စုပေါင်းလက်တွဲပြီး ဆောင်ရွက်ခွင့်ကိုရရှိစေရာ အခြားသောအခွင့်အလမ်းတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကဏ္ဍမှာလည်း ဗမာ့မွတ်စလင်လူငယ်များအဖွဲ့ချုပ်ကပင် စတင်စေ့ဆော်ပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစု (အင်္ဂလိပ်ခေတ်တုံးက ဤကိစ္စနှင့်ရုန်းရင်းဆန်ခတ်ဖန်တီး ခဲ့သော ဟိန္ဒူများကပါ)မှာ တိရစ္ဆာန်များအား သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ကျွဲ၊ ခွား၊ သိုး၊ မွတ်စလင်များကို ဥပဒေဖြင့် ပိတ်ပင်ပေးရန် ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ဦးနုအစိုးရက ဘဏ္ဍရီအိမ်အတွက် သားကောင် သတ်ခွင့်ပါမစ်များကို နှစ်စဉ်ထုတ်ပေးခဲ့ရာ၌ နှစ်စဉ်ဆိုသလို သားကောင်ဦးရေကို တစထက်တစ လျော့ချသွားခဲ့သည်။^{၁၀} ဗုဒ္ဓဘာသာများနှင့် မွတ်စလင်များဘက်မှ ပြင်းပြင်းထန်ထန်ကန့်ကွက်မိအား ပေးလာမှုများကြောင့် ဦးနုက ၁၉၅၃ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ရေဒီယိုမှနေပြီး ဤကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ အသံလွှင့်မိန့်ခွန်းကို ပြောကြားခဲ့ရာ၌ သတ္တဝါများအား သတ်ဖြတ်ခြင်းအား မိမိကိုယ် တိုင်က မနှစ်မြို့ပါသော်ငြားလည်း ဗမာနိုင်ငံတွင် လူနည်းစုအဖြစ်ရှိနေကြသူတို့အတွက် ဤသို့ ကျွဲ၊ ခွား၊ သိုးကိုသတ်ဖြတ်ခြင်းမှာ ဘာသာရေးအရပညတ်ချက်ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် လူများစုကြီး အနေနှင့် ဤကိစ္စအပေါ် လိုက်လျောပေးသင့်ပါကြောင်းကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ရေဒီယိုပရိသတ်များ အား တင်ပြသွားခဲ့ပါသည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် အိန္ဒိယနိုင်ငံကိုစံထားကိုးကားပြီး ပြောဆိုခဲ့ရာ၌ ခွားသတ်ခြင်းကိုပိတ်ပင်ထားသည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသည်ပင်လျှင် နေ့ထူးနေ့မြတ်၌ ပါမစ်များကိုထုတ် ပေးမြဲဟု ပြောဆိုသွားခဲ့သည်။ ဦးနုက သံဃာတော်ကြီးများအား ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး တင်းမာ မှုများကိုလည်းကောင်း၊ အဓိကရုဏ်းများနှင့် သွေးထွက်သံယိုဖြစ်ခြင်းတို့ကိုလည်းကောင်း ဟန့်တား ပေးပါမည့်အကြောင်းကို အထူးတလည်လျှောက်ထားပန်ကြားသွားခဲ့သည်။ မိမိအပိုင်ကမူ အစိုးရအ နေနှင့် ခွင့်ပြုမိန့်ထုတ်ပေးရန်ကို ကတိပြုပါကြောင်းနှင့် ရဲများအနေနှင့် ပါမစ်ကို အလွဲသုံးစားမဖြစ် စေခြင်း (ပါမစ်တစ်ခုတည်းနှင့် ခွားလေးငါးကောင်ရောသတ်ခြင်းမျိုး) ငှာ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုသွားရ မှာဖြစ်ကြောင်းတို့ကိုလည်း တင်ပြသွားခဲ့သည်။^{၁၁}

၉ စီတန်းလှည့်လည်ပွဲသမိုင်းကို ၁၉၆၄ ခုနှစ်ထုတ် *The Cry* စာစောင် စာမျက်နှာ - ၉၂ တွင် ကြည့်ပါ။
၁၀ Tinker၊ ညွှန်ကြားမှု နှာ - ၁၆၉-၁၇၀။
၁၁ မြည်ထောင်စုပြန်မာနိုင်ငံ၊ မြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ဘာသာရေးအရသဘာဝထားကြီးမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဦးနုမှ ပြည်သူသို့ ပန်ကြားချက် (ရန်ကုန်၊ ၁၉၅၅)၊ နှာ - ၄၂-၄၄။

မွတ်စလင်များက ဤအစီအစဉ်ကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ်တွင် ကုန်ဇာနီ ကော်မတီကိုဖွဲ့စည်းခဲ့ရာ ကော်မတီက ပါမစ်စနစ်ကိုဖျက်သိမ်းပေးရန်နှင့် အကန့်အသတ်မဲ့ သတ်ဖြတ်ခွင့်ရရှိရေးကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေအရ ပေးထားသောဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်ကို ဒါမှသာ အာမခံချက်ရရှိစေမည်ဟု တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ကော်မတီ၏ဌာနချုပ်က မန္တလေးမြို့တွင်ရှိနေပြီး ဦးရာရှစ်၏ ဗမာ့မွတ်စလင်အဖွဲ့မှလွဲလျှင် အရေးပါသောပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများနှင့် အားလုံး သောမွတ်စလင်အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးမှ ကိုယ်စားလှယ်များပါရှိခဲ့ကြသည်။ ဘီအမ်အိုက မိမိ၏အဖွဲ့ဝင်များအား တသီးပုဂ္ဂလအနေနှင့်တော့ ပါဝင်ခွင့်ပေးထားခဲ့ပါသည်။ လက်ဝဲဝါဒီ ပသီကွန်ဂရက်သည်ပင် ကုန်ဇာနီကော်မတီနှင့် လက်တွဲခဲ့ပါသည်။ ၁၉၆၂ ခု၊ မတ်လ ၂ ရက် တော်လှန်ရေးအစိုးရတက်လာချိန်တွင် ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းက နိုင်ငံတလွှားတွင် ကြွေးမြှားသတ်ခွင့်ကို ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် မွတ်စလင်တို့အတွက် ဤပြဿနာက အလိုလိုငြိမ်းအေးသွားခဲ့ရ၍ ကုန်ဇာနီကော်မတီကို ဖျက်သိမ်းလိုက်ကြပါသည်။ တော်လှန်ရေးအစိုးရက ရှေ့တစ်ဆင့်တက်ပြီး ဒီဒုလ်အဖွဲ့ဟာနေ့ (၁၉၆၂ ခု၊ မေလ ၁၅ ရက်တွင်ကျရောက်) ကို အများပြည်သူအားလပ်ရက်အဖြစ်ပါကြေညာပေးခဲ့ပါသည်။^၉

ဗမာနိုင်ငံတလွှားရှိ မွတ်စလင်အားလုံး ပူးပေါင်းပါဝင်ရာ အခြားအပိုင်းကဏ္ဍများလည်း ရှိပါသေးသည်။

(က) ဒါရုလ် မူဒီးနီ(လူမှုရေးအသင်း)မှာ ဂျပန်ခေတ်အတွင်းကဖွဲ့ခဲ့သော အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ သူနာပြုလုပ်ငန်းကိုဆောင်ရွက်သလို လူမျိုးဘာသာဝင်အသီးသီး ထိခိုက်အနာတရဖြစ်လျှင် မကျန်းမာလျှင် ဆေးဝါးအကူအညီကိုလည်း ပေးခဲ့ပါသည်။ ယနေ့အခါ ဤအဖွဲ့ကား မွတ်စလင်များကို သီးသန့်ထားပြီး ရှာပနာကိစ္စကိုအောက်ချေသိမ်း စဆုံးတာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးလျှက်ရှိသည်။ ဤအဖွဲ့မှာ အများ၏လှူဒါန်းငွေဖြင့် ရပ်တည်ရပါသည်။

(ခ) နောက်ဆုံး မဂိုအင်ပါယာရှင်ကြီး အဗူ ဇဖရ် ဆီရာရွတ်ဒီနီ ဗဟာဒူးရ် ရှားဟ်မှာ ရန်ကုန်သို့ ပြည်နှင့်ဒဏ်ခံခဲ့ရာမှ ၁၈၆၂ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၇ ရက်နေ့က ကွယ်လွန်သွားခဲ့၍ သင်္ဂြိုဟ်ခဲ့ရသည်။ ဤဗိမာန်တော်၏ ဝေယျာဝစ္စကိုဆောင်ရွက်သော ဝေါပကအဖွဲ့ရှိသည်။ ဗြိတိသျှ အာဏာပိုင်များက နှစ်အတန်ကြာအထိ ဤဗိမာန်တော်များသို့ မွတ်စလင်များလာရောက်ခွင့်မပြုခဲ့ချေ။

၉) Nation, May 6, 1962. Union Express (Rangoon), May - 14, 1962.

သူနှင့်အတူပါခဲ့သော မိသားစုထဲမှ ကွယ်လွန်ခဲ့သူများကို သူ့ဘေးမှာပင် မြှုတ်နှံထားခဲ့ပါသည်။
၁၉၃၆ ခုနှစ်စောစောပိုင်းကျမှ အစိုးရက ဤမြေပရဂုဏ်ကို မွတ်စလင်ထုလက်သို့လွှဲအပ်ပြီး
ထိုနေရာကို စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းရန် အုပ်ချုပ်ရေးဘုတ်အဖွဲ့ကို ခန့်အပ်ခဲ့ပါသည်။ တစ်နှစ်တစ်
ကြိမ် အထိမ်းအမှတ်ပွဲကျင်းပလေ့ရှိပါသည်။ (ဂျပန်ခေတ်အတွင်း ၁၉၄၄ ခု၊ ဂျူလိုင်လ ၁၁
ရက်နေ့တွင် ချန္တရာ ဘိုဗ်က အိန္ဒိယအမျိုးသားတပ်မတော် (INA) မှ စစ်သည်များနှင့်အတူ
ဤမိမိမာန်တွင် လာရောက်ဂါရဝပြုပြီး စစ်ရေးပြသွားခဲ့ပါသည်။) နှစ်စဉ်ကျင်းပပြုအထိမ်းအမှတ်
အခမ်းအနားများတွင် အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံများ၊ မွတ်စလင်လူကြီးမင်းများ၊ ရန်ကုန်တွင်
ရုံးစိုက်သော အိန္ဒိယနှင့် အခြားသောမွတ်စလင်နိုင်ငံများမှ သံတမန်များနှင့် ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်
အဖွဲ့အစည်းအားလုံးနှင့် မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းမှကိုယ်စားလှယ်များက အစဉ်ပါဝင်ဆင်နွှဲခဲ့ကြ
ပါသည်။^၉

(ဂ) ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ကြေညာခဲ့စဉ်က တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း ကန့်ကွက်
ခဲ့ကြခြင်း။

ဂျမီယတုလ် အိုလမာ ဗမာမွတ်စလင်အဖွဲ့ (ဦးရာရှစ်ကိုယ်တိုင်) နှင့် အစ္စလာမ်သာသနာ
ရေးရာကောင်စီဌာနချုပ် (ဦးခင်မောင်လတ် နှင့် ယာဖီ ဟာရှင်မ်) တို့အပါအဝင် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့
ကြီးက ၁၉၆၁ ခု၊ ဂျူလိုင်လ ၁၉ ရက်နေ့ဝယ် ဦးနုနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့ပြီး ဝန်ကြီးချုပ်၏ ဤရည်ရွယ်ချက်
အပေါ် သူတို့တော့၏အသင်အဖွဲ့များက ကန့်ကွက်ပါကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ကြသည်။^{၁၀} မွတ်စလင်
ကျောင်းသားများ၏ အသင်းအဖွဲ့များကလည်း အဘယ်ဘာသာကိုပဆို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ်
ပြဋ္ဌာန်းလာခြင်းကို မိမိတို့ကကန့်ကွက်ကြောင်း ဖော်ကျူးခဲ့ကြသည်။^{၁၁} ဟင်ရှားဟ်၏ ဂျမီယတုလ်
အိုလမာ အလ်ဟတ်(က)အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းကသာ မကန့်ကွက်ခဲ့ပါ။ သူ့ဘက်မှ မွတ်စလင်တို့အနေ
နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော် ဘာသာအဖြစ် မကန့်ကွက်သင့်ကြောင်း အမြင်သုံးရပ်ကိုတင်ပြခဲ့ရာ၌
ပထမအချက်မှာ ဦးနုဘက်မှ ဘာသာတရားအားလုံးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်လုံးဝ
ပေးပါမည်ဟု ကတိပြုထားချက်၊ ဒုတိယအချက်မှာ အစ္စလာမ်ဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ်

၉ Bahdur shah Dargah Trust, Annual Report for the years 1951, 1952, 1953, (Rangoon, n. d.); idem; Report of the Renovated Zafar Shah Mosqur (Rangoon, Sept-14, 1956).

၁၀ ယုဝတီဇေ့စဉ် (ရန်ကုန်) ၁၉၆၁ ဂျူလိုင် ၂၀၊ Nation, Aug-2, 1961. အစ္စလာမ်သာသနာရေးရာကောင်စီက ဦးနုထံ နိုင်ငံတော်ဘာသာပြဋ္ဌာန်းမည့်အစား ဘာသာတရားအားလုံးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပေးသူအဖြစ် ရပ်တည် သွားပါဟု တပေးခဲ့သည်။ (Guardian Monthly, VIII (Oct, 1961).

၁၁ Guardian, Dec -24, 1960.

ပြဋ္ဌာန်းထားရာ နိုင်ငံများစွာရှိနေခြင်းကြောင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာက နိုင်ငံတော်ဘာသာဖြစ်ရမည်မှာ သဘာဝကျကြောင်းနှင့် တတိယအချက်အပြစ် နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် ယင်း၏ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် လက်ခံလိုက်နာရမည်မှာ မိမိတို့မွတ်စလင်များ၏ တာဝန်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ယင်း၏လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ကြေငြာချက်များအပေါ် ကန့်ကွက်ရယူမဟုတ်ကြောင်းတို့ကို တင်ပြခဲ့သည်။ ဟင်္ဂရီယန်ကပီမီ၏ ဤအမြင်များကို ဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းတော်ကြီးများနှင့်တွေ့ဆုံပြီးပင် ဖော်ထုတ်ပြခဲ့ခြင်းကြောင့် ဤကိစ္စအတွက် မွတ်စလင်များမှာ သူ့အပေါ် အကြီးအကျယ်ဒေါသပုန်ထပြီး မျက်မာန်ရှုခဲ့ကြသည်ဟု၏။^၉

၁၉၅၄ ခု၊ ဇူလိုင် ၂၈ ရက်က ရန်ကုန်တွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ၁၉၅၅ ခုနှစ်ထိသာ တည်တံ့သွားခဲ့ရာသော လူငယ်များ၏အဖွဲ့ကလေးတစ်ခုလည်း ရှိပါသေးသည်။ ဤသည် အလီဂရ် အဟမဒီယာ ဆိုစိုင်းတီအဖွဲ့ခွဲပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဖွဲ့ကား အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ အလီဂရ် တက္ကသိုလ်၏ အမိပတိများဖြစ်ကြသော ဒေါက်တာ အစ်ကဗါးလ်နှင့် ဆာဆယစ် အဟ်မဒ်ခန်းတို့၏ အတွေးအခေါ်များနှင့် အယူအဆများအား ဆင့်ပွားဝါဒဖြန့်ချိရေးပင်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဝါဒဖြန့်ချိခဲ့ရာ၌ ဆာဆယစ် အဟ်မဒ်ခန်း၏ ခေတ်မှီမှုရှိရေး ပြန်လည်ပြုပြင်ရေးအပါအဝင် အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံများကို ဆည်းပူးကြရေး၊ ယင်းတို့၏သိပ္ပံပညာရပ်များ ဘာသာစကားများကို လေ့လာရေးဖက်ကိုကား စောင်းပေးနှိုးဆော်ခြင်းမရှိရာဘဲ အထူးသဖြင့် မိန့်တိုရ်လစ်အဟ်မဒ်၏ ကာဒီယာနီလှုပ်ရှားမှုအား ထိုးနှက်ဆန့်ကျင်သည့် အတွေးအခေါ်ပိုင်းကိုသာ အလေးပေးခဲ့ပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ အလီဂရ် ဆိုစိုင်းတီ၏ အဖွဲ့ဝင်အင်အားမှာ ဘယ်တုံးကမှ တစ်ရာပြည့်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ အများစုက ရန်ကုန်မှဖြစ်ကြပြီး သံတွဲမြို့၌ အနည်းအကျဉ်းရှိခဲ့ပါသည်။ ဤအဖွဲ့ငယ်မှာ ကရာချီနှင့် အလီဂရ်မြို့များရှိ ဆိုစိုင်းတီ၏ စင်တာများနှင့်တော့ ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုရှိခဲ့ပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်ထုအကြားတွင် စိတ်ဝင်တစားနှင့် တုန်ပြန်မှုရှိလာအောင်ကား ဤအဖွဲ့ကဖန်တီးမသွားခဲ့ပါ။^{၁၀}

၉ Nation, July 26, 1960 ရန်ကုန်နေ့စဉ်၊ ၁၉၆၀၊ ဩဂုတ် ၀၁
၁၀ The Commentator (Rangoon), June, 1954; New Times of Burma, Feb 3, 1954-Burman, May 3, 1954, March 27, 1955 နှင့် March 25, 1956.

ရခိုင်မွတ်စလင်များ

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ရခိုင်ပြည်မှ မွတ်စလင်များမှာ တစ်ဖန်ပြန်ပြီး ယခင်ကာလများက တည်းကလိုပင် အခြေအနေက သီးခြားသမိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ရှိခဲ့ရပြန်သည်။ စစ်အပြီးကာလများတွင် ရခိုင်ပြည်ရှိမွတ်စလင်ထုအပေါ်တွင် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သော အထင်ကရဖြစ်ရပ်တစ်ခုကား လက်နက်ကိုင်ပုန်ကန်မှုဖြစ်သည့် 'မုဂျာဟီဒ် သူပုန်ထမှု'(မုဂျာဟီဒ်ဟူသည်မှာ ကျိဟမ်ဘာသာရေးစစ်အတွက် တိုက်ပွဲဝင်စစ်သည်များကိုခေါ်ပါသည်) ကြီးပေါ်ပေါက်လာခြင်းဆိုပါက လုံးဝမမှားချေ။

မုဂျာဟီဒ်သူပုန်ထမှုက ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်း ဘူးသီးတောင်၊ မောင်းတောဒေသများနှင့် အရှေ့ဘက်လားနယ်စပ်ဘက်မှ ရသေ့တောင်အပိုင်းတို့တွင် နေရာယူခဲ့ပါသည်။ ဤဒေသတွင် မွတ်စလင်က လုံးဝလူများစုဖြစ်ပါသည်။^၁ ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးကာလအတွင်းတွင် ရခိုင်ပြည်ရှိမွတ်စလင်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြားတွင် မုန်းတီးမှုက ဗမာပြည်ကျန်ဒေသများတွင် ဤအုပ်စုနှစ်ခုအကြား စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကိုအကြောင်းခံပြီး မုန်းတီးမှုအလားပင် ကြီးထွားဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပါသည်။ ဂျပန်တပ်များဝင်မလာမီ ဗြိတိသျှတို့ဆုတ်ခွာစဉ်ကာလဝယ် အစိုင်းအခဲပိုမိုကြီးလာခဲ့သော အကြံကြံမှုကြီးက ထပြီးပေါက်ကွဲခဲ့ရပါတော့သည်။ ရခိုင်ပြည်တောင်ပိုင်းမှ ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက ထိုဒေသမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက အများစုဖြစ်သည့်ဒေသဖြစ်နေသဖြင့် မွတ်စလင်ရွာများ

၁ နိုင်လုံသောစာရင်းဇယားမရှိပါ။ ၁၉၃၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ မောင်းတောနှင့် ဘူးသီးတောင်မြို့များတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေမှာ ၁၃၀၅၂၄ ဦး ရှိသည်။ အများစုမှာ ရိုဟင်ဂျာဒေသ ရခိုင်မွတ်စလင်များပဟုတ်ကြပါ။ (နာ-၂၅ ကြည့်) မြေရှင်နှင့် ကုန်သည်ကြီးများကဖော်ဆောင်လာရာ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်ကမ်းလှည့်ပေးချိန်နှင့်ရသည် စစ်တကောင်း သားများဖြစ်ကြပါသည်။ အများစုမှ ရခိုင်မှာဝင် အခြေစိုက်နေထိုင်သွားကြသည်။ စစ်အပြီးတွင် ရခိုင်လူဦးရေခွဲစည်းမှု ပုံစံက အကြီးအကျယ်ပြောင်းလဲသွားခဲ့ပေရာ ယနေ့ထိ အားကိုးတောက်သောစာရင်းဇယားက မရှိသေးပေ။ ရခိုင်မွတ်စလင် အသိုင်းအဝိုင်းဝက်က မိမိတို့၏လူဦးရေမှာ ၃၀၀၀၀၀ နှင့် ၅၀၀၀၀၀ ကြားရှိသည်ဟုဆိုထားသည်။ (Nation, May 17, 1961; Maung Ko Gaffari, "The Rohingyas of Arakan," Times Magazine 1, no. 5 (1957-58), 47) ဤခန့်မှန်းချက်ကား သူတို့ဖတ်မှတောင်ဆိုချက်များအတွက် ချွဲကားဆိုထားရာသာဖြစ်ပုံရ၏။ မည်သည့်ကောက်ခံမှုကိုမှ အခြေပြု မထားပေ။ ကောက်ခံမှုဟူ၍လည်း မရှိခဲ့ပါ။ ၁၉၅၂ ခုနှစ် မတ်လ ၁၂ ရက်နေ့ထုတ် နယူးယောက်တိုင်းမ်(၈) စာစောင်က ရခိုင်တွင် မွတ်စလင်လေးလသိန်းမှ ငါးသိန်းရှိသည်ဟုဆိုထားသည်။ (Thompas and Adloff, ညွှန်းပြီး၊ နာ ၁၅၄) ၁၉၅၃ ခုနှစ်က ဗဟုသုတမြန်မာ့သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက ရာရာခိုင်နှုန်းရှိပြီး မွတ်စလင်များက ၂၂ ရာခိုင်နှုန်းရှိသဖြင့် စုစုပေါင်း ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် မွတ်စလင်က ၂၁၀၅၂ ဦးရှိ၏။ (Union of Burma, First Stage Census, 1953, Vol.I, Population and Housing [Rangoon, Sapreintendent, Government Printing and Stationery, 1957], pp. xxvi, 62-63) တစ်ဖက်တွင် ရခိုင်မွတ်စလင်အများစုကြီးမှာ ကျေးလက်ဒေသများမှ ဖြစ်ကြသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ (က) ကို ကြည့်ပါ။)

ကိုတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြပြီး အတုံးအရုံးသတ်ဖြတ်ပစ်ခဲ့ကြသည်။ ရွာလုံးကျွတ်မြေလှန်ခံခဲ့ရပြီး ရွာလုံးကျွတ်ပင် သတ်ဖြတ်ခံခဲ့ရသည်။ အချို့သောရခိုင်အကြီးအကဲများက အတုံးအရုံးသတ်ဖြတ်မှုများအား ဟန့်တားနိုင်ရန် အားထုတ်ခဲ့ကြခြင်းလည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ မွတ်စလင်ဒုက္ခသည်များက မွတ်စလင်လူများထုဖြစ်ရာဒေသ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် သွားစုခဲ့ကြသည်။ လူပေါင်း ၂၂၀၀၀ သောက်က နယ်စပ်ကိုဖြတ်ပြီး အိန္ဒိယသို့ ထွက်ပြေးသွားခဲ့ကြသည်။ မောင်းတောကိုရောက်သည့် ဒုက္ခသည်များ၏ ယင်းတို့၏ကြမ္မာဆိုကိုတင်ပြပြီး လှုံ့ဆော်နှိုးဆွတိုက်တွန်းချက်ကြောင့် ဒေသခံ မွတ်စလင်လူများစုက တန်ပြန်အဖြစ် ယင်းဒေသမှ ဗုဒ္ဓဘာသာလူနည်းစုများအား အလားတူ တိုက်ခိုက်သုတ်သင်ခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ လက်တုန်ပြန်သတ်ဖြတ်မှုကြီးများကြောင့် ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များမှာလည်း မွတ်စလင်တို့က တောင်ပိုင်းမှထွက်ပြေးသွားသကဲ့သို့ပင် ထွက်ပြေးသွားခဲ့ကြပေသည်။ ဤသို့ဖြင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဓရိယာနှင့် မွတ်စလင်ဓရိယာ ဆိုပြီး သီးခြားနှစ်ခုကွဲသွားခဲ့ရပါသည်။^၉

၁၉၄၂ ခုနှစ်အဆုံးတွင် ဂျပန်က ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း ကျူးကျော်ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ဘူးသီးတောင်ဒေသတစ်ခုလုံးနှင့် မောင်းတောဒေသထက်ဝက်ကို ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ဒေသခံမွတ်စလင် ခေါင်းဆောင်များ၏ အကူအညီဖြင့် သူတို့က ငြိမ်းချမ်းရေးကော်မတီနှစ်ခုကို တည်ထောင်ခဲ့ကြရာ တစ်ခုက ဘူးသီးတောင်မှာဖြစ်ပြီး ကျန်တစ်ခုက မောင်းတောမှာ ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့ထွက်ခွာသွားသည်တွင် တရားရုံးများမရှိတော့သဖြင့် ယင်းတော်မတီများမှာ မူလအစတွင် ပြည်သူ့ရေးရာများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုခဲ့ကြရပါသည်။ ဂျပန်တို့က ဤဒေသများကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အစထိတိုင် အုပ်ချုပ်သွားခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင်အများစုကြီးကား ဗြိတိသျှကိုလိုလားကြသောကြောင့် နယ်စပ်၏ အခြားတစ်ဖက် ယင်းတို့၏အလုပ်စခန်းများ ရန်သူစခန်းတွင် ကင်းထောက်လှမ်းခြင်းနှင့် သူလျှိုလုပ်ငန်းတို့ကိုလည်ကောင်း သို့မဟုတ် မြေအောက်လှုပ်ရှားမှုများအဖြစ်လည်းကောင်း အများစုက ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ဒေသတွင်း သူတို့၏ရည်တည်မှုခိုင်မာတောင့်တင်းအောင် နှင့် မွတ်စလင်တို့၏သစ္စာရှိမှုကို အားပေးအားမြှောက်ပြုသည့်အနေနှင့် ဗြိတိသျှတို့က မွတ်စလင် အမျိုးသားဒေသအဆင့်သို့ မြှင့်တင်ပေးမည့်အကြောင်း ကြေငြာချက်တစ်ရပ်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ကြပါသည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ်အစတွင် ဤဓရိယာဒေသတစ်ခွင်တစ်ပြင်လုံးကို ဗြိတိသျှတို့က ပြန်လည်

၉ Anthony Irwin, *Burmese Outpost* (London: Collins, 1945), p - 23. "Muslims in Arakan, by Sultan Mahmud, *Nation*, April 12, 1959, "Frontier Adminis Administration," by Abdul Gaffar, *Guardian*, April 13, 1960.

အောင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ မကြာမီ သူတို့ကလည်း ငြိမ်းချမ်းရေးကော်မတီကိုဖွဲ့ပေးပြီး ၁၉၄၈ ခု၊ ဇန္နဝါရီ ၄ ရက်တွင် ဗမာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့သည့်ကာလထိတိုင် ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများကို စည်းရုံးဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်စေခဲ့ပါသည်။ ရုံးလုပ်ငန်းကိုဆောင်ရွက်ကြသူများမှာ ဗြိတိသျှတို့နှင့် ပထမကတည်းက ပူးပေါင်းထားခဲ့ကြသော ဒေသခံမွတ်စလင်ရိုဟင်ဂျာများ ဖြစ်ကြပါသည်။ စစ်ပြီးပြီးနောက်နှင့် ယင်းနောက်ပိုင်းကာလများအတွင်းတွင် ဗြိတိသျှဝင်လာပြီး နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် စစ်တကောင်းဒေသမှ အများအပြားပြောင်းရွှေ့ဝင်လာခဲ့မှုကြောင့် ဒေသတွင်းမွတ်စလင်လူဦးရေမှာ အကြီးအကျယ်တိုးပွားလာခဲ့ရပါသည်။ ရခိုင်ပြည်တောင်ပိုင်းမှ ၁၉၄၂ ခုနှစ်တိုးက ထွက်ပြေးသွားကြသူမွတ်စလင်ဒုက္ခသည်ထောင်ပေါင်းများစွာက ပြန်လည်ရောက်လာကြခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ စစ်အပြီးတွင် ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းသို့ ပြန်လာကြသူများကြောင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ပါသည်။^၉

အထူးသဖြင့် ဗမာပြည်လွတ်လပ်ရေးရအပြီး ထိုဒေသအား မဆပလအဖွဲ့သို့ လွှဲအပ်ခဲ့စဉ်တွင် မွတ်စလင်အရာရှိအရာခံအများအပြားမှာ ဖယ်ရှားခံခဲ့ရပြီး ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် အစားထိုးခြင်းကိုခံခဲ့ရသည်။ လူသူကင်းမဲ့နေသော တစ်ပြင်ရခိုင်ရွာကြီးများတွင် ဤရခိုင်တို့က ပြန်လည်အခြေချနေထိုင်လာခဲ့ကြသည်။ စစ်ပွဲအစ နှစ်ဖက်အဓိကရုဏ်းကြောင့် မြေလှန်ခံခဲ့ရသော ရခိုင်လူဦးရေထဲမှ အစိတ်အပိုင်းအချို့ကပြန်လာပြီး မိမိတို့၏မြေကို လုယက်ထားသောမွတ်စလင်များကို ဖယ်ရှားခဲ့ကြသည်။ ဤအစီအစဉ်ကြောင့်ပင် ဤဒေသအား မွတ်စလင်ဒေသဖြစ်စေရမည်ဟူသော ဗြိတိသျှတို့၏ ကတိပေးချက်ကို ပြန်ပြီးမြင်ယောင်မိရာ ဤကိစ္စကလုံးဝအရာထင်ခဲ့ပုံမရပါ။^{၁၀} မွတ်စလင်တို့ဘက်က အစိုးရအပေါ်ဆန့်ကျင်သူပုန်ထမှုများသို့ ဦးတည်သွားခဲ့ရသည်။ မွတ်စလင်တို့က ပြန်လာခဲ့ကြသောရခိုင်ကျေးရွာသားများနှင့် ယင်းတို့ပိုင်မြေတွင် အခြေချ နေထိုင်လာကြခြင်းများကို ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပြီး သောက်ရေနှင့်အစားအစာထောက်ပံ့မှုအပိုင်း ကအစ ပိတ်ပင်တားဆီးခဲ့ကြသလို နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် ဒုက္ခပေးခဲ့ခြင်းကြောင့် ဤရွာသားများမှာ ဘယ်လိုမှ နေမရအောင် အဓမ္မမောင်းထုတ်ခံခဲ့ရသဖြင့် တောင်ပိုင်းသို့ပြန်သွားခဲ့ကြရသည်။ မွတ်စလင်ဂိုဏ်းများက လက်နက်စွဲကိုင်ပြီး ဥဒဟိုသွားလာမင်းမှုနေခဲ့ကြသည်။ စစ်အပြီးက ကျန်ရစ်ခဲ့သော လက်နက်ခဲယမ်း စီးကျောက်ပမာဏအများအပြားရှိနေခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခအများအပြားဖြစ်ပွားခဲ့ရသည်။ များစွာသောမွတ်စလင်တို့က မောင်းတောဒေသသို့ ဗမာပြည်မကြီးမှ

၉ Irwin, ညွှန်းပြီး။ စာ - ၂၇၊
၁၀ မြောက်ပိုင်းရခိုင်ပြည်တွင် ဗြိတိသျှက ဖော်ညွှန်းမည့် "မွတ်စလင်အချို့သားဇရိယာ" နှင့် ပတ်သက်ပြီး ရေသားချက် အထောက်အထားတစ်စုံတရာများကိုမှ ကျွန်ုပ်မရရှိခဲ့ပါ။

ခွဲထုတ်ပြီး ကုလားတန်နှင့် မေယျမြစ်အကြားဒေသကို မွတ်စလင်နိုင်ငံထူထောင်ရန်လည်းကောင်း သို့တည်းမဟုတ် ပါကစ္စတန်ဒေသနှင့်ပေါင်းစီးရန်လည်းကောင်း စတင်ပျော်မွန်းတက်လှမ်းခဲ့ကြပေ သည်။^၁ အလားတူအကြံအစီများကိုပင် ရခိုင်မွတ်စလင်တို့ကိုယ်တိုင်ကလည်း ထိုဒေသကို အသစ် ထူထောင်တော့မည့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံနှင့်ပေါင်းစည်းရေးတွင် မိမိတို့အားအကူအညီပေးပါဟု အလီ ဂျင်းနားသို့ ၁၉၄၆ ခု မေလတုန်းက ပထမဆုံးတင်ပြခဲ့ဖူးပါသည်။ နောက်နှစ်လအကြာတွင် စစ်တွေမြို့ ၌ ရခိုင်မွတ်စလင်လိမ်ကိုခွဲစည်းခဲ့ရာမှာလည်း ယင်းကလည်း ပါကစ္စတန်နိုင်ငံနှင့်ပေါင်းစည်းရေး ကိုပင် တောင်းဆိုလာခဲ့ပါသည်။ ဤအယူအဆကို ထောက်ခံခဲ့ကြသူများမှာ အထူးသဖြင့် စစ်တ ကောင်းဇာတိမွတ်စလင်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ရိုဟင်ဂျာတို့ကမူ ဤကိစ္စကို မလိုလားကြချေ။ ဂျင်းနားကိုယ်တိုင်ကလည်း မိမိသည် ဤစီမံကိန်းကိုထောက်ခံသူတစ်ဦးမဟုတ်ဆိုပြီး ဗိုလ်ချုပ် အောင်ဆန်းအား အနိုင်အမာပြောကြားခဲ့ပါသည်။^၂

အတော်ကြာကြာ မွတ်စလင်များမှာ ပါကစ္စတန်နိုင်ငံပေါ်လာခဲ့သည့်(၁၉၄၇ခု၊ ဩဂုတ် လအတွင်း) နောက်ပိုင်းထိပင် ဤကိစ္စကို အေးဆေးငြိမ်သက်နေခဲ့ကြပါသည်။ ရွာမဲ့သွားသော ရခိုင်များအား လယ်မြေများကိုပြန်ပေးခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းတွင်မူ ဤပယောဂကြောင့် ဤအရေးက ပြန်လည်ခေါင်းထောင်လာခဲ့ပြန်ပါသည်။ မော်လတီများက ရခိုင်မိစ္ဆာများအား ဂျီဟတ်စစ်ဆင်ကြဆိုပြီး စတင်လှုံ့ဆော်လာခဲ့ကြသည်။ ခဏတာအတွင်းမှာပင် မူဂျာဟီဒ်များစွာက တောင်ဘက်ဒေသ နေရာ တွင် စုစည်းခဲ့ကြပါသည်။ လက်နက်ကိုင်ရဲမော်တော်ကိုစေလွှတ်ပြီး ယင်းတို့အားပစ်ခတ်လှုစွဲ ဝေခံခဲ့ပါသည်။ မြန်လည်ပစ်ခတ်ကြရာတွင် ရဲသားများသေဆုံးကုန်ကြသည်။ ဤအပြန်အလှန် တိုက်ပွဲ^၃ ကစပြီး မူဂျာဟီဒ်သူပုန်က စတင်လာခဲ့ရပါသည်။

သူပုန်ထမှုက လျှင်မြန်စွာပင်ကြီးထွားပြန့်နှံ့သွားခဲ့ပါသည်။ ဗဟိုအစိုးရရေများ အခြားဒေသ များတွင် သူပုန်ထမှုများကို မအားလပ်နိုင်အောင် နှိမ်နင်းနေရခြင်းကြောင့် ရခိုင်ပြည်မှသူပုန်အရေး ကို ဘာမှမလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သေးခြင်း ဖြစ်သည်။ အစပိုင်းတွင် မူဂျာဟစ်များမှာ တောင်ပိုင်း

၁ Tinker, ညွှန်ကြား၊ နှာ -၃၄၊ Asmi (pseud.), "The State of Arakan," *Guardian Monthly*, 1 (Aug. 1954), p - 29; Abdul Gaffar, ညွှန်ကြား။
၂ ၁၉၆၀ ပြည့် ဧပြီလ ၈ ရက်တွင် အစ်ဒုလ်ဇွားရ်၏ သတင်းစာရှင်းလင်းချက် (Mimeograph) တွင် ပါကစ္စတန်နှင့် ပေါင်းစည်းရေး အယူအဆဟူသောစွဲကို သူကကန့်တွက်ခဲ့သည်။
၃ ညွှန်ကြား Thompson and Adloff, ညွှန်ကြား၊ နှာ - ၁၅၄-၁၅၅။

တွင် ပေါက်ကွဲနေသည့် ရခိုင်သူပုန်များနှင့် ပူးပေါင်းပူးပေါင်းပါသည်။ ရခိုင်ဒေသ၌ ဖဆပလအရေး နိမ့်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဤဒေသကို လွတ်လပ်သောပြည်နယ်နှစ်ခုအဖြစ် ခွဲခြမ်းရေးအဆိုကို ဤသူပုန်အုပ်စုနှစ်အုပ်စုက သဘောတူညီညွတ်ဖြူးထားခဲ့ကြပါသည်။^၁ ဆင်ဆင်ခြင်ခြင်ရှိကြသော မွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်ကြီးများက တစ်ဖက်မှနေပြီး သူပုန်များအား ဤသို့စည်းပုံကမ်းမဲ့လုပ်ရပ် များကို စွန့်လွှတ်ကြဖို့သဘောပေးရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြရာ၌ သူပုန်ထသူများမှာ တသီးပုဂ္ဂလ လက်တစ် ဆုတ်စာသာဖြစ်ပြီး ရခိုင်မွတ်စလင်အများစုကြီးက သူပုန်ထမှုကို မထောက်ခံပါကြောင်းနှင့် သူတို့ ကိုယ်တိုင်ပင် သူပုန်တို့၏သားကောင်ဖြစ်နေခြင်းတို့ကို ရှင်းပြလာခဲ့ကြသည်။ တကယ်ဆိုလျှင် စိတ်နာကျဉ်းစရာအခြေအနေများကို အကိုင်အတွယ်လွဲမှားနေခြင်း ရခိုင်တို့ဘက်မှ အကွက် ကျကျဉ်းဆောင်မှုဖြင့် ရခိုင်မွတ်စလင်ထုအပေါ် နာကျဉ်းမှုပေါ်အောင် စေ့ဆော်မှုများကို မြှင့်တင် မန်တီးနေကြခြင်းနှင့် ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် မွတ်စလင်ထုတို့အကြား မုန်းတီးမှုများကြီးထွားအောင် ပြုခဲ့ကြခြင်းတို့ကြောင့် အစိုးရမှာသာအပြစ်မကင်းပုံတို့ကိုပါ တင်ပြလာခဲ့ကြသည်။ ဤသူပုန်ထမှုမှာ အစွဲလားအဆုံးအမနှင့် ဆန့်ကျင်နေကြောင်းနှင့် ကိုဟင်္ဂလုပ်ရလောက်အောင် အကြောင်းခံမရှိ သေးကြောင်းကိုလည်း ရှင်းပြခဲ့ပါသည်။ တကယ်ဆိုလျှင် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် မိုဟင်ဂျာအကြီးအကဲ အချို့က ဦးစုထံတွင် သူပုန်များကိုတိုက်ခိုက်ရန်အတွက် မိမိတို့အား လက်နက်ပေးပါဟု တောင်းခံခဲ့ ကြသည်။ ၁၉၅၀ နှင့် ၁၉၅၁ ခုနှစ်များတွင်လည်း တစ်ဖန်တောင်းခံခဲ့ကြသေးသည်။ သူတို့၏တောင်း ဆိုချက်ကို လက်မခံခဲ့ချေ။ ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် ပုန်ကန်မှုကိုနှိမ်နင်းရာ၌ အစိုးရက အရေးနိမ့်ခဲ့သည်ဟု စွပ်စွဲခဲ့ကြသည်။ သူပုန်တို့၏အဓမ္မပြုမှုကို မလွန်ဆန်ခဲ၍ ပြုသမှုနှစ်ခြင်းကို မလွဲမရှောင်သာခံစား နေခဲ့ရကြောင်းနှင့် ဤသို့မှမနာခံလျှင်လည်း လက်နက်ဖြင့်ချိမ်းခြောက်ခံနေရကြောင်းတို့ကိုပါ သိမ်းကျုံးအပြစ်ပုံချခဲ့ကြသည်။ အစိုးရနှင့် စစ်တပ်ဘက်မှ အခဲမကျေ ကလဲ့စားချေမှုကြီးပြုလာမည် နှင့်ပတ်သက်ပြီး သူပုန်တို့အား သတိပေးခဲ့ကြသည်။ အကြီးအကဲများလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ ပို၍ သဘောထားကြီးမားသောခေါင်းဆောင်များဘက်က ဖိအားပေးမှု ပို၍ကြီးထွားလာသည်နှင့်အတူ သူပုန်များ၏ အကျဆုံးမှာလည်း ပိုပြီးများပြားလာခဲ့ပါသည်။ ဤကျဆုံးသူများကိုလည်း မွတ်လင် နည်းဖြင့် သင်္ဂြိုဟ်ခွင့်မရခဲ့ချေ။^၂

၁) အင်္ဂလိပ်စာအုပ်၊ ညွှန်ခဲ့ပြီး။

၂) "Political Leadership in Arakan," editorial, *Burma Star*, Aug-23, 1954; "Controversy in the Columns," editorial, ညွှန်ပြီး၊ Sep-9, 1954; Letter to the editor from Maung Hla Maung entitled "Political Leadership in Arakan," ညွှန်ပြီး၊ Sep- 10, 1954; Abdul Gaffar, ညွှန်ပြီး၊ ဟာဂျီ နူးရ် အဟ်မတ်(အထူးကြေညာချက်) (ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန်နိုတစ်လူ့အသင်း၊ ဩဂုတ် ၂၁၊ ၁၉၆၁)။

အစိုးရဖက်ကလည်း သူပုန်များနှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးရန်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၄၈ ခု၊ ဂျပန်လိုင်လတွင် အစိုးရကိုယ်စားလှယ်တစ်ဖွဲ့က သူပုန်တို့ထံလာရောက်ကြားနာခဲ့သည်။ သူပုန်တို့က ရိုဟင်ဂျာတို့သည် ရခိုင်တိုင်းရင်းသားနွယ်စင်စစ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် လွန်ခဲ့သောနှစ်ရာပေါင်းများစွာကတည်းက အခြေချနေထိုင်သွားခဲ့ကြသော မွတ်စလင်များမှဆင်းသက်လာကြသူများဖြစ်ကြကြောင်း ဘာသာတူပြီး ဘာသာစကားယဉ်ကျေးမှုထုံးစံလေ့နှင့် မျိုးစွယ်ချင်းဆင်ကြသော အိမ်နီးချင်းစစ်တကောင်းသားတို့နှင့် မတူကွဲပြားကြောင်းတို့ကို တင်ပြခဲ့ကြသည်။^၁ အစွန်းသမားတို့က ရခိုင်တို့အကြားတွင် သူတို့ကိုယ်သူတို့ ပါကစ္စတန်မွတ်စလင်များဆိုပြီး ဝါဒဖြန့်ရန်ကြိုးပမ်းလာခဲ့ကြသည်။

မွတ်စလင်များမှာ စစ်ဖက်တွင် တာဝန်ထမ်းခွင့်မရှိချေ။ အစိုးရက မွတ်စလင်အရပ်သားများ ရဲသားများနှင့် လူကြီးများအပေါ် သဲကြီးမဲကြီးဆန့်ကျင်စော်ကားမော်ကားပြုကြသူများ၊ ကုလားဆိုပြီး ထေ့ထေ့ကြသူများနှင့် ယင်းတို့ထံမှ ငွေကြေးကို ချိမ်းခြောက်ရယူသူများနှင့် လာဘ်စားမည့် ရခိုင်တို့ကို အစားထိုးခန့်အပ်ခဲ့သည်။ အာဏာပိုင်တို့မှာ ရိုဟင်ဂျာတို့ခံစားနေရသမျှ ပညာရေး၊ စီးပွားရေးအဖက်ဖက်မှ နှိပ်ချိတ်ထားရမှုများကို လုံးဝတားဆီးပိတ်ဆို့အောင် မဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြချေ။ ရခိုင်တို့က ပါကစ္စတန်ကို လိုလားသူများ ပါကစ္စတန်နှင့် ခွဲထွက်ပေါင်းစည်းလိုသူများဟု စွပ်စွဲခဲ့ကြခြင်းဖြင့် ယင်းတို့အပေါ် သစ္စာထားမှုမှာ သံသယကင်းစရာမရှိကြောင်းတို့ကို ဆန့်ကျင်ဝါဒဖြန့်ခဲ့ကြသည်။

လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးဌာနအာဏာပိုင်များကလည်း မောင်းတော၊ ဘူးသီးတောင်နှင့် ရသေ့တောင်ဒေသများမှ မွတ်စလင်များ စစ်တွေမြို့သို့ပြောင်းရွှေ့မှုကိုပင် တားဆီးကန့်သတ်မှုများ ပြုလာခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင်များမှာ ၁၉၄၂ ခုနှစ်က သူတို့နှင့်ထုတ်ခံခဲ့ရသောရွာများတွင်လည်း ပြန်ပြီး အခြေချခွင့်မရခဲ့ကြချေ။ (ဘူးသီးတောင်နှင့် မောင်းတောဘက်မှ ရွာများလောက်သာ ချွင်းချက်ထားဆို၍ရပါသည်။) ရိုဟင်ဂျာ ၁၃၀၀၀ လောက်မှာ စစ်ဖြစ်တုံးက ၎င်းတို့ထွက်ပြေးခဲ့ရာဒေသများဖြစ်သော အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်တို့မှ ပြန်လာခွင့်မရကြသေးဘဲ ဒုက္ခသည်များအဖြစ်ရှိနေခဲ့ကြပါသည်။ ပြန်လာခွင့်အခွင့်အလမ်းရခဲ့သူများကိုလည်း တရားမဝင် ပါကစ္စတန်မှနိုးဝင်လာသူ

၁ ရခိုင်မွတ်စလင်များကို ယောက္ခမအားဖြင့် ဘင်္ဂါလီ သို့မဟုတ် စစ်တကောင်းသားများဟုဆိုခြင်းကား လုံးဝမမှန် . . . နာမည်ဝတ်တားဆင်ယင်မှုနှင့် စေလွှတ် အာရင်နှင့်ဆင်သည့် . . . ဤဒေသဝယ် နှစ်ပေါင်းနှစ်ဆောင်လောက်ကပင် ရှိနေခဲ့ကြသူများဖြစ်၏ . . . ရန်လိုသောနိုင်ငံတွင် နှစ်ရာပေါင်းများစွာ ရှင်သန်မပျက်ဘဲ နေထိုင်ခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ သူတို့ကို ဂျပန်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်ကောင်းသည်။ နိုင်ငံထဲက နိုင်ငံသားများပင်၊ ညွှန်းပြီး။ (Irawin၊ ညွှန်းခဲ့ပြီးမှာ - ၂၂-၂၄)

များဟု သတ်မှတ်ခံခဲ့ရသည်။ ဤဒုက္ခသည်အားလုံး၏ ဥစ္စာပစ္စည်းများနှင့် မြေများမှာ နိုင်ငံတော်
ဘဏ္ဍာအဖြစ် သိမ်းဆီးခံခဲ့ရသည်။ အမျိုးမျိုးကန့်ကွက်တောင်းဆိုမှုများပြုခဲ့သလောက် တာမှ
အကျိုးထူးမလာခဲ့တော့၍သာလျှင် မူဂျာဟိဒ်တို့က လက်နက်ခွဲကိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဤမတရား
မှုခပ်သိမ်းကို တရားသဖြင့် ဖြစ်စေပါ။ ဥပဒေနှင့်အညီ ဝိမိတို့အား ဗမာနိုင်ငံသားအဖြစ် နေခွင့်
ပြုပါ။ အာဏာရှင်ဝန်ဆန် ကြမ်းကြမ်းရမ်းရမ်း အကြမ်းဖက်ခံရသောအဖြစ်မရှိပါစေနှင့်ဟု သူတို့က
တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။^{၁)}

ဆွေးနွေးပြောဆိုမှုအလုံးစုံကား အချည်းနှီးသာ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ သူပုန်များက အလျင်အမြန်
အရှိန်အဟုန်တိုးမြှင့်ခဲ့ကြပြီး ပြန်လည်အခြေချလာသောရခိုင်ရွာများကို ပိတ်ပင်ခဲ့ကြသည်။ စစ်ဖက်
ရဲဖက်နှင့် ပြင်းထန်စွာတိုက်ပွဲများဖြစ်ပွားခဲ့ရာ၌ တစ်ဖန်သိမ်းဆီးနိုင်သလိုမျိုးတော့ ရှိခဲ့သည်။ ၁၉၄၉
ခု၊ ဇွန်လတွင် အစိုးရ၏ထိန်းကွပ်မှုက စစ်တွေဆိပ်ကမ်းအထိသာလျှင် ရှိခဲ့သည်။ မူဂျာဟိဒ်တို့ကပူ
ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတစ်ဝှမ်းကို ဝိုင်းဆိုင်ထားကြသည်။ အခြားသောရခိုင်သူပုန်အုပ်စုများကလည်း
အခြားသောရခိုင်များကို ထိန်းကွပ်ထားခဲ့ကြသည်။^{၂)} ပုံမှန်စစ်သည်အင်အားက နည်းပါးလှခြင်း
ကြောင့် အစိုးရက အထူးရခိုင်နယ်ခြားတပ်များကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။ ယင်းတပ်သားများက
မွတ်စလင်များအပေါ်တွင် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သောလုပ်ရပ်များစွာကို ပြုကျင့်ခဲ့ကြသည်။ သူပုန်
တို့ကလည်း သူတို့အပိုင်းမှ ရခိုင်တို့အပေါ်ကို တန်ပြန်မီးကုန်ယမ်းကုန် ရက်ရက်စက်စက် ကြမ်း
ကြမ်းတမ်းတမ်း ထင်တိုင်းကျခဲ့ကြသည်။

ဗမာနိုင်ငံအစိုးရက ရခိုင်မွတ်စလင်များကို ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်နေခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပါကစ္စ
တန်သတင်းစာများက ရေးသားလာသည်တွင် ဗမာနှင့် ပါကစ္စတန်အကြား တင်းမာမှုပေါ်ခဲ့ရ
သည်။^{၃)} ၁၉၅၀ ပြည့်တွင် ဝန်ကြီးချုပ်ဦးနုက ပါကစ္စတန်သံအမတ်နှင့်အတူ မောင်းတောသို့သွား
ရောက်လည်ပတ်ခဲ့သည်။ ဤအလည်အပတ်နောက်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ ဒေသတွင်းတွင် အပြောင်း

၁) Jamiatal-Ulama, North Arakan, General Secretary. "Memorandum for the Arakan
Inquiry Commission." (Rangoon, Aug-1960[?]) (Mimeo); Maung Ko Gaffari, "The
Rohingya of Arakan," pp-47-48; Abdul Gaffar's Press Conference Statement- "In
Defense of Maungdaw Muslims, editorial, *Guardian*, April 13, 1960 တို့လည်းကြည့်ပါ။
ဤခေါင်းကြီးတွင် မူဂျာဟိဒ်တို့ပြုသမျှ နှုတ်သောမွတ်စလင်များဘဝကိုလည်း သနားဖွယ်ရာ တင်ပြထားပါသည်။

၂) Tinker, ညွှန်ကြား၊ ၅၁ - ၄၇၊
၃) Thompson and Adloff, ညွှန်ကြား၊ ၅၁ - ၁၅၅၊

အလဲများစွာပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အဆင့်မြင့်အရာရှိများနှင့် စစ်တပ်များကို ဖယ်ရှားပစ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် တစ်ခါ ပါကစ္စတန်သတင်းစာများက ရခိုင်မွတ်စလင်များ ညှဉ်းပမ်း နှိပ်စက်ခံရခြင်းကို စွပ်စွဲရေးသားလာခဲ့ကြပြန်သည်။ ဗမာသတင်းစာများမှလည်း တန်ပြန်အရေးနှင့် ပါကစ္စတန်မှ အယူသီးမွတ်စလင်များက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား အစွဲလက်သို့ အတင်းအဓမ္မ ပြောင်းခိုင်းခြင်းနှင့် နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းကြကြောင်းကို ရေးသားခဲ့ကြသည်။ မူဂျာဟီဒ်တို့သည် ပါကစ္စတန်မှ ငွေကြေးနှင့်လက်နက်အထောက်အပံ့များရယူသည်ဆိုပြီး ယခင်ရှေ့က ယိုးစွပ်ခဲ့ပုံ နည်းတူ ကောလဟာလဟောင်းကြီးကို ပြန်ပြီးထပ်တလဲလဲ ပြောလာခဲ့ပြန်သည်။ ဤကောလဟာလ ကို ပါကစ္စတန်နှင့်ဗမာအစိုးရနှစ်ဖက်စလုံးက ငြင်းဆန်ခဲ့ကြသည်။ ထိထိရောက်ရောက် စောင့် ကြပ်ရန်ခက်ခဲလှသည့်နယ်စပ်ကို မူဂျာဟီဒ်တို့မှာ ကျော်ဖြတ်ကူးလူးသွားလာမြဲ မေ့တာဖြစ်ခဲ့ ကြောင်း၊ ဤသည်မှာ တိုက်ရာပါပစ္စည်းများကို ပြန်ယူလာရန် သို့တည်းမဟုတ် ယင်းတို့အား လိုက်လံတိုက်ခိုက်နေသောအစိုးရတပ်ဘေးက ခိုအောင်းကြခြင်းပင်ဖြစ်ကြောင်း ဆိုခဲ့ကြသည်။ ပါကစ္စ တန်မှ မူဂျာဟီဒ်တို့ရဲ့သော အထောက်အပံ့များမှာ တရားဝင်ရခဲ့ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ပါကစ္စတန်သား အချို့က မူဂျာဟီဒ်တို့အား အမျိုးသားသူရဲကောင်းများနှင့် ဘာသာရေးသူရဲကောင်းများအဖြစ် အထင်ကြီးပြီး ပေးခဲ့ကြ၍ ရရှိခဲ့ခြင်းပါဟု ဆိုလာသည်။^{၁)}

၁၉၅၁ မှ ၁၉၅၄ အထိ နှစ်များအတွင်းတွင် အစိုးရတပ်များက နှစ်စဉ်ဆိုသလို မူဂျာဟစ် များအား အကြီးအကျယ်ထိုးစစ်ဆင်ခဲ့မြဲဖြစ်သည်။ မုတ်သုန်ရာသီအစတွင် အစဉ်သဖြင့် စစ်ဆင် ရေးက အဆုံးသတ်ရခြင်းမေ့တာဖြစ်သလို သစ်တောများပုံးလွှမ်းနေသော မြေပြန့်ပက်တွင် စစ်သား များသွားရလာရသည်မှာ ခက်ခဲလှ၍လည်း မူဂျာဟီဒ်တို့မှာ ထိုဒေသကို ဆုတ်ကိုင်ထား ခွင့် ဆုံးပါးခဲ့ရသည်။^{၂)} ၁၉၅၄ ဇူလိုင်လတွင် မူဂျာဟီဒ်တို့က တဖန်အားသစ်လောင်းပြီး လှုပ်ရှားခဲ့ပြန်ရာ မောင်းတော၊ ဘူးသီးတောင်နှင့် ရေသေ့တောင်ဒေသအတော်များများကို ကြီးစိုး ထားနိုင်ခဲ့ပြန်သည်။ ရခိုင်ဘုန်းတော်ကြီးများက ရန်ကုန်တွင် မူဂျာဟီဒ်များအား အစာငတ်ခံဆန္ဒပြခဲ့

၁) ညွှန်းပြီး၊ နှာ - ၁၅၅-၁၅၆၊ Tiker, ညွှန်းပြီး၊ နှာ - ၃၅၇၊ Ba Chan, "Report on Arakan," *Guardian Monthly*, 1 (Nov-1953)35-36.

၂) ၁၉၅၃ ခု၊ ဧပြီလ ၁၆ ရက်ထုတ် *Nation* သတင်းစာအရ ၁၉၅၂ ခု၊ ဇူလိုင်လတွင် မူဂျာဟစ်တပ်မှာ အင်အား ၂၀၀၀ ခန့်ရှိသည်။ ၁၉၅၃ ခု နှစ်ဆန်းပိုင်းမှာ အင်အား ၃၀၀ ထိကုသွား၏ (Tinker, ညွှန်းပြီး၊ နှာ - ၅၄) မြန်မာ နိုင်ငံရှိ အခြားသူများသည်တူ မူဂျာဟစ်တပ်သည်လည်း မိမိတို့၏တပ်အင်အားကိုရော အရည်အတွက်ကိုပါ ခိုင်မာတောင့် တင်းအောင် ထိန်းပထားနိုင်ကြချေ။ တစ်ခါတစ် ဂျာသာများမှာ လက်နက်စွဲကိုင်ပြီး ဝင်တိုက်ကြလေ့ရှိသလို လက်နက်စွဲ မြီး သို့မဟုတ် နေအိမ်သို့ပြန်သွားခြင်းများ ရှိကြသည်။ ဤတွင် အခြားသူများက သူတို့နေရာတွင် အစားဝင်လာကြသည်။

ကြသည်။ ဤမိအားပေးမှုကြောင့်ပင် အစိုးရက နိုင်ငံဘာလတွင် မုတ်သုန်စစ်ဆင်ရေးဖြင့် အကြီးအကျယ်ထိုးစစ်ဆင်ခွင့်ပေးရာ မူဂျာဟီဒ်တို့၏ အဓိကအချက်အချာနေရာများကို သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သလို ယင်းတို့၏အရေးပါသော ခေါင်းဆောင်အများအပြားမှာလည်း ကျဆုံးခဲ့ကြရသည်။ ဤအခါကစပြီး ယင်းတို့၏အန္တရာယ်က စတင်လျော့ပါးသွားခဲ့ရတော့သည်။^၉ အုပ်စုငယ်ကလေးများသာ ကျန်ခဲ့ကြပြီး အထူးသဖြင့် လူသူအရောက်အပေါက်နည်းပြီး သွားလာရမလွယ်ကူသည့် ဝေးလံသော ဒေသများတွင် မွတ်စလင်များကိုရော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကိုပါ လုယက်ခြင်းနှင့် အကြမ်းဖက်ခြင်းများကို ဆက်လက်ပြုလုပ်နေခဲ့ကြသည်။

မူဂျာဟီဒ်တို့က အင်အားစုပြီး တပ်မတော်အား ဆက်လက်တိုက်ခိုက်ခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ အချို့ဆိုလျှင် ရခိုင်မှဆန်ကို ပါကစ္စတန်သို့ မှောင်ခိုတင်ပို့ကြသည်။ သူတို့က ဆန်ကိုဈေးပေါပေါဖြင့်ဝယ်လျှင်ဝယ် သို့မဟုတ်လျှင်လည်း ရွာများမှသိမ်းယူခဲ့ကြပြီး ပါကစ္စတန်တွင် ရောင်းချခဲ့ကြသည်။ ဤမှောင်ခိုလုပ်ငန်းက ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင်သာ ကွက်ပြီး ဖြစ်ခဲ့သည်တော့မဟုတ်ပါ။ ရခိုင်ဒေသအားလုံးတွင် လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရအရာရှိများနှင့် စစ်တပ်များပါဝင်ပြီး မွတ်စလင်မဟုတ်သူများစွာနှင့်ပူးပေါင်းပြီး လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သူတို့ထဲက အချို့မှာ ပမ်းဆီးခံကြရပြီး တရားစွဲဆိုခြင်းခံခဲ့ကြရသည်။ နယ်စပ်ကိုဖြတ်ကျော်ပြီး ပါကစ္စတန်အမျိုးသားများကပါ မှောင်ခိုလုပ်ငန်းတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ကြပြီး မူဂျာဟီဒ်များနှင့် သူတို့၏မိသားစုများကို ခိုလှုံရာကို စီစဉ်ပေးခဲ့ကြသည်။^{၁၀} မှောင်ခိုရာသီကား ခြောက်သွေ့ရာသီတွင်ဖြစ်ပြီး ဇူလိုင်လမှ မေလအထိမှာ ဖြစ်သည်။ ဇူလိုင်တွင် စပါးကို စတင်ရိတ်သိမ်းပြီးဖြစ်သည်။ ဤရာသီကား စစ်ဆင်ရေးများအတွက်လည်း အဆင်ပြေလှပေရာ တစ်ခါတခါတွင် မှောင်ခိုများနှင့် ရေတပ်သင်္ဘောများမှာ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားတတ်ကြသည်။ အချိန်နှင့်အမျှဆိုသလို ရဲစခန်းများကို ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်လာတတ်ကြသည်။ မူဂျာဟီဒ်အကြီးအကဲတို့၏များက လူကြီးများကိုစုရုံးခေါ်ယူပြီး ယင်းတို့အပေါ်တွင် အခွန်အတုတ်များကို စည်းကြပ်ခဲ့ကြသည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် မှောင်ခိုလုပ်ငန်းမှာ ပူးပေါင်း

၉ ညွှန်းခဲ့ပြီး။ ၅ - ၅၆။
၁၀ "Political Leadership in Arakan," editorial, *Burma Star*, Aug-23, 1954; မောင်လှအောင်၏ "Political Leadership in Arakan" ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အယ်ဒီတာထံပေးစာ၊ ညွှန်းပြီး။ Sept-10, 1954; ဘလောက်များ၏ Chittagong in Arakan ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အယ်ဒီတာထံပေးစာ *Nation*, Sept-13, 1956; In Defence of Maung Daw Muslims, ၁၅၆၀ ခေါ် သူ ငါ့ယန်းခေါင်းကြီး၊ ထိုနေ့ထုတ်မှ အစ်ဂျယ် ဂဗွားရ်၏ "Frontier Administration," အစ်ဂျယ် ဂဗွားရ်၏သတင်းစာ ကွန်ဝရင့်ကြေညာချက်။

ပါဝင်ရန်ကိုပါ စည်းရုံးခဲ့ကြသည်။^(၁)

လူဦးရေပေါက်ကွဲနေသော အရှေ့ပါကစ္စတန်နိုင်ငံရှိ စစ်တကောင်းထောင်သောင်းများစွာက ရရှိနိုင်ပြည်နယ်အတွင်းသို့ တရားမဝင် ဝင်ရောက်နေခြင်းကို မူဂျာဟီဒ်များက အားပေးအားမြှောက် ပြုနေသည်ဟု ဗဟိုအစိုးရက စွပ်စွဲခဲ့သည်။ အဓိကရှုထမ်းများနှင့် ပထဝီဝင်အရ စက်ခဲမှုများကြောင့် ယင်းတို့နှင့် ဒေသခံများအကြား သရုပ်သကန်ကို ခွဲခြားခြား သတ်မှတ်ရအောင်နှင့် သိရှိအောင်ပြု ရေးက လုံးဝပင်မဖြစ်နိုင်ချေ။ မူဂျာဟီဒ်တို့က ပါကစ္စတန်အမျိုးသားလုပ်သားများကို ခေါ်ဆောင်လာ ပြီး ပေလယျက်ပြုထားရာမြေများတွင် ဆန်စပါးစိုက်ပျိုးရေးအတွက် သူတို့အားစေခိုင်းခဲ့ကြသည်။ ရိုဟင်ဂျာခေါင်းဆောင်များက ဤစွပ်စွဲချက်ကို ငြင်းဆန်ခဲ့ကြသည်။ ယင်းသို့ခိုင်းစင်လာမှုလုံးဝမရှိ ကြောင်း မိမိတို့မှာလည်း ဤသို့ခိုင်းစင်လာသူများမဟုတ်ကြောင်းနှင့် ရိုဟင်ဂျာဒုက္ခသည်များမှာ ပါကစ္စတန်နိုင်ငံရှိ စစ်တကောင်းသားများဆိုပြီး စွပ်စွဲထားသောလုပ်ကြံဇာတ်လမ်းများဖြင့် နေရင်းသို့ ပြန်ဝင်မလာနိုင်ရအောင် ဟန့်တားနေကြခြင်းသာဖြစ်ကြောင်းတို့ကို တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ဤပုံစံဖြင့် သူတို့ကို ခွဲခြားခြားပြုဆန့်ကျင်ရန်က လွယ်ကူလှသည်။ ဤလိုမျိုးဝင်ရောက်လာသူများရှိခဲ့ရာ ထိုသူများအား ဒေသအာဏာပိုင်များထံ လွှဲအပ်ခဲ့ကြသည်။^(၂) ပါကစ္စတန်သားများအား နိုင်ငံမှ နှင်ထုတ်ခဲ့သလိုပင် ရခိုင်မွတ်စလင်များကိုလည်း ပြည်နှင့်ဒဏ်ပေးခဲ့တာရှိသည်။^(၃)

၁၉၅၄ ခုနှစ်စောစောပိုင်းတွင် ရန်ကုန်မြို့ရှိ ပါကစ္စတန်သံရုံးက ကာစင်မ်ဆိုသူ မူဂျာ ဟင်ခေါင်းဆောင်ကြီးမှာ သေသွားပြီဟုကြေညာခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းမှာမူ သူ့အား ပါကစ္စတန် နိုင်ငံသို့ တရားမဝင်ဝင်ရောက်မှုစွဲချက်ဖြင့် အရေးယူရုံယူထားသည်ဆိုပြီး ထုတ်ပြောလာပြန်

၁) Guardian, Jan - 14, 1961.
၂) ၁၉၆၁ ခု၊ စက်တင်ဘာ ၂၅ ရက်ထုတ် ပြည်တော်သစ်သတင်းစာ၊ ၁၉၆၁ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၁၀ ရက်ထုတ် မြန်မာ့အလင်းတွင် လူဝင်မှုအရာရှိများက ပါကစ္စတန်သား ၁၀၀၀ မှာ သူတို့၏ ပါကစ္စတန်သားမှတ်တမ်းမှတ်ရာများကို ဖျက်ဆီးပြီး မြန်မာနိုင်ငံမှတ်တံတင်ကိုရယူကာ ရခိုင်လူဦးရေတွင် ဝင်ရောက်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့ကြသည်။ (အစောရ်များ၏ စာတည်းသို့ ပေးစာ၊ Nation, Sep-13, 1956, Abdul Gaffar, Press Conference Statement, Guardian, Aug -5, 1959; Nation, July-18, 1960).
၃) တရားမဝင်ဘဲ ဝင်ရောက်လာသူများအား ခိုက်စိပ်တိုက်စမ်းဆီးခဲ့ရာ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် လူဝင်မှုအရာရှိများက ရခိုင်မွတ်စလင်အချို့ကို ဖမ်းဆီးပြီး တရားစွဲဆိုခဲ့ရာ တရားရုံးချုပ်က ပြည်နှင်ဒဏ်ပေးခဲ့သည်။ ဖမ်းနိုင်တွင် တိုင်းရင်း သားများစွာရှိခဲ့ရာ အများအပြားပင် ဖောကောလည်းမတတ်၊ ခေလ့ချင်းလည်းမတူကြသော လူမျိုးများရှိခဲ့ပေရာ သူတို့တူတော့ တိုင်းရင်းသားများဖြစ်နေကြသည်။

ပါသည်။^၁ ဗမာအစိုးရက အိမ်နီးချင်းကောင်းပီသစွာနေထိုင်မှုကို ပြသသောအားဖြင့် နိုင်ငံစွန့်ခွာအကြားတွင် တရားခံလွှဲပြောင်းပေးရေးစာချုပ် မရှိပင်မရှိသော်ငြားလည်း သူပုန်ဖြစ်သူကို မိမိတို့ နိုင်ငံသို့ လွှဲအပ်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ပါကြောင်းဆိုခဲ့သည်။ သို့သော် ဤသို့ကားဖြစ်မလာခဲ့ပါ။ ဗမာဥပဒေပြုအစည်းအရုံးတွင် အခြေအတင်ဆွေးနွေးကြစဉ်ကာလအတွင်း ကိုယ်စားလှယ်များက ဗမာနှင့်ပါကစ္စတန်နိုင်ငံတို့အကြားတွင် မိတ်ဆွေရင်းချာအဖြစ် ရှိပင်ရှိငြားသော်လည်း သူပုန်ခေါင်းဆောင်ကို လွှဲပြောင်းခဲ့ကြခြင်းမရှိသည့်အတွက် ငြီးတွားခဲ့ကြသည်။^၂ အသေရရ အရှင်ရရ ဖမ်းဆီးပေးပါက ဆုငွေများစွာပုံအောပေးမည်ဟုပင် အစိုးရက ကြေညာခဲ့သည်။ ထောင်မှလွတ်မြောက်အပြီးတွင် ကာစင်မ်မှာစစ်တကောင်းမြို့တွင်နေထိုင်ပြီး ဖောက်ဖယ်တစ်ခုကိုလက်ရှိပွင့်ပြီးနေသည်ဟူ၏။^၃

ကာစင်မ်၏တပ်သားများမှာ မြန်မာ့ပြေးရိုဏ်းကြသော်လည်း ပါကစ္စတန်နယ်စပ်ပိုင်းတွင် မိမိတို့၏မိသားစုများအတွက် စခန်းတစ်ခုကို တည်ဆောက်ထားခဲ့ကြသည်။^၄ ဆန်မှောင်ခိုခဲ့ခြင်း

၁) *Burma Star*, Aug-23, 1954. ဖော်ပြကြောင်း။

၂) *New Times of Burma*, March -24, 1955; *Nation*, Nov-5, 1957.

၃) ဒက္ကသို့ မကြာခင်အသွားတတ်ပြီး ရန်ကုန်တွင်နေထိုင်သူတစ်ဦးဖြစ်သည့် အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားကုန်သည်ကြီးထံမှ စာရေးလူသည် ကာစင်မ်အကြောင်းကို အသေးစိတ်ကြားသိခဲ့ရပါသည်။ ထိုသူသည် ကာစင်မ်ကို ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ သိသည်။ ၁၉၅၇ ခု၊ ဇွန်လ ၂၃ ရက်က ဒက္ကထုတ် ဖော်နင်းတား သတင်းစာပါ ကာစင်မ်ကို အဖွမ်းတင်ထားသော ဖတ်လမ်းတစ်ပုဒ်ကို ၁၉၅၇ ခု၊ ဇူလိုင် ၁၅ ရက်ထုတ် ဖားမင်းသတင်းစာ တွင် ထပ်ပြီးဖော်ပြထားသည်။ ကာစင်မ်ကို လူသိများလှသည်။ လွတ်လွတ်လပ်လပ်သွားလာနေသည့် အမျိုးသားသူရဲကောင်းအဖြစ် တဖလားတဖား သူ့အား ကြည့်ကြသည်တူ၏။

ဖားမင်းသတင်းစာတွင် လွတ်လပ်ရေးရရချင်၊ မိမိကိုယ်ကို ကာကွယ်ရန်အတွက် မူရာတိမ်းများက စုစည်းခဲ့ကြသည်ဟု နောက်ကြောင်းကို တင်ပြထားသည်။ စစ်သားများမှာ ဝတ်ပုံနက်ဖြင့် လှေကုန်ဆင်းတန်းဆင်းကြရသည်။ ရိက္ခာနှင့် တစ်ပတ်လျှင် လေးရပ်စီကြသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးအဖြစ် ကာစင်မ်က တစ်လလျှင် ရုပ် ငါးထောင်ရသည်။ စစ်ရေးကြွေးကျော်သံက “အလ္လာဟုအက္ကဘရီ” ဖြစ်သည်။ ဤစစ်ဆင်ရေးတွင်ပါဝင်ပါက မွန်မြတ်သည်ဟု မော်လမြိုင်များဘက်က ဖော်ပြပေးထားကြသည်။ အလံမှာ အစိမ်းတွင် အဖြူနှင့် အနီစင်းများပါပြီး ကြယ်နှင့် လခြင်းတို့ပါရှိ၏။ အင်အား ၂၀၀၀၀ ရှိ၏။ ကာစင်မ်မှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်းကမြိုတိသူတစ်ယောက်မှာ သုံးနှစ်တာတာနေထမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၅၂-၅၃ တွင် မူရာတစ်တပ်တွင် ကွဲပြားခဲ့ရာ ဗဟုအကျိုးဖြစ်ခဲ့ပြီး ကာစင်မ်များ ပါကစ္စတန်နိုင်ငံသို့ ထွက်ပြေးခဲ့ရသည်။ ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် ဖော်ပြသည့်မြန်မာ့ခွဲရာ ဒေသအစောက်များကို ထိန်းကွပ်နိုင်ခဲ့သည်။ မိမိပိုင်စစ်ပက်အရာရှိများကို ခန့်ထားခဲ့ပြီး ပါကစ္စတန်သို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် သူ့ကို အရေးယူခံခဲ့ရသည်။

၄) *Nation*, July - 18, 1960.

လုယက်ခြင်းဖြင့် သူပုန်ထမှုကို ဆက်လက်ပြုမြဲပြုနေရာ ၁၉၆၁ ခု၊ ဂျူလိုင်လ ၄ ရက်နေ့တွင် ဗမာနိုင်ငံလက်ထောက် စစ်ဦးစီးချုပ် ဗိုလ်မှူးချုပ်အောင်ကြီးက မောင်းတောမြို့တောင်ပိုင်းဒေသမှ မူဂျာဟစ် ၂၉၀ ကို ဖမ်းဆီးခဲ့ချိန်အထိတိုင် ထကြွခဲ့သည်ဟူ၏။ သူပုန်တို့က ရှေ့ဆက်ပြီး ထိထိ ရောက်ရောက် သူပုန်ထနိုင်စရာလမ်းကို မမြင်ကြတော့ခြင်းမှာ ၁၉၆၁ ခုနှစ်အစပိုင်းဝယ် ဗမာနှင့် ပါကစ္စတန်အစိုးရတို့အကြား သဘောတူညီချက်တစ်ရပ်ကိုရရှိခဲ့ကြ၍ ဖြစ်သည်။ ဗမာနှင့် ပါကစ္စတန် တို့ပူးတွဲပြီး နယ်စပ်ဒေသကိုထိန်းချုပ်ထားခဲ့ကြသဖြင့် နယ်စပ်ကျော်ဖြတ်ရေးကလည်း မလွယ်ကူ တော့ချေ။ နှစ်နိုင်ငံစလုံးက မူဂျာဟစ်ပြဿနာမှာ မိမိတို့နှစ်နိုင်ငံအကြားလိပ်ခဲတင်းတင်းဖြစ်စရာ မဟုတ်ဟု မျှော်လင့်ခဲ့ကြသည်။ မေယုဒီယာတည်ဆောက်မှု(အောက်ချော့ကြည့်ပါ) နှင့် စစ်ဆင် ရေးများတိုးမြှင့်လာခဲ့သဖြင့် ယင်းနှစ်ချက်ကြောင့်ပင် အညံ့ခံကြစရာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ မူဂျာဟစ်အဖွဲ့မှ ရာဂဏန်းပမာဏရှိ အကြွင်းအကျန်တို့က ၁၉၆၁ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်မှူးချုပ် အောင်ကြီးထံ အရှေ့ဘူးသီးတောင်၌ လက်နက်ချခဲ့ကြသည်။ လက်နက်ချသူများမှာ လက် ဆောင်ငွေကြေးများနှင့် ကုန်အာန်ကျမ်းစာများလက်ခံရရှိခဲ့ကြပြီး မဟုတ်တစ်ဧရိယာပရဝဏ်ရှိ မောင်းတောအထူးဒေသတွင် နေရာချပေးခြင်းကိုခံခဲ့ကြရသည်။^{၁)}

ဤသို့ဖြင့် မူဂျာဟစ်သူပုန်ထမှုက အဆုံးသတ်သွားခဲ့ရပါသည်။ သို့သော် ယင်းကိစ္စမပြီး ခင်အလျင်မှာပင် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ မွတ်စလင်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြားတွင် ရှိနေဆဲမုန်းတီး မှုအား ပိုမိုကြီးထွားစေခဲ့ရသော နိုင်ငံရေးကယက်တစ်ခုကပေါ်ခဲ့ရသည်။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အတွင်းမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပြည်နယ်အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရန် ရခိုင်ပါတီဖက်က တောင်းဆို ချက်ကို မွတ်စလင်များကကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ နက်ရှိုင်းစွာအဖြစ်တွယ်ပြီး ရှိနေခဲ့သည့်သံသယ ကြောင့်ပင် ဤပါတီမှခေါင်းဆောင်ကြီး ဦးကျော်မင်းဘက်မှ ရေကုန်ရေခန်းကြီးစားခဲ့သော်လည်း ၁၉၅၁ ခု ရွေးကောက်ပွဲများအပြီးတွင် ရခိုင်ပြည်ရှိ မွတ်စလင်ပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်များအပေါ် ပါလီမန် အတွင်းဝယ် ရခိုင်ပြည်နယ်လုံးဆိုင်ရာအုပ်စုပူးပေါင်းကြရေးနှင့် ပြည်နယ်အတွင်းတွင် မွတ်စလင် များ၏ အခွင့်အရေးများ အာမခံချက်ရှိစေရမည်ဟူသော ကတိပေးချက်များမှာ အရှုံးကြီးရှုံးနိမ့်သွား ခဲ့ရသည်။^{၂)} မူဂျာဟစ်အား လုံးဝနေရာမပေးလိုကြသော ကွန်ဆာဗေးတစ် မွတ်စလင်ခေါင်းဆောင်

၁) Guardian, Nov.13,1961; Nov.16,1961; Burman, Nov-13,1961; Guardian, June -29,1961, July-6,1961, July-9,1961; Tha Htu, The Maya Frontier Administration Area." Guardian Monthly, IX (Feb. 1962); Tinker, ညွှန်းခြေ၊ ၅ - ၃၅၇၊ Thompson and Adloff, ညွှန်းခြေ၊ ၅-၆၇၂

၂) Asmit, "The State of Arakan," ဝါဒီယန်းလစဉ်၊ တွဲ-၂ (၁၉၅၄ ခု နိုဝင်ဘာ ၁၅) ညွှန်းခြေ၊ တွဲ - ၁၊ ၁၉၅၄ သောက်တိုဘာ ၁၇ - ၂၀၊ Khin Maung Kyi, The Mujahid Stroy, ဝါဒီယန်း လစဉ်၊ တွဲ ၂ (၁၉၅၅ ခု ဇွန်လ)၊ ၃၈-၃၉၊ Azhar Meah အယ်ဒီတာထံပေးထား ဝါဒီယန်း၊ ၁၉၅၆ ခု၊ နိုဝင်ဘာ ၂၊

များကသည့်ပင်လျှင် ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာတို့အုပ်ချုပ်ရေးကို အလားတူပင် မလိုလားကြချေ။ မောင်းတောနှင့် ဘူးသီးတောင်မြို့များမှ မွတ်စလင်အသင်းအပင်းအများစုကြီးကလည်း ဒေသတွင်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးကိုတောင်းဆိုလာခဲ့ကြသည်။ ရခိုင်အရာရှိအရာခံ လုံးဝမပါစေဘဲ ရခိုင်ဩဇာဆိုဘယ်လိုပုံစံနှင့်မှမပါစေဘဲ ရန်ကုန်ရှိ ဗဟိုအစိုးရက တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်မှုအောက်ဝယ်ရှိရေးကိုသာ တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။^၉ အနည်းဆုံးအဆင့်တောင်းဆိုချက်က ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးမဟုတ်လျှင်လည်း ဗဟိုမှတိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်ရာ သီးခြားခရိုင် ၂ ခုအဖြစ် ဖန်တီးပေးရေးဖြစ်သည်။ ဥပဒေပြုအဖွဲ့တွင်းမှ မွတ်စလင်အဖွဲ့ဝင်များနှင့် နောက်ပိုင်းတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်ဆိုရာ မွတ်စလင် ပါလီမန်အမတ်ဖြစ်လာ

ခဲ့သည်။ ခုအစည်းအရုံးတွင် ရခိုင်မွတ်စလင်ကိုယ်စားလှယ်များရှိခဲ့သည်။ ၁၉၅၄ ခု ရွေးကောက်ပွဲအပြီးတွင် လေဗြီးရှိခဲ့သည်။ ထိုဒေသတွင် ဩဇာကြီးလှသော ဆူလတန်မဟ်မုဒ်အိသားစုများထဲကချည်း ဖြစ်သည်။ ဆူလတန်မဟ်မုဒ်အိသားစုနှင့် အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးလိပ်တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလဝယ် အတက်ကြွဆုံးလှုပ်ရှားခဲ့သည်။ (Thompson and Adloff, ညွှန်ကြားခြင်း၊ ၁၅၇၃။ *Burma, Burma Handbook* [Simla: Government of India Press, 1944], ၅၁ - ၁၁၈။ ရခိုင်တို့ကိုယ်စားပြုကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်ကြပြီး ဝထမဟုတ် သီးခြားဖြစ်သည်။ အစိုးရအပေါ် အပြန်အလှန်ထောက်ခံမှုရှိသည်။ သူတို့၏ခေါင်းဆောင် ဆူလတန်အဟ်မုဒ်ကို အစိုးရပါလီမန်တွင် ခန့်အပ်ခဲ့သည်။

၉ ဂိုဟင်ဂျာအသင်းနှစ်သင်း . . .

ဂိုဟင်ဂျာသမ္မတအသင်းကို ၁၉၅၆ ခုနှစ်က တည်ထောင်ခဲ့ကာ ဂိုဟင်ဂျာလူငယ်အသင်းကို ၁၉၅၉ ခုနှစ်ကတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန် မောင်းတောနှင့် ဘူးသီးတောင်(မေယုဒေသ)တွင် အဖွဲ့ခွဲများရှိသည်။ ၁၉၆၀ ခုနှစ်တွင် နောက်ထပ်လေသင်းပေါ်ခဲ့သည်။ ဂိုဟင်ဂျာကျောင်းသားများအသင်း၊ ဂိုဟင်ဂျာအလုပ်သမားအသင်းနှင့် ဂိုဟင်ဂျာတက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများအသင်း ဤအသင်းသုံးသင်းတို့မှာ ရန်ကုန်တွင်သာအခြေစိုက်ထား၏။ ဂိုဟင်ဂျာ ဂျမီယာတုလ် အိုလဟအဖွဲ့ကမူ ရန်ကုန်နှင့် မေယုဒေသရှိခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်များမှာ လူငယ်များသာဖြစ်ကြရာ အဖွဲ့တွင်းဝယ် သူတို့က ဓာတ်တက်ကြွကြွရှိခဲ့ကြသည်။ ဂျမီယာသ်မှာ ၁၉၅၆ ခုနှစ်စောစောပိုင်းမှသည် ၁၉၅၆ ခုနှစ်အထိ ယေဘုယျရခိုင်မွတ်စလင်အသင်းအဖြစ်ရပ်တည်လှုပ်ရှားသွားခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ ခုနှစ်တွင် အထက်တွင်ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အဖွဲ့အစည်းအသစ်အဖြစ် တည်ရှိလာခဲ့သည်။ မေယုဒေသပြင်ပရှိ ရခိုင်မွတ်စလင်များ အထူးသဖြင့် စစ်တွေ၊ ကျောက်ဖြူ သံတွဲ၊ ရမ်းဗြဲနှင့် အခြားဒေသများအတွက် သီးခြားအဖွဲ့အစည်းများ ရှိသေးသည်။ ရခိုင်အမျိုးသားမွတ်စလင်အသင်းနှင့် ရခိုင်မွတ်စလင်လူငယ်များအသင်းတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ဤအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့၏ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် အတွင်းရေးမှူးတို့က ရန်ကုန်တွင်ရှိကြပြီး ဆူလတန်မဟ်မုဒ်နှင့် လုံးဝဆီတွေ့မှုရှိကြ၏။ ပထမအသင်းကို ၁၉၆၀ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ဒုတိယအသင်းကို ၁၉၅၄ ခုနှစ်စောစောပိုင်းတွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင်တက်ရောက်နေကြသော ရခိုင်မွတ်စလင်ကျောင်းသားများက တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ [Ya-Ta-Ma-Pho], *Constitution of Ya-Ta-Ma-Pha*[Akyab:Nov -21,1961].

သူကပါ ပါလီမန်အတွင်း အခြေအတင်ဆွေးနွေးခဲ့ကြစဉ်နှင့် သတင်းစာထဲမှပါ ဤတောင်းဆိုချက်ကို တင်သွင်းခဲ့သည်။^၁

၁၉၆၀ မှ ၁၉၆၂ ခုနှစ်များတွင် ရိုဟင်ဂျာအဖွဲ့အစည်းများနှင့်ဆိုင်ရာ ရခိုင်မွတ်စလင် အသင်းအဖွဲ့က ရခိုင်ပြည်မှ မွတ်စလင်အဆင့်အတန်းကိုရည်ညွှန်းလျှက် နာကျည်းချက်ကြီးစွာထားပြီး လှုပ်ရှားမှုများကို စတင်ခဲ့ကြပေသည်။ အထူးသဖြင့် မောင်းတောနှင့် သူးသီးတောင်ဒေသများမှာ ဖြစ်သည်။ ဤသည်မှာ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကာလအတွင်းက ဦးနု၏ကတိ စကားကိုတုန့်ပြန်သောအားဖြင့် ဖြစ်သည်။ သူက ရွေးကောက်ပွဲတွင် မိမိ၏ပါတီအနိုင်ရရှိခဲ့ပါက ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၏အဝန်းအဝိုင်းထဲမှ ရခိုင်ပြည်နယ်ကို သီးခြားပြည်နယ်အဆင့်မှ သတ်မှတ် ပေးမှာဖြစ်ကြောင်းနှင့် ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ အခြားအခြားသောတိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များနှင့် တန်းတူဖြစ်စေမှာဖြစ်ကြောင်း ကတိပေးထားခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများအနိုင်ရအပြီးတွင် ဦးနုက ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ပတ်သက်သမျှ ပြဿနာများအပေါ် လေ့လာစုံစမ်းရေးကော်မတီရှင်အဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။

ရိုဟင်ဂျာ ဂျမိယတုလ်အိုလမာက ဤစုံစမ်းရေးကော်မရှင်သို့ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းမှ မွတ်စလင်များ၏အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်သည့် ရှည်ရှည်လျားလျား ရှင်းလင်းပြသထားသော စာတမ်းကို တင်သွင်းခဲ့သည်။ ထိုစာတမ်းတွင် ဤဒေသမှ မွတ်စလင်များမှာ သီးခြားမျိုးနွယ်တစ်ခု ဖြစ်ပြီး ထိုဒေသဝယ် လုံးဝအများစုလည်းဖြစ်ကြခြင်းကြောင့် ရန်ကုန်ရှိဗဟိုအစိုးရ တိုက်ရိုက် အုပ်ချုပ်မှုအောက်ဝယ် အထူးခရိုင်အဖြစ် တည်ဆောက်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ယင်းသို့သော စီစဉ်ချက်ကသာလျှင် နယ်စပ်မြတ်ကျော်စီးပွားရေးအရ မှောင်ခိုမှုအားရပ်တန့်စေဖို့ တရားမဝင် နိုးဝင်မှုကို ရပ်တန့်စေဖို့ အာမခံချက်ရှိလာမှာဖြစ်ပြီး ဒေသတွင်းငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုကိုပါ တည်ဆောက် နိုင်မှာဖြစ်ကြောင်း ဆိုထားသည်။ အထူးခရိုင်တစ်ခုကိုတည်ဆောက်မှုက လူနေမှုအဆင့်အတန်း လုံးဝနိမ့်ကျနေခြင်းအား မြှင့်တင်ပေးနိုင်မှာဖြစ်ကြောင်း အများစုကြီးမှာ ဒေသတွင်းမှ ရိုးရာရှေးကျပြီး အဆင့်နိမ့်လွန်းလှသည့် စိုက်ပျိုးမှုစနစ်ကြောင့် မြတ်မြို့ကျနေရသောအဖြစ်မှလွတ်ကင်းဖို့ တိုးတက်

၁) Thompson and Adloff, ညွှန်ကြားမှု နှာ - ၁၅၇၊ Tinker, ညွှန်ကြားမှု - ၃၀၊ Ba Chan ညွှန်ကြားမှု နှာ - ၃၅။ ဆူလတန်မတ်မူးဒ်၏ စာတည်းထံပေးစာ "Muslims in Arakan," *Nation*, April -12, 1959. Mg Hla Maung ၏ စာတည်းထံပေးစာ "Political Leadership in Arakan," *Burma Star*, Sep -10, 1954.

ဖွယ်ရာရှိလာမှာဖြစ်ကြောင်း၊ ပညာရေးအဆင့်အတန်းကိုပါ မြှင့်တင်ယူနိုင်မှာဖြစ်ကြောင်းနှင့် ရခိုင် အရာရှိအရာခံများ၏ မသမာမှုများအား ကာကွယ်နိုင်မှာဖြစ်ကြောင်းတို့ ပါရှိပေသည်။ အဆိုပါစာ တမ်းတွင် ခရိုင်တွင်းဝယ် ယင်းခရိုင်ပိုင် ဒီဇင်္ဂါတော်ကောင်စီရှိရမှာဖြစ်ပြီး ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာ နှင်းအပ်ပေးဖို့ကိုလည်း တောင်းဆိုထားပေသည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းအဖြေရှာသည့်အနေနှင့် စာတမ်းကို ပြုစုတင်သွင်းသူများက ဤခရိုင်ကို ရခိုင်ပြည်နယ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ်ဆိုသည်ကို သဘောတူခဲ့ကြသည်။ မည်သို့ဆိုစေ သူတို့က ပြည်နယ်၏အကြီးအကဲက ကောင်စီနှင့်အတူ အရာရှိအရာခံများ ခန့်ထားရေးအပါအဝင် ခရိုင်နှင့်ပတ်သက်သောကိစ္စရပ်များနှင့် ယင်း၏ပြဿနာ ရပ်များကို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းပြုသွားရမည်ဟု ဆိုခဲ့ကြသည်။ ခန့်အပ်ခံအရာရှိများက အချက် အလက်များတင်ပြပြီး ကောင်စီ၏အကြံပြုချက်ကို ရယူရသည်။ ခရိုင်ဒေသအနေနှင့် ယင်း၏လိုအပ် ချက်များအတွက် တိုက်ရိုက်ဘဏ္ဍာရေးလျာထားချက်ရှိရမည်။ ယဉ်ကျေးမှု၊ စီးပွားရေးနှင့် ပညာရေး ကို အထူးအလေးထားမှုရှိစေရမည်။^၉

ဗိုဟင်ဂျာလူငယ်အသင်းက ရန်ကုန်တွင် ၁၉၆၁ ခု ဇူလိုင် ၃၁ ရက်နေ့က အစည်းအဝေး တစ်ရပ်ကျင်းပခဲ့ရာတွင် ရခိုင်ကို ပြည်နယ်အဆင့် ပေးသင့်ပါကြောင်း ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ၁၉၄၂ ခုနှစ်ကဖြစ်ပွားခဲ့ရာ အဓိကရုဏ်းများကစပြီး ဖွတ်စလင်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ များအကြားတွင် တင်းမာမှုများကရှိနေဆဲဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဟူ၏။^{၁၀} အလားတူ ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုကို ရခိုင်လူငယ်အသင်းကလည်း တင်ပြရင်းသတိပေးခဲ့ပြန်သည်မှာ ကန့်ကွက်နေသည့်ကြားက ပြည် နယ်ပေးခဲ့ပါက ရခိုင်ကိုခွဲခြမ်းပြီး ဖွတ်စလင်များအတွက် သီးခြားကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးဒေသ အဖြစ်ပါ ခွဲပေးရကိန်းရှိသည်။ ဤလုပ်ရပ်က ရခိုင်ပြည်အား ခွဲခြားပစ်ဖို့လိုအပ်လာမှာဖြစ်ပြီး သီးခြားကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ရေးကို ဖွတ်စလင်တို့အား လုံးဝထိုးအပ်ချီးမြှင့်ရမှာဖြစ်သည်ဟု ဆိုထားသည်။^{၁၁}

ဘူးသီးတောင်နှင့် မောင်းတောမြို့များမှ ပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်ဖွတ်စလင်များကလည်း အလားတူ အစိုးရနှင့် စုံစမ်းရေးကော်မတီအား အသိပေးခဲ့ရာ၌ သူတို့၏ဒေသကို စီမံထားသည့်ရခိုင်ပြည် နယ်အတွင်းတွင်မပါစေဖို့ ဆိုထားသည်။ သူတို့အနေနှင့် ယင်းသို့သောပြည်နယ်တစ်ခုတည်ထောင် ခြင်းကို မကန့်ကွက်ပါကြောင်း၊ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်းတောနှင့် ဖွတ်စလင်အများစုရှိနေရာ

၉ Jami'yyat al-'Ulama,' North Arakan, General Secretary, 'Memorandum for the Arakan Enquiry Commission.'

၁၀ Guardian, Aug-3, 1960.

၁၁ Shah Alam, "Arakan Autonomus State" [Rangoon, Rohingya Studing Association, Aug,1960] (mimeo).

ရသေ့တောင်တစ်စိတ်တစ်ဒေသကိုကား မပါဘဲနှင့်ဖြစ်စေလိုကြောင်းကို တင်ပြခဲ့သည်။ ရိုဟင်ဂျာ တို့ရှိနေခြင်းကို အာမခံချက်ရှိနေစေခြင်းငှာ ဤရခိုင်များအား သီးခြားယူနစ်များအဖြစ် ဖွဲ့စည်းရမည်ဟူ၏။ အားလုံးသောရခိုင်ဒေသများကို တစ်ခုတည်းသောပြည်နယ်အဖြစ် အဓမ္မဖန်တီးခဲ့ပါမူ ပြန်လည်သွေးစွန်းကြရအံ့ဟူ၏။^၉

စစ်တွေနှင့် မွတ်စလင်လူနည်းစုရှိရာ ရခိုင်၏အခြားဒေသမှ မွတ်စလင်များ၏ ပြဿနာက ပို၍ပင် ရှုတ်ထွေးနေသေး၏။ သူတို့၏အဆင့်အခြေကား ရိုဟင်ဂျာအသင်းအပင်းများအကြားတွင် တင်းမာမှုများပေါ်ပေါက်ခဲ့ရသည်။ ဦးနု၏ပြည်နယ်ပြုမှုစီမံကိန်းအား ဘာမှကန့်ကွက်နေစရာ အကြောင်းခံမရှိဟု ခံယူထားကြသူများကမူ ဤအတွက်ကြောင့်ပင် မွတ်စလင်ဒေသများပါ ပါဝင်သောရခိုင်တစ်ပြည်လုံး အကျုံးဝင်သောပြည်နယ်အဆင့် ချီးမြှင့်ရေးကို ထောက်ခံခဲ့ကြ၏။ သူတို့က ဤဒေသအား ခွဲခြမ်းထားခဲ့ခြင်းဖြင့် ရခိုင်ပြည်ကျွန်းဒေသများတွင်ရှိ မွတ်စလင်များတွင် မိုမိုထိခိုက်နစ်နာစေအောင် အားမြှင့်ပေးရာရောက်သွားမှာကို စိုးရိမ်နေခဲ့ကြသည်။ တကယ်တော့ သူတို့ကလည်း မွတ်စလင်များ၏အကာကွယ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အာမခံချက်များရှိရေးကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ဤရလဒ်အတွက်ကြောင့် မွတ်စလင်များမှာ ပြည်နယ်ကိုဖန်တီးတည်ဆောက်ရေးအတွက် စိုင်းပြင်းစီမံမည့်ကော်မတီတွင်းဝယ် မွတ်စလင်များကိုပါ ပူးပေါင်းပါဝင်စေရမည်ဟု အရေးဆိုခဲ့ကြသည်။^{၁၀}

ရခိုင်မွတ်စလင်အသင်း(ဆူလတန်မဟ်မူးဒ်)က ခုံစမ်းရေးကော်မရှင်သို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် စာတမ်းတွင် သူတို့အနေနှင့် ပြည်နယ်ကိုအခြေခံလျှက် အချက်နှစ်ချက်အပေါ်အခြေပြုပြီးထောက်ခံပါကြောင်း။ သူတို့၏တောင်းဆိုချက်မှာ ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကထောက်ခံခဲ့ပါလျှင် ပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်များ၏ ဘာသာရေးအာမခံချက်များပါရှိခဲ့လျှင် ဟူသော အခြေအနေနှစ်ရပ်ပေါ်မှာဖြစ်၏။ ပြည်နယ်သစ်၏အကြီးအကဲမှာ မွတ်စလင်တစ်လှည့် မွတ်စလင်မဟုတ်သူတစ်လှည့် တာဝန်ယူရမည်ဟူ၏။ ပြည်နယ်၏ခေါင်းဆောင်က မွတ်စလင်ဖြစ်နေချိန်တွင် ပြည်နယ်ကောင်စီ၏ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူမှာ မွတ်စလင်မဟုတ်သူဖြစ်ရမည်။ ထိုသူ၏ ကိုယ်စားလှယ်မှာ မွတ်စလင်ဖြစ်ရမည်။ ဤသို့ အပြန်အလှန်သွားရမည်ဟူ၏။ အလားတူစီမံမှုမှာ ခန့်အပ်မှုများ၊ ကော်မတီများနှင့် အခြားသောအဖွဲ့အစည်းများတွင် ရှိစေရမည်။ ပြည်နယ်၏

၉ Nation, Jan -28, 1961; New Republic, May-12,1961; Abdul Gaffar, Press, Conference Statement; Sultan Ahmed, "Arakan Statehood," Guardian, June -25, 1960, a Memorandum to the Commissions.

၁၀ ညွှန်းပြီး။ Nov-28, 1961.

ဝန်ကြီးများတွင် သုံးပုံတစ်ပုံထက်မနည်းက မွတ်စလင်များဖြစ်ကြရမည်။ မွတ်စလင်များနှင့်ပတ်သက်
သောဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းလိုပါက ကောင်စီတွင်းရှိ မွတ်စလင်အဖွဲ့ဝင်အများစုက မထောက်ခံခဲ့ပါက
အတည်မဖြစ်စေရ။ မွတ်စလင်ဒေသများတွင် အလုပ်အကိုင်များကို ခန့်ထားခဲ့ရာ၌ ကက်ဘီနက်
အတွင်းရှိ မွတ်စလင်အဖွဲ့ဝင်များ၏ အကြံပြုချက်အရ နိုင်ငံအကြီးအကဲက ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

အစိုးရဌာနများ၊ ပြည်သူ့လုပ်ငန်းများ၊ ပြုန့်စပ်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အခြားအလားတူဌာနများတွင်
မွတ်စလင်များမှာ စုစုပေါင်းလူဦးရေတွင် သူတို့၏အချိုးအစားနှင့်အညီ အလုပ်အကိုင်ကိုခန့်ထားခြင်း
ရှိရမည်။ မွတ်စလင်တို့အတွက် အလုပ်ခန့်ထားမှုတွင် မွတ်စလင်များမှာ ယှဉ်ပြိုင်အရွေးခံခွင့်ရှိ
ကြရမည်။ မွတ်စလင်များ၏ စီးပွားရေးနှင့်ပညာရေးကိစ္စရပ်များကို အစိုးရကအလေးထားဆောင်
ရွက်ပေးရမည်။ မိမိယုံကြည်ရာဘာသာတရားနှင့် လုံးဝမပတ်သက်ရာ ဘာသာရေးသင်တန်းစာများ
ကို ဘယ်စာသင်သားကမှ သင်ကြားရခြင်းမရှိစေရ။ ပညာရေးအထောက်အအံ့များတွင် မိမိတို့
ဘာသာတရားအလိုက် ဘာသာရေးသင်တန်းများပေးခွင့်ရှိစေရမည်။

ဘာသာဝင်တိုင်းအနေနှင့် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်ကျောင်းကို တူထောင်ခွင့်ရှိရမည်။ ဤကျောင်း
များကို အစိုးရကအသိအမှတ်ပြုရမည်။ မွတ်စလင်တို့သည် ယင်းတို့၏ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားဖြစ်သည့်
ရိုဟင်ဂျာဘာသာစကားကို တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးအောင် လုံးဝလွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ်ခွင့်ရှိစေရမည်။
(စာမျက်နှာ ကြည့်ပါ) ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာတရားကို လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံးပြုခွင့်ရှိစေ
ရမည်။ မွတ်စလင်များ၏ အရေးကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကိုယ်တွယ်စိမ့်ပေးမည့်သူကို ခန့်ထားရမည်။
ထိုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏တာဝန်မှာ တိုင်တန်းချက်များနှင့် အခက်အခဲများကိုစုံစမ်းစိစစ်ပြီး နိုင်ငံအကြီး
အကဲထံ တင်ပြပေးသွားရမည်။ ပြည်နယ်ကိုစတင်တည်ထောင်ပြီး ဆယ်နှစ်ကြာသည့်ကာလတွင်
ခရိုင်တိုင်းအတွက် အထူးသဖြင့် မြောက်ပိုင်းရခိုင်အတွက် ပြည်နယ်မှခွဲထွက်ပိုင်ခွင့်အရ ရန်ကုန်ရှိ
ဗဟိုအစိုးရ၏တိုက်ရိုက်စီရင်ပိုင်ခွင့်သို့ လွှဲပြောင်းပေးစေရမည်။^၉ ဤတောင်းဆိုချက်များကို လစ်ပနွန်မှ
ခရစ်ယာန်နှင့် မွတ်စလင်၊ ဆိုက်ပရပ်(စ)မှ တူရကီနှင့် ဂရိ၊ စကတ်၊ တရုတ်၊ မလေး၊ အိန္ဒိယ
နှင့် ပါကစ္စတန်သားများတို့၏စံကို နမူနာယူပြီး ရခိုင်ပြည်မကြီး သာယာဝပြောရေးအတွက်နှင့်
မွတ်စလင်နှင့်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြား ကြေလည်မှုရရှိရေးအတွက် အထောက်အကူအဖြစ်
တင်သွင်းခဲ့ကြခြင်း ဟုဆိုထားသည်။^{၁၀}

၉) ညွှန်းပြီ။ Oct-27,1960.

၁၀) Mohamed Akaram Ali, "Unity among Ourselves: Need for Arakanese Unity," *Guardian Monthly*, VII (Aug,1960),31-32.

အဆုံးမတော့ ၁၉၆၀ ပြည့် မေလ ၁ ရက်နေ့တွင် မောင်းတော၊ ဘူးသီးတောင်နှင့် ရသေ့တောင်အနောက်ချမ်းဒေသအပိုင်းကို အစိုးရက မေယုနယ်စပ်အုပ်ချုပ်ရေး (Mayu Frontier Administration -MFA) ဆိုပြီးစတင်ခဲ့သည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရကားမဟုတ်သလို ရခိုင်စီရင်စု အောက်မှလည်းမဟုတ်ဘဲ စစ်ဖက်အရာရှိများက အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ရခိုင်ခေါင်းဆောင်များကလည်း စစ်ဖက်အုပ်ချုပ်မှုကို သဘောကျကြသည်။ သောင်းကျန်းသူဘေးကာကင်းပြီး ဒေသတွင်ငြိမ်ဝပ် ပိပြားမှုကိုလည်း စစ်တပ်က ပြည့်ဆီပေးနိုင်၍ဖြစ်၏။

၁၉၆၂ ခုနှစ် နှစ်စဉ်တွင် မေယုခရိုင်ကို ရခိုင်ပြည်နယ်မှ သီးခြားဖယ်ထားပြီး ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပေးရေး မှုကြမ်းဥပဒေတစ်ရပ်ကို အစိုးရကပြင်ဆင်ခဲ့သည်။^၉ ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လတွင် တော်လှန်ရေး အစိုးရတက်လာသည်။ အစိုးရသစ်က ရခိုင်ကို ပြည်နယ်အဆင့်ပေးရေးစီမံကိန်းကို ယယ်ချခဲ့သည်။ မေယုခရိုင်ကိုကား သီးသန့်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံဖြင့် ကိုယ်တွယ်အုပ်ချုပ်ရန် ထားရစ်ခဲ့သည်။

၉) *Vanguard* (Rangoon), Jan.8,1962; *Guardian*, Feb.6,1962; *Tha Htu*, ညွှန်စုံခြုံ။

အခန်း [၄]

နိဂုံး

မွတ်စလင်လူ့ဘဝ၏ အဓိကလက္ခဏာရပ်များ

ဤရာစုနှစ်တွင် မဟာနိုင်ငံရှိမွတ်စလင်များ၏ဘဝတွင် အဓိကရိုးခိုးထားရာ အဓိကပြဿနာနှစ်ရပ်မှာ (၁)အတွင်းဆက်ဆံရေးခေါ် လားချင်း အချင်းချင်းဆက်ဆံရေးဟုဆိုရမည့် မဟာမွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအကြားဆက်ဆံရေး (၂)မဟိဒ္ဒဆက်ဆံရေးဟူသည့် မဟာအမျိုးသားထုကြီးနှင့် မွတ်စလင်လူနည်းစုတစ်ရပ်လုံး အထူးသဖြင့် မဟာမွတ်စလင်များနှင့် ဆက်ဆံရေးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် မဟာမွတ်စလင်များအကြား တင်းမာခဲ့ရမှုမှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့၏ သဘောထားလုပ်ဆောင်မှုကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာအများစုအပေါ် ထင်ဟပ်လာရာဂယက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ပညာရေးကွန်ပရက်ဆင်ကြားရေးတွင် အူရူဘာသာစကားကို သုံးသင့်သည်ဟူသောပြဿနာ ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့ဖက်က မဟာစာပြင်သင်ကြားရေးကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယ မွတ်စလင်တို့ဖက်က အိန္ဒိယနှင့် နောင်တံသံယောစဉ်ကို ဝိုင်မာစေရေးနှင့် ဘာသာရေးစကားအဖြစ် အူရူကို သိဒ္ဓိတင်ထားကြလိမ့် ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ဆရာအများအပြားမှာ အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များ ဖြစ်နေကြသဖြင့် မိမိတို့ဘဝတွင်အလုပ်ပြုတ်မှာကို စိုးရိမ်ကြီးခဲ့ကြခြင်းအချက်လည်းပါပေသည်။

ရှေ့ဆက်ပြီး ကွဲလွဲလာချက်များထဲတွင် အုပ်စုနှစ်စုအား ပိုမိုတင်းမာမှုကြီးထွားစေပြီး အကွဲ

အပြန်ကို ပြင်းထန်စေခဲ့သည်များမှာ ဘာသာရေးနှင့် ဓလေ့ထုံးစံတို့ပင် ဖြစ်သည်။ ဗမာ့မွတ်စလင် တို့က ဗမာစကားကိုပြောဆိုကြပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အူရဒူသို့မဟုတ် တခြားအိန္ဒိယဘာသာ စကားများကို ပြောဆိုကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် လက်ခံထားသည့်ဓလေ့ ထုံးစံနှင့်အညီ အိန္ဒိယမွတ်စလင်အမျိုးသမီးများက မျက်နှာကိုပရိခါခြုံလွှားတတ်ကြပေရာ ယောက်ျား နှင့် တန်းတူလုံးဝအခွင့်အရေးရထားသော ဗမာ့မွတ်စလင်အမျိုးသမီးများအကြားတွင် ဤဓလေ့ကို သိပင်မသိကြချေ။ ဗမာ့မွတ်စလင်များက တစ်လင်တစ်မယားစနစ်ကိုကူညီသုံးကြပြီး အိန္ဒိယမွတ်စ လင်များက မယားပြိုင်စနစ်ထားရှိကြသည်။ ဓလေ့ဝါဒီတို့က မြန်မာယဉ်ကျေးမှုနှင့်အညီ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝန်းကျင်တွင် မြန်မာ့ရိုးရာနှင့် တတ်နိုင်သမျှဝင်ဆန့်ပြီး အလွင်တူအောင်နေတတ်ကြသည်။ အိန္ဒိယ မွတ်စလင်များကမူ မတူရအောင် သီးခြားပုံစံဖြင့် နေတတ်ကြသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက ဗမာ့မွတ်စလင်များထက် ဘာသာရေးတာဝန်ပိုင်းများဖြစ်ရာ ဆွလားသ်ဝတ်မြို့မှ ရမ်ဇာန်လတွင် ဥပုသ်စောင့်ထိန်းမှု၊ သားကောင်စွန့်လှူမှုနှင့် ဟင်္ဂျီတာဝန်များကို ပြင်းပျော့ သဲကြီးမဲကြီးထမ်းဆောင် တတ်ကြသည်။ ဝန်းကျင်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာတို့တွင် ဝင်ရောက်အဖြစ်တွယ်နေသည့် ဗေဒင်မေးခြင်း၊ ယတြာဆောင်ခြင်း၊ စေ့စပ်ခြင်း၊ ထိမ်းမြားခြင်း၊ မွေးဖွားခြင်းနှင့် မိသားစုဘဝမှ အခြားသောအရေး ကိစ္စများတွင် ဗမာအယူကို ဗမာ့မွတ်စလင်တို့က ယူကြဆောင်ကြတာများသည်။

အယူသီးမွတ်စလင်များက အထူးမေးမေးမေးဆိုကြရာကိစ္စရပ်များထဲမှ တစ်ခုမှာ ဗမာ့ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင်တို့ ယုံကြည်ချက်များဖြစ်သည့် နတ်ကိုးကွယ်သည့်ဓလေ့နှင့်ဆက်နွယ်ရာရာ အလေ့ အထအစဉ်အလာများကို ဗမာ့မွတ်စလင်များက လိုက်စားတတ်ကြပုံပင် ဖြစ်သည်။^၁ ဤသို့ ဤနယ် ကွဲလွဲချက်များအရ ဗမာ့မွတ်စလင်တို့ကား ဘာသာရေးအမြင်အရ တရားတော်ဘောင် အပြင်ဖက်ရောက်နေသည်သူများဟု အိန္ဒိယမွတ်စလင်များဖက်ကဝေဖန်စရာ နှာခေါင်းရှုံ့စရာဖြစ်ခဲ့ ရသည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းတွင် ဤဓလေ့ ဤပုံစံများအား ပပျောက်စေရန်ကြိုး ပမ်းချက်အဖြစ် ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများက ကြိုးထွားလာခဲ့ရသည်။ သို့သော် ဤကြိုးပမ်းချက်များမှာ တွန်းလှန်ဆန့်ကျင်မှုကို ခံခဲ့ရပါသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့က ဦးဆောင်မှုအပိုင်းကို ဘာသာရေးအရ အသာစီး အထက်စီးယူထား၍ပင် ပြစ်ပါသည်။

၁ ဤကဏ္ဍနှင့်ပတ်သက်ပြီး အသေးစိတ်အချက်အလက် အများအပြားကို *JBR*, xxxvi (Dec, 1954) 25-23 တွင် Khin Khin U ရေးသားသည့် "Marriage in the Burmese Muslim Community" နှင့် Khin Khin Su က မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်သို့ ၁၉၆၁ ခုနှစ်က တင်သွင်းခဲ့သော *The Acculturation of the Burmese Muslims* (ရုံမနိစိမှု) ကို ကြည့်ပါ။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အလုပ်က ကြီးထွားပွံ့ထွားလာရာ လှုပ်ရှားမှုအားလုံးကို ပြောင်းရွှေ့လာကြသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက နောက်မှတွန်းအားပေးပံ့ပိုးခဲ့ကြသည်။ ချမ်းသာကြွယ်ဝသော အိန္ဒိယသား သို့မဟုတ် ဝေရမီဒီကုန်သည်ကြီးများ၏ ပုဂ္ဂလိကငွေကြေးအလှူများဖြင့် ကျောင်းများ၊ မိဘမဲ့ဂေဟာများ၊ ဗလီများတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဝေယျာဝစ္စအတွက် ကုန်ကျခံသုံးစွဲထားခြင်း စသည့်လုပ်ရပ်များကို ထမ်းဆောင်သွားခဲ့ကြသည်။ တစ်နည်းဆိုရပါသော် မွတ်စလင်လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှာ ပညာရေး၊ ဘာသာရေးနှင့် အလားတူကိစ္စရပ်များတွင် အမှီအခိုကင်းကင်း ကိုယ့်လက်ကိုယ်ဖြင့် တည်ဆောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုစဉ်က ထိုထိုသောကိစ္စရပ်များတွင် ဗမာမွတ်စလင်များဘက်က ပါဝင်ခဲ့သော ဝေရမီ အင်မတန်မှပင်နည်းပါးလှသည်ကို မှတ်သားရပါသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကို တုပ၍ဖြစ်စေ၊ ယင်းတို့ထံကရခဲ့သော စိတ်ဓါတ်အဖြစ်စေ၊ အနည်းအကျဉ်းလောက်ကိုသာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက် နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဦးဘအို၏လှုပ်ရှားမှုများက ဤအချက်ကို ပီပြင်စေပါသည်။

ဗမာမွတ်စလင်များနှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအကြားတွင် ထပ်ပြီးကွဲလွဲခဲ့ရသော အခြားအကြောင်းအချက်တစ်ခုမှာ အထူးသဖြင့် အမျိုးသားရေးကြိုးပမ်းမှုကာလများကဟုဆိုရမည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်ပိုင်းများမှာ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏ အကျိုးစီးပွားနှင့်အညီ တွေးဆကြ ပြုမူလုပ်ကိုင်ကြသည်။ ဗမာမွတ်စလင်တို့ကမူ ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုနှင့်အပြိုင်ပင် ထပ်ဟပ်တွေးခေါ်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်လိမ်နှင့် အိန္ဒိယကွန်ဂရက်ပါတီတို့က မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များ၏ဘဝတွင် အရေးပါသောကဏ္ဍမှမပါခဲ့သည်ကိုလည်း သတိရသင့်ပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာ ဗမာပြည်တွင် ဋ္ဌာနခွဲအဖြစ်ရှိနေရာ အိန္ဒိယကွန်ဂရက်၏အဖွဲ့ဝင်များဖြစ် ကြပြီး ဤသည်မှာ ဗမာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယပတ်နျူများနှင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအကြား ဆက်ဆံမှုအပြင် ကိုသာ အလေးကဲတောင်းကန့်ပြီး လှုပ်ရှားခြင်းဖြစ်သည်။ မွတ်စလင်များနှင့် ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြား ဆက်ဆံရေးပိုင်းကို လုံးဝထည့်မတွက်ထားချေ။ နောက်ပိုင်းတွင် အဓိကရှုထောင့်များဖြစ်ပွားခဲ့ပုံက ဗမာမွတ်စလင်ထုကြီးအား နှိုးကြားသွားစေခဲ့ရာ အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းမှာ ဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့ကိုယ်ကို ဗမာထဲက အစိတ်အပိုင်းတစ်ပိုင်းဟု မြင်ခဲ့ပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏ အိန္ဒိယအကျိုးပျော်အဖွဲ့ကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြပေသည်။ ဤအဖွဲ့ကို အပြင်းထန်ဆုံးဖော်ကျူးရာ ဖြစ်သောနှိုးကြားရေးလှုပ်ရှားမှုကြီးမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားလာခဲ့သဖြင့် များများစားစား ဘာကိုမှ အကောင်အထည်ဖော်ချိန်မရှိခဲ့ရာချေ။ အချိန်ကနည်းလွန်းလှသည်။ စစ်အပြီးတွင် ဗမာမွတ်စလင်များမှာ မိမိတို့ထဲမှ အမျိုးသားများကပါ ကိုယ့်ကိုကိုယ် အိန္ဒိယကပြောင်းရွှေ့ပင်လာသူများနှင့် ဘာမှမခြားသော ကုလားတွေပဲ။ နိုင်ငံခြားသားတွေပဲဟူသော အဖွဲ့ဝင်နေပုံကို သိရှိခြင်းတွေ့လာခဲ့ကြသည်။ ဤသည်ကိုသိမြင်ပြီး

ဤအစွဲအားပြင်းပြင်းထန်ထန်ပင် ချေဖျက်တိုက်ထုတ်ခဲ့ကြသည်။

ဂျပန်ကစစ်နိုင်ခဲ့ခြင်းနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးတို့ကြောင့် ယခင်က အဆက်အစပ်ရှိခဲ့ ကြသော သင်းပင်းဖွဲ့လှုပ်ရှားမှုများမှာ စုန်းစုန်းနစ်သွားခဲ့ရသည်။ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးအတွက် အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု အစဉ်တွင် ဦးရာဇတ်က ဤလှုပ်ရှားမှုတွင် အဓိကအရေးပါသောအင်အား အဖြစ် ဗမာ့မွတ်စလင်များကိုပါ ပီပီပြင်ပြင်စည်းရုံးပြီး ပါဝင်စေခဲ့သည်မှာ ထင်ရှားလှပါသည်။ ဦးရာဇတ်သည် ပြည်ထောင်စု ဗမာနိုင်ငံအတွက် မီးရှူးတန်ဆောင်ဖြစ်သည်။ ပထမလအဖွဲ့ချုပ်ကြီး နှင့် လက်တွဲသည်။ အိန္ဒိယနှင့် ဘာဆိုဘာကိုမှ မနှောင်တဲခဲ့ချေ။ ဦးရာဇတ်နှင့်အတူ ကွန်ဂရက်၏ အဖွဲ့ခွဲအဖြစ် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ရပ်တည်ခဲ့ကြသော ဗမာ့မွတ်စလင်များက မွတ်စလင်တို့ကို လူနည်းစု အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေအရအပီအပြင် အခိုင်အမာအာမခံချက်ရှိရေးဟူသော တောင်းဆိုလှုပ်ရှားမှု ကြီးကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ဤအဆိုကို ဗြိတိသျှခေတ်ကစတင်ခဲ့ပေရာ စစ်အပြီးနောက်ပိုင်း ပထမနှစ်များအတွင်းမှာပါ ဆက်ပြီးယူသွားခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်အစွဲဝင်နေကြ၊ ယင်းလေ့ ကို အားသန်နေကြသော ဗမာ့မွတ်စလင်များကပါ သံယောင်လိုက်ခဲ့ကြသဖြင့် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင် များကရော လွတ်လပ်သော ဗမာအစိုးရနှစ်ဖွဲ့စလုံးကပင် ဤတောင်းဆိုချက်ကို ကန့်ကွက်ပယ်ချခဲ့ ကြပေသည်။

လွတ်လပ်ရေးရခဲ့ပြီးသည်တွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာ နိုင်ငံသားအဆင့်ဖြင့် သူတို့၏ အခွင့်အရေးများက ဆုံးရှုံးရမည်သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ လွတ်လပ်သောဗမာနိုင်ငံတွင်းဝယ် နိုင်ငံခြားသား လူနည်းစုများဖြစ်လာစေရန်ရှိသည်။ အဆင့်အတန်းအရ ဤပြောင်းလဲမှုက အိန္ဒိယသို့ ပြည်တော်ပြန် ပို့ကို အားသန်မှုဖြစ်စေခဲ့သည်။ အများစုကြီးကမူ မပြန်ဘဲနေလိုခဲ့ကြသည်။ ကျန်နေရစ်ခဲ့ကြသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအကြားတွင် အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်တို့နှင့် နှောင်တဲလိုမှုဘက်၌ အားနည်း သွားခဲ့ကြပြီး အခြေအနေသစ်နှင့်အံဝင်စွာ နေထိုင်သွားလိုရေးအတွက် အာသီသကရှိလာခဲ့ကြသည်။ တင်းမာသောအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုကြီးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်တွင် အိန္ဒိယသားဟူ၍ အကြွေးသန် ရေးကို တုံ့ဆိုင်းသွားခဲ့ရ၏။ ဤတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များမှာ ဗမာ့အမည်နှင့် ဗမာ့လေ့ကိုခံယူ လိုစိတ်က ကြီးထွားလာစပြုခဲ့ရသည်။ ဗမာ့အသိုင်းအဝိုင်းထဲတွင် ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နေရေး စိတ်ဓါတ်ရှိလာခဲ့ကြသည်။ ဤဖြစ်စဉ်က ဧရေဗီဒီများအကြားတွင်လည်း အလားတူပင်ရှိခဲ့ကြပေ သည်။ အထူးသဖြင့် ယင်းတို့ထဲမှ စစ်အလျင်တုံးက အိန္ဒိယလေ့ အိန္ဒိယပုံစံနှင့်နေမှ ဘာသာ တရားနှင့် ပိုပြီးအံဝင်ခွင်ကျဖြစ်သည်ဟု ခံယူထားကြသူများထဲတွင်ပါ ဤစိတ်ဓါတ်က နှိုးဆွလာခဲ့

ပေသည်။

ဤပြောင်းလဲမှုများမှာ ဘာသာရေးဆိုင်ရာခံစားချက်ဖက်တွင် အားနည်းလာခဲ့ခြင်းနှင့်အတူ ပို၍ကြီးထွားလာခဲ့ပေရာ အထူးသဖြင့် လူငယ်မျိုးဆက်သစ်များအကြားတွင် ဖြစ်သည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်တို့က ဘာသာရေးကို အမျိုးသားရေးဝါဒနှင့် ကတ္တားခြားလိုခဲ့ကြသည်။ "လူထုထဲတွင် ဗမာ့အိမ်မှာ မွတ်စလင်ပုံစံ" မျိုးနှင့် နေလိုခဲ့ကြသည်။ ဤအချက်က သူတို့၏ဝတ်ပုံစားပုံနှင့် ဓလေ့စရိုက်များမှာ အသင်းသားပေါ်လွင်နေပေတော့သည်။ ဧရေမီဒီမိန်းမသားများအတွက်ကလည်း ဤအတိုင်း အမှန်ဖြစ်နေသည်။ တကယ်တော့ ဤဖြစ်စဉ်ကား ပကတိအထွတ်ထိပ်အပြည့်သို့ကား ဘယ်အခါမှ မရောက်ခဲ့ချေ။ သို့တိုင် ဧရေမီဒီများစွာတို့အကြားတွင် မိမိတို့၏ကလေးများကို အိန္ဒိယမွတ်စလင်များပုံစံချိုးလိုသူများလည်း ရှိနေဆဲပင်ဖြစ်သည်။ ကလေးကို မွတ်စလင်နာမည်ထားကြသည်။ ဗမာနိုင်ငံသားလက်မှတ်ရထားသူ အိန္ဒိယမွတ်စလင်အများစုကြီးကလည်း အိန္ဒိယနှင့် ထိစပ်နေဆဲပင် ရှိခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဗမာ့မွတ်စလင်အများစုကြီးကနင်းခဲ့ရာ အထက်ပါလမ်းကြောင်းကိုပင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်အများအပြားကလည်း လိုက်နင်းလာခဲ့ကြပါသည်။

တစ်နည်းဆိုရပါသော် ဗမာ့မွတ်စလင်များ၏ပြဿနာများမှာ အမျိုးသားဆန်ဆန် ပေါင်းစည်းရေးဖြစ်ပေရကား အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့်ဆက်ဆံရေးက အားနည်းသွားခဲ့ရပါသည်။ ဗမာ့အမျိုးသားရေးအမြင်ကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများ အထူးသဖြင့် အိန္ဒိယမှပြောင်းရွှေ့လာကြသူများ မွတ်စလင်များအပေါ်တွင်ပါ ရန်ပွားလာခဲ့မိကြသည်။

တစ်ဖက်တွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကျတော့ ဤလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင် တစ်စိမ်းပြင်ပြင်ဖြစ်နေသည်။ သူတို့ပုံစံနှင့်အဝင်အောင်နေဖို့ကလည်း ခက်ခဲလှပုံကို သိရှိခဲ့ကြခြင်းကြောင့် ရောနှောစိမ့်ဝင်လိုစိတ်မရှိခဲ့ပုံကို မပြတော့ဘဲနှင့် တခြားပုံစံတစ်ခုကို ချိုးခဲ့ကြသည်။ တစ်ဖက်မှ ဘာသာရေးအယူသီးမှုကို အိန္ဒိယမှဘာသာရေးကျောင်းတော်ဝါဒတွင် ဗဟိုပြုပြခဲ့သလို အခြားတစ်ဖက်မှ ပင်အစွလာမစ် (Pan-Islamist) လှုပ်ရှားမှုအချို့ဖြစ်သည့် ကြေငြာချက်များထုတ် ပြန်ခြင်း လူထုချီတက်ပွဲများကျင်းပခြင်းနှင့် ကမ္ဘာနှင့်ချီပြီး ဖြစ်ပျက်နေရာကိစ္စရပ်များတို့တွင် အခြားသော မွတ်စလင်များနည်းတူ ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ကြတော့သည်။ ဂျမီယတုလ် အုလမာအဖွဲ့ကို ဗဟိုထားစုစည်းပြီး လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည်။ ခေတ်ရေစီးကြောင်းအရ ရိုက်ခတ်လာရာဂယက်များကို ဘာသာတရားစိတ်ဓါတ်အပြည့်ဖြင့် ကြံကြံခံတွန်းလှန်သွားရေးဖို့ဖြစ်သည်။ တကယ်စင်စစ်တွင် ဗမာပြည်မှ

မွတ်စလင်များကို ဂျီမီယမ်အဖွဲ့သည် အိန္ဒိယစိတ်ဓါတ်ဝင်အောင်ပြုလုပ်နေသည်ဟု ဗမာ့မွတ်စလင် တို့က စွပ်စွဲခဲ့ကြသည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်များက နိုင်ငံတော်တိုးတက်ရာတိုးတက်ကြောင်းကိစ္စရပ် အလုံးစုံတွင် လုံးလုံးလျားလျားပါဝင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗမာ့အရေး ဒို့အရေးဟူသော ခံယူချက် အတိထားခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗမာ့နိုင်ငံတော်အပေါ် သစ္စာရှိပါကြောင်းကို တထင့်ထင့်နှင့် ပြသနေခဲ့သော်ငြားလည်း အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကမူ မွတ်စလင်သွေးစည်းရေးစိတ်ဓါတ်နှင့် မွတ်စလင်ဂုဏ်ရည်ကိုပြသမှုဘက်တွင်သာ အားသန်နေခဲ့ကြသည်။ အနည်းနှင့်အများဆိုသလို ဗမာ့မွတ်စလင်များကမူ ဤကိစ္စမျိုးတွင် အကျိုးတစ်စုံတရာရာရှိခဲ့လျှင်ပင် သဘောထားချင်းကတော့ မတူကြသဖြင့် အနည်းအကျဉ်းသာ စိတ်စူးစိုက်ခဲ့ကြသည်။ ဂျီမီယမ်က အိန္ဒိယရှိဘာသာရေးကျောင်းများသို့ ကျောင်းသားများပို့နေခြင်းကိုလည်း ဗမာ့မွတ်စလင်တို့က ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။

မွတ်စလင်များမှာ နိုင်ငံသားအဖြစ်ရခဲ့ကြပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့က သူတို့ကိုယ်ကို ဗမာ့မွတ်စလင်များဟုခေါ်ဆိုကြခြင်းကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပါသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ရောရောနှောနှောမဆက်ဆံလိုခဲ့ကြချေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏အမြင်တွင် အားလုံးသော မွတ်စလင်များကို ကုလားများ။ နိုင်ငံခြားသားများဟုပင် သတ်မှတ်ထားခဲ့ကြသည်။ ယင်းသို့ ရောရောနှောနှောနေခြင်းဖြင့် ဗမာလူထုနှင့် လုံးလုံးလျားလျားဝင်ဆန့်အောင်နေရေးကို ဟန့်တား နှောင့်ယှက်ရာရောက်လိမ့်မည်ဟု ခံယူခဲ့ကြ၏။ မိမိတို့၏ဘာသာရေးကို စောင့်ထိန်းကြသည်မှလျှင် လူများစု မဟာကြီးနှင့် ခွဲမရဘဲ တစ်သားတည်းဟူသောသဘောကို မဝံ့မရဲနှင့် ပြသလိုခဲ့ကြပေသည်။^၉

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြား အတိတ်ကအက်ကြောင်းကြီးကပင် ဦးရာရှစ်နှင့် ဦးခင်မောင်လတ်တို့အကြား အကွဲအပြား၏အခရာဟု ဆိုရချေမည်။ ဤအကွဲအပြားပယောဂကား ပုဂ္ဂိုလ်ရေးပဋိပက္ခလေပဲလား။ ဒါမှမဟုတ် ဘာသာရေးအယူအဆခြင်းကွဲပြားမှု ရလဒ်ကိုပဲ အရင်းခံလေသလားဆိုသည်ကိုတော့ သိရခက်လှသည်။ ဦးရာရှစ်၏အဖွဲ့က ဗမာနိုင်ငံသား

၉ ၁၉၆၂ ခု၊ ဇန်နဝါရီ ၁၉ ရက်ထုတ် "ထွန်း၊ နေ့စဉ်" သတင်းစာတွင် ဗမာ့မွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်ကို ဂျီမီယမ်တုလ်အုလဟအဖွဲ့က ကန့်ကွက်ထားသည့်ကြေညာချက်တစ်ရပ်ပါရှိခဲ့သည်။ များစွာသော ဗမာ့မွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမော်လီများအားရှုတ်ချသည့် ဇော်မတီသစ်တစ်ရပ်ကို ကြေညာခဲ့သည်။ ယင်းတို့က အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုနှင့် အယူအဆများကို အားပေးအားမြှောက်ပြုလွန်းပေရာ မြန်မာ့မွတ်စလင်တို့၏ အကျိုးပီးပွားကို ထိခိုက်ခဲ့ရသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ အခြားအခြားသော အဖွဲ့အစည်းများမှာ မယ်မယ်ရရ ဘာမှထမလျှင်များခဲ့ကြချေ။ မွတ်စလင်ထုအကြားတွင် အယူအဆရေးရာကွဲလွဲချက် ဂယက်ကန့်မြှင့်နေခဲ့သည်။

ခံယူထားပြီးဖြစ်သော အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအတွက် ကြီးမားလှသောတပ်ဦးကြီး ဖြစ်သည်။ ဤအဖွဲ့
မှာရော ယင်းနှင့်တွဲစပ်နေရာ ဂျပီယတုလ်အုလမာအဖွဲ့မှာပါ ပါဝင်ခဲ့ကြသူများမှာ ဗမာ့မွတ်စလင်
များထက်ပိုပြီး ဘာသာရေးအယူသီးသူများရော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုနှင့် ဝင်ဆန့်ပြီး ဗမာ့စိတ်ဓါတ်
အပြည့်ဝင်နေသူများပါ ယှဉ်တွဲပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ဤအုပ်စုကား ကွန်ဂရက်စ်လွှပ်ရှားမှုများကို
ဆန့်ကျင်တုံ့ပြန်ခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ ဥပမာအဖြစ်ပြရပါသော် ဦးခင်မောင်လတ်က တင်သွင်းခဲ့
သော ကွာရှင်းမှုဥပဒေကို ဆန့်ကျင်ချက်မျိုးဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြား အတိတ်ကယှဉ်ပြိုင်မှုကြီးမှာ ဝကကပ်
ရန်ပုံငွေသုံးစွဲမှုအပေါ် သဘောထားကွဲလွဲမှုကြောင့် နောက်ဆုံးအကြိမ်အဖြစ် ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင်
ထပ်မံပြီးသစ်လွင်လာခဲ့ရပြန်သည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်များက ဤရန်ပုံငွေအများအပြားမှာ အိန္ဒိယနှင့်
ပါကစ္စတန်သို့ လွှဲပြောင်းရောက်ရှိသွားသည်ဟု ကြွေးကျော်ခဲ့ကြပြီး ဝကကပ်ပစ္စည်းများ စိမ့်ခန့်ခဲ့မှုနှင့်
ပတ်သက်၍ အစိုးရက စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ရှေ့ဆက်ပြီး ဗမာနိုင်ငံသား
လက်မှတ်ရရှိထားသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်အများအပြားမှာ ဗမာနိုင်ငံအပေါ် ရိုးပြေကျပာစွာခံရေး
ထက် အနေချောင်ရေးနှင့် အကြောင်းသင့်မှုဘက်ကိုသာ ပိုပြီးရှေ့ရှုသည်ဟု ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။
ထိုအကွဲအလွဲက ၁၉၆၃ ခု၊ ဇွန်လအတွင်းက ရန်ကုန်သတင်းစာများထဲမှ ပေးစာများထဲတွင်
ဒေါသတကြီး အပြန်အလှန် ရေးသားများတွင် ရောင်ပြန်ဟပ်နေ၏။^၅

တစ်နည်းမဟုတ်တစ်နည်း ကွဲလွဲနေကြသော မွတ်စလင်အသင်းအဖွဲ့များအကြားတွင်
အကန့်အသတ်ဖြင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရှိခဲ့သည်ဆိုရာ၌ အထူးသဖြင့် ဘာသာရေးကိစ္စသက်သက်
မျိုးဖြစ်သည့် ဟင်္ဂျီကိစ္စ၊ အိမ်နေ့ သားသတ်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ အစိုးရကချမှတ်သော စည်းမျဉ်း
စည်းကမ်းများကို လျှော့ပေါ့ပေးရေးကိစ္စ သို့တည်းမဟုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာပြဋ္ဌာန်း
ရေးကိစ္စမျိုးတို့တွင် ပူးပေါင်းပြီးကန့်ကွက်ကြခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်သည်။

သို့တိုင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကသာ အမျိုးမျိုးသောမွတ်စလင်အသင်းအပင်များအလည်
တွင် ဩဇာခံ့ထည်နေကြဆဲဖြစ်သည်။ ဤလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင် လူချမ်းသာအသိုင်းအဝိုင်း
မှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့နှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များ၏ရန်ပွဲမှာ ရှိဆဲတည်ဆဲ
ဆိုရာ၌ ဗြိတိသျှခေတ်ကလိုနှင့် လွတ်လပ်ရေးရပြီး ပထမနှစ်များတိုက်ကလိုတော့ ခါးသီးမှုက မပြင်ထန်

၅) Nation, June -17,18,19,21,22,24,26,27,1963.

မကြီးထွားကြတော့ချေ။ ယေဘုယျပြောရလျှင် မဟုတ်တော့သလို ခေါင်းဆောင်ပိုင်းနှင့် အကြီးအကဲ အချို့ကြားတွင်သာ ဘောင်ကန်ပြီးဖြစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အုပ်စုအများစုကြီးက နိုင်ငံသား လက်မှတ်ရ ယူခဲ့ခြင်းကြောင့် ရန်စွယ်ဆူးငြောင့်များ ပျောက်ကွယ်သွားရသည်။ အိန္ဒိယနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အကြီးအကျယ် နောင်တဲခဲမှုမှာလည်း ပြတ်တောက်သွားခဲ့၍ဖြစ်၏။ ဤနည်းဖြင့် ရှေးကကွဲလွဲချက် များကို အများအပြားပင် သုတ်သင်ရှင်းလင်းခဲ့ပြီး ဖြစ်သွားရသည်။ များစွာသော အိန္ဒိယမွတ်စလင် များမှာလည်း ဗမာမွတ်စလင်များ၏ အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတွင် တက်ကြွစွာ ပါဝင်လှုပ်ရှားလာ ခဲ့ကြသည်။

ဗမာမွတ်စလင်တို့၏ လူ့အစုအဝေးအသိုင်းအဝိုင်းဘဝတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အဓိကအင်အားစုအဖြစ်ရှိနေဆဲအကြောင်းရင်းမှာ ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ ဝေဒီယာကြောင့်ချည်းသာမဟုတ် ချေ။ ယင်းတို့တွင် အများစုမှာ ရန်ကုန်မြို့တော်ကြီးနှင့် ဝေရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများတွင် စုဝေး နေထိုင်ခဲ့ကြပြီး ဗမာမွတ်စလင်တို့က မန္တလေးမြို့နှင့် အထက်မြန်မာပြည်တွင် နေထိုင်ခဲ့ကြခြင်း ကြောင့် ဗဟိုအစိုးရနှင့် အလွမ်းဝေးခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်၏ဩဇာအာဏာအုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ယဉ်ကျေး မှုဝေလေ့များနှင့် နှိုက်ဆက်မမိကြချေ။ ဤနေရာ၌ သတိမူမှတ်သားရမည့်အချက်တစ်ချက်မှာ ဗမာနိုင်ငံတွင် အင်အား ၈၀၀၀၀၀-၉၀၀၀၀၀ ထိရှိ လူနည်းစုဆိုသည်ကား အင်အားမသေးလှပေ။ အလေးထားကိုထားရမှာဖြစ်သော်လည်း အချင်းချင်းအကွဲအပြဲများကြောင့် ဤအဆင့်အား မရခဲ့ကြချေ။ ထို့အပြင် ဘာသာချင်းက ယေဘုယျတူကြွင်းလည်း ရခိုင်မွတ်စလင်ကတစ်မျိုး၊ ရန်ကုန်မှ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကတစ်ပုံနှင့် ရွှေဘိုခရိုင်မှ ဗမာမွတ်စလင်များကတစ်ပုံ အစေးကပ်မှု က နည်းပါးလှသည်။ အုပ်စုကွဲအများအပြားရှိခဲ့ကြရာ၌ အချင်းချင်းလည်း အသိအမှတ်မထား ကြ။ တူညီသောပန်းတိုင်များကို တူညီလျှောက်လှမ်းမှုကျလည်း မရှိကြ။ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု များတွင် အပြန်ပြန်အလှန်လှန် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဆိုသည်ကလည်း မရှိသလောက်ပင် နည်းပါး လှချေသည်။ အသေစောရှာသူ ဦးရာဇတ်လုပ်ကြံခဲ့ခဲ့ပြီးတွင်မူ ဗမာမွတ်စလင်ထုကြီးမှာ နောက်ထပ် ခေါင်းဆောင်သစ်တစ်ဦးအဖြစ် သူလိုအရည်အချင်းနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်လည်းရှိ သမိုင်းအစဉ်အလာ လည်းရှိပြီး တစ်ကွဲတစ်ပြားစီဦးတည်နေရာမှ တစ်ခုတည်းသောဦးတည်ရာသို့ ဆောင်ကျဉ်းပေးသွား မည့်သူတစ်ဦးအား ယနေ့ထိတိုင်မွေးထုတ်မပေးနိုင်သေးချေ။

ဗမာပြည်မှမွတ်စလင်များမှာ ဒုတိယအခြေအနေအကျင့်အကြင်တစ်ခုတည်းတွင်လည်း သူတို့ ကိုယ်သူတို့ ဖိတ်မိနေကြသံသည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုက မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓ

ဘာသာနှိုးကြားလာမှုနှင့် အကြီးအကျယ်တစ်ထည်တည်းသွားနေခဲ့ခြင်းကြောင့်ဟု ဆိုရပါမည်။ အထူးသဖြင့် လွတ်လပ်ရေးရပြီးကတည်းကစပြီး ဤလမ်းကြောင်းက ပိုပြီးအားကောင်းမောင်းသန်ကြီးထွားလာခဲ့ပေသည်။ ဗမာပြည်ရှိ ပြည်သူအများစုကြီးမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ကြပေရာ သူတို့အယူအဆအရ ဗမာမှန်လျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်မှဟူ၍ အခွဲကြီးခဲ့ကြသည်။

ဤအခြေအနေက ဘာသာရေးအရ သဘောထားကြီးမှုကို ဖန်တီးရေးအတွက် လွန်စွာခဲယဉ်းခဲ့ရသည်။ ဗမာမွတ်စလင်တို့၏ တန်းတူညီမျှဟူသောတောင်းဆိုချက်အပေါ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဘက်က လိုက်လျောရန် မလွယ်ကူလှချေ။ ဤအတွက်ကြောင့်ပင် ဗမာပြည်သူ၏အမြင်မှာတော့ ဗမာမွတ်စလင်တို့က တစ်ခြားစီပါဆိုပြီး ဘယ်သို့ပင်ဆိုဆို အိန္ဒိယမွတ်စလင်ရော ဗမာမွတ်စလင်ကိုပါ တစ်သီးတစ်ခြားစီ ခွဲခြားမြင်ပြီးလက်ခံဖို့က မဖြစ်ခဲ့ချေ။

ဗမာမွတ်စလင်များက ဤသဘောထားကို ချေဖျက်နိုင်ရန်အတွက် အင်နှင့်အားနှင့် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ဘာသာရေးဟူသည် လူတစ်ဦးချင်း၏ ပုဂ္ဂလကိစ္စဟု အကြောင်းပြခဲ့ကြသည်။ ဇာတ်နိုင်ငံကိုပိုပြီးသာလျှင် သူ့ဇာတ်ကိုကြည့်ရမည်ဟု ဆိုခဲ့ကြသည်။ မွတ်စလင်တို့၏ ဘာသာရေးနှင့် လူမျိုးရေးကို ခွဲခြားပစ်သည့် ဤကြိုးပမ်းချက်ကား မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ဤအမြင်ပေါ်တွင်သာ ဗမာ၏သရုပ်ကို အကဲဖြတ်၍ကား မပြီးချေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစု၏အမြင်မှာကဲ့သို့ပင် သူတို့၏ အမြင်မှာလည်း အိန္ဒိယသားမွတ်စလင်များမှာ နိုင်ငံခြားသား ပိုပြီးဆန်နေခဲ့ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့က မွတ်စလင်အုပ်စုအသီးသီးကို ဘာဘာညာညာခွဲခြမ်းပြီး မမြင်ကြချေ။ အားလုံးကိုလိမ်းကျုံးပြီး ကုလားများ၊ တိုင်းတပါးသားများနှင့် အိန္ဒိယသားများဟုနှိပ်ချပြီး ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်။ ပြောင်းရွှေ့ဝင်လာရာ အိန္ဒိယသားများအပေါ် အမှန်းပိုကြီးထွားလာရသည့်အကြောင်းရင်းမှာ သူတို့က စည်းစိမ်ဥစ္စာရှိလာကြ၍ မြန်မာအမျိုးသမီးများကို ထိမ်းမြားလာခဲ့ကြခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ကဏ္ဍအသီးသီးမှာ အသာစီးယူနေကြခြင်းအချက်ကလည်း ပါသေးသည်။ ဗမာမွတ်စလင်များကိုပါ သိမ်းကျုံးပြီး ထိုသို့ပင် ရောပြင်ခဲ့သည်။ ဤမှန်းတီးမှုကြီးက ကြီးထွားလာခဲ့ရာမှ ၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးအဓိကရုဏ်းများ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ရန်ကုန်တွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကို တာဆူဆန့်ကျင်ခဲ့ရာမှ အဆောတလျှင်မှာပင် ဘာရယ်ညာရယ်ခွဲခြားမနေတော့ဘဲ ယေဘုယျမွတ်စလင်အားလုံးအပေါ် တိုက်ရိုက်ဆန့်ကျင်လာခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် အိန္ဒိယမွတ်စလင်မဆိုစလောက်မျှသာရှိထားရာ အထက်ဗမာပြည်ကိုပင် အလွတ်မပေးခဲ့ချေ။

ဗမာ့မွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြား ကွဲပြားချက်ကို ပီပြင်သွားစေရေးမှာ ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့က ဗမာနိုင်ငံတွင် လူနည်းစုအဖြစ် သူတို့၏ကြမ္မာက အရေးမလှတော့ပုံကိုသိရှိသွားကြသည်။ အိန္ဒိယကိုအခြေပြုပြီး နိုင်ငံရေးအသင်းအဖွဲ့များကို မူဘောင်ထဲမှနေပြီး အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပေရာ ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု ဝံသာနု ရက္ခိုတစ်ဝါတ်များကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြပေသည်။ ဗမာ့မွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏လှုပ်ရှားမှုများတွင် ဝင်မပါဘဲ ဖယ်ကွဲနေခဲ့ကြသည်။ ဗမာနှင့်မခြားတစ်သားတည်းဟု ခံယူရင်းက ဗမာအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် သူတို့ဖာသာ ဝင်ရောပါဝင်ခဲ့ကြသည်။^၉

ဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်းပင် ဗမာနိုင်ငံတွင် အများစုကြီးမှာ လူမှုရေးအရပြောကြဆိုကြရာတွင် ဗမာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကိုပိုင်းကန့်ပြီး မမြင်တတ်ကြချေ။ ဤအတွက်ကြောင့် မွတ်စလင်ဆိုသည်နှင့် တိုင်းတပါးသားဖြစ်နေရသည်။ ပညာတတ်အလွှာမှ အနည်းအကျဉ်းကသာ ဗမာ့မွတ်စလင်များနှင့် ဖေရမါဒီများအား ဗမာ့စကားကို ရေလည်စွာပြောတတ်ဆိုတတ်ကြလျှင် ဗမာ့စိတ် ဗမာ့စရိုက်ကို မွေးခဲ့ကြလျှင် ဗမာဆိုပြီး လက်ခံခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်တို့အား မပေးခဲ့သော လက်ခံမှုကို ပေးခဲ့ကြသည်။ ဤအုပ်စုကား နည်းမှနည်းနည်းလေးပင်။ အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်အမည်ကို စွဲစွဲမက်မက်ထားခဲ့ကြသော ဗမာ့မွတ်စလင်များတွင်မူ စွဲခြားခံရသည်ဟု စွဲနေကြဆဲရှိသည်။ အစိုးရဌာနတွင် အလုပ်အကိုင်လျှောက်ထားရာမှာဖြစ်စေ၊ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားမှုလုပ်ငန်းများမှာဖြစ်စေ၊ စစ်မေးသူများဘက်မှ လျှောက်ထားသူ၏ ဘာသာတရားကိုပါမစ်ရရှိရေးအတွက် သို့မဟုတ် အလုပ်ခန့်ထားရေးအတွက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး မေးမြန်းခဲ့၍ ဖြစ်သည်။^{၁၀}

ဗုဒ္ဓဘာသာအများစုကြီးဘက်မှ မွတ်စလင်များအပေါ် ရန်ကြီးထားမှုနှင့် ခွဲခြမ်းမှုစိတ်ထားလုံးလုံးလျှားလျားကြီး မကင်းခဲ့ပေဆိုခြားလည်း မွတ်စလင်ဝန်ကြီးသုံးဦးအဖြစ် ဦးရာဇတ်၊ ဦးခင်မောင်လတ်နှင့် ရာဦးရှစ်တို့အား ခန့်ထားခံခြင်းကိုတော့ သတိမူအပ်သည်ပင်။ ဤသုံးဦးအပြင် အများအပြားမဟုတ်တောင်မှပဲ အစိုးရဌာန၊ စစ်တပ်၊ ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးတက္ကသိုလ်များနှင့် အခြားပြည်သူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် မွတ်စလင်အများအပြား ထာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိပါသည်။ ဤအ

၉) ဦးမြ၊ ဗမာ့မွတ်စလင်သမိုင်းအကျဉ်း (ရန်ကုန်၊ ရက်စွဲမပါ) ၅၁ - ၉၀၊ ဦးဘဦး၊ မန်းရာပြည် ဗမာ့မွတ်စလင်များသမိုင်း (မန္တလေး၊ ၁၉၅၉) ၅၁ - ၅၁၊ ဦးခင် ဗမာ့မွတ်စလင် လူမျိုးဘာသာပြဿနာ (ပြည်၊ ၁၉၅၁)၊

၁)

တွက်ကြောင့် မွတ်စလင်များကား သူတို့တောင်းဆိုနေတာထက်ပင် ပိုပြီးအခွင့်အရေးကရှိနေပေသေးသည်ဟု တရားသဖြင့် ဆိုနိုင်ပါသေးသည်။ လွတ်လပ်ရေးရခဲ့သည်နှင့် ကက်ဘီနက်တွင် ဝန်ကြီးသုံးဦးပါဝင်ခွင့်ရခဲ့ခြင်းကို ခွဲခြားခြားပြင်ရသည်ဟု မဆိုအပ်ပါချေ။ ထိုအချက်အရ မွတ်စလင်များကိုလည်း ကက်ဘီနက်တွင် အစဉ်သဖြင့် ကိုယ်စားလည်နေရာရပြန်သည့် အခြားသော လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများနှင့်မခြား တန်းတူအခွင့်အရေးရခဲ့သည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ မွတ်စလင်တို့က ကြေကွဲနေကြရသည်ဆိုခြင်းကား မိမိကိုယ်ကိုယုံကြည်မှုနည်းပါးကြပြီး လိုတာထက်ပို၍ ချဲ့ကားနေကြခြင်းသာပါဟုဆိုသော် လွန်အံ့မထင်ရာ။ ထို့အပြင် နှိုင်းနှိုင်းယှဉ်ယှဉ်ဆိုရပါလျှင် အတယ် မွတ်စလင်နိုင်ငံမျိုးမှာမှ မွတ်စလင်မဟုတ်သူများမှာ အလားတူအဆင့်အတန်းမျိုးကိုရရေးမှာ ခက်ခဲလှသည်ကားအမှန်ပင်။

တိုင်းတပါးသားလူနည်းစုများ၏ ကိုယ်စားလည်များအဖြစ် မွတ်စလင်များအပေါ် မုန်းတီးရခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဤသို့သောသဘောထားဝင်ခဲ့ရခြင်း၏ အခြားအကြောင်းခံတစ်ချက်လည်း ရှိပါသေးသည်။ အထူးအခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုခံစားရင်းက ခွဲထွက်ရေးသို့ ဦးတည်သွားမှာ ကို ဗမာတို့က ကြောက်ရွံ့ခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ သူတို့၏ဘာသာတရားကြောင့် ဗမာပြည်ရှိ မွတ်စလင်များကား အစဉ်သဖြင့် ခွဲထွက်ရေးစိတ်ရှိ လူနည်းစုအဖြစ် သတ်မှတ်ခံခဲ့ကြရပါသည်။ ဗမာပြည်ရှိ မွတ်စလင်များ၏အဆင့်အတန်းပြဿနာနှင့်ပတ်သက်ပြီး သံတင်းစားများတွင် အများအပြားဆွေးနွေးခဲ့ကြရာ၌ ဗမာတို့ဘက်က 'ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကိုတော့ မွတ်စလင်များမလွဲ မသွေခံစားခွင့်ရစေမှာဖြစ်ပြီး ဘာသာရေးကိုအကြောင်းခံပြီး နိုင်ငံရေးအရ ကိုယ်စားလည်ရရှိရေးကိုမှ မမျှော်လင့်ကြစေလိုကြောင်း တစ်ထပ်တည်းသဘောထားပေးခဲ့ကြသည်။' ၁ "ဘာသာရေးကို နိုင်ငံရေးနှင့် မရောထွေးစေနှင့်" ဆိုပြီး မွတ်စလင်များသို့ သတိပေးချက်အများအပြားရှိခဲ့သည်။ သာဓကများစွာရှိခဲ့သည်။ မလိုလားအပ်သော အကျိုးဆက်များမပေါ်ထွန်းလာစေရေးအတွက် လူနည်းစုအဖြစ် ရပ်တည်ပိုင်ခွင့်တောင်းဆိုမှုမှ ကျွန်ရှောင်ကြဆိုကာ ချိမ်းခြောက်ချက်များလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ ၂ အကယ်စင်စစ်တွင် အကယ်၍ ဗမာဘက်မှ စောဒကမှာ ဗမာမွတ်စလင်များသည် ဘာသာရေးအရ လူနည်းစုဖြစ်ခဲ့လျှင်လည်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုကားမဟုတ်ပြီ။ ဖိနှိပ်သမွတ်စလင်များနှင့် လားလားမှမတူပါဆိုပြီး တစာတစာတင်းခံထားစေဦး သူတို့တွင် ရှမ်းနှင့် အခြားသောတိုင်း

၁) Guardian, Jan-1, May-8, 1962.
၂) New Light of Burma, Oct-10, 1961. Guardian, Jan-18, May-8, 1962.

ရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် သီးခြားတိုင်းရင်းသားအုပ်စုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုရေးကို တောင်းဆိုရန် ဘာအခြေခံမှမရှိဟူ၏။ ဘာသာတရားဟူသည် လူတစ်ဦးချင်း၏ ပုဂ္ဂလိကဌာန်ကိစ္စသာဖြစ်ပြီး အစုအသင်းနှင့် မပတ်သက်ချေ။^၉ အထူးသဖြင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များတွင် အခြားသောတိုင်းရင်းသားများကဲ့သို့ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ချက်မရှိချေ။ (ရွှင်းချက်အဖြစ်ကား အထူးမေယုဒဒေသအုပ်ချုပ်ရေး ဝေရီယာကို သတ်မှတ်ခံထားကြရာ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းမှ မွတ်စလင်များရှိပါသည်။ မွတ်စလင်များအနေနှင့် အစိုးရကျောင်းများတွင် အစွဲလက်တက်သင်ခန်းစာ သင်ကြားပေးရေး၊ မွတ်စလင်စာရေးစာချိများအား သောကြာနေ့ ဗလီတက်ခွင့်ရှိရေးမျိုးတို့ကို တောင်းဆိုပိုင်ခွင့်မရှိပါ။ သူတို့အနေနှင့် မိမိတို့၏ ဘာသာတရားအဆုံးအမများကို ကျင့်သုံးဆောက်တည်ခွင့်ရှိသည်ဆိုရာ၌ပင် အများစုဖြစ်သော လူထုကြီး၏ဘဝကို ထိပါးနှောင့်ယှက်ရာမရောက်စေဖို့ကားလိုသည်ဟူ၏။^{၁၀} ဤသည်တို့မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုက မွတ်စလင်များအပေါ်ထားရှိခဲ့သော အခြေခံ ခံစားချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်း၏ တော်လှန်ရေးကောင်စီအစိုးရက ၁၉၆၂ ခု မတ်လတွင် မွတ်စလင်တို့၏ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုအားလုံးကို ရပ်တန့်ပစ်ခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေးစစ်အစိုးရ၏ ပေါ်လစီမှာ တိုင်းရင်းသားအားလုံး၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းဆိုချက်များကိုပါ ရပ်တန့်ပစ်ခဲ့ပါသည်။ သူ့အား အာဏာပြန်ပြီး ရရှိစေခဲ့သည့် ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ရွေးကောက်ပွဲကြီးတွင် ဦးနုအနိုင်ရရှိခဲ့ပြီးနောက် ပိုင်းတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးတောင်းဆိုမှုများက ပိုပြီးကျယ်လောင်လာခဲ့ပါသည်။ ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းအနေနှင့် တိုင်းရင်းသားများထက်မှ ဤတောင်းဆိုချက်များက ဗမာနိုင်ငံ၏အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးကို ချိမ်းခြောက်လာချက်ဟု မြင်ခဲ့သည်။ စီးပွားရေးစနစ်ကြီးလည်းဖြစ်သလို မွတ်စလင်ထု၏ တောက်ပြောင်သောခေါင်းဆောင်ကြီးလဲဖြစ်သည့် ဦးရာရှစ်မှာ ဦးနုနှင့်အတူ ထိန်းသိမ်းအရေးယူခံသွားရသည်တွင် မွတ်စလင်လှုပ်ရှားမှုစပ်သိမ်းမှာလည်း လုံးဝရပ်စဲသွားခဲ့ရသည်။ တော်လှန်ရေးအစိုးရ၏ ပေါ်လစီအရ နိုင်ငံပိုင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ပြည်သူပိုင်ပြုခဲ့သည်တွင် အထူးသဖြင့် ရန်ကုန်မြို့ရှိ မွတ်စလင်ကုန်သည်ကြီးများမှာ ပြင်းထန်စွာအလဲထိုးချခြင်းကို ခံခဲ့ကြရသည်။ ယင်းတို့ကား မွတ်စလင်ထုကြီးတစ်ရပ်လုံး၏ ကျောရိုးကြီးဖြစ်ကြသလို ခေါင်းဆောင်ကြီးများ၊ လူသိများသူများနှင့် အသီးသီးသောအုပ်စုများ အသင်းအပင်းများ၏လှုပ်ရှားမှုများသို့ ငွေကြေးထောက်ပံ့နေကြသူ

၉ လူထု (ရန်ကုန်) ၊ ဇိုဝင်ဘာ -၇၊ ၁၉၆၀၊ ဟံသာဝတီ၊ ဇိုဝင်ဘာ-၇၊ ၁၉၆၀။
၁၀ Tribune, Feb-2, 1961.

များပင် ဖြစ်ပါသည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ်မှစပြီး ဗမာနိုင်ငံမှ အိန္ဒိယသားအများအပြား (မွတ်စလင်များနှင့် ဟိန္ဒူများ) မှာ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံသားမဖြစ်ကြသေးသူများမှာ တဖွဲဖွဲနှင့် ပြည်တော်ပြန်သွားခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ် လွတ်လပ်ရေးရပြီးကာစကစပြီး မွတ်စလင်အသိုင်း အဝိုင်းအတွင်းတွင် နေရာယူကြီးစိုးပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အားပြိုင်ရပ်တည်လာခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အိန္ဒိယသို့ပြန်သွားခဲ့ကြခြင်း၏ရလဒ်ကြောင့် ဗမာ့မွတ်စလင်တို့ပက်ဝယ် ပိုပြီးအားကောင်း လာခဲ့ရပါတော့သည်။ ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်း အာဏာရလာခဲ့ခြင်းနှင့်အတူ ဗမာပြည်ရှိ မွတ်စလင်လူနည်းစု ၏ အရေးကိစ္စရပ်များကလည်း ကဏ္ဍသစ်တစ်ရပ်နှင့် စတင်ဆုံစီးခဲ့ရပါတော့သည်။

နောက်ဆက်တွဲများ

[က]။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေမည်မျှရှိနေပါသနည်း။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးသန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုကို ၁၈၇၂ ခုနှစ်ကပြုလုပ်ခဲ့ရာ နောက်တစ်ကြိမ်ကောက်ယူမှုက ၁၈၈၁ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်သည်။ ဤနောက်ပိုင်းကစပြီး ဆယ်နှစ် တစ်ကြိမ် ကောက်ယူခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံးကောက်ယူမှုမှာ ၁၉၄၁ ခုနှစ်ကဖြစ်ရာ ထိုတုံးက ပြည့်ပြည့်စုံစုံမရခဲ့ခြင်းမှာ ဂျပန်က မြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းပိုက်ခဲ့သည့်အရေးကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤတစ်ပိုင်းတစ်စကောက်ယူထားရာ အချက်အလက်အများအပြားမှာ စစ်အတွင်းက ပျောက်ပျက် သွားခဲ့ရပါသည်။ လွတ်လပ်သောဗမာနိုင်ငံတွင် ဗြိတိသျှတို့လို စနစ်တကျ ပြည့်ပြည့်စုံစုံအသေးစိတ် ကောက်ယူထားသော သန်းခေါင်စာရင်းမျိုးကိုတော့ စုစုစည်းစည်းမပြုနိုင်ခဲ့ကြချေ။ ဤအကြောင်း ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ရာ ၁၉၃၁ ခုနှစ်ကစပြီး ဗမာပြည်တွင် ယေဘုယျနေထိုင်ကြသော လူဦး ရေနှင့် အထူးသဖြင့် မွတ်စလင်အရည်အတွက်ကို တိတိကျကျကောက်ယူ၍မရခဲ့ချေ။ ၁၉၅၃ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၅၄ ခုနှစ်များတုံးက တစ်ပိုင်းတစ်စလူဦးရေကောက်ကွက်မှာ ဒေသအတော်များ များမှာပင် သီးသန့်ဒေသအချို့ကိုကွက်ပြီးသာ ကောက်ယူချက်ဖြစ်ပါသည်။

၁၈၇၂ ခုနှစ် ပထမဆုံး သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခဲ့သည်မှာ ဗြိတိသျှလက်အောက် ဗမာမြေမှ ရခိုင်၊ ပဲခူးနှင့် တနင်္သာရီဟူသော ဒေသသုံးခုမှာဖြစ်သည်။ အထက်ဗမာပြည်မှ မွတ်စလင် များမှာ မြန်မာဘုရင်၏လက်အောက်တွင်ရှိနေကြသဖြင့် ထည့်ပြီးမရည်တွက်ခဲ့ချေ။

ထိုစဉ်ကရှိနေသည်မှာ အဓိကအုပ်စုကြီးနှစ်ခုအဖြစ် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့တစ်ခုချင်းတွင် အခက်အလက် အကွဲအပြားများရှိနေပါသည်။ အဓိကကား အိန္ဒိယမွတ်စလင်များနှင့် ဗမာမွတ်စလင်

များဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။ ပထမအုပ်စုကြီးတွင် အိန္ဒိယဒေသများဖြစ်ရာ ဆူရတ်၊ ဘင်္ဂလားနှင့် မဒရစ် တို့မှ မွတ်စလင်များပါဝင်ကြ၏။ ဗမာမွတ်စလင်များကား အများဆုံး ရခိုင်၊ ထားဝယ်နှင့် ဗြိတိမြို့ များတွင် တွေ့ရှိရပါသည်။ ထိုစဉ်ကဆိုလျှင် စုစုပေါင်း လူဦးရေ ၉၉ ၄၆၉ ဦးရှိသည့် ဗမာမွတ်စလင် လူဦးရေ၏ သုံးပုံနှစ်ပုံခန့်အဖြစ် ရခိုင်မွတ်စလင်ဦးရေက ၆၄,၀၀၀ ရှိနေပါသည်။ ထားဝယ်နှင့် ဗြိတိမြို့များမှမွတ်စလင်လူဦးရေရာခိုင်နှုန်းကလည်း မြင့်မားလှပါသည်။ ထိုဒေသများတွင် ပလေး အနွယ်များလည်း ရှိကြပါသည်။^၉

ဗြိတိသျှလက်အောက် ဗမာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေသန်းခေါင်စာရင်းကို ဒုတိယအကြိမ်အဖြစ် ၁၈၈၁ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်က ကောက်ယူခဲ့ပါသည်။ အထက်ကနှင့်မတူတော့ဘဲ ဤသန်း ခေါင်စာရင်းတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပိုမိုအသေးစိတ်ကျကျပါဝင်ခဲ့ပြီး ရခိုင်ပြည် မြောက်ပိုင်းမှလွဲလျှင် ခရိုင်တိုင်းခရိုင်တိုင်းမှာပင် မွတ်စလင်လူဦးရေက တိုးပွားနေသည်ကို ပြသခဲ့ ပေသည်။

စစ်တွေမြို့တွင် ယင်းတို့၏အရည်အတွက်က ၁၈၇၂ ခုနှစ်တွင် ၅၈၂၆၃ ဦးရှိခဲ့ရာမှ ၁၈၈၁ ခုနှစ်တွင် ၉၉၅၄၈ ဦး ရှိလာခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ရန်ကုန်မြို့တွင် ၁၂၀၆၇ မှ ၂၇၁၆၉ ဦး ရှိလာခဲ့သည်။^{၁၀} ရခိုင်ပြည်တွင် အကြီးအကျယ်တိုးလာခဲ့ခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး စစ်တကောင်းမှ အမြောက်အများဝင်ရောက်လာခြင်းအပေါ် အကြောင်းခံပြီးရှင်းပြ၍ ရနိုင်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်း ယူအပြီးတွင် အချို့ကသာ မိမိတို့နေရင်းသို့ ပြန်သွားခဲ့ကြသည်။ များစွာသောမွတ်စလင်များအား ပုသိမ်၊ ကျောက်ဆည်၊ ဟံသာဝတီ၊ ဗြိတိနှင့် ထားဝယ်ခရိုင်များတွင် တွေ့ရှိကြရသည်။ တစ်နိုင်ငံ လုံးတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေက ၁၈၇၂ ခုနှစ်တွင် ၉၉၈၄၆ ရှိခဲ့ရာက ၁၈၈၁ ခုနှစ်တွင် ၁၆၈၈၈၁ ဦးရှိလာခဲ့ပါသည်။ ယင်းတို့တွင် စွန့်က ၁၅၀၈၂၀၊ သျှီအဟ်က ၁၁၂၈၇၊ ဝဟာဗီက ၆၉၈၊ ရာဗီဒ် (သျှီအဟ်ဂိုဏ်းကွဲတစ်စု)က ၅၅၁ နှင့် အခြားသောင်းပြောင်းက ၅၃၂၄ ဦးရှိပါသည်။ ဤသို့ အသေးစိတ်လိုက်ခဲ့ခြင်းကောက်ယူချက်ကား နောက်ပိုင်းသန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူရာတွင် မရှိခဲ့တော့ချေ။^{၁၁}

၉) Meer Sulaiman, "Muslims in Burma: 1972-1931, *Islamia School Annual*, I(March, 1935), 35.

၁၀) ရန်ကုန်ခရိုင်တွင် ၁၈၆၈ ခုနှစ်က မွတ်စလင် ၃၃၆၁ ဦးသာ ရှိ၏။ (Malcolm Lyod, Rangoon District Gazetteer, Pegu Province, British Burma {Rangoon: Rangoon Central Gaol Press, 1868}, p - 121.

၁၁) ထုလုပ်မန်၊ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅ - ၃၅။

၁၈၉၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ဗမာတစ်ပြည်လုံးက စာရင်းပထမအကြိမ် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က အောက်ဗမာပြည်မှ မွတ်စလင်လူဦးရေမှာ ၁၈၈၁ ခုနှစ်က ၁၆၈၈၁ ရှိခဲ့ရာမှ ယခုမှ ၂၁၀၆၄၉ ဦးရှိလာခဲ့သည်။ ဗမာတစ်ပြည်လုံးတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေစုစုပေါင်း ၂၅၃၆၄၀ ရှိသည်။ ဤသန်းခေါင်စာရင်းတွင် မွတ်စလင်ဦးရေကို အိန္ဒိယကအတိုင်း ပိုင်းကန့်ခဲ့သည်။ (ဗမာပြည်သန်းခေါင်စာရင်းကို အိန္ဒိယ၏ယေဘုယျသန်းခေါင်စာရင်းမှ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ကောက်ယူလေ့ရှိခဲ့သည်။) ထိုစာရင်းအရ ရိုတ်စီက ၂၀၄၈၄၆၊ ဆယဒ်က ၃၄၀၅၊ မဂိုက ၅၀၅၃ နှင့် ပထန်က ၁၅၆၈၉ ဦးရှိသည်။ ကျန်လူများမှာ ဗမာများ၊ ရခိုင်များ၊ ပန်းသေးများနှင့် ရှမ်းမွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။^၁ အချို့အား တူရကီ၊ အာရဗ်၊ ကျူလီယာ၊ မပ်ပလဲ နှင့် လဗွဲများဆိုပြီး မှတ်တမ်းယူခဲ့သည်။^၂ များပြားလှသော ရခိုင်မွတ်စလင်များ၊ ဇေရုဒါဒီများ^၃ နှင့် အခြားသောမွတ်စလင်များမှာ ရိုတ်စီစာရင်းတွင် ထည့်ခံရသည်။ ထိုစဉ်က ဗမာပြည်တွင် ဗမာမွတ်စလင်၊ ရခိုင်မွတ်စလင်များနှင့် ပန်းသေးတို့၏ စုစုပေါင်းဦးရေမှာ ၂၄၆၄၇ ဆိုသည်ကမူ မဖြစ်နိုင်ဟုထင်ရပါသည်။

၁) ရိုတ်စီ၊ (ကြည့် - Col. Henrey Yule and A . C . Burnell, Hobson Jobson [London: John Murray, 1930], စာ - ၈၂၅). ဆယဒ် = တမန်တော် မုဟမ္မဒ်၏အဆက်အစွယ်မှ ဆင်းသက်လာသည့် မွတ်စလင်များဖြစ်သည်။ (ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၇၄၆) မဂို = အိန္ဒိယတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏အနောက်ပိုင်းနှင့် အနောက်မြောက်ပိုင်းရှိ နိုင်ငံများမှ တိုင်းတပါးသားများ (ပထန်များမပါ) ကို ခေါ်ဆိုပါသည်။ မဂိုများတွင် ပါရှင်းစွယ် အီရာနီမဂို(သို့အတ်များ) နှင့် တူရကီစွယ် တူရကီ မဂို (ဗွန်နီများ) ဟူ၍ ကွဲပြားကြပါသည်။ နာမည်တစ်ခုခုအဆုံးတွင် ဘဲတ် ဝါဂိုပါသော် မဂိုကိုညွှန်းပြီး ခန်း ပါဂိုပါသော် ပထန်ကို ညွှန်း၏။ ၁၉ ရာစုအစောပိုင်းကမူ ဘဲတ်ဟူသည်ကို ဟိုက်ဒရာဘတ်မှ တပ်သားများကို ညွှန်းဆိုသုံးနှုန်းခဲ့သည်။ ဗမာနိုင်ငံတွင် နေထိုင်ကြသော မဂိုနှင့်အခြားလူမျိုးများမှာ ဗမာမွတ်စလင်များနှင့် သွေးနှောထိမ်းမြားခဲ့ကြသည်။ (ရှု ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၅၇၀-၅၇၁) ပထန် = အထူးသဖြင့် အာဇာနည်သားများကို ညွှန်းရာ၌ အိန္ဒိယစွယ်စွားပထန်များကို ဆိုလိုပါသည်။ ဝေဟာရ၏ဆင်းသက်ပုံကို သဲသဲကွဲကွဲမသိရပါ။ (ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၇၄၆)၊ ဗပလဲ၊ မိုပလတ် = မလာဘန်အတ်မွတ်စလင်များကို အထူးညွှန်းပြီး သုံးစွဲပါသည်။ ကိုချင်းနှင့် ထရာဗန်ကောမှ စီးရီးယန်းခရစ်ယာန်များကိုလည်း ဤသို့ပင်သမုတ်ကြသည်။ ဤဝေဟာရ၏အစကို သဲသဲကွဲကွဲမသိရပါ။ (ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၅၀၅) ယင်းတို့၏ဘာသာစကားက မလယလမ် ဖြစ်၏။ (Bennison, Census 1931, p - 228). လဗွဲ (လဗွီ) တစ်လစ်စကားပြောသော အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းသား မွတ်စလင်များကို ခေါ်သည်။ အနောက်ပိုင်းကမ်းရိုးတန်းဒေသမှ မိုပလတ်များဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့မှာ တိုင်းတပါးမှဝင်လာသူအာရဗ်များက ဒေသခံအမျိုးသမီးများနှင့် ကကြောင်းပါပြီး ထွန်းကားခဲ့သူများဖြစ်၏။ (ရှု ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ စာ - ၅၂၃၊ Encyclopaedia of Islam, အိန္ဒိယ ကဏ္ဍကိုဆိုလို၊ ညွှန်းပြီး၊ စာ - ၃၆ ကိုလည်း ကြည့်ပါ။)

၂) ဤသန်းခေါင်စာရင်းတွင် ဇေရုဒါဒီဟူသောအမည်ဖြင့် ပထမဆုံးတွေ့ခဲ့ရသည်။
၃) Burma, Gensus of India, 1911, Vol.IX, Burma, Part I, Report, Compiled by Morgan Webb; နောက်ပိုင်းတွင် Webb, Census 1911 ဟု ကိုကားချွတ်ပေးသွားပါသည်။ (Rangoon, 1912), p - 245.

နှိုင်းယှဉ်ပါက ၁၈၉၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်း အရ ၂၅၃၆၄၀ ရှိခဲ့သည်။ ၁၉၀၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် မူ၃၃၁၂၉၈ ဦးရှိပြီး အသင့်ဆင့်ခွဲစာရင်းပြုစုချက်အရ ရှိတ်ဒီက ၂၆၉၀၄၂ ဧရေပါဒီက ၂၀၄၂၃၊ ပထန်က ၉၂၂၄၊ ဆယ့်က ၈၉၇၀၊ မလေးက ၃၉၈၃ နှင့် အခြားလူမျိုးများ က ၁၉၆၅၆ ဦးရှိပါသည်။

၁၉၁၁ ခု မတ်လ ၁၀ ရက်နေ့က ကောက်ခွဲသောသန်းခေါင်စာရင်းအစီရင်ခံစာတွင် မွတ်စလင်က ၄၂၀၇၇၇ ဦးရှိခဲ့ရာ ယင်းတွင် ဧရေပါဒီက ၅၉၇၂၉ ဦးရှိခဲ့ပါသည်။ ၈၁၃၃၁ ဦး သို့မဟုတ် ၂၄ ရာခိုင်နှုန်းတိုးပွားလာခဲ့သည်။^၁ ကမ်းရိုးတန်းဒေသတွင် ၃၂ ရာခိုင်နှုန်းနေထိုင်ခဲ့ ပေရာ စုစုပေါင်းလူဦးရေ၏ ၁၄ . ၇၂ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ စုစုပေါင်းမွတ်စလင်လူဦးရေ၏ သုံးပုံ တစ်ပုံနီးနီးမှာ မြို့ပြများတွင်နေကြပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်လူဦးရေ၏ ၇ . ၅ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ မြို့ပြမွတ်စလင်များတွင် ၆၃ . ၁ ရာခိုင်နှုန်းမှာ ဖြစ်စကျွန်းပေါ်ဒေသများတွင် နေထိုင်ကြသည်။ အခြားသောဒေသများတွင် အထူးသဖြင့် စစ်တွေမြို့တွင် မွတ်စလင် ၁၈၆၃၂၃ ဦးရှိပေရာ မမာ မွတ်စလင်ရော ရခိုင်မွတ်စလင်ကပါ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ကြပါသည်။ မြို့ပြများတွင်နေသော မွတ်စလင် များအကြားတွင် ရာခိုင်နှုန်းက ၁၃ . ၉ အထိကျခဲ့သည်။ စစ်တွေတွင် မွတ်စလင်ဦးရေက ၃၃ . ၆၆ ရာခိုင်နှုန်းရှိပေရာ ဒေသလူဦးရေ၏ သုံးပုံတစ်ပုံကျော်ဖြစ်သည်။ ဤဒေသဝယ် မမာမွတ်စလင် စုစုပေါင်း၏ ၄၄ ရာခိုင်နှုန်းကျော်ထိ စုရုံးနေထိုင်ကြသည်။^၂ ရန်ကုန်မြို့ရှိ မွတ်စလင်ဦးရေကမူ မြို့တော်လူဦးရေ၏ ၁၈ . ၆၂ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်။^၃

၁) ရှိတ်ဒီက ၂၃၇၅၆၈၊ ပထန်က ၈၀၄၁၊ ဆယ့်က ၆၈၇၁ ဖြစ်ပြီး ကျန်သူများမှာ မလေးများနှင့် အခြားသောသူများ ဖြစ်ကြပါသည်။ (အထက်ညွှန်းပြီး)

၂) ၁၉၀၁ ခုနှစ်က သံတွဲမြို့တစ်မြို့ထဲမှာပင် မွတ်စလင်လူဦးရေက ၃၉၀၀ ရှိရာ တစ်မြို့လုံးလူဦးရေ၏ ထက်ဝက်နီးပါးထိ ရှိ၏။ (W . B . Tydd, Sandoway District Gazetteer, Vol.A, (Rangoon 1912), p - 20). ကျောက်ဆည်ခရိုင်တွင် ၃၀၀၀ ရှိရာ ၃ ရာခိုင်နှုန်းရှိပြီး အများစုက ဧရေပါဒီများဖြစ်၏။ (J . A . Stewart, Kyaukse District Gazetteer, Vol A (Rangoon, 1914) p - 117. တောင်ငူခရိုင်တွင် ၁၉၀၁ ခုနှစ်က ဧရေပါဒီများမှာ ၅၀၀ ဦးရှိခဲ့ရာမှ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ၇၆၉ ဦး ရှိခဲ့သည်။ ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် ထိုခရိုင်၌ ၃၀၉၆ ဦး ရှိသွားသည်။ နောက်ရောက်လာသူအများစုမှာ အိန္ဒိယမှဖြစ်၏။ (S . A . Smyth, Taungoo District Gazetteer, Vol . A [Rangoon,1914]၊ တာသံတခရိုင်တွင် မွတ်စလင်ဦးရေမှာ ၁၀၀၀ ခုနှစ်က ၁၂၆၉ ဦးရှိရာမှ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ၄၆၇၅ ဦးရှိလာခဲ့သည်။ ယင်းတို့အနက် ၈၇၆ ဦးမှာ ဧရေပါဒီများဖြစ်ကြ၏။ (W . S . Morrison, Henzada District Gazetteer, Vol . A (Rangoon,1915), ၅၁ - ၃၄၅) မြိတ် ခရိုင်တွင် မွတ်စလင်များမှာ လူဦးရေအား လုံး၏ ၆ . ၄ ရာခိုင်နှုန်း (ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ၈၄ ရာခိုင်နှုန်း) ရှိ၏။ အများစုက ဧရေပါဒီများဖြစ်ကြ၏။ ၁၉၂၅ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးခရိုင်ရှိမြို့ကြီးများတွင် မွတ်စလင်ဦးရေ ၁၇၉၁၆ ဦးရှိသည်။ ကျေးလက်ဒေသမွတ်စလင်ဦးရေကိုကား ထည့်မ တွက်ထားပါ။ (H . C . Searle, Mandalay District Gazetteer, Vol . A, [Rangoon, 1928], p - 80.

၃) Webb, Census, ၁၉၁၀၊ ၅၁ - ၉၉။

မြို့ပြနှင့်ကျေးလက်တွင် မွတ်စလင်အခြေချနေထိုင်မှုကို ဆန်းစစ်ကြည့်ရာတွင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်သောမွတ်စလင်အများအပြားရှိပုံကို ကရပြုမိရပါသည်။ ဤဇေယျာတစ်ခုမှအပ မွတ်စလင်ကျေးလက်ဦးရေမှာ နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းရှိ ကျေးလက်ဦးရေစုစုပေါင်း၏ တစ်ရာခိုင်နှုန်းသို့ပင် မရောက်ခဲ့ချေ။

၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် စစ်တွေကိုယ်ပြုံး မြို့ပြနေမွတ်စလင်ဦးရေမှာ ၃၁ . ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းရှိသဖြင့် တစ်ပြည်လုံးမှ မြို့ပြနေလူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ၁၃ . ၁၁ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ ကျေးလက်နေလူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ၂ . ၄၈ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်။ ဗမာပြည်တဝှမ်းတွင် စစ်တွေအပါအဝင် မွတ်စလင် ၅၈ . ၃၅ ရာခိုင်နှုန်းမှာ မြို့ပြနေများဖြစ်ကြပြီး စုစုပေါင်းမြို့ပြနေဦးရေ၏ ၁၂ . ၁၄ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ သို့သော် ဗမာနိုင်ငံကျေးလက်ဦးရေ စုစုပေါင်း၏ ၀ . ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းပါရှိသည်။^၁

၁၉၀၁ ခုမှ ၁၉၁၁ ခုနှစ်အထိ ဆယ်စုနှစ်တာသဘာဝအရ မွတ်စလင်လူဦးရေတိုးနှုန်းမှာ အင်မတန်မှ များပြားတိုးပွားလာခဲ့သည်။ အိန္ဒိယမှဝင်လာသောဟိန္ဒူများထက် အဆမတန်များပြားခဲ့ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းအစီရင်ခံချက်အရ ယောက်ျားနှင့် မိန်းမဦးရေမှာ ဟိန္ဒူတို့မှာ ထက်ကွားခြားမှုက မြင့်မားလှ၏။ နှိုင်းယှဉ်ဆိုရသော် ၁၉၀၁ ခုနှစ်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်အမျိုးသမီးဦးရေက ၁၁၉၃၄၇ ရှိခဲ့ပြီး ဟိန္ဒူမှာက ၄၈၅၄၄ ဦးသာရှိခဲ့သည်။ မွတ်စလင်များအကြားတွင် သဘာဝအလျောက်တိုးနှုန်းက အင်မတန်မြင့်တက်လာခဲ့ပါသည်။ ကျေးလက်နေမွတ်စလင်ဦးရေက ဟိန္ဒူတို့ထက် အဆမတန်များပြားနေ၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့များပြားခြင်းတွင် ကပြားဗမာ မွတ်စလင်ဦးရေကိုပါ ထည့်သွင်းထား၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဟိန္ဒူတို့မှာကား ကပြား ဗမာ ဟိန္ဒူဟူ၍ မရှိသလောက်ပင်။^၂

မွတ်စလင်များအကြားတွင် အခြားသောအချက်အလက်အရ ကွဲလွဲချက်မျိုး ဥပမာ အာဖဂန်၊ ပထန်၊ သို့မဟုတ် စန္ဒီ နှင့် ဆိုင်ယီဒီ စသည်မျိုးက ပျောက်သွားခဲ့၍လည်း ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်နှင့် အင်နှင့် မွတ်စလင်အများအပြားစုဝေးရပ်တည်နေကြရာ ဒေသမျိုးများတွင်မူ ဤသို့သော ကွဲလွဲလွဲလွဲရပ်တည်ချက်မျိုးက အရိုးစွဲကြာရှည်စွာ ရှိနေတတ်ပါသည်။

၁ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅၈ - ၁၀၀။
၂ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ ၅၈ - ၉၉။

မလေးပွတ်စလင်များကို မြိတ်ဒေသတွင် အများဆုံးတွေ့ရှိကြရသည်။ သူတို့ကား ပင်လယ်နှင့် နီးရာဒေသများတွင် နေထိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ အထူးသဖြင့် ငါးဖမ်းလုပ်ငန်း၊ ပုလဲထုတ်လုပ်ငန်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသကုန်သွယ်မှုများကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ မြိတ်ကုန်းတွင်းပိုင်းဒေသများမှာကား ဒေသခံများနှင့် ကမ်းရိုးတန်းနေပွတ်စလင်များအကြောင်းပါခဲ့ရာမှ ထွန်းကားလာခဲ့ကြသော ဗမာစကားပြော ဗမာစရိုက်နှင့်နေပွတ်စလင်များကို တွေ့ရှိကြရပါသည်။ မလေးစွယ်အားလုံးလိုလိုပင် မြိတ်ဒေသတွင် စုရုံးနေထိုင်ခဲ့ကြပြီး ယခင်သန်းခေါင်စာရင်းမှာက ၃၉၈၃ ဦးရှိခဲ့ရာက ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ၄၂၃၉ ဦး ရှိလာခဲ့သည်။ ဆယ်နှစ်တာအတွင်းမှာမှ ၂၅၆ ဦးသာ တိုးခဲ့ပါသည်။^၁

၁၉၂၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် စုစုပေါင်း ဗမာ့လူဦးရေ ၁၃၁၆၈၀၉၉ တွင် ပွတ်စလင် ဦးရေက ၅၀၀,၅၉၂ ဦးရှိခဲ့ပေရာ စုစုပေါင်းလူဦးရေ၏ ၃ . ၈ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ ပွတ်စလင် စုစုပေါင်း ၅၀၀၅၉၂ ဦးတွင် ယောက်ျားလေးက ၃၁၄၅၂၄ ဦးနှင့် မိန်းကလေးက ၁၈၆၀၆၈ ဦး ရှိပါသည်။^၂

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပွတ်စလင်များ၏ လေးပုံတစ်ပုံနီးနီးကသာ ဗမာပွတ်စလင်များဖြစ်ကြရာ ယင်းကဏ္ဍတွင် ဇေရမ်ဒီများ၊ ရခိုင်ပွတ်စလင်များ၊ ရခိုင်မှကမန်များ (၎င်းတို့ကို ကျွန်ုပ်ရခိုင်မှ ပွတ်စလင်များမှ သီးခြားဖယ်ပြီး ရေတွက်ထားသည်)၊ ပန်းသေး၊ မလေးနှင့် မိမိတို့ကိုယ်ကို လူမျိုးဗမာကိုးကွယ်သည့် ဘာသာပွတ်စလင်ဟုဆိုကြသူတို့၏ အရည်အတွက်လည်း ပါဝင်ပါသည်။ ပွတ်စလင်အများစုမှာ အိန္ဒိယစွယ်ဖွားမှဆိုသည်ကို စာမျက်နှာ ၂၀၀ မှ ဇယား ၁ အရ သိရပါသည်။

အိန္ဒိယပွတ်စလင်များမှာ နေရင်းဇာတိအလိုက် မှတ်ပုံတင်ခဲ့ကြပေရာ ဘင်္ဂါလီ၊ စစ်တကောင်း၊ ဟိန္ဒူစတာနီ၊ ဒိုရိုယာ၊ ပန်ဂျာဗီ၊ တမိလ (သို့မဟုတ် ကျူလီယာ) နှင့် တယ်လူ(မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကော်ရင်ကျီဟုခေါ်ခံရသူများဖြစ်ပြီး သူတို့လာကြရာ မဒရတ်(စ)ဒေသ ဆိပ်ကမ်းမြို့ကို

၁) ညွှန်းပြီး၊ ၅ - ၂၄၅၊ U Tin Htoo " The Mergui Archipelago and Isthmus of Kra, *Guardian Monthly*, IX (March, 1962)၁၀၀၂ ခုနှစ်တွင် မြိတ်ခရိုင်တွင် ပွတ်စလင် ၄၁၃၁ ဦးရှိရာ ၁၁၂၉ ဦးက မလေးဖြစ်၏။ (Capt. J . Butler, *Mergui District Gazetteer*, Vol. A. (Rangoon, 1912), p - 7). ဝေံတွေကဲ့သို့ အခြားကမ်းရိုးတန်းဒေသများမှာလည်း အလားတူပင်ဖြစ်သည်။

၂) *Burma, Census of India, 1921, Vol X, Burma, Part I, Report*, S . G . Grantham Grantham, စုဆောင်းသည်။ (နောက်ပိုင်းတွင် *Grantham Census 1921* တွင် ညွှန်းသွားသည်။) (ရန်ကုန်၊ ၁၉၂၃) ၅ - ၁၀၄။

ခွဲ၍ဖြစ်သည်)၁ ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များအကြားတွင် အများစုကြီးမှာ အမျိုးသားများ ဖြစ်ကြပြီး ဗမာမွတ်စလင်များအကြားတွင်ကား ယောက်ျားနှင့် မိန်းမဦးရေအချိုးကား ပုံမှန်ပင် ရှိခဲ့ပါသည်။

၁၉၂၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းနှစ်အလျင်က မွတ်စလင်များက မိမိတို့ကိုယ်ကို ဇေရုဗါဒီ ဆိုပြီးသတ်မှတ်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြရာက ဘဝင်မကျစရာဆိုပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ယင်းအစား ဗမာမွတ်စလင်ကို အစားထိုးခေါ်စေခဲ့ကြသည်။ အာဏာပိုင်တို့က ဤအဆိုကိုလက်မခံခဲ့ကြချေ။ သူတို့အနေနှင့် ဘယ်သူဘယ်ဝါက ဘယ်ပုံဆိုသည်ကိုခွဲခြားဖို့ ခက်ခဲသည်ဟုအကြောင်းပြခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ဇေရုဗါဒီဟူ၍ အခေါ်ခံခြင်းခံရသော အချို့သောသွေးနှောခံ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်နှင့် ခရစ် ယာန်များလည်းရှိကြသေးသည်။ ဤသန်းခေါင်စာရင်းတွင် ၉၃၄၈၂ ဦးကို ဇေရုဗါဒီမွတ်စလင်ဆို ပြီး စာရင်းတင်ထားပါသည်။ ၁၉၂၁ ခု ဤသန်းခေါင်စာရင်းအလျင်ကစပြီး အိန္ဒိယတွင် ရိုတ်ဆီ များ ဆိုင်ယိဒီများ စသည်ဖြင့် ခွဲခြားမှတ်တမ်းပြုသကဲ့သို့ပင် မြန်မာနိုင်ငံမှာလည်း ပြုခဲ့ပေသည်။၂

ဤ(၁၉၂၁) ခုနှစ်သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ရခိုင်မွတ်စလင်များမှာ ၂၄၀၀၀ ထိရှိလာခဲ့သည်။၃ အလျင်လျင်က သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုများတွင် ရခိုင်မွတ်စလင်များဟူသောအပိုင်းတွင် အရည်အတွက်က ကွဲပြားခြားနားချက်များရှိခဲ့ပါသည်။ ထိုဝေါဟာရ၏အနက်အပေါ် ကွဲလွဲသောအယူ အဆကြောင့် ဤသို့ ဖြစ်သည်။ ဥပမာပေးရပါသော် ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်မွတ်စလင်များကား ၄၆၇၆ ဦးသာ စာရင်းရှိခဲ့သည်။၄ ရခိုင်ကမန်များကို ပထမဆုံးအကြိမ် သီးခြားစာရင်းကောက်ယူ ခဲ့ပေရာ အမျိုးသား ၁၀၅၄ ဦးနှင့် အမျိုးသမီး ၁၀၂၆ ဦး ရှိသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသော အမျိုးသားဆယ်ဦးနှင့် အမျိုးသမီးခုနှစ်ဦးကလွဲလျှင် အားလုံးပင်မွတ်စလင်များ ဖြစ်ကြပါသည်။၅

၁ ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၉၀၊ ၉၁၊
၂ ထက်ညွှန်းခဲ့ပြီး။ နှာ - ၂၁၂-၂၁၃၊
၃ စစ်တွေတွင်အခြေချခဲ့သော စစ်တကောင်းမှ ဆင်ဆက်သူများမှာ ရခိုင်အမျိုးသမီးများနှင့် ထိမ်းမြားခဲ့ကြပြီး စစ်တကောင်းသားဟုအခေါ်ခံလိုကြဘဲ ရခိုင်မွတ်စလင်များဟုသာ ခေါ်ခံလိုခဲ့ကြသည်။ ယင်းတို့အချင်းချင်းကြားမှာပင် ထိမ်းမြားလိုကြခြင်းဖြင့် သီးခြားလူမျိုးတစ်မျိုးအဖြစ် သတ်မှတ်ခံကြရသည်။ (ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၂၁၃)၊
၄ ညွှန်းပြီး။ နှာ - ၂၁၄၊
၅ အိန္ဒိယသားများနှင့် တူကြခြင်းလည်း ဘာသာစကားနှင့် လေ့ထုံးစံက ရခိုင်နှင့်တူသည်။ အများစုက စစ်တွေနှင့် ကျောက်မြို့ရခိုင်များတွင် အနေများကြသည်။

ရခိုင်မွတ်စလင်များမှာ ဇေရုဗါဒီများပြီးလျှင် “မဟာမွတ်စလင်” ဟု အခေါ်ခံများထဲတွင် ဝတ်ယအများဆုံးအုပ်စုပင် ဖြစ်ပါသည်။^{၁)}

သတ္တမနှင့် နောက်ဆုံးအကြိမ် အပြည့်စုံဆုံးသော သန်းခေါင်စာရင်းကို ၁၉၃၁ ခုနှစ်က ကောက်ယူခဲ့သည်။ ယခင်က မဟာမေဒင်ဟု အသုံးလေ့ရှိရာက ယင်းအစား မွတ်စလင်ဟူ၍ ပထမဆုံးသုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ ဤသန်းခေါင်စာရင်းတွင် နိုင်ငံတွင်းစုစုပေါင်းလူဦးရေ ၁၄၆၄၇၄၉၇ တွင် မွတ်စလင်က ၅၈၄၈၃၉ ဦးရှိခဲ့သဖြင့် လေးရာခိုင်နှုန်း ရှိခဲ့ပါသည်။^{၂)}

မွတ်စလင်လူဦးရေမှာ ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် ၅၀၀၅၉၂ ဦးရှိခဲ့ရာမှ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ၅၈၄၈၃၉ ဦးရှိလာခဲ့ပါသည်။ ဤအတွက် ၈၄၂၄၇ ဦးတိုးခဲ့ပေရာ ၁၆ . ၈ ရာခိုင်နှုန်း တိုးနှုန်းရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းတွင် အိန္ဒိယမွတ်စလင်က ၃၉၆၅၀၄ ဦး၊ မြန်မာမွတ်စလင်ဟူ၍ အခေါ်ခံအုပ်စုအသီးသီး၏ စုပေါင်းဦးရေက ၁၈၆၈၆၁ ဦးနှင့် တရုတ်မွတ်စလင်များက ၁၄၇၄ ဦး ရှိပါသည်။^{၃)}

ရခိုင်ဒေသတစ်ခုတည်းမှာပင် စုစုပေါင်းမွတ်စလင်ဦးရေ၏ လေးဆယ့်တစ်ရာခိုင်နှုန်းက နေထိုင်ပါသည်။ ကျန်အများစုမှာ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်တလွှားနှင့် အခြားအခြားသော ဗဟိုအချက်ချာ ဒေသများတွင် နေထိုင်ကြပါသည်။ ရခိုင်ဒေသများကလွဲလျှင် မွတ်စလင်အများစုမှာ မြို့ကြီးမြို့ကြီး များတွင် နေထိုင်ကြသည်။ မြို့ပြနေမွတ်စလင်များမှာ ၃၂ . ၇ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။ ရခိုင်ကို နှုတ်ထားပါက ၅၂ . ၁ ရာခိုင်နှုန်းရှိသွားပါသည်။ စုစုပေါင်းလူဦးရေတွင် မြို့ပြမွတ်စလင်ဦးရေက ၁၂ . ၆ ရာခိုင်နှုန်းနှင့် ကျေးလက်နေက ၃ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ ရခိုင်ကိုဖယ်ထားပါက မြို့ပြနေ မဟာဦးရေတွင် မွတ်စလင်မှာ ၁၂ ရာခိုင်နှုန်းရှိပြီး နိုင်ငံတွင်း ကျေးလက်နေလူဦးရေ၏ ၁၃ ရာခိုင်နှုန်းသာ ရှိပါသည်။ ယောက်ျားနှင့် မိန်းမကြားဆက်စပ်မှုမှာ ၁၉၀၁ တွင် ၁၁၉ : ၁၀၀ မှ ၁၉၃၁ ခုနှစ် တွင် ၁၅၆ : ၁၀၀ အထိ တက်သွားခဲ့သည်။ ဤသည်မှာ မဟာနိုင်ငံသို့ တိုင်းပါးမှဝင်လာသူများ တိုးပွားလာ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် အမျိုးသားများဖြစ်ကြသည်။

၁) ဆုလှိုင်မန်၊ ညွှန်းခြေ။ စာ - ၃၀။
၂) ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ၈၄ ရာခိုင်နှုန်း၊ နတ်ကိုးကွယ်သူ ၅ . ၂ ရာခိုင်နှုန်း၊ မွတ်စလင် ၄ ရာခိုင်နှုန်း၊ တိဗ္ဗ ၃ . ၉ ရာခိုင်နှုန်း၊ ခရစ်ယာန် ၂ . ၃ ရာခိုင်နှုန်း နှင့် ကျန်မှာ အထွေထွေဖြစ်၏။ (Burma, Burma Handbook [Simla: Government of India Press, 1944]. စာ - ၁၀။ ဇယား ၂ - ၃ ကြည့်။ စာ - ၁၃၄-၁၃၅။
၃) Bennison, Census 1931, စာ - ၂၁၁။ Burma, Burma Handbook, စာ - ၁၁။

ဇယား ၂ တွင် ၁၉၃၁ ခုနှစ်က မွတ်စလင်များအား စာတိအရခွဲခြားထားပုံကို ပြသထားပါသည်။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်တိုးက မြေခူးတို့မှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်စာရင်းတွင် ပါဝင်သွားခဲ့သည်။ ဤစာရင်းမှာတော့ အိန္ဒိယဗမာ(ဝါ)ဗမာမွတ်စလင်များအုပ်စုတွင် ထည့်သွင်းထားသည်။ ဤဇယားက မွတ်စလင်လူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ၆၈ ရာခိုင်နှုန်းက အိန္ဒိယသားများဖြစ်ကြပြီး ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းကသာ ဗမာမွတ်စလင်အုပ်စုဟု ပြသထားပါသည်။ အများဆုံးမှာ ဧရာဝတီနှင့် ရခိုင်မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပြီး ကျန်သူများမှာ ကမန်နှင့် မြေခူးများဖြစ်ကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံဖွားဟု စာရင်းသွင်းထားသော အိန္ဒိယမွတ်စလင်ဦးရေမှာ တိုးလာပါသည်။ တိုင်းတပါးမှဝင်လာပြီး ရခိုင်ဒေသတွင် အမြဲတမ်း အခြေစိုက်နေလာသူရှိလာ၍ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံဖွား အိန္ဒိယမွတ်စလင်များ၏ ခုနှစ်ဆယ့်သုံးရာခိုင်နှုန်းမှာ စစ်တွေဒေသတွင် စာရင်းသွင်းထားကြသည်။ ဗမာမွတ်စလင်များအကြားတွင် လူဦးရေကြီးထွားလာမှုမှာ သွေးနှောထိမ်းမြားလက်ထပ်ခြင်းဖြင့် တိုးလာရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၂၁-၁၉၃၁ ခုနှစ်များအတွင်း ဗမာအိန္ဒိယကပြား မွတ်စလင်များမှာ ၄၂ ရာခိုင်နှုန်းအထိတိုးပွားလာခဲ့ပြီး အိန္ဒိယမွတ်စလင်များကမူ ဆယ်ရာခိုင်နှုန်းသာ တိုးခဲ့ပါသည်။ ဤကိန်းဂဏန်းမှာ အတိအကျကြီးကားမဟုတ်ပါ။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်က ကောက်ယူမှုတွင် ရခိုင်မွတ်စလင်အများအပြားက အိန္ဒိယအမျိုးသားများအဖြစ် စာရင်းသွင်းခဲ့ကြခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။^၉ ၁၉၃၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင်လည်း များစွာသောရခိုင်မွတ်စလင်များက ဘင်္ဂါလီဘာသာစကားကို မိမိတို့၏မိခင်ဘာသာစကားဆိုပြီး ကြွေးကျော်ခဲ့သည်။ စစ်တကောင်းနှင့် သံတွဲဒေသများနေသူများ အလားတူပင် ခံယူကြပါသည်။ ဧရာဝတီတို့ကမူ သူတို့နေထိုင်ရာဒေသကိုဆိုပြီး ဗမာ သို့မဟုတ် ရခိုင်ဘာသာစကားကို မိခင်ဘာသာစကားအဖြစ် အစဉ်သဖြင့် ရည်ညွှန်းပြီးပြောဆိုကြပါသည်။^{၁၀}

၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် မှတ်ပုံတင်ထားကြသည့် အိန္ဒိယသား ၁၀၁၇၈၂၅ ဦးတွင် ၅၆၅၆၀၉ (၅၆ ရာခိုင်နှုန်း) မှာ ဟိန္ဒူ၊ ၃၉၆၅၉၄ (၃၉ ရာခိုင်နှုန်း)မှာ မွတ်စလင်များဖြစ်ကြပြီး ကျန်သည်က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၊ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များ ဆစ်စ်များနှင့် အခြားသူများဖြစ်ကြသည်။

အိန္ဒိယမွတ်စလင်များစာရင်းတွင် ကျွလီယာ၊ လဗွဲများ၊ မပလဲများ၊ ကာကာများ (မလာဘာဒေသမှဖြစ်ကာ ဦးရေမှာ ၁၀၀၁၂ ဦးရှိပြီး အများစုကား ဟိန္ဒူများဖြစ်ကြပါသည်)

၉ Bennison, *Census 1931*, ၈ - ၂၁၁; *Burma, Burma Handbook*, p - 11.
 ၁၀ Bennison, *Census, 1931*, p - 213.

တေလဂူများ၊ ဒက္ကန်များ၊ ဂူဂျရတီများ၊ ဂူရတီ၊ စစ်တကောင်းနှင့် အခြားသူများဖြစ်ကြသည်။^၁
ဗမာ့မွတ်စလင်များအုပ်စုမှာ ဧရေဗါဒီများ၊ ရခိုင်မွတ်စလင်များ၊ ကမန်များနှင့် မြေခူးများဖြစ်ကြသည်။
သူတို့၏အရည်အတွက်က ၅၆၉၀၄ ဦးထိတိုးခဲ့ရာ ၄၅ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်။ ရခိုင်မွတ်စလင်အများစုမှာ
စစ်တွေပက်တွင်နေကြရာ အခြားဒေသများမှာလည်း အရေအတွက်အများအပြားရှိခဲ့သည်။ စစ်တ
ကောင်းမှာ ၁၅၉၇ နှင့် သံတွဲတွင် ၁၆၅၈ ဦးဖြစ်သည်။ ၁၉၃၀ ခုနှစ်တွင် ယင်းတို့၏စုစုပေါင်း
လူဦးရေက ၅၁၆၁၅ ဦးရှိရာ ၁၉၂၁ ခုနှစ် လူဦးရေ ၂၃၇၄၅ ဦးထက် နှစ်ဆကျော်တက်လာခဲ့သည်။^၂
ကမန်များကလည်း ၂၀၈၀ ဦးမှ ၂၆၆၆ ဦးရှိလာခဲ့သည်။ သူတို့က စစ်တွေမြို့နှင့် စစ်တကောင်း
ဒေသများတွင် အနေများကြသည်။^၃ မြေခူးများကလည်း ၄၉၉၁ ဦးမှ ၅၁၆၀ ဦးထိ တိုးသွားခဲ့
သည်။^၄

ဗမာနိုင်ငံတွင် သန်းခေါင်စာရင်းအမျိုးမျိုးကောက်ယူခဲ့ရာတွင် ၁၈၈၁ ခုနှစ်မှလွဲလျှင်
စွန့် သို့အတ်စသဖြင့် ခွဲခြားကောက်ခံမှုကိုမတွေ့ရသည်မှာ မှတ်သားအပ်ပါသည်။ မည်သည့်ရိုက်
ဝင်ဟု လူတွေ့မေးမြန်မခြင်းမရှိချေ။ အိန္ဒိယဖွား မဟာမေဒင်လား၊ ဧရေဗါဒီ သို့မဟုတ် ရခိုင်
လား၊ မဟာမေဒင်လား စသဖြင့် အလားတူ တစ်ခုခုကို မေးမြန်းခြင်းသာရှိခဲ့သည်။ သို့သော်ငြား
လည်း ခရစ်ယာန်များကိုကား ဘယ်ရိုက်ကဟုမေးပြီးမှ မှတ်တမ်းတင်သွားခဲ့သည်။

၁၉၄၁ ခုနှစ်က သန်းခေါင်စာရင်းစစ်တမ်းကိုကား မသိရပါ။ ဂျပန်ဝင်လာသဖြင့် လုပ်ငန်း
ပြတ်တောက်သွားခဲ့ပြီး အချက်အလက်များပါ ပျောက်ဆုံးသွားခဲ့ရသည်။ အချက်အလက်အချို့
ကိုသာ သိခဲ့ရသည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် စုစုပေါင်းလူဦးရေက ၁၆၈၂၃၇၉၈ ဦး (၁၉၃၁ က
လူဦးရေနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါသော် ၁၄၆၄၇၇၃၆ ဦးရှိ၏။) ရှိသည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်း
ကောက်ယူမှုလုပ်ငန်းက အတော်အောင်မြင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုရမည်။ သွားလာရခက်ခဲသော နာဂ
တောင်တန်းများ၊ ဝဒေသ၊ မြောက်ပိုင်းမြစ်ကြီးနားဒေသများမှ အချို့မှာ သန်းခေါင်စာရင်းကောက်တိုင်း
မပါခဲ့ရာမှ ဤနှစ်တွင်ပါခဲ့သဖြင့် ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းတိုးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^၅ ဤဒေသများတွင် မွတ်စလင်

၁ ညွှန်းပြီး။ ၅ - ၂၂၉။
၂ ညွှန်းပြီး။ ၅ - ၂၃၀။
၃ ညွှန်းပြီး။
၄ ညွှန်းပြီး။ ၅ - ၂၃၁။

၅ Burma Facts and Figures, Burma Pamphlets no . 8(Calcutta : Longmans, Green,
1946),p - 3; Kyaw Thet ၏ Burma; The Political Integration of Lingultic and Religious

များမရှိကြချေ။

၁၉၅၃ နှင့် ၁၉၅၄ ခုနှစ်များတွင် သန်းခေါင်စာရင်းကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာကောက်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် ဗမာပြည်မကြီးမှ မြို့ကြီးမြကြီး ၂၄၈ မြို့၊ ကချင်ပြည်နယ်မှ လေးမြို့နှင့် ချင်းပြည်နယ်မှ အချို့အပိုင်းများကိုသာ ကောက်ယူနိုင်ခဲ့သည်။^၁

မြို့ကြီးမြကြီးပေါင်း ၂၅၂ မြို့ရှိ စုစုပေါင်းလူဦးရေ ၂၉၄၀၇၀၄ ဦးတွင် မွတ်စလင်ဦးရေက ၂၃၄၅၁၂ ဦးဟု မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။^၂ ဤဒေသများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဦးရေက စတုရန်းမိုင်နှုန်းရှိပြီး မွတ်စလင်က စတုရန်းမိုင်နှုန်းထိ ရှိသည်။ ကျွန်သူများမှာ ဟိန္ဒူများ (၅ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ခရစ်ယာန်များ၊ နတ်ကိုးကွယ်သူများနှင့် အခြားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ရခိုင်ပြည်တွင် မြို့ပြလူဦးရေ၏ ၂၂ ရာခိုင်နှုန်းမှာ မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။^၃ ရန်ကုန်မြို့တွင် လူဦးရေစုစုပေါင်း ၇၃၇၀၇၉ ဦးရှိရာတွင် မွတ်စလင်က ၇၇၁၅၉ ဦးရှိသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင် စုစုပေါင်းလူဦးရေက ၂၆၁၉၈ ဦးရှိပြီး မွတ်စလင်က ၂၉၂၀ ဦးရှိသည်။^၄ ချင်းဒေသများတွင် စုစုပေါင်းလူဦးရေ ၁၈၅၀၆၉ ဦးရှိရာ၌ မွတ်စလင်နှစ်ဆယ်ခြောက်ဦးသာ စာရင်းရှိခဲ့ပါသည်။^၅

၁၉၅၄ ခုနှစ်က တစ်စိတ်တစ်ဒေသ သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုတွင် ယင်းအလျှင် နှစ်များတိုင်းက တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကောက်ယူခဲ့သောမြို့ကြီးမြကြီးများ အနီးအနားတွင် အထူးသဖြင့်ရှိနေကြသော ကျေးရွာပေါင်း ၂၁၄၃ ရွာကို ကောက်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤကျေးရွာများတွင် စုစုပေါင်းလူဦးရေ ၂၆၇၉၁၉ ဦးရှိရာတွင် မွတ်စလင်ဦးရေက ၇၃၆၄၂ ဦး ရှိသည်။ ရာခိုင်နှုန်းအားဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ၉၄ . ၈၇ ရာခိုင်နှုန်း၊ မွတ်စလင်က ၂ . ၇၆ ရာခိုင်နှုန်းရှိပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းတွင်ပါဝင်သော ရခိုင်ကျေးရွာများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက ၅၆ . ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းရှိပြီး မွတ်စလင်က

Groups," ကိုလည်းကြည့်၊ P . W . Thayer တည်းဖြတ်သည်၊ *Nationalism and Progress in Free Asia* (Baltimore: Johns Hopkins Press, 1956), p -166. ကော်သက်က အကိုးအကားကိုပြုမထားဘဲ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ဖော်စပ်၍ လူဦးရေစုစုပေါင်းကို သေ သန်းဟု ပြထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ၈၄ ရာခိုင်နှုန်း၊ နတ်ကိုးကွယ်သူ ၅ ရာခိုင်နှုန်း၊ မွတ်စလင် ၄ ရာခိုင်နှုန်း၊ ဟိန္ဒူ ၄ ရာခိုင်နှုန်း (ကျွန်သူများမှာ အထွေထွေ အစုံစုံပင် ဖြစ်၏။)

၁) Union of Burma, *First Stage Census, 1953, Vol.1, Population and Housing* (Rangoon,1957) p - xvi.

၂) ညွှန်းပြီး ၆၂ - ၆၃။

၃) ညွှန်းပြီး p - xxvi.

၄) ညွှန်းပြီး ၅၁ - ၆၂-၆၃။

၅) ညွှန်းပြီး တွဲ - ၈၊ *Chin Special Division*, ၄- ၂၇။

၄၁ - ၇၀ ရာစုစွန်း ရှိပါသည်။^(၁)

သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုပုံစံအမျိုးမျိုးပြောင်းလဲမှုရှိခဲ့သော်လည်း မဟာနိုင်ငံတွင် အပြည့်အစုံ သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှု ခုနှစ်ကြိမ်ရှိခဲ့ရာတွင် နိုင်ငံတော်၏လူဦးရေက ယေဘုယျအားဖြင့် တစ်ပြေးပြေးချင်းတိုးလာသကဲ့သို့ပင် မွတ်စလင်လူဦးရေမှာလည်း ပြေးပြေးမှန်မှန်ကြီး တိုးခဲ့သည်ပင်။ ၁၈၉၁ ခုနှစ်က မဟာနိုင်ငံတွင် နေသူ ၁၀၀၀၀ တွင် မွတ်စလင် ၃၄၇ ဦးခန့်ရှိခဲ့သည်။ ယနေ့အခါ စာရင်းဇယားအချက်အလက်များကို မသိရှိရပါ။ လက်ရှိ နိုင်ငံလူဦးရေအရလည်း မွတ်စလင်လူဦးရေက ယနေ့လည်း ၄ ရာစုစွန်းပင်ဟု သံသယကင်းကင်းနှင့် ဆိုနိုင်ပါသည်။^(၂) စစ်အစိုးရလက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏လူဦးရေကို နှစ်ဆယ့်နှစ်သန်းဟု ယေဘုယျသဘောတူလက်ခံထားကြသည်။ ဤအချက်အရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်ဦးရေ ၈၈၀၀၀ ရှိပေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဂျပန်ဝင်လာခဲ့ချိန်တွင် ဟိန္ဒူနှင့် မွတ်စလင်ထံမှ များစွာသောအိန္ဒိယဘားများမှာ အိန္ဒိယသို့ထွက်ပြေးသွားခဲ့ကြပြီးမှ အင်္ဂလိပ်နှင့်အတူ အများအပြားက မြန်မာနိုင်ငံလာခဲ့ကြသည်။ မြောက်ပိုင်းများစွာသော စစ်တကောင်းသားများမှာ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းသို့ စိမ့်ဝင်လာခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အမခြံအားဖြင့်မူ အဝင်အထွက်ကမျှနေခဲ့သဖြင့် ၁၉၃၁ ခုနှစ်ကအတိုင်း လူဦးရေက တည်တံ့မပျက်ရှိနေခဲ့ရသည်။

မွတ်စလင်တို့ကိုယ်တိုင်ကလည်း အခါအားလျော်စွာ မဟာနိုင်ငံတွင် သူတို့၏လူဦးရေကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ကြသည်။ အထွေထွေကောင်စီဥက္ကဋ္ဌမှ ဦးနုထံသို့ ၁၉၄၇ ဩဂုတ်လ ၁၄ နှင့် ၁၉၄၇ စက်တင်ဘာ ၁၇ ရက်နေ့စွဲများဖြင့် ဖော်ပြသည့်စာများတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေကို တစ်သန်းကျော် ပြထားပါသည်။ (လွတ်လပ်သောမဟာနိုင်ငံအတွက် ဖွဲ့စည်းမည့်အစိုးရအဖွဲ့တွင် လူဦးရေ အချိုးအရ ကိုယ်စားလှယ်ရအရ ဖြစ်ပါသည်။) ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် မွတ်စလင်ဝါမောက္ခတစ်ဦး ပြန်ခဲ့သော ဦးဆက ၁၉၅၁ ခုနှစ်၌ ထုတ်ဝေခဲ့သောစာအုပ်တွင်လည်း ဤအရည်အတွက်ကိုပင် ကိုးကားထားပါသည်။^(၃) ၁၉၅၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာ ၁၁ ရက်နေ့ မဂ္ဂဇိမ်းစခွဲနှင့် ၁၉၅၄ ခု မေလ ၂၈ ရက်

(၁) Union of Burma, Second Stage Census, 1954, တွဲ -၁၊ Population and Housing (Rangoon, 1957). ၅ - ၂၇၊ ၁၁၅။

(၂) ဟာနန်ဒ် ဟိဆင်ကားနှင့် ဖဲဟားရီ ဟိဆင်ကားတို့၏ Report on the Mission to Burma (လူစုစာတို ၁၉၅၁၊ မေ) ၅၁ -၁၃ အရ စုစုပေါင်းလူဦးရေ၏ ၄ - ၅ ရာစုစွန်းက မွတ်စလင်များဖြစ်ကြသည်။ အဘယ်ကရသည် အချက်အလက်ဟူ၍ကား အထောက်အထား မရှိခဲ့ပါ။

(၃) ဦးဆက ပဉ္စမမြောက် မဟာနိုင်ငံ မွတ်စလင်လူမျိုးဘာသာပြဿနာ (ပြည်၊ ၁၉၅၁၊ ၅၁ -၆၅)။

ပါလက်စတိုင်းနေ လူထုစိတ်ဝင်စားလှည့်လည်ပွဲကို ဦးစီးခဲ့သူများက ယင်းအထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ထုတ်ပြန် ခဲ့သည့်ကြေညာချက်များတွင် ဗမာနိုင်ငံမွတ်စလင်လူဦးရေကို တစ်သန်းခွဲဟု ပြထားသည်။ မွတ်စလင်ကက်ဘ်နက်ဝန်ကြီး ဦးရာရှစ်ကလည်း ဗမာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင် လူဦးရေတစ်သန်းမှ တစ်သန်း နှင့် နှစ်သိန်းခွဲထိရှိသည်ဟု ယူဆပြောဆိုခဲ့သည်။^၁

ဤအရည်အတွက်ကား ချွဲကားဆိုထားရာသာဖြစ်ပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်လူဦးရေ အတိအကျကို သန်းခေါင်စာရင်းအသစ်တစ်ခု အပီအပြင်ကောက်ယူချိန်ကျမှသာ သိရှိနိုင်ပါမည်။ အထူးဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာအခွင့်အရေးအတွက် တောင်းဆိုလိုမှုဆန္ဒခွဲကြောင့် မွတ်စလင်တို့က ဤမျှ အရေအတွက်အထိ ချွဲကားဆိုခဲ့ကြခြင်းကိုမူ သံသယဝင်ဖွယ်ရာမရှိပါ။ ၁၉၅၃ နှင့် ၁၉၅၄ ခုနှစ် များအတွင်းက တစ်စိတ်တစ်ဒေသသန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူချက်အရလည်း လက်ရှိဗမာ့လူဦး ရေတွင် မွတ်စလင်လူဦးရေက မည်မျှရှိပုံကို မသိကြရပါ။ ရခိုင်မှမွတ်စလင်များကလည်း ဘယ်ပုံ ဖြန့်ကျက်တည်ရှိနေကြပုံကို မသိကြရပါ။ ရခိုင်မွတ်စလင်တို့ မြောက်ပိုင်းရခိုင်မှ မွတ်စလင်ခရိုင် (မေယုခရိုင်) တွင် အထူးအခွင့်အရေးကို တောင်းဆိုခဲ့စဉ်ကာလက ယင်းတို့ တင်ပြခဲ့သည့် လူဦးရေမှာလည်း ချွဲကားဆိုထားရာသာကျပါသည်။ သူတို့အဆိုအရ ရခိုင်တစ်ပြည်လုံးတွင် လူဦးရေ ၁၄၀၀၀၀၀ ရှိရာ၌ မွတ်စလင်လူဦးရေက ၆၅၀၀၀၀ ရှိသည်ဟု ဆိုခဲ့ကြသည်။ မေယုဒေသတစ်ခု တည်းမှာပင် ၄၅၀၀၀၀ ဦးရှိသည်။^၂ ယနေ့အခါ အနီးစပ်ဆုံးဖြစ်နိုင်သည့် ဗမာနိုင်ငံတလွှားရှိ မွတ်စလင်လူဦးရေမှာ လေးရာခိုင်နှုန်း (ဇယား ၃ ကြည့်ပါ) ရှိနိုင်ပါသည်။

ဒုတိယအရေးပါလှသောကောက်ချက်မှာ အိန္ဒိယမွတ်စလင်များက အများစုကြီးဖြစ်ပါ သည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံနှစ်ပုံရှိပါသည်။ ဤအချက်မှ အရေးပါသော ကောက်ချက်များကို ရရှိစေပါသည်။ ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်လူအစုအဝေး၏ အတွင်းတည်ဆောက်မှု နိုင်ငံရေးအပါအဝင် လူမှုရေး၊ ဘာသာရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို အကဲဖမ်း၍ရနိုင်ပါသည်။ အိန္ဒိယ မွတ်စလင်နှင့် ဗမာ့မွတ်စလင်များအကြား လူဦးရေအချို့မှာ ၁ : ၂ အနေအထားရှိသည်။ ဒုတိယ အုပ်စု၏ကျေးဇူးကြောင့် နောက်ပိုင်းတွင် အတန်ငယ်အပြောင်းအလဲကရှိခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ လွတ်လပ်ရေးရပြီးတွင် အိန္ဒိယမှနေပြီး ဝင်ရောက်လာမှုကတစ်သွားခဲ့ပြီး သွေးနှောလက်ထပ်မှုများ

၁) ၁၉၆၂ ဖေဖော်ဝါရီ ၇ ရက်နေ့က ပုဂ္ဂလပြောကြားချက်။
၂) တိုင်းရင်းသား ရခိုင်မွတ်စလင်အသင်း၊ ၂၀၀၅ နှင့် ၁၉၆၂ ခု၊ ဇွန်လ ၁၅ ရက်နေ့က စကားတိုင်းမှာ။

(၂၀၇) မြန်မာ့ပြေ ဖတ်စာအုပ်များ

အစဉ်တဆက်ရှိခဲ့ပြီး ဇေယျဝိသိဒ္ဓိရောက တိုးပွားလာနေ၍ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကဏ္ဍတွင် ယင်းတို့၏
ဩဇာကို ဖန်တီးယူရာ နိုင်ငံရေးပိုင်းအချက်အလက်များကို ထည့်တွက်ပြမထားပါ။ ဤအပိုင်းကို
သီးခြားတင်ပြခဲ့ပြီး၍ ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ [၁]

အစ္စလာမစ်တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ

၁။ ကာဇီတရားသူကြီးဆိုင်ရာ အက်ဥပဒေ^၁

Whereas by the preamble to Act No. XI of 1864 it was (among other things) declares that it was inexpedient that the appointment of the Kazi-ul-Kuzaat, or of City, Town or Pargana Kazis, should be made by the Government, and the same Act enactments relating to the appointment by the Government of the said officers were repealed; and whereas by the usage of the Muhammedan community the presence of Kazis appointed by the Government is required at the celebration of marriages and the performance of certain other rites and ceremonies, and it is therefore expedient that the Government should again be empowered to appoint persons to the office of Kazi: It is hereby enacted as follows:—

①. The President of the Union may, by notification, extend this Act to the whole or any part of the Union of Burma.

②.—Wherever it appears to the President of the Union that any considerable number of the Muhammadans resident in any local area desire that one or more Kazis should be appointed for such local area, the President of the Union may, if he thinks fit, after consulting the principal Muhammadan residents of such local area, select one or more fit persons and appointed him or them to be Kazis for such local area.

If any question arises whether any person has been rightly appointed Kazi under this section, the decision there of by President of the Union shall be conclusive.

The President of the Union may, if he thinks fit, suspend or remove any Kazi appointed under this section who is guilty of any misconduct in the execution of his office, or who is for a continuous period of six months absent from the local area for which he is appointed, or leaves such local area for the purpose of residing elsewhere, or is declared an insolvent, or desires to be discharged from the office, or who refuses or becomes in the opinion of the President of the Union unfit, or personally incapable, to discharge the duties of the office.

③. Any Kazi appointed under this Act may appoint one or more persons as his naib or naibs to act in his place in all or any of the matters appertaining to his office throughout the whole or any portion of the local area for which he is appointed, and may suspend or remove any naib so appointed.

When any Kazi is suspended or removed under section, 2, his naib or naibs (if any) shall be deemed to be suspended or removed, as the case may be.

④. Nothing herein contained, and no appointment made hereunder, shall be deemed—

{a} to confer any judicial or administrative powers on any Kazi or Naib Kazi appointed hereunder; or

{b} to render the presence of a Kazi or Naib Kazi necessary at the celebration of any marriage or the performance of any rite or ceremony; or

{c} to prevent any person discharging any of the functions of a Kazi.

① Burma, *The Burmese Code*, Vol .XI, C, Muhammadan, India Act XII, 1880. (Rangoon).

၂။ ၁၉၁၃ ခုနှစ် မှတ်စုလင် ဝကမ်ပိဘတည်ပြုရေးဥပဒေ^၁

ယင်းဥပဒေ ပုဒ်မ ၃ တွင် အောက်ပါအတိုင်း ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

"အစ္စလာမ်ဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်သည် အစ္စလာမ် တရားဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ ကျန်အချက်အားလုံးတွင် ညီညွတ်သောဝကမ်ပိတစ်ခုကို တည် ထောင်ရာတွင် အောက်ပါရည်ရွယ်ချက်အရ ဝကမ်ပိလုပ်လျက်လည်း တရားဝင်နိုင်စေရမည်။

(က) သူ၏မိသားစု၊ သူ၏သားသမီးများ သို့မဟုတ် အောက်အဆက်အသွယ်များအတွက် လုံးဝဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်စေ အထောက်အပံ့ရယူစေရန်၊ ထို့ပြင်

(ခ) အကယ်၍ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်သည် ဟန္ဒီပိဗေသတ်ဝင် မှတ်စုလင်တစ်ဦးဖြစ်ပါက မိမိအသက် ရှင်နေစဉ်ကာလအတွင်း ဝကမ်ပိပစ္စည်းမှရရှိလာသော အကျိုးအမြတ် ငှားရမ်းခ စသည့် တို့မှ မိမိကိုယ်တိုင်အထောက်အပံ့ရစေရန် သို့မဟုတ် မိမိ၏ကြွေးမြီများကို ပေးဆပ်နိုင်စေ ရန်။

သို့ရာတွင် အထက်ပါကိစ္စမျိုးတွင် ဝကမ်ပိအဆုံးစွန်သောအကျိုးစီးပွားမှာ နောက်ဆုံး တွင် ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများသို့ သက်ဆင်းရန်ဖြစ်ကြောင်း၊ သို့မဟုတ် အစ္စလာမ်တရားဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုထားသော အမြဲထားဝရသဘောကိုဆောင်သည့် ဘာသာရေး၊ ကုသိုလ်ရေး၊ လူမှု ရေးဆိုင်ရာ အခြားရည်ရွယ်ချက်တစ်ရပ်အတွက်ဖြစ်ကြောင်း၊ အတည့်အလင်းဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက် ၍ ဖြစ်စေ၊ သတ်မှတ်ထားရန်လိုအပ်သည်။

ပုဒ်မ -၃ အရ မှတ်စုလင်တိုင်းသည် မိမိ၏ဝကမ်ပိပစ္စည်းတည်ရှိရာနယ်မြေရှိ ဖီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာရှိသော တရားရုံးသို့ ဝကမ်ပိပစ္စည်းနှင့်ပတ်သက်၍ အသေးစိတ်အချက်အလက်များ တင်ပြ ချက်ကို ပေးပို့ရမည်။

The Mussalman Wakf Act (1923)

၁၉၂၄ ခုနှစ် သြဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် စတင်အာဏာသက်ဝင်သည်။

^၁ The Mussalman Wakf Validiting Act, 1913, ၁၉၁၃ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၇ ရက်နေ့တွင် အာဏာသက်ဝင် သည်။ ညွှန်းခဲ့ပြီး၊ အိန္ဒိယအက်ဥပဒေ၊ တွဲ - ၆၊ ၁၉၁၃။

နိ ဝကာမ်ဆိုင်ရာအသေးစိတ်ကို ဦးဆောင်ဟောပြောရန်၊ ဝိဇ္ဇာ(ဥပဒေ)၊ ဥပဒေတွဲ၊ မဟာဥပဒေပြုစုသော "အစ္စလာမ်တရားဥပဒေ" စာအုပ်၊ စာမျက်နှာ ၁၇၀ မှ ၁၇၅ တွင် ကြည့်ရှုစေလိုပါသည်။ (မြန်မာပြန်သူ)

၁၉၅၃ ခုနှစ် မှတ်စာလင်း၊ လင်မယားကျွေးရေး အက်ဥပဒေ^၁

အရေးကြီးသော ပြဋ္ဌာန်းချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

ပုဒ်မ ၁ (၃) ဤအက်ဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် လင်မယားကျွေးရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဤအက်ဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အချက်များတွင်မှတစ်ပါး အစ္စလာမ်တရားဥပဒေ၏ မူလသဘောကို မထိခိုက်စေရ။ ထို့ပြင် ၎င်းပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် လက်ထပ်ရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ တရားနည်းလမ်းအရ နှစ်ဦးသဘောတူပြုလုပ်သည့် ပဋိညာဉ်ကိုလည်း မထိခိုက်စေရ။

ပုဒ်မ ၂ (၁) အစ္စလာမ်တရားဥပဒေအရ လက်ထပ်သောမိန်းမမှာ အောက်ပါအကြောင်းတစ်ခုခုကြောင့်ဖြစ်စေ၊ တစ်ခုထက်ပိုသောအကြောင်းများကြောင့်ဖြစ်စေ၊ လင်မယားကျွေးရေးရန် ဒီကရီရထိုက်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(က) လင်ဖြစ်သူ မည်သည့်နေရာ၌ ရောက်ရှိနေထိုင်သည်ကို မသိခဲ့ရခြင်း။

(ခ) မိမိအား လင်ဖြစ်သူက လုံလောက်သောအကြောင်းမရှိဘဲ စားစရိတ်ထောက်ပံ့ရန် ခြောက်လတစ်ဆက်တည်း ပျက်ကွက်ခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် ငြင်းထန်ခဲ့ခြင်း။

(ဂ) လင်ဖြစ်သူသည် လုံလောက်သောအကြောင်းမရှိဘဲ တစ်နှစ်ပတ်လုံး သံဝါသပြုရန် ပျက်ကွက်ခြင်း။

(ဃ) လင်ဖြစ်သူသည် လက်ထပ်စဉ်က ပန်းသေရောဂါ ခွဲကပ်နေသည့်ပြင် နောက်လည်း ဆက်လက်၍ ပန်းသေရောဂါခွဲကပ်နေခြင်း။

(င) လင်ဖြစ်သူသည် တစ်နှစ်အောက်မနည်း ပြင်းထန်စွာစိတ်ပေါသွင်ရောဂါခွဲကပ်နေခြင်း သို့တည်းမဟုတ် လင်ဖြစ်သူသည် ပြင်းထန်သော ကုဋ္ဌနူနာဖြစ်စေ၊ ပြင်းထန်သော ကာလသားရောဂါဖြစ်စေ ခွဲကပ်နေခြင်း။

(စ) မိမိအား အရွယ်မရောက်မီ မိမိ၏ပခင်နှင့် ဖခင်၏ ဖခင်မှတစ်ပါး တခြားအုပ်ထိန်းသူက လက်ထပ်ပေးခဲ့ရာ မိမိ၏လင်ယောက်ျားနှင့် သံဝါသပြုခြင်းမရှိခဲ့ပါလျှင် အသက်ဆယ့်ငါးနှစ်မပြည့်မီ လက်ထပ်ခြင်းကို ဖျက်သိမ်းခြင်း။

(ဆ) လင်ဖြစ်သူက မိမိအားညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်း။

^၁ ၁၉၅၃ ခုနှစ် မှတ်စာလင်း၊ လင်မယားကျွေးရေးအက်ဥပဒေမှာ ၁၉၅၈ ခုနှစ်၊ ဇိုဝင်ဘာ ၂၂ ရက် နေ့မှစ၍ အာဏာသက်ဝင်သည်။

* အကျယ်ကို ဆရာ ဦးခင်မောင်စိန် မြူသော အစ္စလာမ်တရားဥပဒေ တစ်အုပ်၊ တပျက်မှာ ၉၄ မှ ၁၀၂ ထိတွင် ကြည့်ရှုရလေ့ပါသည်။

(၈)။ ဗမာ့မူဝါဒလင် ကလျာဏယုဝအသင်းချုပ်ကြီး၏ အထွေထွေစာရွက်စာတမ်းများ

၁၉၄၇ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၁၂ ရက်က ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အား လွှတ်လပ်ရေး ပေးရေးဆိုင်ရာ နှုတ်စာလိစာချုပ်ကိုထောက်ခံခြင်း၊ ပါလက်စတိုင်းအား ခွဲခြားပစ်ခြင်းကို ဆန့်ကျင်ကြောင်း၊ အစိုးရက ဂျပန်ထံမှ စစ်လျှော်ကြေးတောင်းဆိုချက်အားထောက်ခံကြောင်း၊ အပိုတက္ကသိုလ်တစ်ခုတည်ထောင်ရန် တောင်းဆိုချက်၊ ဥပဒေပြုအစည်းအရုံးတွင် ရွေးချယ်ခံခဲ့ရသော ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မွတ်စလင်အမျိုးသမီးအသင်းမှ ခေါင်းဆောင်ဒေါ်စောရွှေအားထောက်ခံကြောင်း ကြေညာချက်များဖြစ်သည်။ (နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင်မူ ဤကောင်စီမှ ဒေါ်စောရွှေအပေါ် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ထိုးနှက်တိုက်ခိုက်မှုများ ရှိသွားခဲ့သည်။)

၁၉၄၈ ခု၊ ဧပြီလ ၂၈ ရက်နေ့စွဲပါစာဖြင့် သခင်နု (နောက်ပိုင်း) ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနုထံ အီဒလ်အသွဟာ(ဘက္ကရီအိမ်နေ) နေ့ကို အများပြည်သူရုံးပိတ်ရက်အဖြစ်သတ်မှတ်ပေးရေးနှင့် အီဒလ်အသွဟာနေ့နှင့် တမန်တော်မွေးနေ့နှစ်နေ့တို့ကို မွတ်စလင်တို့၏အားလပ်ရက်အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရေးနှင့် အစိုးရရုံးများမှ မွတ်စလင်ဝန်ထမ်းများအား မွန်းတည့်ချိန်မှ နေ့လည် ၂ နာရီအထိ ဝတ်ပြုချိန်အတွက် သောကြာနေ့တွင်ခွင့်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။

၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၄ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ကောင်စီမှ ဦးနုသို့ အသနားခံစာအဖြစ် အစိုးရက ဗမာလူထု၏နေထူးနေ့မြတ်များကိုသာ အများပြည်သူရုံးပိတ်ရက်အဖြစ် သတ်မှတ်မည်ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် အီဒလ်အသွဟာနေ့ကိုပယ်ချထားခြင်းအတွက် တင်သွင်းခဲ့သည်။

၁၉၅၀ ပြည့်နှစ် ဇူလိုင်လ ၁၄ ရက်တွင် ဗမာနိုင်ငံအစိုးရက တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံကို အကူအညီပေးရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသို့ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီ၏ တောင်းဆိုချက်ကို ထောက်ခံသည့်အနေနှင့် သတင်းစာမှထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။

၁၉၅၈ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့ကို မဂရိပ်နေ့ဟု ကြေညာခဲ့သည်။ ကြီးမားသော လူထုအစည်းအဝေးပွဲကြီးကျင်းပခဲ့ရာ၌ ကုရ်အာန်ကျမ်းလောစာပိုဒ်များအားဖတ်ရွတ်ခြင်း၊ ပြင်သစ် ဆန့်ကျင်ရေး ကြွေးကျော်သံများကိုဟစ်ကြွေးခြင်း၊ အူရဒူ၊ ဗမာ၊ အင်္ဂလိပ်နှင့် တမီလ်ဘာသာ စကားများဖြင့် မိန့်ခွန်းများဟောကြောခြင်း ပြုခဲ့သည်။ မဂရိပ်နိုင်ငံများ၏ကြီးပမ်းချက်များကို ပူးတွဲထောက်ခံခဲ့ကြသော အာရပ်နှင့် အာရှနိုင်ငံများသို့ ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့၏ ပေါ်လစီကိုရှုတ်ချခဲ့ပြီး ကုလသမဂ္ဂမှ ကြားဝင်ဖြန့်ဖြေပေးရေးကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင်များသည် ကမ္ဘာ့မွတ်စလင်အားလုံးနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်ကြရန်

သာမက မော်ရိုကို၊ အယ်လ်ဂျီးရီးယားနှင့် တူးနီးရှားနိုင်ငံများ၏ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ လည်း ညီညွတ်စွာလက်တွဲပါဝင်ကြပါရန် အဆိုပြုထား၏။ အလ်မဂရိမ်ကော်မတီ၏ မဂရိမ်လွတ်မြောက်ရေးအတွက် တောင်းဆိုချက်အရ ရန်ကုန်မြို့ရှိ မလီကြီးများက ဝှံ့မ္မာအစီအစဉ်မှလည်း ကောင်း မြန်မာနိုင်ငံတလွှား အခြားနေရာများကပါထောက်ခံကြောင်း အဆိုပြုခဲ့ကြသည်။

၁၉၅၄ ခုနှစ် မေလ ၂၈ ရက် ပါလက်စတိုင်းနေ့ အထူးကြေညာချက်တွင် ကောင်စီက ဂျူးနှင့် ဖီယွန်ဝါဒီများက ပါလက်စတိုင်းအပေါ် အောင်နိုင်ထားမှုကိုရော အစွဲရေးလ်နိုင်ငံထူထောင်မှုကိုပါ ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ထားခဲ့သည်။ အာရပ်ဒုက္ခသည်များအား အကူအညီပေးကြရန် မြန်မာအစိုးရ အခြားအာရှနိုင်ငံအစိုးရများနှင့် ကုလသမဂ္ဂသို့ တောင်းဆိုတိုက်တွန်းထားသည်။ မြန်မာအစိုးရအား အစွဲရေးလ်နိုင်ငံနှင့် သံတမန်အဆက်အဆံ့မပြုရေးကိုပါ တောင်းဆိုထားသေးသည်။

၁၉၆၀ပြည့် မေ ၁၉ ရက်စွဲပါစာတွင် ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌကြီး(ထိုစဉ်ကစပြီး ဤအသင်းမှာ သိပ်မလှုပ်ရှားနိုင်တော့ပါ။ ဥက္ကဋ္ဌ အဟ်မဒ်မဒါရီကတော့ ဆက်လက်လှုပ်ရှားလာအောင် ကြိုးပမ်းနေဆဲပင်) က နိုင်ငံတော်ဘာသာကိစ္စ ဆောင်ရွက်ရေးကော်မတီ၏ဥက္ကဋ္ဌသံ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာပြုရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေပြင်ဆင်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကန့်ကွက်မှုကို ပြုခဲ့သေးသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဟုတ်သူများနှင့်ပတ်သက်ပြီး သိသိသာသာပင် ခွဲခွဲခြားခြားလုပ်ခံရမှုများ မလွဲမသွေ ကြုံရအံ့ဟု သူကတင်ပြခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေတွင် ထည့်ဝင်ပြဋ္ဌာန်းပြီး ဗမာ့မွတ်စလင်များအတွက် လုံလောက် သောအာမခံချက်ရှိစေရေးအတွက် တောင်းဆိုခဲ့သည်။

မော်ရိုတေးနီးယားလွတ်မြောက်ရေးကော်မတီက လက်မှတ်ထိုးထုတ်ပြန်ထားသော မော်ရိုတေးနီးယားနှင့် မော်ရိုကိုကိစ္စကြေညာချက်ကို ၁၉၆၀ ပြည့် နိုဝင်ဘာ ၂၂ ရက်က ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ထိုကြေညာချက်က မော်ရိုကိုကသာ မော်ရိုတေးနီးယားကို ဝိုင်ဆိုင်သည်ဟုဆိုထားသည်။

အလားတူပင် ၁၉၆၁ ခု၊ မေလ ၁၅ ရက်စွဲပါ ပါလက်စတိုင်းကယ်တင်ရေးတပ်ဦးကလည်း အစွဲရေးလ်နိုင်ငံကိုဆန့်ကျင်ကြောင်း ကြေညာချက်တစ်ရပ်ကို ထုတ်ခဲ့သေးသည်။

ဤလှုပ်ရှားမှုကြီးများကိုတော့ ဗမာပြည်သူများကသာမက ဗွတ်စလင်ထုအများစုကပါ ဥပေက္ခာပြုခဲ့ပြီး အရေးတယူပထားခဲ့ကြပါ။

[ဃ]၊ မှတ်စုပင်ပုံနှိပ်စက်နှင့် စာနယ်ဇင်းများ

ဗမာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးမွတ်စလင်ပုံနှိပ်စက်မှာ ချားနီးယားပုံနှိပ်စက်ဖြစ်ပြီး ၁၉၀၅ ခုနှစ်က မန္တလေး၌ တွင်တည်ခဲ့သည်။ ရန်ဒေးရ်ဆူရတီအသိုင်းအဝိုင်းဝင် ချားနီးယားမိသားစုထဲက ဖြစ်ပြီး ယင်းမိသားစုဝင်တစ်ဦးမှာ မွတ်စလင်ကျောင်းများ၏ ပထမပညာဝန်အဖြစ် ၁၉၀၇ ခုနှစ်က ခန့်အပ်ခံခဲ့ရသည်။ ဤပုံနှိပ်စက်က အင်္ဂလိပ်မြန်မာစာအုပ်များကို ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ မြန်မာဘာသာဖြင့် အခွဲလားဘာသာရေးစာအုပ်များကိုလည်း ရိုက်နှိပ်ခဲ့ပြီး အထက်မြန်မာပြည်ရှိ မွတ်စလင်များသို့ အဓိကဖြန့်ဖြူးပေးခဲ့သည်။

ဤရာစု၏ ဒုယတိဆယ်ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံးသော မွတ်စလင်စာနယ်ဇင်းများ စတင်ထွက် ခဲ့သည်။ သက်တမ်းမရှည်ကြာခဲ့ပါ။ ၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာဘာသာဖြင့် ဗမာမိုစလင်သတင်းစဉ်ကို ထုတ်ခဲ့ရာ ၁၉၁၅ သို့မဟုတ် ၁၉၁၆ ထိ ကြာခဲ့သည်။ (အထောက်အထားရှားပါးသဖြင့် ဗမာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်စာစဉ်များနှင့် ပုံနှိပ်စက်များအကြောင်း ခုနှစ်သက္ကရာဇ်တိတိကျကျ မသိရှိရပါ။ ဤနေရာ တွင် နှုတ်ဖြင့်ပြောပြချက်များအရသာ အသေးစိတ်တင်ပြထားရပါသည်။) ယင်းအလျှင်က အူရဒူ ဘာသာဖြင့် အက္ကဗါရေ ဗရ်မား အပတ်စဉ်ကိုထုတ်ခဲ့ရာ သုံးနှစ်သက်တမ်းရှိခဲ့သည်။ ဗမာနိုင်ငံ တွင် ဗမာလိုထုတ်ဝေမှုလောက် အူရဒူထုတ်စာနယ်ဇင်းများမှာ တာမစားခဲ့ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အိန္ဒိယ သားမွတ်စလင်များက အိန္ဒိယမှ တိုက်ရိုက်အူရဒူစာနယ်ဇင်းများကို တင်သွင်းမှာကြားခဲ့၍ ပြစ်ပါ သည်။ လူဖတ်အများဆုံးမှာ အလီဂရ် ထုတ် အရ်ဂုဒီက် လစဉ်ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အလျှင် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်စာပေစာများ အပြားထွက်ရှိခဲ့ပါသည်။ အူရဒူဘာသာဖြင့် နေ့စဉ်သတင်းစာနှစ်စောင်နှင့် လစဉ်တစ်စောင်ရှိသည်။ မြန်မာဘာသာဖြင့် နေ့စဉ်ထုတ်တစ်စောင်နှင့် လစဉ်ထုတ်တစ်စောင်ရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယမွတ်စလင် တစ်ဦးက မွတ်စလင်သတင်း အသားပေးအဖြစ် ရန်ကုန် ဒေးလီ နယူးစ် သတင်းစာကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ အူရဒူအသိုင်းအဝိုင်းထုတ်စာစဉ်များက ဗမာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင် များ၏ ဘာသာစကားအဖြစ် အူရဒူကို သုံးစေလိုသည်။ ဗမာစာပေပိုင်းကမူ ဗမာနှင့် အိန္ဒိယ မွတ်စလင်အကြား ခြားနားမှုကြောင့် ဗမာစာစကားကိုသာ တွင်တွင်ကျယ်ကျယ်သုံးစေလိုခဲ့ကြ သည်။ ယင်းစာစောင်များမှာ ၁၉၃၈ ခုနှစ် မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးအဓိကရုဏ်းအလျှင် သို့မဟုတ် အဓိကရုဏ်းဖြစ်ပြီး မကြာမီမှာပင် ရပ်စဲသွားခဲ့ကြသည်။

ဂျပန်ခေတ်အတွင်းမှာတော့ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွတ်စလင်တို့ဖက်မှ ဘာသတင်းစာတစ်စောင်တလေကိုမှ ထုတ်ဝေခဲ့ခြင်းမရှိခဲ့ပါ။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် နေ့စဉ် အပတ်စဉ်နှင့် လစဉ်ဆိုပြီး မွတ်စလင်စာနယ်ဇင်းပေါင်း ၃၆ စောင်ထုတ်ခဲ့သည်။ အများစုမှာ သံလေးလမှသည် တစ်နှစ် သို့မဟုတ် နှစ်နှစ်အထိသာခံခဲ့ကြသည်။ မြန်မာလို ၁၃ စောင်၊ တပီလ်လို ၂ စောင်၊ အူရဒူလို ဆယ်စောင်နှင့် မြန်မာအူရဒူနှစ်ဘာသာဖြင့် တစ်စောင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာနယ်ဇင်းများကို ပုဂ္ဂလိကအလိုက်ဖြစ်စေ အဖွဲ့အစည်းအလိုက် ဖြစ်စေထုတ်ခဲ့ရာ ငွေကြေးအခက်အခဲနှင့် ဖတ်ရှုမည့်သူနည်းပါးမှုကြောင့်အပြင် စာရေးမည့်သူ ရှားပါးခြင်းတို့ကြောင့် ရပ်စဲသွားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ယနေ့မွတ်စလင် စာနယ်ဇင်းများမှာ ဗမာ့မွတ်စလင်အဖွဲ့ချုပ်ကထုတ်သော ဗမာ့မွတ်စလင်စာစောင်၊ ဂျပီယတုလ်အဖွဲ့ချုပ် က အူရဒူလိုထုတ်ဝေသော ဒေါ်ရေဂျဒီဒီ နေ့စဉ်နှင့် အပတ်စဉ်ထုတ် ဒီစစ် တိက်လာလ် စာစောင်၊ ဂျပီယသ်ကို ဆန့်ကျင်ပြီး တသီးတခြားရပ်တည်ခဲ့သော ပရိုဝါးစ်အူရဒူ နေ့စဉ်နှင့် အင်ကီလစ်အပတ်စဉ်၊ ပုဂ္ဂလိကပိုင် နီဂျီရီအပတ်စဉ် စာစောင်ငယ်နှင့် တပီလ်ဘာသာထုတ် နေ့စဉ်သတင်းစာတစ်စောင် တို့ပင် ဖြစ်၏။

(င)။ လူထွေထွေမြန်းခဲ့သောပုဂ္ဂိုလ်များ
(မြို့ကိုသီးခြားဖော်ပြထားခဲ့ပါက ရန်ကုန်ကဟု မှတ်ပါ)

၁။ ဖရလေ့ အဗ္ဗာဒ်	* ဒါပူဒီဘောင်ရာ အမျိုးသားအစုအဝေး
၂။ ဒိဝိသိရိ၊ ကော၊ အင်ဒုလ်ကရင်မ်	* ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တစ်လှည့်ပတ်စလင်အသင်း
၃။ အင်ဒုရ် ရဟ်မန် နဒီရ်	* ဗမာ့မွတ်စလင်ပညာရေးကွန်ဗရင့်
၄။ ကော၊ ဝီ၊ အဗူဗကရ်	* မလာဗရ် မွတ်စလင်အသင်း
၅။ ဖော်လဒီ တူဗိန် အဟ်မင်	* ရိုဟင်ဂျာ အသင်းများ
၆။ အဟ်မင် ဦးသန်းမောင်	* ဗမာ့မွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ် (ဗ . မ . လ)
၇။ ကော၊ ဘီ၊ အဟ်မင်	* အဟ်မဒီယာအဖွဲ့ (ကာဒီယာနီလှုပ်ရှားမှု)
၈။ ဝီ၊ အိုဗ်၊ အာရိတ်	* ရန်ဒေးရ် ဝွန္တီ ဗိုလ်ရာဆူရတီ မဟာမေဒင်အသင်း
၉။ ဦးဗရီးရ်အောင်ကျော်	* အထွေထွေပိုင်း
၁၀။ ဒေါက်တာ ဦးဘချို	* ပန်းသေး (တရုတ်မွတ်စလင်များ)
၁၁။ ဦးဘဝိန်	* ဗမာ့မွတ်စလင်အထက်တန်းကျောင်း၊ ကုန်အာန်မြန်မာပြန်သူ
၁၂။ ဗိုလ်မှူးဘရင်	* အစ္စလာမ်သာသနာရေးရာကောင်စီဌာနချုပ် အထွေထွေပိုင်း
၁၃။ ဦးဘသောင်း၊ အတွင်းရေးမှူးစတိုင်းရင်း သားများအသင်း	* တက္ကသိုလ် မွတ်စလင်ကျောင်းသားဟောင်းများ အသင်း၊ နှိုးကြားရေးအသင်း
၁၄။ ကာစင်မ်၊ အဲမ်၊ အတူ	* မွတ်စလင်သတင်းစာ
၁၅။ ရအူရ် ရောင်ဒရီ	* ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပါကစ္စတန်အသင်း
၁၆။ အဲမ်၊ ဒီဂျင်	* ပန်းသေးများ
၁၇။ မေရာ ဝီ၊ အမ်၊ အင်ဂိုက်စ်	* ပန်းသေးသတင်းထောက်
၁၈။ ဝိုင်း၊ အဲမ်၊ ဗဂျွတ်ဒိန်	* ဒီနုသ်အစ္စလာမ်ယောကျ်ားကလေးများဂေဟာ
၁၉။ ဆရာ အဲမ်၊ ဒေ၊ ဂနီ	* ဗမာ့မွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်
၂၀။ ဂျေ၊ ဂေါလ်(ဒ)	* ဗူဂျာဟီဒ်များ
၂၁။ ဦးမောင်ကို ဂဗ်ရီ	* ရိုဟင်ဂျာအသင်းများ၊ မွတ်စလင်ဟာမာ၊ ပတ်ဗလီကော့ရှင်း၊ အထွေထွေပိုင်း

၂၂။ ဒါရုန်း အဟ်မစ် ဂျင်တီလား

၂၃။ တစ်ဦးလွှာဟ် (ဦးလှမောင်)

၂၄။ တစ်ဦးလွှာ မွန်ဒိုး

၂၅။ အမ်း အက်(ဝ)၊ တစ်ဦး

၂၆။ မော်လာနာ ဆယစ် တဆန်ရှားတံ

၂၇။ တာဂျီ ယာဇီ မုဟမ္မဒ် တာရှင်မ်

၂၈။ အာဒမ်ဂျီ ကာဒီဂျီ

၂၉။ တာဂျီ မုဟမ္မဒ် ကဟားလွတ်ဒိန်

၃၀။ ဝန်ကြီးဟောင်း ဦးခင်မောင်လတ်

၃၁။ တာဂျီ အဟ်မစ် ကာမောက်

၃၂။ ယူဇွတ်(ဝ) အိမ်ချို၊ ဇွီး လိုဒီးယား

၃၃။ အေ၊ အီး၊ ပဒါဂျီ(ဝ) ဦးထွေး

၃၄။ မူဆာ အက်(ဝ)၊ မဒါ

၃၅။ ဦးမောင်မြင့်၊ ပန္နလေး

၃၆။ မော်လာနာ နူးရ်မုဟမ္မဒ် မဏ္ဍာဟေဂျီ

၃၇။ မီးရ် ဆုလေမန်

၃၈။ အစ်ဒုရ် ရတ်မန် နဒီ

၃၉။ ဒဗလျူ ကေ၊ အိမ်ချို၊ ဒီနာနုသ်

၄၀။ တာဂျီ နူးရ် မုဟမ္မဒ်

၄၁။ ဒေါက်တာ အေ၊ အေ၊ ဇွလ္လာမုဟမ္မဒ်

၄၂။ တာဂျီ အမ်း အေ၊ ရာရှင် ဝန်ကြီးဟောင်း

* ပြင်ဦးလွင်နှင့် ရန်ကုန်မြို့၊ မွတ်စလင်ကျောင်းသား
များအသင်း၊ ပြင်ဦးလွင်မြို့၊ အစ္စလာမ့်ကျောင်း
အထွေထွေပိုင်း

* ရုပိုင်မှ မွတ်စလင်များ

* အထွေထွေပိုင်း

* ကရိုလီယာလူမျိုးများ

* ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မော်လမြိုင်မြို့များအဖွဲ့နှင့်
ဂျမီယတုလ် အုလမာ အလ်ဟတ်(က)

* အစ္စလာမ့်သာသနာရေးကောင်စီ၊ ကုရ်အာန်
ဘာသာပြန်အဖွဲ့၊ ဂျမီယတုလ်အိုလမာ

* ဒါရုဒ်ဘောင်ရာလူမျိုးစု

* ပန်းသေးများ

* အထွေထွေပိုင်း

* အလီဂရ် အတ်မဒီယာ ဝိုဆိုင်တီ

* ရန်ကုန်ပေမန်ဂျမာအတ်၊ မွတ်စလင်ကျန်သည်ကြီး
များအသင်း၊ တမန်တော်မွေးနေ့ကျင်းပရေးကော်မတီ

* ဇာဟားမွတ်စလင်ဆိုဗိုင်ယီတီ၊ ဂျီပီဘီအမ်အေ

* မွတ်စလင်မ် ဝေဟိုရန်ပုံငွေအဖွဲ့၊ ဘီအမ်အို

* ဗမာမွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်

* မွတ်စလင်စာပေ

* အထွေထွေပိုင်း

* မွတ်စလင်ပညာရေးကွန်ဗရင့်

* အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ချုပ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ

* ပန်းသေးရေးရာ

* မွတ်စလင်ကုသိုလ်ခြင်ဆေးရုံနှင့်

ဆေးဝါးကူညီရေးအဖွဲ့

* အထွေထွေပိုင်း

- ၄၃။ အင်္ဂု အော၊ ဣ၊ ဣ၊ ဣ
- ၄၄။ ဒေါ်ဝေဝေ
- ၄၅။ ဦးရွှေသာအောင်
- ၄၆။ စိ၊ အမ်၊ ဂုဂုတီ(ခ)ဦးမောင်မောင်
- ၄၇။ ဦးသန်းတင်
- ၄၈။ ဦးတင်ငွေ
- ၄၉။ ဦးတင်ဝင်း
- ၅၀။ ဦးစော်ဝင်း
- ၅၁။ ဦးယုံချန်း
- ၅၂။ မဟာမင်း ယုတ္တ
- x ရှိအပ်အသိုင်းအဝိုင်း(အိရန်ကလပ်)
- x ဝိနည်းအလွန်အမင်းသမီးအထက်တန်းကျောင်း
- x ရရှိပွတ်စလင်အသင်း
- x ဂျီ ဝီ ဘီ အပ် အော
- x ဗမာပွတ်စလင်လူငယ်အဖွဲ့ချုပ်
- x အထွေထွေပိုင်း
- x တက္ကသိုလ် ရိုဟင်ဂျာကျောင်းသားများအသင်း
- x တက္ကသိုလ် ရိုဟင်ဂျာကျောင်းသားများအသင်း
- x ပန်းသေးလူမျိုးများ
- x ဘင်္ဂါလီ ဣန္ဒြိ မဟာမင်းခင်ဗလီ

(၂၁၉) မြန်မာ့မြေ ပတ်လင်များ

[၈] ကိုးကားခဲ့သော မြန်မာ့နိုင်ငံထုတ် သတင်းစာများ

အင်္ဂလိပ်	မြန်မာ
* Burman ဇာမင်း	* ဟံသာဝတီ
* Burma Star ဇာမားတော	* ထွန်းနေ့စဉ်
* Guardian (Daily) ငါးဂိယော့နေ့စဉ်	* လူလူ
* Nation နေ့စဉ်	* မြန်မာ့အလင်း
* New Times of Burma နယူးတိုင်းစ်(စ်) အော့စ် ဘာမား	* ပြည်တော်သစ် ရန်ကုန်နေ့စဉ်
* Rangoon Gazette ရန်ကုန် ဂဇက်	* ဟစ်တိုင်း
* The Commentator ကွန်မင်တေးတာ	* ခိုင်တလောင်
* Voice of Burma ခြိုက်(စ်)အော့(စ်)ဘာမား	* ယုဝတီ(နေ့စဉ်)
* Union Express ယူနိုယံ အိတ်(စ်)ပရက်(စ်)	

ဇယား(၁)

ဇာတိနိုင်ငံစာလိုက် စာမာနိုင်ငံမှ ဝန်ထမ်းများ ၁၉၂၁*

ဇာတိ	ကျား	မ	စာမာနိုင်ငံရှိ ဝန်ထမ်းလုပ်ငန်းခွင် စုစုပေါင်း၏ ရာခိုင်နှုန်း
ဗမာ့ဝန်ထမ်း	၅၇၈၆၉	၅၉၃၀၈	၂၃ . ၄
ဗမာ	၂၆၈၃	၅၉၃၃	၁ . ၇
ကရင်	၁၀၇၆	၄၄၁	၀ . ၃
အိန္ဒိယသားများ			
ဗမာနိုင်ငံသား	၁၈၃၄၆၁	၉၉၄၂၉	၄၀ . ၆
အခြားတစ်နေရာရာမှ	၁၄၆၁၃၉	၁၂၅၄၂	၃၂ . ၆
အခြား	၃၂၉၉	၃၆၅၂	၁ . ၄
စုစုပေါင်း	၃၁၄၅၂၇	၁၈၆၀၆၅	၁၀၀ . ၀

* Granthem ညွှန်းကြီး နှာ - ၁၀၁။

၆.၂.၂) မြန်မာ့ပြည်ထောင်စု

ဇယား(၂)

ဇာတိနိုင်ငံကလိုက် ဓမ္မာနိုင်ငံမှ မွတ်စလင်များ ခွေခံ

ဇာတိ	ယင်းတို့၏အရည်အတွက် ခွေခံ		စုစုပေါင်းဓမ္မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စလင် လူဦးရေ၏ရာခိုင်နှုန်း		
	ကျား	မ	စုစုပေါင်း	၁၉၂၈	၁၉၃၁
မြန်မာနိုင်ငံသား အိန္ဒိယမွတ်စလင်	၁၁၆၂၄၁	၁၀၇၅၂၈	၂၂၃၇၆၉	၃၉.၅	၃၀.၃
မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပသား အိန္ဒိယမွတ်စလင်	၁၅၅၂၇၄	၁၇၅၅၉	၃၃၀၈၃၃	၃၂.၆	၂၉.၆
ဗမာအိန္ဒိယ (ဗမာမွတ်စလင် များကိုဆိုလိုသည်)	၈၇၀၉၂	၈၉၀၂၂	၁၇၆၁၁၄	၂၄.၉	၃၀.၀
ဗာဂလ်	၉၄၅	၅၂၉	၁၄၇၄	၀.၃	၀.၃
ဗမာ	၃၉၂	၂၆၃	၆၅၅	၀.၇	၀.၄
မလေး	၃၂၈၂	၃၀၄၀	၆၃၂၂	၀.၉	၁.၁
အခြား	၅၅၉	၁၁၈၁	၁၇၄၀	-	၀.၃
စုစုပေါင်း	၃၆၃၈၂၄	၂၂၁၀၁၅	၅၈၄၈၃၉	၁၀၀.၀	၁၀၀.၀

* Bennison, ဩဂုတ် ၅ - ၂၃

ဇယား(၃)

ဇယား(၃) လူဦးရေတွင် မြတ်စလင်ရာခိုင်နှုန်း - အနှစ်ချုပ်ဇယား *

	၁၈၇၂	၁၈၈၁	၁၈၉၁	၁၉၀၁	၁၉၁၁	၁၉၂၁	၁၉၃၁
စုစုပေါင်း							
လူဦးရေ	၃၃၃၆၇၇၁	၃၃၂၂၀၅၃	၃၀၄၉၀၆၂၄	၁၂၁၁၅၂၁၃	၁၃၂၁၂၉၂၁	၁၄၆၆၇၁၄၆	
မြတ်စလင်							
လူဦးရေ	၉၉၈၄၆	၁၆၈၈၈၀	၂၅၃၆၄၀	၃၃၉၄၄၆	၄၂၀၇၇၇	၅၀၀၅၉၂	၅၀၄၈၃၉
စုစုပေါင်း							
၏ရာခိုင်နှုန်း	၄. ၅၂	၅. ၀၇	၈. ၃၂	၂. ၇၇	၃. ၁၅	၃. ၄၃	၃. ၃၉

* Bennison, part II, Tables, p - 6.

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- All Burma Burman Muslim Youth League (Ba-Ma-La), [Constitution of Ba-Ma-La]. Rangoon, n. d. (Burmese.)
- All Burma Muslim Congress. [Chairman Haji Aung Kbin Speech, Jan. 10, 1962: New Ba-Ma-Ka Fifth Anniversary Celebration]. Mandalay, Oct. 1, 1962. (Burmese).
- Anderson, John. *Mandalay to Momiin: A Narrative of the Two Expeditions to Western China of 1868 and 1874, under Colonel Edward B. Sladen and Colonel Horace Browne*. London: Macmillan, 1876.
- Arabic College (Madrassa Jamiatul Umala). *Sixteenth Anniversary Report, 1961*, compiled by Alhaj Maulana Bashir Ahmed (alias Saya Pone). Shwebo, n. d.
- Arakan National Muslim Organisation (Ya-Ta-Ma-Pha). *Constitution of Ya-Ta-Ma-Pha*. Akyab, Nov. 21, 1961.
- . . . Press Conference of Abdul Gaffar. "Akyab, April 8, 1960. Mimeo.
- Asia Foundation. *Summary of Reports and Information on Education in Burma*, collected by John U. Michaelis. Rangoon, June, 1961.
- Asmi (pseud). ., "The State of Arakan," *Guardian Monthly* (Rangoon), I (Aug., 1954), 29; I (Sept., 1954), 22; I (Oct., 1954), 17-20; II (Nov., 1954), 15.
- Ba Chan. ., Report on Arakan, "Guardian Monthly (Rangoon), I (Nov., 1953), 35-36.
- Bahadur Shah Dargah Trust. *Annual Report for the years 1951, 1952, 1953*. Rangoon.
- ., *Report of the Renovated Zafer Shab Mosque*. Rangoon, Sept. 14, 1956.
- Col. Ba Shin. ., *Coming of Islam to Burma down to 1700 A. D.* "Lecture before Asian History Congress. New Delhi: Azad Bhavan, 1961. Mimeo.
- Ba Tha (Buthidaung). ., "Rowengyese in Arakan", *Guardian Monthly* (Rangoon), VII (May, 1960), 33-36.
- ., "Rowengya Fine Arts", *Guardian Monthly* (Rangoon), VIII (Feb., 1961), 20-22.
- ., "Shah Shuja in Arakan: Origin of Muslims in Arakan", *Guardian Monthly* (Rangoon), VI (Sept., 1959), 26-28.
- ., "Slave Raids in Bengal or Heins in Arakan", *Guardian Monthly* (Rangoon), VII (Oct., 1960), 25-27.
- Ba U. U. [Mandalay Centenary History of Burmese Muslims]. Maundalay, 1959. (Burmese)
- Bengalee Sunni Mohamedan Mosque at Sule Pagoda Road in Rangoon: *As Amended Scheme for the Management of the Trust of High Court of Jidocature at Rangoon in Civil Case No. 117 of 1939*. Rangoon: Royal Stationary Supply House, 1940.
- Bernier, Francois. *Travels in the Mogul Empire, A. D. 1656-1668*. Trans. Archiblad Co-

- nstrable, Vincent A . Smith. 2d ed. Oxford University Press, 1916.
- Bigandet, Bishop. *An Outline of the History of the Catholic Burmese Mission: From the Years 1720 to 1887*. Rangoon : Hanthawaddy Press, 1887.
- Burma Facts and Figures*. Burma Pamphlets no . 9. Calcutta: Longmans, Green, 1946.
- Burma Muslim Chamber of Commerce. *Annual Report of the Managing Committee*. Rangoon., 1956-57.
- . *Annual Report of the Managing Committee*. Rangoon, 1957-58.
- . *Annual Report of the Managing Committee*. Rangoon, 1959-60.
- . *Memorandum and Articles of Association*. Rangoon, Jan. 6 , 1947.
- Burma Moslem Society (BMS). *Annual Report for 1927-1928-1929*. Rangoon : New Light of Burma Press, n . d.
- . *Silver Jubilee Number, 1909-1934: Twenty- Sixth Annual Report for the Year 1934-35*. Rangoon: Rangoon Dially News Press, 1935.
- . *Twenty- Ninth and Thirtieth Annual Reports for 1937-38-39*. Rangoon, n . d.
- Burma Muslim Soortee Vohra Association. *Annual Report for the Year Ending July 31, 1960*. Molmein, 1960. Burma Muslim Organisation (BMO). [*Constitution of Union of Burma Burman Muslim Organisation: Second Draft*]. Rangoon, n . d. (Burmese).
- Cady, John F . *A History of Modern Burma*. Ithaca: Cornell University Press, 1958.
- Cholia Muslim Association. *Constitution and Rules of the Cholia Muslim Association*. Rangoon, 1957.
- Christian, John Lerroy. *Modern Burma: A Survey of Its Political and Economic Development*. New York : Institute of Pacific Relations, 1942.
- Chulia Mosque. *Amended Scheme for the Management of the Trust of the Chulia Mosque*. Rangoon, 1954.
- Clifford, Hugh. *Further India: Being the Story of Exploration From the Earliest Times in Burma, Malaya, Siam and Indo-Cbina*. London: Lawrence and Bullen, 1904.
- Cocks, S . W . *A Short History of Burma*. London: Macmillan, 1910.
- Collis, Maurice. *Into Hidden Burma*. London: Faber and Faber, 1954.
- . *The Land of Great Image: Being Experiences of Frair Manrique in Arakan*. New York: New Directions Paperbook, 1958.
- . *Siamese White*. London: Faber and Faber, 1936.
- Collis, M . S., and San Shwe Bu, " Arakan's Place in the Civilization of the Bay: A Study of Coinage and Foreign Relations", *JBRs*, 15, no. 1 (1925), 39-43.
- Cox, Capt. Hiram. *Journal of a Residence in the Burman Empire and More Particularly at the Court of Amrapoorah*. London : Wassen and Whittaker, 1821.
- Desai, W . S . *History of the British Residency in Burma: 1826-1840*. Rangoon : University of Rangoon, 1939.
- . *India and Burma*. Calcutta: Orient Longmans, 1954.
- . *A Pegeant of Burmese History*. Calcutta: Orient Longmans, 1961.
- Donnison, F . S . V . *Public Administration in Burma: A Study of Development during the British Connexion*. London: Wassen and Whittaker, 1821.
- Desai, W . S . *History of the British Residency in Burma: 1826-1840*. Rangoon: University of Rangoon, 1939.

- . *India and Burma*. Calcutta: Orient Longmans, 1954.
- . *A Pageant of Burmese History*. Calcutta: Orient Longmans, 1961.
- Donnison, F. S. V. *Public Administration in Burma: A Study of Development during the British Connexion*. London: Royal Institute of International Affairs, 1953.
- Dunbar, Sir George. *A History of India from the Earliest Times to Nineteen Thirty-Nine*. London: Nicholson and Watson, 1949.
- Fatimi, S. Q. "The Role of China in the Spread of Islam in South East Asia", University of Singapore, 1959, Mimeo.
- Ferrars, Max, and Bertha Ferrars. *Burma*. London: Sampson Low, Marston, 1900.
- Furnivall, J. S. *Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India*. Cambridge: Cambridge University Press, 1957.
- . *Europeans in Burma: The Early Portuguese*. Burma Research Society. Fiftieth Anniversary Publications no.2. Rangoon, 1960.
- General Council of Burma Moslem Associations (GCBMA). "The Document". Rangoon, July 22, 1947. Mimeo.
- . *Draft Constitution* Rangoon, Sept. 23, 1945.
- . *Report of the Secretary General for 1945*, Rangoon, n. d.
- Gill, Capt. William. *The River of Golden Sand: A Journal through China and Eastern Tibet to Burmah*. Condensed by Edward Colborne Baber. London: John Murray, 1883.
- Gouger, Henry. *Personal Narrative of Two Year's Imprisonment in Burmah*. London: John Murray, 1860.
- Hall, D. G. E. *Early English Intercourse with Burma: 1587-1743*. London: Longmans, 1928.
- . *A History of South-East Asia*. London: Macmillan 1958.
- . "Studies in Dutch Relations with Arakan, Part I, Dutch Relations with King Thirithudhamma of Arakan: 1622-38; Part II, Shah Shuja and the Dutch Withdrawal in 1665", in *Burma Research Society: Fiftieth Anniversary Publications no. 2*. Rangoon, 1960.
- Hamid, A. *The Burma Muslim Educational Conference: Tenth Annual Session, 1931, Held at Pyinmana*. Rangoon: British Burma Press, 1931.
- Harvey, G. E. *British Rule in Burma: 1824-1942*. London: Faber and Faber, 1946.
- . "The Fate of Shah Shuja, 1661", *JBRs*, XII (Aug., 1922), 107-112.
- . *History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824, the Beginning of the English Conquest*. London: Longmans, 1925.
- Huzayyin, S. A. *Arabia and the Far East: Their Commercial and Cultural Relations in Graeco-Roman and Irano-Arabian Times*. Publications de la Socié'te' Royale de Geographic d'Egypte, Cario, 1942.
- Iran Club. *Golden Jubilee Magazine: 1909-1959*. Rangoon, n. d.
- Irwin, Anthony. *Burmese Outpost*. London: Collins, 1945.
- Islamic School. *Annual* Vol. I, no. 1. Rangoon: Rangoon Daily News Press, March, 1935.
- Ismail, A. M. "Muslim Cricket Clubs: 1907-40", *The Cry* (Rangoon), n. v. (1953-54), 36-38.
- Jamiat-el Ulama, North Arakan, General Secretary. "Memorandum for the Arakan Enquiry Commission". Rangoon, Aug, 1960. Mimeo.

- Jam'iyyat al-'Ulama' al-Haqq. [*Regulations*]. Rangoon, n . d .(Burmese).
- Kashi Prasad Saksena. *Muslim Law as Administered in India and Pakistan*. 3d ed. Lucknow: Eastern Book Co., 1954.
- Kha, U. [*The Burmese and Muslims: Problems of Nationality and Religion*]. Prome, 1951. (Burmese).
- Khin, U. *U Hla Pe's Narrative of the Japanese Occupation of Burma*. Data Paper no. 41. South-east Asia Program. Department of Far Eastern Studies. Ithaca: Cornell University Press, 1961.
- Khin Khin Su . "The Acculturation of the Burmese Muslims." Unpublished Master's thesis, Rangoon University, 1960.
- Khin Khin U . " Marriage in the Burmese Muslim Community." *JBRIS*, XXXVI (Dec., 1954), 25-33.
- Khin Maung Kyi. "The Mujahid Story", *Guardian Monthly* (Rangoon), II (Jan., 1955), 38-40.
- Kuhn, Ferdinand. "Commentary", in *Nationalism and Progress in Free Asia*, ed. Phillip W . Thayer. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1956.
- Kyaw Thet. "Burma: The Political Integration of Linguistic and Religious Groups", in *Nationalism and Progress in Free Asia*, ed. Phillip W . Thayer. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1956.
- Locke, Courtenay J ., ed. *The First Englishmen in India: Letters and Narratives of Sundry Elizabethans Written by Themselves*. London: George Routledge, 1930.
- Lothian, Sir A . C . *A Handbook for Travellers in India, Pakistan, Burma and Ceylon*. London: John Murray, 1955.
- Madha, Moosa S . " Problems of Education of Muslim in Burma", *Times Mirror Magazine*, Rangoon University Muslim Students Association Publication, I. no.5(1957-58), 7- 8.
- Madrasa Taimul Qur-An, *Yearly Report, 1960*. Maymyo, n . d.
- Madrasa Mohammedia Randeria High School. *Annual Magazine, 1957-1958*. Rangoon, n . d.
- . *Golden Jubilee Souvenir: 1906-1956*. Rangoon, n . d.
- Mahajani, Usha, *The Role of Indian Minorities in Burma and Malaya*, Bombay: Vora 1960.
- Majeed, Syed M . A . "The Muslim Students' Society Report, 1953/54", *The Cry*, n . s. (1953-54), 83-85.
- Majumdar, R . C . *The Delhi Sultanate*. Bombay: Bharatiya Vidya Bhavah. 1960.
- . *Hindu Colonies in the Far East*, Calcutta: General Printers and Publishers, 1944.
- Manrique, Sebastian. *Travels of Fray . . . , 1629-1643: A Translation of the "Itinerario de las Misiones Orientales"*. Introduction and notes by Lt. Col. Eckford Juard, assisted by Father H . Hosten. Vol. I , *Arakan*. Oxford: Hakluyt Society. 1927.
- Maung Ko Gaffari. " The First Muslim Community of Rangoon: Arakanese Muslim's Part in Defence against British Invasion", *Guardian Monthly* (Rangoon), VII (Oct., 1960), 45.
- . "First Muslims in Burma: Muslims during the Pagan Dynasty". *Muslim Digest* (Durban), IV (May, 1954), 23-25.

- "The Rohingyas of Arakan", *Times Mirror Magazine*, Rangoon University Muslim Students Association Publication, I, no. 5 (1957-58), 47-48.
- Maung Maung, "M. A. Raschid", *Guardian Monthly* (Rangoon), III (Dec., 1956), 27-34.
- Meer Sulaiman, "Muslims in Burma: 1827-1931", *Islama School Annual*, I (March, 1935), 35-39.
- "The Word 'Zehadee'", *The Cry* (Rangoon), II (Jan, 1935).
- Milne, Mrs. Leslie, and Rev. Wilbur Willis Cochrane, *Shans at Home*. London: John Murray 1910.
- Mohamed Akram Ali, "Unity among Ourselves: Need for Arakanese Unity", *Guardian Monthly* (Rangoon), VII (Aug. 1960), 31-32.
- Mohamed Shareef, "Annual Report of the Muslim Students' Society, Maymyo, for 1952-53", *The Cry* (Rangoon), n. v. (1953-54), 86-88.
- Mookerji, Randhakumud, *Indian Shipping: A History of the Sea-Borne Trade and Maritime Activity of the Indians from the Earliest Times*. London: Longmans, Green, 1912.
- Muslim Central Trust Fund, *Ninth Annual Report*. Rangoon, 1960. *Tenth Annual Report*. Rangoon, 1960.
- Muslim Free Dispensary and Medical Relief Society, *Working during 1953-54*. Rangoon, n. d.
- , *Annual Joint Report for 1955-1957*. Rangoon, n. d.
- , *Annual Report, 1958*. Rangoon, n. d.
- , *Annual Report, 1959*. Rangoon, n. d.
- , *Annual Report, 1961*. Rangoon, n. d.
- Muslim Students' Society, *Eleventh Annual Report, Jan. 1 to Dec. 31, 1960*. Maymyo, n. d.
- Mya, U. [*The Brief History of the Burmese Muslims*]. Rangoon, n. d. (Burmese).
- Myo Min, U. *Old Burma, as Described by Early Foreign Travellers*. Rangoon: Hangtha-waddy, 1947.
- Noor Ahmed, Haji. ["Special Notification"], Rangoon: Rohingya Associations, Aug. 21, 1961. (Burmese) Mimeo.
- One Who Knows (pseud). "Our School", *Islama School Annual*, I (March, 1935), 68-70.
- Patel, P. D. *My Fifty Years in Burma*. Rangoon: Rangoon Gazette, n. d.
- Pearce, B. R. *A History of Rangoon*. Corporation of Rangoon. Rangoon: American Baptist Mission Press, 1939.
- Pfayre, Sir Arthur P. *History of Burma Including Burma Proper, Pegu, Taungtha, Tenasserim, and Arakan, From the Earliest Time to the End of the First War with British India*. London: Trubner, 1883.
- Po Chal, U. [*Ancient History of Burmese Muslims*]. Rangoon, n. d. (Burmese).
- Powell-Price, J. C. *A History of India*. London: Thomas Nelson, 1955.
- Purser, W. C. B., and A. M. Knight, *Christian Missions in Burma*. Westminster: Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts, 1911.
- Rahman, M. K. "Burma Muslims" *Annual Magazine*, Rangoon University Muslim Students Association, n. v. (1953), 1-3.
- Rander Sunni Bohras Soorti Mohamedan Association, *Fifty-Sixth Annual Report, 1961*. Rangoon, n. d.
- Rangoon University Muslim Students Association (RUMSA), "Constitution", *Annual*

- Magazine* (Rangoon), n . v . (1953), 44-47.
- Raschid, M . A . "The Muslim Youth in Burma", *Islamia School Annual*, 1 (March, 1953), 21-24.
- Razak, A . " The Burma Muslim Organisation: An Account of the Formation of the all Burma Burman Muslim Congress at Pyinmana", *The Cry*, n . v . (1946), 68-70.
- Scott, Sir J . George. *Burma: A Handbook of Practical Information* London: Alexander Morning, 1911.
- Scott O'Connor, V . C . *Mandalay and Other Cities of the Past in Burma*. London: Hutchinson, 1907.
- . *The Silken East: A Record of Life and Travel in Burma*. 2 vols. London: Hutchinson, 1904.
- Shah Alam. " Arakan Autonomous State". Rangoon: Rohingya Students Association, Aug., 1960. Mimeo.
- Shwe Myaing Aung. [*Burmese Muslim Cause*]. Rangoon: No-Kyar-Ye, n . d. (Burmese).
- Siddiq Khan, M . "Captian George Sorrel's Mission to the Court of Amrapura, 1793-4: An Episode in Anglo- Burmese Relations", *Journal of the Asiatic Society of Pakistan* (Dacca), II(1957), 132-140.
- . "Muslim Intercourse with Burma", *Islamic Culture* (Hyderabad, Deccan), X (July, 1936), and XI (April, 1937).
- Surtee Sunny Vohra Trust Society. *Memorandum and Articles of Association: Rules, and Regulations*. Rangoon, n . d.
- Symes, Michael. *Journal of His Second Embassy to the Court of Ava in 1802*. D . G . E. Hall, ed. London: George Allen and Unwin, 1955.
- Temple, Sir Richard C. "Buddermokan", *JBR*, XV (1925), 1 - 33.
- Tha Htu. "The Mayu Frontier Administrative Area", *Guardian Monthly* (Rangoon), IX (Feb.1962), 29-30.
- Thaung, Dr. "Panthay Interlude in Yunnan: A Study in Vicissitudes through the Burmese Kaleidoscope", in *Burma Research Society, Fiftieth Anniversary Publication no.1*. Rangoon, 1961. Pp. 473- 478.
- Thompson, Virginia, and Richard Adloff. *Minority Problems in South East Asia*. Stanford, Calif: Stanford University Press, 1955.
- Tinker, Hugh. *The Union of Burma: A Study of the First Years Independence*. 2d ed. Oxford: Oxford University Press, 1959.
- Tin Htoo, U . "The Mergui Archipelago and Isthmus of Kra", *Guardian Monthly* (Rangoon), IX (March,1962), 29-32.
- University Muslim Old Students Association. [*Constitution*]. Rangoon, n . d. (Burmese).
- Yegar, Moshe. "The Muslim of Burma Since Independence", *Asian and African Studies, Annual of the Isreal Oriental Society*, vol.2(Jerusalem, 1966).
- . "The 'Panthay' of Burma and Yunnan", *Journal Southeast Asian History*. (Singapore), 7 (March, 1966).
- Yule, Capt. Henry. *A Narrative of the Mission Sent by the Governor-General of India to the Court of Ava in 1855. with Notices of the Country, Government People*. London: Smith, Elder, 1858.
- Yule, Col. Henry, and A . C . Burnell. *Hobson-Jobson: A Glossary of Colloquial Anglo-India Words and Phrases, and of Kindred Terms, Etymological, Historical, Geog-*

မြန်မာ့မြေမှိုက်လင်များ

MOSHE YEGAR

THE MUSLIMS OF BURMA

A STUDY OF A MINORITY GROUP

ဝါးဇယ်မ မောင်မင်းနိုင်
ပြန်ဆိုသည်